I.A. GONCEAROV

OBLOMOV

RAO CLASIC

I. A. Goncearov

OBLOMOV

Roman în patru părţi

Traducere din limba rusă de:
Ştefana Velisar Teodoreanu şi *Tatiana Berindei*

RAO, 1995

IVAN ALEKSANDROVICI GONCEAROV, romancier, autor al unor impresii de călătorie, din a cărui operă se desprind câteva dintre cele mai vii şi memorabile personaje ale literaturii ruse.

S-a născut în 1812 la Simbirsk într-o familie de comercianţi bogaţi. După absolvirea Universităţii din Moscova a lucrat timp de aproape treizeci de ani ca funcţionar superior în diferite ministere. Unicul eveniment neobişnuit din viaţa sa altfel lipsită de evenimente a fost călătoria în Japonia între 1852–55, în calitate de secretar al unui amiral rus, pe care a descris-o apoi în *Fregata „Pallada”* (1858).

În plan literar, remarcabile sunt cele trei romane ale sale: *O poveste obişnuită* (1847), romanul care l-a impus atenţiei generale; *Oblomov* (1859), considerat a fi unul dintre cele mai importante romane ale literaturii ruse, şi *Râpa* (1869).

A murit în 1891 la Sankt Petersburg.

Partea întâi

I

În locuinţa sa din strada Gorohovaia, într-una dintre acele clădiri mari, cu locuitori câţi ar încăpea numai bine într-o capitală de judeţ, stătea într-o dimineaţă, culcat în pat, Ilia Ilici Oblomov.

Era un om de vreo treizeci şi doi-treizeci şi trei de ani, de statură mijlocie, cu o înfăţişare plăcută şi ochii de un cenuşiu închis, dar fără nicio expresie hotărâtă, fără nicio urmă de adâncă gândire întipărită în trăsături. Gândul îi rătăcea în voie pe faţă, ca pasărea în văzduh, îi flutura în ochi, se oprea o clipă pe buzele întredeschise, se ascundea în creţurile frunţii, apoi pierea cu desăvârşire, şi atunci tot chipul i se lumina, învăluit de o molcomă nepăsare. Această nepăsare trecea apoi din obraz în tot trupul, până şi în cutele halatului.

Uneori, o umbră de oboseală ori de urât îi întuneca privirea, dar nici urâtul, nici oboseala nu izbuteau să-i alunge nicio clipă de pe faţă blândeţea ce-i caracteriza nu numai chipul, ci tot sufletul – un suflet luminos şi deschis, care se străvedea în ochii şi în zâmbetul său, în orice mişcare a capului, a mâinii… Un observator superficial şi rece, aruncând numai în treacăt o privire asupra lui Oblomov, ar fi spus: „Ce om bun şi simplu trebuie să fie!” Dimpotrivă, unul mai profund şi mai înţelegător l-ar fi privit mai îndelung şi s-ar fi îndepărtat cu un zâmbet pe buze, cufundat în cugetări.

Ilia Ilici nu era smead, nici rumen, nici palid la faţă; obrazul lui avea o culoare nedefinită – sau, poate, părea astfel fiind cam buged pentru vârsta lui – din pricina lipsei de mişcare, ori de aer, sau de amândouă la un loc. Judecând însă după culoarea prea albă, mată, a gâtului său, a mâinilor lui mici şi grăsune, a umerilor molatici, trupul său părea în totul mult prea gingaş pentru un bărbat.

Mişcările lui de asemeni – chiar când Oblomov era tulburat – erau domolite de o blândeţe şi un fel de lene care nu era lipsită de oarecare graţie. Uneori, când din adâncul sufletului său se ridica un nor de îngrijorare care-i umbrea faţa, privirea i se înceţoşa, pe frunte se iveau cute, iar chipul lui oglindea pe rând îndoiala, tristeţea, spaima; dar această frământare lăuntrică arareori izbutea să se închege într-un gând desluşit şi mai rar încă ajungea sa fie începutul unei hotărâri îndeobşte, totul se încheia printr-un oftat şi se pierdea în apatie sau într-o somnolenţă.

Cât de bine se potrivea haina de casă a lui Oblomov cu expresia potolită a trăsăturilor şi cu trupul său molatic! Purta un halat persan, un autentic halat oriental, fără niciun fel de concesie modei europene, fără ciucuri, fără catifea, fără talie, şi atât de încăpător, încât Oblomov putea să şi-l petreacă de două ori în jurul trupului. După neschimbata modă asiatică, mânecile mergeau lărgindu-se tot mai mult de la degete spre umăr. Cu toate că halatul îşi cam pierduse din prospeţimea culorilor şi, pe alocuri, luciul firesc al stofei fusese înlocuit cu lustrul căpătat cu timpul, el îşi mai păstra totuşi şi acum tonurile vii, orientale şi trăinicia ţesăturii.

În ochii lui Oblomov, halatul acesta avea o sumedenie de calităţi de nepreţuit: era moale şi suplu, nici nu simţeai că-l porţi; se supunea ca un sclav celei mai neînsemnate mişcări a trupului.

Acasă, Oblomov nu purta nici cravată, nici vestă, fiindcă îi plăcea să se simtă uşor şi comod.

Avea nişte papuci mari, largi şi moi; când se dădea jos din pat, nimerea de-a dreptul în ei, fără să se uite.

Pentru Ilia Ilici, a sta culcat nu era o necesitate, ca pentru un bolnav sau pentru un om care vrea să doarmă, nici ceva întâmplător, ca pentru unul obosit, dar nicio plăcere, ca pentru un leneş; era o poziţie normală. Când era acasă – şi era mai întotdeauna acasă – stătea tot timpul culcat în aceeaşi odaie unde l-am găsit şi care-i servea în aceiaşi timp de iatac, de birou şi de salon. Mai avea încă trei odăi, dar intra rar în ele, numai câteodată dimineaţa, şi nu în fiecare zi, ci numai când servitorul mătura în birou, ceea ce nu se întâmpla zilnic. În încăperile acestea, perdelele erau trase şi mobilele acoperite cu învelitori de pânză.

Odaia în care stătea culcat Ilia Ilici părea, la prima vedere, foarte elegant mobilată: avea un birou de mahon, două canapele îmbrăcate în mătase, un paravan frumos pe care erau brodate păsări şi fructe cum nici nu există în natură, perdele de mătase, covoare, tablouri, statuete de bronz, porţelanuri şi o mulţime de nimicuri încântătoare.

Dar ochiul experimentat al unui om de gust dintr-o singură privire ar fi surprins în aceste lucruri numai dorinţa de a păstra, de bine de rău, şi numai de-a scăpării, decorul cerut de convenienţe. Aceasta fusese desigur unica preocupare a lui Oblomov când îşi mobilase biroul. Un om cu gustul mai rafinat nu s-ar fi mulţumit cu aceste scaune greoaie de mahon şi cu nişte etajere şubrede. Speteaza uneia din canapele se lăsase în jos, iar lemnul era pe alocuri descleiat.

Şi tablourile, şi vasele de flori, şi toate acele nimicuri frumoase purtau aceeaşi pecete.

De altminteri, însuşi stăpânul casei privea mobilele din biroul său, distrat şi rece, de parcă s-ar fi întrebat: „Cine o fi îngrămădit aici toate

astea?” Din pricina acestei nepăsări a lui Oblomov faţă de lucrurile lui şi a nepăsării, poate şi mai mari, a servitorului său, Zahar, aspectul biroului, văzut mai de aproape, te mira prin neglijenţa şi starea de delăsare în care se afla.

Pe pereţi, în jurul tablourilor, atârnau dantele de aţe de păianjen, îmbâcsite de colb; oglinzile, în loc să răsfrângă obiectele, mai curând ar fi putut sluji de table ca să însemni pe praful aşternut pe ele câte ceva de ţinut minte. Covoarele erau pline de pete. Pe canapea sta trântit câte un prosop; pe masă, rar se întâmpla să nu găseşti, dimineaţa, o farfurie, solniţa, vreun os rămas de la cina din ajun şi firimituri de pâine.

De n-ar fi fost această farfurie, ciubucul lăsat din mână şi rezemat de pat şi însuşi stăpânul casei tolănit în aşternut, s-ar fi putut crede că aici nu locuieşte nimeni, atât de prăfuit, decolorat şi lipsit de orice urmă de viaţă era totul. Ce e drept pe etajeră se aflau două-trei cărţi deschise şi câte un ziar aruncat, iar pe birou chiar o călimară, cu pene de scris alături; dar paginile cărţilor deschise erau acoperite de praf şi îngălbenite de vreme, se cunoştea că sunt părăsite de mult, ziarul era de acum un an, iar dacă te-ai fi încumetat să înmoi o pană în călimară, cel mult din ea ar fi zburat, bâzâind, o muscă speriată.

În ziua aceea, Ilia Ilici se trezise, împotriva obiceiului său, foarte devreme, pe la opt dimineaţa. Era cât se poate de îngrijorat. Pe faţa lui se ivea când şi când o umbră de teamă, de tristeţe, de necaz – nimeni n-ar fi putut spune ce anume. Se vedea că e stăpânit de o puternică frământare lăuntrică, iar mintea încă nu-i venise în ajutor.

Frământarea aceasta era pricinuită de faptul ca Oblomov primise în ajun de la ţară, din partea vechilului său, o scrisoare cam neplăcută. Se ştie despre ce fel de lucruri neplăcute poate să scrie un vechil: recoltă proastă, dări neplătite de ţărani, scăderea veniturilor şi altele de felul ăsta. Cu toate

că vechilul mai trimisese boierului asemenea scrisori şi anul trecut, şi acum doi ani, totuşi aceasta din urmă făcuse asupra lui Oblomov puternica impresie a unei surprize neplăcute.

Era puţin lucru? Acum trebuia să se gândească la măsurile ce erau de luat. Se cuvine de altfel să fim drepţi şi să-i recunoaştem lui Ilia Ilici grija pe care o avea pentru treburile lui. După cea dintâi scrisoare neplăcută de la vechilul său, primită cu câţiva ani în urmă, începuse de îndată să-şi facă în minte un plan de felurite schimbări şi îmbunătăţiri în administrarea moşiei sale.

După acest plan, trebuiau luate tot felul de noi măsuri economice, de ordin administrativ şi altele. Dar planul nu fusese încă nici pe departe studiat în întregime, iar scrisorile neplăcute ale vechilului se urmau an de an, îndemnându-l pe Oblomov la acţiune, deci tulburându-i liniştea. Recunoştea că, până la desăvârşirea planului, trebuia neapărat să ia unele hotărâri.

Cum se trezi, fu cuprins de dorinţa de a se scula, de a se spăla, iar apoi, după ce-şi va fi luat ceaiul, să gândească bine lucrul, să facă oarecari însemnări şi, în general, să se ocupe serios de această chestiune.

Mai stătu culcat încă vreo jumătate de oră, frământat de aceste gânduri, apoi îşi spuse că mai avea timp să se apuce de treabă şi după ceai, iar ceaiul se putea lua şi în pat, ca de obicei, mai ales că nimic nu te împiedică să gândeşti şi stând culcat.

Ceea ce şi făcu. După ceai, era cât p-aci să se scoale. Se şi ridicase oarecum de pe pernă; mai mult chiar, uitându-se de sus la papucii săi, începuse să coboare spre ei un picior, dar îndată îl şi trăsese înapoi.

Când ceasul bătu nouă şi jumătate, Ilia Ilici tresări deodată.

— Ce-i cu mine, frate? spuse el înciudat, cu glas tare. Nu mai merge, e timpul să mă apuc de treabă!

Cum te laşi puţin pe tânjeală, gata… Zahar! strigă el.

Din odaia despărţită de biroul lui Ilia Ilici numai printr-o săliţă, se auzi dintâi un soi de mârâit de câine de pază, apoi zgomotul unei sărituri, de undeva, de sus, pe duşumea. Era Zahar, care sărise de pe cuptorul sobei, unde-şi petrecea veacul moţăind.

În odaie intră un om mai în vârstă, îmbrăcat cu un surtuc cenuşiu, rupt la subţiori, pe unde ieşea un colţ de cămaşă, şi cu o jiletcă, tot cenuşie, cu nasturi de alamă: era chel de tot şi purta nişte favoriţi blonzi, împănaţi cu fire sure, atât de bogaţi şi stufoşi, încât s-ar fi putut face trei bărbi din ei.

Zahar nu se ostenea să-şi schimbe înfăţişarea pe care i-o dăduse Dumnezeu şi nici straiele cu care se purtase în sat la el. Chiar şi cele noi i se făceau de obicei după modelul adus de la ţară. Surtucul şi jiletca cenuşie îi mai plăceau şi din pricina că vedea în aceste haine, oarecum de uniformă, o slabă amintire a livrelei pe care o purtase cândva, petrecându-şi răposaţii stăpâni la biserică sau în vizită; această livrea întruchipa pentru el ultima rămăşiţă a strălucirii casei Oblomovilor.

Nimic altceva nu-i mai amintea bătrânului de traiul tihnit şi îmbelşugat pe care-l duseseră stăpânii săi în colţişorul lor pierdut de ţară. Boierii cei bătrâni muriseră, în casă rămăseseră numai portretele vechi de familie care, pesemne, zăceau acum undeva, într-un pod; tradiţiile vieţii de altădată şi însemnătatea familiei se stingeau treptat sau mai trăiau încă numai în amintirea puţinilor bătrâni rămaşi la ţară. Tocmai de aceea îi era drag lui Zahar surtucul său cenuşiu. Bătrânul servitor mai vedea în acest surtuc slabe urme ale vechilor măriri, cum regăsea oarecare asemănare cu părinţii în chipul şi în apucăturile boierului celui tânăr, chiar şi în toanele lui, împotriva cărora bombănea şi în gând, şi cu glas tare, dar pe care le respecta în

sufletul lui, ca pe un semn al voinţei de stăpân, al dreptului boieresc.

De n-ar fi fost aceste toane, Zahar nici n-ar fi simţit că are stăpân; nimic nu i-ar mai fi amintit de tinereţea lui, de satul părăsit demult şi de tradiţiile legate de această familie boierească de viţă veche, al cărei letopiseţ era ţinut şi transmis din gură în gură, din tată în fiu numai de slugile bătrâne, doici şi dădace.

Neamul Oblomovilor fusese odată bogat şi vestit prin părţile lor, dar apoi, Dumnezeu ştie de ce, a scăpătat şi, în cele din urmă, s-a pierdut pe nesimţite printre alte familii de boieri de nu prea îndelungă vechime. Numai slugile cărunte ale casei mai păstrau cu sfinţenie şi-şi treceau una alteia amintirea credincioasă a celor trecute şi apuse.

Iată de ce îşi iubea atât de mult Zahar surtucul cenuşiu. Poate că şi la favoriţii săi ţinea fiindcă văzuse în copilărie multe slugi bătrâne cu această podoabă aristocratică de pe vremuri.

Cufundat în gânduri, Ilia Ilici nu-l luă mult timp în seamă pe Zahar. Acesta aştepta în tăcere în faţa lui. În cele din urmă tuşi încetişor.

— Ce-i cu tine? întrebă Ilia Ilici.

— Păi nu m-aţi chemat?

— Te-am chemat? De ce te-oi fi chemat? Am uitat! răspunse acesta întinzându-se. Du-te deocamdată la tine! O să-mi aduc eu aminte.

Zahar plecă, iar Ilia Ilici rămase mai departe culcat, cu gândul la afurisita de scrisoare.

Mai trecu încă vreun sfert de ceas.

— Destul cu statul în pat! îşi zise el. Trebuie să mă scol… Dar ia să mai citesc încă o dată, cu atenţie, scrisoarea vechilului; pe urmă, mă scol. Zahar!

Se auzi din nou aceeaşi săritură, apoi un bombănit, de data asta mai tare. Zahar intră în odaie, iar Oblomov căzu din nou pe gânduri. Bătrânul servitor rămase în picioare vreo două

minute, posomorât, privind pieziş spre stăpânul său; în cele din urmă, porni spre uşă.

— Unde te duci? întrebă deodată Oblomov.

— Ce să stau aici de pomană, dacă tot nu spuneţi nimic? mormăi Zahar răguşit.

Nu putea vorbi altfel; zicea că şi-a pierdut glasul pe timpuri, când l-a însoţit odată pe boierul cel bătrân la o goană de vânătoare şi i-a suflat un vânt puternic drept în gâtlej.

Acum stătea în mijlocul odăii, pe jumătate întors spre Oblomov; uitându-se la el cam dintr-o parte.

— Ce, eşti beteag de picioare, de nu mai poţi sta? Nu vezi că sunt îngrijorat, mai aşteaptă şi tu un pic! Nu te-ai săturat încă de stat culcat? Caută scrisoarea pe care am primit-o ieri de la vechil! Unde ai băgat-o?

— Ce scrisoare? N-am văzut nicio scrisoare, spuse Zahar.

— Doar tu ai primit-o de la poştaş; era un plic cam murdar!

— De un' să ştiu eu unde aţi pus-o dumneavoastră? zise Zahar, pocnind la întâmplare cu palma peste hârtii şi alte lucruri de pe masă.

— Niciodată nu ştii nimic. Caută în coşul de hârtii! Sau poate o fi căzut în dosul canapelei? Uite, vezi, nici până acum nu s-a dres speteaza canapelei! N-ai putea să chemi un tâmplar? Doar tu ai rupt-o. Niciodată nu ai grijă de nimic!

— N-am rupt-o eu, răspunse Zahar. S-a rupt singură. Nu era să ţină cât lumea, odată şi odată trebuia să se strice.

Ilia Ilici nu găsi de cuviinţă să-i dovedească contrariul, întrebă doar:

— Ei, ai găsit-o?

— Aicea-s ceva scrisori.

— Nu sunt astea.

— Altele nu mai sunt, zise Zahar.

— Bine, du-te! îşi pierdu răbdarea Ilia Ilici. Mă scol şi o găsesc eu singur.

Zahar trecu în odaia lui, dar abia apucă să se proptească cu mâinile de colţul sobei ca să se urce pe cuptor, când se auzi din nou strigat nerăbdător pe nume:

— Zahar, Zahar!

— Of, Doamne, Dumnezeule! bombăni Zahar, îndreptându-se iar spre birou. Ce chin! De m-ar strânge odată moartea! Ce doriţi? întrebă el, cu o mână pe uşa biroului, uitându-se la Oblomov, în semn de supărare, întors cu totul de profil, încât nu-şi mai zărea boierul decât cu coada ochiului, iar acesta vedea doar un singur favorit uriaş, din care te aşteptai parcă să vezi zburând două-trei păsărele.

— Repede, batista! Puteai să te gândeşti şi tu! Nu pricepi? îl dojeni Ilia Ilici.

Auzind porunca şi dojana boierului, Zahar nu arătă niciun fel de nemulţumire sau de mirare; găsea pe semne şi una şi alta cât se poate de fireşti.

— Cine ştie unde o mai fi şi batista aceea? bombănea el, umblând prin odaie şi pipăind fiecare scaun, deşi se vedea prea bine că pe scaune nu se afla nimic. Toate cele le pierdeţi! urmă el, deschizând uşa care dădea în salon, să vadă dacă n-o fi cumva acolo.

— Un’ te duci? Caută aici! N-am mai intrat acolo de trei zile. Dar hai mai repede! spuse Ilia Ilici.

— Unde-i batista? Nu-i batista! vorbea singur Zahar, dând din mâini şi uitându-se prin toate colţurile. Uite-o colea, hârâi el deodată supărat, sub dumneavoastră! Se vede un colţ. Staţi pe ea şi mai întrebaţi unde o fi!

Fără să aştepte vreun răspuns, dădu să iasă din odaie. Puţin cam ruşinat de greşeala lui, Oblomov îi găsi pe dată lui Zahar o altă vină:

— La te uită ce curăţenie e aici: un praf şi o murdărie, să ferească Dumnezeu! Uită-te bine, ia, colea, prin colţuri! Nimic nu faci!

— Dacă nici eu nu fac nimic… începu Zahar cu obidă în glas. Îmi dau toată silinţa, nu-mi cruţ nici viaţa! Şi praful îl şterg, şi de măturat mătur aproape în fiecare zi…

Arătă mijlocul duşumelei şi masa pe care Oblomov îşi lua de obicei prânzul.

— Poftiţi de vă uitaţi! urmă Zahar. Totul e măturat spilcă, rânduit ca de nuntă… Ce mai vreţi?

— Dar asta ce-i? îi tăie vorba Ilia Ilici, arătând pereţii şi tavanul. Dar asta? Şi asta?

Şi îi arătă prosopul, nestrâns încă din ajun şi farfuria cu o felie de pâine, uitată pe masă.

— Ei, astea pot să le ridic, la o adică, catadicsi Zahar, luând farfuria de pe masă.

— De-ar fi numai atât! Dar praful de pe pereţi, dar aţele de păianjen? urmă Oblomov, arătând pereţii.

— Ei, astea… În săptămâna mare: tot atunci curăţ şi icoanele, mătur şi păianjenii…

— Dar praful de pe cărţi şi de pe tablouri?

— Cărţile şi tablourile le scutur înainte de Crăciun, împreună cu Anisia; om rândui atuncea şi prin dulapuri. Dar aşa, cum să scuturăm? Dumneavoastră staţi mereu acasă.

— Mă mai duc uneori la teatru, în vizită; s-ar putea atunci…

— Ce fel de scuturat o mai fi şi acela – noaptea?

Oblomov se uită la el cu mustrare, clătină din cap şi oftă, iar Zahar aruncă o privire nepăsătoare spre fereastră şi oftă şi el. Boierul părea că-şi zice în gând: „Tu, frate, eşti mai Oblomov decât mine însumi”. Iar Zahar, pesemne, gândea: „Ia, mofturi şi vorbe de clacă! Te pricepi la vorbe goale şi umflate; încolo, mult îţi pasă ţie de praf şi de păienjeniş!”

— Nu înţelegi, spuse Ilia Ilici, moliile se prăsesc din pricina prafului! Uneori se întâmplă să zăresc şi câte o ploşniţă pe pereţi.

— La mine sunt şi purici! răspunse netulburat Zahar.

— Şi zici că-i bine? E scârbos! spuse Oblomov.

Zahar zâmbi larg, cu gura până la urechi. Zâmbetul îi cuprinse obrajii, sprâncenele şi favoriţii, care se traseră în părţi, şi toată faţa, până la frunte, se lăţi ca o pată mare, roşie.

— Cu ce-s vinovat eu că sunt ploşniţe pe lumea asta? întrebă el cu mirare naivă. Eu le-am născocit?

— Ploşniţele se fac din pricina murdăriei! i-o reteză scurt Oblomov. Ce tot trăncăneşti!

— Nici murdăria n-am născocit-o eu!

— Noaptea aud cum umblă şoarecii la tine, acolo.

— Nici şoarecii nu i-am născocit eu. Dihănii d-astea – şoareci, pisici, ploşniţe – sunt destule peste tot locul.

— Dar cum se face că la alţii nu-s nici molii, nici ploşniţe?

Pe faţa lui Zahar se zugrăvi neîncrederea sau, mai bine zis, convingerea senină că aşa ceva nici nu s-a pomenit.

— Eu am de toate, spuse el cu îndărătnicie. Nu poţi nici aşa, să pândeşti orice ploşniţă, nici să te vâri prin toate crăpăturile după ea.

Îşi zicea, pesemne, în sinea lui: „Şi-apoi, ce somn o mai fi ăla, fără ploşniţe?”

— Dacă mături cumsecade şi scoţi gunoiul de prin colţuri, scapi de toate astea, îl dăscăli Oblomov.

— Azi cureţi bine şi mâine, gata, s-a şi făcut gunoiul la loc.

— Nu se face! îl întrerupse boierul. Nu trebuie să se facă!

— Ştiu eu că se face, boierule! stăruia servitorul.

— Şi dacă se face, îl mături iar.

— Cum vine asta? Adică, să mătur în fieştecare zi prin toate colţurile? întrebă Zahar. Apoi viaţă mai e asta? Mai bine m-ar strânge Dumnezeu!

— Da la alţii de ce e curat? îi dădea înainte Oblomov. Ia du-te de vezi peste drum, la acordor: e o plăcere să te uiţi – şi n-are decât o singură fată în casă…

— Păi din ce să se adune la neamţ gunoi? răspunse Zahar. Uitaţi-vă numai în ce hal trăiesc! Toată casa roade o săptămână încheiată la câte un os. Un surtuc trece de la tată la fecior, şi de la fecior iar la tată. Nevasta şi fetele poartă rochii scurtuţe, de te umflă râsul: de aia tot strâng picioarele pe sub ele, ca gâştele… De unde să se adune la ei gunoi? La ăştia nu se pomeneşte, ca la noi, să zacă câte un vraf de haine vechi ani în şir prin dulapuri sau să se umple peste iarnă un ungher cu coji de pâine… La dânşii nu se pierde nicio coajă de pâine: le fac posmagi şi apoi îi mănâncă cu bere!

Numai gândindu-se la un asemenea trai de zgârie-brânză, Zahar scuipă printre dinţi, plin de dispreţ.

— Ia lasă vorba! îl opri Ilia Ilici. Mai bine ai face curat în casă!

— Aş face eu şi curat uneori, dar chiar dumneavoastră nu mă lăsaţi, spuse Zahar.

— Iar ai început? Cu alte cuvinte, eu te împiedic!

— Fireşte! Păi dacă dumneavoastră staţi toată ziua acasă, când să mai fac şi eu curăţenie? Ia să plecaţi o zi întreagă de acasă, să vedeţi atunci deretecanie!

— Ţi-ai şi găsit: să plec! Du-te mai bine în odaia ta!

— Zău aşa! stărui Zahar. Iaca, dacă aţi pleca azi, aş scutura totul, cu Anisia. Măcar că nu cred s-o scoatem la capăt numai noi doi: ar mai trebui să luăm ceva muieri cu ziua şi să spălăm totul.

— Ei, asta-i acum! Altă treabă n-ai decât să chemi muieri! Hai, du-te, du-te! spuse Ilia Ilici.

Îi părea rău acum că stârnise această discuţie. Uitase că era de ajuns să atingi subiectul acesta

delicat, ca să se nască tot soiul de belele.

Lui Oblomov i-ar fi plăcut să fie curat în casă, dar ar fi vrut ca aceasta să se facă cumva de la sine, pe nesimţite. Iar Zahar, ori de câte ori îi cereai să şteargă praful, să spele pe jos şi alte asemenea lucruri, se pornea pe discuţii nesfârşite, începea îndată să arate că e neapărată nevoie să întoarcă toate în casă cu susul în jos, ştiind prea bine că numai gândul acesta îl umplea pe boierul său de spaimă.

Zahar plecă, iar Oblomov se cufundă în meditaţie. Peste câteva minute, ceasul bătu din nou jumătatea.

— Ce-i asta? spuse Ilia Ilici aproape cu spaimă. În curând e ora unsprezece şi eu nici nu m-am sculat, nici nu m-am spălat încă? Zahar, Zahar!

— Uf, Doamne! Ce mai e? se auzi din tindă glasul lui Zahar, urmat de cunoscuta săritură.

— Gata de spălat? întrebă Oblomov.

— De mult! răspunse Zahar. De ce nu vă sculaţi?

— Şi de ce nu spui că-i gata? De când m-aş fi sculat! Hai, du-te, că vin şi eu îndată! Am de lucru; mă apuc de scris.

Zahar plecă, dar peste o clipă se întoarse cu un caiet soios, scris din scoarţă în scoarţă şi cu nişte fiţuici în mână.

— Dacă tot scrieţi, faceţi bunătate de vă uitaţi şi la socoteli: trebuie să plătim banii.

— Ce socoteli? Ce bani? întrebă nemulţumit Ilia Ilici.

— Măcelarului, zarzavagiului, spălătoresei, brutarului: toţi cer bani.

— Numai de bani le arde! bombănea Ilia Ilici. Şi tu, de ce nu-mi dai socotelile pe rând, una câte una, în loc sa vii cu toate buluc odată?

— Doar dumneavoastră m-aţi tot alungat, zicând: „Las-o pe mâine…”

— Ei, şi acum nu poţi lăsa pe mâine?

— Nu se poate! Prea mă bat la cap cu toţii şi apoi nu vor să mai dea pe datorie. Azi e zi-ntâi.

— Uf! spuse cu năduf Oblomov. Alte griji! Ce mai stai? Pune-le pe masă! Mă scol eu îndată, mă spăl şi apoi le văd, adăugă el. Ai zis că e gata de spălat?

— Gata! spuse Zahar.

— Ei, acum…

Şi Ilia Ilici începu să se ridice în capul oaselor gemând, cu gândul să se dea jos din pat.

— Am uitat să vă spun, începu Zahar, adineauri, când mai dormeaţi încă, a venit rândaşul trimis de administrator: cică trebuie negreşit să ne mutăm… are nevoie de casă.

— Ei, şi ce? Dacă are nevoie, o să ne mutăm bineînţeles. Ce mă tot baţi la cap cu chestia asta? Mi-ai mai spus-o de trei ori până acum.

— Păi şi pe mine mă bat la cap.

— Spune că ne mutăm.

— Dumnealor zic: „Ne-aţi făgăduit de o lună de zile şi tot nu vă mutaţi”. Cică o să dea de ştire la poliţie.

— Lasă-i să dea de ştire! spuse hotărât Oblomov. O să ne mutăm noi şi singuri, dacă se mai încălzeşte puţin vremea, peste vreo trei săptămâni.

— Care trei săptămâni! Administratorul zice că peste două săptămâni vin lucrătorii ca să dărâme tot… „Mutaţi-vă, zice, mâine sau poimâine…”

— Ei! ce atâta zor? Asta ne-ar mai lipsi. Poate că vrea să ne mutăm chiar acum, îndată? Iar tu, să nu îndrăzneşti nici să aduci vorba despre casă. Ţi-am mai spus o dată şi tu iar începi. Ia vezi!

— Păi ce să fac? răspunse Zahar.

— Ce să faci? Auzi vorbă la el! zise Ilia Ilici. Tot el mă mai întreabă! Nu vreau să ştiu nimic. Pe mine să nu mă plictiseşti; încolo, fă cum ştii, numai să nu ne mutăm. Nu poate să facă nici atâta lucru pentru stăpânul lui!

— Păi bine, conaşule, ce vreţi să fac? începu domol Zahar, cu glasul lui răguşit. Casa nu-i a mea. Şi cum să nu te muţi dintr-o casă străină dacă te dă afară? Dacă ar fi casa mea, apoi, cu mare plăcere…

— N-am putea cumva să ne înţelegem? Să le spunem că: „Locuim aici de mult, plătim regulat…”

— Le-am spus, zise Zahar.

— Ei, şi dumnealor?

— Ce să zică? O ţin una şi bună: „Să vă mutaţi, cică, fiindcă trebuie să dărâmăm nişte pereţi în odăile astea”. Vor să facă din locuinţa doctorului şi din asta, a noastră, una singură, mare – că se-nsoară băiatul lor.

— Uf, Doamne! spuse cu năduf Oblomov. Mai sunt pe lume şi dobitoci care se însoară! şi se întoarse cu faţa în sus.

— N-ar fi rău să-i scrieţi proprietarului, conaşule, spuse Zahar. Poate că atunci ne-or mai lăsa în pace şi or porunci dintâi să dărâme locuinţa cealaltă.

Şi Zahar arătă cu mâna undeva, spre dreapta.

— Bine, scriu eu după ce mă scol… Du-te la tine, eu mă mai gândesc puţin. Nu eşti bun de nimic, adăugă el, eu trebuie să am grijă şi de toate fleacurile astea!

Zahar plecă, iar Oblomov începu să se gândească.

Nu ştia însă la ce anume să se gândească: la scrisoarea ce urma s-o scrie vechilului, sau la mutarea din casă. Ori să se apuce de socoteli? Copleşit de grijile vieţii, rămase în pat, perpelindu-se de pe o parte pe alta. Din timp în timp, se auzeau numai exclamaţii fără şir:

— Of, Doamne, Doamne! Ce ţi-e şi cu necazurile astea! Nicăieri nu scapi de ele.

Nu se ştie cât timp ar mai fi rămas el în această stare de nehotărâre dacă nu s-ar fi auzit sunând la uşa din faţă.

— Poftim, a şi venit cineva! spuse Oblomov, înfăşurându-se în halat. Şi eu nici nu m-am sculat încă – mai mare ruşinea! Cine să fie aşa devreme?

Şi, fără a se clinti din pat, se uită cu curiozitate spre uşă.

II

În odaie intră un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, strălucind de sănătate; un zâmbet îi juca pe buze, în obraji şi în ochi. Te prindea jindul uitându-te la el.

Pieptănat frumos şi spilcuit, îţi lua ochii cu prospeţimea feţei sale, a rufăriei, a mănuşilor şi a fracului. La jiletcă purta un lănţişor elegant, cu o mulţime de brelocuri. Scoase din buzunar o batistă de olandă, de o fineţe rară, îi respiră parfumul „Aromele Orientului”, apoi şi-o trecu nepăsător peste obraz, peste pălăria lucioasă şi cizmele de lac.

— Bună ziua, dumneata erai, Volkov! zise Ilia Ilici.

— Bună ziua, Oblomov! răspunse domnul cel elegant, apropiindu-se de el.

— Nu te apropia, te rog, nu te apropia! Vii de afară, din frig! spuse Oblomov.

— Răsfăţatule, sibaritule[1]! zise Volkov, căutând unde să-şi lase pălăria. Văzând însă că pretutindeni e praf, n-o mai puse nicăieri; îşi desfăcu pulpanele fracului ca să se aşeze, dar, după o privire aruncată fotoliului, rămase în picioare. Tot nu te-ai sculat încă? Şi ce-i cu capotul ăsta al dumitale? Nu se mai poarta de mult aşa ceva, îl dojeni el pe Oblomov.

— Nu e capot, ci halat, spuse Oblomov, înfăşurându-se cu plăcere în halatul său larg.

— Cum o mai duci cu sănătatea? întrebă Volkov.

— Să nu mai vorbim de sănătate! spuse căscând Oblomov. O duc prost. Mă ia mereu cu năduf. Dar dumneata, ce mai faci?

— Eu? Mulţumesc! Sănătos tun, bine dispus, chiar foarte bine dispus! adăugă însufleţit tânărul.

— De unde vii aşa devreme? întrebă Oblomov.

— De la croitor. Ce zici, e frumos fracul? spuse el, răsucindu-se în faţa lui Oblomov.

— Minunat. E croit cu mult gust, spuse Ilia Ilici. Un singur lucru: de ce-i aşa de larg în spate?

— E făcut anume pentru călărie.

— Aşa vasăzică! Nu ştiam că faci şi călărie.

— Cum să nu? Am comandat fracul anume pentru ziua de azi. E-ntâi mai, mă duc, împreună cu Goriunov, la Ekaterinhof. Ah! Poate nu ştii? Misa Goriunov a fost înaintat în grad – sărbătorim evenimentul, adăugă încântat Volkov.

— Aşa vasăzică! spuse Oblomov.

— Misa are un cal roib, urmă Volkov. În regimentul lor, toţi caii sunt roibi, iar eu am unul negru. Dar dumneata cum te duci: pe jos sau cu trăsura?

— Eu nu mă duc… deloc, spuse Oblomov.

— Să nu mergi de-ntâi mai la Ekaterinhof! Cum se poate una ca asta, Ilia Ilici? se minună Volkov. Are să fie toată lumea acolo.

— Ei, toată lumea! Nu chiar toată lumea! spuse alene Oblomov.

— Să vii şi dumneata, dragul meu Ilia Ilici! Sofia Nikolaevna şi cu Lidia merg numai ele două cu trăsura şi bancheta din faţă rămâne liberă. Ai putea să vii şi dumneata.

— Nu, eu nu încap pe bancheta. Şi apoi, ce să fac eu acolo?

— Sau poate vrei să-ţi dea Misa şi dumitale un cal?

— Ferească Dumnezeu, ce-ţi mai trece prin cap! spuse Oblomov, ca şi cum ar fi vorbit singur. Da ce

ai cu Goriunovii?

— Ah! rosti Volkov, aprinzându-se la faţă. Vrei să-ţi spun?

— Spune!

— Îmi dai cuvântul de onoare că nu spui la nimeni? urmă Volkov, aşezându-se pe canapea lângă Oblomov.

— Fie.

— Sunt… sunt îndrăgostit de Lidia, şopti Volkov.

— Bravo! De mult? E drăguţă, mi se pare.

— De trei săptămâni! spuse Volkov cu un suspin adânc. Iar Misa e îndrăgostit de Daşenka.

— Care Daşenka?

— Ce-i cu dumneata, Oblomov? Auzi, să n-o ştie pe Daşenka! Tot oraşul e nebun după ea: dansează nemaipomenit! Astăzi mă duc cu Misa la balet; are să-i arunce un buchet de flori. Trebuie să-l introduc: e timid băiatul, nu-i încă obişnuit… Ah! Trebuie să mă duc să fac rost de ceva camelii…

— Unde pleci? Lasă asta, vino mai bine să luăm masa împreună, să mai stăm de vorbă. Mi-au căzut pe cap două necazuri mari…

— Nu pot; iau masa la prinţul Tiumenev. O să fie acolo toţi Goriunovii şi ea, ea… Lidinka! adăugă el în şoaptă. De ce nu te mai duci deloc pe la prinţ? Ce bine se petrece în casa lui! Şi pe ce picior trăieşte! Iar vila e numai flori! Au mai clădit şi o galerie în stil *gothique.* Se vorbeşte că vara o să se organizeze acolo dansuri, tablouri vivante. Ai să vii şi dumneata, nu?

— Nu cred.

— Ah, ce casă! În iarna asta n-a fost miercuri să nu se adune la ei câte cincizeci de persoane şi mai bine, uneori chiar şi o sută…

— Doamne fereşte! Cred că trebuie să fie o plictiseală infernală!

— Cum se poate una ca asta? Auzi, plictiseală! Dar cu cât e mai multă lume, cu atât se petrece mai

bine. Se ducea şi Lidia pe acolo, dar eu, dintâi, nici n-am băgat-o în seamă şi apoi, deodată…

„În van mă străduiesc să-mi uit iubirea
Şi patima cu mintea s-o înfrâng…”

Începu el să cânte, aşezându-se pe fotoliu. Dar îndată sări în sus şi începu să-şi scuture hainele de praf.

— Ce praf e peste tot la dumneata! spuse el.

— Zahar e de vină! se plânse Oblomov.

— Ei, dar trebuie să plec, spuse Volkov, să caut camelii pentru buchetul lui Misa. *Au revoir!*

— Atunci vino deseară, după balet, la un ceai! Ai să-mi povesteşti cum a fost, îl pofti Oblomov.

— Nu pot. Am făgăduit să mă duc la familia Mussinski: e ziua lor de primire. Vino şi dumneata! Vrei să te prezint?

— Ce să fac acolo?

— La Mussinski? Dar bine, la ei se duce jumătate din oraş! Cum ce să faci acolo? E o casă în care se vorbeşte despre toate…

— Tocmai asta-i plictiseala, spuse Oblomov.

— Atunci frecventează-i pe Mezdrovi! îi tăie vorba Volkov. Acolo se vorbeşte numai despre artă. N-auzi decât: Şcoala veneţiană, Beethoven, Bach, Leonardo da Vinci…

— Vai, ce plictiseală! Mereu acelaşi lucru! Trebuie să fie nişte pedanţi! spuse Oblomov cu un căscat.

— Eşti prea dificil. Dar mai sunt destule case! Toată lumea are acum o zi de primire: la Savinovi se primeşte joia, la Maklaşmi – vinerea, la Viaznikovi – duminica, la prinţul Tiumenev – miercurea. Eu am toate zilele date! încheie Volkov cu ochi strălucitori.

— Şi nu ţi-e lehamite să te vânturi atâta, în toate zilele?

— Cum lehamite? De ce să-mi fie lehamite? E cât se poate de plăcut, răspunse Volkov, bine

dispus. Dimineaţa citesc câte ceva, fiindcă trebuie să fiu *au courant*[2] cu toate, să ştiu noutăţile. Slavă Domnului, am o slujbă care nu mă ţine legat. Trec pe la birou numai de două ori pe săptămână, iau masa la general, apoi fac vizite prin casele pe unde n-am mai fost de mult. Pe urmă… mai apare câte o actriţă nouă, la teatrul rusesc sau la cel franţuzesc. Când s-o deschide opera, îmi iau un abonament. Acum sunt îndrăgostit… Începe vara. Lui Misa i s-a promis un concediu; plec cu el pe o lună la ţară, ca să mai schimb puţin aerul. Acolo ne ducem la vânătoare. Au nişte vecini minunaţi, care dau *des bals champêtres*[3]. O să mă plimb cu Lidia prin crâng, ori cu barca, o să culegem flori. Ah! şi Volkov făcu o piruetă de bucurie. Dar trebuie să plec… La revedere! spuse el, încercând zadarnic să se vadă din faţă şi din spate în oglinda prăfuită.

— Mai stai puţin, căuta să-l reţină Oblomov. Aş vrea să-ţi vorbesc despre nişte treburi.

— Pardon, n-am timp, răspunse grăbit Volkov, altă dată! N-ai poftă să mănânci cu mine nişte stridii? O să-mi povesteşti atunci totul. Vino, ne tratează Misa.

— Nu, ce tot spui?! spuse Oblomov.

— Atunci, la revedere!

Volkov porni spre uşă, dar se întoarse din drum.

— Ai văzut? întrebă el, arătându-şi mâna pe care mănuşa stătea ca turnată.

— Ce-i asta? întrebă nedumerit Oblomov.

— A! Nişte *laseuri*[4] noi! Vezi cât de bine se strâng? Nu te mai chinuieşti două ore cu încheiatul nasturilor: ai tras de şireţel, şi gata. Abia acum le-am primit de la Paris. Vrei să-ţi aduc şi dumitale o pereche, de încercare?

— Bine, adu-mi! spuse Oblomov.

— Uită-te şi la ăsta! Nu-i aşa că e foarte drăguţ? urmă Volkov, alegând unul dintre nenumăratele lui brelocuri. O carte de vizită cu colţul îndoit.

— Nu pot să citesc ce scrie aici.

— Pr. = *prince,* M. = *Michel,* spuse Volkov, numele lui Tiumenev n-a mai încăput. Mi l-a dat de Paşte, în loc de „ou roşu”. Dar la revedere, *au revoir!* Trebuie să mă mai duc încă în zece locuri. Doamne, ce frumoasă e viaţa!

Şi dispăru.

„În zece locuri în aceeaşi zi, nenorocitul! gândea Oblomov. Şi asta se cheamă viaţă! Ridică din umeri. Ce mai rămâne din om? Pentru ce se fărâmiţează astfel şi se împarte în zece locuri? Desigur, nu-i rău să te mai duci şi pe la teatru, să te îndrăgosteşti de vreo Lidie… E drăguţă. E frumos să culegi flori cu ea, la ţară, să te plimbi cu trăsura, dar să te duci în zece locuri, în aceeaşi zi, nenorocitul!” încheie Oblomov, întorcându-se pe spate şi bucurându-se la gândul că el nu are astfel de dorinţi şi gânduri deşarte, că nu se vântură de colo-colo, ci stă culcat aici, păstrându-şi liniştea şi demnitatea de om.

Soneria de la scară îi întrerupse din nou meditaţia.

În odaie intră un alt vizitator.

Purta un frac verde, închis, cu nasturi de uniformă; favoriţii negri îi încadrau frumos obrazul foarte bine ras. Ochii lui aveau o expresie obosită, dar plină de calm şi de conştiinţa propriei sale valori; faţa, de asemeni obosită, cu un zâmbet gânditor.

— Bună ziua, Sudbinski! îl salută voios Oblomov. În sfârşit, ai venit şi tu la vechiul tău coleg de serviciu! Nu te apropia, nu te apropia, te rog! Vii din frig.

— Bună ziua, Ilia Ilici! spuse musafirul. Voiam de mult să trec pe la tine, dar ştii şi tu ce serviciu infernal avem. Ia priveşte! Duc la raport un geamantan întreg. Am lăsat vorbă curierului: daca o fi nevoie de ceva, să vină într-o goană încoace. Nu dispun de mine nicio clipă.

— Abia acum te duci la serviciu? De ce aşa de târziu? întrebă Oblomov. Înainte vreme, te duceai

pe la zece…

— Înainte vreme, aşa era. Acum, e altceva: mă duc la douăsprezece, şi încă nu pe jos, ci cu trăsura.

Şi el apăsă pe ultimul cuvânt.

— Aha! Am priceput, spuse Oblomov. Eşti şef de serviciu. De mult?

Sudbinski dădu din cap cu un aer plin de importanţă.

— Din Săptămâna Mare, spuse el. Dar câtă treabă, ceva îngrozitor! De la opt la douăsprezece lucrez acasă, de la douăsprezece la cinci – la birou; mai lucrez şi seara. Nu mai ajung să văd pe nimeni.

— Hm, şef de serviciu, vasăzică! spuse Oblomov. Felicitările mele! De-ăştia-mi erai? Şi când mă gândesc că am fost colegi de birou… Până la anul, parcă te văd consilier de stat.

— Ce vorbeşti! Anul acesta de-abia trebuie să primesc decoraţia. Credeam că o să mă propună la înaintare pentru merite, dar acum, că ocup o funcţiune nouă, nu se poate până peste doi ani…

— Vino la mine la masă, să bem în cinstea înaintării tale! spuse Oblomov.

— Nu pot. Azi iau masa la subdirector. Trebuie să pregătesc pentru joi un raport, o muncă infernală! Nu pot să mă bizui pe listele de înaintări primite de la gubernii. Trebuiesc verificate. Fonia Fomici e aşa de ciudat: toate vrea să le facă singur. Aşa că, astăzi, după ce luăm masa, ne apucăm amândoi de treabă.

— Cum? Şi după masă lucraţi? întrebă neîncrezător Oblomov.

— Dar ce credeai? Sper totuşi să scap mai devreme şi să apuc să fac o plimbare măcar până la Ekaterinhof… Tocmai venisem să te întreb dacă nu vrei să vii şi tu? Aş putea să trec să te iau…

— Nu pot: nu prea mă simt bine, spuse Oblomov cu o strâmbătură. Şi-apoi, am o mulţime de treburi… Nu, nu pot!

— Păcat! spuse Sudbinski. E o zi frumoasă. Sper să răsuflu puţin măcar astăzi.

— Ce mai e nou pe la voi? întrebă Oblomov.

— Noutăţi sunt destule: în adrese nu se mai pune „al dumneavoastră supus”, ci „primiţi asigurarea”; s-au dat dispoziţii să nu mai prezentăm statele de serviciu în două exemplare. E vorba să se mai adauge la noi încă trei birouri şi doi funcţionari cu însărcinări speciale. Comisia noastră s-a desfiinţat… Multe!

— Dar foştii noştri colegi ce mai fac?

— Deocamdată nimic. Svinkin a rătăcit un dosar.

— Adevărat? Şi directorul ce a spus? întrebă Oblomov cu tremur în glas.

Aducându-şi aminte de anii de serviciu, această veste îl înspăimântă.

— A dat dispoziţii să nu i se dea nicio gratificaţie până la găsirea dosarului. Era ceva important: „Despre sancţiuni”. Directorul crede, adăugă Sudbinski, că l-a rătăcit dinadins.

— Nu se poate! spuse Oblomov.

— Sigur că nu! Îl bănuieşte degeaba, întări Sudbinski cu un aer protector, plin de importanţă. Svinkin e un zăpăcit, un fluşturatec. Când îţi face un bilanţ, e alandala totul, încurcă toate informaţiile. Mi-a scos peri albi. Însă ceva de felul ăsta nu face el… Nu, nu, nu e în stare de aşa ceva! Dosarul s-a rătăcit pe undeva: o să se găsească mai târziu.

— Cu alte cuvinte, munceşti mereu! spuse Oblomov.

— Grozav de mult! Bineînţeles, e o plăcere să lucrezi cu un om de felul lui Foma Fomici. La gratificaţii nu te trece cu vederea; nu-i uită nici pe cei care nu fac nimic. Cum ţi s-a împlinit termenul, îndată te şi propune pentru merite, iar cui nu i-a venit încă timpul să fie înaintat în grad sau să fie decorat, îi face rost de o primă în bani…

— Tu cât primeşti?

— Păi cât să fie: o mie două sute ruble leafă, spor de masă – şapte sute cincizeci ruble, de chirie – şase sute, ajutor – nouă sute, deplasările – încă cinci sute şi gratificaţii până la o mie de ruble.

— Ei, drace! spuse Oblomov, sărind din pat. Curat ca un tenor italian celebru! Ai cumva voce frumoasă?

— Asta nu-i nimic! Să-l vezi pe Peresvetov ce de sporuri primeşte, iar treabă face mult mai puţină ca mine şi nici nu se pricepe. Bineînţeles, n-are reputaţia mea. Eu sunt foarte apreciat, adăugă el modest, lăsându-şi ochii în jos. De curând, ministrul s-a exprimat despre mine că aş fi „podoaba Ministerului”.

— Bravo ţie! spuse Oblomov. Atâta numai că… să lucrezi de la opt la douăsprezece, de la douăsprezece la cinci şi pe urmă încă şi acasă! Groaznic!

Clătină din cap.

— Dar dacă n-aş avea serviciu ce aş face? întrebă Sudbinski.

— Câte nu sunt de făcut! Ai citi, ai scrie… spuse Oblomov.

— Păi eu şi acum nu fac decât să citesc şi să scriu.

— Asta-i cu totul altceva. Ai fi putut să publici…

— Nu poate oricine să fie scriitor. Iată, nici tu nu scrii nimic, răspunse Sudbinski.

— În schimb, am grija moşiei, spuse oftând Oblomov. Lucrez la un plan nou, cu tot felul de îmbunătăţiri. Mă zbat, mă frământ mereu… Iar tu te ţii de treburile altora, nu de ale tale.

— Ce să-i faci? Odată ce primeşti bani, trebuie să lucrezi. O să mă odihnesc la vară: Fonia Fomici mi-a făgăduit să găsească o misiune specială pentru mine… şi o sa primesc speze de deplasare pentru cinci cai, o diurnă de vreo trei ruble pe zi, apoi o gratificaţie…

— Bună chiverniseală! spuse cu jind Oblomov; apoi oftă şi căzu pe gânduri.

— Am nevoie de bani: mă-nsor la toamnă, adăugă Sudbinski.

— Ce spui? Adevărat? Cu cine? întrebă Oblomov plin de interes.

— Vorbesc serios. O iau pe Muraşina. Îţi mai aduci aminte? Erau vecini cu mine. Când ai luat odată ceaiul la mine, la vilă, mi se pare că ai văzut-o.

— Nu, nu-mi aduc aminte. E drăguţă? întrebă Oblomov.

— Da, e drăguţă. Dacă vrei, mergem să luăm masa la ei…

Oblomov se codi:

— Da… bine, numai că…

— Săptămâna viitoare, spuse Sudbinski.

— Da, da, săptămâna viitoare, se învioră Oblomov. Nu-mi sunt încă gata hainele. Şi zi, e o partidă bună?

— Da. Tatăl ei e consilier de stat activ; îi dă fetei zece mii de ruble zestre; locuieşte într-un imobil al statului. Nouă ne lasă o aripă întreagă, douăsprezece camere. Mobila o are tot de la stat, ca şi încălzitul şi luminatul. Se poate trăi…

— Sigur că se poate! Şi încă cum! Bravo, Sudbinski! adăugă cu oarecare invidie Oblomov.

— Te-aş ruga să-mi fii cavaler de onoare la nuntă, Ilia Ilici! Te rog…

— Cum nu, negreşit! spuse Oblomov. Dar Kuzneţov, Vasiliev, Mahov ce mai fac?

— Kuzneţov s-a însurat de mult, Mahov ocupă vechiul meu post, iar Vasiliev a fost transferat în Polonia. Ivan Petrovici a fost decorat cu ordinul sfântului Vladimir; Oleşkin e acum *Excelenţă.*

— E un băiat bun, spuse Oblomov.

— Chiar foarte bun. Merită.

— E un băiat bun, are un caracter blând, echilibrat, repetă Oblomov.

— Şi atât de serviabil, adăugă Sudbinski. Şi nu-i din cei care să se linguşească sau să sape pe alţii, să le pună piedică, să ţi-o ia înainte… Face tot ce poate.

— E un om minunat! Când se întâmpla să încurc ceva într-o hârtie, să scap ceva din vedere ori să trec în memoriu o părere sau o lege greşită, nu păţeam nimic; spunea altcuiva s-o refacă. Un om admirabil! încheie Oblomov.

— În schimb, Semion Semionîci al nostru nu s-a schimbat deloc, spuse Sudbinski. Atâta ştie: să-arunce praf în ochi. Ştii ce a făcut deunăzi? Se primise de la gubernie o circulară în privinţa unor cuşti pentru câini, de pus pe lângă clădirile aparţinând administraţiei noastre, pentru paza averii statului. Arhitectul nostru, un om priceput şi cinstit, a făcut un deviz foarte modest. Lui însă i s-a părut prea scump şi atunci s-a apucat să culeagă informaţii asupra costului unei cuşti pentru câini. A găsit, nu ştiu unde, cu treizeci de copeici mai ieftin, şi îndată a şi trântit un raport.

Se auzi din nou sunând la uşă.

— Rămâi cu bine! spuse funcţionarul. M-am luat cu vorba şi poate că acolo au nevoie de mine.

— Mai stai puţin, căută să-l reţină Oblomov. Aş vrea să-ţi cer un sfat; mi-au căzut pe cap două necazuri…

— Nu, nu! Mai bine trec iar zilele astea, spuse Sudbinski şi plecă.

„Te-ai cam împotmolit în treburi, dragă prietene! îşi spuse în gând Oblomov, petrecându-l cu privirea. Nu mai vede nimic din câte se petrec în lume, în afară de slujba lui. Dar o să ajungă om mare, o să învârtească, cu vremea, afaceri importante şi o să se ridice sus în grad… La noi, asta se cheamă să faci carieră! Şi cât de puţin i se cere omului pentru asta! Ce nevoie este de inteligenţă, de voinţă, de sentiment? Astea sunt lux! Şi are să trăiască astfel toată viaţa şi multe, multe lucruri vor rămâne moarte pentru el. Şi

lucrează de la douăsprezece la cinci la birou şi de la opt la douăsprezece acasă, nenorocitul!”

Încercă un sentiment de senină bucurie la gândul că el, Oblomov, poate să stea culcat acasă la el, pe canapeaua lui, de la nouă la trei şi de la opt seara la nouă dimineaţa; era mândru de faptul că nu este nevoit să se prezinte la raport, să întocmească hârtii, că poate să-şi dea frâu liber sentimentelor şi imaginaţiei.

Filosofând astfel, Oblomov nici nu băgă de seamă că alături de patul său stătea acum un domn foarte slab, negricios, cu faţa năpădită de păr: favoriţi, mustăţi şi cioc. Era îmbrăcat cu o neglijenţă voită.

— Bună ziua, Ilia Ilici!

— Bună ziua, Penkin! Dar nu te apropia, nu te apropia, te rog! Vii de afară, din frig, răspunse Oblomov.

— Ce om ciudat eşti! spuse acesta, Ai rămas acelaşi leneş incorigibil, fără griji!

— Fără griji! îngână Oblomov. Am să-ţi arăt îndată scrisoarea vechilului meu. Stau aici şi mă frământ… şi dumneata zici că n-am griji. Dar de unde vii?

— De la librărie: am fost să mă interesez de reviste. Ai citit articolul meu?

— Nu.

— Ţi-l trimit să-l citeşti.

— Despre ce scrii? întrebă Oblomov printre căscaturi.

— Despre comerţ, emanciparea femeilor, despre frumoasele zile de aprilie de care avem parte şi despre un preparat nou împotriva incendiilor. Cum se face ca nu citeşti? Doar e vorba de viaţa noastră de toate zilele. Dar, mai mult ca pentru orice, lupt pentru tendinţa realistă în literatură.

— Ai mult de lucru? întrebă Oblomov.

— Destul. Câte două articole pe săptămână pentru ziar, nişte recenzii literare; am mai scris şi o nuvelă…

— Despre ce?

— Despre un poliţai care-i bate pe târgoveţi…

— Într-adevăr, aici se vede o tendinţă realistă, spuse Oblomov.

— Nu-i aşa? sări bucuros literatul. Prezint o idee care ştiu că e şi nouă, şi îndrăzneaţă. Un călător, în trecere prin oraşul respectiv, a fost martor al acestor fapte şi, profitând de o întâlnire cu guvernatorul, i s-a plâns de poliţai. Guvernatorul a dat dispoziţii unui funcţionar care se ducea acolo într-o anchetă să se convingă în treacăt şi de acest lucru şi, în genere, să adune informaţii asupra persoanei şi purtărilor poliţaiului. Funcţionarul i-a convocat pe târgoveţi, sub pretext că vrea să se informeze asupra felului cum merge comerţul şi, din vorbă în vorbă, i-a întrebat şi despre poliţai. Şi ce crezi? Târgoveţii au început sa se ploconească şi să se mire, ridicându-l pe poliţai în slava cerului. Funcţionarul s-a apucat atunci să cerceteze pe de lături şi i s-a spus că aceşti târgoveţi sunt nişte pungaşi care vând marfă stricată, umblă cu ocaua mică, înşală chiar şi vistieria statului, că sunt cu toţii atât de imorali, încât bătaia nu e pentru ei decât o pedeapsă meritată…

— Cu alte cuvinte, bătaia pe care le-o trage poliţaiul apare în povestirea dumitale întocmai ca *fatum*[5]-ul din tragediile antice? spuse Oblomov.

— Întocmai! zise Penkin. Ai mult bun simţ, Ilia Ilici. Ar trebui să scrii. Cu prilejul acesta, am reuşit să arăt şi samavolniciile poliţaiului, şi corupţia moravurilor în sânul vulgului, şi proasta organizare a activităţii funcţionarilor subalterni, şi necesitatea unor măsuri severe, dar legale… Nu-i aşa că e o idee… nouă?

— Da, mai cu seamă pentru mine, spuse Oblomov. Citesc aşa de puţin…

— Într-adevăr, nu prea văd cărţi la dumneata! spuse Penkin. Dar te implor să citeşti o scriere care se pregăteşte pentru tipar, un poem splendid, după

părerea mea: „Dragostea unui mitarnic pentru o femeie pierdută”. Nu pot să-ţi spun cine e autorul: este încă un secret.

— Şi ce are atât de deosebit acest poem?

— În el se dezvăluie în culori poetice întregul mecanism al societăţii noastre. Sunt atinse toate resorturile, luate la rând, toate treptele stării sociale. Autorul a chemat aici, ca la judecată, şi pe demnitarul slab şi vicios, şi o puzderie de mitarnici care-l înşală; sunt analizate toate categoriile de femei pierdute… franţuzoaice, nemţoaice, finlandeze… şi totul, absolut, totul este redat cu o exactitate izbitoare, clocoteşte de viaţă, de actualitate… Am ascultat câteva fragmente din poem – e un mare scriitor! În opera lui răsună când glasul lui Dante, când al lui Shakespeare…

— Ce exagerare! spuse uimit Oblomov, săltându-se puţin în pat.

Penkin tăcu deodată, văzând că într-adevăr cam exagerase.

— Citeşte singur şi ai să vezi, adăugă el, de data aceasta fără prea mult entuziasm.

— Nu, Penkin, n-am să citesc aşa ceva.

— De ce nu? A făcut vâlvă mare; se vorbeşte despre el…

— Lasă-i să vorbească! Altă treabă n-au. E şi asta o ocupaţie…

— Citeşte măcar de curiozitate!

— La ce bun? spuse Oblomov. De ce or mai fi scriind? Aşa, ca să se distreze…

— Să se distreze? Să vezi numai cât adevăr cuprinde, e extraordinar! Atinge comicul. Adevărate portrete prinse pe viu. Pe care cum îl ia la rând – fie el negustor, funcţionar, ofiţer sau gardian – e leit ca în viaţă.

— De ce s-or mai fi ostenind atât? Pentru plăcerea lor, pentru satisfacţia de a vedea că, pe oricine ar înfăţişa ei, reuşesc să-l redea leit? Numai că din toate astea lipseşte viaţa, lipseşte înţelegerea ei, simpatia, ceea ce la voi se cheamă umanitate. E

numai vanitate. Zugrăvesc un hoţ, o femeie pierdută, ca şi cum i-ar prinde pe stradă şi i-ar duce la închisoare. În povestirile lor nu se simt „lacrimi ascunse”, ci numai râsul brutal izbucnind pe faţă, răutatea…

— Şi ce mai vrei? E foarte bine, chiar dumneata ai spus-o: această ură clocotitoare, această biciuire aprigă a viciului, această batjocorire plină de dispreţ a omului decăzut… cuprinde totul.

— Nu, nu cuprinde totul! spuse, înflăcărându-se deodată Oblomov. Poţi să zugrăveşti un hoţ, o femeie pierdută, un prost înşelat, dar nu trebuie să uiţi omul. Unde-i iubirea de om? Voi vreţi să scrieţi numai cu capul! aproape că şuiera Oblomov. Credeţi că pentru a gândi nu e nevoie şi de inimă? Ei bine, nu! Gândirea devine fecundă prin iubire, întindeţi o mână de ajutor omului căzut ca să-l ridicaţi, ori plângeţi amar de mila lui, dacă nu mai e nimic de făcut pentru el, dar nu-l batjocoriţi! Iubiţi-l, nu uitaţi să vă recunoaşteţi şi pe voi în ei şi purtaţi-vă cu el ca şi cu voi înşivă – atunci vă voi citi operele şi mă voi pleca în faţa voastră… adăugă el, culcându-se din nou, în voie, pe divan. Zugrăviţi hoţul, femeia pierdută, urmă el, dar omul îl uitaţi sau nu ştiţi să-l zugrăviţi. Ce fel de artă o mai fi şi asta? Ce fel de culori poetice aţi găsit? Puteţi să daţi în vileag corupţia, murdăria – fără pretenţii de poezie, însă, vă rog!

— Şi ce ai vrea dumneata, să zugrăvim natura? Trandafirii, o privighetoare sau o dimineaţă geroasă de iarnă, în timp ce în jur totul clocoteşte, totul se mişcă? Noi avem nevoie de fiziologia nudă a societăţii; nu ne arde acum de cântece…

— Omul, omul! urmă Oblomov. Iubiţi omul…

— Să iubim un cămătar, un bigot, un funcţionar care fură sau un imbecil? Auzi vorbă! Cum poţi să spui una ca asta? Se vede că nu te ocupi de literatură! se înflăcără Penkin. Nu, pe aceştia trebuie să-i osândim, să-i scoatem din mijlocul cetăţenilor, să-i aruncăm afară din societate…

— Să-i scoateţi din mijlocul cetăţenilor! spuse deodată însufleţit Oblomov, sculându-se în picioare drept în faţa lui Penkin. Aceasta înseamnă să uiţi că acest vas netrebnic a conţinut odată o esenţă superioară; că omul acesta, deşi corupt, este totuşi om, adică semenul dumitale. „Să-l aruncăm afară!” Dar cum poţi dumneata să-l arunci afară din mijlocul omenirii, din sânul naturii, din milostivirea lui Dumnezeu? aproape că strigă el, cu ochii în flăcări.

— Ce exagerare! făcu la rându-i Penkin, foarte mirat.

Oblomov văzu că şi el ajunsese cam departe şi tăcu deodată. Mai rămase puţin în picioare, apoi căscă şi se întinse încet pe divan.

Tăcură amândoi un timp.

— Şi dumneata ce citeşti? întrebă Penkin.

— Eu? Mai mult călătorii.

Tăcură din nou.

— Atunci, când o ieşi poemul, ai să-l citeşti? Aş putea să ţi-l aduc… spuse Penkin.

Oblomov clătină din cap.

— Să-ţi trimit nuvela mea?

Oblomov dădu din cap în semn că consimte.

— E timpul să plec la tipografie! spuse Penkin. Ştii de ce am venit la dumneata? Am vrut să-ţi propun să vii cu mine la Ekaterinhof; am o trăsură. Mâine trebuie să scriu un articol despre serbare; am putea observa totul împreună şi, dacă eu aş scăpa ceva din vedere, ai putea să-mi spui dumneata. Ar fi şi mai vesel în doi. Hai, vino!…

— Nu mă simt prea bine, spuse Oblomov cu o strâmbătură, trăgându-şi pătura peste el. Mă tem de umezeală; pământul nu s-a zvântat încă. Dar ai putea dumneata să vii azi la mine la masă; aş vrea să stăm de vorbă… Mi-au căzut pe cap două necazuri…

— Nu, azi toată redacţia noastră e la St. Georges[6], iar de acolo plecăm la serbare. Noaptea

trebuie să scriu şi, în zori de zi, să trimit articolul la tipografie. La revedere!

— La revedere, Penkin!

„Să scrie noaptea, se gândea Oblomov, dar de dormit când mai doarme? Cred însă că o fi câştigând vreo cinci mii pe an. E ceva! dar să scrii despre orice, să-ţi iroseşti gândirea şi sufletul pentru lucruri mărunte, să-ţi schimbi convingerile, să-ţi vinzi mintea şi imaginaţia, să-ţi calci pe inimă, să te frământi, să fierbi şi să arzi, să n-ai o clipă de linişte, să alergi mereu în toate părţile… Şi să scrii, să scrii întruna, ca o roată, ca o maşină, şi mâine, şi poimâine, şi în zi de sărbătoare, şi vara, mereu! Când să se mai oprească, să se mai odihnească puţin? Nenorocitul!”

Întoarse capul spre masă, unde totul era neatins, unde cerneala se uscase în călimară şi nu se vedea nicio pană, şi simţi o bucurie la gândul că el stă culcat aici, fără nicio grijă, ca un prunc nou-născut, că nu se împarte în zece, nu vinde nimic…

„Dar scrisoarea vechilului, dar apartamentul?” îşi aduse el deodată aminte şi căzu pe gânduri.

Se auzi din nou sunând la intrare.

— Ce-i azi la mine? Parc-ar fi recepţie! spuse Oblomov şi aşteptă să vadă cine vine.

În odaie intră un om de o vârstă nedefinită, cu o faţă ştearsă, unul dintre acei oameni cărora nu ştii câţi ani să le dai; nu era nici frumos, nici urât, nici înalt, nici scund, nici blond, nici brun. Natura nu-l înzestrase cu nicio trăsătură deosebită, nici în bine, nici în rău. Multă lume îi zicea Ivan Ivanîci; câte unii – Ivan Vasilici, iar alţii – Ivan Mihalîci.

Îi dădeau de asemeni felurite nume de familie: unii spuneau că-l cheamă Ivanov, alţii Vasiliev sau Andreev, iar câte unii credeau că se numeşte Alexeev. Un străin care-l vedea pentru întâia oară, chiar dacă i se spunea numele lui, îl uita îndată, ca şi faţa lui de altminteri; nimeni nu lua în seamă ce spunea el. Prezenţa lui nu adăuga nimic într-o societate, după cum absenţa lui nu lăsa niciun gol.

Şi nici mintea lui n-avea vreo însuşire deosebită, era cu totul lipsită de originalitate sau duh.

Poate că ar fi fost în stare să povestească ce a văzut şi ce a auzit, distrându-i pe ceilalţi măcar în felul acesta, dar el nu fusese nicăieri, nu ieşise niciodată afară din Petersburgul său natal, aşa că ce văzuse şi auzise erau numai lucruri ştiute de toţi.

Putea fi simpatic un asemenea om? Iubea? Ura? Suferea? S-ar crede că da, întrucât niciun om nu e scutit de asemenea sentimente. Iar el iubea pa toată lumea. Sunt pe lume oameni dintre aceştia în inima cărora, orice ai face, nu izbuteşti să trezeşti vreun sentiment de duşmănie, de răzbunare sau ceva asemănător. Oricum te-ai purta, ei tot frumos răspund. De altfel, ca să fim drepţi, trebuie să spunem că dragostea lor, dacă ar fi s-o măsori în grade, niciodată nu ajunge la gradul de fierbere. Şi cu toate că despre asemenea oameni se spune că iubesc pe toată lumea şi că sunt buni, de fapt însă ei nu iubesc pe nimeni şi sunt buni numai pentru că nu sunt răi.

Dacă de faţă cu un asemenea om, cineva dă de pomană unui cerşetor, are să-i arunce şi el un ban, iar dacă săracul va fi înjurat, alungat sau batjocorit, îl va înjura şi batjocori şi el, dimpreună cu ceilalţi. Nu l-ai putea numi bogat, pentru că nu este; e mai degrabă sărac. Dar nici sărac nu-l poţi numi, fiindcă sunt atâţia alţii pe lume mult mai săraci decât el.

Are un venit al lui de vreo trei sute de ruble pe an şi, în afară de asta, o slujbă neînsemnată, cu o leafă mică. Nu duce lipsă de nimic, nu împrumută bani de la nimeni dar, pe de altă parte, nici să împrumute de la el un ban nu i-ar trece cuiva prin minte.

La slujbă n-are vreo ocupaţie hotărâtă, fiindcă nici colegii şi nici şefii săi nu s-au dumerit la ce se pricepe el mai bine şi la ce mai prost, la ce poate fi folosit. Când i se dă ceva de făcut, îşi face treaba

în aşa fel, încât şeful său rămâne întotdeauna încurcat, neştiind ce părere să aibă despre lucrarea lui. Se uită ce se uită, o citeşte, o reciteşte şi, până la urmă, spune numai atât: „Lasă c-o văd eu mai târziu… da, e aproximativ aşa cum trebuie”.

Niciodată nu se vede pe faţa lui vreo umbră de îngrijorare sau o expresie visătoare care să arate că, în clipa aceea, stă de vorbă cu el însuşi; de asemeni, niciodată nu se întâmplă să-l găseşti cu privirea aţintită cercetător asupra vreunui obiect dinafară, care să-i deştepte interesul.

Dacă se întâlneşte pe stradă cu un cunoscut şi acesta îl întreabă: „Încotro?” îi răspunde: „Mă duc la slujbă” sau „la prăvălie” sau încă „În vizită la cineva”. „Vino mai bine cu mine”, îi spune cunoscutul: „la poştă sau la croitor”, ori „hai să ne plimbăm!” El îl urmează, se duce la croitor, la poştă, la plimbare, în cu totul altă parte decât unde o pornise.

Ar fi de mirare ca, în afară de maică-sa, să fi ţinut cineva seamă de venirea lui pe lume. Prea puţini îl luau în seamă în cursul vieţii lui şi, desigur, nimeni nu va observa când va dispărea; nimeni nu va întreba de el, nu-l va plânge, dar nici nu se va bucura de moartea lui, deoarece n-are nici duşmani, nici prieteni, ci o mulţime de cunoscuţi. Poate că numai convoiul său va atrage atenţia trecătorului, care-şi va scoate pălăria, închinându-se adânc în faţa acestei persoane anonime, şi onorând-o cu întâiul semn de respect pe care îl va fi primit în astă lume; poate că un alt trecător, curios din fire, se va grăbi chiar să ajungă în capul convoiului, ca să întrebe de numele răposatului, pe care îl va şi uita numaidecât.

Acest Alexeev, Vasiliev, Andreev sau cum vreţi să-i ziceţi, este un fel de aluzie impersonală, incompletă, la masa omenească, un ecou surd, un reflex neclar al ei.

Până şi Zahar care, în convorbirile deschise cu cei cu care se întâlnea la poartă sau la băcănie, se

pricepea de minune să-i încondeieze pe toţi musafirii care veneau la stăpânul său, era întotdeauna încurcat când îi venea rândul şi lui… să-i zicem Alexeev. Se gândea îndelung, căutând să prindă vreo trăsătură mai deosebită din înfăţişarea, purtările sau firea acestuia, dar în cele din urmă se lăsa păgubaş, încheind cam aşa: „Ăsta n-are niciun chichirez, niciun Dumnezeu”.

— Dumneata eşti, Alexeev? îl întâmpină Oblomov. Bună ziua. De unde vii? Nu te apropia, nu te apropia! Nu-ţi dau mâna, că vii de afară, din frig.

— Care frig? N-aveam de gând să trec azi pe la dumneata, spuse Alexeev, dar m-am întâlnit cu Ovcinin şi m-a luat în trăsură până la el. Am venit să te iau, Ilia Ilici.

— Unde?

— Să mergem la Ovcinin. Sunt acolo Matvei Andreici Alianov, Kazimir Albertâci Phailo, Vasili Sevastianîci Kolîmiaghin.

— De ce s-au adunat acolo şi ce vor cu mine?

— Ovcinin te pofteşte la masă.

— Hm, hm! La masă… îngână plictisit Oblomov.

— Pe urmă vor să se ducă cu toţii la Ekaterinhof; ziceau ca să închiriezi dumneata o trăsură.

— Şi ce să fac acolo?

— Păi bine! Azi e mare petrecere, nu ştiai? E întâi mai.

— Stai jos! Să ne mai gândim… spuse Oblomov.

— Dar scoală-te, ar fi timpul să te-mbraci.

— Aşteaptă puţin! E prea devreme.

— Cum prea devreme? Ne-au poftit la ora douăsprezece. Luăm masa ceva mai devreme, pe la două, apoi plecăm la serbare. Trebuie să ne grăbim deci! Să spun să-ţi aducă hainele?

— Da de unde! Nici nu m-am spălat încă.

— Atunci spală-te!

Alexeev începu să se plimbe în lung şi în lat prin odaie, se opri în faţa unui tablou pe care-l mai văzuse de o mie de ori, aruncă o privire spre fereastră, luă un obiect de pe etajeră, îl privi, răsucindu-l pe toate feţele, apoi îl puse la loc şi porni din nou să se plimbe, fluierând, prin odaie. Toate acestea le făcea ca să nu-l împiedice pe Oblomov de a se scula şi de a se spăla. Trecură astfel vreo zece minute.

— Ei, ce ai de gând? îl întrebă deodată Alexeev pe Ilia Ilici.

— Ce să am?

— Tot nu te-ai sculat încă?

— Da ce, chiar trebuie să mă scol?

— Desigur! Ne aşteaptă. Ai zis că mergi.

— Unde să merg? N-am zis că merg…

— Păi bine, Ilia Ilici, nu ne-am înţeles noi adineauri să mergem amândoi la masă la Ovcinin, iar apoi la Ekaterinhof?…

— Să ies pe umezeala asta? Ce să caut acolo? De altfel, vine ploaia, s-a înnourat, spuse alene Oblomov.

— Nu-i niciun noruleţ pe cer şi dumneata vorbeşti de ploaie! Aici, la dumneata pare întuneric pentru că nu s-au mai spălat geamurile de cine ştie când! Doamne, că murdare sunt! Nu se mai vede deloc prin ele. Şi apoi, unul dintre storuri e lăsat de tot în jos.

— Poftim de-i pomeneşte de aşa ceva lui Zahar, că-ţi aduce îndată femei la scuturat şi te alungă de-acasă pe o zi întreagă.

Oblomov căzu pe gânduri, iar Alexeev începu să bată toba cu degetele pe masa lângă care stătea, plimbându-şi distrat ochii pe pereţi şi pe tavan.

— Atunci, cum rămâne? Ce facem? Te îmbraci sau rămâi aşa? întrebă el peste câteva clipe.

— Ce-ai zis?

— Cu Ekaterinhoful, cum rămâne?

— Ce ţi-a venit şi dumitale cu Ekaterinhoful ăsta! Zău aşa! răspunse înciudat Oblomov. Nu poţi

să rămâi aici? E frig sau miroase urât în odaie, de te grăbeşti aşa să pleci?

— Nu, la dumneata mă simt totdeauna bine, spuse Alexeev.

— Atunci de ce să te mai duci în altă parte? Rămâi mai bine la mine toată ziua, luăm masa împreună, iar deseară, dacă pofteşti, du-te sănătos!… Da, am şi uitat, nici nu pot să plec. Vine Tarantiev la mine la masă: azi e sâmbătă.

— Dacă e aşa… atunci eu… fie cum zici dumneata… spuse Alexeev.

— Dar despre treburile mele ţi-am vorbit? întrebă Oblomov cu vioiciune.

— Care treburi? Nu ştiu, spuse Alexeev, făcând ochii mari.

— Ştii dumneata de ce am rămas în pat până acum? Am stat şi m-am gândit cum să scap de o belea.

— Ce fel de belea? întrebă Alexeev, căutând să se arate speriat.

— Chiar două belele! Nici nu ştiu ce să mă fac.

— Ce fel de belele?

— Mai întâi: mă dă afară din casă. Închipuieşte-ţi, trebuie să mă mut! Când mă gândesc numai la tot balamucul ăsta… mă apucă groaza! De opt ani stau în casa asta. Şi acum proprietarul mi-a făcut figura: „Mutaţi-vă cât mai repede!” aşa mi-a spus.

— Şi încă repede! E grăbit. Cu alte cuvinte, are nevoie de casă. Foarte neplăcut să te muţi, mare bătaie de cap, spuse Alexeev. Se pierd şi se strică o grămadă de lucruri. Mare plictiseală! Şi e un apartament atât de bun… Plăteşti scump?

— Unde să găsesc altul la fel? se văită Oblomov. Şi mai ales aşa, la repezeală? Casă uscată, călduroasă, liniştită; o singură dată s-a întâmplat un furt. S-ar părea că tavanul n-ar fi prea solid: s-a cam scorojit tencuiala, dar nu pică încă.

— Ia te uită! spuse Alexeev, clătinând din cap.

— Cum aş putea să fac ca să… nu mă mut? spuse gânditor Oblomov.

— Ai contract? întrebă Alexeev, cercetând camera de sus şi până jos.

— Da, numai că a cam expirat. În ultimul timp, am plătit lunar… dar nu ţin minte de când…

— Şi atunci, ce ai de gând? întrebă Alexeev după o clipă de gândire. Te muţi sau rămâi pe loc?

— N-am de gând nimic, spuse Oblomov. Nici nu vreau să mă gândesc la asta. Treaba lui Zahar: să născocească el ceva.

— Sunt unii oameni cărora le place să se mute, spuse Alexeev. Pentru ei cea mai mare plăcere e să schimbe locuinţa.

— N-au decât să se mute! Eu, unul, nu pot să sufăr niciun fel de schimbări. Dar chestia cu casa încă n-ar fi nimic, urmă Oblomov. Să vezi dumneata ce-mi scrie vechilul! îţi arăt îndată scrisoarea… dar unde o fi? Zahar, măi, Zahar!

— Doamne, maică precistă! se auzi glasul răguşit al lui Zahar, care sări jos de pe corlată. Când o să mă strângă odată Dumnezeu de pe lumea asta?

Intră în odaie şi ridică spre boierul său o privire tulbure.

— Tot nu mi-ai găsit scrisoarea?

— Cum s-o găsesc? De unde să ştiu de ce scrisoare aveţi trebuinţă? Eu nu ştiu carte.

— Oricum, caut-o! spuse Oblomov.

— Aţi citit aseară o scrisoare, spuse Zahar, dar după aceea n-am mai văzut-o.

— Şi ce s-a făcut? se răsti înciudat la el Ilia Ilici. Doar n-oi fi înghiţit-o! Îmi aduc chiar foarte bine aminte că ai luat-o de la mine şi ai pus-o pe undeva. Sau, poate, o fi aici. Ia vezi!

Scutură pătura, din cutele căreia căzu jos scrisoarea.

— Ei, vedeţi? Aşa le puneţi toate pe socoteala mea!

— Bine, hai, du-te!

Oblomov şi Zahar strigau în acelaşi timp.

Zahar ieşi, iar Oblomov începu să citească scrisoarea. Era scrisă pe o hârtie cenuşie, parcă cu borş, nu cu cerneală, şi sigilată cu ceară cafenie. Buchiile, nemăsurat de mari şi de spălăcite, se aşterneau într-o procesiune solemnă, fără să se atingă între ele, în linii piezişe, din colţul de sus spre cel de jos. Ici-colo, procesiunea era întreruptă de câte o pată mare de cerneală spălăcită.

„*Prea milostive stăpâne,* începu sa citească Oblomov. *Luminăţia Voastră, părintele şi susţinătorul nostru, Ilia Ilici…*

Oblomov sări câteva salutări şi urări de sănătate şi urmă cu citirea mai pe la mijlocul scrisorii:

„Aduc la cunoştinţa Măriei-Tale că la moşie totul merge bine. De patru săptămâni şi mai bine n-a mai plouat: se vede treaba că l-am mâniat pe bunul Dumnezeu de nu ne mai dă strop de ploaie. Bătrânii noştri zic că n-au mai pomenit aşa secetă; semănăturile de primăvară-s pârjolite, ca de foc. Pe cele de toamnă, pe-alocuri le-au prăpădit viermii, iar pe-alocuri, bruma. Am mai arat noi încă o dată tarlalele pentru semănăturile de primăvară, dar nu se ştie dacă o ieşi ceva. Poate că s-o îndura Prea Milostivul de Domnia-Ta, că la noi nu ne mai gândim. Las' să crăpăm cu toţii! Iar în ajun de sfântul Ion au mai fugit trei ţărani: Laptev, Balociov şi încă feciorul fierarului Vaska. Eu le-am mânat după ei pe nevestele lor, dar nici muierile nu s-au mai întors şi am auzit că s-ar fi aşezat cu casă la Ciolki. S-a dus pe acolo un cumătru de-al meu din Verbliov – l-a trimis administratorul. Cică s-ar fi adus un plug de prin străinătăţi şi atunci administratorul l-a trimis pe cumătru la Ciolki ca să vadă acel plug. Eu i-am poruncit cumătrului să afle despre ţăranii cei fugari. M-am dus pe la ispravnic şi dânsul mi-a zis: «Să scrii jalbă şi o să se facă toate celea ca

să-i întoarcem pe ţărani la vatra lor!» *Afară de asta, n-a mai spus nimic şi atunci am căzut în genunchi înaintea lui şi m-am rugat de dânsul cu lacrimi în ochi; iar dumnealui striga cât îl ţinea gura: «Pleacă, zicea, hai, pleacă! Ţi-am mai spus că o să se facă, numai să-naintezi jalba!*» *Dar eu jalbă n-am mai făcut. De tocmit la lucru, n-avem pe cine: toată lumea a plecat la Volga, să lucreze la şlepuri. S-a prostit rău lumea de pe aici, părintele nostru Ilia Ilici! Ăst-an, n-o să avem pânză de dus la târg; am atârnat un lacăt la uscătorie şi la albitorie şi l-am pus pe Sîciug să le păzească zi şi noapte. E om de treabă şi n-are obicei să bea, iar ca să nu fure ceva din averea boierului, sunt zi şi noapte cu ochii pe el. Alţii beau peste măsură şi se tot cer să treacă de la boieresc la obroc. Dările nu izbutim a le strânge pe toate; ăst-an, o să-ţi trimitem Domniei-Tale, binefăcătorul nostru, ca la vreo două miişoare de ruble mai puţin venit ca anul trecut. Numai de nu ne-ar aduce seceta chiar de tot la sapă de lemn, că noi ţi-am trimite Domniei-Tale, despre care lucru ţi-am şi scris."*

Urmau asigurări de deplin devotament şi semnătura care suna astfel: „*Vechilul Domniei-Tale, prea-smeritul rob Prokofi Vîteaguşkin, a pus al său deget spre semnare"* (întrucât vechilul nu ştia carte, în chip de semnătură pusese o cruce.) „*Scris-a această scrisoare, după spusele vechilului, al său cumnat Diomka Krivoi".*

Oblomov se uită la sfârşitul scrisorii.

— Nu pune nici luna, nici anul, spuse el. Scrisoarea asta o fi zăcând la el de anul trecut: e vorba aici şi de sfântul Ion şi de secetă. Şi el acu s-a trezit!

Rămase pe gânduri.

— Ce zici? urmă el. Cum ţi se pare dumitale? Îmi dă de ştire ca are să trimită „ca la vreo două miişoare mai puţin"! Ce-mi mai rămâne atunci?

Cât oi fi primit eu anul trecut? întrebă el, uitându-se la Alexeev. Nu ţi-am spus cumva atunci?

Alexeev ridică ochii în tavan şi rămase astfel, îngândurat.

— Cum o veni Stolz, trebuie neapărat să-l întreb, urmă Oblomov. Vreo şapte, opt mii, pare-mi-se… Ce rău e să nu notezi! Acum vrea să mă treacă la şase mii! Păi aşa, o să mor de foame!… Cum să mai trăiesc?

— De ce te frământi atâta, Ilia Ilici? spuse Alexeev. Nu trebuie niciodată să te laşi pradă deznădejdii: totul se drege de la sine.

— Dar n-ai auzit ce scrie? Nu-i în stare să-mi trimită ceva bani, să-mi aducă şi mie vreo mângâiere; numai neplăceri îmi face, cu tot dinadinsul parcă! Şi aşa an de an! Vezi acum de ce nu sunt în apele mele! „Ca la vreo două miişoare mai puţin!”

— Da, spuse Alexeei, e o pagubă mare. Două mii de ruble, nu e glumă. Iată, se spune că şi Alexei Loghinîci o să capete anul acesta numai douăsprezece mii în loc de şaptesprezece!

— Dar bine, una e douăsprezece mii şi alta-i şase! îi tăie vorba Oblomov. Rău m-a mai supărat şi vechilul ăsta! De ce să-mi facă el sânge rău dinainte, chiar dacă într-adevăr o să fie recoltă proastă şi secetă? Ce nevoie are el să-mi fac eu sânge rău de pe acum?

— Da… într-adevăr, începu Alexeev. N-ar fi trebuit. Dar poţi să te aştepţi la atâta delicateţe din partea unui ţăran? Oamenii ăştia nu înţeleg nimic.

— Bine, dar ce-ai face dumneata în locul meu? întrebă Oblomov, uitându-se la Alexeev, plin de o dulce speranţă că acesta ar putea găsi vreun mijloc de a-l linişti.

— Trebuie să ne gândim, Ilia Ilici! spuse Alexeev. Nu se poate găsi îndată răspunsul.

— Ce-ar fi să-i scriu guvernatorului? spuse gânditor Ilia Ilici.

— Pe cine aveţi acolo guvernator? întrebă Alexeev.

Ilia Ilici nu răspunse şi rămase pe gânduri. Alexeev tăcu, gândindu-se şi el la ceva.

Oblomov făcu scrisoarea ghem, îşi propti capul în palme, coatele pe genunchi şi rămase astfel câteva minute, frământat de gânduri sâcâitoare.

— Măcar de s-ar întoarce mai repede Stolz! spuse el. Îmi scrie că o să vină curând şi, când colo, dracu ştie pe unde tot umblă! El ar descurca totul.

Căzu din nou pe gânduri. Tăcură amândoi mult timp. În sfârşit, Oblomov se dezmetici cel dintâi.

— Iată ce trebuie să fac! spuse el hotărât şi era cât p-aci să se scoale din pat. Şi trebuie s-o fac cât mai iute. Nu mai e timp de pierdut… În primul rând…

În timpul acesta, se auzi sunând cu desperare la scară. Oblomov şi Alexeev tresăriră, iar Zahar sări în grabă de pe laviţa lui.

III

— Acasă-i boierul? întrebă un glas răstit în antreu.

— Un' să fie la ceasul ăsta? răspunse şi mai răstit Zahar.

În odaie intră un om de vreo patruzeci de ani, înalt şi zdravăn, lat în umeri, cu trăsăturile feţei mari, cu un cap mare, gâtul scurt şi puternic, ochii bulbucaţi şi buzele groase. Chiar de la prima vedere, îţi producea o impresie de vulgaritate şi neglijenţă. Se vedea că nu-l preocupă câtuşi de puţin ţinuta sa: umbla deseori neras, şi nici de îmbrăcămintea lui nu se prea sinchisea: îşi purta hainele cu un fel de cinică demnitate.

Acesta era Mihei Andreevici Tarantiev, un concetăţean de-al lui Oblomov.

El privea totul cu un aer morocănos, cu un fel de dispreţ vădit faţă de lumea înconjurătoare, gata oricând să-i înjure pe toţi şi toate, ca şi cum ar fi fost un om de caracter, jignit pe nedrept, nepriceput de alţii, prigonit de soartă, căreia nu i se supunea de bunăvoie, dar nici nu se jeluia.

Avea mişcări îndrăzneţe şi largi, vorbea tare, sigur de el şi aproape totdeauna supărat; ascultându-l de la oarecare depărtare, ţi se părea că auzi zgomotul unor căruţe goale care trec hodorogind peste un pod. Nu se sinchisea de nimeni şi găsea oricând răspuns la toate; era totdeauna grosolan faţă de oricine, chiar şi faţă de prietenii săi, ca şi cum ar fi vrut să le dea a

înţelege că le face o mare cinste stând de vorbă cu ei şi primind să ia masa în casa lor.

Era un om deştept şi şmecher; nimeni nu ştia mai bine ca el să descurce o afacere curentă sau o chestiune juridică încâlcită; în ambele cazuri, construia îndată un plan de acţiune şi ştia să aducă argumente iscusite, iar ca încheiere trântea aproape totdeauna o grosolănie celor care-i cereau sfatul.

Cât despre el, intrase, cu vreo douăzeci şi cinci de ani în urmă, conţopist la o cancelarie – şi acolo a rămas până i-au cărunţit tâmplele. Şi nici lui, nici celorlalţi nu le trecea prin minte că ar putea să înainteze în grad.

De fapt, Tarantiev era mare meşter numai cu vorba; din gură ştia să rezolve totul uşor şi bine, mai ales pentru alţii; dar de îndată ce trebuia să mişte măcar un deget, să se urnească din loc, într-un cuvânt să-şi pună teoriile în aplicare, să dea dovada de energie şi de repeziciune – era cu totul alt om. Atunci nu mai era bun de nimic: ba zicea că se simte prost, ba că nu-i vine la îndemână, ba că i s-a iscat vreo altă treabă, pe care tot n-o făcea, iar dacă se apuca s-o facă, ieşea te miri ce. Era ca un copil: pierdea ceva din vedere, îi scăpa vreun fleac oarecare, ori întârzia; până la sfârşit, fie că lăsa baltă treaba începută, fie că se apuca de ea de-a-ndoaselea, stricând totul în aşa măsură, că nu se mai putea îndrepta nimic; apoi tot el se mai supăra.

Tatăl său, mic impiegat de provincie de pe vremuri, voise să-i lase fiului său moştenire meşteşugul şi priceperea sa de a descurca afacerile altora, precum şi succesiunea carierei sale, încheiată cu succes şi dibăcie în serviciul statului. Soarta însă hotărâse altfel. Tatăl, care învăţase pe vremuri carte rusească plătită cu gologani de alamă, n-a vrut ca fiul său să rămână în urma vremurilor, ci a dorit să-l înveţe şi altceva, pe lângă greul şi iscusitul meşteşug de a alerga pentru afacerile altora. Aşa încât l-a trimis timp de trei ani la un popă, să înveţe latineşte.

Băiatul, înzestrat din fire cum era, a mântuit în trei ani gramatica şi sintaxa latinească şi începuse să se descurce de bine de rău în operele lui Cornelius Nepos[7], când tatăl său hotărî că ajunge atâta carte, cunoştinţele căpătate până atunci asigurându-i o superioritate destul de mare asupra celor din vechea generaţie şi că, în sfârşit, mai multă învăţătură ar putea chiar să-i strice, dacă băiatul o vrea să intre în vreo slujbă a statului.

Mihei, care împlinise şaisprezece ani, neavând ce face cu latineasca lui, începuse chiar s-o uite în casa părintească. În schimb, în aşteptarea cinstei de a lua parte la şedinţe într-o judecătorie rurală sau la un tribunal judeţean, asista deocamdată la toate chefurile lui taică-său şi, în această şcoală, în mijlocul convorbirilor libere, mintea tânărului se dezvoltă şi ajunse iscusită.

Lesne impresionabil, ca orice tânăr, asculta cele povestite de tatăl său şi de colegii acestuia despre fel de fel de procese civile şi penale şi despre cazuri neobişnuite care trecuseră prin mâinile tuturor acestor slujbaşi de modă veche.

Dar toate acestea n-au dus la nimic. Mihei nu fusese sortit să ajungă om de afaceri şi chiţibuşar, cu toată strădania tatălui său care, desigur, ar fi fost încununată de succes dacă soarta n-ar fi dat peste cap toate planurile bătrânului. De fapt, Mihei îşi însuşise toată teoria prinsă din convorbirile tatălui său; nu-i mai rămânea decât s-o pună în practică. Taică-său murind însă, tânărul nu mai apucă să intre la judecătorie, ci fu dus la Petersburg de un binefăcător, care îi găsi un loc de copist într-un departament, şi apoi îl uită cu desăvârşire.

Astfel, Tarantiev a rămas pe viaţă un teoretician şi nimic mai mult. În slujba lui de la Petersburg n-avea ce face cu latineasca şi cu ştiinţa iscusită de a lega şi dezlega, după bunul său plac, tot felul de afaceri drepte şi nedrepte; cu toate acestea, simţea în el o energie adormită, închisă pe veci de

împrejurări vitrege, fără nădejde să iasă la lumină, aşa cum în basme sunt închise, între ziduri strâmte şi vrăjite, duhurile rele, cărora le-a fost luată puterea de a dăuna. Poate că tocmai din pricină că era conştient de această putere nefolosită pe care o purta în el, Tarantiev era mojic în purtări, duşmănos, veşnic supărat şi gata oricând de ceartă.

Privea cu amărăciune şi dispreţ îndeletnicirile sale din prezent: copierea hârtiilor, cusutul dosarelor şi celelalte. Nu-i mai rămăsese decât o singură şi ultimă nădejde de viitor: să treacă cu serviciul la regia monopolurilor. Aceasta era singura înlocuire mai acătării a carierei pentru care-l pregătise tată-său, dar la care nu putuse ajunge. În aşteptarea acestui lucru însă, principiile de viaţă şi activitate – teoria luării de mită şi a vicleşugurilor – moştenite de-a gata de la tatăl său şi lipsite de un câmp de activitate prielnic în provincie, erau acum puse în aplicare de el, în toate amănuntele existenţei sale mizere de la Petersburg şi se strecurau în toate raporturile sale de prietenie, în lipsa celor oficiale.

Crescut în aceste principii, avea în sânge năravul mitei; în lipsă de procese şi de clientelă, izbutea să ia mită de la colegii lui de birou, de la prieteni, storcându-le bani te miri în ce chip şi pentru ce; îl silea, pe care cum îl prindea, ba prin vicleşug, ba prin stăruinţe, să-i facă cinste; cerea din partea tuturor o stimă pe care n-o merita; căuta ceartă tuturor. Nu se ruşina deloc de hainele lui ponosite, dar era îngrijorat în zilele când n-avea în perspectivă o masă îmbelşugată cu o cantitate serioasă de vin şi de rachiu.

Din pricina aceasta, în cercul cunoştinţelor sale juca rolul unui dulău de pază, care latră la oricine, nu lasă pe nimeni să se mişte, dar, în acelaşi timp, e gata oricând să prindă din zbor o bucată de carne, fără să se întrebe dincotro îi e azvârlită.

Aceşti doi oameni erau musafirii obişnuiţi ai lui Oblomov.

De ce veneau la el aceşti doi indivizi? Ştiau ei prea bine pentru ce o fac: ca să mănânce, să bea şi să fumeze ţigări bune. La el găseau oricând un adăpost cald, liniştit, şi o primire, dacă nu chiar bucuroasă, cel puţin blajin nepăsătoare.

Cât despre Oblomov, nici el nu ştia prea bine pentru ce anume îi primea. Pesemne că din acelaşi motiv din care, până şi în ziua de astăzi, se adună în orice casă mai cu dare de mână din depărtatele noastre sate de felul Oblomovkăi, câte un roi întreg de asemenea persoane de ambele sexe, care n-au bucata lor de pâine, nici meserie, nici braţe pentru vreo treabă mănoasă, ci numai un stomac care digeră bine şi, mai întotdeauna, câte un titlu sau un grad.

Mai sunt încă sibariţi dintr-acei care au neapărată nevoie de asemenea ciraci în viaţă; le este urât să n-aibă mereu un om la îndemână. Cine să le dea tabachera rătăcită pe undeva sau să le ridice batista căzută pe jos? Cui să se plângă de durere de cap, aşteptând compătimire, cui să povestească un vis rău şi să ceară să i-i tălmăcească? Cine să le citească o carte la culcare, ca să-i ajute să adoarmă? Pe un asemenea individ îl poţi trimite uneori la târg după cumpărături sau îl poţi pune să-ţi ajute în ale gospodăriei, doar n-o să te canoneşti singur!

Tarantiev era foarte gălăgios şi-l scotea pe Oblomov din starea lui obişnuită de inerţie şi de plictiseală. Ţipa, discuta, dădea un fel de reprezentaţie, scutindu-l pe leneşul boier de a mai vorbi şi de a se mişca. În odaia aceasta, în care domnea somnul şi liniştea, Tarantiev aducea viaţă, mişcare, uneori chiar şi noutăţi dinafară. Oblomov putea, fără să mişte un deget, să asculte şi să privească fiinţa aceasta neastâmpărată care gesticula şi vorbea în faţa lui. Afară de asta, era încă destul de naiv ca să creadă că Tarantiev era într-adevăr în stare să-i dea un sfat bun.

Vizitele lui Alexeev le răbda dintr-un alt motiv, nu mai puţin important. Dacă Oblomov voia să trăiască în felul său, adică să stea culcat în linişte, să moţăie sau să se plimbe prin odaie, Alexeev aproape că nu mai sufla: tăcea mâlc, moţăia şi el sau se uita prin vreo carte, privea pozele sau mărunţişurile din odaie, căscând alene, până îi dădeau lacrimile. Putea să petreacă astfel şi trei zile în şir. Dacă însă Oblomov se sătura de singurătate şi simţea nevoia să vadă un om, să vorbească, să citească, să discute sau să-şi exteriorizeze emoţiile, găsea întotdeauna la îndemână un auditor supus, care asculta orice, gata să împartă cu el deopotrivă tăcerea ca şi conversaţia, emoţiile şi felul de a gândi, oricare ar fi fost acesta.

Ceilalţi vizitatori treceau rar, pentru „un minut”, cum făcuseră primii trei musafiri; legăturile vii cu ei se destrămau din ce în ce mai mult. Oblomov se interesa uneori de câte o noutate, lua parte la o conversaţie de cinci minute, pentru ca apoi să amuţească iar, mulţumindu-se cu atât. Acestora trebuia să le răspundă, să ia parte la ceea ce îi interesa pe ei. Aceştia trăiau în marea mulţime de oameni; fiecare înţelegea viaţa în felul lui, aşa cum nu voia s-o înţeleagă Oblomov, şi încercau să-l facă şi pe el să ia parte la această viaţă, lucru care nu-i plăcea, îl respingea şi nu intra în vederile lui.

Un singur om îi era pe plac. De fapt, nici acesta nu-l lăsa în pace: şi acestuia îi plăcea tot ce e nou, lumina şi ştiinţa, iubea viaţa, dar într-un fel mai adânc, mai sincer. Şi Oblomov, deşi binevoitor faţă de toată lumea, nu-l iubea cu adevărat decât pe omul acesta, n-avea încredere decât în el, poate şi fiindcă crescuse, învăţase şi locuise împreună – şi acesta era Andrei Ivanovici Stolz.

Acum era plecat, dar Oblomov aştepta din ceas în ceas să se reîntoarcă.

IV

— Bună ziua, concetăţene! spuse repezit Tarantiev, întinzându-i lui Oblomov o mână păroasă. Ce zaci până la ora asta ca un buştean?

— Nu te apropia, nu te apropia, te rog! Vii de afară, din frig! spuse Oblomov, învelindu-se cu pătura.

— Ei, asta-i! Din frig! vocifera Tarantiev. Ei, haide, hai, dă-mi odată mâna! E ziua-n amiaza mare şi el tot în pat stă!

Voi să-l tragă pe Oblomov din pat, dar acesta i-o luă înainte, lăsându-şi repede în jos picioarele şi nimerind de-a dreptul în papuci.

— Tocmai voiam să mă scol, spuse el căscând.

— Ştiu eu cum te scoli! Ai fi în stare să stai în pat până la masă. Măi, Zahar! Unde eşti, dobitoc bătrân? Adu-i boierului mai repede hainele, să se îmbrace!

— Dintâi, aşteaptă să ai un Zahar al dumitale şi apoi răsteşte-te la el! începu Zahar intrând în odaie şi uitându-se cu ură la Tarantiev. Ce murdărie ai făcut aici cu picioarele, ca un poştaş! adăugă el.

— Nu face gură, pocitanie! spuse Tarantiev, ridicând piciorul să-i tragă una în spate lui Zahar, care tocmai trecea pe lângă el; acesta se opri şi se întoarse la el, zborşindu-se:

— Poftim de mă atinge! mârâi el răguşit, turbat de mânie. Treabă-i asta? Acu plec… spuse el, pornind îndărăt spre uşă.

— Lasă-l în pace, Mihei Andreici, om fără astâmpăr ce eşti! Ce ai cu el? spuse Oblomov. Hai, Zahar, adă-mi ce-mi trebuie!

Zahar se întoarse şi, uitându-se cu coada ochiului la Tarantiev, se strecură pe lângă el.

Sprijinindu-se de el, ca un om foarte obosit, Oblomov se ridică în silă din pat şi tot atât de în silă se duse până la un fotoliu mare, se lăsă în el şi rămase nemişcat.

Zahar luă de pe măsuţă pomăda, pieptenul şi peria, îl unse pe cap cu pomadă, îi făcu cărarea, apoi îi netezi bine părul cu peria.

— Vreţi să vă spălaţi acum? întrebă el.

— Mai stau puţin, răspunse Oblomov. Du-te!

— A! eşti şi dumneata aici? spuse deodată Tarantiev către Alexeev, în timp ce Zahar îl pieptăna pe Oblomov. Nici nu te-am văzut. Ce cauţi aici? Ce-i cu ruda aceea a dumitale? E un porc! De mult voiam să-ţi spun…

— Care rudă? N-am niciun fel de rudă, răspunse sfios Alexeev, holbându-şi mirat ochii ia Tarantiev.

— Ei, asta e! Ăla care face serviciu acolo, cum îl cheamă… Afanasiev. Crezi că nu ştiu că ţi-e rudă? Sigur că este.

— Pe mine nu mă cheamă Afanasiev, ci Alexeev, spuse Alexeev, şi apoi n-am nicio rudă.

— Cum să nu-ţi fie rudă? E tot aşa de spălăcit ca dumneata şi-l cheamă tot Vasili Nikolaici.

— Pe cuvântul meu că nu mi-e rudă! Pe mine mă cheamă Ivan Alexeici.

— Ei, totuna e. Seamănă cu dumneata. Numai că e un mare porc. Te rog să i-o spui, când îl vezi!

— Nu-l cunosc; nu l-am văzut niciodată, spuse Alexeev, deschizându-şi tabachera.

— Dă-mi puţin tutun! spuse Tarantiev. Dar e de cel obişnuit parcă, nu-i de cel franţuzesc? Chiar aşa! spuse el, după ce priză tutunul. De ce nu-i de cel franţuzesc? adăugă el sever. Da, într-adevăr, n-am văzut porc mai mare ca ruda aceea a dumitale, urmă Tarantiev. Am luat de la el odată cu

împrumut, acum vreo doi ani, cincizeci de ruble. Mare lucru, cincizeci de ruble! Cine mai ţine minte aşa ceva? Ei bine, el n-a uitat! Nu trece luna să nu mă prindă, oriunde oi fi, şi să mă întrebe: „Dar cu datoria aceea ce facem?” M-a plictisit! Mai mult decât atât: a venit ieri pe la noi la departament: „Cred că aţi luat leafa, zice, şi acum puteţi să-mi plătiţi”. S-a şi găsit, să-i dau din leafă! L-am batjocorit în faţa tuturor de n-a ştiut cum să iasă pe uşă. „Sunt om sărac, zice, am nevoie şi eu.” Ca şi cum eu n-aş avea nevoie! M-a şi găsit bogătaş, să-i dau cincizeci de ruble odată! Ia dă-mi, concetăţene, o ţigară de foi!

— Sunt dincolo, în cutiuţă, răspunse Oblomov, arătând spre etajeră.

Stătea pe gânduri în fotoliu, în atitudinea lui obişnuită de lene nu lipsită de graţie, fără să bage în seamă ceea ce se petrece în jurul lui, nici să asculte ce se vorbeşte. Îşi privea cu plăcere mâinile mici şi albe, mângâindu-le uşor.

— Ehei! Văd că-s tot de acelea! spuse sever Tarantiev, scoţând o ţigară şi uitându-se la Oblomov.

— Da, tot de acelea, răspunse Oblomov, cu gândul în altă parte.

— Nu ţi-am spus să cumperi de celelalte, străine? Vezi cum eşti? Nici nu ţii minte ce ţi se spune. Te rog, sâmbăta viitoare să găsesc negreşit ţigări străine că, altfel, nu mai calc pe-aici cine ştie câtă vreme! Sunt tare proaste! urmă el aprinzând o ţigară şi suflând un noruleţ de fum în aer, iar altul trăgându-l în piept. Nici nu le poţi fuma.

— Ai venit devreme astăzi, Mihei Andreici, spuse Oblomov cu un căscat.

— Ei şi ce? Te-ai săturat de mine, poate?

— Nu, am spus-o numai aşa. De obicei, vii de-a dreptul la masă, iar acuma abia a trecut de amiază.

— Am venit înadins mai devreme ca să aflu ce-mi dai la masă. Îmi dai mereu nişte porcării, aşa că vreau să ştiu ce ai poruncit să se gătească astăzi.

— Du-te de-ntreabă la bucătărie! spuse Oblomov. Tarantiev ieşi din odaie, dar se întoarse foarte repede spunând:

— Ascultă, ce-i asta?! Carne de vacă şi de viţel! Măi, frate Oblomov, tu nu ştii să trăieşti, măcar că eşti moşier! Ce fel de boier eşti şi tu? Trăieşti ca un mic-burghez: nici nu ştii să primeşti un prieten! Maderă s-a cumpărat?

— Nu ştiu. Întreabă-l pe Zahar! răspunse Oblomov, aproape fără să-l asculte. Cred că avem ceva vin în casă.

— Din cel luat de la neamţ? Nu! Te rog să binevoieşti să cumperi de la magazinul englezesc!

— Ajunge cel care-l avem, spuse Oblomov. Ce să mai trimitem?

— Stai puţin! Dă-ncoace banii! Trec eu să-l cumpăr; tot trebuie să mă mai duc într-un loc.

Oblomov scotoci în sertar şi scoase o hârtie roşie de zece ruble, din cele care circulau atunci.

— Madera costă şapte ruble, spus Oblomov. Aici ai zece.

— Dă-le-ncoace! O să dea ei rest, nu-ţi fie frică! Smulse din mâna lui Oblomov bancnota şi o vârî grăbit în buzunar.

— Mă duc, spuse Tarantiev, luându-şi pălăria, şi mă-ntorc la cinci. Trebuie să mai trec pe undeva: mi s-a făgăduit un loc la un debit de băuturi şi mi s-a spus să mai dau pe acolo… Voiam să te mai întreb ceva, Ilia Ilici: n-ai vrea să închiriezi o trăsură ca să mergi la Ekaterinhof? Ai putea să mă iei şi pe mine…

Oblomov clătină negativ din cap.

— Ţi-e lene ori îţi pare rău de bani? Nătăfleţule! spuse Tarantiev. Ei, deocamdată, la revedere.

— Stai puţin, Mihei Andreici! îi tăie vorba Oblomov. Trebuie să mă mai sfătuiesc cu tine într-o chestiune.

— Ce-o mai fi şi asta? Hai spune repede! Sunt grăbit.

— Vezi că mi-au căzut pe cap două belele deodată. Mă dă afară din casă…

— Se vede că eşti rău platnic. Aşa-ţi trebuie! spuse Tarantiev, dând să plece.

— Ei, asta-i! Eu plătesc întotdeauna înainte. Nu, nu-i asta: vor să transforme apartamentul… dar stai puţin! Unde pleci? Învaţă-mă ce să fac! Proprietarul mă zoreşte, spune să mă mut peste o săptămână…

— Asta-i acum! Trebuie să-ţi mai fiu şi sfetnic?… Degeaba îţi închipui…

— Nu-mi închipui nimic, spuse Oblomov. Te rog, nu ţipa, nu face gălăgie, ci mai bine gândeşte-te ce e de făcut. Tu eşti un om practic…

Tarantiev nu-l mai asculta, gândindu-se la ale lui.

— Ei, treacă de la mine! Să-mi mulţumeşti, spuse el, scoţându-şi pălăria şi aşezându-se pe scaun, şi porunceşte să ne dea şampanie la masă! Afacerea ta e ca şi rezolvată.

— Cum aşa? întrebă Oblomov.

— Îmi dai şampanie?

— Poate că da, dacă sfatul face parale…

— Ba vezi, tu nu faci parale, nu meriţi sfatul meu. Ai vrea să te sfătuiesc pe degeaba? Poftim, întreabă-l pe dumnealui, adăugă el, arătându-l cu degetul pe Alexeev, sau pe ruda lui!

— Ei, haide, lasă astea şi spune odată! se rugă de el Oblomov.

— Uite! Chiar mâine să faci bine să te muţi…

— Poftim! Păi asta o ştiam şi fără tine…

— Stai puţin şi nu-mi tăia vorba! strigă Tarantiev. Chiar mâine te muţi la o cumătră de a mea, în cartierul Vîborg…

— Ce idee! în cartierul Vîborg! Păi acolo se spune că iarna vin lupii.

— Se întâmplă câteodată să se abată vreunul pe acolo; vin din insule. Dar ce-ţi pasă ţie?

— Mi-ar fi urât: e pustiu, nu-i nimeni.

— Fleacuri! Acolo stă cumătră-mea; are casa ei, cu grădină mare de zarzavat. E o femeie nobilă, văduvă, cu doi copii. Împreună cu ea stă şi un frate al ei, burlac, om deştept, nu ca ăsta care sade colea în colţ, spuse el arătându-l cu degetul pe Alexeev. Ne face marţ pe amândoi!

— Dar ce-mi pasă mie de toate astea? spuse nerăbdător Oblomov. Nu mă mut acolo.

— Asta mai vedem noi, dacă te muţi ori ba. Nu, frate, odată ce mi-ai cerut sfatul, să asculţi ce-ţi spun!

— Nu mă mut! spuse hotărât Oblomov.

— Atunci, să te ia dracu! răspunse Tarantiev, înfundându-şi pălăria pe cap şi pornind spre uşă. Se întoarse însă din drum şi spuse: Ciudat om mai eşti! De ce ţi-o fi plăcând atât de mult aici?

— Ce vorbă-i asta? Aici sunt aproape de toate, spuse Oblomov, şi de prăvălii, şi de teatru, şi de cunoştinţe… e centrul oraşului, mi-e la îndemână…

— Cum ai zis? îl întrerupse Tarantiev. Dar ia spune-mi mie, de câtă vreme n-ai mai ieşit din casă? De când n-ai mai fost la teatru? La prieteni te mai duci? Ce-ţi trebuie ţie centru, dă-mi voie să te întreb?

— Cum ce-mi trebuie? N-am destule motive?

— Ei, vezi, nu ştii nici tu! Iar acolo, gândeşte-te, ai să locuieşti la cumătra-mea, o femeie nobilă: linişte, pace. Nimeni n-o să te supere; nici zgomot, nici zarvă, totul e curat şi ordonat. Nu vezi? Aici trăieşti ca într-un han. Şi se mai spune că eşti boier, moşier! Acolo ai curăţenie, linişte, iar când te plictiseşti, găseşti cu cine să stai de vorbă. Afară de mine, n-o să mai vină nimeni la tine. Sunt acolo şi doi copilaşi; poţi să te joci cu ei cât îţi pofteşte inima. Ce mai vrei? Şi să vezi ce avantajos este! Cât plăteşti aici?

— O mie cinci sute de ruble.

— Acolo, scapi cu o mie de ruble, având aproape întreaga casă! Şi ce odăi luminoase,

plăcute sunt în casa aceea! De mult a vrut cumătră să aibă un chiriaş aşezat, liniştit – de aceea te-am şi ales…

Oblomov clătină distrat din cap, în semn că e de altă părere.

— Nu da din cap, că de mutat tot te muţi! spuse Tarantiev. Gândeşte-te şi tu că o să te coste de două ori mai ieftin! Numai la chirie câştigi cinci sute de ruble. Apoi ai să ai o masă mai bună şi mai curat gătită, n-o să te mai fure nici bucătăreasa, nici Zahar…

De pe sală se auzi un mormăit.

— O să ai mai multa ordine în casă, urmă Tarantiev. Acum îi e şi scârbă omului să stea la masă la tine! Cauţi piper – nu-i, oţet – nu se găseşte-n casă, cuţitele nu-s curăţate. Spui şi tu că ţi se fură rufele, şi peste tot e un praf, ceva de speriat. Iar acolo o să vadă de gospodăria ta o femeie: nici tu, nici dobitocul ăsta de Zahar al tău…

Mormăitul de pe sală se înteţi.

— …câinele ăsta bătrân, urmă Tarantiev, n-o să mai aveţi nicio bătaie de cap: toate o să le aveţi de-a gata. Ce mai stai pe gânduri? Mută-te, şi gata socoteala!…

— Cum vine asta? Să mă mut aşa, hodoronc-tronc, tocmai în cartierul Vîborg…

— Greu de cap mai eşti! spuse Tarantiev, ştergându-şi faţa asudată. Acum e vară şi acolo eşti cum ar fi la băi. Îţi place să mucegăieşti aici, în strada Gorohovaia, în toiul verii? Dincolo ai grădina Bezborodkin, Ohta e alături, Neva la doi paşi, grădină de zarzavat proprie, nici tu praf, nici zăpuşeală! Nu mai sta pe gânduri! Mă reped îndată după masă până la cumătră – îmi dai tu bani de trăsură – şi chiar mâine te muţi…

— Ce om, Doamne, ce om! spuse Oblomov. Îi trăsneşte deodată din senin să mă mut în cartierul Vîborg… Mare scofală! Mai bine ai născoci ceva

să rămân aici. Stau în casa asta de opt ani; nu-i de mirare că nu vreau s-o schimb…

— S-a terminat! Te muţi! Mă duc îndată la cumătră. Chestia cu slujba mea o las pe altă dată.

Dădu să plece.

— Stai, stai puţin! Unde pleci? îl opri Oblomov. Mai e o chestiune şi mai importantă. Citeşte numai scrisoarea pe care am primit-o de la vechil şi vezi ce-i de făcut.

— Vezi cum eşti? spuse Tarantiev. Nimic nu ştii să faci singur. Eu trebuie să le rezolv pe toate. Nu eşti bun de nimic! Bărbat eşti tu, măi, sau o cârpă?

— Unde o fi scrisoarea aceea? Zahar, Zahar! Iar a prăpădit-o pe undeva! spuse Oblomov.

— Aici e scrisoarea vechilului, spuse Alexeev, întinzându-i scrisoarea mototolită.

— Da, asta e, zise şi Oblomov şi începu să citească cu glas tare. Ce zici? Ce să fac? întrebă el, după ce isprăvi de citit. Secetă, lipsă de bani…

— Eşti un om pierdut, pierdut cu desăvârşire! spuse Tarantiev.

— De ce să fiu pierdut?

— Cum să nu fii?

— Ei, dacă sunt, atunci spune-mi ce să fac?

— Şi ce-mi dai?

— Ţi-am mai spus că-ţi dau şampanie. Ce mai vrei?

— Şampania mi-o dai pentru că ţi-am găsit casă. Te-am copleşit cu binefacerile, iar tu nici nu recunoşti, mai şi discuţi cu mine: eşti un ingrat! Ia să-ţi fi căutat singur casă! Şi parcă-i vorba numai de casă! Cei mai important este că o să fii liniştit acolo, ca la o soră bună. Are doi copii, un frate burlac, eu o să dan pe-acolo în fiecare zi…

— Bine, bine, îl întrerupse Oblomov, dar spune-mi mai bine ce să mă fac cu vechilul?

— Îţi spun, dacă mai adaugi şi ceva porto la masă.

— Acum mai vrei şi porto! Nu-ţi ajunge…

— Atunci rămâi cu bine! spuse Tarantiev, punându-şi din nou pălăria.

— Of, Doamne! Vechilul scrie că venitul se micşorează cu „vreo două miişoare”, iar tu mai ceri şi porto! Ei bine, hai, cumpără porto!

— Mai dă-mi bani! spuse Tarantiev.

— Îţi mai rămâne doar un rest de la zece ruble!

— Dar birja până-n cartierul Vîborg? întrebă Tarantiev.

Oblomov mai scoase o rublă şi i-o întinse, plin de ciudă.

— Să-ţi spun ceva: vechilul tău e un pungaş ordinar, începu Tarantiev, băgând rubla în buzunar, şi tu îl crezi pe cuvânt. Nu vezi ce-ţi îndrugă aici? Secetă, recoltă proastă, oamenii nu plătesc, ţi-au fugit ţărani. Minte, minte cu neruşinare! Am auzit că prin părţile noastre, pe moşia lui Şumilov, au scos acum un an o recoltă de şi-au plătit toate datoriile, iar la tine, poftim, cică a fost secetă şi recoltă proastă. Satul Şumilovskoie e numai la 50 de verste depărtare de voi; de ce n-au suferit şi acolo semănăturile de secetă? A mai scornit că nu plătesc ţăranii dările! Dar el ce păzeşte? De ce-i lasă? Şi de ce nu pot plăti: n-au de lucru, ori nu-i vânzare prin părţile voastre? E un tâlhar! Ia să fi încăput pe mâna mea! Iar ţăranii fug de pe moşie, pentru că tot el i-o fi jumulit de bani şi apoi i-a lăsat să-şi ia lumea în cap şi nici nu s-a gândit măcar să se plângă ispravnicului.

— Nu e drept, spuse Oblomov. Pomeneşte chiar în scrisoare şi de răspunsul ispravnicului, şi atât de firesc că…

— Mai, omule, nimic nu înţelegi! D-apăi toţi pungaşii scriu foarte „firesc”, ascultă-mă pe mine! Priveşte, de pildă, la ăsta de aici! urmă el, arătându-l cu mâna pe Alexeev. Om de treabă, blând ca mielul, dar ia să vedem, scrie el vreodată aşa firesc? Niciodată! În schimb ruda lui, care e un porc şi o bestie, acela da, aşa scrie. Şi nici tu n-ai şti să scrii firesc! Aşadar, vechilul tău e o bestie,

tocmai prin faptul că ţi-a scris cu dibăcie, atât de firesc. Ia te uită cât de bine a potrivit totul: „Ca să-i întoarcem pe ţărani la vatra lor”.

— Şi ce e de făcut cu el? întrebă Oblomov.

— Schimbă-l numaidecât!

— Şi pe cine să pun în loc? De unde să-i cunosc eu pe ţărani? Poate cu altul să fie şi mai rău decât cu el. N-am mai dat pe acolo de doisprezece ani.

— Du-te în persoană la ţară! Altfel, nu-i chip. Stai acolo toată vara, iar la toamnă te întorci de-a dreptul în casa nouă. Fac eu tot ce trebuie ca să fie gata până atunci.

— Să mă mut în casă nouă, să mă duc la ţară eu… Ce măsuri extreme propui! spuse nemulţumit Oblomov. În loc să eviţi extremele şi să găseşti calea de mijloc…

— Ei, dragă Ilia Ilici, e rău de tine. În locul tău, demult mi-aş fi ipotecat moşia şi mi-aş fi cumpărat alta sau chiar şi o casă aici, într-un loc bun: face cât moşia ta. Apoi, ai putea să faci o ipotecă pe casă şi să-ţi cumperi alta… Ia să încapă moşia ta pe mâna mea şi să vezi dacă nu mi s-ar duce vestea!

— Mai bine nu te-ai lăuda, ci ai găsi mijlocul să nu mă mut din casă, nici să plec la ţară, şi să meargă treburile bine… spuse Oblomov.

— Bine, frate, n-ai de gând să te urneşti odată din loc? zise Tarantiev. Uită-te numai la tine! La ce eşti bun? Ce folos are patria de la tine? Nu eşti în stare nici să te duci la tine, la ţară!

— Nu e încă momentul să mă duc acum, răspunse Ilia Ilici. Trebuie, mai înainte, să termin planul de prefaceri pe care am de gând să le înfăptuiesc la moşie… Ştii ceva, Mihei Andreici? spuse el deodată. Ce ar fi să te duci tu? De priceput, te pricepi foarte bine, cunoşti şi locurile: nu m-aş da înapoi de la cheltuială.

— Dar ce sunt eu, administratorul tău? răspunse cu trufie Tarantiev. Apoi am şi pierdut obiceiul să mă port cu ţăranii.

— Atunci, ce-i de făcut? spuse gânditor Oblomov. Zău că nu ştiu.

— Să-i scrii ispravnicului şi să-l întrebi dacă vechilul i-a vorbit despre ţăranii cei fugari, îl sfătui Tarantiev. Roagă-te de el să treacă pe la tine, pe la moşie; apoi scrie-i şi guvernatorului; cere-i să-i pună în vedere ispravnicului să-i raporteze despre purtarea vechilului. „Luaţi, să scrii, excelenţa voastră, în consideraţie, ca un bun părinte, necazul meu şi priviţi cu ochiul îndurării groaznica nenorocire ce mă ameninţa, fără putinţă de scăpare, din pricina faptelor nelegiuite ale vechilului meu, care mă duce la ruină totală, dimpreună cu nevastă-mea şi cu cei doisprezece copilaşi micuţi, lăsaţi fără apărare şi fără pâine…”

Oblomov izbucni în râs.

— De unde să scot atâţia plozi, dacă-mi cere să-i arăt? întrebă el.

— Scrie acolo: „Dimpreună cu cei doisprezece copilaşi!” O să le intre pe o ureche şi o să iasă pe alta, cercetări n-o să facă nimeni, în schimb, o să sune „firesc”… Guvernatorul are să dea scrisoarea secretarului, iar tu îi vei scrie în acelaşi timp şi lui – bineînţeles punându-le în plic cele de cuviinţă – şi secretarul o să dea dispoziţii. Ai putea să te rogi şi de vecini. Pe cine ai acolo?

— Dobrînin stă pe aproape, spuse Oblomov. Când era aici, îl vedeam destul de des. Acum e la ţară.

— Să-i scrii şi lui, rugându-te frumos: „Îmi veţi face prin aceasta un mare serviciu şi mă veţi îndatora ca un bun creştin, vecin şi prieten”. Adaugă la scrisoare vreun cadou din capitală… niscai ţigări de foi. Uite, vezi, aşa trebuie să faci! Dar tu nu te pricepi la nimic. Eşti un om pierdut! Ia să fi avut vechilul de-a face cu mine: i-aş fi arătat eu lui! Când pleacă poşta într-acolo?

— Poimâine, spuse Oblomov.

— Atunci stai jos şi scrie!

— Dacă nu pleacă decât poimâine de ce să scriu acum? spuse Oblomov. Pot scrie şi mâine. Dar ascultă-mă, Mihei Andreici, du-ţi până la capăt „binefacerile”! Sunt gata să mai adaug la masă un peşte sau o pasăre.

— Ce mai vrei? întrebă Tarantiev.

— Stai jos şi scrie! Ce înseamnă pentru tine trei scrisori? Le faci numaidecât. Ştii să expui lucrurile atât de „firesc”… adăugă el, încercând să-şi ascundă zâmbetul, iar Ivan Alexeici ar putea să le transcrie…

— I-auzi! Ai şi găsit! răspunse Tarantiev. Eu să scriu? N-am mai scris nimic de două zile nici la serviciu: cum mă aşez la masă, începe să-mi lăcrimeze ochiul stâng; se vede că m-o fi tras vreun curent. Iar când îmi aplec capul, îmi vine ameţeală… Mare leneş mai eşti! Păcat de tine, dragă Ilia Ilici! O să ajungi ca vai de om.

— Of, de-ar veni Andrei mai repede! spuse Oblomov. El le-ar descurca pe toate…

— Ai şi găsit omul! îi tăie vorba Tarantiev. Afurisitul cela de neamţ, pişicherul ăla!

Tarantiev avea un fel de repulsie instinctivă faţă de străini. Pentru el, cuvintele „francez”, „neamţ”, „englez” erau sinonime cu „escroc”, „şmecher”, „pişicher”, „bandit”. Nu făcea nicio deosebire între naţii: în ochii lui, toate erau deopotrivă.

— Ascultă, Minei Andreici! începu sever Oblomov. Te-am mai rugat să-ţi alegi expresiile mai ales când e vorba de un om la care ţin…

— Un om la care ţii! spuse cu duşmănie Tarantiev. Doar nu ţi-e rudă nici de departe! E un neamţ şi atâta tot.

— Îmi e mai aproape ca orice rudă: am fost crescuţi şi am învăţat împreună, şi n-o să îngădui obrăznicii…

Tarantiev se învineţi de furie.

— Aşa? Dacă eşti gata să mă dai pe un neamţ, spuse el, nici nu mai calc pe la tine!

Îşi puse pălăria şi porni spre uşă. Oblomov se îmblânzi îndată.

— Ar trebui să-l respecţi pentru că mi-e prieten şi să vorbeşti mai frumos despre el, asta-i tot ce-ţi cer. Mi se pare că nu e prea mult, spuse el.

— Să respect un neamţ? spuse Tarantiev cu un dispreţ suveran, Pentru ce anume?

— Ţi-am mai spus: dacă n-ar fi decât pentru faptul că am crescut şi am învăţat împreună.

— Mare lucru! Ce importanţă are cu cine ai învăţat?

— Să fi fost el aici, de mult m-ar fi scăpat de orice griji, fără să-mi ceară nici porto, nici şampanie… spuse Oblomov.

— Aha! Acum îmi scoţi ochii cu asta! Atunci du-te dracului cu porto-ul şi şampania ta cu tot! Poftim, ia-ţi banii înapoi!… Dar unde i-oi fi pus? Am uitat cu totul unde am băgat afurisiţii ăia de bani!

Scoase din buzunar o hârtiuţă slinoasă, scrisă de sus până jos.

— Nu-i asta! spuse el. Unde i-oi fi pus?…

Se căută prin toate buzunarele.

— Nu te mai osteni să-i cauţi! spuse Oblomov. Nu-ţi fac reproşuri; te rog numai să vorbeşti mai frumos despre un om la care ţin şi care a făcut atât de mult pentru mine…

— Mult a mai făcut! îl întrerupse mânios Tarantiev. Aşteaptă puţin, o să-ţi facă el şi mai multe. Ascultă-l numai!

— De ce-mi spui asta? întrebă Oblomov.

— Pentru că numai după ce neamţul tău te-o jupui de tot, ai să înveţi tu minte să dai un concetăţean, un rus de al tău, pe un vagabond…

— Ascultă-mă, Mihei Andreici… începu Oblomov.

— N-am ce asculta! Am auzit destule, am răbdat destule de la tine! Numai Dumnezeu ştie câte supărări mi-ai făcut! Cred că acolo, în Saxonia lui,

taică-său nici n-a ştiut ce-i aia pâine, iar aici a venit ca să umble cu nasul pe sus.

— Ce te legi şi de morţi? Ce-i de vină taică-său?

— Amândoi sunt de vină: şi tatăl, şi fiul, răspunse morocănos Tarantiev. Ştia babacul de ce mă sfătuia să mă feresc de nemţii ăştia, şi doar văzuse destui oameni în viaţa lui!

— Dar spune-mi: ce ţi-a făcut bătrânul Stolz? întrebă Ilia Ilici.

— Ce mi-a făcut? În primul rând a sosit în gubernia noastră aşa cum era, în surtuc şi-n pantofi – şi asta în septembrie – iar la moarte, deodată i-a lăsat fiului său o moştenire. Ce crezi că înseamnă asta?

— Nu i-a lăsat moştenire decât vreo patruzeci de mii. Câte ceva căpătase ca zestre de la nevastă-sa, iar restul l-a câştigat dând lecţii la copii şi administrând o moşie; avea o leafă bună. După câte vezi, tatăl n-are nicio vină. Atunci ce vină are fiul?

— Bun băiat, n-am ce zice! Din cele patruzeci de mii ale tatălui, a făcut trei sute de mii capital, iar la slujba lui a izbutit să se ridice la rangul de consilier de curte; e şi om cu carte… Acum, se ţine de călătorii! Cine poate oase roade! Parcă un om de-al nostru, un rus sadea, poate face aşa ceva? Un rus îşi alege un singur lucru din toate şi apoi o ia încetişor, fără grabă, nu ca ăsta! Să fi luat vreo concesie, mai zic şi eu – atunci s-ar fi înţeles cum de s-a pricopsit; pe când aşa, nu se ştie cum a făcut! Nu-i lucru curat! Eu unul i-aş da pe de-alde ăştia pe mâna judecătorului! Acum, iar se plimbă dracu ştie pe unde! urmă Tarantiev. De ce o fi hoinărind prin ţări străine?

— Vrea să înveţe, să vadă de toate, să ştie tot.

— Să înveţe! Parcă n-a învăţat destul? Şi ce să înveţe? Să nu-l crezi, că minte; te minte pe faţă, ca pe un copil mic. Parcă oamenii mari învaţă ceva? I-auzi vorbă! Ţi-ai şi găsit ca un consilier de curte să înveţe carte! Şi tu ai învăţat odată la şcoală, dar

acum parcă mai înveţi ceva? Sau să-l luăm, de pildă, pe dumnealui! (Arătând spre Alexeev.) Ruda lui învaţă? Care om de treabă mai învaţă azi? Crezi că stă la şcoala nemţească şi toceşte? Minte! Am auzit că s-a dus acolo ca să se uite la o maşină şi s-o comande; o fi vreo presă de făcut bani ruseşti. Eu unul l-aş trimite la închisoare… Aud de nişte acţiuni… Of, acţiunile astea! Ţi se face şi lehamite!

Oblomov izbucni în râs.

— Ce te hlizeşti la mine? Nu e adevărat ce spun? spuse Tarantiev.

— Să lăsăm astea! îl întrerupse Ilia Ilici. Du-te cu Dumnezeu unde voiai să te duci, iar Ivan Alexeici şi cu mine o să scriem toate aceste scrisori şi totodată o să caut să aştern cât mai repede pe hârtie planul meu; tot trebuie să-l fac…

Tarantiev porni spre ieşire, dar se întoarse din drum, de pe sală:

— Uitasem cu totul! Pornisem la tine, de dimineaţă, cu o treabă, începu el pe un ton moale de tot. Sunt poftit mâine la o nuntă: se însoară Rokotov. Împrumută-mi fracul tău! Al meu, după cum vezi, e cam jerpelit…

— Cum aşa? spuse Oblomov, încruntându-se la această nouă cerere. Fracul meu nu ţi se potriveşte…

— Cum de nu? îl întrerupse Tarantiev. Nu mai ţii minte, ţi-am încercat odată haina şi cade pe mine ca turnată. Zahar, Zahar! Ia vino încoa, vită bătrână! strigă Tarantiev.

Zahar mormăi ceva ca un urs, dar nu se mişcă.

— Ia cheamă-l, Ilia Ilici! Ce om e şi ăsta! se plânse Tarantiev.

— Zahar! îl strigă Oblomov.

— Trăsni-v-ar! se auzi de pe sală, odată cu zgomotul cunoscutei sărituri.

— Ei, ce mai vreţi? întrebă el, adresându-i-se lui Tarantiev.

— Adu-mi încoa fracul meu cel negru! îi porunci Ilia Ilici. Vrea să-l încerce Mihei Andreici: mâine are o nuntă…

— Nu dau fracul! spuse hotărât Zahar.

— Cum îndrăzneşti să nu asculţi de porunca boierului, ai? strigă Tarantiev. De ce nu-l bagi la ospiciu, Ilia Ilici?

— Asta ar mai lipsi, să bag bătrânul la ospiciu! spuse Oblomov. Hai, Zahar, adu fracul, nu te încăpăţâna!

— Nu-l dau! răspunse rece Zahar. Întâi să aducă înapoi jiletca şi cămaşa dumneavoastră; sunt la dumnealui acasă de patru luni şi mai bine. Le-a luat odată tot aşa, pentru o onomastică, şi luate au fost; jiletca e de catifea, iar cămaşa e din cea fină, de olandă, costă douăşcinci de ruble. Nu dau fracul, şi gata socoteala!

— Atunci, la revedere! Să vă ia dracul! spuse supărat Tarantiev, ameninţându-l pe Zahar cu pumnul. Ilia Ilici, să ştii că-ţi închiriez locuinţa, auzi? adăugă el.

— Bine, bine! răspunse nerăbdător Oblomov, numai ca să scape de el.

— Tu să scrii tot ce trebuie, urmă Tarantiev, şi vezi să nu uiţi să-i spui guvernatorului cum că ai o duzină de copii, unul mai mic decât altul… Iar la cinci să găsesc supa pe masă! De ce n-ai poruncit să facă şi o plăcintă cu carne?

Dar Oblomov tăcea: de mult nu-l mai asculta pe Tarantiev. Cu ochii închişi, se gândea la cu totul altceva.

După plecarea lui Tarantiev, în odaie domni, timp de vreo zece minute, o linişte netulburată de nimic. Oblomov era necăjit şi de scrisoarea vechilului, şi de ameninţarea mutării din casă şi, mai ales, obosit, de trăncăneala lui Tarantiev. În cele din urmă, oftă.

— De ce n-ai scrie? întrebă încet Alexeev. Ţi-aş ascuţi o pană.

— Ascute-o şi apoi du-te şi dumneata de te mai plimbă pe undeva! spuse Oblomov. O să mă ocup singur de treaba asta, iar dumneata îmi transcrii scrisoarea după masă.

— Foarte bine, răspunse Alexeev. Într-adevăr, e mai bine să plec, să nu te deranjez… Mă duc deocamdată să spun să nu ne aştepte la Ekaterinhof. La revedere, Ilia Ilici!

Dar Ilia Ilici nu-l mai asculta. Îşi strânsese picioarele sub el, cuibărindu-se în fotoliu şi, foarte amărât, se cufundă într-un fel de aromeală sau, poate, meditaţie.

V

Coborâtor dintr-un neam de nobili, Oblomov avea gradul de secretar de colegiu şi locuia de doisprezece ani la Petersburg, fără să se fi clintit vreodată din acest oraş.

La început, pe când părinţii săi erau încă în viaţă, dusese un trai mai modest, în două camere, mulţumindu-se cu un singur servitor adus de la ţară, Zahar. Dar după moartea tatălui şi a mamei sale, rămăsese singurul stăpân a trei sute cincizeci de suflete, lăsate moştenire, undeva, într-o gubernie îndepărtată, aproape în Asia.

În loc de cinci mii de ruble, primea acum un venit de şapte până la zece mii, astfel încât începuse să trăiască pe picior mai mare. Închiriase o locuinţă mai încăpătoare, adăugase un bucătar la personalul casei şi făcuse chiar rost de o pereche de cai.

Pe vremea aceea era încă tânăr şi, dacă nu se putea spune că era vioi din cale-afară, era totuşi, fără îndoială, mai vioi decât acum; era încă plin de năzuinţe, mai avea nădejdi şi se mai aştepta încă la ceva de la soartă, şi de la el însuşi; se pregătea pentru o carieră, pentru un rol pe care avea să-l joace – în primul rând – în slujba care fusese chiar scopul venirii sale la Petersburg. Se mai gândise şi la rolul său în societate şi, în sfârşit, ceva mai departe, când tinereţea se îmbină cu maturitatea, închipuirea lui zugrăvea tabloul atrăgător al fericirii conjugale.

Dar zilele treceau una după alta şi anii după ani, primele tuleie se prefăcuseră într-o barba aspră, razele ochilor fuseseră înlocuite prin două puncte fără strălucire, trupul se împlinise, părul începuse să-i cadă cu nemiluita; Oblomov împlinise treizeci de ani, fără să fi făcut niciun pas înainte, stând tot în pragul arenei vieţii, în acelaşi loc unde era cu zece ani în urmă.

Se pregătea însă mereu să-şi înceapă viaţa, îşi zugrăvea în minte imaginea viitorului său, dar cu fiecare an ce trecea în zbor pe deasupra capului său, era nevoit să mai schimbe câte ceva, să mai dea la o parte câte un amănunt din această viziune.

Pentru el, viaţa era împărţită în două: de o parte, munca şi plictiseala – care, pentru el, erau sinonime – de altă parte, odihna şi bucuria paşnică. Din pricina aceasta, câmpul de activitate principal – slujba – îi prilejui de la început o dezamăgire.

Crescut în fundul provinciei, în moravurile şi obiceiurile duioase şi blânde ale ţării, trecând timp de douăzeci de ani din braţele unor neamuri, prieteni şi cunoştinţe în braţele altora, fusese în aşa chip pătruns de principiile vieţii de familie, încât până şi serviciul său viitor şi-l închipuia ca un fel de îndeletnicire familială cum ar fi, de pildă, să aşterni alene în caietul de venituri şi cheltuieli diferite cifre, aşa cum făcuse şi tatăl său.

Îşi închipuise că funcţionarii unei instituţii alcătuiesc o familie unită, strâns legată, preocupată necontenit de liniştea şi plăcerea fiecăruia, că venirea la serviciu nu era nicidecum o obligaţie de care trebuia să se ţină zilnic seamă şi că noroiul sau căldura de afară, sau poate chiar şi o simplă indispoziţie, puteau întotdeauna fi luate ca pretexte justificate pentru a lipsi de la birou.

Fu însă foarte neplăcut surprins văzând că era nevoie de cel puţin un cutremur de pământ ca un funcţionar sănătos să poată lipsi de la slujbă, iar la Petersburg, din păcate, nu prea sunt cutremure; şi o

inundaţie ar fi putut fi o piedică, dar şi aşa ceva se întâmplă destul de rar.

Şi mai mult i-au dat de gândit lui Oblomov numeroasele plicuri cu menţiunea „important” şi „foarte important”, care-i treceau pe dinaintea ochilor, ca şi faptul că era silit să caute fel de fel de informaţii, să scoată notiţe, să răscolească prin dosare, să umple cu scrisul lui caiete groase de două degete care purtau, parcă în derâdere, denumirea de „note”. Şi toate acestea erau cerute urgent, foarte urgent, toată lumea se grăbea, nimeni nu zăbovea asupra nici unei chestiuni; de-abia isprăveau cu o problemă, că se şi repezeau cu furie asupra alteia, ca şi cum aceasta ar fi fost cea mai importantă, iar după ce terminau cu ea, o uitau şi se repezeau la o a treia; şi tot aşa, fără sfârşit!

De vreo două ori s-a întâmplat să fie sculat noaptea din somn şi pus să scrie „note”; de câteva ori s-a pomenit cu câte un curier, venind să-l cheme de la cineva unde era în vizită, tot din pricina aceloraşi „note”. Toate acestea îl umpleau de nelinişte şi de o plictiseală fără margini.

— Când să mai trăiască omul? Când să trăiască? se întreba el mereu.

Despre şeful său auzise vorbindu-se la el acasă ca de un părinte al subalternilor săi şi de aceea îşi făcuse despre el o imagine cât se poate de zâmbitoare, de apropiată. Şi-l închipuia ca un fel de al doilea tată, care n-are altă grijă decât să-şi propună subalternii – pe merit sau fără merit – pentru înaintări şi gratificaţii, şi care se gândeşte mereu nu numai la nevoile, dar şi la plăcerile lor.

Ilia Ilici se aştepta ca şeful său să se intereseze atât de aproape de orice subaltern al lui, încât să-l întrebe cu solicitudine cum a dormit noaptea, de ce are ochii tulburi şi dacă nu cumva îl doare capul?

Când colo, fusese dezamăgit chiar din prima zi a slujbei sale: odată cu sosirea şefului, toată lumea începea să alerge, să se agite; se fâstâceau cu toţii, dădeau unii peste alţii, iar câte unii îşi potriveau

mereu hainele, temându-se că nu se prezintă destul de bine în faţa superiorului.

Aceasta se explica – după cum îşi dădu seama Oblomov ceva mai târziu – prin faptul că unii din şefi vedeau în figura speriată până la tâmpire a unui subaltern care le iese înainte nu numai un semn de respect faţă de dânşii, dar chiar sârguinţă şi uneori capacitate în serviciu.

Ilia Ilici n-avea pentru ce să se teamă în halul acesta de şeful său, un om bun şi cu purtări plăcute; acesta nu făcuse niciodată niciun rău nimănui: subalternii lui erau cât se poate de mulţumiţi de ei şi nu-şi doreau un şef mai bun. Nimeni nu auzise din partea lui niciodată o vorbă neplăcută, strigăte sau gălăgie; nu-ţi cerea niciodată nimic, ci te ruga numai: te ruga să-i faci o treabă, te ruga de asemeni să vii la el în vizită sau să faci o zi sau două de arest. Nu tutuia niciodată pe nimeni, spunea totdeauna „dumneavoastră” – fie că se adresa unui singur funcţionar sau tuturor laolaltă.

Şi totuşi, nu se ştie de ce, toţi subalternii săi îşi pierdeau cumpătul în faţa lui; chiar şi la o întrebare a lui plină de bunăvoinţă răspundeau cu o voce schimbată, care nu semăna cu vocea lor obişnuită.

Oblomov se simţea şi el cuprins de sfială, fără să ştie de ce, când intra şeful în biroul lui; începuse chiar să-şi piardă glasul obişnuit şi să capete un altul, subţirel şi dezgustător, ori de câte ori îi vorbea şeful.

Mult a suferit Ilia Ilici la serviciu, din pricina fricii şi a plictiselii, deşi avea un şef atât de bun şi îngăduitor! Dumnezeu ştie ce ar fi păţit dacă ar fi încăput pe mâna unui alt şef, aspru şi exigent!

Cu chiu, cu vai rămase în serviciu vreo doi-trei ani. Poate că ar mai fi stat încă un an, până la înaintarea în grad, dacă o întâmplare nu l-ar fi silit să-şi părăsească slujba mai devreme.

Într-o zi, a expediat o hârtie importantă la Arhanghelsk, în loc de Astrahan. Lucrul s-a aflat şi

s-a început căutarea vinovatului.

Toţi erau curioşi să vadă cum o să-l cheme şeful pe Oblomov şi cum o să-l întrebe, calm şi rece, dacă el e cel „care a trimis hârtia la Arhanghelsk”, încercând să-şi închipuie cu ce glas o să-i răspundă Ilia Ilici.

Câte unii îşi închipuiau că n-o să răspundă deloc, că o să rămână fără glas.

Văzându-i pe ceilalţi atât de speriaţi, o băgase pe mânecă şi Ilia Ilici, deşi ştia şi el, ca toată lumea, că şeful se va mărgini la o simplă observaţie. Dar propria lui conştiinţă era mult mai aspră decât mustrarea şefului.

Fără să-şi mai aştepte pedeapsa meritată, Oblomov se duse acasă şi trimise la serviciu un certificat medical.

În certificat se spunea: „*Subsemnatul adeveresc prin semnătura şi sigiliul propriu că secretarul de colegiu Ilia Oblomov suferă de o îngroşare a inimii, cu mărirea ventriculului stâng* (hypertrophia cordis cum dilatatione ejus ventriculi sinistri), *precum şi o durere cronică la ficat* (hetitis), *a cărei dezvoltare ameninţă sănătatea şi viaţa bolnavului, crizele fiind provocate, după toate probabilităţile, de mersul zilnic la serviciu. Pentru preîntâmpinarea repetării şi a intensificării crizelor, socot necesar ca domnul Oblomov să-şi întrerupă pentru un timp serviciul şi, în genere, prescriu o abţinere de la ocupaţii intelectuale şi de la orice activitate.”*

Asta îl scotea din încurcătură pentru un timp, dar odată trebuia să se însănătoşească şi atunci îl aştepta din nou mersul zilnic la serviciu. Oblomov nu se putea împăca cu acest gând şi-şi dădu demisia. Astfel se curmă, fără să se mai reînnoiască vreodată, activitatea sa în slujba statului.

În societate avu mai mult succes.

În primii ani de şedere la Petersburg, în anii săi de tinereţe, trăsăturile liniştite ale feţei sale se

înviorau mai des, în ochi îi ardea mai statornic flacăra vieţii, strălucea în ei lumina, nădejdea, puterea. Se frământa şi el ca toată lumea, nădăjduia, se bucura de orice nimicuri, şi tot din pricina nimicurilor suferea.

Dar aceasta fusese de mult, la vârsta aceea plină de prospeţime, când omul vede în oricine un prieten sincer, se îndrăgosteşte aproape de orice femeie şi fiecăreia este gata să-i ceară mâna şi să-şi dea inima, lucru pe care unii izbutesc chiar să-l facă şi, de multe ori, se căiesc apoi amarnic până la capătul vieţii.

În acei ani fericiţi avusese şi Ilia Ilici parte de multe priviri mângâioase, catifelate şi chiar pătimaşe aruncate din mulţimea de femei frumoase, cât şi de zâmbete pline de făgăduinţe, de vreo două-trei sărutări întâmplătoare şi de încă mai multe strângeri prieteneşti de mână, dureroase până la lacrimi.

De altfel nu se lăsase niciodată subjugat de femei, nu fusese niciodată sclavul lor, nici măcar un adorator statornic, poate pentru simplul motiv că apropierea de o femeie presupune multe complicaţii. Oblomov se mărginea mai curând să le admire de departe, de la o distanţă respectuoasă.

Arareori îi scosese în cale soarta o femeie din societate după care să se aprindă câtva timp şi să se creadă îndrăgostit. Din pricina aceasta, intrigile sale amoroase nu ajungeau niciodată până la romane: se curmau de obicei chiar la început: şi, prin nevinovăţia, simplitatea şi curăţia lor semănau cu poveştile de dragoste ale fetelor de pension.

Fugea mai cu seamă de fecioarele palide şi triste, de cele mai multe ori cu ochi negri, în care ardea flacăra „zilelor zbuciumate şi a nopţilor tulburate de doruri”, fecioare care cunosc suferinţe şi bucurii neîmpărtăşite de nimeni, care au totdeauna un secret imaginar de povestit, iar când încep să-l povestească, tresar deodată, izbucnesc pe neaşteptate în lacrimi, îşi încolăcesc braţele pe

după gâtul prietenului, îl privesc lung în ochi, apoi ridică privirea spre cer, spunând că viaţa lor e blestemată şi, uneori, cad leşinate. Ocolea cu teamă asemenea fecioare. Sufletul său era încă curat, neatins; poate că dorea şi el o dragoste, un sprijin, aştepta o patimă răscolitoare, dar cu anii se vede că încetase de a mai aştepta, pierzând orice nădejde.

Cu şi mai multă rezervă încă, îşi luase Ilia Ilici rămas bun de la numeroşii săi prieteni. Îndată după primirea celei dintâi scrisori a vechilului său, care-i înştiinţa că ţăranii rămân în urmă cu plata dărilor şi că recolta e proastă, începu prin a înlocui pe întâiul său prieten, bucătarul, printr-o bucătăreasă, apoi îşi vându caii şi, în cele din urmă, se despărţi şi de ceilalţi „prieteni" ai săi.

Aproape nimic nu-l mai atrăgea afară din casă şi, pe zi ce trecea, prindea tot mai trainic rădăcini în locuinţa sa.

Dintâi a început să găsească oarecum greu să stea toată ziua îmbrăcat; pe urmă să-i fie lene să meargă la masă la prieteni, în afară de cei foarte intimi, mai ales la burlaci, unde putea să-şi scoată cravata, să se descheie la jiletcă şi chiar să se „trântească pe pat" sau să doarmă un ceas, două.

În curând au început să-l plictisească şi seratele: trebuia să se îmbrace în frac, să se radă în fiecare zi…

Citise undeva că numai umezeala de dimineaţă este prielnică pentru sănătate, iar cea de seară îi dăunează, ceea ce-l făcuse să evite plimbările pe înserat.

Cu toate aceste ciudăţenii, prietenul său Stolz mai izbutea încă să-l scoată în lume. Stolz era însă deseori plecat din Petersburg – la Moscova, la Nijni-Novgorod, în Crimeea, apoi chiar şi în străinătate – iar în lipsa lui, Oblomov se cufunda până peste cap în singurătatea şi izolarea sa, din care numai nişte evenimente neobişnuite, ieşind cu totul din rândul întâmplărilor zilnice, l-ar fi putut

scoate: dar nu se întâmpla nimic de acest fel şi nici pentru viitor nu se întrevedea ceva.

Afară de asta, înaintând în vârstă, în Oblomov se redeşteptase un fel de sfială copilărească, de veşnică aşteptare a unei primejdii, a vreunui rău ce i-ar fi putut veni de la tot ce nu intra în sfera traiului său obişnuit, urmare firească a pierderii de legătură cu întâmplările vieţii dinafară.

Astfel, el nu era deloc speriat, să zicem, de crăpătura din tavanul iatacului său, fiindcă era obişnuit cu ea; nu-i trecea prin cap că aerul închis din odaie şi atâta stat în casă erau poate mai dăunătoare pentru sănătatea lui decât umezeala nopţii, că a-şi încărca zilnic, peste măsură, stomacul, e un fel de lentă sinucidere; cu acestea toate însă se obişnuise şi nu se temea de ele.

Nu mai era deprins cu mişcarea, cu viaţa, cu mulţimea, cu zgomotul.

În mulţime, simţea că se înăbuşă, daca se urca într-o barcă, se îndoia că va ajunge cu bine la celălalt mal, iar când mergea cu trăsura, se aştepta mereu să se sperie caii şi să facă trăsura praf.

Uneori îl apuca o frică nervoasă: liniştea din jurul său îl umplea de teamă şi fără să ştie nici el de ce, îl treceau deodată fiorii. Uneori se uita speriat într-un colţ întunecos al odăii, aşteptându-se ca, printr-un joc al închipuirii, să răsară acolo vreo apariţie supranaturală.

Acesta era rolul pe care-l avea în societate. Renunţase, din lene, la toate nădejdile anilor de tinereţe care-l înşelaseră sau fuseseră înşelate de el, la toate amintirile luminoase, pline de duioşie şi de tristeţe, care fac să bată mai repede inima unor oameni, chiar şi la bătrâneţe.

VI

Şi acasă ce făcea el? Citea? Scria? Învăţa?

Da. Dacă-i cădea în mână vreo carte, vreo gazetă, o citea. Dacă auzea vorbindu-se despre vreo operă de seamă, simţea dorinţa s-o cunoască, o caută şi o cerea pe la cunoscuţi, şi dacă i se aducea îndată, începea s-o citească, să-şi facă o idee despre ea. Încă puţin, şi ar fi pătruns în miezul problemei; când colo, îl găseai culcat, cu ochii în tavan şi cu privirea apatică, iar cartea zăcea neisprăvită, neînţeleasă, lângă el.

Plictiseala învingea repede înflăcărarea de la început. Oblomov nu se mai întorcea niciodată la cartea lăsată din mână.

În copilărie învăţase şi el, ca toată lumea; până la vârsta de cincisprezece ani urmase la un pension, apoi bătrânii Oblomovi după o luptă îndelungată se hotărâseră să-l trimită pe Iliuşa al lor la Moscova unde, vrând-nevrând, a trebuit să-şi ducă studiile până la capăt.

Firea lui sfioasă şi lipsită de energie îl împiedicase să-şi dea pe faţă lenea, să facă nazuri printre străini, adică la o şcoala unde nu se admiteau excepţii pentru copiii prea alintaţi. În clasă era nevoit să se ţină drept în bancă şi să asculte ce spuneau profesorii, pentru că nu putea face altfel, apoi, cu mare greutate şi suspinând, îşi învăţa lecţiile, socotind toate acestea ca o pedeapsă de la Dumnezeu pentru păcatele noastre.

Nu se uita niciodată în carte mai departe de rândul sub care profesorul trăgea cu unghia o linie, arătând până unde merge lecţia; nu punea întrebări, nu cerea lămuriri. Se mulţumea cu ce era scris în caiet şi nu arăta curiozitate, chiar dacă nu înţelegea bine ce asculta şi ce avea de învăţat.

Dacă, cu chiu, cu vai, izbutea să citească din scoarţă în scoarţă vreo carte de statistică, de istorie sau de economie politică, era foarte mulţumit. Iar când prietenul său Stolz îi aducea cărţi, pe care ar fi trebuit să le citească pe lângă cele de învăţătură, Oblomov se uita lung la el, în tăcere.

— Şi tu, Brutus[8], eşti împotriva mea! spunea el cu un oftat, apucându-se de citit.

O asemenea lectură îi părea o exagerare, ceva anevoios şi nefiresc.

La ce bun toate aceste caiete care-ţi luau atâta timp, risipa asta de hârtie şi cerneală? La ce bun atâtea cărţi de învăţătură? La ce bun şase-şapte ani de stat închis între ziduri, cu atâtea îngrădiri şi pedepse, cu nasul în carte şi opreliştea de a alerga, de a zburda şi de a petrece, dacă totul nu se sfârşeşte aici?

„Când să mai trăieşti? îşi punea el întrebarea. Când să pui, în sfârşit, în circulaţie acest capital de cunoştinţe, de care, în mare parte, n-ai nicio nevoie în viaţă? Aşa, de pildă, ce o să fac eu la Oblomovka cu economia politică, algebra sau geometria?”

Chiar şi istoria nu face decât să te umple de jale: stai şi înveţi cum a venit anul cumplitelor încercări, cum omul, lovit de soartă, îşi adună puterile, munceşte, se frământă, rabdă din răsputeri şi lucrează în vederea unor zile mai senine. Iar când aceste zile senine au sosit, ai crede că însăşi istoria ar trebui să se odihnească. Când colo, iar se adună norii, iar se prăbuşeşte ce s-a clădit, iar încep munca, frământările… Zilele senine nu stau în loc, trec în zbor, şi viaţa merge, merge mereu înainte, mereu frământări şi iar frământări.

Lectura serioasă îl obosea pe Oblomov. Filosofii nu izbuteau să trezească în el setea de adevăruri abstracte.

În schimb, poeţii îl mişcau adânc: era şi el un tânăr ca toţi ceilalţi. Venise şi pentru el acel moment fericit al vieţii, care nu înşală pe nimeni şi zâmbeşte tuturora – momentul înfloririi puterilor, al nădejdilor, al năzuinţei spre bine, spre vitejie şi activitate, epoca în care inima bate mai puternic, sângele curge mai viu în vine şi te simţi cuprins de o dulce frământare; epoca discursurilor înflăcărate, a lacrimilor duioase. Inima şi mintea i se luminară: Oblomov ieşi din starea lui de somnolenţă, în sufletul său se trezi dorinţa de activitate.

Stolz îi ajutase să prelungească această clipă cât a fost cu putinţă pentru o fire ca a prietenului său. Profitând de dragostea lui Oblomov pentru poezie, vreme de un an şi jumătate izbuti să-l menţină într-o atmosferă de gândire şi de studiu.

Folosind avântul înflăcărat ai visurilor tinereşti, urmărea prin citirea poeţilor şi alte ţeluri decât plăcerea, dezvăluindu-i lui Oblomov perspectivele vieţii care-l aştepta pe fiecare din ei, făcându-l să privească spre viitor. Trăiau amândoi clipe de înduioşare, plângeau şi-şi făceau unul altuia jurăminte solemne de a păşi pe o cale luminoasă şi înţeleaptă.

Înflăcărarea tinerească a lui Stolz îl molipsi şi pe Oblomov care ardea acum de dorinţa de a munci, năzuia spre un ţel îndepărtat şi plin de farmec.

Dar floarea vieţii s-a trecut şi n-a dat roade. Oblomov s-a dezmeticit din visările lui şi acum, chiar dacă, după îndemnul lui Stolz, mai citea din când în când câte o carte, o făcea fără grabă, fără entuziasm, parcurgându-i alene rândurile.

Oricât de interesant ar fi fost pasajul la care se oprea, din pricină că era ceasul mesei ori al somnului, întorcea cartea deschisă cu filele în jos şi se ducea la masă sau stingea lumânarea şi se culca.

Dacă i se dădea volumul întâi al unei cărţi, după ce-l sfârşea nu cerea urmarea, iar dacă i se aducea volumul doi, îl citea încetul cu încetul.

Mai târziu, ajunse să nu isprăvească niciun volum. Cea mai mare parte a timpului şi-o petrecea cu cotul pe masă şi cu capul culcat pe mână; câteodată, în loc de mână, sta cu capul pe cartea pe care Stolz îl îndemnase s-o citească.

Astfel şi-a încheiat Oblomov activitatea în domeniul învăţăturii. Ziua ultimei prelegeri la care a asistat poate fi socotită şi data apogeului studiilor sale. Punându-şi semnătura pe diploma lui, directorul şcolii superioare pe care o urmase Oblomov trăsese o linie asemenea celei pe care, cu ani în urmă, o trăgea cu unghia profesorul pe carte şi dincolo de care eroul nostru nu mai credea de cuviinţă să-şi extindă aspiraţiile, făcând incursiuni în domeniul culturii.

Mintea lui era ca un fel de arhivă complicată, o îngrămădire de fapte, personalităţi, epoci, date şi religii moarte, de adevăruri politico-economice, matematice şi altele, de probleme, teze etc. nelegate între ele prin nimic.

Era ca un fel de bibliotecă alcătuită din volume răzleţe din diferite domenii de cunoştinţe.

Studiile i-au dat lui Ilia Ilici o mentalitate ciudată: pentru el, între ştiinţă şi viaţă era o prăpastie adâncă, pe care nici nu încerca s-o treacă. Viaţa şi ştiinţa alcătuiau, după părerea lui, două domenii cu totul deosebite.

Studiase tot felul de jurisprudenţe în vigoare sau perimate de mult, urmase şi un curs de procedură judiciară; când însă, cu prilejul unui furt în casă, a fost nevoit să scrie o reclamaţie către poliţie, a luat o coală de hârtie şi un condei, s-a gândit mult şi bine – apoi a trimis după un conţopist.

La ţară, socotelile le făcea vechilul. „Ce să caute aici ştiinţa?” îşi zicea Oblomov nedumerit.

Şi astfel se întoarse în singurătatea lui, fără un bagaj de cunoştinţe cu ajutorul cărora ar fi putut da

o îndrumare gândirii lui care sau rătăcea fără rost sau se pierdea într-o lâncezeală somnolentă.

Dar atunci cu ce se ocupa? Continua să schiţeze în minte imaginea vieţii sale. Şi în această ocupaţie găsea, nu fără oarecare temei, atâta înţelepciune şi poezie, câtă nu afli niciodată în cărţi sau în ştiinţă.

Renunţând la slujbă şi la societate, căuta să dezlege în alt chip problema existenţei, cugetând asupra menirii lui şi, în cele din urmă, descoperi că ţelul activităţii şi al vieţii lui se afla în el însuşi.

Înţelese că era sortit să întemeieze un cămin fericit şi să îngrijească de moşie. Până atunci, nici nu-şi cunoscuse prea bine treburile moşiei; de ele vedea uneori Stolz, în locul lui. Nu-şi cunoştea prea bine nici veniturile, nici cheltuielile, nu-şi întocmise niciodată vreun buget.

Bătrânul Oblomov lăsase fiului moşia, întocmai în starea în care o primise de la tatăl său. Cu toate că-şi petrecuse toată viaţa la ţară, nu umbla după inovaţii, nu-şi spărgea capul să născocească ceva nou, aşa cum fac moşierii de astăzi, care caută să descopere metode noi de a mări productivitatea pământului sau le extind şi le intensifică pe cele vechi. Păstrase întocmai felul de a lucra pământul, de a face semănături, ca şi căile de desfacere ale produselor agricole, pe care le folosise şi bunicul sau.

Bătrânul era foarte mulţumit când o recoltă bună sau urcarea preţurilor îi aduceau un venit mai mare decât cel din anul trecut; vedea în aceasta o binecuvântare a cerului. Numai că nu-i plăcea să se zbată şi să-şi dea osteneală, ca să câştige mai mulţi bani. Drept răspuns la sfaturile pe care le găsea dăunătoare, obiecta:

— Părinţii şi bunicii noştri n-au fost mai proşti decât noi, şi-au trăit viaţa şi au fost fericiţi. O să ne-o trăim şi noi şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, n-o să rămânem flămânzi.

Luând de la moşia lui, fără a-şi bate prea mult capul, atâta venit cât îi trebuia ca să mănânce cu

prisosinţă la prânz şi seara, dimpreună cu familia lui şi cu tot felul de musafiri, îi mulţumea lui Dumnezeu şi socotea că ar fi fost un păcat să vrea să adune mai mult câştig.

Dacă administratorul îi aducea numai două mii de ruble, băgând-o pe a treia în buzunarul lui şi, cu lacrimi în ochi, dădea vina pe piatră, secetă, recolta slabă, bătrânul Oblomov îşi făcea semnul crucii şi spunea, tot cu lacrimi în ochi:

— Aşa a vrut Dumnezeu! Cu el nu te poţi certa. Trebuie să-i mulţumim Domnului şi pentru atât!

Cu moartea bătrânilor, treburile de la ţară nu numai că nu se îmbunătăţiră, ci, dimpotrivă, după cum se vedea din scrisoarea vechilului, se înrăutăţiră. Desigur, ar fi trebuit ca Ilia Ilici să se ducă singur acolo şi să cerceteze pe loc pricina scăderii treptate a veniturilor.

Voia chiar s-o facă, dar amâna mereu plecarea, în bună parte pentru că o călătorie însemna pentru el o faptă eroică, ceva cu totul nou şi necunoscut.

Nu făcuse în viaţa lui decât o singură călătorie, cu caii de poştă, împrejmuit de perne, lădiţe şi geamantane, şunci şi jimble, de tot felul de cărnuri şi păsări fripte sau fierte, şi însoţit de câteva slugi.

Acesta fusese singurul său drum de la moşie la Moscova, şi el rămăsese încredinţat că orice călătorie se petrece la fel. Însă acum auzise că nu se mai călătoreşte aşa, ci trebuie să mergi într-o goană nebună.

Ilia Ilici îşi mai amâna plecarea şi din pricină că nu era încă pregătit ca să se ocupe cum trebuie de afacerile sale.

El nu era ca tatăl sau ca bunicul său. Învăţase carte, trăise în societate şi aceasta îl făcea să se gândească într-un fel care le fusese cu totul străin acestora, înţelegea că faptul de a-ţi spori avutul e departe de a fi un păcat, că datoria oricărui cetăţean este de a sprijini bunăstarea obştească prin muncă cinstită.

Din pricina aceasta, o bună parte din imaginea vieţii pe care ei şi-o schiţa în singurătatea lui era alcătuită dintr-un proiect de reorganizare administrativă a moşiei sale şi a vieţii ţăranilor, proiect nou şi potrivit cu cerinţele vremii.

Avea de mult în cap ideea fundamentală a proiectului, schema lui, părţile lui principale; rămâneau de pus la punct numai amănuntele, socotelile şi cifrele.

Lucra de câţiva ani, neobosit, la elaborarea acestui proiect, se gândea la el şi când umbla, şi când stătea culcat, şi când se afla între oameni. Îl completa, schimba ba un capitol, ba altul, reconstituia în memorie ideile găsite în ajun şi uitate peste noapte. Uneori, prin minte îi fulgera câte o idee nouă, neaşteptată; atunci gândirea se înflăcăra şi intra în acţiune.

Nu era un executant oarecare, meschin, al unei idei străine, luată de-a gata, ci era el însuşi creatorul şi executorul ideilor sale.

De cum se scula dimineaţa din pat, îndată după ceai, se şi lungea pe divan şi, cu capul sprijinit într-o mână, începea să se gândească, fără să-şi cruţe puterile, până când sfârşea prin a-şi obosi capul de atâta muncă şi conştiinţa îi şoptea: „Ajunge! Destul ai făcut azi pentru binele obştesc!”

Numai atunci se hotăra să se odihnească de ostenelile zilei şi să-şi schimbe poziţia într-una mai puţin încordată şi severă, mai potrivită pentru destindere şi visare.

După ce scăpa de grija treburilor, lui Oblomov îi plăcea să se cufunde în lumea lăuntrică pe care şi-o crease.

În sufletul lui aveau răsunet ideile sublime; nu era străin de marile dureri ale umanităţii. Uneori, deplângea amarnic, în adâncul sufletului, nenorocirile care se abat asupra omenirii, trecea prin suferinţe necunoscute, fără nume, simţea un

dor de a pleca undeva departe, poate în lumea aceea spre care îl târâse o dată Stolz…

Lacrimi de înduioşare i se prelingeau atunci pe obraji…

Câteodată, cuprins de dispreţ faţă de viciile omeneşti, de minciună şi calomnie, de răutatea lumii, simţea chiar dorinţa de a-i arăta omului racilele lui; şi atunci, gândurile răscolite începeau să se zbuciume şi să se frământe în capul lui ca valurile mării, creşteau până în pragul hotărârii, înfierbântându-i sângele din vine: muşchii i se încordau, vinele îi zvâcneau, năzuinţele se preschimbau în hotărâri; sub imperiul acestui aflux de putere, Oblomov îşi schimba poziţia de două-trei ori în acelaşi minut, cu ochi strălucitori, se ridica pe jumătate din pat, întindea mâna şi se uita inspirat în jurul lui… Părea că hotărârile sunt pe punctul de a se înfăptui, de a da naştere la fapte eroice… şi atunci – o, Doamne! – la ce minuni, la ce urmări binefăcătoare te puteai aştepta de la o încordare atât de nobilă a puterilor!…

Dar dimineaţa trecea ca un vis, venea seara şi, odată cu ea, puterile obosite ale lui Oblomov tindeau spre odihnă: furtunile, marile frământări ale sufletului se domoleau, capul se dezmeticea, sângele curgea mai potolit prin vine. Oblomov se întorcea încet, gânditor, pe spate şi, îndreptându-şi privirea întristată asupra ferestrei, spre cer, petrecea melancolic din ochi soarele care apunea plin de strălucire după zidurile unei case cu trei etaje.

De câte ori n-a petrecut el astfel cu privirea apusul soarelui!

Iar a doua zi începea iar viaţa cu frământări şi visuri! Îi plăcea uneori să-şi închipuie că este un neînvins conducător de oşti, un cuceritor, faţă de care faima lui Napoleon şi chiar a lui Eruslan Lazarevici[9] păleau. Născocea pricini şi războaie ca, de pildă, o năvălire a popoarelor din Africa în Europa – sau pornea într-o nouă cruciadă şi lupta,

hotărând soarta popoarelor, nimicind oraşele, tăind şi spânzurând ori, dimpotrivă, arătându-şi mărinimia, săvârşea măreţe fapte de vitejie şi bunătate.

Alteori, îşi alegea rolul unui mare gânditor sau artist. Toată lumea se închina în faţa lui, iar el culegea lauri; mulţimea se ţinea după el, exclamând:

— Priviţi, priviţi, trece Oblomov, ilustrul nostru Ilia Ilici!

În clipe de grea cumpănă se frământa amarnic, covârşit de griji, se răsucea de pe o parte pe cealaltă, se culca cu faţa în jos, şi uneori, se simţea pierdut cu totul; atunci se aşeza în genunchi pe pat şi începea să se roage fierbinte, cu mare râvnă, implorând cerul să înlăture furtuna care-l ameninţa.

Apoi, lăsându-şi soarta în mâinile Celui de Sus, se liniştea până la nepăsare faţă de tot şi de toate: putea să vină orice furtună!

Astfel îşi întrebuinţa el forţele morale, astfel se frământa uneori zile întregi, trezindu-se cu un oftat adânc dintr-un vis fermecător, sau alungând chinuitoarele griji tocmai spre seară, când soarele începea să coboare, ca un imens glob strălucitor, după zidirile casei cu patru etaje.

Îl petrecea iarăşi cu privirea-i gânditoare şi zâmbetul trist, apoi adormea liniştit, despovărat de griji şi emoţii.

Nimeni nu vedea, nimeni nu cunoştea această viaţă lăuntrică a lui Ilia Ilici. Toată lumea credea că Oblomov nu face decât să stea culcat şi să mănânce pe săturate, că mai mult decât atât nu te puteai aştepta de la el, că nu era în stare să închege şi să urmărească un gând în capul lui. Asta era părerea oamenilor despre el.

Capacităţile lui, activitatea această vulcanică a minţii sale înflăcărate şi a inimii lui generoase nu le ştia decât Stolz, dar Stolz nu era aproape niciodată la Petersburg.

Numai Zahar, care-şi petrecuse toată viaţa pe lângă stăpânul său, cunoştea şi mai în amănunt felul lui de a fi; Zahar era însă convins că boierul său şi cu el duc o viaţă foarte normală şi fac destulă treabă, că altfel nici nu se cuvine să trăieşti.

VII

Zahar trecuse de cincizeci de ani. Nu era un urmaş drept al Calebilor[10] ruşi, cavaleri fără frică şi fără prihană ai tagmei slugilor, oameni devotaţi până la jertfă stăpânilor lor, înzestraţi cu toate virtuţile şi lipsiţi de orice viciu.

Cavalerul acesta era şi cu frică şi cu prihană. Ţinea de două epoci, care-şi puseseră amândouă pecetea pe el. De la una moştenise devotamentul nemărginit faţă de casa Oblomovilor, de la cealaltă însă – o epocă mai târzie – gusturi subţiri şi corupţia moravurilor.

Credincios din suflet stăpânului său, rareori lăsa totuşi să treacă ziua fără să-l înşele într-un fel sau altul. O slugă de pe timpuri îl mai frâna adesea pe boierul său de la risipă şi necumpătare, pe câtă vreme Zahar însuşi era bucuros să chefuiască dimpreună cu prietenii săi pe socoteala boierului; un servitor din vechime era cast ca un eunuc, iar Zahar, niciuna nici două, se repezea la o cumătră cam deocheată. Slugile cele vechi păstrau banii boierului mai abitir ca orice cufăr, iar Zahar căuta să-i ciupească stăpânului la orice cumpărătură măcar zece parale şi-i şterpelea negreşit vreun gologan lăsat pe masă. De asemeni, dacă Ilia Ilici uita să-i ceară restul, uita şi Zahar să i-l dea.

Sume mai mari nu fura, poate fiindcă la atât se ridicau nevoile lui sau poate pentru că se temea să nu fie prins cu mâţa-n sac, în tot cazul, nu dintr-un prisos de cinste.

Un Caleb din vechime mai degrabă ar fi murit de foame, ca un câine de vânătoare bine dresat, pe lângă merindele încredinţate lui, decât să se atingă de ele; Zahar însă găsea prilej să mănânce şi să bea chiar şi bunătăţile ce nu-i erau date în seamă. Un fecior din vechime se îngrijea mereu ca boierul să mănânce cât mai mult şi-şi făcea sânge rău când acesta numai frunzărea mâncarea. Zahar, dimpotrivă, se necăjea când stăpânul său nu mai lăsa nimic în farfurie.

Pe lângă toate, Zahar mai avea şi gură rea. La bucătărie, la băcănie şi la întrunirile de la poartă, se văita în fiecare zi că nu mai e de trăit, că un stăpân mai rău ca al lui nici că s-a văzut, că-i năzuros, zgârcit şi arţăgos, că nu ştii cum să-i intri în voie – într-un cuvânt că mai bine ar muri decât să mai slujească la el.

N-o făcea din răutate, nici din dorinţa de a-şi ponegri boierul, ci din deprinderea luată de la bunic şi de la tată de a-l ocărî pe boier ori de câte ori se ivea prilejul.

Uneori, de plictiseală, sau neavând ce mai vorbi, sau ca să rămână ascultătorii cu gura căscată la spusele lui, scornea deodată cine ştie ce trăsnaie pe seama boierului său.

— Al meu a început să se ducă mereu pe la văduva aceea, spunea el în taină cu glasul său răguşit. Ieri, i-a scris un răvaş.

Sau spunea deodată că boierul lui e un cartofor şi un beţiv cum nu s-a mai pomenit, că noapte de noapte stă la cărţi şi nu se mai trezeşte din beţie.

Când colo, nimic nu era adevărat: Ilia Ilici nici gând să meargă la vreo văduvă, pe cărţi nu punea mâna şi dormea cuminte toată noaptea.

Zahar mai era şi murdar. Rar de se bărbierea şi, dacă se spăla pe mâini şi pe obraz, o făcea mai mult de ochii lumii; de altfel, nici nu-l puteai curăţi, oricât săpun ai fi stricat pe el. Când se ducea la baia de aburi, mâinile lui, din negre, se

făceau roşii pe vreo două ceasuri şi apoi iar se înnegreau la loc.

Era cât se poate de neîndemânatic: dacă se apuca să deschidă o uşă sau o poartă, până să deschidă un canat, se închidea celălalt, iar până să se repeadă la cel dintâi, al doilea se închidea.

Nu putea să ridice dintr-odată de jos o batistă sau orice alt lucru; se apleca totdeauna de vreo trei ori, ca şi cum ar fi dat să prindă obiectul scăpat, şi izbutea să-l ridice cel mult a patra oară, dacă nu-i scăpa din nou jos.

Când trecea prin odaie cu un teanc de vase sau de alte lucruri în braţe, chiar de la primul pas cele de sus porneau să lunece. Dintâi cădea unul, iar Zahar, încercând prea târziu şi zadarnic a-l prinde din zbor, mai trântea încă două. Apoi se uita cu gura căscată la lucrurile care cădeau, şi nu la cele pe care le mai ţinea în mână; din care pricină ţinea tava strâmb şi obiectele nu încetau de a cădea, aşa fel că uneori ajungea în capătul celălalt al odăii cu un singur păhăruţ sau o farfurie; iar uneori, cu blesteme şi înjurături, arunca şi ultimul lucru care-i mai rămânea în ramă.

Trecând prin odaie, agăţa fie cu piciorul, fie cu şoldul o masă sau un scaun; de obicei nu nimerea de-a dreptul prin jumătatea deschisă a uşii, ci se lovea cu umărul de celălalt canat, înjurându-le cu acest prilej pe amândouă, apoi îl înjura pe proprietarul casei sau pe tâmplarul care a făcut uşa.

În biroul lui Oblomov, aproape toate lucrurile, mai ales cele mărunte, care cer să umbli mai gingaş cu ele, erau rupte sau sparte, datorită lui Zahar. Felul său de a umbla cu lucrurile era unul şi acelaşi pentru toate, nu făcea vreo deosebire în mânuirea lor.

Aşa, de pildă, dacă i se poruncea să cureţe fitilul lumânării sau să toarne apă în pahar, întrebuinţa în acest scop tot atâta putere câtă i-ar fi trebuit ca să deschidă o poartă.

Ferească Dumnezeu să-l apuce deodată hărnicia, să vrea să-i facă boierului pe plac, să cureţe şi să rânduiască toate prin casă, la iuţeală! Spărgea şi strica cât n-ar fi stricat un soldat duşman năpustindu-se într-o casă. Începea să trântească, să rupă toate, să spargă vasele, să răstoarne scaunele, până când, în cele din urmă, trebuia să-l dai afară din odaie, dacă nu pleca singur înjurând şi blestemând.

Din fericire, asemenea năstruşnică hărnicie îl apuca foarte rar.

Toate acestea se trăgeau desigur din faptul că Zahar nu fusese crescut şi strunit în strâmtoarea şi penumbra birourilor şi budoarelor luxoase, în care dracu ştie câte lucruri sunt şi cu câte pretenţii aşezate, ci la ţară, în aer liber, lărgime şi tihnă, nestingherit de nimeni.

Acolo se obişnuise să trebăluiască fără a-şi stăpâni mişcările, tot cu lucruri greoaie; mânuia mai cu seamă unelte trainice şi grele, cum ar fi o cazma sau o lopată, scoabe de fier şi scaune pe care abia le poţi urni din loc.

De aceea, de cum punea Zahar mâna pe un sfeşnic, o lampă, un transparent sau un *presse-papier* care stăteau de trei-patru ani la locul lor, fără să păţească nimic, odată te pomeneai că s-au şi stricat.

— Vai! spunea el uneori, în asemenea cazuri, lui Oblomov, cu multă mirare. Ia priviţi, boierule, ce minunăţie! Abia am pus mâna pe drăcovenia asta şi s-a şi fărâmat!

Sau nu mai spunea nimic, ci-l punea pe furiş, cât mai repede, la loc şi apoi îl asigura pe boier că dumnealui l-a stricat. Alteori se dezvinovăţea, după cum am văzut la începutul povestirii noastre, spunând că orice lucru – fie el şi de fier – trebuie să se strice odată: doar n-are să ţină cât lumea!

În primele două cazuri, puteai să mai discuţi cu el; dar când se înarma cu argumentul din urmă,

suprem, era de prisos să-l mai contrazici: dreptatea rămânea definitiv de partea lui.

Zahar îşi fixase odată pentru totdeauna un cerc bine hotărnicit al activităţii sale, peste care nu trecea niciodată de bunăvoie.

Dimineaţa punea samovarul, curăţa cizmele şi hainele pe care le cerea boierul – niciodată însă cele pe care nu le cerea, chiar de ar fi rămas în cuier şi zece ani.

Pe urmă mătura – nu în fiecare zi de altminteri – în mijlocul odăii, fără să ajungă prin colţuri şi ştergea praful numai de pe masa pe care nu era nimic – ca să nu ridice lucrurile.

Apoi se socotea îndreptăţit să moţăie pe corlata lui sau să trăncănească cu Anisia la bucătărie şi cu rândaşii la poartă, fără să-i mai pese de nimic.

Dacă i se cerea să mai facă vreo treabă peste cele hotărâte, îndeplinea porunca în silă, după îndelungi târguieli şi argumentări despre inutilitatea acelui lucru, sau neputinţa de a-l îndeplini.

Nu-l puteai sili cu niciun preţ să introducă vreun capitol nou, permanent, în cercul ocupaţiilor stabilit de el.

Dacă i se poruncea să cureţe sau să spele vreun lucru, să ducă sau să aducă ceva, îndeplinea porunca bombănind, ca de obicei; dar ca să mai facă acel lucru şi în zilele următoare, cu de la sine putere, era absolut cu neputinţă să obţii de la el. Trebuia să-i porunceşti acelaşi lucru şi a doua şi a treia zi şi să ai mereu cu el discuţii neplăcute.

Cu toate acestea, adică deşi lui Zahar îi plăcea să bea şi să trăncănească vrute şi nevrute pe socoteala lui Oblomov, cu toate că-i şterpelea gologani de cinci şi zece parale, că strica şi spărgea lucrurile, că era leneş – era totuşi adânc credincios boierului său.

Dacă ar fi trebuit să se arunce pentru el în foc sau în apă, n-ar fi pregetat s-o facă, fără să socotească aceasta drept o faptă eroică, vrednică

de admiraţie sau de răsplată. I s-ar fi părut un lucru firesc, n-ar fi putut face altfel, sau, mai bine zis, nici nu şi-ar fi pus întrebarea, ar fi făcut-o fără să mai judece.

În privinţa aceasta, n-avea teorii. Nu i-ar fi dat prin minte să-şi analizeze sentimentele faţă de Ilia Ilici sau legăturile dintre ei. Nu le născocise el, le moştenise de la tată, bunic, fraţi şi de la slugile de la curtea boierească, în mijlocul cărora se născuse şi crescuse; erau una cu trupul şi sângele lui.

Ar fi fost gata să moară pentru boierul său, socotind aceasta drept o datorie firească şi de neînlăturat, sau chiar fără să se gândească, înfruntând de-a dreptul moartea, întocmai ca un câine care, întâlnindu-se în pădure cu o fiară sălbatică, se repede la ea, fără sa se mai întrebe de ce trebuie s-o facă el şi nu stăpânul său.

În schimb, dacă ar fi fost nevoie, de pildă, să rămână treaz o noapte întreagă la căpătâiul boierului şi dacă de aceasta ar fi atârnat sănătatea sau chiar viaţa acestuia, Zahar ar fi adormit, fără doar şi poate.

În purtările sale faţă de boier, nu se arăta slugarnic; dimpotrivă, era cam grosolan şi familiar cu el, se supăra foc pentru orice fleac şi chiar îl bârfea la poartă, după cum s-a mai spus înainte. Toate acestea nu făceau însă decât să umbrească doar pe câtva timp, iar nicidecum să micşoreze sentimentul înnăscut de credinţă, poate nu neapărat faţă de Ilia Ilici, ci faţă de toţi cei care purtau numele de Oblomov, adică tot ce-i era scump şi adânc sădit în inima lui Zahar.

Se prea poate ca acest sentiment să nu se fi împăcat cu părerea lui Zahar despre Oblomov; cunoaşterea amănunţită a caracterului stăpânului său poate să-i fi inspirat lui Zahar şi alte sentimente. Iar dacă cineva ar fi încercat să-i arate lui Zahar cât de devotat îi este el lui Ilia Ilici, poate că bătrânul servitor ar fi încercat să dezmintă acest lucru.

Oblomovka îi era dragă lui Zahar, aşa cum unei pisici îi e drag podul casei, unui cal grajdul şi unui câine cuşca în care s-a născut şi a crescut. Acest ataşament al lui Zahar cuprindea însă şi elemente mai personale, diferenţiate într-o oarecare măsură. Aşa, de pildă, pe vizitiul din Oblomovka îl iubea mai mult decât pe bucătar, pe îngrijitoarea de vite, Varvara, mai mult decât pe cei doi laolaltă, iar pe Ilia Ilici, mai puţin decât pe toţi aceştia; totuşi, bucătarul din Oblomovka era pentru el cel mai bun dintre toţi bucătarii din lume, iar Ilia Ilici, mai presus de toţi boierii.

Pe feciorul Taraska nu putea să-l sufere, dar nu l-ar fi dat pe omul cel mai cumsecade din lume, numai pentru faptul că Taraska era de felul lui din Oblomovka.

Cu Oblomov se purta familiar şi grosolan, întocmai aşa cum se poartă un şaman[11] cu idolul său, pe care-l mai şterge de praf, îl mai scapă din mână, poate chiar că-l şi izbeşte uneori cu năduf, totuşi, în fundul sufletului său, păstrează necontenit conştiinţa superiorităţii acestui idol asupra lui însuşi.

Orice prilej, cât de mic, trezea acest sentiment în fundul sufletului lui Zahar şi-l făcea să-şi privească boierul cu evlavie, uneori chiar să se înduioşeze până la lacrimi. N-ar fi spus niciodată că un alt boier este – nu zic mai presus, dar nici măcar de o seamă cu boierul său – ferească Sfântul! Şi vai de capul acelora care s-ar fi încumetat s-o facă!

Pe toţi ceilalţi boieri şi musafiri care veneau pe la Oblomov, Zahar îi privea oarecum de sus şi-i servea cu ceai sau cu altele, nu fără oarecare condescendenţă, ca şi cum ar fi vrut să-i facă să simtă marea cinste de care se bucurau aflându-se în vizită la boierul său. Când nu voia să-i primească, răspundea cam grosolan:

— Boierul doarme! şi-l măsura cu aroganţă pe musafir din cap până-n picioare.

Uneori, în loc de bârfeli şi flecăreală, începea deodată să-l laude fără măsură pe Ilia Ilici prin băcănii şi la întrunirile de la poartă, ridicându-l în slava cerului. Se apuca deodată să înşire toate meritele boierului lui: deşteptăciunea, blândeţea, dărnicia şi bunătatea lui; iar dacă însuşirile boierului său nu-i păreau destule la număr pentru fala lui, mai împrumuta şi de pe la alţii: spiţă de mai înaltă boierie, bogăţie, sau o trecere mare la stăpânire.

Când voia să bage în sperieţi pe rândaş, pe administratorul casei sau chiar pe proprietar, pomenea totdeauna de boier: „Las' că te spun boierului! spunea el ameninţător. Să vezi ce păţeşti!" O autoritate mai mare nici nu exista pentru el pe lume.

Aşa cum se arătau însă, relaţiile dintre Oblomov şi Zahar păreau mai totdeauna încărcate de duşmănie. Stând sub acelaşi acoperământ, se săturaseră unui de altul. Convieţuirea prea strânsă şi îndelungată între oameni nu e uşoară; ca să recunoască fiecare meritele celuilalt, fără să-i sară în ochi numai cusururile, se cere, şi de o parte şi de cealaltă, multă experienţă a vieţii, înţelegere şi bunătate.

Ilia Ilici recunoştea singura mare calitate a lui Zahar – devotamentul nemărginit pentru boierul lui – dar obişnuit cu aceasta, socotea şi el că aşa se cade şi că nici nu s-ar putea să fie altfel. De aceea nu mai ştia să preţuiască destul această calitate şi – cu toată nepăsarea lui faţă de cele din jur – abia mai putea răbda nenumăratele mici cusururi ale lui Zahar.

Iar Zahar, deşi păstra în fundul sufletului acel nemărginit devotament faţă de boierul lui, caracteristic slugilor din vechime, se deosebea totuşi de acestea prin cusururile timpurilor noi. Ilia Ilici, la rândul său, deşi preţuia devotamentul lui Zahar, nu mai avea pentru el acel sentiment de afecţiune, aproape ca pentru un membru al

familiei, sentiment pe care-l aveau vechii boieri faţă de slugile lor. Îşi îngăduia uneori să-l certe, şi chiar cu asprime.

Îl plictisea şi el destul pe Zahar. Acesta, după ce învăţase a sluji la casa boierească, fusese înaintat fecior pe lângă Ilia Ilici şi de atunci se credea un soi de obiect de lux, un fel de atribut aristocratic al casei, menit să menţină strălucirea şi demnitatea străvechii familii, iar nicidecum un obiect de utilitate, bun de folosit. De aceea, în afară de faptul că-l îmbrăca pe conaşul Ilia dimineaţa şi-l dezbrăca seara, nu mai făcea nimic altceva toată ziua.

Leneş din fire, se făcu şi mai leneş, din pricina slujbei sale uşoare de fecior. Făcea pe grozavul faţa de ceilalţi servitori, nu se ostenea nici să pună un samovar, nici să mături prin casă. Îşi petrecea timpul moţăind în antreu sau pălăvrăgind în odaia servitorilor ori la bucătărie; alteori stătea degeaba cu ceasurile la poartă, cu braţele încrucişate pe piept, într-o îngândurare somnoroasă, privind în jurul lui.

Şi, după un asemenea trai, deodată i-a căzut pe umeri greaua sarcină de a face toate treburile într-o casă! Trebuia să-şi servească boierul, să mături, să cureţe hainele, să facă comisioane! Din pricina aceasta ajunsese atât de morocănos, arţăgos şi grosolan, bombănind ori de câte ori glasul stăpânului îl silea să se scoale de pe cuptorul lui.

Cu toată înfăţişarea lui morocănoasă şi aspră, Zahar avea o inimă destul de bună. Îi plăcea chiar să-şi petreacă timpul în mijlocul copiilor. Puteai să-l vezi adesea în curte, lângă poartă, înconjurat de o droaie de copii. Îi împăca sau îi necăjea, punea la cale jocuri sau stătea numai aşa în mijlocul lor, cu câte un puşti pe fiecare genunchi, iar pe la spate un alt ştrengar îi cuprindea gâtul cu braţele sau se juca cu favoriţii lui.

Aşadar, Oblomov nu-i dădea pace lui Zahar, cerându-i mereu diferite servicii şi obligându-l să

stea pe lângă el, în vreme ce inima, firea sociabilă, lenea şi veşnica nevoie de a mesteca ceva în gură îl trăgeau mereu pe Zahar la cumătră, la bucătărie, la băcănie sau la poartă.

Demult se cunoşteau şi stăteau împreună. Zahar îl purtase pe micuţul Oblomov în braţe, iar acesta îl ţinea minte flăcău tânăr, îndemânatic, mâncăcios şi şmecher.

Nimic n-ar fi putut zdruncina legătura veche dintre ei. După cum Ilia Ilici nu putea să se scoale, să se culce, să se pieptene ori să se încalţe, nici să-şi ia masa fără ajutorul lui Zahar, tot astfel Zahar nu putea să-şi închipuie un alt stăpân în afară de Ilia Ilici, şi nici că ar putea să facă altceva în viaţă decât să-l îmbrace şi să-l hrănească pe Oblomov, să-i răspundă obraznic, să-l înşele, să-l mintă, şi totodată să-l venereze din adâncul sufletului.

VIII

Zahar închise uşa în urma lui Tarantiev şi Alexeev, dar nu se mai sui pe cuptor, aşteptând să-l cheme boierul, fiindcă-l auzise spunând că are de gând să se aşeze la scris. În biroul lui Oblomov era însă o linişte de mormăit.

Zahar se uită printr-o crăpătură a uşii. Şi ce-i văzură ochii? Ilia Ilici stătea întins pe divan, cu capul sprijinit pe mână şi cu o carte în faţă. Zahar deschise uşa.

— Iar v-aţi culcat? întrebă el.

— Lasă-mă-n pace. Nu vezi că citesc? spuse Oblomov.

— Ar fi timpul să vă spălaţi şi să vă apucaţi de scris, stărui Zahar.

— Într-adevăr ar fi timpul, spuse Ilia Ilici dezmeticindu-se. Mă scol îndată. Du-te. Mă mai gândesc.

— Când a avut timpul să se culce iar? bombăni Zahar, urcându-se pe cuptor. Tare-i sprinten!

Oblomov izbuti totuşi să ajungă la sfârşitul paginii îngălbenite de vreme, la care îşi întrerupsese lectura cu o lună înainte. Puse cartea la loc şi căscă, apoi gândul i se întoarse din nou la cele „două nenorociri”.

— Ce plictiseală! şoptea el din când în când, întinzându-şi picioarele sau îndoindu-le din genunchi.

Ar fi dorit să se lase în voia lenei şi să viseze. Îşi îndreptă ochii spre cer, căutând astrul său iubit, dar

acesta era tocmai la zenit şi scălda cu strălucirea-i orbitoare zidul văruit al casei după care Oblomov îl vedea apunând în fiecare seară.

„Nu, întâi să ne vedem de treburi, gândi el cu severitate, visurile la urmă…”

La ţară, dimineaţa trecuse de mult, şi la Petersburg era pe sfârşite. Din curte ajungea până la urechile lui Ilia Ilici o larmă ciudată, un amestec de glasuri omeneşti şi neomeneşti: cântecul unor cântăreţi rătăcitori acompaniat de lătratul câinilor. Unii din ei veneau să arate vreo dihanie nemaivăzută; alţii aduceau şi ofereau spre vânzare, pe toate glasurile, fel de fel de mărfuri.

Culcat pe spate, cu mâinile sub cap, Ilia Ilici începu să se gândească la proiectul de administrare al moşiei sale. Consultă grăbit, în minte, câteva articole mai importante, privind obrocul şi aratul, născoci o măsură nouă, mai aspră, împotriva trândăviei şi vagabondajului ţăranilor, apei trecu la organizarea propriului său trai la ţară.

Îl bătea mereu gândul să construiască un conac nou. Se opri câteva clipe la împărţirea odăilor, hotărî lungimea şi lăţimea sufrageriei şi a sălii de biliard, se gândi şi către ce privelişte să dea ferestrele biroului sau; nu uită mobila, covoarele…

După aceea orândui aşezarea corpurilor secundare ale casei, socotind în gând cam câţi musafiri avea să adăpostească, precum şi locul grajdurilor, magaziilor, locuinţelor pentru slugi şi al altor acareturi.

În cele din urmă, veni rândul grădinii. Hotărî să lase pe loc, aşa cum erau, toţi teii şi stejarii bătrân, iar merii şi perii să-i scoată, şi în locul lor să sădească salcâmi. O clipă, se gândi şi la un parc, dar – după ce cumpăni cam ce cheltuieli ar trebui făcute – găsi ca e prea scump şi, amânând acest detaliu pe altă dată, trecu la grădina de fiori şi la sere.

Îi răsări în minte viziunea ademenitoare a viitoarelor recolte de fructe. Închipuirea îi era atât

de vie, încât deodată, sărind peste câţiva ani, se şi văzu la ţară, pe moşia organizată după planul său, iar el instalat definitiv acolo.

Se vedea stând, într-o seară de vară, pe terasa casei, la masa de ceai, sub acoperământul de frunze, nepătruns de soare, trăgând alene dintr-un ciubuc lung şi, dus pe gânduri, bucurându-se de priveliştea ce se deschide îndărătul copacilor, de liniştea şi răcoarea din jur. În depărtare se zăresc lanurile aurii, soarele asfinţeşte în dosul păduricii de mesteceni bine cunoscută, rumenind iazul neted ca oglinda. Aburi uşori se ridică de pe câmp; se face răcoare, amurgeşte, ţăranii se întorc, în pâlcuri, spre casă.

La poartă s-au adunat slugile care n-au de lucru. Se aud glasuri voioase, râsete, zvon de balalaică. Fetele se joacă de-a prinselea. În jurul lui Oblomov zburdă copilaşii lui, i se caţără pe genunchi, i se atârnă de gât; lângă samovar stă… regina acestei lumi, zeiţa lui… o femeie! Soţia lui! În sufrageria frumos, dar sobru, mobilată s-au aprins lumini prietenoase, se aşterne masa mare, rotundă; Zahar, înaintat la gradul de majordom, cu favoriţii cărunţi de tot, pune masa, aşază paharele de cristal, c-un zăngănit uşor, şi tacâmurile de argint, scăpând mereu din mână când un pahar, când o furculiţă. Se aşază cu toţii în jurul mesei îmbelşugate. Este aici şi tovarăşul său din copilărie, credinciosul său prieten Stolz şi alţii, numai figuri cunoscute. Apoi se duc la culcare…

Faţa lui Ilia Ilici se îmbujora toată de fericire: visul era atât de limpede, atât de viu şi de poetic, încât Oblomov se răsuci într-o clipă şi-şi îngropă obrazul în pernă. Simţi deodată o dorinţă nelămurită de dragoste, de fericire, îi veni un dor de câmpiile şi dealurile locului natal, de o casă a lui, cu soţie şi copii…

Rămase astfel vreo cinci minute cu obrazul în pernă, apoi se întoarse din nou, încet, pe spate.

Faţa îi strălucea, luminată de un sentiment blând şi mişcător: era fericit.

Îşi întinse încet, cu mare mulţumire, picioarele, din care pricină pantalonii i se traseră puţin cam sus: Oblomov însă nu băgă în seamă această mică neorânduială în ţinuta lui, căci visul plăcut îl purta uşor şi cu avânt, departe, în viitor.

Acum era furat de un gând ce-i era drag; se gândea la mica colonie de prieteni ce-o va înfăptui, cu aşezări prin sătuleţe şi ferme, la depărtare de cincisprezece-douăzeci de verste în jurul satului său. Îşi închipuia cum se vor întruni în fiecare zi când la unii, când la alţii, la masa de prânz sau de seară, ori la dans. Vedea în închipuire numai zile senine, feţe senine, fără griji, fără zbârcituri, zâmbitoare, rotunde, rumene, cu guşuliţe şi zdravănă poftă de mâncare. O vară nesfârşită, cu neistovită veselie, mâncare bună şi lene dulce…

— Doamne, Dumnezeule! rosti el, copleşit de atâta fericire şi se dezmetici din vis.

Din curte se auzea, strigând pe cinci glasuri: „Cartofi! Nisip! Cine cumpără nisip? Cărbuni, cărbuni!… Daţi cât vă lasă inima, milostivi boieri, pentru înălţarea sfântului lăcaş!” Iar de prin vecini, unde se clădea o casă, răsuna zgomotul topoarelor şi larma muncitorilor.

— Ah! făcu Ilia Ilici, oftând cu multa amărăciune. Ce viaţă! Ce mizerie şi cu zgomotul ăsta al capitalei! Când o să înceapă oare viaţa aceea mult visată, de rai! Când o să ajung să trăiesc în mijlocul câmpiilor şi al crângurilor iubite? se gândea el. Ce bine ar fi să fiu acum culcat în iarbă, sub un copac, şi să privesc soarele printre crengi, numărând păsărelele care se aşază pe ramuri. Şi să-mi aducă acolo o gustare, apoi prânzul, vreo slujnicuţă cu obrajii rumeni, cu braţele goale, rotunjoare şi moi, şi cu gâtul ars de soare, Şireata! Stă cu ochii în pământ şi zâmbeşte… Când o să vină odată timpul acesta?…

„Dar planul? Dar vechilul? Dar casa?” îi trecu deodată prin minte.

— Da, da! spuse grăbit Ilia Ilici. Îndată! Numaidecât!

Se ridică iute în coate, se aşeză în capul oaselor, apoi lăsă picioarele în jos şi nimeri de-a dreptul în papuci; rămase astfel un timp, apoi se sculă de-a binelea şi mai stătu pe gânduri, în picioare, vreo două minute.

— Zahar, Zahar! strigă el cu glas tare, trăgând cu ochiul spre masă şi călimară.

Se auzi un: „Ce mai vreţi?” urmat de cunoscuta săritură. „Cum de mă mai ţin picioarele?” adăugă Zahar în şoaptă răguşită.

— Zahar! strigă iar Ilia Ilici gânditor, fără a-şi lua ochii de la masă. Uite ce-i, frate dragă… Începu el, arătând spre călimară, şi fără a sfârşi vorba căzu iar pe gânduri.

Mâinile i se ridicară în sus, genunchii i se îndoiră. Se întinse şi căscă…

— Parcă a mai rămas acolo, zise el alene, întinzându-se mereu, nişte brânză… adu şi nişte maderă: să gust ceva, până la masă mai e mult.

— Unde ziceţi că a rămas? răspunse Zahar. N-a rămas nimic.

— Cum să nu fi rămas? îi tăie vorba Ilia Ilici. Îmi amintesc chiar foarte bine: era uite aşa o bucată…

— Da n-a fost nicio bucată! îi dădea înainte Zahar.

— Ba a fost! spuse Ilia Ilici.

— N-a fost, răspunse iar Zahar.

— Atunci cumpără.

— Daţi-mi bani.

— Sunt acolo nişte bani mărunţi, ia-i.

— E numai o rublă şi patruzeci de copeici, iar mie îmi trebuie o rublă şaizeci.

— Mai erau nişte bănuţi de aramă.

— N-am văzut! spuse Zahar, schimbându-se de pe un picior pe altul. Banii de argint au fost şi sunt,

dar de aramă n-au fost!

— Ba au fost: i-am luat chiar eu, cu mâna mea, ieri, de la precupeţ!

— V-a dat restul în faţa mea, spuse Zahar, am văzut că v-a dat mărunţiş, dar bani de aramă nu erau…

„Nu i-o fi luat cumva Tarantiev? se gândi cu oarecare îndoială Ilia Ilici. Nu, el ar fi luat şi mărunţişul de argint”.

— Ei, altceva de mâncare ce ai acolo? întrebă el.

— N-am nimic. S-o întreb pe Anisia, poate să fi rămas ceva şuncă de ieri, spuse Zahar. Să vă aduc?

— Adu ce ai. Dar cum se poate să nu fie nimic?

— Iaca se poate! spuse Zahar şi plecă.

Iar Ilia Ilici se plimba încet, cufundat în gânduri, prin biroul său.

— Da, am multă bătaie de cap, spuse el încetişor. Dacă n-ar fi decât cu planurile mele: mai am o groază de lucru!… Şi totuşi mai rămăsese ceva brânză, adăugă el gânditor, a mâncat-o Zahar şi spune că n-a fost nimic! Şi banii ăştia de aramă ce s-or fi făcut? îşi zicea el, căutând cu mâna pe masă.

Peste un sfert de ceas, Zahar deschise uşa cu tava pe care o ţinea cu amândouă mâinile; după ce intră în odaie, voi s-o închidă cu piciorul, dar n-o nimeri, dădu pe alături; paharul căzu, după el urmă dopul de la carafă şi pâinea albă.

— Nu poţi să faci un pas fără să trânteşti ceva! spuse Ilia Ilici, Hai, ridică ce ai trântit! Ce stai şi caşti ochii?

Fără a lăsa tava din mână, Zahar se aplecă sa ridice pâinea, dar numai după ce se lăsă pe vine, văzu că n-are mâinile slobode şi n-o poate lua de jos.

— Hai, poftim, ridic-o! spuse batjocoritor Ilia Ilici. Ce stai?

— Fire-aţi voi blestemate să fiţi, afurisitelor! se porni să înjure mânios Zahar lucrurile scăpate pe

jos. S-a mai pomenit una ca asta? Gustare chiar înaintea mesei?

Aşează tava pe masă, ridică de jos lucrurile căzute; suflă pe pâine şi o puse pe masă.

Ilia Ilici începu să mănânce, iar Zahar rămase în picioare la câţiva paşi de stăpânul său, trăgând cu coada ochiului spre el: se pregătea pasămite, să-i spună ceva.

Dar Oblomov îşi luă gustarea fără să-l bage în seamă.

Zahar tuşi de vreo două ori.

Oblomov nici nu se uită la el.

— Iar a trimis vorbă administratorul, chiar adineaurea, începu în cele din urmă Zahar cu oarecare sfială. Cică a venit la el antreprenorul şi-ntreabă dacă nu poate să vadă apartamentul nostru. Pentru reparaţiile acelea…

Ilia Ilici mânca fără să răspundă o vorbă.

— Ilia Ilici, spuse după o clipă de tăcere Zahar şi mai încet de rândul acesta.

Ilia Ilici se făcu că nu aude.

— Cere să ne mutăm săptămâna viitoare, mormăi Zahar.

Oblomov bău un păhăruţ de vin şi rămase mai departe tăcut.

— Ce ne facem, Ilia Ilici? întrebă Zahar aproape în şoaptă.

— Te-am oprit să-mi vorbeşti despre asta, spuse sever Ilia Ilici, sculându-se şi apropiindu-se de Zahar.

Acesta se trase înapoi.

— Ce otravă eşti şi tu, Zahar! spuse Oblomov cu năduf.

Zahar se simţi jignit.

— Iaca, spuse el, acuma sunt şi otravă! Ce fel de otravă oi fi? Că doar n-am omorât pe nimeni.

— Nu eşti otravă? zise Ilia Ilici. Nu vezi? Îmi otrăveşti viaţa!

— Nu sunt otravă! se apără Zahar.

— Atunci de ce nu-mi dai pace cu apartamentul?

— D-apăi ce să fac?

— Dar eu ce să fac?

— Aţi spus că-i scrieţi proprietarului!

— Ei bine, o să-i scriu. Mai stai puţin. Nu se poate aşa, dintr-odată.

— Ar fi bine să scrieţi chiar acuma.

— Ei asta-i, acuma! Am eu treburi mai importante decât asta. Tu crezi că asta se face cu una cu două, cum ai tăia lemne? Ţac, pac, şi gata?! Uite, spuse Oblomov, învârtind pana uscată în călimară, n-am nici cerneală! Cum să scriu?

— Torn eu îndată niţel cvas, spuse Zahar şi, luând călimara, porni grăbit spre antreu, în timp ce Oblomov se apucă să caute hârtie.

— Te pomeneşti că n-am nici hârtie! spunea el, cotrobăind în sertar şi căutând pe masă. Chiar că nu-i! Uf, ce om! Nu mai e de trăit cu el! Şi mai zici că nu eşti otravă? spuse el lui Zahar care tocmai intra pe uşă. N-ai grijă de nimic! Nici hârtie n-avem în casă!

— Se poate una ca asta, Ilia Ilici? Sunt creştin; să-mi ziceţi mie „otravă”! Vorbă e asta: „otravă”! M-am născut şi am crescut pe lângă boierul cel bătrân; se întâmpla să-mi zică „ţânc” ori să mă tragă de urechi, dar vorbe ca asta n-am mai auzit, nu s-a pomenit! Păcatele mele! Iaca şi hârtie, poftiţi.

Luă de pe o etajeră şi-i întinse lui Oblomov o jumătate de coală de hârtie cenuşie.

— Cum să scriu pe aşa ceva? întrebă Oblomov, aruncând hârtia. Cu asta îmi acopăr paharul noaptea, ca să nu cază în apă ceva… vreo otravă.

Zahar se întoarse şi privi ţintă peretele.

— Ei, nu-i nimic. Dă-o încoace, fac dintâi o ciornă, iar Alexeev mi-o scrie pe curat.

Ilia Ilici se aşeză la masă şi scrise repede: „*Stimate Domn!”…*

— Ce cerneală proastă! spuse Oblomov. Altă dată să ai mai multă grija, Zahar, şi să-ţi faci treaba mai bine!

Se gândi o clipă şi începu să scrie:

„*Apartamentul pe care-l ocup la etajul întâi al casei, în care dumneavoastră v-aţi propus să faceţi oarecari transformări, corespunde cu totul felului meu de viaţă şi obiceiurilor ce mi le-am făcut în urma îndelungii mele şederi în susnumita casă. Aflând prin servitorul meu, Zahar Trofimov, că i-aţi poruncit să-mi aducă la cunoştinţă că apartamentul pe care-l ocup…*”

Oblomov se opri şi reciti cele scrise.

— Nu prea e bine, spuse el. Aici se repetă de două ori *că,* iar dincolo de două ori *care.*

Şopti ceva, apoi schimbă locul cuvintelor: acum cuvântul *care* părea că se referă la etaj – şi iar nu era bine. Mai îndreptă ce îndreptă şi începu să se gândească cum să evite repetarea lui *că.*

Se apucă să taie, apoi să pună iar la loc acest cuvânt. Îl mută de vreo trei ori, dar sau schimba sensul frazei, sau nimerea alături de-un alt *că.*

— Nu pot să scap cu niciun preţ de al doilea *că!* spuse el, cuprins de nerăbdare. Dracu s-o ia de scrisoare! Să-mi sparg eu capul pentru asemenea fleacuri! Am pierdut obiceiul de a scrie scrisori de afaceri. Şi apoi, acuşi e ceasul trei. Na, uite, Zahar!

Rupse scrisoarea în patru şi o aruncă pe jos.

— Ai văzut? întrebă el.

— Am văzut, răspunse Zahar, ridicând bucăţelele de hârtie de pe jos.

— Dacă ai văzut, să mă laşi în pace cu apartamentul! Acolo ce mai ai?

— Ce să fie? Socoteala.

— Doamne, Dumnezeule! Mult o să mă mai chinuieşti! Hai, spune odată, cât e acolo!

— Apoi, măcelarului trebuie să-i daţi optzeci şi şase de ruble şi cincizeci şi patru de copeici.

De desperare, Ilia Ilici ridică mâinile spre cer.

— Ai înnebunit? Numai măcelarului atâta bănet?

— Nu l-am plătit de vreo trei luni, de aceea s-a strâns atâta! Iată, aici aveţi totul scris; doar nu s-a furat nimic!

— Ei, cum să nu-ţi zic eu otravă? zise Oblomov. Ai cheltuit o groază de bani pe carne de vacă! Unde intră atâta în tine, mă întreb? Măcar dacă ţi-ar prii!

— N-am mâncat-o eu! se răsti Zahar.

— Aşa? N-ai mâncat?

— Ce-mi tot scoateţi ochii cu pâinea pe care o mănânc? Iaca, uitaţi-vă!

Şi Zahar îi vârî sub nas socotelile.

— Cui îi mai datorez? urmă Ilia Ilici, dând cu ciudă la o parte caietele soioase de socoteli.

— Mai aveţi să daţi o sută douăzeci şi una de ruble şi optsprezece copeici brutarului şi zarzavagiului.

— Mă ruinezi! E o nebunie! strigă Oblomov, pierzându-şi cumpătul. Dar ce eşti tu, vacă, de rumegi atâta verdeaţă?…

— Nu! Eu sunt otravă! răspunse cu amărăciune Zahar, întorcându-şi cu totul capul de la boierul său. Dacă nu l-aţi primi în casă pe Mihei Andreici, socoteala ar fi mai mică! adăuga el.

— Hai, fă socoteala, cât face cu totul? spuse Ilia Ilici, începând şi el să adune.

Zahar socotea şi el la rândul său, pe degete.

— Ce naiba: de fiecare dată îmi iese altfel! spuse Oblomov. Cât ai tu acolo? Două sute?

— Staţi puţin, lăsaţi-mă să adun! zicea Zahar, închizând ochii şi mormăind. Opt de zece şi cu zece de zece face optsprezece şi cu douăzeci…

— Ei, aşa n-ai să sfârşeşti niciodată, spuse Ilia Ilici. Du-te la tine, iar socoteala să mi-o dai mâine. Dar, vezi, ai grijă de hârtie şi cerneală… O groază de parale! I-am spus să plătească puţin câte

puţin… El vrea să dăm totul deodată… Ce oameni!

— Două sute cinci ruble şi şaptezeci şi două copeici, spuse Zahar, sfârşindu-şi socoteala. Banii, vă rog.

— Să ţi-i dau pe loc! Mai stai puţin: controlez eu mâine.

— Voia dumneavoastră, Ilia Ilici, dar dânşii cer…

— Hai, lasă-mă odată! Ţi-am spus, mâine! Du-te, am de lucru: am treburi mult mai importante.

Ilia Ilici se aşează pe scaun, cu picioarele strânse sub el; dar nici nu apucă să-şi adune gândurile, că se şi auzi sunând la scară.

În odaie intră un om mic de statură, cu burticică, alb şi rumen la faţă, cu o chelie împrejmuită la ceafă ca de nişte franjuri de păr negru şi des. Chelia rotundă şi curată lucea de-ai fi zis că era de fildeş. Faţa musafirului se deosebea prin expresia plină de grijă şi de interes pentru orice lucru la care se uita, prin discreţia privirii şi a zâmbetului, şi o bună-cuviinţă plină de rezervă, oarecum oficială.

Purta un frac croit din larg, care se deschidea ca o poartă, la orice mişcare. Cămaşa-i strălucea de albeaţă, nu mai prejos de luciul cheliei. Pe arătătorul mâinii drepte purta un inel masiv, cu o piatră de culoare închisă.

— Doctore! Ce vânt vă aduce? exclamă Oblomov, întinzând o mână musafirului, iar cu cealaltă împingând spre el un scaun.

— Mi s-a urât să te tot ştiu sănătos şi, fiindcă, dumneata nu m-ai chemat, am trecut eu singur, răspunse doctorul, glumeţ. Nu, adăugă el, apoi, serios, am fost sus, la vecinul dumitale şi am venit să-ţi fac o vizită.

— Mulţumesc. Cum îi merge vecinului?

— Cum să-i meargă: o s-o mai ducă aşa trei-patru săptămâni, poate ajunge la toamnă. Pe

urmă… are apă la plămâni: sfârşitul se ştie. Dar dumneata, ce mai faci?

Oblomov dădu cu tristeţe din cap.

— Cam prost, doctore. Tocmai mă gândeam să te consult. Nu ştiu ce să fac. Digestia aproape că nu merge, simt un fel de greutate la inimă, arsuri la stomac, respir greu… spuse Oblomov, cu o mutră jalnică.

— Dă-mi mâna, spuse doctorul, îi luă pulsul şi închise o clipă ochii. Dar de tuşit, tuşeşti? întrebă el.

— Noaptea, mai cu seamă când mănânc înainte de culcare.

— Hm! Hm! Bătăi de inimă ai? Capul te doare?

Doctorul mai puse câteva întrebări de acelaşi fel, apoi îşi aplecă chelia şi rămase pe gânduri. Peste vreo două minute, ridică din nou capul şi spuse foarte hotărât:

— Dacă mai trăieşti doi-trei ani în condiţiile astea, stând mereu culcat şi mâncând lucruri grele şi grase, ai să mori de dambla.

Oblomov tresări.

— Dar ce să fac? Învaţă-mă, pentru Dumnezeu! întrebă el.

— Ce fac şi alţii: pleacă în străinătate.

— În străinătate! îngână uimit Oblomov.

— Da. De ce te miri?

— Cum aşa, domnule doctor! În străinătate? Cum se poate?

— De ce să nu se poată?

Oblomov îl privi în tăcere, cu nedumerire, apoi îşi roti privirea în jurul biroului său şi repetă ca un automat:

— În străinătate!

— Ce te-ar împiedica s-o faci?

— Ce m-ar împiedica? Totul…

— Totul? Nu cumva n-ai bani?

— Da, da, într-adevăr, nu prea am bani, se învioră deodată Oblomov, bucuros de această piedică firească, în spatele căreia putea să se

ascundă cu cap cu tot. Ia citeşte ce-mi scrie vechilul meu… Unde o fi scrisoarea, unde am băgat-o? Zahar!

— Să lăsăm asta, spuse doctorul. Nu e treaba mea. Eu am numai datoria să-ţi spun că trebuie să-ţi schimbi felul de viaţă, localitatea, aerul şi ocupaţia, într-un cuvânt, totul.

— Bine, o să mă mai gândesc, răspunse Oblomov. Dar unde să mă duc şi ce să fac? întrebă el.

— Du-te la Kissingen sau la Ems, începu doctorul, stai acolo în iunie şi în iulie, faci o cură de ape minerale, apoi te duci în Elveţia sau în Tirol, ca să faci o cură de struguri. Rămâi acolo toată luna septembrie şi octombrie…

— Ce naiba, tocmai în Tirol? şopti încet de tot Ilia Ilici.

— De acolo te duci într-un loc cu clima uscată, de pildă în Egipt…

„Şi mai ce!” se gândi Oblomov.

— Te fereşti de griji şi de supărări…

— Uşor de spus, făcu Oblomov, se vede că dumneata nu primeşti scrisori de la vechil, cum primesc eu…

— Trebuie de asemeni evitate gândurile, urma doctorul.

— Gândurile?

— Da, orice efort intelectual.

— Dar cu proiectul de organizare al moşiei cum rămâne? Doar n-oi sta ca un lemn?…

— Asta te priveşte personal. Datoria mea este să te previn. Trebuie de asemeni să eviţi orice pasiuni: sunt dăunătoare sănătăţii. Trebuie sa cauţi să te distrezi călărind, dansând, făcând mişcare în aer liber – desigur nu prea multă – ca şi prin conversaţii plăcute, mai ales cu doamnele, pentru ca inima dumitale să bată ceva mai repede şi numai din pricina senzaţiilor plăcute.

Oblomov îl asculta cu capul în piept.

— Şi pe urmă? întrebă el.

— Pe urmă: să te fereşti de lectură şi de scris. Să închiriezi o vilă cu ferestrele spre sud şi cu cât mai multe flori împrejur, să fie acolo muzică şi femei…

— Şi ce am voie să mănânc?

— Eviţi cărnurile şi, în genere, produsele animale, ca şi făinoasele şi aspicurile. Poţi mânca supe uşoare, zarzavaturi, să fii însă cu băgare de seamă, întrucât holera este cât se poate de răspândită astăzi… De umblat, poţi să umbli circa opt ore pe zi. Fă-ţi rost de o puşcă…

— Doamne! gemu Oblomov.

— În sfârşit, încheie doctorul, la iarnă să te duci la Paris şi acolo lasă-te dus de vârtejul vieţii şi al petrecerilor, treci de la teatru la bal mascat, fă vizite în afară de oraş, înconjoară-te de prieteni, veselie, râsete…

— N-ar mai trebui şi altceva? întrebă Oblomov cu o ciudă abia ascunsă.

Doctorul se gândi o clipă.

— Ai putea să profiţi de aerul marin, îmbarcă-te pe un vapor în Anglia şi fă o călătorie până în America…

Doctorul se scula ca să-şi ia rămas bun.

— Dacă te ţii de toate acestea întocmai… zise el.

— Bine, bine, voi face întocmai, negreşit, răspunse caustic Oblomov, petrecându-l până la uşă.

Doctorul plecă, lăsându-l pe Oblomov într-o stare din cele mai jalnice. Închise ochii, se apucă cu mâinile de cap, se ghemui pe scaun şi rămase astfel, cu ochii închişi, aproape în nesimţire.

Se auzi un strigăt sfios din spate.

— Ilia Ilici!

— Ei! răspunse el.

— Ce să-i spun administratorului?

— Despre ce?

— Apoi despre mutarea noastră!

— Iar începi? întrebă mirat Oblomov.

— Ce să fac, Ilia Ilici? Gândiţi-vă şi dumneavoastră: şi aşa-i vai şi amar de viaţa mea, stau cu un picior în groapă…

— Nu tu! Pe mine văd că vrei să mă bagi în mormânt cu mutarea ta, spuse Oblomov. Să fi auzit numai ce a spus doctorul…

Neştiind ce să mai răspundă, Zahar oftă atât de amarnic, încât capetele basmalei din jurul gâtului îi săltară pe piept.

— Ţi-ai pus în gând să mă bagi în groapă, aşa-i? întrebă din nou Oblomov. Te-ai săturat de mine, hai? Spune!

— Ferească sfântul! Dumnezeu să vă dea sănătate şi zile multe. Cine să vă poarte gând rău? mormăia Zahar, cu totul buimăcit de dramatica întorsătură pe care începuse s-o ia convorbirea.

— Tu! spuse Ilia Ilici. Te-am oprit să pomeneşti despre mutare, şi nu e zi de la dumnezeu să nu-mi vorbeşti de ea de câte cinci ori! Înţelege o dată că asta mă amărăşte. Şi aşa stau rău de tot cu sănătatea.

— M-am gândit, conaşule că… m-am gândit că, la o adică, de ce nu ne-am muta? începu Zahar cu glasul tremurând de nelinişte.

— De ce nu ne-am muta! Uşor îţi vine să vorbeşti aşa! spuse Oblomov, întorcându-se cu fotoliu cu tot spre Zahar. Te-ai gândit tu bine ce înseamnă o mutare, ai? Sunt sigur că nu te-ai gândit!

— Chiar că nu m-am gândit! răspunse smerit Zahar, gata să fie în toate de aceeaşi părere cu stăpânul său, numai să nu ajungă la scenele acelea patetice care erau pentru el mai rele ca orice.

— Ei, dacă nu te-ai gândit, atunci ascultă şi judecă şi tu dacă putem sau nu să ne mutăm. Ştii ce va să zică o mutare? înseamnă ca boierul să plece de acasă pe toată ziua şi să umble aşa, îmbrăcat, de dimineaţă…

— Ei, şi chiar dacă ar pleca? zise Zahar. De ce să nu lipsiţi şi dumneavoastră o zi de acasă? Nici

nu e sănătos să staţi mereu în casă. Ce prost arătaţi acum la faţă. Înainte eraţi ca un pepenaş, iar acum, că staţi mereu închis în casă, arătaţi ca o altă aia. Aţi putea să vă plimbaţi pe stradă, să vă uitaţi la lume sau la altceva…

— Lasă prostiile astea şi ascultă mai bine! spuse Oblomov. Auzi: să mă plimb pe stradă!

— Chiar aşa, urmă Zahar cu însufleţire. Iacă, zice lumea că s-ar fi adus în oraş o dihanie nemaivăzută. Ce ar fi să mergeţi s-o vedeţi? Ori să vă duceţi la un *tiatru,* sau la bal mascat, iar noi ne-am muta de-aici fără dumneavoastră.

— Nu mai vorbi prostii! N-am ce zice, mult îţi pasă de liniştea stăpânului tău! După tine, m-ai lăsa sa rătăcesc pe străzi toată ziulica; ce-ţi pasă ţie dac-oi mânca cine ştie pe unde şi n-oi avea unde mă culca după masă? Să vă mutaţi fără mine! Dacă n-oi fi eu cu ochii în patru, toate cele o să ajungă cioburi. Ştiu eu, urmă el din ce în ce mai convingător, ştiu ce-nseamnă o mutare! Înseamnă stricăciuni, zarvă, toate lucrurile trântite claie peste grămadă pe jos, şi geamantanul, şi speteaza divanului, şi tablourile, şi lulelele, şi cărţile, şi tot felul de sticluţe pe care altă dată nici nu le vezi nicăieri, iar acum te miri de unde au răsărit. Trebuie să bagi de seamă să nu se piardă şi să nu se strice nimic… O parte din lucruri aici, alta în căruţă sau în locuinţa nouă, dacă-ţi vine să fumezi, pui mâna pe lulea, iar tutunul a şi fost dus dincolo… Vrei să te aşezi, n-ai pe ce; de orice te-ai atinge, te murdăreşti; totul e plin de praf şi nici n-ai cu ce să te speli, şi umbli mereu cu mâini ca ale tale.

— Eu am mâinile curate, se apără Zahar, arătând un fel de tălpi în loc de mâini.

— Te rog numai să nu mi le arăţi! spuse Ilia Ilici întorcându-şi capul. Dacă ţi-e sete, urmă el, pui nuna pe carafa, dar nu găseşti pahar…

— S-ar putea bea şi de-a dreptul din carafă, adăugă blajin Zahar.

— La voi aşa merge totul: s-ar putea nici să nu se mături, nici să se şteargă praful, nici să se bată covoarele. Iar în casa cea nouă, urmă Ilia Ilici, înfierbântându-se în descrierea tabloului mutării, nu te descurci nici după trei zile. Nimic nu e la locul lui; tablourile stau grămădite lângă perete, galoşii pe pat, cizmele în aceeaşi legătură cu ceaiul şi cu pomăda. Când te uiţi, s-a rupt un picior la fotoliu, s-a spart geamul de la tablou, sau s-a pătat divanul. De orice lucru ai întreba, nu-i; nimeni nu ştie unde-i; ori s-a pierdut, ori a rămas uitat în casa cea veche. Trebuie să alergi într-acolo…

— Se întâmplă să alergi şi de zece ori, dus şi întors, întrerupse Zahar.

— Ei, vezi! urmă Oblomov. Iar când te scoli dimineaţa în casa cea nouă, mai mare jalea! Nici tu apă, nici tu cărbuni, iarna mai stai şi în frig, odăile reci, lemne nu-s. Poftim, du-te de împrumută…

— Atârnă şi de ce vecini ai parte, zise iar Zahar. Câte unii nu ţi-ar da în ruptul capului un lemn, ori o cofă cu apă…

— Tocmai! spuse Ilia Ilici. O dată mutat, către seară, ai crede că s-a sfârşit cu balamucul. Aş! De unde! Mai ţine încă vreo două săptămâni! Ai crede că toate sunt puse la locul lor… când colo, a mai rămas ceva; trebuie să pui perdelele, să atârni tablourile. Eşti sătul de toate în aşa hal, că te apucă lehamitea de viaţă… De cheltuială, nici nu mai vorbesc…

— Ultima oară, acu opt ani, ne-a venit la vreo două sute de ruble. Mai ţin minte şi acum, întări Zahar.

— Aşa că nu-i o glumă! spuse Ilia Ilici. Şi ce greu îţi vine la început într-o casă nouă! Cât timp trebuie până te deprinzi! Eu unul nu pot să dorm vreo cinci nopţi de-a rândul într-un loc nou. Mor de urât dacă mă scol şi văd altceva în locul firmei aceleia a strungarului de peste drum, sau dacă, înainte de masă, bătrâna aceea tunsă nu-şi scoate capul pe fereastră… Vezi acuma şi tu în ce belea ai

vrut să-ţi bagi stăpânul, ai? întrebă cu dojană Ilia Ilici.

— Văd, şopti smerit Zahar.

— Atunci de ce m-ai îndemnat să mă mut? Pot eu să-ndur toate astea?

— M-am gândit cum că mai sunt şi alţii, care nu-s mai prejos decât noi, şi se mută, aşa că am putea şi noi… spuse Zahar.

— Cum? Cum? întrebă deodată Ilia Ilici, atât de uimit, încât se săltă din fotoliul său. Cum ai zis?

Zahar se fâstâci de tot, neputând pricepe prin ce stârnise strigătul şi mişcarea de nedumerire grozavă a stăpânului său. Rămase tăcut.

— Alţii nu-s mai prejos decât noi! repetă Ilia Ilici, cu un tremur de groază în glas. Vezi ce ai ajuns să spui! Bine că ştiu că pentru tine ori eu ori „altul”, totuna-i!

Oblomov se înclină ironic în faţa lui Zahar, cu o expresie de cea mai adâncă jignire.

— Vai de mine, Ilia Ilici, parcă v-am asemuit cu altcineva?

— Piei din ochii mei! spuse poruncitor Oblomov arătând cu mâna spre uşă. Nu mai pot să te văd. A! „Alţii?” Bine!

Cu un oftat adânc, Zahar ieşi din odaie.

— Ce viaţă, când te gândeşti, bombănea el, urcându-se pe cuptor.

— Of, Doamne! gemea Oblomov. Iată, hotărâsem să-mi închin dimineaţa treburilor folositoare şi, când colo, m-a indispus pe toată ziua! Şi cine, când te gândeşti? Propriul meu servitor, om devotat şi încercat… Poftim ce mi-a spus! Cum de i-a venit?

Nu se putu linişti mult timp; se culca, se scula din nou, umbla prin odaie şi iar se culca. În faptul că fusese coborât de către Zahar până la treapta „altora”, vedea o încălcare a dreptului său la precăderea pe care Zahar trebuia s-o acorde în exclusivitate stăpânului său, asupra tuturor, oricine ar fi fost ei.

Analizând adânc sensul acestei comparaţii, cât şi ceea ce erau acei „alţii” faţă de el, judeca în ce măsură era cu putinţă şi justificată asemuirea făcută şi cât de gravă era insulta ce-i adusese Zahar. Căuta să stabilească de asemeni dacă Zahar îl insultase în mod conştient, adică dacă credea că Ilia Ilici era la fel cu „alţii”, sau dacă numai îl luase gura pe dinainte, fără să judece. Toate acestea jigniseră amorul propriu al lui Oblomov, care hotărî să-i arate lui Zahar ce deosebire era între stăpânul său şi cei pe care îi numise „alţii”, făcându-l totodată pe bătrânul servitor să simtă toată josnicia faptei sale.

— Zahar! strigă el prelung şi solemn.

Auzind chemarea, Zahar nu sări ca de obicei de pe cuptor bocănind din picioare, nici nu bombăni, ci coborî încetişor şi porni spre uşă – ciocnindu-se în drum de toate lucrurile – încet, în silă, ca un câine care a simţit după vocea stăpânului că boroboaţa făcută a fost descoperită şi acum urmează răfuiala.

Deschise pe jumătate uşa, dar fără să îndrăznească să intre.

— Intră! porunci Ilia Ilici.

Cu toate că uşa se deschidea uşor, Zahar o împingea, ca şi cum n-ar fi putut să treacă, şi rămase înţepenit în prag, fără să intre.

Oblomov şedea pe marginea patului.

— Vino-ncoace! porunci el.

Zahar se urni cu greu din uşă, pe care o şi închise îndată în urma lui, proptindu-se de nădejde cu spatele în ea.

— Vino-ncoace! repetă Ilia Ilici, arătând cu degetul un loc din faţa lui.

Zahar făcu un pas mic şi se opri la vreo doi stânjeni de locul arătat.

— Mai aproape! porunci Oblomov.

Zahar se făcu că se apropie cu un pas, de fapt însă se clătină numai, bătu din picior şi rămase pe ioc.

Văzând că n-o să izbutească să-l aducă pe Zahar mai aproape, Ilia Ilici îl lăsă pe locul lui şi se mulţumi să-l privească câtva timp în tăcere, cu ochii plini de mustrare.

Stânjenit de această lungă privire tăcută, Zahar se făcea că n-o vede, rămânând întors mai de profil ca oricând, fără să tragă măcar cu coada ochiului spre Ilia Ilici.

Se uita cu îndărătnicie în altă parte, spre stânga, unde zări ceva ce-i era prea bine cunoscut: dantela de aţă de păianjen din jurul tablourilor, şi în aceste aţe de păianjen îi părea că vede o vie mustrare pentru lipsa lui de grijă faţă de casă.

— Zahar! rosti încet şi cu multă demnitate Ilia Ilici.

Zahar nu-i răspunse. Părea să gândească: „Ei, şi ce vrei? Un alt Zahar poate? Iacă, sunt aici". Îşi mută privirea de la stânga spre dreapta, ocolindu-l pe boierul său. Dar şi acolo oglinda acoperită cu un văl gros de colb îi aduse aminte tot de el: prin acest văl îl privea, ca printr-o ceaţă, pe sub sprâncenele încruntate, propriul său chip, urât şi morocănos.

Întoarse nemulţumit privirea de la acest lucru trist, prea bine cunoscut lui, şi se încumetă s-o oprească o clipă asupra lui Ilia Ilici. Privirile lor se încrucişară.

Nefiind în stare să îndure dojana din ochii stăpânului său, Zahar îşi lăsă ochii în pământ; dar şi aici, pe covorul plin de praf şi de pete, găsi o tristă mărturie a osârdiei sale în slujba boierului.

— Zahar! repetă Ilia Ilici cu mult sentiment.

— Ce poftiţi? îngână abia auzit Zahar şi tresări uşor, presimţind un discurs patetic.

— Adu-mi nişte cvas! spuse Ilia Ilici.

Lui Zahar i se ridică o piatră de pe inimă. De bucurie, se repezi, sprinten ca un flăcău, la bufet, de unde aduse cvas.

— Ei, cum te mai simţi? întrebă cu blândeţe Ilia Ilici, după ce sorbi din cvas, cu paharul în mână.

Nu-i aşa că nu te simţi prea bine?

Expresia de sălbăticiune posomorâtă de pe chipul lui Zahar fu luminată într-o clipă de o rază de remuşcare, primul semn al valului de adorare ce se trezea în pieptul lui Zahar pentru boierul sau, cuprinzându-i toată inima şi dându-i puterea să-l privească drept în ochi.

— Înţelegi acum ce-ai comis? întrebă Ilia Ilici.

„Ce-o fi aia «comis»? gândi cu amărăciune Zahar. Trebuie să fie ceva de jale; vrei nu vrei, te apuca plânsul când stă să te mustre astfel."

— Bine, Ilia Ilici, începu Zahar pe cea mai joasă notă a glasului său, n-am zis nimic afară că… la o adică…

— Stai puţin! îi curmă vorba Oblomov. Înţelegi sau nu ce ai făcut? Hai, pune paharul pe masă şi răspunde!

Zahar nu răspunse nimic, nepricepând câtuşi de puţin ce făcuse. Aceasta nu-l împiedica însă să-l privească cu evlavie pe stăpânul sau; îşi lăsă chiar uşor capul în jos, în semn că-şi recunoaşte vina.

— Şi să nu zic că eşti otravă? spuse Oblomov.

Zahar tăcea înainte; clipi numai de vreo trei ori apăsat din ochi.

— L-ai mâhnit pe stăpânul tău! rosti rar Ilia Ilici şi-l privi lung pe Zahar, mulţumit de frământarea acestuia.

Lui Zahar îi venea să intre în pământ.

— Aşa-i că l-ai mâhnit? întrebă Ilia Ilici.

— L-am mâhnit! şopti Zahar, pierzându-şi cu desăvârşire cumpătul din pricina acestui nou cuvânt jalnic.

Îşi mută privirea în dreapta, în stânga, drept înainte, căutând o scăpare; şi iarăşi îi trecură pe dinaintea ochilor aţele de păianjen, praful, propriul său chip din oglindă şi faţa boierului.

„De-aş putea măcar intra în pământ! Of! De m-ar lua odată moartea!" gândea el văzând că, orice ar face, nu-i chip să scape de scena patetică.

Simţea că clipeşte din ce în ce mai des şi că lacrimile sunt gata să-l podidească.

În cele din urmă, îi răspunse boierului prin cuvintele unui cântec cunoscut, rostite însă în proză.

— Şi prin ce v-am mâhnit eu, Ilia Ilici? spuse el aproape plângând.

— Prin ce? repetă Oblomov. Dar te-ai gândit tu oare ce înseamnă un „altul”? Se opri, cu ochii ţintă la Zahar: Să-ţi spun eu ce-nseamnă?

Zahar se răsuci în loc, ca un urs în bârlogul lui, şi scoase un oftat care se auzi în toată odaia.

— Un „altul” – cel la care te gândeşti tu – este un biet coate-goale, un nespălat, un necioplit care trăieşte în mizerie şi murdărie într-un pod de casă; e în stare să doarmă chiar şi pe un ţol, undeva, în curte. Ce poate să păţească un om ca ăsta? Nimic, înfulecă numai cartofi şi scrumbii. Nevoia îl mână de colo-colo; aleargă cât e ziua de lungă. Un om ca ăsta chiar că nu-i greu să se mute într-un apartament nou. Unul ca Leagaiev, de pilda, îşi ia rigla la subţioară şi două cămăşi legate într-o batistă şi o porneşte… „Unde te duci?” „Mă mut”, zice el… Asta-nseamnă un „altul”! Şi spune, după tine sunt şi eu un „altul” – ai?

Zahar se uită la stăpânul său, se schimbă de pe un picior pe altul, dar tăcu mai departe.

— Ce este un „altul”? urmă Oblomov. Un „altul” este un om care îşi lustruieşte singur cizmele, se îmbracă singur şi, cu toate că uneori arată ca un boier, se face numai, pentru că nici nu ştie ce-i aceea să ai o slugă; neavând pe cine trimite, se duce singur să caute ce-i trebuie, îşi bagă singur lemne în sobă, uneori chiar şterge şi praful…

— Printre nemţi sunt destui din ăştia, zise mohorât Zahar.

— Ei vezi? Dar eu? Ce crezi: sunt eu la fel cu „altul”?

— Sunteţi cu totul altfel! spuse Zahar cu un glas jalnic, neputând să priceapă încă unde vrea să ajungă boierul. Dumnezeu să ştie ce v-a apucat pe dumneavoastră…

— Sunt cu totul altfel, ai? Stai puţin, să vezi ce ai spus! Ia gândeşte-te, cum trăieşte acel „altul”? Lucrează zi şi noapte, aleargă şi se frământă, urmă Oblomov, iar dacă nu munceşte, rămâne şi nemâncat. Un „altul” se ploconeşte, cere, se înjoseşte… dar eu? Ia gândeşte-te: ce crezi? Sunt eu un „altul”, ai?

— Nu-mi mai rupeţi sufletul, conaşule, cu vorbele dumneavoastră jalnice! se rugă Zahar. Of, Doamne, Dumnezeule!

— Eu să fiu un „altul”! Dar oare eu mă zbat, muncesc? Ori poate nu mănânc pe săturate? Sunt slab ori arăt ca vai de om? Poate că-mi lipseşte ceva? S-ar părea că are cine să mă servească, să-mi facă cele trebuitoare! De când sunt, nu mi-am tras niciodată singur un ciorap în picior! Slavă Domnului! Face oare să mă ostenesc? Pentru ce? Şi cui îi spun eu asta? Nu m-ai îngrijit tu din fragedă copilărie? Ştii toate astea. Ai văzut că am fost crescut gingaş, că n-am răbdat nici de frig, nici de foame, că n-am ştiut ce-i nevoia, nu mi-am câştigat pâinea şi, în genere, n-am făcut muncă grea. Cum de ai fost atunci în stare să mă asemuieşti cu alţii? Am eu sănătate, pot să fac şi să îndur toate astea ca aceşti „alţii”?

Zahar pierduse cu desăvârşire orice putinţă de a pricepe cuvintele lui Oblomov. Buzele i se umflaseră din pricina încordării lăuntrice; scena cea patetică era ca un nor plin de trăsnete deasupra capului său. Tăcea.

— Zahar! repetă Ilia Ilici.

— Ce poftiţi? îngăimă Zahar în şoapta-i răguşită.

— Mai adu-mi cvas.

Zahar aduse cvas şi, îndată ce Ilia Ilici goli paharul, porni grăbit spre colţul său.

— Nu, nu, mai stai! spuse Oblomov. Te-ntreb: cum de ai putut să-l jigneşti atât de amarnic pe stăpânul tău, pe care l-ai purtat în braţe, pe care-l serveşti de o viaţă întreagă şi care te copleşeşte cu binefacerile lui?

Zahar nu se mai putu stăpâni. Cuvântul *binefacerile* îl răscoli adânc! Începu să clipească din ochi din ce în ce mai des. Cu cât pricepea mai puţin pateticele cuvinte ale lui Ilia Ilici, cu atât îl întristau mai mult.

— Am greşit, Ilia Ilici, începu el cu o căinţă adâncă în glasul său răguşit, din prostie, zău că numai din prostie am…

Neştiind prea bine ce făcuse, Zahar nu ştia cu ce verb anume să-şi încheie fraza.

— Şi eu, urmă Oblomov, cu tonul unui om jignit şi care nu este preţuit la justa lui valoare, eu care mă frământ zi şi noapte, muncesc uneori de-mi arde capul ca de foc, şi mi se strânge inima, care nu dorm toată noaptea şi mă răsucesc în pat, gândind mereu cum aş putea să fac mai bine… Şi pentru cine? Pentru cine? Pentru voi, ţăranii; aşadar şi pentru tine. Poate că, uneori, când mă vezi cu plapuma trasă peste cap, crezi că dorm buştean! Nu, nu dorm, ci mă gândesc mereu, din răsputeri, ca ţăranii să nu ducă lipsă de nimic, să nu jinduiască la traiul altora, să nu se plângă de mine în faţa bunului Dumnezeu la judecata cea înfricoşată, ci să se roage pentru sănătatea mea, pomenindu-mă cu vorbe bune. Nerecunoscătorilor! încheie Oblomov cu amară mustrare.

Ultimele lui cuvinte *jalnice* îl dădură gata pe Zahar, care începu să se smiorcăie şi să suspine: răsuflarea zgomotoasă şi răguşeala lui obişnuită se contopeau într-o singură notă ce n-ar fi putut fi redată de niciun instrument, decât poate prin gongul chinezesc sau tam-tamul indian.

— Conaşule! Ilia Ilici! se rugă el. Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai vorbiţi aşa! Câte spuneţi!

Mamă-doamne! Ce nenorocire a căzut pe capul meu, aşa, ca din senin…

— Iar ţie, urmă Oblomov, fără să-l asculte, ţie ar fi trebuit să-ţi fie ruşine să rosteşti asemenea cuvinte! Ce şarpe am încălzit la sânul meu!

— Şarpe! îngăimă Zahar, plesnind din palme şi izbucnind într-un plâns de parcă vreo douăzeci de bărzăuni ar fi năvălit deodată, bâzâind, în odaie. Când să fi pomenit eu de şarpe? spunea el printre hohote de plâns. Nici în vis n-am visat asemenea spurcăciune.

Niciunul nu mai înţelegea ce spunea celălalt, şi până la urmă nu mai ştia nici ce vrea să spună el însuşi.

— Cum de ai putut să spui una ca asta? urmă Ilia Ilici. Şi eu care în planul meu ţi-am hărăzit o căsuţă deoparte, cu grădină de zarzavat, un tain de grâne şi o simbrie! Tu să-mi fii administrator şi majordom, şi omul meu ele încredere! Ţăranii să se ploconească în faţa ta: Zahar Trofimîci în sus, Zahar Trofimîci în jos! Iar el tot nu-i mulţumit, binevoieşte să-mi spună vorbe de astea, ca „altul”! Poftim răsplată! Frumos ştie să vorbească boierului!

Zahar plângea mai departe, Ilia Ilici era şi el mişcat. Mustrându-l pe Zahar, se pătrunsese adânc de conştiinţa binefacerilor hărăzite de el ţăranilor, astfel încât ultimele cuvinte de dojană le rostise cu tremur în glas şi lacrimi în ochi.

— Du-te acum cu Dumnezeu! îi spuse el lui Zahar, cu glas împăciuitor; adică, stai puţin, mai adu-mi cvas! Mi s-a uscat de tot gâtlejul. Ai fi putut să-ţi dai seama şi tu că ţi-a răguşit stăpânul! Numai din pricina ta! Sper că ai înţeles ce ai făcut, adăugă Ilia Ilici după ce Zahar îi aduse cvasul, şi că de acum înainte n-o să-ţi mai asemuieşti stăpânul cu alţii. Acum, ca să-ţi îndreptţi vina, descurcă-te într-un fel cu proprietarul, ca să nu fiu nevoit să mă mut. Aşa ţii tu la liniştea stăpânului: m-ai adus într-un hal fără hal, păgubindu-mă de

cine ştie ce idee nouă şi folositoare. Şi pe cine crezi că ai păgubit? Tot pe tine. Vouă mi-am închinat eu viaţa, pentru voi mi-am dat demisia şi stau acum închis în casă… Ei, dar treacă de la mine! Poftim, s-au făcut ceasurile trei! N-au rămas decât două ceasuri până la masă. Ce se poate face în două ceasuri? Nimic. Şi am o groază de treburi. Fie şi aşa, oi amâna scrisoarea până la poşta viitoare, iar schiţa planului oi face-o mâine. Acum, mă culc puţin: sunt mort de oboseală. Trage perdelele şi închide uşa mai bine, ca să nu mă tulbure nimeni; poate tot mai prind un ceas de somn; iar la patru jumătate, trezeşte-mă.

Zahar începu a-şi cetlui boierul în biroul său: îl înveli bine, băgând plapuma sub el, trase storurile, încuie cu grijă toate uşile, apoi se duse în cămăruţa lui.

— De-ai crăpa odată, afurisitule! bombănea el, ştergându-şi urma lacrimilor de pe obraz şi suindu-se pe cuptor. Curat afurisit! Căsuţă deoparte, grădină de zarzavat, simbrie! zicea Zahar care pricepuse numai ultimele cuvinte. E mare meşter la vorbe de-astea jalnice: parcă-ţi vâră un cuţit în inimă… Aici e şi căsuţa mea, şi grădina de zarzavat, aici o să crap! spunea el, pocnind cu năduf cu pumnul în cuptor. Simbrie! Dacă nu şterpelesc ceva mărunţiş, n-am nici de tutun, nici de o cinste cumetrei! Fir-ar al dracului să fie!… Nu vine odată moartea!

Ilia Ilici se întinse pe spate, dar nu adormi îndată. Îl frământau gândurile nu se putea linişti…

— Două nenorociri deodată! spunea el, trăgându-şi plapuma peste cap. Poftim de le înfruntă!

La drept vorbind însă, aceste două *nenorociri,* adică scrisoarea prevestitoare de rău a vechilului şi mutarea din casă, încetaseră de a-l mai chinui pe Oblomov şi trecuseră de pe acum în rândul amintirilor neplăcute.

„Până la toate relele cu care mă ameninţă vechilul, mai e timp, gândea el, iar până atunci multe se mai pot schimba. S-ar putea ca ploile să îmbunătăţească recolta, vechilul să strângă o parte din dările neplătite, şi ţăranii cei fugari să fie «aduşi la vatra lor», după cum scrie şi el.”

„Unde-or fi plecat toţi ţăranii ăştia? se gândea Ilia Ilici, adâncindu-se într-o analiză mai mult sentimentală a acestei împrejurări. Te pomeneşti că au pornit la drum în toiul nopţii, pe umezeală, fără pâine… Şi unde se vor fi culcat? Să fie cu putinţă să doarmă în pădure? De ce nu stau şi ei locului? În casă la ei, chiar dacă e duhoare, e cel puţin cald…”

„De ce să mă frământ? îşi zicea el mai departe, în curând o să fie gata şi planul, aşa că nu face să mă sperii dinainte. Ce om sunt şi eu…”

Gândul mutării îl neliniştea ceva mai mult. Era o *nenorocire* mai proaspătă, răsărită mai de curând. Totuşi, în starea de spirit liniştitoare în care se afla Oblomov, chiar şi acest fapt luneca în domeniul trecutului. Deşi presimţea, vag, că mutatul era de neînlăturat, cu atât mai mult cu cât se amestecase în treabă şi Tarantiev, amâna în gând acest eveniment tulburător din viaţa sa, fie şi numai pe o săptămână, tot însemna că a câştigat o săptămână întreagă de linişte!

„Dar *poate* că Zahar o să-şi dea osteneala să împace *cumva* lucrurile în aşa fel încât să nu fie nevoie să ne mutăm. Te pomeneşti că proprietarul îşi schimbă gândul! Amână până la vara viitoare, sau renunţă de tot la transformări; o să facă el *cumva.* Doar nu m-o face să mă mut!”

Astfel se frământa şi se liniştea rând pe rând Ilia Ilici şi, în cele din urmă, găsi ca întotdeauna, în cuvintele liniştitoare şi împăciuitoare – *poate că, te pomeneşti, cumva…* – un izvor nesecat de speranţe şi mângâieri, ca strămoşii noştri în corabia făgăduinţei; şi în aceeaşi clipă izbuti să se pună la adăpost de cele două nenorociri.

O toropeală uşoară şi plăcută îi cuprinse pe nesimţite trupul, învăluindu-i treptat toate simţurile într-o ceaţă diafană de vis, asemenea celei ce învăluie faţa apelor la primele îngheţuri sfioase; încă o clipă, şi conştiinţa lui s-ar fi pierdut cine ştie unde, când deodată Ilia Ilici se dezmetici şi deschise ochii.

— Dar nu m-am spălat încă! Cum asta? Şi n-am făcut nimic, îşi zise el în şoaptă. Aveam de gând să-mi aştern planul pe hârtie şi n-am făcut-o, n-am scris ispravnicului, nici guvernatorului, scrisoarea către proprietar am început-o şi n-am isprăvit-o, socotelile nu le-am revăzut, nici bani n-am dat, mi-am pierdut toată dimineaţa!

Căzu pe gânduri…

„Ce-i asta? Dar *un altul?* Ar fi făcut ci toate aceste lucruri? îi trecu prin cap. Un altul, un altul, dar ce însemnează *un altul!”*

Medita asupra deosebirii dintre el şi acel „altul”. Tot gândind, ajunse să-şi facă o părere cu totul opusă celei pe care i-o înfăţişase lui Zahar despre acei *alţii.*

Fu nevoit să recunoască că „un altul” ar fi izbutit să scrie toate scrisorile, în aşa fel încât *care* sau *că* să nu se ciocnească între ei; „un altul” s-ar fi mutat într-o casă nouă, şi-ar fi adus planul la îndeplinire, s-ar fi dus la ţară…

„Doar aş putea şi eu să fac toate astea… îşi zicea el, doar sunt în stare, pe cât se pare, să scriu; pe vremuri, scriam nu numai scrisori, ci lucruri mult mai grele! De ce să nu mai fiu acum în stare? Dar parcă o mutare e cine ştie ce greutate? E de ajuns să vrei să te muţi! «Un altul» nu stă niciodată în halat, mai adăugă el la caracteristica acestui personaj; «un altul» şi Oblomov căscă… «un altul» aproape că nici nu doarme… se bucură de viaţă, se duce pretutindeni, vede toate, se interesează de orice… Dar eu, eu… nu sunt ca «alţii»!” adăugă el cu tristeţe şi se cufundă într-o

meditaţie adâncă. Îşi scoase chiar capul de sub plapumă.

Era una dintre clipele lucide, conştiente din viaţa lui Oblomov.

Ce spaimă îl apucă deodată, când în sufletul său răsări imaginea limpede şi vie a soartei omului şi a menirii lui, când întrevăzu o clipă cât de departe de această menire era viaţa sa, când în mintea lui se treziră, una după alta – zburând speriate ca nişte păsări deşteptate de o rază de soare pătrunsă în umbra ruinelor adormite – problemele esenţiale ale vieţii.

Se simţi îndurerat şi cuprins de tristeţe pentru lâncezeala în care se complăcea, pentru stagnarea dezvoltării puterilor sale sufleteşti, pentru inerţia sa, care stătea în calea oricărei înfăptuiri. Îl rodea invidia la ghidul că alţii duc o viaţă plină, bogată, în timp ce pe cărarea strâmtă şi mizeră a vieţii sale parcă s-ar fi prăvălit o stâncă.

În sufletul său sfios creştea treptat conştiinţa chinuitoare că multe laturi ale fiinţei sale nu s-au trezit niciodată la viaţă, că altele au fost abia *dezmorţite,* dar niciuna nu s-a dezvoltat până la capăt.

Şi totodată simţea dureros de limpede că în adâncul fiinţei sale stă ascuns, îngropat ca într-un mormânt, ceva bun şi luminos, care poate a şi murit sau zace ca aurul în măruntaiele muntelui, şi că de mult ar fi fost timpul ca acest aur să se preschimbe în monedă şi să circule.

Dar comoara aceasta era îngropată adânc, sub tot felul de gunoaie aduse dinafară. Parcă-i furase cineva comorile pe care i le dăruise lumea şi viaţa, şi i le ascunsese toate în fundul sufletului său. Ceva îl împiedica să se avânte pe tărâmul vieţii, să zboare înainte, pe aripile minţii şi ale voinţei. Un vrăjmaş ascuns pusese pe umărul său o mână grea, chiar la începutul căii sale, dându-l la o parte, scoţându-l din făgaşul adevăratei sale meniri…

Şi-i părea că n-avea să mai iasă niciodată din acele desişuri sălbatice, pe cărarea cea dreaptă; în jurul lui şi în sufletul lui pădurea creştea tot mai deasă, tot mai întunecoasă; cărarea năpădită de bălării se făcea de nepătruns; avea din ce în ce mai rar sclipiri de conştiinţă, care izbuteau doar o clipă să trezească puterile lui adormite. Mintea şi voinţa îi erau de mult paralizate, poate chiar pentru totdeauna.

Evenimentele din viaţa lui erau tot mai mărunte, reducându-se la dimensiuni microscopice; şi nici acestora nu le mai putea ţine piept; nu trecea de la unul la altul, ci se lăsa dus de ele, ca de nişte valuri; nu era în stare să se împotrivească unora din ele, dar nici nu era atras de altele.

Această tainică spovedanie faţă de sine însuşi îl umplea de amărăciune. Zadarnicele păreri de rău ale trecutului, mustrările usturătoare îl puneau pe frigare; căuta din răsputeri să se descarce de povara apăsătoare a acestor mustrări, să arunce vina pe altcineva, şi să îndrepte asupra acestuia ascuţişul lor. Dar împotriva cui?

— Numai din pricina lui… Zahar ăsta! şopti el. Dar îşi aminti în toate amănuntele scena de adineauri cu Zahar şi obrajii i se învăpăiară de ruşine.

„Şi dacă mă auzea cineva?… îşi zise el, simţind că la acest gând îngheaţă. Slavă Domnului, Zahar nu-i în stare să spună nimănui. Şi chiar dacă ar spune, nu l-ar crede nimeni. Slavă Domnului!”

Ofta, îşi blestema zilele, se răsucea de pe o parte pe alta, căuta un vinovat, şi nu-l găsea. Suspinele şi gemetele lui ajunseră până şi la urechile lui Zahar.

— Ia te uită cum îl mai lucrează cvasul pe dinlăuntru! bombăni acesta cu năduf.

„De ce-oi fi eu oare aşa? se întreba, aproape cu lacrimi în ochi, Oblomov, vârându-şi din nou capul sub plapumă, de ce?”

După ce căută zadarnic pricina răului care-l împiedica să trăiască cum trebuie, aşa cum trăiesc „alţii”, oftă şi închise ochii; după câteva clipe, toropeala începu din nou să-i cuprindă încetul cu încetul simţurile..

— Aş vrea şi eu… ceva… zicea el, clipind cu greu, ceva aşa… Oare, într-adevăr, natura să fi fost atât de nedreaptă cu mine… dar nu, slavă Domnului… n-aş putea să mă plâng…

Urmă un suspin împăcat. Trecea de la starea de frământare la starea sa de spirit normală, la linişte şi apatie.

— Se vede că aşa mi-a fost soarta… Ce pot să fac?… abia mai şopti el, învins de somn. Ca la vreo două miişoare mai puţin venit… spuse el deodată tare, ca într-o aiurare. Îndată, îndată, stai puţin… şi se trezi pe jumătate. Şi totuşi… aş fi curios să aflu… de ce-oi fi eu… aşa?… spuse el din nou în şoaptă. Ochii i se închideau de tot. Da, de ce oare?… Pesemne că… e din pricină… că… încercă el să spună, dar nu izbuti.

Nu ajunse să găsească pricina; limba şi buzele încremeniră la mijlocul cuvântului; rămase cu gura întredeschisă. În loc de cuvânt, se auzi un oftat, apoi răsuflarea liniştită a omului care doarme un somn fără griji.

Somnul curmase curgerea domoală, leneşă, a gândiri sale, purtându-l într-o clipă în alte vremuri, cu alţi oameni, alte locuri, unde îl vom urma şi noi, împreună cu cititorul, în capitolul ce vine.

IX

VISUL LUI OBLOMOV

Unde ne aflăm? În ce colţişor binecuvântat al pământului ne-a dus visul lui Oblomov? Minunate locuri!

Ce-i drept, acolo mare nu-i, nici munţi înalţi cu stânci şi prăpăstii, nici codri de nepătruns, nimic măreţ, mohorât, sălbatic.

Dar ce nevoie avem noi de privelişti măreţe şi sălbatice? De pildă: de mare? Lăsaţi-o în plata Domnului! Nu face decât să umple sufletul de tristeţe; privind-o, îţi vine să plângi. Inima se înfioară, cuprinsă de sfială, în faţa întinderii nemărginite a apelor, iar privirea, istovită de mereu aceeaşi privelişte fără sfârşit, n-are pe ce se odihni.

Vuietul şi plescăitul sălbatic al valurilor nu desfată slabul nostru auz: mereu aceiaşi cântec, neschimbat de la facerea lumii, întunecat şi neînţeles, mereu acelaşi geamăt, acelaşi vaier al unui monstru sortit chinurilor, mereu aceleaşi urlete lugubre şi sfâşietoare. Păsările nu ciripesc în jur: doar pescăruşii tăcuţi, trişti ca nişte osândiţi, trec de-a lungul malului şi se rotesc deasupra apei.

În faţa acestui muget al firii, urletul fiarei n-are putere, nici glasul omului; şi însuşi omul, mic şi slab, se pierde cu totul printre măruntele amănunte ale nemărginitei privelişti! Poate că tocmai din pricina aceasta e cuprins de întristare când priveşte marea.

Să lăsăm dar marea în plata Domnului! Nici chiar când se întinde liniştită şi nemişcată, ea nu trezeşte în suflet un sentiment de bucurie; în freamătul uşor al masei de apă, omul simte mereu aceeaşi putere uriaşă, deşi adormită, care uneori îşi bate joc atât de cumplit de voinţa lui trufaşă şi-i îngroapă în adânc îndrăzneţele sale năzuinţe, osârdia şi truda lui.

Nici munţii cu prăpăstiile n-au fost zidiţi spre veselirea omului. Ameninţători şi crunţi, ca ghearele şi colţii unei fiare sălbatice care pândeşte să se repeadă la el, ei ne amintesc prea viu cât de plăpândă ne este fiinţa şi ne umplu de teamă şi neîncredere. Chiar şi cerul, de acolo, deasupra stâncilor şi a prăpăstiilor, pare atât de depărtat, atât de sus, de parcă s-ar fi lepădat de oameni.

Cu totul altfel este colţişorul paşnic în care s-a pomenit deodată eroul nostru.

Acolo, dimpotrivă, cerul pare că vrea să fie cât mai aproape de pământ şi nu ca să arunce cu mai multă putere săgeţile sale asupra lui, ci numai spre a-l îmbrăţişa mai strâns, mai drăgăstos; se aşterne atât de jos deasupra capului, ca acoperişul sigur al casei părinteşti, spre a feri parcă colţişorul acesta ales de orice năpastă.

Acolo, soarele luminează strălucitor şi cald aproape câte o jumătate de an, iar apoi se depărtează, nu dintr-odată, ci cu părere de rău, parcă se mai întoarce din mers o dată şi încă o dată ca să privească locul acesta iubit şi să-i mai dăruiască şi toamnei, cea cu vreme umedă şi rece, câte o zi senină şi caldă.

Munţii de acolo sunt departe de a semăna cu munţii aceia înspăimântători care se înalţă undeva, îngrozind închipuirea. Sunt nişte dealuri domoale, pe care ţi-ar place să te dai de-a dura sau să şezi, privind gânditor un apus de soare.

Râul curge voios, zburdalnic şi jucăuş. Când se revarsă, închipuind un iaz mare, când se avântă drept înainte ca un fir întins de aţă, când se

domoleşte, de parcă ar fi căzut pe gânduri, şi abia dacă se mai târăşte printre pietricele, făcând să ţâşnească de o parte şi de alta zburdalnice pâraie, în clipocitul cărora e atât de plăcut să aţipeşti.

Colţişorul acesta, pe o întindere de cincisprezece-douăzeci de verste jur împrejur, era alcătuit dintr-un şir de vederi plăcute, de privelişti voioase, zâmbitoare. Malurile nisipoase şi line ale râuleţului limpede, tufişurile ce coborau din deal spre apă, vâlceaua cotită cu un pârâiaş la fund şi crângul de mesteceni, totul părea anume potrivit ca de penelul unui pictor.

Orice suflet istovit de prea mult zbucium ori cu totul străin de frământările vieţii ar dori să se ascundă aici, în colţişorul acesta uitat şi să trăiască o fericire necunoscută de nimeni. Totul făgăduieşte aici o viaţă lungă şi tihnită, până la albirea părului, până la o moarte în care să te cufunzi pe nesimţite, ca în braţele somnului.

Crugul anului îşi împlineşte acolo netulburat rostul.

După cum scrie la calendar, în martie vine primăvara, pornesc a curge de pe dealuri pâraie tulburi, aburi calzi se ridică de pe pământul dezgheţat; ţăranul îşi leapădă cojocul, iese în curte numai în cămaşă şi, punându-şi mâna streaşină la ochi, priveşte lung soarele, strângând cu plăcere din umeri; apoi trage căruţa răsturnată cu fundul în sus, întâi de o hulubă, apoi de alta, ori cercetează de aproape plugul de lemn, care zace trândav sub şopron în aşteptarea muncilor obişnuite, izbindu-l cu piciorul.

Aici nu se întâmplă primăvara să se întoarcă pe neaşteptate viscolele, să acopere câmpul şi să frângă pomii sub povara zăpezii.

Ca o femeie frumoasă, rece şi mândră, iarna domneşte până soseşte sorocul zilelor calde; nu ademeneşte lumea prin neaşteptate dezgheţuri, nici nu te face să înduri geruri năprasnice. Totul merge

după rânduiala firească, statornicită de legile naturii.

În noiembrie vin zăpada şi gerurile, care cresc într-atât până la bobotează, încât ţăranul, dacă iese o clipă din casă, se întoarce negreşit cu barba căruntă de promoroacă. Iar în februarie a şi început să se simtă în aer adierea dulce a primăverii ce se apropie.

Dar mai frumoasă şi mai îmbătătoare este acolo vara. Aerul e uscat şi proaspăt, plin de miresme, nu de lămâi sau lauri, ci de mirosul pelinului, al pinilor şi al mălinilor în floare. Acolo să cauţi zile senine, raze de soare calde, dar nu dogoritoare, şi un cer senin aproape trei luni de zile.

Odată ce a început vremea frumoasă, apoi ţine câte trei şi patru săptămâni; serile sunt calde, nopţile pline de zăduf şi stelele sclipesc din cer prietenos şi îmbietor.

De se porneşte ploaia, e o ploaie binefăcătoare de vară. Cade voios, din belşug, săltând vesel ca nişte lacrimi de bucurie mari şi calde. De cum se opreşte, soarele a şi ieşit din nori şi, cu zâmbet senin şi plin de dragoste, luminează şi zvântă ogoarele şi dealurile; tot ţinutul îi răspunde, zâmbind iarăşi de fericire.

Ţăranul se bucură de ploaie. „Las' să mă ude până la piele, că mă usucă soarele", zice el, stând cu plăcere în bătaia ploii calde, ce-i şiruie pe obraji, pe umeri şi pe spate.

Acolo, furtunile nu aduc stricăciuni, ci binefaceri. Ele vin totdeauna la zilele hotărâte, fără să uite aproape niciodată sărbătoarea sfântului Ilie, vrând parcă să întărească credinţa bine cunoscută în popor. Până şi numărul şi tăria trăsnetelor parcă rămân aceleaşi an de an, ca şi cum vistieria ar fi hotărât pentru acel ţinut o anumită cantitate de electricitate pe an.

Prin locurile acelea nu s-au pomenit furtuni pustiitoare, nici alte năpaste.

Nimănui nu i s-a întâmplat să citească prin ziare ceva de felul acesta despre acel colţişor binecuvântat de Domnul. Şi nici nu s-ar fi scris niciodată nimic şi nimeni n-ar fi auzit de el, dacă nu s-ar fi apucat într-o zi o văduană, Marina Kulkova, în vârstă de 28 ani, să nască dintr-odată patru prunci, fapt care chiar că n-a putut fi trecut cu vederea.

Dumnezeu n-a trimis drept pedeapsă asupra acestor locuri plăgi egiptene, nici altele, obişnuite. Nimeni din cei de pe aici n-a văzut şi n-a pomenit vreun semn ceresc înfricoşător, nici stâlp de foc, nici beznă căzând deodată pe pământ. Acolo, şerpi otrăvitori nu se află, lăcustele nu se abat niciodată pe acele locuri, nu se văd nici lei, nici tigri, nu se aude răcnet de fiară, nu-s nici măcar urşi sau lupi, fiindcă nu sunt păduri. Pe câmp şi prin sate rătăcesc numai vaci care rumegă, oi care behăie şi găini care cotcodăcesc.

Nu se ştie dacă un poet sau un visător s-ar fi mulţumit cu natura din acest colţişor paşnic. Căci, după cum se ştie, acestor domni le place să stea cu ochii la lună şi să asculte cântecul privighetorilor. Le place o lună cochetă, care se învăluie în nori străvezii, priveşte tainic printre crengi sau aruncă mănunchiuri de raze argintii în ochii admiratorilor ei.

Prin părţile astea, nimeni n-avea habar de aşa ceva – îi ziceau lună şi gata socoteala. Şi luna de aici privea ogoarele şi satele în felul ei, blând, cu ochii larg deschişi şi semăna întocmai cu o tavă de aramă bine lustruită.

Zadarnic s-ar fi străduit un poet s-o privească cu ochi plini de extaz: ea s-ar fi uitat la el naiv şi blajin, aşa cum se uită o ţărăncuţă frumoasă şi rotundă în obraz, la un craidon de la oraş care-i aruncă priviri pătimaşe, pline de înţeles.

Nici privighetori nu s-au pomenit prin părţile locului, poate din pricină că nu erau nici crânguri umbroase, nici trandafiri. În schimb, prepeliţe erau

din belşug. Vara, în timpul secerişului, băieţii le prindeau cu mâinile.

Să nu se creadă însă că prepeliţa era socotită o bucăţică aleasă pentru desfătarea gurii. Moravurile locuitorilor acestor ţinuturi nu erau încă atât de pervertite; pentru ei, prepeliţa era o pasăre care nu se cuvenea să fie mâncată. Prepeliţa era menită să desfete cu cântecul ei auzul omului: de aceea, aproape la fiecare casă atârna sub streaşină câte o colivie împletită cu un pitpalac în ea.

Un poet sau un visător nu s-ar fi mulţumit, desigur, nici cu înfăţişarea generală a acestor locuri modeste şi fără pretenţie. N-ar fi avut cum să vadă acolo vreo înserare în stil elveţian sau scoţian, când toată firea – pădurea şi apele, pereţii caselor şi dealurile nisipoase – totul pare să ardă într-o lumină de flăcări; iar pe fondul acesta de purpură se desprinde limpede o cavalcadă de bărbaţi, însoţind pe drumul nisipos şi şerpuitor o *lady* în plimbare spre nişte ruine sumbre sau grăbind spre o cetate întărită în care-i aşteaptă un episod din războiul celor Două Roze[12], povestit de un moşneag, o capră sălbatică drept cină şi o baladă cântată de o tânără *miss* în sunetele lăutei, tablouri cu care pana lui Walter Scott ne-a obişnuit închipuirea.

Nu, nimic din toate acestea nu se afla în colţişorul nostru de ţară.

Cât de adormit şi lin se scurgea viaţa în cele trei-patru sătuleţe care alcătuiesc acest colţişor! Aşezate la mică depărtare unul de altul, păreau aruncate acolo din întâmplare de o mână uriaşă; şi aşa cum au fost împrăştiate ici-colo, aşa au rămas şi până în ziua de azi.

O casă care a nimerit pe coasta povârnită a râpei acolo a rămas, nici nu se mai ştie de când, pe jumătate atârnată în aer şi proptită cu trei pari. Şi totuşi, trei-patru generaţii de oameni au trăit în tihnă şi fericite în ea.

Părea că până şi o găină s-ar fi temut să stea în asemenea casă, când colo într-însa locuia, împreună cu nevasta, Onisim Suslov, un bărbat voinic, care nici nu prea putea să se îndrepte din şale în locuinţa sa. Nu orice om ar fi ştiut să intre în casa lui Onisim; doar să se fi rugat de ea ca *să-şi întoarcă spatele spre pădure şi faţa spre el*[13].

Cerdacul era deasupra râpei şi, ca să ajungi la el, trebuia să te apuci cu o mână de iarbă şi cu cealaltă de acoperiş, ca apoi să păşeşti drept în cerdac.

O altă casă stătea lipită de deal, întocmai ca un cuib de rândunică. Într-un loc nimeriseră trei case laolaltă, iar alte două se pitiseră chiar în fundul vâlcelei.

În sat era linişte; totul părea adormit. Casele tăcute stăteau cu uşa deschisă de perete, în jur nu se zărea ţipenie de om, doar nori de muşte zburând şi bâzâind în zăduful zilei.

Intrând în casă, zadarnic ai fi strigat cu glas tare: singurul răspuns ar fi fost o tăcere de mormânt. Rar se întâmpla ca într-o casă sa răspundă la chemare un geamăt de durere sau o tuse înăbuşită de bătrână care îşi încheie veacul zăcând pe cuptor, ori să apară câte-odată, de după o despărţituri de lemn, un copilaş de vreo trei ani, cu plete lungi, desculţ şi numai în cămăşuţă, să se uite lung, în tăcere, la cel intrat în casă, apoi să se ascundă din nou, cuprins de sfială.

Aceeaşi linişte şi pace adâncă se aşternea şi peste câmpii; doar ici-colo, pe ogorul negru, câte un plugar aplecat pe coarnele plugului trudea ca o furnică, scăldat în sudoare sub arşiţa soarelui.

O linişte de netulburat domnea şi în moravurile oamenilor de prin părţile locului. Acolo nu s-au pomenit jafuri, omoruri, nici alte spăimântătoare întâmplări; nici patimi puternice, nici năzuinţe îndrăzneţe nu-i tulburau.

Şi ce fel de patimi sau îndrăzneţe năzuinţe ar fi putut să-i tulbure? Acolo, fiecare om îşi vedea de ale lui. Locuitorii acestui colţişor trăiau departe de

alţi oameni: cele mai apropiate sate, ca şi capitala de judeţ, erau la douăzeci şi cinci-treizeci de verste depărtare.

La anumite zile sorocite ale anului, ţăranii îşi duceau grânele la cel mai apropiat chei de pe Volga, care era pentru ei şi Colhida[14] şi Stâlpii lui Hercule[15]; unii din ei se mai duceau şi la iarmaroc o dată pe an. Alte legături nu mai aveau cu nimeni.

Nu se îngrijeau decât de interesele lor, care nu se întâlneau şi nu se ciocneau cu interesele altora.

Ştiau că la optzeci de verste depărtare se afla „gubernia", adică reşedinţa gubernială. Dar puţini dintre ei s-au dus vreodată până acolo. Apoi ştiau că ceva mai departe e Saratovul sau Nijni-Novgorod; auziseră că mai sunt oraşe ca Moscova şi Petersburg, că dincolo de Petersburg locuiesc franţujii sau nemţii, iar mai încolo începea pentru ei, ca şi pentru cei din antichitate, o lume care se pierdea în negură, ţări necunoscute unde trăiau nişte monştri, oameni cu două capete şi uriaşi. După aceea urma întunericul şi, în sfârşit, toate se încheiau cu acel peşte care ţine în spinare pământul[16].

Şi fiindcă prin locurile acestea depărtate nu prea trecea lume, nici n-aveau de unde să afle ce se petrece în lumea largă; negustorii de vase de lemn, care veneau, cu carele, locuiau numai la vreo douăzeci de verste de sat şi nu ştiau nici ei mai mult. Aşa că n-aveau cum să-şi judece felul de viaţă; nu ştiau dacă trăiesc bine ori rău, dacă sunt bogaţi ori săraci, nici dacă ar avea de ce să râvnească la ce au alţii.

Aceşti oameni fericiţi erau încredinţaţi că nici nu poate fi altfel, că toată lumea trăieşte întocmai ca ci şi că a duce un altfel de trai e chiar păcat.

Să le fi spus că alţii ară pământul, seamănă, seceră ori vând într-altfel ca ei, nici nu te-ar fi crezut. Ce patimi şi frământări se puteau deci naşte în ei?

Aveau şi ei, firește, ca toţi oamenii, grijile şi slăbiciunile lor: birurile şi dările, lenea şi somnul; dar ei nu-şi făceau mult sânge rău, nu-şi stricau liniştea pentru atâta lucru.

În ultimii cinci ani, din cele câteva sute de suflete nu murise nimeni, nu numai de moarte năprasnică, dar nici măcar de moarte bună.

Iar dacă se întâmpla ca cineva să adoarmă pe veci – fie de bătrâneţe, fie din pricina vreunei boli necăutate – apoi lumea se mira încă mult timp după aceea de o asemenea întâmplare neobişnuită.

Şi totuşi nu li se păruse deloc de mirare când, de pildă, fierarul Taras era să moară în bordei din pricina unei băi de aburi prea fierbinţi, de a trebuit lumea să-l ude cu apă rece ca să-şi vină în fire.

Dintre delicte, mai răspândit era unul singur şi anume: furtul mazării, morcovilor şi napilor de prin grădinile de zarzavat; o dată s-a întâmplat chiar să se fure doi purcei şi o găină; întâmplarea răscoli tot satul şi fu pusă de toţi pe seama cărăuşilor de vase de lemn care trecuseră în ajun spre târg. Încolo, rare erau aici întâmplările de orice fel.

Cu toate acestea, într-o zi, în marginea satului, în şanţul de lângă pod, a fost găsit un om culcat, pesemne vreun lucrător în drum spre oraş, care se rătăcise de artelul său. Cei dintâi îl văzuseră băieţii care, îngroziţi, veniră într-un suflet să vestească satul că în şanţ stă culcat un zmeu sau un vârcolac înspăimântător, adăugând că se luase chiar după ei şi era cât p-aci să-l mănânce pe Kuzka!

Cei mai îndrăzneţi dintre ţărani se înarmară cu furci şi topoare şi porniră în ceată spre şanţ.

— Unde vă mână dracul? căutau să-i ţină bătrânii. Ori poate vi s-a urât cu viaţa? Altă treabă n-aveţi? Doar nu vă mână nimeni de la spate!

Dar ţăranii porniră şi, ajungând la vreo cincizeci de stânjeni de locul cu pricina, începură să strige dihania în fel şi chip. Neprimind răspuns, se opriră, apoi înaintară din nou.

În şanţ, cu capul pe un mal, zăcea un ţăran; lângă el, un sac şi un băţ cu două perechi de opinci de tei legate de un capăt.

Ţăranii nu se încumetau să se apropie, nici să-l atingă.

— Măi, tu de colo! strigau ei pe rând, scărpinându-se care după ceafă, care în spate. Cum îţi zice? N-auzi, mă? Ce cauţi aici?

Străinul făcu o mişcare, dând să ridice capul, dar nu putu. Se vede că era bolnav sau obosit. Unul dintre ei îl pipăi cu furca.

— Lasă-l, lasă-l! strigară mai multe glasuri. De un' să ştim ce fel de om îi? Nu vedeţi că nu zice nimica? Poate că o fi cine ştie cum… Lăsaţi-l în pace, oameni buni!

— Să mergem! spuneau unii dintre ei. Zău aşa, să mergem! Ce avem noi cu el? Doar nu ni-i rudă! Ne mai găsim vreo belea cu ăsta…

Şi astfel se întoarseră cu toţii îndărăt în sat şi le povestiră bătrânilor cum că acolo zace un străin de prin alte locuri, nimic nu grăieşte şi nici nu se ştie ce-o fi cu el…

— Dacă-i străin, lăsaţi-l în pace! spuseră bătrânii, aşezaţi pe prispă cu coatele pe genunchi. Lăsaţi-l în plata Domnului! N-aveţi ce căuta pe acolo!

Aşa era colţişorul de ţară în care se transportase în vis Oblomov.

Unul dintre cele trei sau patru sate împrăştiate acolo se chema Sosnovka, altul Vavilovka, aşezat la numai o verstă depărtare.

Amândouă alcătuiau moşia Oblomovilor şi erau cunoscute sub numele de Oblomovka.

La Sosnovka era conacul, reşedinţa boierilor. La vreo cinci verste de Sosnovka se afla Verhliovo, care fusese cândva tot al familiei Oblomov, dar trecuse de mult în mâinii străine; mai erau şi câteva case, împrăştiate ici-colo, care ţineau de acelaşi sat.

Stăpânul satului era un moşier bogat, care nu dădea niciodată pe la moşia lui, de care vedea un administrator neamţ.

Aceasta e toată geografia acestui colţişor de ţară.

Ilia Ilici s-a trezit de dimineaţă în pătucul său. Are numai şapte ani. E fericit şi vesel.

Cât e de drăgălaş, durduliu şi rumen la faţă! Are obrăjiorii atât de rotunzi, încât, chiar dacă vreun ştrengar ar vrea să şi-i umfle, să fie ca el, n-ar izbuti.

Dădaca l-a aşteptat să se trezească. Începe acum să-i tragă ciorapii; copilul nu se lasă, se joacă, dă din picioare. Dădaca îl prinde şi amândoi râd în hohote.

În cele din urmă a izbutit să-l scoale din pat; îl spală, îl piaptănă şi-l duce la maică-sa.

Chiar şi acum, revăzând-o în vis pe mama lui, moartă demult, Oblomov fu cuprins de un freamăt de bucurie şi caldă iubire; două lacrimi fierbinţi îi lunecară încet pe sub gene.

Mama îl acoperea cu sărutări pătimaşe, apoi, cu ochi lacomi, plini de grijă, îl cerceta de n-are cumva ochişorii tulburi; îl întreba dacă-l doare ceva, cerea socoteală dădacei dacă copilul a dormit liniştit, nu s-a trezit cumva noaptea, nu s-a zbătut în somn ori n-a avut călduri. Apoi îl lua de mână şi-l ducea la icoane.

Acolo, punându-se în genunchi, cu braţul petrecut pe după umerii lui, îi şoptea cuvintele rugăciunii.

Băiatul le repeta distrat, cu ochii la fereastră, pe unde pătrundeau în odaie răcoarea şi mireasma liliacului înflorit.

— Măicuţă, azi mergem la plimbare? întreba el deodată în mijlocul rugăciunii.

— Mergem, sufleţelule! răspundea ea, fără să-şi ia ochii de la icoană, grăbindu-se să isprăvească sfânta rugăciune.

Băiatul spunea după ea cuvintele, moale, dar mama îşi punea în ele tot sufletul.

Apoi se duceau la tata şi după aceea la ceai.

La masa de ceai, Oblomov întâlnea o mătuşă bătrână, de optzeci de ani, care stătea la ei şi o bombănea tot timpul pe jupâneasa ei care o servea de la spatele scaunului, clătinând din cap de bătrâneţe. Mai erau şi trei fete bătrâne, rude îndepărtate ale tatălui său, un cumnat al mamei sale, puţin cam ţicnit, şi un moşier, Cekmenev, stăpân peste şapte suflete, în vizită la ei, şi încă alţi bătrâni şi bătrâne.

Tot acest stat major al casei Oblomov se repezea la Ilia Ilici ca să-l îmbrăţişeze, copleşindu-l cu mângâieri şi laude: băiatul abia dovedea să şteargă urmele atâtor sărutări nedorite.

După aceea, începeau să-l îndoape cu franzeluţe, pesmeciori şi frişcă.

Pe urmă, maică-sa îl mai mângâia o dată şi-l trimitea să se plimbe în grădină, prin curte sau pe pajişte, amintind încă o dată dădacei, cu toată severitatea, să nu lase copilul singur, să nu-i dea voie să se ducă la cai, la câini sau la ţap, nici să plece departe de casă, dar mai cu seamă să nu se apropie cumva de râpă, locul cel mai temut prin părţile acelea şi cu faimă rea.

Acolo a fost găsit o dată un câine socotit turbat numai pentru faptul că a fugit de oameni când aceştia au tăbărât pe el cu furci şi topoare, apoi a dispărut undeva, pe după deal. În râpă se aruncau toate mortăciunile; se spunea că acolo se adăposteau şi tâlharii, şi lupii, şi tot soiul de alte fiinţe, care n-au existat niciodată prin partea locului şi nici pe lume.

Băiatul n-a mai stat să asculte sfaturile mamei: era de mult în curte.

Priveşte cu o mirare plină de bucurie la casa părintească, de parcă o vede pentru întâia oară; apoi aleargă prin curtea conacului, cu poarta lăsată într-o rână şi acoperişul de şindrilă înfundat pe la

mijloc, pe care creşte muşchiul fraged şi verde, cu cerdacul şubred, cu tot felul de acareturi în jur şi grădina părăginită.

Arde de dorinţa de a se urca în cerdacul care împrejmuieşte toată casa, ca sa privească de acolo râul. Cerdacul era însă foarte vechi şi foarte şubred, aşa încât n-aveau voie să treacă pe acolo decât „oamenii", iar boierii nu călcau pe el.

Fără a ţine seamă de opreliştile mamei, băiatul se îndreaptă spre acele trepte ademenitoare. Dar, deodată, în cerdac se arată dădaca, care-l prinde cu chiu, cu vai.

Fuge de ea spre podul grajdului, cu gândul să se caţăre acolo pe scara cu trepte înalte şi drepte. Dădaca abia apucă să ajungă la podul grajdului, că e nevoită acum să-l oprească de a se sui în porumbar, de a pătrunde la grajduri sau încă – Doamne fereşte – de a se apropia de râpă.

— Doamne, Dumnezeule, ce copil! N-ai pic de astâmpăr! Nu mai stai locului un pic, domnişorule? Ruşine! spunea dădaca.

Şi astfel toată ziua, adică toate zilele şi toate nopţile dădacei erau pline de alergături şi zbucium, de chin, de bucurie, de teama că va cădea copilaşul şi se va lovi la nas, ori de înduioşare când primea alintările lui neprefăcute de copil sau încă de o nelămurită frică pentru viitorul său îndepărtat. Inima ei nu bătea decât pentru el şi aceste frământări îi încălzeau în vine sângele bătrân, înviorând oarecum în ea viaţa aţipită care, poate, fără ele s-ar fi stins de mult.

Copilul nu era însă totdeauna zburdalnic; se întâmpla uneori să se cuminţească deodată; atunci se aşeza lângă dădacă şi privea cu luare-aminte cele din jur. Mintea lui de copil înregistra fenomenele vieţii din preajma lui, care-i pătrundeau adânc în suflet, creşteau şi se dezvoltau odată cu el.

Era o dimineaţă minunată. Soarele nu se înălţase încă mult pe cer şi aerul era răcoros. Casa, copacii,

porumbarul, balconul aruncau departe umbre lungi. În grădină şi în curte, mulţime de locuri umbroase te îmbiau la visare şi somn. Numai câmpul de secară ardea în depărtare ca un lan de flăcări, iar râul scânteia la soare de-ţi lua ochii.

— Dădacă, de ce aici e întuneric, iar acolo lumină? O să fie şi aici lumină? întreba copilul.

— Vezi că soarele merge să întâmpine luna, drăguţule, şi, dacă n-o vede, se încruntă; iar de cum o zăreşte de departe, se şi luminează îndată.

Copilul cădea pe gânduri şi se tot uita în jurul lui. Îl vede pe Antip ducându-se cu sacaua la apă, iar pe pământ, alături de ei, vede păşind un alt Antip, de zece ori mai mare decât cel adevărat; sacaua e mare cât casa, iar umbra calului acoperă toată pajiştea. Din doi paşi, umbra ajunge peste pajişte, tocmai dincolo de deal, pe când Antip nici n-a apucat încă să iasă din curte.

Copilul face şi el doi paşi. Încă unul, şi ar fi ajuns şi el dincolo de deal.

Ar vrea să se ducă până acolo, ca să vadă ce s-a făcut calul. O porneşte spre poartă, dar deodată, din casă se aude glasul mamei:

— Dădacă, nu vezi că a ieşit copilul la soare? Du-l la umbră, că dacă-l bate tare soarele în cap, se îmbolnăveşte, îl apucă greaţa şi n-o să mai mănânce! Dacă-l laşi aşa, apoi ajunge şi în râpă!

— Uf, răsfăţatule! bombănea încetişor dădaca, ducându-l de mână în cerdac.

Copilul se uită în jurul lui, prinzând cu privirea-i ageră şi deschisă tot ce fac cei mari, cum îşi petrec dimineaţa.

Niciun amănunt, nicio trăsătură cât de măruntă nu-i scăpa copilului însetat de cunoştinţe; în sufletul lui va rămâne neştearsă icoana traiului de acasă; mintea lui fragedă se pătrunde de pildele vii şi-şi urzeşte pe neştiute izvodul vieţii sale, după tiparul vieţii înconjurătoare.

Nu se poate spune că dimineaţa se irosea pe degeaba în casa Oblomovilor. Până în sat se auzea

zgomotul cuţitelor care hăcuiau zarzavaturile şi carnea la bucătărie.

Din odaia slugilor se auzea sfârâind fusul şi un glas subţire de femeie, atât de încet, încât era greu de spus dacă plânge sau îngână un cântec de jale, fără cuvinte.

De cum s-a întors Antip cu sacaua, din toate colţurile aleargă spre ea, cu găleţi, copai şi căni, femeile şi vizitiii.

O bătrână duce din hambar spre bucătărie o strachină cu făină şi nişte ouă; bucătarul aruncă deodată apă pe fereastră, stropindu-l pe Arapka, care toată dimineaţa a stat sub geam, cu ochii în sus, dând prietenos din coadă şi lingându-se pe bot.

Nici bătrânul Oblomov nu stătea degeaba. Îşi petrecea dimineaţa la fereastră, urmărind de aproape tot ce se petrecea în curte.

— Măi, Ignaşka! Ce duci acolo, neghiobule? îl întreba el pe omul care trecea prin curte.

— Duc cuţitele la ascuţit, răspundea acesta, fără să se uite la boier.

— Bine, du-le! Dar vezi să le ascută bine. Pe urmă, oprea în loc o femeie: Ei, femeie! Unde ai fost?

— La beci, conaşule! spunea ea, oprindu-se şi privind spre fereastră de sub streaşină mâinii. Mă dusei să aduc niscai lapte la masă.

— Hai, du-te, du-te! răspundea boierul. Dar vezi să nu verşi laptele! Dar tu, Zaharka, ştrengarule, unde alergi iar? striga el. Îţi dau eu ţie alergătură! E a treia oară că te prind fugind. Hai, du-te îndărăt, în antreu!

Şi Zaharka se ducea iar să moţăie în antreu.

Când se întorceau vacile de la păscut, bătrânul avea cel dintâi grijă să fie duse la adăpat; dacă vedea pe fereastră că vreun câine fugăreşte o găină, lua de îndată măsuri severe împotriva acestei nereguli.

Soţia lui era de asemeni foarte ocupată: discuta câte trei ceasuri la şir cu croitorul Averka cum să croiască dintr-o flanelă de a soţului ei o hăinuţă pentru Iliuşa; însemna singură tăietura cu tibişir şi urmărea ca Averka să nu fure din postav. Pe urmă trecea în odaia fetelor din casă, ca să le arate fiecăreia câtă dantelă are de împletit pe zi; apoi o chema pe Nastasia Ivanovna, pe Stepanida Agapovna sau pe altcineva din suita sa, la o plimbare prin grădină, cu scop practic: să vadă cum se coc merele, de n-o fi căzut pe jos vreun măr copt de ieri, să altoiască ici, să taie din uscături colea, şi aşa mai departe.

Grija de căpetenie însă era bucătăria şi masa. În privinţa aceasta se ţinea un adevărat sfat cu toţi cei din casă: era poftită să ia parte la el chiar şi mătuşa cea bătrână. Fiecare venea să propună câte un fel: ciorbă de potroace, tăiţei sau tocană de măruntaie cu sos roşu sau cu sos alb.

Orice sfat era luat în seamă, discutat pe larg, apoi primit ori respins, după cum hotăra stăpâna casei, care avea ultimul cuvânt.

Erau mereu trimise la bucătărie când Nastasia Petrovna, când Stepanida Ivanovna, ca să aducă aminte bucătarului ce să adauge sau să lase deoparte, să mai ducă ceva zahăr, miere sau vin şi să urmărească ca tot ce a fost trimis să fie pus într-adevăr în mâncare.

Grija mâncării era cea dintâi şi cea mai de seamă la Oblomovka. Ce viţei se îngrăşau acolo, pentru marile sărbători ale anului! Ce păsări se creşteau! Câtă chibzuinţă, câtă bătaie de cap, ce îngrijire cerea creşterea lor! Curcile şi puii sortiţi tăierii de zilele onomastice şi alte zile mari erau îndopaţi numai cu nuci; pentru ca gâştele să fie cu adevărat grase, erau ţinute în nemişcare, atârnate în saci cu câteva zile înainte de sărbătoare. Câte dulceţuri, murături şi prăjituri de tot felul se adunau acolo! Ce hidromel şi ce cvas se făcea! Ce plăcinte se coceau la Oblomovka!

Şi aşa, până la amiazi era mare forfotă şi însufleţire, toată lumea avea treabă, totul trăia o adevărată viaţă de furnicar, activă şi plină.

Aceste harnice furnici nu se potoleau nici în zilele de duminică sau de sărbătoare. Zgomotul cuţitelor de la bucătărie se auzea atunci şi mai tare, slujnica făcea de mai multe ori drumul de la hambar la bucătărie, cu o cantitate îndoită de făină şi de ouă, iar în curtea de păsări se înteţeau câraiturile şi vărsările de sânge. Se cocea o plăcintă uriaşă, din care boierii mai mâncau şi a doua, a treia şi a patra zi, când resturile erau trimise în odaia fetelor; astfel, plăcinta ajungea până vineri, când câte o bucată uscată de tot şi fără pic de umplutură ajungea în mâinile lui Antip. Acesta, după ce-şi făcea semnul crucii, se punea vitejeşte să macine cu trosnet această parascovenie împietrită, bucurându-se mai mult la gândul că-i plăcintă boierească decât de bunătatea ei, întocmai ca un arheolog care se desfată bând un vin prost din ciobul unui vas de o vechime milenară.

Iar copilul se uita la toate acestea şi nimic nu-i scăpa minţii sale agere. Vedea cum, după o dimineaţă petrecută cu folos şi osteneală, venea amiaza şi prânzul.

La amiaza, arşiţa e dogoritoare. Pe cer nu se zăreşte niciun nouraş. Soarele în cruci stă nemişcat, pârjolind iarba. Nicio mişcare în văzduhul înalt şi neclintit deasupra pământului. Nici freamăt de frunze, nici clipocit de apă; o linişte adâncă învăluie satul şi câmpul. Totul pare mort în jur. În pustiul acesta, un glas de om răsună până hăt departe. La douăzeci de stânjeni depărtare, se aude zburând şi zbârnâind o gâză şi în iarba deasă, un sforăit uşor, neîncetat, ca de om adânc adormit.

În casă domneşte o tăcere de moarte. E ceasul odihnei de după masă.

Copilul vede că tatăl şi mama lui, mătuşa cea bătrână şi întreaga suită s-au retras fiecare în

colţişorul său. Cine nu-şi are colţul lui, se duce în podul grajdului, în fân sau în grădină; unul caută răcoare în tindă, iar altul, acoperindu-şi faţa cu o batistă, ca să scape de muşte, aţipeşte chiar acolo unde-l picneşte somnul, moleşit de căldură şi de masa îmbelşugată. Grădinarul s-a lungit sub o tufă din grădină, alături de săpăliga lui, iar vizitiul doarme în grajd.

Ilia Ilici trece pe la odaia slugilor. Aici, toată lumea s-a culcat claie peste grămadă, pe laviţe, pe jos şi în tindă, lăsând copiii de capul lor; aceştia se târăsc în patru labe prin curte şi se joacă în nisip. Până şi câinii s-au băgat în fundul coteţelor, de bine ce n-au la cine lătra.

Puteai să te plimbi în voie prin toată casa, fără să dai de nimeni; puteai să furi ce pofteşti şi să scoţi lucrurile din curte cu carul; să fi fost pe-acolo hoţi, nimeni nu li s-ar fi împotrivit.

Era un somn atoatecuprinzător, care nu putea fi înfrânt prin nimic, un somn vecin cu moartea. Totul părea mort, numai că de prin toate colţurile se auzea sforăind în fel şi chip, pe toate tonurile.

Când şi când, câte unul ridica deodată capul încă adormit, se uita cu mirare, buimăcit, în dreapta şi în stânga, apoi se întorcea pe cea parte sau, fără măcar a deschide ochii, scuipa somnoros, plescăia din buze sau bombănea ceva pe sub mustaţă şi adormea din nou.

Un altul sărea deodată din culcuşul său, fără de veste, de-a dreptul în picioare, de parcă s-ar fi temut să piardă o clipă preţioasă, apuca o cană cu cvas, sufla peste muştele care înotau în el ca să le împingă spre capătul celălalt al cănii – din care pricină muştele, care până atunci stătuseră nemişcate, începeau deodată să se foiască în speranţa unei îmbunătăţiri a soartei lor – îşi uda gâtlejul, apoi cădea iar pe pat, ca răpus de un glonte.

Iar copilul toate le observa şi le băga la cap.

După masă, ieşea din nou la aer, împreună cu dădaca lui. Dar cu toate poruncile severe ale cucoanei şi în ciuda propriei sale voinţe, nici dădaca nu putea să lupte cu somnul. Cădea şi ea, la rândul ei, victima molimei care bântuia la Oblomovka.

La început, vioaie, îl supraveghea pe copil, nelăsându-l să se depărteze şi bombănindu-l pentru ştrengăriile lui. Mai pe urmă, simţind semnele bolii care o învingea, începea să se roage de el să nu iasă pe poartă, să nu aţâţe ţapul, nici să se suie în porumbar sau pe cerdac.

Cât despre ea, se aşeza undeva la răcoare – în cerdac, în pragul beciului sau de-a dreptul pe iarbă – cu gândul să împletească la ciorap şi să vegheze asupra copilului. În curând însă, abia dacă-l mai putea dojeni alene, dând din cap.

„Te pomeneşti că neastâmpăratul ăsta o să se caţere pe cerdac, îşi zicea ea moţăind, sau… şi mai rău… se duce la râpă…”

Capul bătrânei se apleca spre genunchi, ciorapul îi cădea din mână; îl pierdea pe copil din vedere şi, cu gura întredeschisă, pornea să sforăie încetişor.

Iar băiatul aştepta cu nerăbdare această clipă, când începea pentru el viaţa de libertate.

Îi părea că lumea e numai a lui. Fugea în vârful picioarelor de lângă dădacă şi se ducea să se uite la cei care dormeau prin diferite colţuri. Se oprea în loc şi se uita cu mare băgare de seamă cum se trezeşte câte unul, scuipă sau mârâie ceva prin somn; apoi, cu inima bătând de frică, se urca în cerdac, fugea în jurul casei pe scândurile care se îndoiau scârţâind, se suia în porumbar, se ducea până în fundul grădinii, unde asculta câte o gâză bâzâind şi-i urmărea din ochi zborul prin văzduh. Auzea ţârâind în iarbă, căuta pe tulburătorii liniştii şi-i prindea, apuca o libelulă, îi rupea aripile şi aştepta să vadă ce se întâmplă; sau o străpungea cu un firicel de iarbă şi-i urmărea zborul cu acest adaos. Ţinându-şi suflarea, se desfăta urmărind

câte un păianjen care sugea sângele unei muşte prinse, pe când biata victimă se zbătea şi bâzâia în strânsoarea lui. Până la urmă, copilul omora şi victima şi călăul.

Pe urmă se băga în şanţ, scormonea în el căutând rădăcini, le curăţa şi le mânca pe săturate, găsindu-le mai bune decât merele şi dulceaţa cu care-l îndopa maică-sa.

Ieşea şi pe poartă afară. I-ar fi plăcut să meargă în păduricea de mesteacăn care îi părea atât de aproape, încât ar putea ajunge până acolo în cinci minute, nu pe ocolite, pe drum, ci de-a dreptul peste şanţ, peste gardul de nuiele şi gropi. Se temea însă, fiindcă lumea zicea că acolo sunt duhuri rele, tâlhari şi fiare sălbatice.

I-ar fi plăcut să se repeadă şi până la râpa care nu era mai departe de cincizeci de stânjeni de livadă. Copilul se apropia de marginea râpei, închidea ochii, apoi se pregătea să privească înlăuntrul ei, ca în craterul unui vulcan… dar deodată în minte îi răsăreau toate spusele, toate poveştile scornite pe seama acestei râpe, şi-l cuprindea spaima. Îngrozit, fugea înapoi şi, tremurând de frică, se repezea la bătrâna lui dădacă, pe care o trezea numaidecât.

Bătrâna sărea din somn, îşi potrivea basmaua pe cap, vârând sub ea cu degetul şuviţele de păr cărunte şi, prefăcându-se că n-a dormit deloc, îl privea bănuitor pe Iliuşa, apoi se uita spre ferestrele conacului şi împingea cu degete tremurătoare una într-alta andrelele din ciorapul de pe genunchi.

Între timp, căldura începuse să scadă, totul se mai înviorase puţin. Soarele scăpăta spre pădure.

Şi în casă, încetul cu încetul, liniştea începea să se destrame. Scârţâi o uşă. În curte se auziră paşi; în podul grajdului strănuta cineva.

În curând, dinspre bucătărie trecu grăbit un om, încovoiat sub povara unui samovar uriaş. Lumea începu să se adune la ceai. Unii aveau obrazul boţit

şi ochii înlăcrimaţi, alţii câte o pată roşie pe obraji şi pe tâmple; câte unul vorbea răguşit după somn. Cu toţii suflau zgomotos, oftau, căscaţi, se scărpinau în cap, se întindeau.

Îi chinuia o sete nestinsă, din pricina prânzului prea săţios şi a somnului. Setea le ardea gâtlejul: sorbeau până la douăsprezece ceşti de ceai fiecare, dar nu le folosea la nimic. Se auzeau văicăreli şi gemete; căutau leacul în siropuri de merişor şi de pere, câte unii în cvas, iar alţii chiar şi în doctorii adevărate, doar le-o astâmpăra seceta din gât.

Cercau cu toţii să scape de sete ca de o pedeapsă dumnezeiască; se frământau şi tânjeau ca o caravană de călători de prin deşertul Arabiei, care n-a găsit nicăieri izvor de apă.

Copilul se ţinea pe lângă mămica lui; se uita cercetător la feţele ciudate din jurul său, asculta vorba lor somnoroasă. Îi plăcea să-i privească şi orice fleac pe care-l spuneau îi stârnea curiozitatea.

După ceai, fiecare îşi găsea câte o treabă: unii se duceau la râu şi se plimbau încet pe mal, împingând cu piciorul în apă câte o pietricică; alţii se aşezau la fereastră şi urmăreau din ochi tot ce se petrecea afară: dacă trecea prin curte vreo pisică ori o stăncuţă în zbor, observatorul le petrecea din ochi şi chiar cu vârful nasului, răsucindu-se când la dreapta, când la stânga. Aşa fac câteodată câinii de casă; stau toată ziua la geam, cu capul în bătaia soarelui, urmărind din ochi orice trecător.

Mama îl culca pe Iliuşa cu capul în poala ei şi începea să-i pieptene încetişor părul, admirându-i moliciunea de mătase şi cerând şi Nastasiei Ivanovna şi Stepanidei Tihonovna să-l admire; vorbea cu ele despre viitorul lui Iliuşa, pe care îl zugrăvea ca pe un erou al unei epopei strălucite, făurită de închipuirea ei. Iar Nastasia Ivanovna şi Stepanida Tihonovna chemau asupra lui toate fericirile.

Dar iată că începea să se întunece. Din bucătărie se auzea din nou trosnind tocul şi cuţitele hăcuind

mărunt şi ritmic: se pregătea cina.

Slugile se adunau la poarta, de unde se auzeau râsete şi zvon de balalaică. Unii se jucau de-a prinselea.

Iar soarele asfinţea din dosul pădurii; mai arunca vreo câteva raze călduţe care străbăteau pădurea ca o dâră de foc, scăldând în aur viu vârfurile pinilor. Apoi razele se stingeau una câte una; cea din urmă mai zăbovea un timp, străpungând cu suliţa ei desişul crengilor; apoi se stingea şi ea.

Lucrurile îşi pierdeau înfăţişarea, totul se contopea într-o masă cenuşie, apoi neagră. Cântările păsărelelor se domoleau treptat; în curând amuţeau cu totul, afară de una îndărătnică, care, parcă în ciuda tuturor, mai ciripea încă în mijlocul liniştii din jur, încet şi cu întreruperi, din ce în ce mai rar, până când mai arunca un ultim fluierat stins şi slab, se mai foia o dată mişcând uşor frunzişul din jurul ei… şi adormea şi ea.

Totul tăcea acum. Numai greierii ţârâiau pe întrecute. Un abur uşor se ridica de pe faţa pământului, aşternându-se, alb, peste râu şi peste pajişte. Se liniştea şi râul; într-un târziu se mai auzi un ultim clipocit, şi apa încremeni ca oprită în loc.

Adia o boare umedă şi răcoroasă. Se întuneca din ce în ce mai mult. Copacii păreau laolaltă o adunare de ciudate arătări. Pădurea se făcuse spăimântătoare: se auzea deodată câte un scârţâit, de parcă una dintre arătări ar fi trecut dintr-un loc într-altul, făcând să-i trosnească sub picior crăcile uscate.

Pe cer sclipi luminos, ca ochiul unei fiinţe vii, cea dintâi steluţă, iar în ferestrele casei prinseră a alerga luminiţe.

Venise clipa când toată firea păstrează o tăcere solemnă, clipa când mintea creatoare lucrează mai viu, gândurile poetice clocotesc mai fierbinte, când în inimă arde mai aprig flacăra patimii sau când dorul o încinge mai dureros, când într-un suflet

întunecat se coace fără îndurare şi amarnic sămânţa unui gând criminal şi când… la Oblomovka lumea doarme adânc şi paşnic.

— Mamă, nu mergem la plimbare? întreabă Iliuşa.

— Vai de mine, ce vorbeşti! Acum la plimbare? îi răspunde ea. E umed, răceşti la picioruşe. E şi urât: în pădure umblă acum duhul cel rău care fură copiii mici.

— Şi unde-i duce? Cum arată? Unde stă? întreabă copilul.

Mama dă drumul fanteziei sale fără frâu, iar copilul o ascultă, închizând şi deschizând ochii, până când, în cele din urmă, îl biruie somnul. Atunci vine dădaca, îl ia de pe genunchii mamei şi-l duce, aşa adormit cum e, cu capul atârnând pe umăr, la pătuţul lui.

— Bogdaproste, a trecut şi ziua de azi! spuneau cei din Oblomovka când se suiau în pat, închinându-se şi gemând. A trecut cu bine. Să dea Dumnezeu să fie şi mâine tot aşa! Slavă ţie, Doamne!

Oblomov retrăieşte în vis şi alte amintiri. O seară lungă de iarnă. Copilul se ghemuieşte speriat lângă dădacă, iar aceasta îi povesteşte în şoaptă despre o ţară necunoscută, unde nu e nici noapte, nici frig, unde se petrec minuni, curg râuri de miere şi de lapte, şi unde nimeni nu face nimic tot anul, doar se plimbă cât e ziulica de lungă. Şi acolo sunt numai feţi-frumoşi de seama lui Ilia Ilici sau consânzene, frumoase, de la soare te poţi uita, dar la ele – ba.

În ţara aceea trăieşte o zână bună, care se arată uneori în chip de ştiucă şi alege câte un băiat pe placul ei, unul potolit şi blând – cu alte cuvinte un leneş de care îşi bate joc toată lumea – apoi îl fericeşte, nitam-nisam, dăruindu-i tot felul de răsfăţuri, iar el stă şi mănâncă, se îmbracă în haine bogate şi apoi se însoară cu o frumoasă din poveşti, vreo Militrisa Kirbitievna.

Copilul ascultă basmul cu nesaţ: e numai ochi şi urechi.

Dădaca sau, mai bine zis, basmul, se ferea cu atâta grijă de realităţile vieţii, încât închipuirea şi mintea, îmbâcsite de născociri, rămâneau robite de ele până la bătrâneţe. Dădaca povestea cu multă voie buna basmul despre Emelea prostănacul, acea satiră necruţătoare şi vicleană la adresa strămoşilor noştri şi, poate, actuală încă şi pentru noi.

Ajuns om în toată firea, Ilia Ilici, deşi ştia acum că nu există pe lume râuri de miere şi de lapte, nici zâne bune, deşi zâmbea amintindu-şi de povestirile dădacei, zâmbetul acesta însă parcă nu era sincer: îl însoţea un tainic oftat. Căci basmul se confunda în mintea lui cu realitatea şi el regreta uneori, fără să-şi dea seama de acest lucru, că basmul nu e viaţă şi viaţa nu-i un basm.

O visa, uneori, fără să vrea, pe Militrisa Kirbitievna; ducea dorul ţării în care lumea nu ştia decât de plimbare, unde nu sunt nici griji, nici supărări; rămăsese pe viaţă cu dorinţa de a sta culcat pe cuptor, de a se îmbrăca cu haine primite de-a gata, pentru care nu e nevoie să muncească, şi de a mânca pe socoteala zânei celei bune.

Şi bătrânul Oblomov, ca şi bunicul lui Ilia Ilici, ascultaseră în copilărie aceleaşi basme, transmise neschimbate din bătrâni, de-a lungul veacurilor şi generaţiilor, din gură în gură, de dădacele şi moşii care vedeau de copii.

Iar dădaca ştia multe feluri de poveşti, cu care hrănea închipuirea copilului.

Îi povestea isprăvile eroilor din epopeile noastre populare, de-o măsură cu Ahile sau Ulise, despre vitejia lui Ilia Muromeţ, Dobrânia Nikitici, Alioşa Popovici, despre Polkan viteazul sau Calicul rătăcitor – cum cutreierau ei pământul Rusiei, cum înfrângeau nenumărate oşti păgâne, cum se întreceau în a goli pe nerăsuflate şi fără a clipi câte o cupă uriaşă de vin. Îi vorbea apoi despre tâlhari fioroşi, despre prinţese adormite, despre oraşe şi

oameni împietriţi; în cele din urmă ajungea şi la demonologia noastră, la morţi, monştri şi vârcolaci.

Cu o simplitate şi o voie bună demne de Homer, cu aceeaşi exactitate în amănunt şi relief puternic al imaginilor, ea întipărea în mintea şi închipuirea copilului Iliada vieţii ruseşti, creată de homerizii noştri din neguroasele vremuri trecute, când omul nu ştia încă cum să lupte cu primejdiile şi tainele naturii şi ale vieţii, când tremura de frica unui vârcolac sau duh rău al pădurii şi căuta scăpare pe lângă un Alioşa Popovici, când răsăreau minuni la tot pasul în văzduh, în apă, în pădure şi în câmpie.

Ce plină de spaime şi lipsită de siguranţă era pe atunci viaţa omului! Primejdia începea pentru el de cum trecea pragul casei: în orice clipă putea fi sfâşiat de o fiară, înjunghiat de un tâlhar, prădat de un tătar hain ori putea să piară fără veste şi fără urmă.

Uneori, se arăta deodată vreun semn ceresc: stâlpi sau bulgări de foc, deasupra unui mormânt proaspăt juca o flacără, iar prin pădure umbla parcă cineva cu un felinar, hohotind înspăimântător şi scăpărând din ochi prin întuneric.

Câte lucruri ciudate i se puteau întâmpla omului! Uneori, un om care trăise până atunci liniştit şi bine, fără să păţească nimic, începea deodată să vorbească lucruri fără înţeles, să zbiere ca din gură de şarpe ori să umble noaptea prin somn; altul cădea jos, nitam-nisam, prins de zvârcoliri. Iar mai înainte să i se întâmple lucrul acesta, cântase găina ca cocoşul, iar pe acoperiş croncănise un corb.

Omul slab şi bicisnic se pierdea cu totul, privea cu spaimă în jurul lui, căuta cu închipuirea o cheie a tainelor firii înconjurătoare şi a vieţii sale.

Sau poate că lâncezeala, liniştea necurmată a vieţii molcome, ca şi lipsa de mişcare şi de întâmplări, fapte, grozăvii şi primejdii adevărate, îl

făceau pe om să-şi plăsmuiască, în mijlocul lumii reale, o lume a lui, imaginară, în care să-şi dea frâu liber închipuirii şi în care gândul trândav să găsească o dezlegare a înlănţuirii de pricini şi desfăşurării fireşti a faptelor şi lucrurilor vieţii, în afara acestor fapte şi lucruri.

Sărmanii noştri străbuni trăiau orbecăind; ei nu ştiau nici să-şi îmboldească voinţa, nici s-o strunească, şi apoi se minunau copilăreşte sau se speriau de necazuri şi de rele, căutând să le afle pricinile, tălmăcind semnele mute şi misterioase ale firii.

Pentru ei, un om murea din pricină că vreun alt mort fusese scos afară din casă cu capul înainte şi nu cu picioarele; un foc izbucnea, fiindcă un câine urlase trei nopţi de-a rândul sub geam. Tocmai de aceea aveau grijă ca mortul să fie scos pe uşă afară cu picioarele înainte; dar de mâncat mâncau la fel şi tot atât de mult ca până atunci şi dormeau tot atât de liniştit, pe iarbă; câinele care urla era bătut şi alungat în curte, dar scânteile făclioarei care ardea în casă le lăsau să cadă în voie în crăpăturile podelei putrede.

Şi în ziua de azi omului nostru îi place, în mijlocul realităţii aspre, lipsită de orice fantezie, să creadă în ademenitoarele poveşti din bătrâni şi poate mult timp va trece încă până să se lase de aceste credinţe.

Ascultând basmele dădacei despre *lâna cea de aur* a noastră – „*Pasărea de foc”* – despre capcanele şi tainiţele din castelul fermecat, copilul, când se îmbărbăta închipuindu-şi că el este eroul care săvârşea acele isprăvi minunate de-l treceau fiorii, când suferea de înfrângerile îndrăzneţului voinic.

O poveste urma după alta. Dădaca povestea cu înflăcărare, cu patimă, într-un stil colorat, uneori chiar inspirat, fiindcă pe jumătate credea şi ea în ce spunea. În ochii bătrânei scăpărau scântei, capul i

se clătina de emoţie, glasul se ridica până la note neobişnuit de înalte.

Cuprins de o neînţeleasă spaimă, cu ochii plini de lacrimi, copilul se lipea de ea.

Când era vorba de morţi care ies în miez de noapte din morminte, de victime nevinovate, ţinute în robie de câte un căpcăun sau de ursul cel cu picior de lemn, care rătăceşte din sat în sat, căutându-şi laba tăiată, părul i se făcea măciucă în cap de spaimă, iar închipuirea lui de copil când îngheţa, când fierbea în clocote; în sufletul lui se dădea o luptă chinuitoare şi dulce totodată, iar nervii îi zbârnâiau ca strunele prea întinse.

Când dădaca rostea cu glas îngroşat cuvintele ursului: „Scârţa-scârţ, picior de tei; eu prin sate am umblat, prin cătune am umblat; toate femeile dorm, una singură nu doarme, şade pe blăniţa mea, fierbe cărniţa mea, toarce lânica mea” şi aşa mai departe; când ursul pătrundea, în cele din urmă, în casă, gata să o înhaţe pe cea care-i furase piciorul, copilul nu se mai putea stăpâni: tremurând şi ţipând, se arunca în braţele dădacei. Din ochi îi ţâşneau lacrimi de spaimă şi, în acelaşi timp, râdea în hohote de bucurie că nu se afla în ghearele fiarei, ci pe laviţă, alături de dădacă.

Închipuirea lui era plină de vedenii ciudate; teama şi tristeţea i se cuibăriseră în suflet pe mult timp, poate pe toată viaţa. Căta trist în jurul lui şi nu vedea în viaţă decât tot soiul de năpaste şi de rele; visa întruna la ţara aceea fermecată, unde nu sunt nici griji, nici necazuri, unde trăieşte Militrisa Kirbitievna, unde poţi să mănânci atât de bine şi să te îmbraci pe degeaba…

Basmul îi ţinea sub puterea lui nu numai pe copiii din Oblomovka, dar şi pe oamenii în toată firea, până la sfârşitul vieţii lor. Toţi cei din casă şi din sat – începând de la însuşi boierul şi soţia lui şi sfârşind cu fierarul – voinicul Taras – tremurau de frică în întunericul nopţii, când orice copac se

prefăcea pentru ei în uriaş, şi orice tufa într-o vizuină de tâlhari.

Un oblon izbit de perete sau urletul vântului prin hogeag îi făcea să pălească. În noaptea de bobotează, n-ar fi ieşit unul singur pe poartă afară după ceasul zece, iar în noaptea de Paşti, oricine s-ar fi temut să se ducă în grajd unde putea să dea peste spiriduşul casei.

La Oblomovka lumea credea în toate, şi în vârcolaci, şi în strigoi. Dacă li se povestea ca o căpiţă de fân a luat-o razna peste câmp, nu se îndoiau o clipă de acest lucru; dacă cineva răspândea zvonul că berbecul nu-i berbec, ci o nălucă, ori că vreo Marfa sau Stepanida e vrăjitoare, începeau să se teamă şi de berbec, şi de Marfa, şi nici prin gând nu le trecea să se întrebe de ce oare berbecul a încetat de a mai fi berbec, iar Marfa a ajuns vrăjitoare. Dimpotrivă, ar fi sărit în capul oricui ar fi îndrăznit să se îndoiască de acest lucru, atât de puternică era credinţa în minuni şi vrăjitorii la Oblomovka.

Ilia Ilici avea să vadă mai târziu că lumea e întocmită mult mai simplu, că morţii nu ies din morminte, că uriaşii, de cum se ivesc, îndată sunt duşi la moşi, şi tâlharii, la închisoare; dar chiar după ce avea să-şi piardă credinţa în arătări, avea să rămână totuşi cu o urmă de teamă şi de neînţeleasă tristeţe.

Deşi acum ştia că nu de la căpcăuni ne vin relele, totuşi nu se dumerea de unde ni se trag; la fiecare pas se aştepta la ceva înspăimântător şi-i era frică. Dacă rămânea singur într-o odaie întunecoasă sau vedea un mort, se înfiora de o groază strecurată în sufletul său încă din copilărie. Dimineaţa râdea de temerile lui, seara însă îngălbenea iar de frică.

Ilia Ilici se visă apoi deodată la vârsta de treisprezece-paisprezece ani.

Pe vremea aceea învăţa în satul Verhliovo, aşezat la vreo cinci verste de Oblomovka, la

administratorul de acolo, un neamţ, Stolz, care înfiinţase un mic pension pentru copiii moşierilor din vecinătate.

Stolz avea şi el un băiat, Andrei, aproape de o vârstă cu Oblomov. I se încredinţase de asemeni creşterea încă a unui băiat, care mai mult suferea de bube dulci decât învăţa carte şi aproape toată copilăria sa a umblat legat la ochi sau la urechi şi a plâns mereu pe ascuns, fiindcă nu stătea la bunicii săi, ci în casă străină, printre nişte oameni răi, unde n-avea cine să-l alinte, nici să-i facă prăjitura care-i plăcea lui mai mult.

În afară de aceşti trei copii, alţi elevi nu erau deocamdată la pension.

Neavând încotro, tata şi mama îl siliseră pe ştrengarul de Iliuşa să se apuce de carte, lucru care se făcu cu preţul multor lacrimi, ţipete şi mofturi. În cele din urmă însă, îl duseră la învăţătură.

Stolz era un om cu scaun la cap şi sever, ca mai toţi nemţii. Poate că Iliuşa ar fi ajuns să înveţe la ei ceva mai temeinic, dacă Oblomovka ar fi fost la o depărtare de cel puţin cinci sute de verste de Verhliovo. Dar cum putea el să înveţe, când farmecul traiului şi al obiceiurilor de la Oblomovka se răspândea şi asupra Verhliovului? Doar şi acest sat făcuse cândva parte din Oblomovka şi totul, în afară de casa lui Stolz, împărtăşea acolo aceeaşi lene străveche, aceeaşi simplitate a moravurilor, aceeaşi linişte şi nemişcare, ca şi la Oblomovka.

În mintea şi inima copilului se întipăriseră imaginile, întâmplările şi obiceiurile acestui fel de viaţă, cu mult mai înainte ca el să fi ţinut în mână prima carte. Şi cine poate şti cât de timpuriu începe să încolţească sâmburele gândirii într-o minte de copil? Cine poate urmări naşterea celor dintâi noţiuni şi impresii în sufletul lui?

Se prea poate ca, pe când abia îngăima câteva cuvinte sau poate nici nu le îngăima, nici nu umbla încă, ci se uita numai în jurul lui cu privirea aceea

stăruitoare şi mută de copil, pe care cei mari o socot prostuţă, copilul să fi văzut şi intuit rostul şi legătura dintre fenomenele din mediul înconjurător, numai că nu ştia s-o spună, nici lui, nici celorlalţi.

Poate că Iliuşa băgase de mult de seamă şi pricepuse ce se vorbea şi se făcea în jurul lui: că tatăl său, îmbrăcat cu pantaloni de catifea şi cu o scurtă vătuită de postav cafeniu, nu făcea toată ziua decât să se plimbe dintr-un colţ într-altul cu mâinile la spate, să tragă tabac şi să-şi sufle apoi nasul, iar maică-sa trecea de la cafea la ceai şi de la ceai la masă; că tatălui său nici nu i-ar fi trecut prin minte să controleze câte căpiţe au fost cosite sau secerate şi să ceară socoteală cuiva; în schimb, dacă nu i se dădea destul de repede o batistă ca să-şi sufle nasul, începea să ţipe că e dezordine şi întorcea casa cu susul în jos.

Poate că în mintea lui de copil hotărâse de mult că aşa trebuie să trăiască şi nu altfel, aşa cum trăiesc aciuiţii din jurul său. Şi ce altă hotărâre ar fi putut el, mă rog, să ia? Şi cum anume trăiau adulţii de la Oblomovka?

Şi-or fi pus ei oare întrebarea pentru ce le-a fost dat să trăiască? Cine ştie? Şi dacă şi-or fi pus-o, atunci cum răspundeau la ea? Pesemne că nu răspundeau deloc, atât de limpede şi de firesc li se părea acest lucru.

Ei nici nu auziseră vreodată despre aşa-zisa viaţă de muncă şi trudă, despre oameni frământaţi, împovăraţi de griji mistuitoare, care rătăcesc de colo-colo, dintr-un colţ într-altul al pământului sau îşi închină viaţa unei munci neîncetate, nesfârşite.

Cu greu se împăcau cei din Oblomovka cu gândul unor frământări sufleteşti; pentru ei, vârtejul veşnicelor năzuinţe spre un ţel oarecare nu era viaţă. Se temeau ca de foc de orice patimă şi, în timp ce în alte locuri, trupul oamenilor era mistuit în scurt timp de opera vulcanică a unui foc

lăuntric, sufletesc, sufletul celor din Oblomovka se lăfăia netulburat în moliciunea trupului lor.

Viaţa nu-i însemna ea pe ceilalţi oameni cu zbârcituri prea timpurii, nu le scurma feţele prin lovituri sau suferinţe morale nimicitoare.

În concepţia acestor oameni buni idealul vieţii era liniştea şi trândăvia, tulburate numai din când în când de câte o neplăcere întâmplătoare, ca, de pildă, o boală, o pagubă bănească, vreo ceartă şi, între altele, şi puţină muncă.

Munca o îndurau ca o pedeapsă care le fusese dată încă străbunilor noştri, dar n-o puteau iubi şi căutau să scape de ea oricând aveau prilejul, socotind lucrul acesta nu numai firesc, dar chiar o datorie a lor.

Nu-şi tulburau niciodată mintea cu probleme încâlcite, intelectuale sau morale. De aceea aveau o sănătate înfloritoare, erau plini de voie bună şi trăiau atât de mult. La patruzeci de ani bărbaţii arătau ca nişte flăcăi, iar bătrânii nu aveau de înfruntat o moarte grea, chinuitoare, ci, după ce trăiau până la capătul puterilor, mureau pe tăcute, dându-şi sufletul pe nesimţite, fără să bage nimeni de seamă. De aceea, se şi spune că, înainte vreme, oamenii erau mai zdraveni.

Într-adevăr, înainte vreme, nimeni nu se grăbea să tălmăcească unui copil înţelesul vieţii, să-l pregătească pentru viaţă ca pentru un lucru greu şi foarte serios; nimeni nu-l silea să stea aplecat asupra cărţilor care stârnesc în minte o sumedenie de probleme, căci acestea rod mintea şi sufletul şi scurtează viaţa omului.

Legea vieţii le fusese dată de-a gata de părinţi care, la rândul lor, o primiseră tot aşa, gata întocmită, de la bunici, iar bunicii de la străbunici, cu porunca de a o păstra neştirbită şi nestinsă, ca focul zeiţei Vesta. Pe vremea tatălui lui Ilia Ilici, totul se făcea întocmai ca în anii vieţii părinţilor şi bunicilor săi şi aşa se mai face poate şi acum la Oblomovka.

Atunci, la ce s-ar fi putut ei gândi? Ce frământări să-i tulbure? Spre ce ţeluri să năzuiască? N-aveau nevoie de nimic: viaţa curgea pe lângă ei ca o apă lină; nu le rămânea decât să stea pe malul acestei ape şi să privească mersul şi cotiturile ei fireşti, de neînlăturat, care se înfăţişau pe rând înaintea lor.

Şi iată că Ilia Ilici vedea acum în somn, ca nişte tablouri vii, cele trei acte de seamă ale vieţii, care aveau loc atât în familia lui, cât şi în casele rudelor şi cunoscuţilor: naşterea, cununia, înmormântarea.

Apoi, prin faţa lui se perindă alaiul împestriţat al actelor mai mici, vesele şi triste, ale vieţii: botezurile, zilele onomastice, serbările de familie, lăsata secului şi câşlegile, ospeţele zgomotoase, adunările de familie, salutările şi felicitările, lacrimile şi zâmbetele cuvenite.

Totul se îndeplinea întocmai cum trebuie, grav şi solemn.

Revedea în gând până şi chipurile cunoscute, expresiile lor de la diferite ceremonii, forfota şi grija lor. Orice peţit cât de delicat, orice nuntă sau onomastică cât de solemnă le-ai fi încredinţat, erau în stare să le ducă la capăt după toate rânduielile cerute, fără cea mai mică scăpare. La Oblomovka, nimeni şi niciodată nu făcea vreo greşeală cât de mică, atunci când era vorba unde să fie aşezat cineva, ce şi cum trebuia să se servească, alături de cine să stea în trăsură cutare sau cutare la o ceremonie, ori în privinţa respectării datinilor.

Cum să nu ştie ei să crească un copil? Era de ajuns să vezi ce amoraşi trandafirii şi durdulii purtau în braţe şi plimbau de mână mamele de la Oblomovka ca să te încredinţezi de acest lucru. Ţineau mai mult ca la orice ca copiii să fie grăsuţi, albi la faţă şi sănătoşi.

Ar fi însemnat că se leapădă de primăvară, că nici nu vor să ştie de ea, dacă, la începutul ei, n-ar fi copt nişte „ciocârlii”[17]. Cum să nu ştie de această datină şi să n-o îndeplinească?

De aceste datini erau legate toată viaţa, toată ştiinţa, toate durerile şi bucuriile lor. Tocmai de aceea alungau ei orice altă grijă şi supărare şi nu cunoşteau alte bucurii. Viaţa lor se orânduia numai şi numai în jurul acestor evenimente însemnate şi de neînlăturat, care dădeau hrană nesecată minţii şi sufletului lor.

Cu inima plină de emoţie aşteptau săvârşirea vreunui ritual, masă ori ceremonie, iar apoi – după ce botezau, cununau sau înmormântau pe cineva – îl uitau cu desăvârşire, pe el cu soarta lui cu tot, şi se cufundau în apatia lor obişnuită, din care nu-i scotea decât o altă întâmplare de acelaşi fel, o onomastică, o nuntă…

De cum se năştea un copil, cea dintâi grijă a părinţilor era să îndeplinească întocmai şi fără cea mai mică scăpare tot ritualul cerut de buna-cuviinţă, adică să dea un ospăţ straşnic după botez. Apoi începea îngrijirea pruncului.

Mama punea în faţa ei, ca şi în faţa dădacei, sarcina de a creşte un copil sănătos şi voinic, de a-l feri de răceli, de deochi şi de orice altă năpastă. Îşi dădeau multă osteneală pentru ca copilul să fie totdeauna, vesel, bine dispus şi să mănânce mult.

Îndată ce flăcăuaşul ajungea să se ţină singur pe picioarele lui, când înceta să mai aibă nevoie de dădacă, în inima mamei încolţea tainica dorinţă de a-i găsi o tovarăşă de viaţă, cât mai sănătoasă şi mai rumenă la faţă.

Apoi venea iar rândul datinilor, ospeţelor şi nunţilor; în ele era cuprins tot înţelesul vieţii.

După aceea, lucrurile începeau să se repete: veneau iar naşterile copiilor, datinile, ospeţele, până în clipa când o înmormântare schimba decorul, nu pentru multe timp însă: locul chipurilor vechi îi luau altele noi, copiii ajungeau tineri buni de însurătoare, se căsătoreau, dădeau naştere la odrasle după chipul şi asemănarea lor – şi astfel viaţa se desfăşura ca o pânză necurmată,

neschimbată, care pe nesimţite se destrăma la marginea mormântului.

Ce-i drept, mai aveau câteodată şi alte griji. Cei din Oblomovka le întâmpinau însă de cele mai multe ori cu o stoică neclintire, astfel încât grijile, după ce se roteau pe deasupra capetelor lor, treceau înainte ca nişte păsări care au ajuns în dreptul unui zid neted şi, negăsind loc unde să se aşeze, după ce fâlfâie un timp zadarnic din aripi pe lângă piatra cea tare, se duc mai departe.

Aşa, de pildă, într-o bună zi, o parte din cerdacul dintr-o aripă a casei se prăbuşi deodată, îngropând sub dărâmături o cloşcă cu pui; ar fi putut s-o păţească la fel şi nevasta lui Antip, Axinia, care stătuse înainte cu vârtelniţa sub acest cerdac. Din fericire însă, tocmai se dusese după nişte fuioare.

În casă se făcu zarvă mare. Veniră cu toţii, cu mic, cu mare, îngroziţi la gândul că, în locul cloştii cu pui, ar fi putut să se plimbe pe aici însăşi coniţa cu Ilia Ilici.

Cu ţipete de mirare şi de groază, se învinovăţiră unul pe altul cum că ar fi putut de mult să se gândească, unul să aducă aminte, altul să poruncească să se facă reparaţii, iar un al treilea chiar să pună mâna să repare.

Se minunau acum cu toţii că cerdacul s-a prăbuşit, după cum, în ajun, se minunaseră că mai ţine încă de atâta amar de vreme!

Se porniră pe discuţii şi socoteli, cum s-ar putea drege; arătară unele păreri de rău pentru cloşca cu pui, apoi se duseră fiecare la locurile lor, interzicând cu toată străşnicia lui Ilia Ilici să se apropie de cerdac.

Apoi, peste vreo trei săptămâni, li se porunci lui Andriuşka, Petruşka şi Vaska, să ducă scândurile căzute şi parmaclâcul lângă magazie, ca să nu stea în drum. Şi acolo rămaseră până în primăvară.

De câte ori le vedea pe fereastră, bătrânul Oblomov începea să se gândească la reparaţii: îl

chema la el pe tâmplar şi se sfătuia cu el cum ar fi mai bine de făcut: să construiască un cerdac nou, sau să dărâme şi ce a mai rămas. După aceea îi dădea drumul, spunând:

— Du-te, că mă mai gândesc eu.

Lucrurile au rămas aşa, până când, într-o bună zi, Vaska ori Motka i-a raportat boierului cum că azi dimineaţă, când el, Motka, s-a suit pe ce a mai rămas din cerdac, a văzut că colţurile s-au depărtat de tot de perete; te pomeneşti că o să se prăbuşească iar.

Atunci tâmplarul fu chemat la o consfătuire hotărâtoare, în urma căreia s-a decis să se proptească deocamdată cu dărâmăturile cele vechi partea rămasă din cerdac, ceea ce s-a şi făcut către sfârşitul lunii.

— Ehei, ia te uită! Ţine cerdacul ca unul nou, îi spuse bătrânul soţiei sale. Priveşte cât de frumos a aşezat Fedot bârnele. Parcă ar fi stâlpii de la casa mareşalului nobilimii! E bine aşa. Mai ţine mult timp. Cineva îi aminti boierului că n-ar fi rău, cu prilejul acesta, să se dreagă şi poarta, şi scara din faţă, că, altminteri, printre trepte, pot trece în pivniţă nu numai pisicile, dar şi porcii.

— Da, da, n-ar fi rău, răspunse Ilia Ivanovici, ca un gospodar grijuliu şi se duse îndată să inspecteze scara.

— Chiar că s-a şubrezit de tot, spuse el, clătinând-o cu piciorul, ca pe un leagăn de copil.

— Aşa s-a clătinat ea de la început, spuse cineva.

— Ei şi ce dacă s-a clătinat? răspunse Oblomov. Dar nu s-a dărâmat, măcar că n-a dres-o nimeni timp de şaisprezece ani. Bine a mai făcut-o Luka… Aşa tâmplar, zic şi eu… Dumnezeu să-l ierte! Cei de astăzi nu mai sunt în stare să facă aşa ceva.

Zicând acestea, întoarse capul în altă parte. Şi, după cât se aude, scara se clatină şi în ziua de azi şi tot nu s-a dărâmat încă.

Se vede treaba că Luka acela fusese în adevăr un tâmplar straşnic.

Trebuie însă să recunoaştem adevărul: uneori, surprinşi de o supărare sau un necaz, stăpânii casei se arătau tare îngrijoraţi, ba chiar se înfierbântau şi-şi ieşeau din fire.

„Cum se poate, ziceau ei, să se lase lucrurile în halul acesta?" Trebuiau neîntârziat luate măsuri. Şi atunci nu vorbeau decât cum să repare podişca de peste şanţ ori să se îngrădească într-un loc livada, ca vitele să nu mai strice pomii, fiindcă, în locul acela, o parte din gard era la pământ.

Ilia Ivanovici a mers cu grija chiar până acolo, încât, plimbându-se într-o zi prin livadă, a ridicat cu mâna lui, oftând şi gemând, gardul, şi i-a poruncit grădinarului să-l proptească cât mai repede cu două prăjini.

Datorită acestei măsuri gospodăreşti a lui Oblomov, gardul rămase astfel toată vara şi tocmai iarna a fost dărâmat din nou de zăpadă.

În cele din urmă s-a ajuns până acolo încât şi la podişcă s-au pus trei blăni noi, îndată după ce Antip s-a prăbuşit de pe ea în şanţ, cu saca şi cal cu tot. Podişca a fost reparată chiar mai înainte s-apuce Antip să se înzdrăvenească după căzătură.

Nici vacile sau caprele nu s-au ales cu mare lucru după ce a căzut din nou gardul din livadă: au apucat să mănânce numai tufele de coacăze şi să jupoaie cel de al zecelea tei, fără să fi avut timpul să ajungă la meri, atât de iute a urmat ordinul ca gardul să fie înţepenit cum trebuie în pământ şi chiar înconjurat de un şanţ.

Şi ce bătaie au mâncat cele două vaci şi capre prinse asupra faptului! Le-au bătut de le-au spetit.

Acum, visul îl duce pe Ilia Ilici în salonul cel mare şi întunecos din casa părintească, cu jilţuri bătrâneşti din lemn de frasin, veşnic acoperit cu învelitori de pânză, cu o canapea uriaşă, tare şi greoaie, îmbrăcată în stofă albastră ieşită de soare şi plină de pete, şi cu un fotoliu mare de piele.

O seară lungă de iarnă.

Mama stă pe canapea cu picioarele strânse sub ea şi împleteşte alene un ciorap de copil, căscând şi scărpinându-se când şi când cu andreaua în cap.

Alături de ea, cu nasul în lucru, stau Nastasia Ivanovna şi Pelagheia Ignatievna; cos de zor o haină de sărbătoare, fie pentru Iliuşa, fie pentru tatăl său sau chiar pentru ele.

Tata se plimbă în lung şi în lat prin odaie, cu mâinile la spate şi cu o faţă deplin mulţumită; uneori se mai aşază în fotoliu, apoi, după ce stă puţin, îşi reîncepe plimbarea, ascultând sunetul paşilor săi. Trage tabac pe nări, îşi suflă nasul şi iar trage tabac.

Odaia e slab luminată de o singură lumânare de seu, lux admis numai în serile de toamnă şi de iarnă. În lunile de vară, toată lumea caută să se ducă la culcare şi să se scoale fără lumânare, pe lumină.

Aceasta o făceau parte din obicei, parte din economie. Cei din Oblomovka erau grozav de zgârciţi pentru orice lucru ce nu era făcut în casă, ci cumpărat din târg.

Primitori cum erau, ar fi tăiat oricând cel mai bun curcan sau o duzină de pui pentru un musafir, n-ar fi pus însă o stafidă mai mult în mâncare şi se îngălbeneau la faţă dacă acelaşi musafir se încumeta să-şi toarne cu de la sine putere încă un pahar de vin.

De altminteri, asemenea destrăbălare aproape că nu se vedea pe acolo: aşa ceva putea să facă doar vreun coate-goale, vreun om pierdut în ochii lumii; musafir ca acesta nici nu trebuia primit în casă.

Nu, acolo domneau alte moravuri! Acolo musafirul nu s-ar fi atins – Doamne fereşte! – de ceva, mai înainte de a fi fost poftit de trei ori. Ştia prea bine că o singură pofteală însemna mai curând rugămintea de a refuza mâncarea ori vinul oferit, decât rugămintea de a gusta din ea.

Nu pentru orice musafir se aprindeau în casă două lumânări. Acestea se cumpărau de la oraş, pe bani şi – ca şi orice lucru cumpărat – erau ţinute sub cheie de către stăpâna casei. Mucurile se numărau cu grijă şi se puneau bine.

Îndeobşte, lumii de acolo nu-i plăcea să cheltuiască bani: îi dădeau întotdeauna cu mare durere, oricât de necesar era lucrul ce trebuia cumpărat şi numai dacă cheltuiala nu era prea mare. O cheltuială mare era totdeauna însoţită de ţipete, gemete şi ceartă.

Decât să cheltuiască bani, cei din Oblomovka mai bine răbdau orice lipsuri; se învăţaseră chiar să nu le bage în seamă.

Tocmai de aceea canapeaua din salon era de mult plină de pete, iar fotoliul lui Ilia Ivanovici se chema numai că e de piele, dar de fapt era mai mult de câlţi şi sfoară: din piele nu mai rămăsese decât o singură bucată, pe spetează, iar restul se făcuse praf şi se jupuise de vreo cinci ani. Tocmai de aceea şi toate porţile erau strâmbe, scara şubredă. Dar să plăteşti pentru vreun lucru, fie el chiar şi cel mai trebuincios, deodată, două, trei sau cinci sute de ruble, aceasta li se părea aproape o sinucidere.

Auzind o dată că un tânăr moşier din vecinătate s-a dus la Moscova şi a plătit acolo trei sute de ruble pe o duzină de cămăşi, douăzeci şi cinci de ruble pe cizme şi patruzeci de ruble pe o jiletcă, pentru nunta lui, bătrânul Oblomov îşi făcu semnul crucii şi spuse repede, cu o expresie de spaimă în obraz, că „asemenea tânăr ar trebui băgat la închisoare”.

În genere, nu le intrau în cap adevărurile economiei politice, ca, de pildă, necesitatea unei circulaţii rapide şi vii a capitalurilor sau o productivitate intensă, schimbul de mărfuri… În simplicitatea lor, nu înţelegeau şi nu puneau în aplicare decât un singur fel de întrebuinţare a

capitalurilor şi anume: păstrarea lor în fundul cufărului.

Pe jilţurile din salon stau aşezaţi, în diferite poziţii, suflând zgomotos pe nas, cei ai casei şi oaspeţii lor obişnuiţi.

De cele mai multe ori, între ei domneşte o adâncă tăcere: se văd zilnic, au cercetat împreună şi secătuit tot sacul lor de cunoştinţe, iar noutăţi dinafară sunt puţine şi rare.

Linişte. Doar când şi când se aud bocănind cizmele grele, de fabricaţie casnică ale lui Ilia Ivanovici, bătaia surdă a ceasului din perete, ori aţa ruptă cu mâna sau muşcată cu dinţii de Pelagheia Ignatievna sau Nastasia Ivanovna.

Astfel se scurge uneori câte o jumătate de ora. Cel mult dacă mai cască cineva, rostind apoi, după ce şi-n făcut semnul crucii în dreptul gurii: „Doamne, iartă-mă!”

Pe urmă cască vecinul, după el un altul deschide gura încet, ca la poruncă, şi aşa mai departe; jocul molipsitor al aerului şi al plămânilor îi cuprinde pe toţi; multora le dau chiar lacrimile.

Uneori, Ilia Ivanovici se apropie de fereastră, priveşte afară şi spune cu oarecare mirare:

— E abia cinci, şi afară s-a şi întunecat!

— Da, îi răspunde careva. La vremea asta, e întotdeauna întuneric: s-au lungit serile.

Iar primăvara, tot astfel se minunează şt se bucură că s-au lungit zilele. Dar ia să-i întrebaţi pentru ce le trebuiesc aceste zile lungi şi o să vedeţi că nici ei nu ştiu prea bine.

Apoi amuţesc din nou. Uneori, cineva se apucă să rupă mucul lumânării şi deodată o stinge. Atunci tresar cu toţii.

— Un musafir neaşteptat! spune negreşit careva.

Uneori, pe tema aceasta se înfiripă o conversaţie.

— Cine să fie? zice stăpâna casei. N-o fi Nastasia Fadeevna? De-ar da Dumnezeu! Nu cred însă. Nu vine ea înainte de sărbători. Şi cât m-aş

bucura să vină! Cum ne-am săruta şi am plânge amândouă! Ne-am duce împreună şi la utrenie, şi la liturghie… Dar nici nu pot să mă ţin după dânsa! Cu toate că-s mai tânără, nu pot să stau atâta la biserică.

— Când a plecat ea oare de la noi? întreabă Ilia Ivanovici. Pare-mi-se că după sfântu' Ilie.

— Ce spui? Totdeauna le încurci, Ilia Ivanovici! N-a stat să aştepte nici postul lui sân Petru, zice soţia.

— Ba mi se pare-că a fost şi de sân Petru, răspunde Ilia Ivanovici.

— Vezi cum eşti? îl dojeneşte nevasta. Te faci de fâs numai aşa, ca să vorbeşti…

— Cum să nu fi fost ea de sân Petru? Nu ţii minte că făceam mereu plăcinte cu ciuperci, fiindcă-i plac…

— Vorbeşti de Maria Onisimovna: ei îi plac plăcintele cu ciuperci. Cum de nu ţii tu minte aşa ceva?! Şi nici Maria Onisimovna n-a stat până la sfântu' Ilie, ci numai până la sfinţii Prohor şi Nikanor.

Socoteala timpului o ţineau după sărbători, după anotimpuri, după diferite întâmplări din casă şi din familie, fără să ţină seamă niciodată de luni şi de date. Se prea poate că aceasta se întâmpla în bună parte din pricină că, în afară de bătrânul Oblomov, toţi ceilalţi încurcau şi numele lunilor şi ordinea datelor.

Învins, Ilia Ivanovici tăcea şi toată societatea se cufunda din nou în toropeală. Culcat în spatele mamei, moţăia şi Iliuşa. Uneori adormea chiar de-a binelea.

— Da, se întâmpla să spună câte unul dintre musafiri cu un oftat adânc, răposatul Vasili Fomici, soţul Mariei Onisimovna, ce bărbat voinic era. Dumnezeu să-l ierte, şi tot a murit! Avea sănătate să tot trăiască o sută de ani, şi nici la şaizeci n-a ajuns!

— Toţi om muri când ne-o suna ceasul. Aşa-i voia lui Dumnezeu! adaugă Pelagheia Ignatievna cu un suspin. Lumea moare, iar la Hlopov nu mai pridides cu botezurile: se zice că iar a născut Anna Andreevna, al şaselea copil.

— Şi parcă numai Anna Andreevna! zice stăpâna casei. Când o fi să se însoare fratele ei şi să vină copiii, o să aibă şi mai multe griji! Cei mici cresc, vine vremea căsătoriei, fetele trebuie măritate, iar logodnici de unde să iei? În ziua de azi, lumea umblă după zestre, mai cu seamă după bani…

— Despre ce vorbiţi? întrebă Ilia Ivanovici, apropiindu-se de ei.

— Iată, spuneam că…

Şi i se repetă cele vorbite.

— Asta-i viaţa! rosteşte sfătos Ilia Ivanovici. Unii mor, alţii se nasc, alţii se însoară, iar noi îmbătrânim cu toţii. Şi nu-i o zi să semene cu alta, darmite anii între ei! De ce o fi aşa? Ce bine era să fie azi la fel ca ieri, iar ieri, întocmai ca şi mâine!… Când stai să te gândeşti, te apucă jalea…

— Cei bătrâni îmbătrânesc, iar cei tineri cresc! se aude un glas somnoros dintr-un colţ.

— Trebuie să ne rugăm mai mult lui Dumnezeu şi să nu ne gândim la nimic! spune stăpâna casei cu severitate.

— Ai dreptate, ai dreptate! încuviinţează speriat Ilia Ivanovici, căruia îi venise chef să facă puţină filosofie, dar acum începe iar să se plimbe prin odaie.

Tăcerea se aşterne din nou pe mult timp; nu se mai aude decât zgomotul uşor al aţei, trasă de ac. Uneori, stăpâna casei rupe tăcerea.

— Da, s-a făcut întuneric afară, spune ea. Cu voia lui Dumnezeu, ajungem la sfintele sărbători, ne vin prietenii, om petrece bine şi nici n-om băga de seamă cum trec serile. De-ar veni Malania Petrovna, câte şotii ar mai face! Câte nu pune ea la cale! Topeşte plumb şi ceară, iese noaptea la

portiţă, pe toate fetele mi le scoate din minţi. Scorneşte fel de fel de jocuri… Veselă femeie, n-am ce zice!

— Da, e o femeie de viaţă! spune unul dintre cei de faţă. Acum trei ani i s-a năzărit să se dea cu săniuţa pe derdeluş, atunci când s-a lovit Luka Savici la frunte, şi şi-a despicat o sprânceană…

Toată lumea se înviorează deodată, se uită la Luka Savici şi izbucneşte în râs.

— Cum s-a întâmplat, Luka Savici? Ia povesteşte-ne, hai! spune Ilia Ivanovici, tăvălindu-se de râs.

Toată lumea râde. Iliuşa se trezeşte şi râde şi el.

— Ce să mai povestesc? spune ruşinat Luka Savici. Astea-s născociri de-ale lui Alexei Naumâci. N-a fost nimic.

— Ei, asta-i! izbucneşte toată lumea în cor. Cum să nu fi fost nimic? Dar noi unde eram? Te dă de gol fruntea. Şi acum se mai văd semnele…

Şi iar se pornesc pe râs.

— Ce tot râdeţi? încercă să spună printre hohote de râs Luka Savici. Eu… nici n-aş… de vină e Vaska, tâlharul… El mi-a dat o săniuţă veche… S-a făcut bucăţi… şi eu…

Hohotele de râs îi acoperă glasul. Degeaba încearcă el să ducă la capăt povestea cu căderea lui! Râsul pune stăpânire pe întreaga societate, se răspândeşte pe sală şi în odaia fetelor, cuprinde toată casa. Toată lumea îşi aduce aminte de întâmplarea cea hazlie şi râde îndelung, în cor, nespus de tare, aşa cum râdeau zeii din Olimp. Când hohotele încep să se mai domolească, cineva se porneşte din nou pe râs şi iar se încinge veselia.

În cele din urmă, cu mare greutate, se potolesc.

— Ce zici, Luka Savici, te mai dai cu săniuţa şi anul ăsta de sărbători? întreabă, după o scurtă tăcere, Ilia Ivanovici. Şi iar se dezlănţuie râsul şi ţine vreo zece minute.

— Să nu-i poruncesc lui Antipa să ne facă, în timpul postului, un derdeluş? zice iar Oblomov.

Să-i spunem că Luka Savici e mare amator, că abia aşteaptă…

Dar hohotele de râs nu-l lasă să sfârşească vorba.

— Oare o mai fi întreagă… săniuţa aceea? abia dacă poate îngâna, printre râsete, unul dintre cei de faţă.

Şi iar râsete…

Râd astfel mult timp. În cele din urmă, pe încetul, se mai potolesc. Unul îşi şterge lacrimile, altul îţi suflă nasul, un al treilea tuşeşte de zor, scuipând şi spunând din greu:

— Of, Doamne! Mă-neacă tusea… atâta am râs, zău aşa! Păcatele mele! Cum a căzut el atunci pe spate, cu poalele hainei desfăcute…

Urmează o ultimă, supremă şi cea mai straşnică izbucnire de râsete, apoi totul amuţeşte. Cineva oftează, altcineva cască tare, rosteşte câteva vorbe, apoi totul se cufundă în tăcere.

Din nou nu se mai aude decât legănarea pendulului, bocănitul cizmelor lui Oblomov şi trosnetul uşor al firului, de aţă muşcat.

Deodată, Ilia Ivanovici se opreşte în mijlocul odăii cu faţa îngrijorată şi cu mâna la nas.

— Ce-o mai fi şi asta? Ia te uită! zice el. Negreşit moare cineva: mă mănâncă vârful nasului.

— Doamne fereşte! sare scandalizată soţia lui. Cum asta – semn de moarte că te mănâncă vârful nasului? Semn e când te mănâncă la rădăcina nasului. Cum le mai încurci tu pe toate, Ilia Ivanovici, Doamne fereşte! Te pomeneşti că spui vreodată o prostie ca asta în faţa lumii şi te faci de ruşine.

— Dar ce înseamnă când te mănâncă vârful nasului? întreabă ruşinat Ilia Ivanovici.

— Faci chef. Şi tu de colo, că moare cineva. Auzi vorbă!

— Mereu le-ncurc! zise Ilia Ivanovici. Şi cum să le mai ţin minte? O dată te mănâncă nasul într-o

parte, o dată la vârf, altă dată ai mâncărime la sprâncene…

— Când te mănâncă într-o parte, se grăbeşte să-l lămurească Pelagheia Ivanovna, e semn de veste; pe la sprâncene, semn de lacrimi; fruntea, că o să te-nchini; dacă e în partea dreaptă, în faţa unui bărbat, iar în partea stângă, în faţa unei femei. De te mănâncă urechile, e a ploaie, buzele, a sărutat, mustăţile, mănânci lucru de dar; cotul, dormi în loc nou, tălpile, porneşti la drum…

— Halal, Pelagheia Ivanovna, grozav le mai ştii pe toate! spune Ilia Ivanovici. Sau, când e să se ieftinească untul, te mănâncă, pare-mi-se, la ceafă…

Doamnele încep să râdă şi să şoptească între ele; unii din bărbaţi zâmbesc. Se pregăteşte o nouă izbucnire de râsete, dar în acea clipă se aude în odaie un soi de mârâit de câine şi de stuchit de mâţă, gata să se încaiere: pendula din perete.

— Hei, s-a şi făcut ceasul nouă! zice cu bucuroasă mirare Ilia Ivanovici. Ia te uită, nici n-am băgat de seamă cum a trecut vremea! Ei, Vaska, Vanka, Motka!

În prag se ivesc trei mutre adormite.

— De ce nu daţi la masă? spune Oblomov cu mirare şi ciudă de data asta. Nu vă gândiţi deloc la stăpânii voştri? Hai, ce mai staţi? Repede, nişte votcă!

— Vedeţi acum de ce-l mânca vârful nasului, spune îndată Pelagheia Ivanovna; o să beţi votcă, faceţi chef.

După masă, se sărutau între ei, îşi făceau unul altuia semnul crucii, apoi toată lumea se ducea la culcare şi somnul punea stăpânire pe minţile lor, netulburate de griji.

Ilia Ilici revedea în vis nu numai o seară-două de felul-acesta, ci săptămâni, luni şi ani întregi de zile şi de seri petrecute astfel.

Nimic nu venea să tulbure neschimbata rânduială a acestei vieţi, care nu era o povară

pentru cei din Oblomovka, de vreme ce ei nici nu-şi puteau închipui un alt fel de trai. Iar dacă ar fi putut să şi-l închipuie, desigur că şi-ar fi întors cu groază faţa de la el.

Nu doreau să ducă altfel de viaţă şi nici n-ar fi putut să le placă. Le-ar fi părut rău ca împrejurările să aducă cea mai mică schimbare în traiul lor. Ar fi fost nemângâiaţi, dacă ziua de mâine n-ar fi semănat cu cea de azi şi cea de poimâine cu cea de mâine.

Ce nevoie aveau ei de varietate, de schimbare, de neprevăzut, după care umblă alţii? Să se descurce alţii în toate acestea; iar ei, cei din Oblomovka, nu vor să ştie de nimic. Alţii trăiască cum vor!

Căci orice întâmplare, chiar dacă-i cu folos, aduce cu ea frământare; cere grijă, bătaie de cap, alergătură. Să nu mai ai astâmpăr, să târguieşti sau să scrii. Într-un cuvânt să te mişti – ce, asta-i glumă?!

De zeci de ani, ei tot fosăie pe nas, moţăie şi cască, râd din inimă de glumele lor mucalite, ţărăneşti sau, adunându-se laolaltă, îşi povestesc ce au visat noaptea.

Dacă visul era urât, cădeau cu toţii pe gânduri, serios îngrijoraţi; dacă era profetic, se bucurau sau se întristau, după cum prevestea ceva trist sau îmbucurător. Dacă visul cerea respectarea vreunei superstiţii, se luau îndată măsuri active în consecinţă.

Mai jucau şi cărţi – popa prostul sau concilia – iar în zilele de sărbătoare, când aveau musafiri – boston; făceau pasienţe, ghiceau în cărţi cu popa de roşu sau dama de ghindă, prevestind dragoste cu temei.

Uneori venea vreo Natalia Fadeevna să petreacă la ei o săptămână, două. Bătrânele îi luau întâi la rând pe toţi vecinii: care cum trăieşte şi ce face. Pătrundeau nu numai în viaţa de familie, în culisele fiecărei case, dar chiar şi în gândurile şi

intenţiile cele mai ascunse ale oamenilor, se vârau în sufletul lor, îi judecau şi-i făceau de două parale, mai cu seamă pe soţii necredincioşi; apoi pomeneau, la întâmplare, onomasticile, botezurile, naşterile, aducându-şi aminte ce anume s-a servit la masă, cine a fost poftit şi cine lăsat pe dinafară.

După ce se saturau de bârfeală, începeau să-şi arate lucrurile cu care s-au înnoit de când nu s-au văzut, rochiile, paltoanele, chiar şi fustele şi ciorapii. Stăpâna casei se lăuda cu unele pânzeturi, fire de tort, horbotele de casă.

Când isprăveau şi cu asta, treceau la cafeluţe, ceaiuri şi dulceţuri. Apoi venea tăcerea.

Stăteau mult timp uitându-se una la alta, oftând din când în când din greu, cu gândul la cine ştie ce. Uneori, una dintre ele începea să plângă.

— Ce-i cu tine, maică? întreba îngrijorată cealaltă.

— Of, drăguţa mea, tare tristă mă simt! răspundea musafira cu un oftat adânc. L-am mâniat pe domnul Dumnezeul nostru, blestematele de noi! Nu-i a bine!

— Ah, nu mă mai speria, scumpa mea! Nu-mi veni cu grozăvii din astea! îi tăie vorba gazda.

— Da, aşa e! urmă musafira. A venit vremea cea de apoi: ridica-se-va un popor asupra altuia şi o împărăţie împotriva altei împărăţii… Vine sfârşitul lumii! rostea în cele din urmă Natalia Fadeevna şi amândouă se porneau pe un plâns amarnic.

Nimic n-o îndreptăţea pe Natalia Fadeevna să ajungă la asemenea încheiere: nimeni nu se ridicase împotriva altcuiva, nu se arătase în acel an nici măcar o cometă pe cer; dar femeilor bătrâne li se întâmplă uneori să aibă presimţiri negre.

Traiul acesta tihnit era arareori tulburat de câte o întâmplare neprevăzută, ca, de pildă, când toţi dintr-o casă, de la mic la mare, erau cât pe ce să piară înăbuşiţi din pricina fumului de la sobă.

De alte boli aproape că nici nu se auzea, nici în casă la ei, nici în sat; doar dacă cineva nimerea pe

întuneric într-un par, ori se rostogolea din podul grajdului, sau încă dacă vreo scândură de pe acoperiş cădea în capul cuiva.

Aceasta se întâmpla însă rar şi împotriva unor asemenea întâmplări neprevăzute erau leacuri casnice încercate: locul lovit se freca cu foi de pătlagină sau leuştean sălbatic. Apoi îţi dădea să bei agheasmă sau se şoptea vreun descântec, şi totul trecea ca prin farmec.

Se întâmpla cam des să le vină rău din pricina gazelor din sobă. Atunci stăteau cu toţii claie peste grămadă prin paturi; se auzeau văicăreli şi gemete. Îşi puneau felii de castraveţi la cap şi se legau cu un prosop, ori picurau zeamă de boabe de răchitele în urechi şi miroseau hrean; unii ieşeau numai în cămaşă pe ger, afară, iar alţii zăceau în nesimţire pe jos.

Asta se întâmpla regulat o dată sau de două ori pe lună, fiindcă nu se îndurau să lase să se piardă degeaba căldura din sobe şi le astupau pe când mai jucau încă flăcările, ca în *Robert diavolul.* Nu te puteai atinge cu mâna de nicio sobă sau vreo corlată: erau încinse de ţi se ridica îndată o băşică pe piele. O singură dată, rânduiala neschimbată a vieţii lor a fost tulburată printr-o întâmplare în adevăr neaşteptată.

Într-o zi, când, după odihna de amiază, în urma unui prânz îmbelşugat, toată lumea se adunase la ceai, a sosit deodată de la oraş un ţăran din Oblomovka; s-a tot căutat în sân omul până ce, în cele din urmă, cu chiu cu vai, a scos de acolo un plic mototolit pe numele lui Ilia Ivanîci Oblomov.

Toată lumea a înlemnit de uimire. Stăpâna casei se schimbase chiar puţin la faţă. Ochii şi nasurile tuturor se îndreptară spre scrisoare.

— Mare minune! De la cine să fie? rosti, dezmeticindu-se în cele din urmă, cucoana.

Oblomov luă scrisoarea şi o răsuci pe toate părţile, nedumerit, neştiind ce să facă cu ea.

— De unde ai luat-o? întrebă el pe ţăran. Cine ţi-a dat-o?

— Apăi, din curtea unde am tras la oraş, răspunse ţăranul. Au venit de două ori de la poştă să întrebe de n-a venit vreun om de la Oblomovka: cică, au scrisoare pentru boier.

— Ei, şi atunci?…

— Apăi, dintru început, eu m-am pitit şi soldatul a plecat cu scrisoarea. Da m-a văzut dascălul de la Verhliovo şi m-a spus. A mai venit o dată. Şi când a venit, m-a ocărât, mi-a dat scrisoarea şi mi-a luat cinci copeici. Am întrebat ce să fac cu ea, un' s-o duc? Apăi mi-a poruncit să vi-o dau domniei-voastre.

— Mai bine n-o luai! spuse supărată cucoana.

— Păi că n-am vrut s-o iau. Ce ne trebuie nouă scrisoare, zic, n-avem nevoie de ea. N-avem poruncă să luăm scrisori, cum să îndrăznesc? Daţi-mi pace, zic, cu scrisoarea voastră! Numai că s-a supărat rău de tot soldatul şi a început a mă ocărî. A zis că mă pârăşte la mai marii lui. Ce era să fac? Am luat-o!

— Neghiobule! spuse cucoana.

— De la cine să fie? se întrebă Oblomov, uitându-se gânditor la adresă. Pare un scris cunoscut.

Scrisoarea trecu, din mână în mână. Începură a da cu presupusul: de la cine o fi şi despre ce o fi scriind în ea? În cele din urmă, nimeni n-a mai ştiut ce să zică.

Ilia Ivanovici porunci să i se aducă ochelarii. Căutarea lor ţinu ca la un ceas şi jumătate. Apoi îi puse şi era cât pe ce să deschidă scrisoarea.

— Ce faci, Ilia Ivanîci, n-o deschide! îl opri soţia cu teamă. Cine ştie ce o fi scriind în ea? O fi vreo grozăvie, vreo pacoste. S-a schimbat lumea în ziua de azi! Mai e zi şi mâine, şi poimâine, că doar nu fuge scrisoarea asta.

Aşadar, scrisoarea fu pusă bine, împreună cu ochelarii, şi toată lumea se aşează la ceai. Şi astfel

scrisoarea ar fi putut să rămână acolo ani de zile, de n-ar fi fost ceva din cale-afară de neobişnuit şi n-ar fi tulburat într-atât sufletele din Oblomovka. La ceai şi a doua zi nu se vorbea decât de scrisoare.

În cele din urmă, n-au mai avut răbdare şi, a patra zi, adunându-se cu toţii laolaltă, o deschiseră cu multă emoţie. Oblomov se uită la iscălitură.

— „Radişcev", citi el. Ehei! E de la Filip Matveici.

— Aa! E-ei! De la dânsul era! se auzea din toate părţile. Cum de mai trăieşte încă? Ia te uită, domnule, n-a murit încă! Slavă Domnului! Ce-o fi scriind?

Oblomov începu să citească cu glas tare. Aflară că Filip Matveici îi roagă să-i trimită reţeta de făcut bere, după care o făceau aşa de bună la Oblomovka.

— Să i-o trimitem, să i-o trimitem negreşit! ziseră cu toţii într-un glas. Trebuie să-i răspundem!

Mai trecură vreo două săptămâni.

— Trebuie, trebuie negreşit să-i răspundem! spunea mereu soţiei sale Ilia Ivanovici. Unde o fi reţeta aceea?

— Chiar aşa, unde o fi? răspundea aceasta. Trebuie s-o căutăm. Dar de ce atâta grabă? Mai stai puţin! Aşteaptă să vină sărbătorile, isprăvim cu postul şi atunci îi scrii. Mai e timp…

— Bine zici! îi scriu mai bine de sărbători, spuse Ilia Ivanovici.

La vremea sărbătorilor, iar a venit vorba de scrisoare. Ilia Ivanovici se pregăti chiar s-o scrie. Se închise în biroul său, îşi puse ochelarii şi se aşeză la masă.

Se făcu mare linişte în casă; li se porunci slugilor să nu bocănească, să nu facă zgomot. „Conaşul scrie!" spunea toată lumea, cu glasul acela plin de sfială şi respect cu care se vorbeşte când ai în casă un mort.

Nu apucă însă Oblomov să scrie decât „Prea stimate domn”, încet şi strâmb, cu rama tremurătoare şi cu atâta grijă de parcă ar fi făcut ceva primejdios, când, deodată, intră în birou soţia lui.

— Am căutat o grămadă, dar nu găsesc reţeta, spuse ea. Ar trebui să mai căutăm şi în dulapul din dormitor. Şi cum o să trimitem scrisoarea?

— Cu poşta, cred, răspunse Ilia Ivanovici.

— Dar cât o fi costând până acolo?

Oblomov scoase un calendar vechi şi căută în el.

— Patruzeci de copeici, răspunse el.

— Auzi? Să arunci în vânt patruzeci de copeici? spuse soţia. Mai bine ar fi să aşteptăm vreo ocazie de la oraş care să meargă într-acolo. Spune-le oamenilor din sat să întrebe.

— Chiar că ar fi mai bine s-o trimitem cu vreo ocazie, răspunse Ilia Ivanovici. Apoi, după ce încercă de câteva ori peniţa pe lemnul mesei, o vârî în călimară şi-şi scoase ochelarii.

— Chiar că e mai bine, spuse el în încheiere. Mai e timp; nu-i niciun zor.

Şi nu se ştie dacă, până la urmă, Filip Matveevici a primit sau nu reţeta.

Uneori, Ilia Ivanovici lua în mână câte o carte, îi era totuna care anume. Nici nu bănuia că lectura ar putea împlini o nevoie lăuntrică; o socotea drept un lux, de care puteai să te lipseşti uşor, întocmai după cum poţi să ai sau să nu ai tablouri pe pereţi, poţi să te duci sau să nu te duci la plimbare. Şi de aceea îi era indiferent ce fel de carte era; o privea ca pe un lucru menit să distreze omul când n-avea ce face şi se plictisea.

— Demult n-am mai citit o carte, spunea el sau, uneori, mai schimba introducerea: „Ia să citesc şi eu o carte!” sau nici atât, ci, zărind întâmplător cele câteva cărţi rămase de la fratele său, lua, fără a alege, ce-i cădea în mână. Dacă nimerea o scriere de Golikov, *Cartea cea mai nouă de vise, Rossiada* lui Heraskov sau tragediile lui Sumarokov sau încă

Analele vechi de trei ani, citea orice cu aceeaşi plăcere, spunând când şi când:

— Ia te uită ce a mai născocit! Mare şmecher! Bată-l norocul!

Acestea le spunea pe seama autorilor, profesie care nu s-a bucurat, niciodată de respect în ochii bătrânului Oblomov; luase chiar faţă de scriitori acea atitudine aproape dispreţuitoare pe care o aveau pentru ei oamenii de pe timpuri. Ca şi mulţi alţi contemporani de ai lui, socotea un autor de scrieri drept un pierde-vară, băiat de viaţă, chefliu, bun de distrat oamenii, un fel de măscărici.

Se întâmpla uneori să citească cu glas tare, ca să audă toată lumea, sau să le comunice ştiri din ziare vechi de trei ani.

— Scrie aici, de la Haga, spunea el, că maiestatea-sa regele a binevoit să se întoarcă sănătos la palat dintr-o scurtă călătorie.

Şi, spunând acestea, se uita prin ochelari la toţi auditorii. Sau:

— Cutare ambasador a înmânat, la Viena, scrisorile sale de acreditare.

— Iar aici scrie, citea el mai departe, că au fost traduse în limba rusă operele doamnei de Genlis[18].

— Te pomeneşti că traducerile astea se fac ca să stoarcă bani de la de-alde noi, nobilimea, zicea câte unul dintre auditorii săi, vreun mic moşier…

Iar sărmanul Iliuşa bătea drumurile acum să înveţe carte la Stolz.

Luni dimineaţa, se trezea din somn foarte trist şi abătut. Auzea glasul ascuţit al lui Vaska, strigând din capul scării:

— Antipka! Pune calul bălţat la trăsură! Pleacă domnişorul la neamţ.

Lui Iliuşa i se strângea inima de jale. Se ducea trist la mămica lui. Aceasta ştia prea bine ce-l durea şi căuta să-l încânte, dar suferea, în sinea ei, la gândul că se desparte de el pe o săptămână întreagă.

În dimineţile acelea, nu ştiau cu ce să-l mai îndoape. Îi făceau cozonaci şi covrigei, îl încărcau cu tot felul de murături, prăjituri şi dulceţuri, marmelade şi alte bunătăţi uscate şi zemoase, chiar şi de alte provizii. Toate acestea se trimiteau cu gândul că, la neamţ, nu se mănâncă prea bine.

— Acolo nu poţi să mănânci pe săturate, spuneau cei de la Oblomovka. La prânz, îţi dă o supă şi friptură cu cartofi; la ceai, unt, iar la cină, răbdări prăjite.

Ilia Ilici visa mai cu seamă acele zile de luni, când nu auzea glasul lui Vaska strigând să se pună calul la trăsură şi când maică-sa îl întâmpina la ceai cu zâmbet şi o veste plăcută:

— Astăzi nu pleci: joi e o sărbătoare mare şi nu face să te pui pe atâta drum, dus şi întors, pentru trei zile.

Sau deodată îl anunţa:

— Am intrat în săptămâna brânzei. Nu ne mai arde de învăţătură. O să facem blinele.

Se mai întâmpla şi aşa, ca, luni dimineaţa, mama să se uite cu luare-aminte la el şi să spună:

— Ai ochii tulburi. Te simţi bine?

Şi clătina îngrijorată din cap.

Şmecherul de băiat era sănătos tun, tăcea însă.

— Ia să mai stai tu săptămâna asta acasă, spunea mania. Pe urmă, ce-o mai da Dumnezeu.

Şi toată lumea din casă era adânc încredinţată că învăţătura şi lăsata secului sunt lucruri care se bat cap în cap sau că o sărbătoare care cade într-o joi e o piedică de neînlăturat în calea învăţăturii de peste săptămână.

Numai câte un servitor sau o fată din casă, care căpătaseră un perdaf din pricina domnişorului, mai bombăneau uneori cu năduf:

— Uf, răsfăţatule! Nu te mai cari odată la neamţul tău?

Altădată, Antipka apărea pe neaşteptate la neamţ, cu binecunoscutul cal bălţat, pe la mijlocul

sau chiar la începutul săptămânii. Venea să-l ia pe Ilia Ilici.

— Cică, a venit la Oblomovka Maria Savişna, Natalia Fadeevna sau familia Kuzovkov cu copiii. Aşa că, poftiţi acasă!

Şi Iliuşa petrecea acasă vreo trei săptămâni, apoi nu mai era mult până la săptămâna patimilor, apoi venea şi Pastele, iar pe urmă cineva din familie hotăra deodată, nu se ştie de ce, că în săptămâna după duminica Tomei nu se învaţă. Până la vară mai rămâneau vreo două săptămâni şi nu făcea să se mai ducă, iar vara se odihnea şi neamţul, aşa că mai bine era să lase învăţătura până la toamnă.

Aşa fiind, Ilia Ilici petrecea uneori în vacanţă câte o jumătate de an. Şi ce mult creştea în timpul ăsta! Ce bine se îngraşă! Ce minunat dormea! Cei din casă se bucurau privindu-l şi, dimpotrivă, când se întorcea sâmbăta de la neamţ, băgau cu toţii de seamă ca copilul a slăbit şi e palid la faţă.

— Ferească sfântul să i se întâmple ceva! spuneau tatăl şi mama. Învăţătura nu fuge, iar sănătatea n-o poţi cumpăra; sănătatea e mai scumpă decât orice în viaţă. Vine, sărăcuţul, de la învăţătură ca de la spital: s-a topit toată cărniţa de pe el, s-a jigărit rău… Mai e şi ştrengar: o clipă nu stă locului!

— Da, zicea tatăl, cu învăţătura nu-i de glumit: îi vine de hac oricui.

Şi aşa, duioşii părinţi căutau toate prilejurile ca să-şi oprească băiatul acasă. Şi, în afara sărbătorilor, se găseau prilejuri berechet: iarna era prea frig, vara, căldura prea mare, uneori mai şi ploua, iar toamna, piedica erau noroaiele. Câteodată, înfăţişarea lui Antipka dădea de gândit: nu că ar fi fost beat, dar parcă se uita cam ciudat. De nu s-ar întâmpla vreun bucluc – să se împotmolească ori să se răstoarne trăsura.

E drept că stăpânii Oblomovkăi căutau să dea acestor pretexte cât mai mult temei, chiar în propriii lor ochi, dar mai cu seamă în ochii lui

Stolz, care, şi de faţă şi în lipsa lor, nu-şi cruţa „*Donnerwetter*”[19] -ii pentru asemenea răsfăţ.

Vremurile Prostakovilor şi Skotininilor[20] trecuseră demult. Proverbul: „Ai carte, ai parte”, făcea pe atunci ocolul satelor şi cătunelor, odată cu cărţile pe care le aduceau vânzătorii de cărţi.

Bătrânii înţelegeau foloasele culturii, însă numai pe cele exterioare. Vedeau că toată lumea începe să-şi facă situaţii, adică să capete ranguri, decoraţii şi bani numai cu ajutorul învăţăturii; că bătrânii conţopişti, oameni de afaceri ruginiţi în serviciu, îmbătrâniţi în obiceiurile lor învechite, în şurubării şi chiţibuşuri, o duceau cam prost.

Începuseră să se răspândească zvonuri neliniştitoare despre nevoia de a învăţa nu numai carte, dar şi alte ştiinţe, despre care, până atunci, nu se mai auzise pe la ei. Între consilierul titular şi asesorul de colegiu se căscase o prăpastie, peste care singura punte era o diplomă.

Începuseră să dispară slujbaşii cei vechi, fii ai rutinei, crescuţi în spirit de luare de mită. Mulţi din cei care nu apucaseră să moară fuseseră daţi afară ca nefiind oameni de nădejde, iar alţii, trimişi în faţa justiţiei; cei mai fericiţi erau aceia care, lehămetisiţi de rânduielile cele noi, se retrăseseră la timp pe la cuiburile lor, cu care se pricopsiseră în timpul slujbei.

Oblomovii vedeau aceste lucruri şi înţelegeau foloasele învăţăturii, dar numai partea mănoasă a ei; despre nevoia lăuntrică de a învăţa aveau încă o idee slabă şi nebuloasă, de aceea doreau deocamdată să-i asigure lui Iliuşa al lor câţiva sorţi de izbândă.

Visau pentru el o uniformă cu fireturi de aur, şi-l închipuiau consilier de cameră, iar maică-sa îl vedea chiar şi guvernator. Dar toate acestea ei ar fi vrut să le cucerească cumva mai uşor, cu felurite şiretlicuri, ocolind pe ascuns pietrele şi piedicile presărate în calea învăţăturii, fără să-şi dea osteneală să treacă peste ele, adică, cu alte cuvinte,

să înveţe mai puţintel, fără a-şi trudi prea mult mintea şi trupul, fără să-şi piardă pentru aceasta grăsimea prielnică din anii copilăriei, ci numai atât cât să facă faţă formelor cerute şi să capete vreo diplomă în care să se spună că Iliuşa a *studiat toate ştiinţele şi artele.*

Acest sistem de educaţie oblomovian întâmpina o puternică opoziţie din partea sistemului lui Stolz. De ambele părţi se ducea o luptă crâncenă. Stolz le dădea adversarilor săi, una după alta, lovituri directe şi făţişe; aceştia căutau să le evite, recurgând la şiretlicurile mai sus pomenite ca şi la multe altele.

Nu se ştie cine ar fi ieşit învingător din această luptă. Poate că stăruinţa germană ar fi biruit îndărătnicia şi lenea celor de la Oblomovka, dacă neamţul n-ar fi întâmpinat greutăţi chiar în tabăra sa, şi astfel niciuna dintre părţi nu repurta, în cele din urmă, victoria. Secretul era că fiul lui Stolz îl răsfăţa pe Oblomov, fie suflându-i la lecţie, fie făcând, în locul lui, traducerile.

Lui Ilia Ilici i se înfăţişează limpede în minte traiul de la el de acasă şi de la Stolz.

Acasă, de cum se trezea, lângă patul lui răsărea Zaharka, ajuns mai târziu faimosul său fecior, Zahar Trofimîci.

Ca şi dădaca de pe vremuri, Zahar îi trăgea în picioare ciorapii, îl încălţa, iar Iliuşa, băiat de paisprezece ani, nu făcea decât să-i întindă când un picior, când altul, iar dacă ceva nu era tocmai pe placul lui, îl şi lovea pe Zaharka cu piciorul drept în nas.

Dacă Zaharka era nemulţumit şi îndrăznea să se plângă, mai căpăta o chelfăneală şi de la cei mart.

Pe urmă, Zaharka îl pieptăna, îl îmbrăca cu haina, trecând braţele lui Ilia Ilici prin mâneci cu multă băgare de seamă, ca să nu-l supere prea mult, amintindu-i totodată că trebuie să mai facă acum cutare sau cutare lucru: să se spele la sculare şi aşa mai departe.

Era de ajuns ca Ilia Ilici să dorească ceva, ca, la un semn al său, trei sau patru slugi să se repeadă să-i îndeplinească dorinţa; să ridice un lucru scăpat pe jos, ca să nu se întindă până la el, să-i aducă ceva sau sa fugă după altceva. Uneori, băiat vioi, Ilia Ilici ar fi vrut să se repeadă şi să facă totul singur, dar atunci tatăl şi mama, dimpreună cu trei mătuşi, începeau să strige cu toţii:

— Încotro? La ce? Dar Vaska, Vanka, Zaharka ce treabă au? Hei, Vaska! Vanka! Zaharka! Ce păziţi, gură-cască ce sunteţi? Vă arăt eu vouă!

Şi astfel Ilia Ilici nu ajungea niciodată să facă ceva singur. Mai târziu a ajuns şi el să creadă că e mai bine aşa şi a învăţat să strige la rândul său:

— Hei, Vaska! Vanka! Adu cutare! Dă-mi cutare! Nu vreau asta, vreau ailaltă! Fugi, aduncoace!

Uneori era sătul şi de grija şi dragostea părinţilor.

Dacă alerga pe scară sau prin curte, în urma lui se auzeau deodată zece glasuri speriate: „Vai, vai! Opriţi-l, ţineţi-l! Are să cadă, are să-şi spargă capul… Stai, stai!…”

Dacă pe timp de iarnă îi venea să iasă afară în cerdac sau să deschidă gemuleţul de la fereastră, iar începeau strigătele: „Vai, unde te duci, cum se poate? Nu alerga, nu te duce, nu deschide! Ai să te loveşti, o să răceşti…”

Şi amărât, Iliuşa rămânea în casă, îngrijit ca o floare exotică într-o seră şi ca şi aceasta creştea încet şi fără vlagă. Puterile care căutau să se afirme rămâneau închise în el şi se ofileau.

Uneori se trezea vioi, sprinten şi vesel, simţind că ceva clocoteşte, zburdă în el, de parcă ar fi intrat într-însul vreun drăcuşor, care-l împinge mereu ba să se caţere pe acoperiş, ba să încalece pe murg şi să pornească în galop spre pajiştea unde se coseşte fânul, ori să se urce pe gard sau să asmută câinii din sat. Uneori îi venea s-o ia la fugă prin sat, apoi pe câmpie, peste hârtoape şi prin

mestecăniş, să ajungă din trei sărituri în fundul râpei sau să se ia după alţi băieţi, ca să se bată cu zăpadă, să-şi măsoare puterile cu ei.

Drăcuşorul din el îl aţâţa mereu. Băiatul se ţinea cât se ţinea, dar în cele din urmă nu-l mai răbda inima; deodată, în toiul iernii, sărea cu capul gol de pe scară în curte, de acolo se repezea spre poartă, lua câte un bulgăre de zăpadă în fiecare mână şi alerga spre gloata de băieţi.

Vântul rece şi tăios îl bătea în faţă, gerul îi ciupea urechile, îi intra pe gură, pe gât, şi în piept îi creştea bucuria; fugea cât îl ţineau picioarele, ţipând şi râzând în hohote.

Iată şi băieţii! Arunca în ei cu zăpadă, şi nu nimerea: n-avea destulă îndemânare. Se apleca să mai ia zăpadă, dar deodată se pomenea cu un bulgăre, cât toată ziua în obraz. Cădea, îl cam durea, căci nu era deprins, dar, în acelaşi timp, se simţea atât de vesel şi, cu lacrimi în ochi, râdea în hohote…

În casă era zarvă mare: unde-i Iliuşa, a dispărut! Ţipete, gălăgie. În curte ieşea Zaharka, în urma lui Vaska, Mitka, Vanka alergau cu toţii, zăpăciţi prin curte.

În urma lor fugeau, apucându-i de picioare, doi câini, care, după cum se ştie, nu pot privi cu nepăsare un om care aleargă.

Oamenii alergau prin sat ţipând şi zbierând, iar câinii, lătrând.

În cele din urmă dădeau de băieţi şi atunci începea, răfuiala: pe unii îi trăgeau de păr, pe alţii de urechi ori le dădeau câte una pe după ceafă; erau ameninţaţi şi părinţii lor.

Pe urmă îl înhăţau pe domnişor, îl înfofoleau într-un cojoc, apoi cu şuba tatălui său, iar pe deasupra cu două pături, şi astfel îl aduceau în triumf, pe braţe, acasă.

Cei de acasă, care nici nu mai nădăjduiau să-l găsească în viaţă, văzându-l acum viu şi nevătămat, se bucurau nespus, îi mulţumeau

bunului Dumnezeu, apoi îi dădeau băiatului să bea ceai de izmă şi de soc, iar pe seară, de zmeură, şi-l ţineau câte trei zile în pat, pe când lui nu i-ar fi trebuit decât o singură doctorie: să fie lăsat să se joace în zăpadă.

X

De îndată ce sforăitul lui Ilia Ilici ajunse la urechile lui Zahar, acesta sări binişor, fără zgomot, de pe cuptor, ieşi în vârful degetelor în săliţă, îl încuie pe stăpânul său în casă şi porni spre poartă.

— A, Zahar Trofimîci, bine ai venit! De mult nu te-ai mai arătat! se auziră glasurile vizitiilor, feciorilor de casă, ale femeilor şi băieţilor adunaţi lângă poartă.

— Ce face al dumitale? A plecat de acasă? întrebă portarul.

— Trage la aghioase, răspunse morocănos Zahar.

— Cum aşa? întrebă vizitiul. Parcă ar fi cam devreme la ceasul ăsta… Nu i-o fi bine, pesemne.

— Ei aş! N-are nici pe dracu! S-a pilit! spuse Zahar cu un aer foarte convins. Să vă spun, n-aveţi să credeţi: a băut singur o sticlă şi jumătate de madera, două căni de cvas şi acu s-a aşternut pe somn.

— Halal! spuse cu jind vizitiul.

— Da ce i-a venit azi? întrebă una dintre femei.

— Nu-i numai azi, Tatiana Ivanovna, răspunse Zahar, uitându-se la ea, după obiceiul său, dintr-o parte. Nu mai e bun de nimica. Ţie-e şi silă să vorbeşti!

— Ca şi cucoana mea! suspină femeia.

— Ce zici, Tatiana Ivanovna, are de gând dumneaei să iasă pe undeva astăzi? întrebă vizitiul. Aş avea şi eu o trebşoară pe aici, pe aproape.

— Un’ să se ducă? răspunse Tatiana. Şade în casă cu iubitul ei şi nu se mai satură amândoi să se uite unul la altul.

— Vine cam des pe la dumneavoastră, spuse portarul. Mă sâcâie în fiecare noapte, blăstămatul! Toată lumea se linişteşte: care a fost să plece, pleacă, care a fost să vie, vine; numai dumnealui e totdeauna ultimul; ba încă se mai supără dacă găseşte uşa din faţă încuiată… o fi vrând să stau de dragul lui să păzesc intrarea!

— Mare dobitoc, fraţilor! spuse Tatiana. Altul ca el nu mai găseşti. Câte şi mai câte nu-i aduce dânşii! Iar ea se împopoţonează curat ca o păuniţă şi se poartă aşa, fudulă. Dar să vadă cineva ce fuste şi ce ciorapi poartă… mai mare ruşinea! Nu se spală pe gât câte două săptămâni, dar pe obraz se sulimeneşte… Câte-odată, mă împinge păcatul şi-i zic în gând: „Vai de capul tău! Mai bine te-ai lega cu o basma la cap şi te-ai duce să te-nchini la mânăstire.”

Râseră cu toţii, afară de Zahar.

— Bravo, Tatiana Ivanovna, că bine mai zici! îi ţinură hangul câteva glasuri.

— Da, chiar aşa! urmă Tatiana. Cum de rabdă boierii una ca asta pe lângă ei?…

— Încotro te duceai? o întreba careva. Ce ai în legătură?

— Duc o rochie la croitoreasă. M-a trimis fandosită mea: cică-i prea largă! Dar numai Duniaşa şi cu mine ştim cât îi de largă, când începem să-i strângem cărnurile în corset ne rupem mâinile şi trei zile nu mai suntem bune de nimic. Ei, mă duc! Rămâneţi cu bine!

— Umblă sănătoasă! spuseră unii dintre ei.

— Umblă sănătoasă, Tatiana Ivanovna! spuse şi vizitiul. Şi mai poftim pe la noi, pe seară!

— Nu ştiu dacă oi putea; poate viu, poate nu… ei, rămâneţi sănătoşi!

— Du-te sănătoasă, răspunseră toţi ceilalţi.

— La revedere… şi cu bine! adăugă ea plecând.

— La revedere, Tatiana Ivanovna, îi mai strigă o dată din urmă vizitiul.

— La revedere! răspunse ea din drum.

După plecarea ei, Zahar parcă-şi aştepta rândul la cuvânt. Se aşează pe stâlpuleţul de tuci de lângă poartă, bălăbănindu-şi picioarele şi uitându-se mohorât şi distrat la trecători şi trăsuri.

— Ei, ce-ţi mai face boierul, Zahar Trofimîci? întrebă portarul.

— Ca întotdeauna, nu ştie ce să mai scornească, spuse Zahar. „Tot din pricina ta îndur eu necaz", adică din pricina casei. E supărat foc; nu vrea nici în ruptul capului să se mute…

— Dar cu ce-s eu vinovat? răspunse portarul. Dinspre partea mea, poate să stea toată viaţa. Ce, eu-s stăpânul? Aşa am primit şi eu poruncă… Ei, de-aş fi eu stăpân aici! Dar vezi că nu sunt.

— Ei şi ce face? Face gură? întrebă un vizitiu.

— Zbiară, de mă-ntreb cum de mai pot răbda!

— Ce are a face? Dacă înjură mereu, înseamnă că e boier bun! spuse un fecior, deschizându-şi încet, cu scârţâit, tabachera rotundă.

În afară de Zahar, toată lumea întinse mâinile spre ea. Începură cu toţii să tragă tabac pe nas, să strănute şi să scuipe.

— E mai sănătos dacă-njură, urmă feciorul, cu cât înjură mai dihai, cu atât e mai bine: cel puţin nu te bate. Eu, unul, am fost tocmit la un boier care nici nu ştiai ce ai greşit, că te şi înhăţa de păr.

Zahar aşteptă cu o mutră plină de dispreţ să-şi sfârşească feciorul vorba. Apoi, întorcându-se către vizitiu, urmă:

— Te batjocoreşte nitam-nisam şi nici nu-i pasă!

— E cusurgiu? întrebă portarul.

— Tiii! făcu răguşit Zahar cu mult înţeles, închizând din ochi. Cusurgiu, nevoie mare! Nu poţi să-i intri în voie: ba că nu ştii să umbli, ba că nu te pricepi la servit, ca le spargi pe toate, nu ţii curat în casă, furi, mănânci prea mult… ptiu, lua-l-ar naiba! Azi s-a legat de mine… mai mare

ruşinea! Şi pentru ce? Rămăsese o bucăţică de brânză din cea săptămână, nici la câini nu ţi-ar fi venit s-o arunci, darmite s-o mănânce omul. Întâi m-a întrebat: „Vasăzică nu-i?” Şi apoi dă-i şi dă-i; cică: „Eşti bun de spânzurat, ar trebui să te bag în smoală clocotită şi să rup carnea de pe tine cu un cleşte încins; să te trag în ţeapă ar trebui”, aşa zicea. Mai-mai să mă ia la bătaie… Ce credeţi voi, oameni buni? Deunăzi, nu ştiu cum s-a întâmplat, că l-am opărit la un picior cu nişte apă fiartă; văleu, ce a mai răcnit! De nu m-aş fi tras la o parte, mă izbea cu pumnul în piept… Căuta să mă atingă! Chiar că m-ar fi izbit…

Vizitiul clătină din cap, iar portarul zise:

— Arţăgos boier, n-am ce zice: nu-ţi iartă nimic!

— Dacă înjură numai, e boier de treabă! spuse iar netulburat acelaşi fecior de mai înainte. E câte unul de nu zice nimic, şi-i mai rău: se uită ce se uită la tine şi odată – haţ! – te-a şi înşfăcat de păr, mai înainte să-ţi dai seama pentru ce anume!

— Curat de pomană, urmă Zahar, fără să ţină seama de spusele feciorului, nici acuma nu i s-a vindecat piciorul. Pune mereu alifie. Da lasă-l în plata Domnului!

— Abraş boier! spuse portarul.

— Ferească sfântul! urmă Zahar. Are să mă omoare într-o zi, zău aşa! Pentru orice fleac, din ăla „împieliţat”… nu mă scoate… Nu i-aş mai pomeni numele… Iar azi a născocit ceva nou: „Otravă”, aşa mi-a zis! Cum de-i vine să rostească asemenea cuvinte?

— Asta nu-i nimic! o ţinea întruna feciorul. Dacă-njură, să zici bogdaproste şi să-i dea Dumnezeu sănătate… E mai rău să tacă întruna; tu treci pe lângă el, iar el se uită ce se uită la tine, şi odată te-nşfacă. Aşa era boierul meu. Iar dacă înjură, nu-i nimic…

— Aşa-ţi trebuie, îi răspunse Zahar, supărat că-l tot întrerupe, să fi fost eu în locul lui, îţi dădeam o chelfăneală mai straşnică.

— Cum îţi zice, „împieliţat”, Zahar Trofimîci? întrebă un băiat de casă de vreo cincisprezece ani. O fi vrând să zică „dracu-mpieliţat”?

Zahar se întoarse încet spre el şi-l privi lung cu ochii tulburi.

— Vezi-ţi de nasul tău! spuse el apoi cu muşcătoare ironie. Prea eşti ţânc să faci pe grozavul! Măcar că eşti din casa gheneralului, odată te apuc de ciuf! Şterge-o la locul tău!

Băiatul se dădu înapoi cu vreo doi paşi, se opri şi-l privi zâmbind pe Zahar.

— Ce te hlizeşti la mine? hârâi mânios Zahar. Las’ că pun eu mâna pe tine şi-ţi potrivesc urechile, să te-nvăţ minte.

În timpul acesta din casă ieşi grăbit un fecior de statură uriaşă, îmbrăcat cu livrea cu fireturi şi pantofi de lac. Se apropie de băiat, îi arse o palmă şi-l făcu „prost”.

— Ce v-am făcut, Matvei Moseici? De ce mă bateţi? întrebă băiatul, ruşinat şi buimăcit, cu mâna la falcă, clipind repede din ochi.

— Aha! Mai şi vorbeşti, îi răspunse feciorul. Alerg după tine prin toată casa şi tu stai aici la taifas!

Şi, apucându-l cu o mână de păr, îi aplecă capul şi-i dădu trei pumni la ceafă, metodic, fără grabă şi cu măsură.

— Conaşul te-a sunat de cinci ori, adăugă el în chip de morală. Şi eu să-nghit ceartă pentru un ţânc ca tine! Hai!…

Şi arătă poruncitor spre scară. Băiatul stătu o clipă locului, plin de nedumerire, clipi de vreo două ori din ochi, aruncă o privire feciorului, apoi, văzând că nu se poate aştepta de la el decât cel mult să înceapă iar povestea de adineaori, dădu din cap şi se repezi spre scară.

Zahar triumfa.

— Dă-i, Matvei Moseici, trage-i la moacă! Dă-i, nu te lăsa! zicea el, plin de fioroasă bucurie. Nu l-ai croit destul! Halal, Matvei Moseici! Să trăieşti!

Prea e isteţ băiatul… Ei, văzuşi ce-i aia „dracul împielițat”? Îţi mai faci râs de mine?

Slugile râdeau în cor, ţinând cu feciorul care-l bătuse pe băiat şi cu Zahar care se bucura de răul altuia. Numai cu băiatul nu ţinea nimeni.

— Uite-aşa, întocmai aşa se întâmpla cu boierul meu dinainte, începu acelaşi fecior care îi tot tăiase vorba lui Zahar. Uneori mi se-ntâmpla să mă gândesc numai la o petrecere, iar dânsul parcă-mi ghicise gândul: trecea pe lângă mine şi odată mă înhăţa, uite-aşa cum l-a înhăţat adineaori Matvei Moseici pe Andriuşka. Dacă înjură, n-are nimic! Mare lucru că ţi-a spus „dracul împielițat”!

— Pe tine te-ar fi înşfăcat poate şi boierul dânsului, îi răspunse vizitiul cu un semn spre Zahar, ai o chică grozavă! Dar pe Zahar Trofimîci de ce ar putea să-l apuce? Că doar are capul luciu ca dovleacul… Doar de bărbile astea două de pe fălci să-l înhaţe; chiar că ar avea de ce să tragă!

Toată lumea izbucni în râs. Zahar era năucit de purtarea vizitiului, singurul om cu care vorbise până mai adineaori prieteneşte.

— Las’ că te spun eu boierului, începu el cu glasul său răguşit, o găsi el de ce să te tragă: ţi-o netezi el barba. E toată plină de ţurţuri.

— Grozav boier mai ai şi tu! Se vede că altă treabă n-are decât să tragă de barbă vizitii străini. Dintâi făceţi-vă rost de un vizitiu al vostru, şi atunci să-l trageţi de barbă cât vreţi. Prea vă grozăviţi!

— Ai vrea poate să te ia pe tine de vizitiu, pungaşule? se răsti la el Zahar. Dacă vrei să ştii, nu eşti bun nici de înhămat la trăsura boierului meu.

— Dacă şi ăsta mai e boier, spuse batjocoritor vizitiul. De unde l-ai mai scos şi tu pe unul ca ăsta?

Şi izbucniră în râs cu toţii: vizitiul, portarul, bărbierul, feciorul şi apărătorul sistemului de înjurături.

— Râdeţi voi, râdeţi, că vă spun boierului! se necăjea Zahar. Iar tu, adăugă el, întorcându-se spre portar, ar fi trebuit să-i potoleşti pe toţi tâlharii ăştia, nu să râzi. Pentru ce ai fost pus aici? Să ţii ordine. Şi când colo, ce faci? Las' că te spun boierului şi pe tine, să vezi ce păţeşti!

— Ei, lasă, lasă, Zahar Trofimîci! căuta portarul să-l împace. Ce ţi-a făcut?

— Cum de-ndrăzneşte să vorbească aşa de boierul meu? sări Zahar arătându-l cu mâna pe vizitiu. Ce ştie el cine-i boierul meu! adăugă, plin de patimă. Apoi către vizitiu: Tu nici n-ai visat aşa boier: bun, deştept şi frumos! Iar al tău, o mârţoagă nemâncată! Mai mare ruşinea să vă vadă omul ieşind din curte cu iapa voastră murgă: parc-aţi fi nişte cerşetori! Iar de mâncat, numai ridichi negre cu cvas mâncaţi. Haina de pe tine e numai găuri!

Trebuie să adăugăm aici că haina vizitiului n-avea nicio găurică.

— Da, ce să zic, altul ca boierul tău chiar că nu se mai găseşte, îi tăie vorba vizitiul şi trase repede afară colţul de cămaşă care-i ieşea lui Zahar prin gaura de la subţiori:

— Hai, lăsaţi cearta! spuse portarul, căutând să-i despartă.

— Aşa, rupi hainele de pe mine! strigă Zahar, trăgându-şi cămaşa şi mai tare în afară. Lasă, îi arăt eu asta boierului! Ia uitaţi-vă, fraţilor, ce mi-a făcut: mi-a rupt haina!

— Ei, asta-i! spuse vizitiul băgând-o oarecum pe mânecă. Se vede treaba că te-o fi scărmănat boierul…

— Un boier ca al meu! răspunse Zahar. Păi dânsul e pâinea lui Dumnezeu: are un suflet! Să-i dea Cel de Sus sănătate! Trăiesc la el ca în sânul lui Avraam: de nevoie nu ştiu; nu m-a făcut niciodată prost, am trai bun şi liniştit; mănânc de la masa lui şi mă plimb după pofta inimii. Asta-i!… Iar la ţară am o casă a mea, o grădină de zarzavat

numai pentru mine şi tainul de grâu; ţăranii se ploconesc în faţa mea! Eu sunt şi administrator şi *majurdon!* Iar voi veniţi cu ale voastre…

De mânios ce era, nu mai putea nici să vorbească, deşi ar fi vrut să-şi strivească definitiv adversarul. Se opri o clipă ca să-şi adune puterile şi să caute o vorbă mai usturătoare, dar, furios cum era, nu găsi nimic.

— Ai să vezi tu ce-ai să păţeşti pentru haina asta. Să mai pofteşti şi altă dată să rupi haine… rosti el în cele din urmă.

Se simţea atins în cele mai bune sentimente ale lui. În el se treziseră deodată amorul propriu şi ambiţia, şi arătă cu toată puterea devotamentul său pentru boier. Era gata să împroaşte cu fiere nu numai pe adversarul său, dar şi pe stăpânul acestuia, cu toate neamurile lui, deşi nu le cunoştea şi nici nu ştia dacă are, ca şi pe toate cunoştinţele lui. Repetă cu o uimitoare exactitate de amănunte toate clevetirile şi bârfelile pe care le auzise mai înainte de la vizitiu, în pălăvrăgelile lor despre boieri.

— Tu şi cu boierul tău sunteţi nişte coate-goale afurisite, nişte jidovi, mai rău ca nemţii! spunea el. Parcă nu ştiu eu cine v-a fost bunicul: un vânzător de haine vechi, la hala de vechituri. Aseară, când au plecat musafirii de la voi, mă-ntrebam de nu cumva v-au călcat casa nişte tâlhari, aşa de rufoşi erau, mai mare jalea să te uiţi la ei! Şi mă-sa tot la hala de vechituri vindea haine vechi, şi încă de furat.

— Haide, hai, lăsaţi asta, căuta să-i împace portarul.

— Da, spunea Zahar, al meu, în schimb, slava Domnului! E boier de viţă veche, iar prietenii lui sunt toţi ghenerali, conţi şi prinţi. Şi nici nu primeşte pe orice conte: pe câte unul îl lasă să aştepte în antreu… La noi vin toţi scriitorii…

— Ce fel de scriitori, frăţioare? întrebă portarul vrând să curme cearta… Tot un fel de conţopişti

trebuie să fie.

— Nu, nişte boieri care stau şi născocesc ce le trece lor prin cap, îl lămuri Zahar.

— Şi ce fac la voi? întrebă portarul.

— Ce să facă? Unul cere o lulea, altul nişte vin de Xeres… începu Zahar, dar se opri, văzând că aproape toţi cei din jurul lui zâmbesc zeflemitor. Apoi, voi, ăştia, sunteţi cu toţii nişte netrebnici, spuse el repede, aruncând asupra tuturor o privire piezişă. Las' că o să te învăţăm noi să mai rupi hainele altora! Mă duc să te spun boierului! adăugă el şi o porni spre casă.

— Vino-ţi în fire, Zahar Trofimîci, stai puţin! îl strigă din urmă portarul. Să mergem la berărie, te rog eu, să mergem…

Zahar se opri din drum, se răsuci în loc şi, fără să se uite la celelalte slugi, porni şi mai repede spre stradă. Ajunse astfel fără să se întoarcă până la uşa berăriei de peste drum; aci se întoarse spre cei din curte, le aruncă o privire întunecată şi, făcându-le un semn şi mai mânios cu mâna să-l urmeze dispăru după uşă.

Ceilalţi se împrăştiară: unii spre berărie, alţii spre casă. În curte nu mai rămase decât feciorul.

— Ei şi ce dacă are să-i spună boierului? vorbi el de unul singur, dus pe gânduri şi netulburat, deschizându-şi încet tabachera. După cum se vede, are un boier bun, n-o să facă decât să înjure. Şi parcă-i mare lucru dacă înjură?! Altul se uită ce se uită, şi odată te înşfacă de păr…

XI

Nu mult după ora patru, Zahar deschise încet, fără zgomot, uşa din faţă şi se strecură în vârful picioarelor în odaia lui. Se apropie de uşa biroului, îşi lipi de ea urechea, pe urmă se lăsă pe vine şi se uită prin gaura cheii.

Din birou se auzea un sforăit ritmic.

— Doarme, spuse el în şoaptă, ar cam fi timpul să-l trezesc: acuşi e patru şi jumătate.

Îşi drese glasul şi pătrunse în birou.

— Ilia Ilici! Ilia Ilici! începu el încet, aşezându-se la căpătâiul lui Oblomov.

Acesta sforăia înainte.

— Bine mai doarme! spuse Zahar. Buştean. Ilia Ilici!

Îl atinse încet pe mânecă.

— Sculaţi-vă: e ceasul patru jumătate.

Drept răspuns, Ilia Ilici mormăi doar ceva prin somn, fără să se trezească.

— Sculaţi-vă odată, Ilia Ilici! E ruşinos! spuse Zahar ridicându-şi glasul.

Nu primi însă niciun răspuns.

— Ilia Ilici! striga mereu Zahar, trăgându-l de mânecă.

Oblomov întoarse uşor spre el capul şi deschise alene un ochi cu o privire de paralitic.

— Cine-i? întrebă el răguşit.

— Eu. Sculaţi-vă.

— Ieşi afară! mormăi Ilia Ilici şi se cufundă din nou într-un somn adânc.

În loc de sforăit, se auzea acum un fluierat nazal. Zahar îl trase de pulpana hainei.

— Ce vrei? se răsti mânios Oblomov, deschizând deodată amândoi ochii.

— Mi-aţi poruncit să vă trezesc.

— Ştiu. Ţi-ai făcut datoria, acum ieşi afară! Restul mă priveşte…

— Nu plec, spuse Zahar, trăgându-l de mânecă.

— Nu pune mâna! se rugă blând Ilia Ilici şi, vârându-şi faţa în perne, se porni iar pe sforăit.

— Nu se poate, Ilia Ilici, tot zicea Zahar, v-aş lăsa eu bucuros, dar nu se poate!

Şi-l scutură pe boier.

— Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă-n pace! căuta să-l convingă Oblomov, deschizând ochii.

— Dacă vă las în pace, pe urmă tot dumneavoastră va supăraţi că nu v-am trezit…

— Of, Doamne, Doamne! Ce om! zise Oblomov. Lasă-mă numai o clipă să mai dorm; numai o clipă! Ştiu doar şi eu…

Şi deodată tăcu, răpus de somn.

— La dormit te pricepi! se supără Zahar, sigur că boierul nu-l aude. Ia te uită: doarme ca un buştean! De ce te-ai mai născut şi tu pe lumea asta, nenorocitule?! Ci scoală-te odată, când îţi spun… începu ei să răcnească.

— Cum ai zis? Cum? spuse ameninţător Oblomov, ridicându-şi capul de pe pernă.

— Am zis că… de ce nu vă sculaţi? răspunse blând Zahar.

— Nu, n-ai zis aşa. Cum ai zis, hai? Cum îndrăzneşti?

— Ce să fie?

— Să-mi vorbeşti aşa de urât?

— Aţi visat, boierule… Zău că aţi visat.

— Crezi că dorm? Nu dorm, aud tot…

Şi adormi iar.

— Poftim, spuse Zahar, plin de deznădejde, vai de capul tău, amărâtule! Stai aici ca un buştean!

Ţi-e şi scârbă să te uiţi la el. Ia priviţi-l, oameni buni!… Ptiu! Sculaţi-vă, sculaţi-vă! începu el deodată speriat. Ilia Ilici! Ia uitaţi-vă ce e în jurul dumneavoastră…

Oblomov ridică repede capul, se uită în jurul lui, dar se culcă iar cu un oftat adânc.

— Lasă-mă-n pace! spuse el deodată cu severitate. Eu ţi-am poruncit să mă trezeşti, dar acum îmi schimb porunca. Ai auzit? O să mă trezesc singur, când oi vrea eu.

Câteodată, Zahar îl lăsa în pace, spunând:

— Dacă-i pe aşa, sforăie înainte, lua-te-ar dracu!

Alteori, nu se lăsa, ţinea morţiş să-l scoale şi îşi ajungea scopul, ca acum.

— Sculaţi-vă, sculaţi-vă! începu el să zbiere cât îl ţinea gura, trăgându-l pe Oblomov cu amândouă mâinile de poalele şi mâneca halatului.

Deodată, Oblomov sări în picioare şi se repezi la Zahar.

— Stai că te învăţ eu minte să-l mai trezeşti pe boierul tău când vrea să se odihnească! spuse el.

Zahar o luă la sănătoasa. Iar Oblomov, după doi paşi, se dezmetici şi începu să se întindă şi să caşte.

— Adu-mi… nişte cvas… îngăimă el printre căscaturi.

Deodată, din spatele lui Zahar izbucni un hohot de râs. Amândoi întoarseră capul.

— Stolz! Stolz! strigă cu bucurie Oblomov, repezindu-se spre oaspe.

— Andrei Ivanîci! zise Zahar cu un rânjet voios.

Stolz râdea mai departe: asistase la toată scena.

Partea a doua

I

Stolz era german numai pe jumătate, după tată. Mamă-sa era rusoaică. Ţinea de legea ortodoxă. Vorbea ruseşte încă din copilărie; rusa o deprinsese de la maică-sa şi din cărţi, în sălile universităţii, în jocurile cu băieţii de la ţară, vorbind cu părinţii lor şi în târgurile Moscovei. Limba germană o ştia de la tatăl său şi din cărţi.

Crescuse şi învăţase în satul Verhliovo, unde tatăl său era administrator de moşie. De la vârsta de opt ani studiase harta geografică sub îndrumarea tatălui său, citise silabisind vorbă cu vorbă scrieri de-ale lui Herder[21] şi Wieland[22], ca şi versete biblice, şi făcuse adunarea la socotelile stângace ale ţăranilor, târgoveţilor şi muncitorilor de la fabrică; cu maică-sa citea din sfânta scriptură, învăţa pe de rost fabulele lui Krîlov şi buchisea din *Telemac*[23].

Când lăsa cartea, alerga împreună cu alţi băieţi să prade cuiburi de păsări şi, de multe ori, în timpul lecţiei sau la rugăciune, din buzunarul lui se auzea un piuit de pui de stăncuţă.

Uneori tatăl său se aşeza după amiază sub un pom din grădină şi trăgea din lulea, iar mama împletea vreo flanelă sau broda pe canava. Deodată, din stradă, se auzeau ţipete, gălăgie şi năvăleau în curte o grămadă de oameni.

— Ce s-a-ntâmplat? întreba mama, speriată.

— L-or fi aducând iar pe Andrei, răspundea liniştit tatăl.

Prin porţile larg deschise dădeau buzna în grădină ţărani, femei şi copii. Îl aduceau, într-adevăr, pe Andrei; dar, Doamne, în ce hal! Fără cizme, cu hainele sfâşiate; totdeauna era vorba şi de un nas stâlcit, fie al lui, fie al unui alt băiat.

Mama era foarte îngrijorată când Andriuşa dispărea de acasă câte o zi întreagă; de n-ar fi fost porunca tatălui de a-l lăsa pe băiat în voia lui, ea ar fi fost mai bucuroasă, firește, să-l ţină pe lângă dânsa.

Îl spăla, îl primenea, îi dădea alte haine; o zi întreagă Andriuşa umbla curăţel şi cuminte ca un băiat bine crescut; pe seară însă, uneori chiar şi dimineaţa, se pomeneau că-l aduce cineva acasă, murdar şi ciufulit, de nu-l mai cunoşteai. Uneori îl aduceau ţăranii pe un car cu fân, altă dată venea cu pescarii, în barcă, dormind pe năvoade.

Mama izbucnea în plâns, dar tatăl nu zicea nimic, ba încă râdea.

— O să iasă din el un *Bursch*[24] bun, foarte bun! spunea el câteodată.

— Vai de mine, Ivan Bogdanîci, se jeluia mama, nu e zi de la Dumnezeu să nu-mi vină acasă plin de vânătăi. Iar deunăzi s-a întors cu nasul însângerat.

— Ai mai văzut copil să nu-şi fi stâlcit niciodată nasul sau să nu-l fi stâlcit pe-al altuia? spunea râzând tatăl.

Mama plângea ce plângea, iar apoi se aşeza la pian să-şi mai uite de necaz, cântând din Herz[25]; lacrimile îi picau una câte una pe clape. Dar iată că se întorcea Andriuşa sau îl aducea cineva. Începea să povestească atât de viu, cu atâta haz, încât o făcea şi pe ea să râdă. Era atât de ager la minte! Curând începu să-l citească pe *Telemac* în franţuzeşte, tot atât de bine ca şi ea, şi să cânte cu maică-sa la pian la patru mâini.

Odată a lipsit de-acasă o săptămână întreagă. Maică-sa nu mai contenea cu plânsul, iar tatălui puţin îi păsa: se plimba prin grădină şi fuma.

— Dacă ar fi dispărut băiatul lui Oblomov, răspunse el la îndemnul soţiei sale de a porni în căutarea lui Andrei, aş fi sculat în picioare tot satul, cu poliţia judeţeană cu tot. Cât despre Andrei, las' că vine el singur. Straşnic băiat!

A doua zi îl găsiră pe Andrei dormind liniştit în aşternutul său, iar sub pat o puşcă – cine ştie a cui! – şi un funt de praf de puşcă şi de alice.

— Unde mi-ai umblat? De unde-ai luat puşca? îl copleşi cu întrebări maică-sa. De ce taci?

— Aşa! fu singurul răspuns.

Tatăl îl întrebă atât: dacă a făcut traducerea din Cornelius Nepos în limba germană.

— Nu, răspunse băiatul.

Tatăl îl apucă cu o mână de guler, îl scoase afară pe poartă, îi puse şapca în cap şi-i dădu un picior la spate, de-l trânti jos.

— Întoarce-te de unde ai venit, adăugă el, şi să-mi vii cu traducerea făcută, chiar două capitole în loc de unul, iar pentru maică-ta să înveţi pe de rost rolul din comedia franţuzească pe care ţi l-a dat. Până atunci, să nu te văd!

Andrei se întoarse peste o săptămână cu traducerea făcută şi cu rolul învăţat.

Când se făcu mai mare, tatăl său îl lua cu el în brişcă, îi punea hăţurile în mână şi-i poruncea să-l ducă la fabrică, apoi la câmp, în oraş, la diferiţi negustori şi la autorităţi, ori să vadă vreun soi de lut pe care-l încerca pipăindu-l cu degetul, mirosindu-l sau chiar luându-l în gură, după care îi dădea şi băiatului să miroasă şi-i explica totodată ce fel de lut e şi la ce e bun. Uneori, se duceau să vadă cum se fabrică potasa sau catranul, cum se topeşte seul.

La vârsta de patrusprezece-cincisprezece ani, băiatul se ducea deseori la oraş singur, în brişcă sau călare, cu geanta la oblâncul şeii, cu diferite însărcinări din partea tatălui său. Nu se întâmpla niciodată să uite sau să încurce ceva, să scape ceva din vedere sau să facă vreo greşeală.

— *Recht gut, mein lieber Junge*[26]! spunea tatăl său, după ce-i asculta raportul; îl bătea cu palma lui lată peste umăr şi-i dădea două-trei ruble, după importanţa însărcinării primite.

Mama stătea mult după aceea să-l spele pe Andriuşa de funingine, noroi, lut şi seu.

Nu era prea încântată de această educaţie. Se temea că fiul ei are să ajungă un *Bürger*[27] german, de felul celor din rândul cărora ieşise tatăl lui. Pentru ea, întreaga naţiune germană nu era decât o adunătură de mic-burghezi; nu-i plăcea grosolănia, independenţa şi trufia cu care masa germanilor îşi afirma pretutindeni drepturile milenare de *Bürger,* întocmai aşa cum îşi poartă vaca în văzul tuturor coarnele, fără să şi le poată ascunde la nevoie.

După părerea ei, în toată naţiunea germană nu exista şi nici nu putea să existe vreun gentleman. Nu găsea în caracterul nemţilor niciun fel de duioşie, de delicateţe sau îngăduinţă, nimic din trăsăturile acelea care fac viaţa atât de plăcută în lumea bună şi care-ţi permit să ocoleşti unele reguli, sa calci vreun obicei general, să nu te supui unui cod.

Nu, neghiobii aceştia o luau razna, nu ştiau decât una şi bună – ce au învăţat, ce şi-au băgat în cap – fiind gata să spargă şi pereţii cu capul, numai ca să-şi respecte regulile lor.

Fusese guvernantă într-o casă bogată şi avusese prilejul să se plimbe prin străinătăţi. Cutreierase toată Germania şi, pentru ea, nemţii nu erau decât o gloată de vânzători de prăvălie, meseriaşi şi negustori, care fumau pipe scurte şi scuipau printre dinţi, de ofiţeri cu mutre cazone, băţoşi de parcă ar fi înghiţit un par, sau de funcţionari cu chipuri şterse, capabili numai de muncă brută, de luptă anevoioasă pentru bani, de ordine anostă, de viaţă plicticos de regulată şi de îndeplinirea pedantă a îndatoririlor. Erau cu toţii nişte *Bürgeri* stângaci în purtări, cu mâinile mari şi bătătorite, cu obraji rumeni de târgoveţi, şi grosolani la vorbă.

„Oricum ai îmbrăca un neamţ, se gândea ea, oricât de fină şi de albă ar fi cămaşa, chiar dacă s-ar încălţa cu cizme de lac sau ar pune mănuşi galbene de piele, tot are să pară din topor; din manşetele albe o să-i iasă mâinile aspre şi roşii, iar haina elegantă nu va putea ascunde firea lui de brutar sau de cârciumar. Mâinile acestea aspre par să fi fost anume făcute ca să ţină o sculă sau, cel mult, un arcuş într-o orchestră.”

În fiul ei însă întrezărea un ideal de boier, fie şi cam parvenit, trăgându-se dintr-un tată burghez; rămânea totuşi copilul unei nobile ruse, un băieţaş alb la piele, cu trupul frumos şi fin croit, cu mâini şi picioare mici, faţa curată, privirea limpede şi vioaie, un băiat de felul acelora pe care i-a văzut prin casele bogate ruseşti sau în străinătate, dar, bineînţeles, nu la nemţi.

Când colo, băiatul ei avea să urnească din loc pietre de moară, să se întoarcă acasă de la fabrici şi de pe câmp întocmai ca şi tatăl său – plin de bălegar şi de unsoare, cu mâinile murdare, roşii şi aspre, şi o poftă de mâncare ca de lup!

Se apuca atunci să-i taie lui Andriuşa unghiile, să-i încreţească părul, să-i coasă guleraşe şi plastroane elegante; îi comanda hăinuţe la oraş, îl învăţa să asculte acordurile melancolice ale lui Herz, cântece despre flori şi despre poezia vieţii, îi vorbea în şoaptă despre strălucita vocaţie de militar sau de scriitor, visa, împreună cu el, destinul înalt de care au parte unii oameni…

Şi toate perspectivele acestea să se năruie din pricina ţăcănitului de abac, a descifrării chitanţelor soioase semnate de nişte ţărani şi a frecventării muncitorilor de la fabrică!

Prinsese ură chiar şi pe trăsurica aceea cu care Andriuşa se ducea la oraş, pe pelerina de muşama dăruită de tatăl lui şi pe mănuşile verzi de piele de căprioară, atribute grosolane ale vieţii lui de muncă.

Unde mai pui că, deoarece Andriuşa învăţa foarte bine, tatăl său îl făcuse repetitor în micul său pension.

Şi asta încă n-ar fi fost nimic, dar îi dădea şi leafă, ca unui lucrător, exact după moda nemţească: căpăta zece ruble pe lună şi trebuia să semneze de primire într-o condică!

Dar mângâie-te, mamă bună! Fiul tău a crescut pe pământ rusesc, nu într-o gloată cenuşie de *Bürgeri* plini de ei şi mândri, ca vaca de coarne, cu mâini bune de pus în mişcare pietre de moară. În apropiere este Oblomovka, cu viaţa ei de veşnică sărbătoare! Acolo, lumea se scutură de muncă ca de un jug; acolo, boierii nu se scoală în zori de zi, nici nu se plimbă prin fabrici, pe lângă roţi şi arcuri unse cu unsoare.

Chiar şi la Verhliovo este o casă – ce-i drept încuiată şi goală mai tot anul – unde ştrengarul de băiat pătrundea adeseori şi vedea săli şi galerii lungi, portrete întunecate pe pereţi, cu chipuri lipsite de acea supărătoare sănătate a feţelor, fără mâini mari şi aspre, cu ochi albaştri şi cu priviri galeşe, cu părul pudrat, obrajii albi şi fini, pieptul bombat, mâini delicate cu vinişoare albastre în manşete foşnitoare, puse cu mândrie pe garda spadei; vedea un şir de generaţii nobile şi inutile, care s-au perindat prin viaţă în desfătare, în brocart, catifea şi dantele.

Acolo învăţa în imagini istoria timpurilor, bătăliilor şi a numelor glorioase; citea povestea trecutului, cu totul alta decât cea pe care i-o povestise de o sută de ori tatăl său, trăgând din pipă şi scuipând când şi când, despre viaţa din Saxonia, petrecută între cartofi şi ridichi, între grădina de zarzavat şi târg…

Cam o dată la trei ani, palatul acesta se umplea deodată de lume, de viaţă, de un vârtej de serbări şi baluri; în galeriile cele lungi ardeau atunci toată noaptea luminile.

Veneau prinţul şi prinţesa cu familia. Prinţul era un bătrân cărunt, cu faţa uscată ca de pergament, ochi bulbucaţi şi tulburi, frunte mare şi pleşuvă, cu trei stele pe piept, tabacheră de aur, baston cu măciulie de pietre preţioase şi cizme de catifea. Prinţesa era o femeie atât de impunătoare prin frumuseţea, statura şi volumul său, de parcă nimeni, niciodată, nici chiar însuşi prinţul, n-ar fi îndrăznit să se apropie de ea s-o îmbrăţişeze, nici s-o sărute, cu toate că aveau împreună cinci copii.

Părea să fie mai presus de lumea spre care catadicsea să se coboare, o dată la trei ani; nu stătea cu nimeni de vorbă, nu se ducea nicăieri, ci rămânea mereu în odaia verde din fundul casei, împreună cu trei bătrânele, sau se ducea pe jos, prin galeria acoperită din grădină, până la biserică, unde se aşeza pe un scaun ascuns de un paravan.

În schimb, pe lângă prinţ şi prinţesă, în casa aceea mai era o lume întreagă, atât de veselă şi plină de viaţă, încât Andriuşa privea cu ochii săi verzi de copii şi pătrundea fără să-şi dea seama deodată în trei sau patru sfere deosebite, urmărind cu mintea lui ageră, nesăţioasă, tipurile acestei mulţimi amestecate ca nişte apariţii colorate de la un bal mascat.

Erau aici prinţul Pierre şi prinţul Michel; cel dintâi îl învăţă îndată pe Andriuşa cum se sună deşteptarea la cavalerie şi la infanterie, ce săbii şi pinteni poartă husarii şi dragonii, ce culoare de cai are fiecare regiment şi unde trebuie negreşit să te angajezi după terminarea studiilor, ca să nu te faci de râs.

Cel de al doilea, Michel, de la prima cunoştinţă cu Andriuşa, îl aşează în faţa lui, în poziţie, şi începu să facă nişte mişcări năstruşnice cu pumnii, nimerindu-l pe Andriuşa când în nas, când în pântec, şi pe urmă îi spuse că aşa se bat englezii.

Peste vreo trei zile, Andrei, bizuindu-se numai pe voinicia lui de băiat crescut la ţară şi pe ajutorul braţelor sale vânjoase, îl atinse pe prinţul Michel la

nas şi pe englezeşte, şi pe ruseşte, fără altă învăţătură, ceea ce îi câştigă stima celor doi prinţi.

Mai erau acolo şi două prinţese, două fetiţe de unsprezece şi doisprezece ani, năltuţe şi mlădioase, îmbrăcate elegant, care nu vorbeau cu nimeni, nu dădeau nimănui bună ziua şi se temeau de ţărani.

Era şi guvernanta lor, *m-lle* Ernestine, care venea la mama lui Andriuşa să ia cafeaua şi o învăţase să-i facă băiatului bucle. Îl culca câteodată cu capul în poala ei şi-i punea părul pe moaţe, răsucindu-i-l strâns, până la durere, apoi îl apuca cu mâinile sale albe de obraji şi-l săruta cu multă duioşie.

Mai era şi neamţul care lucra la strung tabachere şi nasturi, apoi profesorul de muzică, care se îmbăta de duminică până duminica cealaltă, şi încă o droaie de jupânese şi o puzderie de câini şi căţeluşe.

Toate acestea umpleau casa şi satul de larmă, strigăte, bocănit, gălăgie şi muzică.

De o parte Oblomovka, de cealaltă palatul princiar cu viaţa boierească plină de petreceri se întâlniseră cu elementul german, şi, din pricina aceasta, din Andrei n-a ieşit niciun *Bursch* acătării, nici măcar un filistin.

Tatăl lui Andriuşa era agronom, tehnolog şi pedagog. De la tatăl său, care era fermier, Stolz-tatăl luase lecţii practice de agronomie; tehnologia o studiase în fabricile saxone, iar la universitatea dintr-un oraş apropiat simţi trezindu-se în el vocaţia de a preda obiectele pe care cei patruzeci de învăţaţi de acolo izbutiseră într-o oarecare măsură să i le bage în cap.

Nu urmase mai departe cu studiile, ci, îndărătnic cum era, se întorsese acasă la tatăl său, hotărând că trebuie să se apuce de treburi. Tatăl îi dăduse o sută de taleri, o desagă nouă şi-l lăsase să plece sănătos în lumea largă.

De atunci, Ivan Bogdanovici nu-şi mai văzuse nici patria, nici tatăl. Vreo şase ani rătăci prin

Elveţia şi prin Austria şi de douăzeci de ani trăia în Rusia, binecuvântându-şi soarta.

Fiindcă umblase la universitate, hotărî că şi fiul său trebuie să meargă la universitate, deşi nu mai era una germană, ci o instituţie rusească şi avea să aducă în viaţa fiului său o adâncă prefacere, aruncându-l departe de făgaşul pe care tatăl său i-l croise în gând.

Făcuse aceasta într-un chip foarte simplu, luând ca punct de plecare făgaşul de viaţă al bunicului său, şi trăsese o linie dreaptă până la viitorul său nepot; şi era pe deplin liniştit, nebănuind că variaţiunile lui Herz, visurile şi povestirile mamei, galeria şi buduarul din palatul princiar vor preschimba acest făgaş îngust, nemţesc, într-un drum larg cum nu visaseră nici bunicul, nici tatăl său, nici măcar el însuşi.

De altminteri nu era riguros în această privinţă şi n-ar fi insistat prea mult în aplicarea principiilor sale. Atâta numai că n-ar fi ştiut să-şi îndrumeze fiul pe o altă cale de viaţă.

Nu-şi bătea prea mult capul cu acest lucru. Când fiul său s-a întors de la universitate şi a stat vreo trei luni acasă, tatăl său i-a spus că nu mai are ce căuta la Verhliovo, că până şi Oblomov a fost trimis la Petersburg şi deci ar fi timpul să plece şi el.

De ce trebuia Andrei numaidecât să plece la Petersburg, ce-l împiedica să rămână la Verhliovo şi să-i ajute tatălui său în administrarea moşiei, erau lucruri despre care bătrânul nici nu se întreba. Ţinea minte numai atât: că, după ce şi-a isprăvit el studiile, tatăl său l-a trimis în lume…

Aşadar, îşi trimitea şi el fiul, aşa cum se obişnuia în Germania. Mama trecuse în lumea drepţilor şi n-avea cine să i se împotrivească.

În ziua plecării, Ivan Bogdanovici îi dădu fiului său o sută de ruble în bancnote.

— Mergi călare până la reşedinţa gubernială, spuse el, acolo vei primi de la Kalinnikov trei sute

cincizeci de ruble, iar calul îl vei lăsa la el. Dacă nu-l găseşti, vinde-ţi calul; o să se ţină în curând târg şi oricine îţi dă pe el patru sute de ruble. Drumul până la Moscova o sa te coste vreo patruzeci de ruble, iar de acolo până la Petersburg încă şaptezeci şi cinci; îţi mai rămâne destul. Pe urmă, descurcă-te cum ştii. Mi-ai ajutat în treburile mele, aşa că ştii că am oarecare capital. Dar să nu te bizui pe el înainte de moartea mea, şi cu e probabil să mai trăiesc vreo douăzeci de ani, dacă nu mi-o pica vreo cărămidă în cap. Candela mai arde încă bine şi are destul ulei în ea. Ai primit o educaţie bună; ţi-e deschisă orice carieră. Poţi să intri într-o slujbă, să faci comerţ, să şi scrii poate; nu ştiu încă ce ai să alegi, spre ce anume o să te tragă inima…

— O să văd eu, poate că le fac pe toate, spuse Andrei.

Tatăl izbucni în râs şi-şi bătu fiul pe umăr cu o putere care ar fi dărâmat şi un cal. Andrei nu se clinti însă.

— Dar dacă cumva n-ai să te pricepi, n-o să fii în stare să-ţi găseşti îndată drumul şi vei avea nevoie de un sfat sau un ajutor, treci pe la Reinhold: te învaţă el. O! adăugă, ridicând în sus un deget şi dând din cap Reinhold e un… e… (voia să spună o vorbă de laudă, dar nu găsea cuvântul). Am venit împreună cu el din Saxonia. Are o casă cu trei etaje. Îţi dau adresa lui…

— Nu mi-o da, nu-mi trebuie, răspunse Andrei, mă voi duce pe la el când voi avea şi eu o casă cu trei etaje. Iar deocamdată mă descurc şi fără el…

Tatăl îl bătu iar pe umăr.

Andrei sări pe cal. De şa erau legaţi doi desagi: într-unul dintre ei era mantaua de muşama, nişte cizme groase cu cuie la tălpi şi câteva cămăşi de pânză de casă făcută la Verhliovo – lucruri cumpărate şi luate după stăruinţele tatălui; în cealaltă, un frac elegant de postav fin, un palton păros, o duzină de cămăşi fine şi o pereche de

pantofi comandaţi la Moscova, în amintirea sfaturilor mamei.

— Ei! spuse tatăl.

— Ei! spuse şi fiul.

— Gata? întrebă tatăl..

— Gata! răspunse fiul.

Se uitară unul la altul în tăcere, vrând parcă să se pătrundă unul pe altul cu privirea.

Între timp se adunaseră câţiva vecini curioşi, care se uitau cu gura căscată la despărţirea administratorului de fiul său, care pleca în lume. Tatăl şi fiul îşi strânseră mâinile. Andrei porni în pasul întins al calului.

— Ia te uită, ţâncul: n-a avut o lacrimă! spuneau vecinii. Dar lasă, lasă, nu vedeţi cele două ciori de pe gard? Cârâie de zor, menind a rău!

— Ce-i pasă lui de ciori? Ăsta e în stare să umble singur prin pădure şi în noaptea de sânziene. De-alde ăştia nu păţesc nimic. Unuia de-al nostru nu i-ar fi mers.

— Dar de păgânul cel bătrân ce ziceţi? spuse o mamă. L-a zvârlit în stradă ca pe un pui de pisică: nici nu l-a îmbrăţişat, nici n-a bocit măcar!

— Stai! Stai puţin, Andrei! strigă bătrânul.

Andrei îşi opri calul.

— Aha! Vasăzică tot i s-a muiat inima! se auzi din mulţime.

— Ce-i? întrebă Andrei.

— S-a cam slăbit chinga, ar trebui strânsă.

— Las' că ajung la Samşevka şi o potrivesc acolo; nu mai am timp de pierdut; trebuie să ajung pe lumină.

— Ei! spuse tatăl făcându-i un semn cu mâna.

— Ei! zise şi fiul dând din cap şi aplecându-se puţin în şa să dea pinteni calului.

— Ia te uită: parcă-s câini, zău aşa! Parcă-ar fi străini, ziceau vecinii.

Deodată se auzi un bocet în mulţime: una dintre femei nu se mai putuse stăpâni.

— Of, Doamne, voinicul maichii! se bocea ea, ştergându-şi ochii cu un colţ al basmalei. Sărmanul de tine! Nu mai ai mamă, n-are cine să te blagoslovească la drum… Să te binecuvântez barem eu, drăguţule!

Andrei se apropie de bătrână, descăleca şi o îmbrăţişă. Apoi voi să pornească mai departe, dar deodată, în timp ce ea îl închina şi-l săruta, îl podidi şi pe el plânsul. În cuvintele ei calde i se păruse că aude glasul mamei sale şi, o clipă, i se păru că vede chipul ei duios.

O mai strânse o dată pe femeie în braţe, îşi şterse în grabă lacrimile şi sări pe cal. Lovindu-l cu călcâiele, dispăru într-un nor de praf; în urmă lui, se repeziră din două părţi trei javre, lătrând cu străşnicie.

II

Stolz era de aceeaşi vârstă cu Oblomov: trecuse şi el de treizeci de ani. Avusese o slujbă, apoi îşi dăduse demisia şi se ocupase cu afaceri, ajungând într-adevăr să-şi facă o casă şi să pună deoparte ceva bani. Era asociat la o firmă de export.

Tot timpul era pe drum. Dacă societatea avea nevoie să trimită un agent în Belgia sau în Anglia, el era acela care pleca; iar dacă era nevoie să se întocmească vreun proiect sau să se pună în aplicare vreo idee nouă, tot pe el îl alegeau. Găsea totuşi timp să iasă în lume şi să citească; cum de izbutea să le facă pe toate, numai el ştia.

Era numai oase, muşchi şi nervi, ca un pursânge englez. Uscăţiv, aproape fără obraji, adică numai osatură şi muşchi, fără rotunjimi, avea un ten neted, smead, fără pic de roşeaţă, şi ochi verzui, foarte expresivi.

Nu-şi irosea energia în mişcări de prisos. Dacă şedea, păstra o atitudine calmă, iar când vorbea, folosea întocmai atâta mimică cât se cerea.

Şi după cum în organismul său nu era nimic de prisos, tot astfel şi în viaţa lui sufletească căuta un echilibru între latura practică şi cerinţele subtile ale spiritului. Şi astfel cele două laturi mergeau la el paralel, încrucişându-se şi împletindu-se uneori în drum, fără însă să se încâlcească niciodată în noduri complicate, de nedezlegat.

Mergea înainte, hotărât şi voios. Trăia după un buget bine stabilit, căutând să folosească fiecare zi

şi fiece rublă, păstrând clipa de clipă un control neadormit asupra timpului, a muncii, a energiilor sufleteşti şi sentimentelor cheltuite.

Părea ca până şi bucuriile şi necazurile le stăpânea, aşa cum îşi stăpânea mişcările mâinilor sau ale paşilor săi, ori le primea cum ar fi primit vremea bună sau rea.

Cât ploua, ţinea umbrela deschisă, adică suferea atâta vreme cât ţinea necazul, nu însă cu supunerea sfioasă a omului resemnat, ci mai mult cu ciudă, cu mândrie; răbda numai fiindcă pricina oricărei suferinţe şi-o atribuia lui însuşi şi nu căuta s-o atârne ca pe o haină în cuiul altuia.

Iar de fericire se bucura ca de o floare ruptă în treacăt până în clipa când i se vestejea în mână, fără a goli niciodată cupa plăcerii până la acea picătură de amărăciune pe care o găseşti la sfârşitul oricărei fericiri.

O atitudine simplă, adică deschisă, realistă faţă de viaţă, iată care era preocuparea lui permanentă. Şi urmărind neîncetat să se menţină pe linia acestei atitudini, el înţelegea întreaga greutate a sarcinii ce-şi asuma şi era mândru şi fericit ori de câte ori reuşea să observe la timp vreo abatere din drum şi să-şi îndrepte din nou paşii pe calea cea buna.

„Să trăieşti simplu, e lucru greu şi complicat!" spunea el adesea, căutând mereu să prindă cu mintea-i ageră orice abatere de la linia dreaptă, orice început de încâlcire a firului vieţii.

Se temea mai mult ca de orice de imaginaţie, această tovarăşă de drum cu două feţe, una de prieten şi alta de duşman, prietenă în măsura în care o crezi mai puţin, şi duşmancă atunci când aţipeşti încrezător, legănat de şoaptele ei dulci.

Se temea de orice fel de visări, iar când i se întâmpla să pătrundă în acest domeniu, intra aşa cum intri într-o grotă pe care scrie: „*ma solitude", „mon ermitage", „mon repos"*[28], cunoscând dinainte ceasul şi clipa când vei ieşi de acolo.

În sufletul lui nu-şi găseau loc visările, misterele, enigmele. Lucrurile ce nu cădeau sub controlul experienţei, al adevărului concret, nu erau în ochii săi decât o iluzie optică, o răsfrângere a razelor şi culorilor pe retina ochiului, în sfârşit, un fapt care n-a ajuns încă să fie verificat prin experienţă.

Din firea lui nu era un diletant căruia să-i placă incursiunile în domeniul fantasticului sau donquichotismul pe tărâmul ipotezelor şi descoperirilor cu o mie de ani înainte. Se oprea, îndărătnic, în pragul necunoscutului, fără să manifeste nici credulitatea unui copil, nici îndoielile unui încrezut, ci aşteptând pur şi simplu apariţia legii, iar apoi şi a cheii ei.

Cu aceeaşi prudenţă şi delicateţe cu care-şi controla închipuirea, îşi cerceta şi inima. Totuşi, făcând adesea în acest domeniu câte-un pas greşit, era silit să recunoască că această sferă a sentimentelor era încă pentru el o „*terra incognito*”[29].

Se simţea adânc recunoscător soartei, când în domeniul acesta necunoscut izbutea să deosebească la timp minciuna sulemenită de palidul adevăr. Nu cârtea atunci când – înşelat de minciuna iscusit împodobită cu flori – se poticnea numai, fără să cadă, dacă inima îi bătea mai puternic, mai înfrigurat, dar nu sângera, dacă sudoarea rece nu-i brobonea fruntea şi dacă peste viaţa lui nu se aşternea o umbră lungă pe mult timp.

Se socotea fericit şi pentru atât, că izbutea să se menţină la acelaşi nivel, că, purtat pe aripile sentimentului, nu trecea dincolo de hotarul care desparte lumea afecţiunilor de cea a minciunii şi a sentimentalismului, lumea adevărului de cea a ridicolului; sau dacă, dând îndărăt, nu cădea pe terenul sterp şi nisipos al asprimii, al pedantismului şi neîncrederii, al meschinăriei şi al uscăciunii sufleteşti.

Chiar atunci când era stăpânit de o pasiune, nu-şi pierdea pământul de sub picioare şi păstra în el destulă putere ca, la nevoie, să se smulgă şi să-şi recapete iar libertatea. Nu se lăsa orbit de frumuseţe şi de aceea nu-şi uita şi nu-şi înjosea demnitatea de bărbat, nu era sclavul „culcat la picioarele" femeilor frumoase, asta chiar cu preţul de a nu cunoaşte unele arzătoare bucurii.

N-avea idoli. În schimb, îşi păstrase întreaga putere sufletească şi trupească, o austeră mândrie. Era plin de o prospeţime şi o putere care intimida vrând-nevrând şi pe femeile cele mai puţin sfioase.

Cunoştea preţul acestor rare şi preţioase însuşiri ale lui şi le cheltuia cu atâta cumpătare, încât lumea îl socotea egoist şi nesimţitor. Lumea condamna cu invidie şi mirare stăpânirea lui de sine, faptul că ştia să-şi înfrâneze pornirile, să nu-şi iasă din fire, să nu încalce hotarul libertăţii sale sufleteşti, în timp ce justifica, uneori, pe un altul care se arunca dintr-un salt în mocirlă, distrugând dintr-odată viaţa lui şi a altora.

— Pasiunile, pasiunile justifică totul, spunea lumea din jurul lui, iar dumneata, în egoismul dumitale, ai grijă numai de propria dumitale persoană. Să vedem pentru cine o păstrezi?

— O păstrez, da, pentru cineva, răspundea el gânditor, privind undeva în depărtare.

Şi rămânea mai departe tot atât de neîncrezător în poezia pasiunilor, nu se lăsa impresionat de manifestările lor furtunoase şi de urmările lor distrugătoare, încăpăţânându-se să vadă idealul vieţii şi al năzuinţelor omeneşti într-o concepţie severă asupra vieţii.

Cu cât îl combăteau mai mult, cu atât stăruia mai mult în îndărătnicia lui, ajungând până la un fanatism de puritan, cel puţin în discuţie. Spunea că menirea firească a omului este să treacă prin cele patru anotimpuri, adică prin cele patru vârste, fără salturi şi să ducă cupa vieţii până la ceasul din urmă, fără să verse zadarnic nicio picătură din ea,

şi că o ardere egală şi potolită a focului face mai mult decât incendiile violente, oricâtă poezie ar cuprinde ele. În încheiere, adăuga că el ar fi fericit să-şi poată justifica convingerea prin propriul său exemplu, dar că nu speră să izbutească, întrucât este un lucru foarte greu.

Între timp, înainta mereu, cu toată îndărătnicia, pe drumul ales de el. N-a fost niciodată văzut cufundat în gânduri negre, frământat de vreo problemă chinuitoare. Se vedea că nimic nu-l roade la inimă, că nu suferea sufleteşte, nici nu se pierdea niciodată în împrejurări noi, grele şi complicate, ci se apropia de ele ca de nişte vechi cunoştinţe, ca şi cum ar fi trăit pentru a doua oară viaţa şi acum trecea din nou prin locuri cunoscute.

Orice i se întâmpla, găsea îndată mijlocul care trebuia folosit în acea împrejurare, ca o chelăriţă care alege îndată, din grămada de chei care-i atârnă la brâu, tocmai cheia care se potriveşte la o anumită uşă.

Preţuia mai presus de toate stăruinţa în urmărirea unui scop; în ochii lui aceasta era o dovadă a voinţei şi se simţea totdeauna plin de respect pentru oamenii înzestraţi cu această calitate, oricât de puţin însemnat le-ar fi fost ţelul.

— Aceştia sunt cu adevărat oameni! spunea Stolz.

E de prisos să adăugăm că el însuşi urmărea fără şovăială ţelul ales, călcând cu îndrăzneală peste toate piedicile, şi nu renunţa să-şi atingă scopul decât dacă în calea lui se ridica un zid sau se căsca o prăpastie de netrecut.

El n-avea însă îndrăzneala celor care sar peste prăpastie cu ochii închişi, sau se aruncă la noroc asupra zidului; măsura prăpastia şi zidul şi, dacă nu vedea un mijloc sigur de a învinge aceste piedici, se retrăgea fără să-i pese de ce va spune lumea.

Pentru formarea unui asemenea caracter fusese, poate, nevoie de acele elemente amestecate din

care era alcătuit Stolz. La noi, de multă vreme personalităţile se turnau în cinci-şase tipare stereotipe; aceştia puneau apoi mâna – alene, privind în jurul lor cu ochii pe jumătate închişi – pe mecanismul maşinii vieţii obşteşti şi o împingeau, moţăind, pe făgaşul cel obişnuit, păşind pe urmele lăsate de predecesorii lor. Dar iată că ochii s-au trezit din piroteală, se aud paşi energici, mari, şi glasuri vii… Câţi oameni de felul lui Stolz nu răsar sub diferite nume ruseşti!

Cum putea un astfel de om să fie prieten cu Oblomov, când fiecare trăsătură, fiece pas şi întreaga existenţă ale acestuia erau un strigător protest împotriva felului de viaţă al lui Stolz? Această întrebare pare să-şi fi găsit de mult răspunsul, căci dacă extremele opuse nu se atrag neapărat, cum se credea mai înainte, dar ele nici nu se resping.

Pe lângă aceasta mai erau legaţi şi prin copilăria lor şi prin studiile lor comune, două ancore puternice. Mai erau şi răsfăţurile generoase, pline de căldură, de care avusese din plin parte în familia Oblomov micul german; apoi şi rolul celui mai puternic pe care-l juca Stolz pe lângă Oblomov din punct de vedere fizic şi moral şi, în sfârşit, era mai cu seamă faptul că, la temelia firii lui Oblomov stătea un principiu bun, luminos şi curat, pătruns de adâncă simpatie faţă de orice lucru bun, faţă de orice răspundea şi se deschidea la chemarea inimii lui simple, pline de încredere şi lipsită de vicleşug.

Oricine, fie şi un om ursuz şi răutăcios, dacă arunca o privire întâmplătoare sau voită asupra acestui suflet luminos de copil, nu putea să-i refuze simpatia şi, dacă împrejurările împiedicau o apropiere, rămânea cel puţin cu o bună şi neştearsă amintire.

De multe ori, lăsându-şi treburile sau viaţa mondenă, Andrei venea de la o serată, de la un bal, se aşeza pe divanul încăpător al lui Oblomov şi

stătea alene la taifas cu el, ca să-şi odihnească şi să-şi liniştească sufletul zbuciumat sau obosit. Şi totdeauna avea sentimentul liniştitor al omului care se întoarce din săli fastuoase sub modestul său acoperiş, sau, părăsind frumuseţile naturii meridionale, se întoarce în crângul de mesteceni în care s-a plimbat în anii copilăriei lui.

III

— Bună ziua. Ilia. Mă bucur mult că te văd! Ei, ce mai faci! Cum o duci cu sănătatea? întrebă Stolz.

— Of, prost, dragă Andrei, spuse Oblomov cu un oftat. Vai de sănătatea mea!

— Ce ai, eşti bolnav? întrebă îngrijorat Stolz.

— Mă supără urcioarele; abia am scăpat săptămâna trecută de cel de pe ochiul drept, că acum se şi pregăteşte altul.

Stolz începu să râdă.

— Asta-i tot? întrebă el. Asta ţi se trage din prea mult somn.

— Cum „tot”? Mă dau gata şi arsurile. Să fi auzit ce-mi spunea doctorul adineauri! Zice că trebuie să mă duc în străinătate, că altfel e rău de mine: s-ar putea să am un atac de apoplexie.

— Şi ce ai de gând?

— Nu plec.

— De ce?

— Nici vorbă! Să fi auzit numai câte mi-a ordonat: să mă duc să stau undeva la munte, să plec în Egipt sau în America…

— Şi de ce nu te-ai duce? spuse liniştit Stolz. În Egipt ajungi în două săptămâni, iar în America în trei.

— Ei, dragă Andrei, ai început şi tu! Până acum te ştiam om cuminte, singurul, dar văd că şi tu ai înnebunit. Cine se mai duce în America şi în Egipt? Poate că englezii, că aşa i-a făcut

Dumnezeu; de altfel nici n-au unde să stea la ei acasă. Dar de la noi cine se duce? Poate vreun împuşcă-n lună căruia i s-a urât cu viaţa.

— Parcă cine ştie ce ispravă grozavă ar fi să te urci într-o trăsură sau pe vapor, să respiri aer curat, să vezi ţări şi oraşe, obiceiuri străine, toate minunăţiile… Măi, măi! Ia spune-mi, cum îţi merg treburile? Ce mai e pe la Oblomovka?

— Ah! făcu Oblomov dând deznădăjduit din mână.

— Ce s-a întâmplat?

— Ce să fie: viaţa nu-mi dă pace!

— Zi bogdaproste! spuse Stolz.

— Cum bogdaproste? Şi dacă cel puţin m-ar mângâia, dar se leagă de mine, aşa cum se legau pe vremuri la şcoală băieţii bătăuşi de câte un elev cuminte: ba îl ciupeau pe ascuns, ba se repezeau la el să-i toarne nisip în cap… Uf, nu mai pot!

— Las' că şi tu prea eşti… cuminte. Dar ce s-a întâmplat? îl întrebă Stolz.

— Două nenorociri.

— Ce fel?!

— M-am ruinat de tot.

— Cum aşa?

— Stai să-ţi citesc ce-mi scrie vechilul… Unde-o fi scrisoarea? Zahar!

Zahar găsi scrisoarea. Stolz o parcurse şi izbucni în râs, pesemne din pricina stilului în care era scrisă.

— Ce potlogar şi vechilul ăsta! spuse el. I-a scăpat pe ţărani din mână şi pe urmă tot el se plânge! Mai bine i-ar fi lăsat să plece fiecare unde vrea, şi gata.

— Păi aşa te pomeneşti că o să vrea să plece toţi, se împotrivi Oblomov.

— Lasă-i să plece! spuse nepăsător Stolz. Cei care-s mulţumiţi nu pleacă; iar dacă nu-i convine omului, nu-ţi convine nici ţie: la ce bun să-l mai ţii?

— Cum poţi vorbi aşa? zise Ilia Ilici. Ţăranii noştri din Oblomovka sunt oameni aşezaţi, legaţi de casă; ce să caute ei pe drumuri?

— Tu nici nu ştii, îl întrerupse Stolz. La Verhliovo e vorba să se facă un chei şi să se construiască o şosea, aşa că Oblomovka are să fie în apropiere de drumul mare, iar la oraş o să fie târg.

— Of, Doamne! spuse Oblomov. Asta ne mai lipsea! Oblomovka se afla într-un colţ atât de tihnit, cu totul la o parte, iar acum o să fie târg, drum mare! Ţăranii o să se deprindă să meargă la oraş, au să înceapă a umbla pe la noi negustori. Suntem pierduţi! E o nenorocire!

Stolz râse.

— Cum să nu fie o nenorocire? urmă Oblomov. Până acum ţăranii au fost cum au fost, nici prea buni, nici prea răi; îşi vedeau de treabă şi nu râvneau la nimic. Acum o să se strice de tot! O să poftească la ceaiuri şi cafele, o să poarte pantaloni de catifea, o să cumpere armonici, cizme vărsuite… Nu se alege nimic bun din toate astea!

— Sigur, dacă o fi aşa, n-o să se aleagă nimic bun, spuse Stolz. Dar ia să deschizi în sat o şcoală…

— Nu-i prea devreme? spuse Oblomov. Cartea nu prea-i priieşte ţăranului: dac-o şti să citească, te pomeneşti că n-o să mai vrea să are pământul…

— Dar ţăranii o să citească tocmai despre felul cum trebuie să are mai bine, om ciudat ce eşti! Dar să lăsăm gluma la o parte: anul acesta trebuie să te duci negreşit la ţară.

— Da, adevărat. Numai că planul meu nu e încă… răspunse Oblomov cu sfială.

— N-ai nevoie de niciun plan! spuse Stolz. Totul e să te duci acolo: odată ajuns, ai să vezi pe loc ce-i de făcut. De când tot moşmondeşti la planul tău, şi tot nu-i gata? Dar până acum ce ai făcut?

— Ah, frate dragă! Crezi că numai cu moşia am treabă? Dar cealaltă nenorocire?

— Care anume?

— Mă dă afară din casă.

— Cum te dă afară?

— Uite aşa; proprietarul ţine morţiş să plec din casă.

— Ei şi ce?

— Cum: şi ce? Mi-am ros spinarea şi şoldurile, răsucindu-mă mereu în pat de atâtea griji. Toate sunt pe capul meu: ba una, ba alta, socoteli de făcut, bani de plătit şi colo, şi colo. Şi mai vine şi mutarea! Cheltuiesc o groază de bani, nu ştiu nici eu pe ce! Mâine, poimâine, te pomeneşti că rămân fără o leţcaie…

— Eşti răsfăţat rău: să-ţi vină chiar atât de greu să te muţi din casă! rosti mirat Stolz. Dar fiindcă a venit vorba de bani: cum stai cu fondurile? Dă-mi vreo cinci sute de ruble: trebuie să-i trimit chiar acum. Mâine iau de la mine, de la birou…

— Stai puţin! Să mă gândesc… De curând mi-au trimis de la ţară o mie de ruble, iar acum a rămas… stai puţin…

Oblomov începu să scotocească prin sertare.

— Uite aici… zece, douăzeci, doua sute de ruble… mai sunt douăzeci. Am mai avut şi ceva gologani de aramă… Zahar, Zahar!

Cu săritura-i obişnuită, Zahar se dădu jos de pe cuptor şi intră în odaie.

— Unde sunt cele douăzeci de copeici care erau pe masă? Le-am pus eu ieri.

— Ce vă tot legaţi de ale douăzeci de copeici, Ilia Ilici? V-am mai spus că n-au fost niciun fel de bani pe masă…

— Cum să nu fi fost! Era restul de la portocale…

— I-aţi dat cuiva şi aţi uitat, spuse Zahar pornind spre uşă.

Stolz începu să râdă.

— Ce ţi-e şi cu ăştia din Oblomovka! spuse el mustrător. Nici nu ştiu câţi bani au în buzunar.

— Dar deunăzi, câţi bani i-aţi dat lui Mihei Andreevici? aminti Zahar.

— A, da, mi-a mai cerut şi Tarantiev zece ruble. Oblomov se întoarse repede spre Stolz: Am şi uitat…

— De ce-l mai primeşti pe individul ăsta bestial? întrebă Stolz.

— Parcă-i vorba de primit? se amestecă Zahar. Vine ca la el acasă sau ca la cârciumă. A luat o cămaşă şi o jiletcă de a boierului, şi luate au fost! Mai adineauri venise să ceară fracul: „Împrumută-mi-l", cică. Puneţi-l măcar dumneavoastră, Andrei Ivanîci, taică, puţin la locul lui.

— Asta nu te priveşte, Zahar, du-te la tine! spuse sever Oblomov.

— Dă-mi o coală de hârtie, ceru Stolz, să scriu un bilet.

— Zahar, adu nişte hârtie, îi trebuie lui Andrei Ivanîci… porunci Oblomov.

— Păi n-avem! N-aţi căutat chiar astăzi? răspunse Zahar de pe sală, fără să-şi dea osteneală să intre în odaie.

— Dă-mi o bucăţică, de care o fi! nu se lăsa Stolz.

Oblomov caută pe masă, dar nu găsi niciun colţ de hârtie.

— Dă-mi cel puţin o carte de vizită.

— Nu mai am demult cărţi de vizită, spuse Oblomov.

— Ce-i cu tine? întrebă ironic Stolz. Şi mai ai de gând să te ocupi de treburi? Să faci un plan? Ia spune-mi, te rog, te mai duci pe undeva? Pe cine vezi?

— Unde să mă duc! Nu merg nicăieri, mai mult stau acasă: mă frământ mereu pe chestia planului. A mai venit şi povestea cu mutatul… Noroc de Tarantiev că s-a oferit să-mi caute ceva…

— Mai vine cineva la tine în vizită?

— Vine… Tarantiev, Alexeev. Adineauri a trecut şi doctorul. Au fost Penkin, Sudbinski, Volkov…

— Nu prea văd nici cărţi la tine, spuse Stolz.

— Uite şi o carte! răspunse Oblomov, arătând cu mâna cartea de pe masă.

— Ce-i asta? întrebă Stolz, aruncând o privire asupra cărţii. O *călătorie în Africa.* Dar pagina la care te-ai oprit s-a decolorat… Nici ziare nu văd… Citeşti vreodată ziarele?

— Nu. Tiparul e prea mărunt, strică ochii. Şi-apoi, ce nevoie? Dacă e ceva nou, toată ziua n-auzi vorbindu-se decât despre asta.

— Iartă-mă, Ilia! spuse Stolz, aruncându-i lui Oblomov o privire mirată. Dar ce faci tu tot timpii!? Stai ca o plăcintă?

— Chiar aşa, Andrei. Ca o plăcintă, răspunse trist Oblomov.

— Şi crezi că a recunoaşte înseamnă a te justifica?

— Nu mă justific. Nu-i decât un răspuns la cuvintele tale, răspunse Oblomov oftând.

— Dar trebuie să ieşi din toropeala asta.

— Am mai încercat eu înainte şi n-am reuşit, iar acum… La ce bun? Nimic nu mă îndeamnă, sufletul meu nu cunoaşte avântul, iar mintea doarme liniştită, încheie el cu o umbră de amărăciune. Dar să lăsăm asta… Spune-mi mai bine de unde vii acum?

— De la Kiev. Peste vreo două săptămâni, plec în străinătate. Vino şi tu…

— Poate că viu… hotărî Oblomov.

— Atunci stai jos şi scrie o cerere, pe care s-o înaintezi chiar mâine…

— Ei, asta-i! Chiar mâine?! începu Oblomov, luându-şi seama. Ce grăbiţi sunt oamenii ăştia, parcă-i mână cineva de la spate! Să ne mai chibzuim, să stăm de vorbă, pe urmă, cum o da Dumnezeu! Poate că ar fi mai bine să mă duc dintâi la ţară, iar în străinătate după aceea…

— De ce: după aceea? Nu ţi-a prescris doctorul? Trebuie să te descotoroseşti întâi de grăsime, de greutatea trupului, atunci va pieri şi somnolenţa sufletului. Ai nevoie de gimnastică, trupească şi sufletească.

— Nu, Andrei, toate astea m-ar obosi prea mult. O duc cam prost cu sănătatea. Mai bine lasă-mă-n pace, du-te singur…

Stolz se uită la Oblomov care stătea culcat, Oblomov se uită la Stolz.

Stolz clătină din cap, iar Oblomov oftă.

— Mi se parc că ţi-e lene şi să trăieşti, spuse Stolz.

— Chiar aşa: mi-e lene, Andrei!

Andrei se gândea cum să-l atingă la coarda sensibilă şi care e acea coardă; îl privi un timp în tăcere, apoi deodată începu să râdă.

— Cum se face că ai un ciorap de aţă, iar celălalt de bumbac? întrebă el, arătând cu ochii spre picioarele lui Oblomov. Şi cămaşa ţi-ai pus-o pe dos!

Oblomov se uită la picioarele lui, apoi la cămaşă.

— Chiar aşa, recunoscu el, puţin cam ruşinat. Ce ţi-e şi cu Zahar al meu, o adevărată pacoste! Nici nu ştii cum m-am săturat de el! Trăncăneşte mereu, e obraznic, nu pot să-i cer nimic!

— Ah, Ilia, Ilia! spuse Stolz. Să ştii însă că nu te las aşa. Peste o săptămână n-o să te mai recunoşti pe tine însuţi. Deseară am să-ţi aduc la cunoştinţă planul meu, cu toate amănuntele în ceea ce te priveşte pe tine şi pe mine. Deocamdată îmbracă-te. Lasă că te pun eu în mişcare. Zahar! strigă el. Adu hainele lui Ilia Ilici!

— Unde vrei să plec? Ce te-a apucat? O să vină îndată Tarantiev şi Alexeev la masă. Pe urmă voiam să…

— Zahar, spuse Stolz, fără să-l asculte, adu-i să se îmbrace.

— Îndată, Andrei Ivanîci, numai să curăţ cizmele, răspunse Zahar, plin de bunăvoinţă.

— Cum vine asta? La ora cinci după amiază cizmele încă nu sunt curăţate?

— De curăţat, le-am curăţat eu încă de săptămâna trecută, dar boierul n-a ieşit deloc şi şi-au pierdut lustrul…

— Adu-le aşa cum sunt. Să-mi duci geamantanul în salon: trag la voi. Mă îmbrac îndată. Să fii şi tu gata, Ilia. Luăm masa undeva în grabă, apoi facem două-trei vizite şi…

— Cum vine asta… aşa deodată? Stai puţin… Lasă-mă să mă gândesc… sunt nebărbierit…

— N-are niciun rost să stai să te gândeşti şi să te scarpini la ceafă. Te bărbiereşti pe drum: te duc eu.

— Şi unde mergem în vizită? exclamă cu jale Oblomov. În case necunoscute? Ce ţi-a trăsnit! Mă duc mai bine la Ivan Gherasimovici; n-am mai fost de vreo trei zile.

— Cine mai e şi Ivan Gherasimovici?

— Un coleg de-al meu, de la birou…

— A! Intendentul acela cărunt! Ce-ai găsit la el? Cum îţi vine să-ţi pierzi timpul cu un dobitoc ca ăsta?

— Ce aspru judeci uneori oamenii, Andrei! Doamne fereşte! Să ştii că-i un om foarte cumsecade, numai că nu poartă cămăşi de olandă…

— Ce faci la el? Despre ce vorbiţi? întrebă Stolz.

— Ştii ce plăcut şi ce ordine e la el în casă? Are nişte odăi mici şi divane moi: te cufunzi în ele cu cap cu tot, de nu te mai vede nimeni. Ferestrele sunt cu totul acoperite de iederă şi de cactuşi, are peste o duzină de canari şi trei câini foarte blânzi! Pe masă găseşti oricând o gustare. Gravurile de pe pereţi reprezintă numai scene de familie. Nu-ţi mai vine să pleci de la el. Stai acolo, fără nicio grijă, fără să te gândeşti la nimic, ştii că alături de tine este un om… desigur, cam simpluţ, nici gând să-i

împărtăşeşti vreo idee, în schimb bun şi primitor, fără viclenie, fără pretenţii şi care nu te vorbeşte de rău în spate!

— Şi ce faceţi?

— Ce să facem? Ne aşezăm faţă în faţă pe câte un divan, ne întindem şi picioarele pe el; dânsul fumează…

— Şi tu?

— Fumez şi eu, ascult cum cântă canarii. Pe urmă, Marfa aduce samovarul.

— Tarantiev, Ivan Gherasimîci! spuse Stolz, ridicând din umeri. Ei, haide, îmbracă-te mai repede, îl grăbi el pe Oblomov. Iar lui Tarantiev să-i spui când o veni, adăugă el către Zahar, că nu luăm masa acasă, că Ilia Ilici n-o să mai ia masa acasă toată vara, iar la toamnă va avea foarte multă treabă, aşa că n-o să poată fi văzut…

— Lăsaţi că-i spun eu negreşit, n-o să uit nimic, răspunse Zahar. Dar cu mâncarea ce să fac?

— S-o mănânci sănătos cu cine vei pofti.

— Am înţeles, boierule.

Peste vreo zece minute Stolz se întoarse în odaie, îmbrăcat, pieptănat şi ras, în timp ce Oblomov şedea melancolic pe pat, încheindu-şi încet cămaşa pe piept şi căznindu-se să nimerească nasturele în butonieră. În faţa lui, cu un genunchi în pământ, stătea Zahar, ţinând în mână o cizmă necurăţată, întocmai ca pe un blid cu mâncare, gata s-o tragă în picior şi aşteptând numai să termine Oblomov cu încheiatul.

— Nu te-ai încălţat încă? spuse mirat Stolz. Hai, Ilia, grăbeşte-te, mai repede!

— Unde vrei să mergem, pentru ce? se jelea Oblomov. Ce să caut eu acolo? M-am dezvăţat, n-am nicio poftă…

— Hai, hai mai repede! îl zorea Stolz.

IV

Cu toate că era cam târziu, avură totuşi timpul să treacă într-un loc pentru nişte treburi, apoi Stolz pofti la masă şi pe un proprietar de mine de aur, după care se duseră împreună la ceai, la vila acestuia, unde găsiră alţi mulţi invitaţi. Şi Oblomov, din singurătatea lui desăvârşită, se pomeni pe negândite între o mulţime de oameni. Acasă se întoarseră tocmai noaptea târziu.

Povestea se repetă întocmai a doua şi a treia zi, astfel încât nici nu băgară de seamă cum a trecut săptămâna. Oblomov protesta, se văicărea şi discuta, era însă luat pe sus şi-l întovărăşea pretutindeni pe prietenul său.

Într-o seară, întorcându-se de undeva destul de târziu, protestă deosebit de energic împotriva acestei vieţi frământate.

— Să stau toată ziua cu cizmele. Mă şi mănâncă picioarele, bombănea Oblomov, punându-şi halatul. Nu-mi place viaţa asta a voastră din Petersburg! urmă el lungindu-se pe canapea.

— Dar ce fel de viaţă îţi place? întrebă Stolz.

— Alta decât cea de aici.

— Şi ce anume nu-ţi place în ea?

— Nimic nu-mi place: nici veşnica alergătură, nici veşnicul joc al patimilor mărunte, dar mai ales poftele hrăpăreţe, străduinţa de a o lua înaintea altuia, bârfelile şi flecărelile, înţepăturile reciproce, privirile care te cercetează din cap până-n picioare. Când stai să asculţi despre ce se vorbeşte, ameţeşti,

te apucă capul. După înfăţişare, s-ar părea că sunt oameni deştepţi. Când colo, n-auzi decât: „Cutare a căpătat ceva, cutare a obţinut o arendă”. „Pentru care merit, mă-ntreb?” strigă unul. „Ăsta şi-a pierdut aseară toată averea la club. Iar cel de colo a câştigat trei sute de mii!” Ce plictiseală!… Dar unde-i omul? Ce a rămas din el? Unde se ascunde, cum de se pierde în noianul acesta de nimicuri?

— Lumea, societatea, trebuie doar să aibă ceva care s-o preocupe, spuse Stolz, fiecare îşi are interesele lui. Aşa e viaţa…

— Lumea, societatea! Cred ca mă trimiţi cu tot dinadinsul în această lume şi societate, ca să-mi tai orice poftă să mă mai duc acolo. Viaţa! Dacă şi asta mai e viaţă! Ce poţi găsi acolo? Hrană pentru minte sau suflet? Ia caută puţin centrul în jurul căruia gravitează toate acestea: nu există, nu există nimic adânc, nimic care să-ţi meargă la inimă. Oamenii aceştia din lume, din societate, sunt morţi, adormiţi, mai rău ca mine! După ce se conduc în viaţă? Ce folos că ei nu stau culcaţi, ci se agită zi de zi şi umblă de colo-colo, ca muştele? Intrând într-un salon admiri cât de simetric sunt aşezaţi musafirii, cât de cuminte şi grav stau pe locurile lor la cărţi. N-am ce zice, frumos scop al vieţii! Minunată pildă pentru o minte însetată de mişcare! Şi vrei să spui că oamenii aceştia nu sunt morţi? Că nu dorm, şezând astfel pe loc toată viaţa? Nu văd prin ce sunt mai rău eu, care stau culcat la mine acasă, fără să mă năucesc cu treiuri şi valeţi?

— Adevăruri străvechi s-au mai spus de o mie de ori, spuse Stolz. Ceva mai nou nu ştii?

— Dar tineretul nostru de aur cu ce se ocupă? Oare nu doarme şi el, în timp ce se plimbă, pe jos sau cu trăsura, pe Nevski Prospekt sau când dansează? Zi după zi pierdută, fără niciun rost! Dar să vezi cu câtă trufie şi nespusă demnitate, cu ce privire dispreţuitoare se uită ei la orice om care nu e îmbrăcat ca dânşii, care n-are nume sau titluri

ca ale lor. Îşi închipuie, nenorociţii, că sunt mai presus de gloată: „Unde lucrăm noi, nu pătrunde oricine; stăm în fotolii de rangul întâi, mergem la baluri la prinţul N., unde numai noi suntem primiţi”… Iar când se întâlnesc, se îmbată şi se încaieră ca nişte bezmetici. Şi aceştia sunt oameni vii, neadormiţi? Dar nu-i numai tineretul: uită-te la cei mai în vârstă. Se adună laolaltă, se ospătează unii pe alţii, fără să fie bucuroşi de oaspeţi, fără bunătate sufletească ori simpatie. Se adună la un dineu sau la o serată, întocmai ca la serviciu, fără voie bună, fără căldură, numai ca să se laude cu bucătarul sau cu salonul lor, iar apoi să-şi bată joc pe din dos unii de alţii, sau să-şi pună piedici. Alaltăieri, la masă, nu ştiam în ce parte să mă uit, îmi venea să mă ascund sub masă, când au început să-i sfâşie pe cei absenţi: „Cutare e un prost, cutare e un laş, unul e hoţ, altul ridicol”. Pe toţi îi dădeau în tărbacă. Şi în timp ce vorbeau, se uitau unul la altul cu ochi în care parcă citeai: „Ia să ieşi numai pe uşă, că îndată o păţeşti şi tu la fel”… Dacă sunt aşa, de ce se mai adună? De ce îşi strâng atât de cordial mâinile? N-auzi un râs sincer, nu vezi o scânteie de simpatie! Se bat pe titluri, pe nume răsunătoare. „A venit la mine cutare, am fost în vizită la cutare”, aşa se laudă… Ce fel de viaţă e şi asta? Nu mi-o doresc. Ce să învăţ acolo, cu ce să mă aleg?

— Ştii ceva, Ilia? spuse Stolz. Judeci ca un filosof din antichitate; întocmai aşa scria în cărţile cele vechi. De altfel, e bine şi asta: cel puţin stai să judeci în loc să dormi. Ei, ce mai spui? Continuă.

— Ce să mai spun? Priveşte: nu vezi în jurul tău nicio faţă proaspătă, sănătoasă.

— Aşa e clima, îl întrerupse Stolz, iată şi tu ai o faţă cam boţită, cu toate că nu alergi deloc, ci mai mult stai culcat.

— Nimeni n-are o privire limpede, liniştită, urmă Oblomov, se molipsesc unul de la altul de griji şi frământări chinuitoare, caută mereu ceva,

caută aprig, bolnăvicios. Şi măcar dacă acel ceva ar fi adevărul, binele, pentru ei şi pentru alţii. Dar ei râvnesc la succesele altora. Cutare se frământă mereu: mâine trebuie să se ducă la tribunal, procesul ţine de patru ani şi mai bine şi partea adversă e pe cale să învingă. Şi de cinci ani n-are decât un singur gând, o singură dorinţă: să-l doboare pe celălalt şi să-şi clădească, pe căderea aceluia, edificiul bunăstării lui. Să baţi timp de cinci ani pragurile, să stai şi să oftezi în sălile de aşteptare, iată pentru el idealul şi scopul vieţii. Unul e nenorocit că trebuie să meargă în fiecare zi la serviciu şi să rămână acolo până la ora cinci, în timp ce altul oftează că n-are asemenea noroc…

— Eşti un filosof, Ilia! spuse Stolz. Toată lumea aleargă şi se frământă, numai tu n-ai nevoie de nimic!

— Ştii, domnul acela galben la faţă, cu ochelari, urmă Oblomov, s-a legat deunăzi de mine. M-a întrebat dacă am citit discursul nu ştiu cărui deputat şi a făcut ochi mari când i-am răspuns că nu citesc ziare. Apoi a început să vorbească despre Ludovic-Filip[{30}], de ziceai că e taică-său. Pe urmă s-a ţinut de capul meu ca să-i răspund ce părere am despre plecarea ministrului Franţei de la Roma? Cum? Să te condamni pe viaţă ca, zi de zi, să-ţi încarci capul cu noutăţi de prin lume, să vorbeşti toată săptămâna până răguşeşti? Astăzi, Mehmet-Ali[{31}] a trimis un vas la Constantinopole, iar omul meu stă să-şi spargă capul întrebându-se: de ce oare? A doua zi, Don Carlos[{32}] a suferit un eşec, iar dânsul e foarte tulburat. Acolo se sapă un canal, dincolo au fost trimise în Orient nişte trupe. Foc! Arde casa! Se-ngălbeneşte, aleargă, ţipă, de parcă acea armată a pornit chiar împotriva lui. Stau şi discută, judecă aşa şi pe dincolo, dar, de fapt, se plictisesc de moarte. Şi toate ţipetele acestea nu ascund decât o gândire stearpă! Toate le sunt străine, de împrumut. Neavând nicio preocupare a lor proprie, se împrăştie, nu-şi îndreaptă sforţările

în nicio direcţie anume. Sub această dorinţă de a îmbrăţişa totul, se ascunde vidul, lipsa de simpatie pentru ceva! Li se pare prea plicticos, searbăd sa-şi aleagă o cărare modestă, de muncă, s-o urmeze, să sape o brazdă adâncă; acolo trec prea neobservaţi, nu le serveşte la nimic aerul lor de atotştiutori, nici n-au cui să arunce praf în ochi.

— Dar noi doi nu ne-am împrăştiat, Ilia. Unde este atunci cărarea noastră modestă de muncă? întrebă Stolz.

Oblomov tăcu deodată.

— Stai să-mi termin… planul… spuse el. Şi adăugă cu năduf: Dar să-i lăsăm în plata Domnului! N-am nimic de împărţit cu ei, nici nu caut nimic; atâta numai că nu pot găsi că viaţa lor e o viaţă firească. Nu, nu este viaţă, ci denaturarea ei, a idealului de viaţă, pe care natura îl pune în faţa omului drept scop…

— Şi care e acel ideal, acel scop al vieţii?

Oblomov nu răspunse.

— Atunci spune-mi cum ţi-ai schiţat tu linia vieţii? îl iscodi mai departe Stolz.

— Mi-am schiţat-o.

— Şi cum e? Spune-mi, te rog.

— Cum? spuse Oblomov, răsturnându-se pe spate şi privind în tavan. Cum să fie? Aş pleca la ţară.

— Şi ce te împiedică s-o faci?

— Nu mi-am terminat încă planul. Apoi, n-aş pleca singur, ci cu soţia mea…

— Aha! Vasăzică aşa! Ei, să fie într-un ceas bun! Dar ce mai aştepţi? Peste vreo trei-patru ani, nu te mai ia nimeni…

— Ce să-i faci, se vede că aşa mi-a fost scris! spuse Oblomov cu un suspin. Nu-mi permite starea materială.

— Vai de mine! Dar Oblomovka? Ai doar trei sute de suflete!

— Ei, şi? Cum aş trăi din asta cu soţia?

— N-aţi avea din ce trăi, doi inşi?

— Dar când or veni copiii?

— Pe copii să-i creşti astfel încât să-şi facă singuri un rost în viaţă; să ştii numai să-i îndrumezi aşa fel încât…

— N-are rost să faci din nobili nişte meseriaşi! îl întrerupse cu răceală Oblomov. Dar chiar şi fără copii, crezi că am fi numai noi doi? Se spune numai că eşti tu şi cu nevasta.; de fapt însă, de îndată ce te-ai însurat, îţi vin în casă fel de fel de muieri. Să te uiţi la orice familie: neamuri or fi, sau străine, dar chiar dacă nu locuiesc în aceeaşi casă vin zi de zi să-şi ia cafeaua, să mănânce… Şi cum ai putea, având numai trei sute de suflete, să ţii o asemenea pensiune?

— Ei bine. Să zicem că ai mai căpăta pe alături încă trei sute de mii de ruble, ce ai face? întrebă Stolz cu o curiozitate vie.

— I-aş vărsa imediat la casa de depuneri şi aş trăi din dobânzi.

— Ai avea cam puţine dobânzi. De ce nu vrei să intri undeva într-o societate, fie chiar şi a noastră?

— Nu, Andrei, pe mine nu mă păcăleşti.

— Cum? N-ai avea încredere nici în mine?

— Pentru nimic în lume. Nu că nu m-aş încrede în tine, dar cine ştie ce se poate întâmpla: te pomeneşti că daţi faliment şi ajung în sapă de lemn. Nu e mai sigur la bancă?

— Ei bine. Şi apoi ce-ai mai face?

— M-aş duce să stau într-o casă nouă, bine amenajată, în jurul meu aş avea numai vecini buni, cum ai fi tu, de pildă… Adică nu, tu nu poţi să stai locului…

— Dar tu poţi să rămâi mereu pe acelaşi loc? N-ai pleca nicăieri?

— Pentru nimic în lume!

— Dar atunci, dacă idealul vieţii e să rămâi mereu pe loc, de ce se mai zbate atâta lumea să construiască pretutindeni căi ferate, vapoare? Hai, Ilia, să înaintăm noi doi un proiect ca totul să se oprească, că noi tot n-o să călătorim.

— Se găsesc ei alţii! Nu sunt destui administratori, vânzători, negustori, funcţionari, călători care n-au ce face, oameni fără căpătâi? Să călătorească ei!

— Dar tu cine eşti oare?

Oblomov nu răspunse.

— Din ce categorie socială faci parte?

— Întreabă-l pe Zahar, spuse Oblomov.

Stolz îndeplini întocmai dorinţa lui.

— Zahar! strigă el.

Zahar intră în odaie cu ochii cârpiţi de somn.

— Cine e dumnealui din pat? întrebă Stolz.

Zahar se deşteptă deodată, şi se uită bănuitor, dintr-o parte, dintâi la Stolz, apoi la Oblomov.

— Cin' să fie? Parcă nu vedeţi?

— Nu văd, spuse Stolz.

— Mare minunăţie! E boierul, Ilia Ilici.

Şi zâmbi.

— Bine, du-te.

— Boierul! repetă Stolz şi izbucni în râs.

— Ei, un gentleman, îl corectă supărat Oblomov.

— Nu, nu! Eşti un boier! râdea înainte Stolz.

— Nu văd diferenţa, spuse Oblomov. Un gentleman e tot un boier.

— Un gentleman este un boier care-şi trage singur ciorapii în picioare şi-şi scoate singur cizmele, spuse Stolz.

— Da, englezul face treaba asta singur, fiindcă nu prea are slugi, pe când un rus…

— Hai, zugrăveşte-mi mai departe idealul tău de viaţă… Ai spus că vrei să ai prieteni buni în jurul tău. Mai departe? Cum ai vrea să-ţi petreci zilele?

— M-aş scula dimineaţa, începu Oblomov punându-şi mâinile sub ceafă. Pe faţa lui se zugrăvi o linişte adâncă: se şi vedea în gând la ţară. E o vreme minunată, un cer albastru, fără un nouraş, spunea el, casa mea din plan are cerdacul orientat spre răsărit, spre livadă şi câmp, iar faţada, spre sat. Până să se trezească nevastă-mea, mi-aş

pune halatul şi aş ieşi în grădină să respir aerul răcoros al dimineţii; acolo l-aş găsi pe grădinar, aş stropi împreună cu el florile, aş tăia tufele şi crăcile pomilor. Aş face un buchet pentru nevastă-mea. Apoi m-aş duce la baie, sau să mă scald în râu, m-aş întoarce – balconul e deschis; soţia mea e îmbrăcată cu o bluză şi o boneţică uşoară, gata să-i zboare de pe cap… Mă aşteaptă. „Ceaiul e gata”, îmi spune ea. Ce sărutare! Ce ceai! Ce fotoliu comod! Mă aşez lângă masă; în faţa mea am pesmeciori, frişcă, unt proaspăt…

— Pe urmă?

— Pe urmă, îmbrăcat cu un surtuc larg sau cu vreo haină oarecare, cu braţul petrecut după mijlocul soţiei, pornesc împreună cu ea pe o alee nesfârşită, umbroasă. Merg aşa, încet, pe gânduri, tăcând sau depănându-mi gândul cu glas tare, numărând clipele de fericire ca bătăile pulsului; ascult cum bate şi cum se opreşte în piept inima; caut în natură înţelegere… pe nesimţite, ies spre râu, în câmp… Râul clipoceşte încet; spicele freamătă în adierea vântului, e cald… Mă aşez în barcă, nevastă-mea cârmeşte, ridică agale vâsla…

— Eşti poet, Ilia! îl întrerupse Stolz.

— Da, sunt un poet al vieţii, fiindcă viaţa e poezie. Numai că oamenii o strică! Pe urmă, s-ar putea să trec şi pe la seră, urmă Oblomov, îmbătându-se singur cu idealul de fericire pe care-l zugrăvea.

Scotea din închipuirea lui imagini demult zugrăvite şi tocmai de aceea vorbea cu însufleţire, fără să se oprească.

— Să mă duc să-mi văd piersicile, strugurii, spunea el, să comand ce anume să ne servească la masă, apoi să mă-ntorc, să iau o uşoară gustare şi să aştept musafiri… Între timp, nevastă-mea primeşte un bileţel de la vreo Maria Petrovna, o carte, nişte note, cineva ne trimite în dar un ananas sau poate chiar la noi în seră s-a copt vreun pepene uriaş; îl trimit unui prieten pentru prânzul de mâine

şi mă duc şi eu acolo… În vremea asta, la bucătărie e fierbere mare; bucătarul, cu şorţ alb ca zăpada pe dinainte şi o bonetă în cap, e în plină activitate: pune o oală pe foc, scoate alta, amestecă cu lingura într-o cratiţă, întinde o cocă, aruncă apa afară… cuţitele toacă întruna… se hăcuieşte zarzavatul… Mai încolo, cineva învârteşte la o şerbetieră… Ce plăcut e să treci, înainte de masă, pe la bucătărie, să ridici capacul de pe o oală, să miroşi, să te uiţi, să vezi cum se fac piroştile, cum se bate frişca. Pe urmă, te întinzi pe o canapea; soţia îţi citeşte cu glas tare o carte nouă. Ne mai oprim, discutăm puţin… Dar iată că ne vin musafirii, de pildă tu, cu nevasta.

— Vasăzică, mă însori şi pe mine?

— Negreşit! Mai vin doi-trei prieteni, mereu aceleaşi figuri bine cunoscute. Reluăm convorbirea de ieri; se fac glume sau se aşterne deodată o tăcere elocventă, rămânem pe gânduri, nu din pricina vreunui post pierdut sau a unui proces la casaţie, ci din pricina mulţumirii pe care ţi-o dau dorinţele împlinite. Suntem gânditori, fiindcă ne simţim bine… N-ai să auzi aici o filipică rostită cu spume la gură împotriva vreunui absent, n-ai să prinzi în priviri făgăduiala că o păţeşti şi tu la fel de îndată ce vei ieşi pe uşă. Cine nu ţi-e drag, cine nu-i om bun, nu-l pofteşti să împartă cu tine pâinea şi sarea. În ochii comesenilor vei vedea simpatie, în glumele lor va răsuna un râs sincer, lipsit de răutate. Totul va fi plăcut! Privirile şi cuvintele vor exprima sincer sentimentele! După masă, o cafea neagră, o havană fumată pe terasă…

— Îmi zugrăveşti întocmai viaţa părinţilor şi bunicilor noştri.

— Ba deloc, răspunse Oblomov, aproape jignit, nu-i deloc la fel! Crezi că nevastă-mea ar sta sa facă dulceţuri şi marinată de ciuperci? Să numere fuioarele şi să aleagă izvoade pentru pânza de casă? Să-şi pălmuiască fetele din casă? N-ai auzit ce am spus: note, cărţi, pian, mobilă elegantă?

— Dar tu?

— Nici eu n-aş citi ziare de anul trecut, nu m-aş plimba cu rădvanul, n-aş mânca tăiţei şi gâscă, ci mi-aş trimite bucătarul să înveţe să gătească la un club englezesc sau la un ambasador.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, după ce va fi scăzut căldura, am trimite o căruţă cu samovarul şi prăjiturile în crângul de mesteacăn sau pe o fâneaţă cosită, am aşterne covoare printre căpiţe şi ne-am desfăta acolo până în seara. Ţăranii se întorc de la câmp cu coasa la spinare; trece un car cu fân, plin de nu mai vezi nici carul, nici calul; în vârful clăii se zăreşte doar o şapcă de ţăran împodobită cu flori şi cu un căpşor de copil; se apropie o ceată de femei desculţe cu seceri, cântând de răsună până în zare… I-au zărit pe boieri, au tăcut, se înclină adânc. Una dintre ele, cu gâtul ars de soare şi braţele goale, cu ochi de ştrengăriţă plecaţi sfios, se apără doar un pic, de ochii lumii, de mângâierea boierului, dar e încântată… Sşşşt… să nu vadă nevasta! Doamne fereşte!

Oblomov şi Stolz pufnesc în râs.

— Pe câmp se lasă răcoare, încheie Oblomov, se întunecă; ceaţa se întinde ca o pânză argintie deasupra lanului de secară; caii tresar şi bat din picioare. E timpul să ne întoarcem. În casă s-au şi aprins luminile; la bucătărie se aud tocând cinci cuţite deodată: o tigaie de ciuperci, nişte cotlete, ceva zmeură… Muzică… „*Casta diva*”[33]… începe să cânte Oblomov. Nu pot să mă gândesc fără emoţie la *Casta diva,* spuse el, după ce cântă începutul cavatinei. Ce plin de lacrimi e cântecul acestei femei! Câtă tristeţe răsună în el!… Şi nimeni din jurul ei nu ştie nimic… E singură… Taina ei o apasă; o încredinţează lunii…

— Îţi place această arie? Îmi pare bine; Olga Ilinskaia o cântă admirabil. Am să te prezint. Să vezi ce voce are, ce minunat cântă! Şi, în general, dacă ai şti ce fată încântătoare el Adică, poate că

nu judec obiectiv: eu am o adevărată slăbiciune pentru ea… Dar să lăsăm digresiunile, adăugă Stolz. Povesteşte mai departe.

— Ei, ce să-ţi mai spun? urmă Oblomov. Am cam terminat!… Musafirii se retrag în apartamentele lor, prin diferite corpuri de clădiri, prin pavilioane. Iar a doua zi, fiecare se duce unde vrea: unii pescuiesc, alţii îşi iau puşca la spinare, mai sunt şi din cei care stau aşa, degeaba…

— Fără nimic în mână? întrebă Stolz.

— Ce să aibă? Ei hai, poftim, o batistă. Spune drept, nu ţi-ar place să trăieşti aşa? întrebă Oblomov. Ai? Ce zici de o astfel de viaţă?

— Şi aşa mereu? întrebă Stolz.

— Până la bătrâneţe, până la moarte. După mine asta-i viaţa.

— Nu, asta nu e viaţă!

— Cum să nu fie? Ce-i lipseşte? Gândeşte-te numai că n-ai mai vedea nicio faţă palidă de om necăjit, nicio îngrijorare, niciun proces la casaţie; ai uitat de bursă şi de acţiuni, de dări de seamă, recepţii la ministru, înaintări şi sporuri de hrană. Numai convorbiri plăcute, intime! Şi când te gândeşti numai că n-ai fi nevoit să te muţi niciodată din casă. Şi asta spui tu că nu e viaţă?

— Asta nu e viaţă! repetă îndărătnic Stolz.

— Dar ce este atunci, după părerea ta?

— Este… (Stolz se gândi o clipă, căutând o denumire pentru această viaţă.) Un fel de… oblomovism, spuse el în cele din urmă.

— O-blo-mo-vism! silabisi încet Ilia Ilici, minunându-se de acest cuvânt ciudat. O-blo-mo-vism!

Se uită la Stolz cu o insistenţă ciudată.

— Dar unde-i atunci, după tine, idealul vieţii? Ce nu este oblomovism? întrebă el deodată sfios, pierzându-şi toată însufleţirea. Crezi că nu tinde toată lumea spre lucrurile visate de mine? Dar dă-mi voie! adăugă el ceva mai îndrăzneţ. Dar scopul final al alergăturii voastre, al jocului pasiunilor, al

războaielor, al comerţului şi al politicii nu este el oare o continuă căutare de pace, o năzuinţă spre idealul acesta al paradisului pierdut?

— Chiar şi utopia ta tot oblomovistă este, spuse Stolz.

— Toată lumea caută liniştea şi pacea, se apără Oblomov.

— Nu, nu toată lumea. Nici măcar tu acum vreo zece ani nu căutai acest lucru în viaţă.

— Dar ce căutam eu atunci? întrebă nedumerit Oblomov, îndreptându-se cu gândul spre trecut.

— Adu-ţi aminte, gândeşte-te puţin. Unde sunt cărţile tale? Traducerile tale?

— Le-o fi pus pe undeva Zahar, răspunse Oblomov, trebuie să fie undeva, într-un colţ.

— Într-un colţ! spuse cu dojană în glas Stolz. În acelaşi colţ stau uitate şi gândurile tale: „Să lucrezi atâta timp cât vei avea puteri, pentru că Rusia are nevoie de braţe şi de minţi care să-i valorifice nesecatele sale bogăţii (sunt cuvintele tale); să lucrezi ca să te poţi odihni mai din plin, iar a te odihni înseamnă să trăieşti un alt aspect al vieţii, aspectul ei estetic, frumos, înseamnă să trăieşti o viaţă de artist, de poet”. Şi gândurile acestea tot Zahar le-a pus într-un colţ? Îţi mai aduci aminte, voiai, după lecturi, să cutreieri ţări străine, ca să cunoşti mai bine şi să iubeşti mai mult ţara ta? „Viaţa este gândire şi muncă, spuneai tu pe atunci, o muncă anonimă, desfăşurată în umbră, neîncetată însă; să poţi muri cu conştiinţa că ţi-ai îndeplinit misiunea.” Şi unde, în ce colţ zac toate acestea la tine?

— Da… da… spuse Oblomov, urmărind cu neliniște fiecare cuvânt al lui Stolz, îmi aduc aminte că… chiar aşa… mi se pare că… Sigur că da, se învioră el deodată, amintindu-şi trecutul. Da, noi doi am vrut să străbatem dintâi în lung şi în lat întreaga Europă, să cutreierăm pe jos Elveţia, să ne frigem tălpile pe Vezuviu, să coborâm la Herculanum. Eram nebuni! Ce prostii!

— Prostii?! repetă Stolz cu mustrare. Dar nu erai tu acela care-mi spuneai, cu lacrimi în ochi, privind reproducerile madonelor lui Rafael, ale „Nopţii” lui Correggio, ale lui Apollo din Belvedere: „Doamne! Oare niciodată nu voi avea parte să le văd în original, să rămân ţintuit de emoţie la ghidul că stau în faţa unei opere a lui Michelangelo, a lui Tizian, că am păşit pe pământul Romei? Sunt oare osândit să nu văd toată viaţa chiparoşi, mirţi şi portocali decât în sere şi nu în patria lor? Să nu respir aerul Italiei, să nu mă-mbăt de azurul cerului?” Şi câte alte splendide focuri de artificii nu ţâşneau din creierul tău! Prostii?!

— Da, da, îmi amintesc! spuse Oblomov, gândindu-se la trecut. Tu m-ai luat de mână şi mi-ai spus: „Să ne legăm deci prin făgăduinţă să nu murim înainte de a vedea toate acestea…”

— Mi-aduc aminte, urmă Stolz, că mi-ai adus o dată o traducere din Say[34] cu o dedicaţie pentru ziua mea onomastică. Am păstrat până acum acea traducere. Şi cum te închideai tu cu profesorul de matematică, vrând negreşit să afli pentru ce trebuie să cunoşti toate aceste cercuri şi pătrate, dar te-ai lăsat la jumătate de drum, fără să ajungi s-o afli! Începuseşi să înveţi englezeşte… şi te-ai lăsat!… Dar când mi-am făcut planul de călătorie în străinătate şi te invitam să vii cu mine la universităţile din Germania, cum ai sărit în picioare, m-ai îmbrăţişat şi mi-ai întins solemn mâna: „Sunt al tău, Andrei. Voi fi oricând alături de tine!” Şi acestea sunt de asemeni cuvinte de-ale tale. Ai fost totdeauna puţin cam cabotin. Şi pe urmă, Ilia? Eu am fost de două ori în străinătate, după aceste înţelepte planuri ale noastre, şi am stat, foarte cuminte pe băncile universităţilor din Bonn, Jena, Erlangen, apoi am ajuns să cunosc Europa întocmai ca pe-o moşie a mea. Dar să zicem că o călătorie e un lux şi că nu oricine poate să

folosească acest mijloc. Dar Rusia? Am colindat-o în lung şi în lat, muncesc…

— Odată şi odată o să te laşi de muncă, spuse Oblomov.

— N-o să mă las niciodată. Pentru ce m-aş lăsa?

— Când îţi vei dubla capitalul, spuse Oblomov.

— Chiar şi dacă mi-l împătresc, tot nu mă las.

— Dar atunci, urmă Oblomov, după o clipă de tăcere, la ce bun să te zbaţi, dacă ţelul tău e altul decât să te asiguri pe viaţă, iar apoi să te retragi şi să te odihneşti?…

— Oblomovism rustic! spuse Stolz.

— Ori să-ţi faci o carieră, să-ţi asiguri un loc şi o situaţie în societate, ca apoi să guşti din plin, într-o tihnă onorabilă, odihna binemeritată?…

— Oblomovism petersburghez! spuse Stolz.

— Dar atunci când să te bucuri de viaţă? întrebă Oblomov, plictisit de obiecţiile lui Stolz. Pentru ce să te frământi o viaţă întreagă?

— De dragul muncii ca atare şi nimic mai mult. Munca este imaginea, conţinutul, elementul şi scopul vieţii, cel puţin al vieţii mele. Iacă, tu ai alungat munca din viaţa ta; şi cu ce mai seamănă această viaţă? O să mai încerc – poate pentru ultima oară – să te ridic. Dar dacă şi după aceea vei rămâne mai departe să mucegăieşti aici cu de-alde Tarantiev şi Alexeev, ai să ajungi rău de tot, are să-ţi fie silă de tine însuţi. Acum ori niciodată! încheie el.

Oblomov îl asculta, privindu-l cu îngrijorare. Părea că prietenul lui i-a întins o oglindă şi el s-a speriat, recunoscându-şi chipul.

— Decât să mă cerţi, Andrei, mai bine ai face să mă ajuţi într-adevăr! începu el suspinând. Sunt şi eu frământat de acelaşi lucru. Şi dacă m-ai fi văzut şi m-ai fi auzit fie chiar şi astăzi, cum îmi sap singur mormântul şi-mi plâng ursita, n-ai mai fi avut inima sa mă dojeneşti. Ştiu totul, înţeleg totul, dar n-am nici putere, nici voinţă. Dă-mi şi mie din voinţa şi mintea ta, şi apoi du-mă unde vrei. Pe

tine poate că te-aş urma, dar singur nu mă pot urni din loc. Ai dreptate: „Acum ori niciodată!” Încă un an şi va fi prea târziu!

— Tu eşti acela, Ilia? spuse Andrei. Eu te mai ţiu încă minte băiat vioi, subţirel, care se ducea în fiecare zi de la Precistenka la Kudrinn; acolo, într-o grădiniţă… Îţi mai aduci aminte de cele două surori? îţi mai aduci aminte de cărţile lui Rousseau, Schiller, Goethe, Byron, pe care le duceai lor, luând de la ele romanele doamnelor Cottin, de Genlis… cum făceai pe grozavul, voind să şlefuieşti gustul surorilor?

Oblomov sări din pat.

— Cum, îţi mai aduci aminte de toate acestea, Andrei? Cum să nu! Visam alături de ele, sădeam în sufletul lor nădejdi de viitor, desfăşuram planuri, gânduri şi… desigur şi sentimente, pe ascuns de tine… ca să nu-ţi baţi joc de mine. Dar toate acestea au murit acolo, şi nu s-au mai repetat niciodată! Dar unde or fi dispărut toate, şi de ce? Nu pot să pricep! Doar n-am trecut în viaţă nici prin furtuni, nici prin zguduiri mari. N-am pierdut nimic. Nimic nu-mi apasă conştiinţa: e limpede ca cristalul. Nicio lovitură a soartei n-a ucis în mine amorul propriu, dar iată: totul s-a dus, nici eu nu ştiu de ce!

Suspină.

— Ştii, Andrei, în viaţa mea n-a ars niciodată un foc, o văpaie, nici mântuitoare, nici distrugătoare. Ea n-a avut o dimineaţă care răsfrânge treptat culori vii, lumină, care apoi se preface în zi, ca la alţii, şi arde, clocoteşte şi se desfăşoară într-o lumină scânteietoare, iar apoi se domoleşte pe încetul, îşi pierde culorile şi se stinge, treptat şi firesc, către seară. Nu, viaţa mea a început dintr-odată printr-o stingere. Pare ciudat, totuşi aşa e. Chiar din prima clipă de când am fost conştient de existenţa mea, am simţit că încep să mă sting. Începusem să mă sting scriind hârtii la serviciu; apoi am simţit că mă sting citind din cărţi

adevăruri pe care nu ştiam să le aplic în viaţă, petrecând în mijlocul prietenilor, ascultând bârfeli şi palavre, maimuţăreli, o flecăreală rece şi răutăcioasă, văzând deşertăciunea din jurul meu, văzând prieteniile întreţinute prin adunări, fără scop şi fără simpatie. Mă stingeam şi-mi iroseam puterile trăind cu Mina: cheltuiam cu ea mai mult din jumătatea veniturilor mele şi-mi închipuiam că o iubesc; mă stingeam plimbându-mă trist şi alene pe Nevski Prospekt, printre blănuri de raton şi gulere de castor, la serate şi recepţii, unde eram primit cu bucurie, ca un eventual logodnic; mă stingeam şi-mi iroseam pe mărunţişuri viaţa şi mintea, mutându-mă din oraş la vilă şi de la vilă în strada Gorohovaia, neluând în seamă – ca şi ceilalţi – venirea primăverii decât prin apariţia stridiilor şi homarilor, a toamnei şi iernii prin sărbători, a verii prin plimbări, trăind toată viaţa într-un fel de toropeală leneşă şi comodă… Chiar şi ambiţia, pe ce mi-o risipeam? Comandându-mi hainele la un croitor la modă? Căutând să fiu invitat într-o casă cunoscută? Ori să-mi strângă mâna prinţul P.? Şi ştiu doar că ambiţia e sarea vieţii! Ce s-a făcut această ambiţie? Îmi vine a crede că ori n-am înţeles nimic din viaţa asta, ori chiar că nu e bună de nimic; iar ceva mai bun n-am cunoscut, n-am văzut niciodată şi nimeni nu mi-a arătat. Tu apăreai şi dispăreai ca un meteor rapid şi luminos, iar eu uitam de toate acestea şi mă stingeam…

Stolz nu mai răspundea spuselor lui Oblomov prin uşoare ironii. Îl asculta şi tăcea posomorât.

— Ai spus adineauri că sunt boţit la faţă, urmă Oblomov. Da, ai dreptate, sunt ca o haină veche, destrămată, ponosită; dar nu din pricina climei, nici a muncii, ci pentru că timp de doisprezece ani, am purtat, închis în suflet, un foc care căuta o ieşire, dar nu făcea decât să-şi pârjolească temniţa, fără a izbuti să iasă din ea, şi în cele din urma s-a

stins. Aşadar, au trecut doisprezece ani, dragul meu Andrei: renunţasem să mă trezesc.

— Dar de ce n-ai evadat, de ce n-ai fugit undeva? De ce ai stat să te mistui aşa, în tăcere? întrebă nerăbdător Stolz.

— Unde să fug?

— Unde? Fie şi la ţăranii tăi, pe Volga. Şi acolo e mai multă viaţă, există interese, scopuri, muncă. Eu, unul, aş fi plecat în Siberia, la Sitha.

— Ce mijloace drastice prescrii! spuse trist Oblomov. Crezi că sunt singurul de felul meu? Priveşte în jurul tău: Mihailov, Petrov, Semionov, Alexeev, Stepanov… suntem nenumăraţi: numele nostru este legiune!

Copleşit de această spovedanie, Stolz tăcea. Spuse apoi cu un suspin:

— Da, a trecut mult timp! Dar nu te las aşa: te scot de aici, întâi în străinătate, pe urmă la ţară. Ai să slăbeşti puţin, îţi trece ipohondria, iar pe urma găsim noi şi o treabă.

— Da, să plecăm undeva! izbucni Oblomov.

— Chiar mâine începem demersurile pentru obţinerea paşaportului, apoi facem pregătirile… Să ştii că nu mă las. Ai auzit, Ilia?

— Toate le vrei mâine? obiectă Oblomov, căzând parcă din nori.

— Dar tu cum ai fi vrut, ca „treaba de azi să n-o lăsăm pe mâine”? Ce elan la tine! Ce e drept, azi e prea târziu, adaugă Stolz, dar peste două săptămâni vom fi departe…

— Cum vine asta, dragă, peste două săptămâni? Aşa deodată? îşi reveni Oblomov. Lasă-mă să mă gândesc mai bine, să mă pregătesc… Ar trebui vreo caleaşcă… Poate peste vreo trei luni.

— Ce caleaşcă! Până la graniţă vom călători într-o trăsură de poştă sau cu vaporul până la Lübeck; vedem noi cum o fi mai comod. Mai încolo, în multe locuri sunt căi ferate.

— Dar apartamentul, dar Zahar, dar Oblomovka? Trebuie să iau unele măsuri, se apăra

Oblomov.

— Oblomovism, oblomovism curat! spuse Stolz râzând. Apoi îşi luă lumânarea, îi ură lui Oblomov noapte bună şi se duse la culcare. Acum ori niciodată, ţine minte! adăugă el întorcându-se spre Oblomov, înainte să închidă uşa.

V

„Acum ori niciodată!” În mintea lui Oblomov, cuvintele răsăriră ameninţătoare de cum se trezi, dimineaţa.

Se sculă din pat, străbătu de vreo trei ori odaia, îşi băgă capul în salon: Stolz stătea la masa şi scria.

— Zahar! strigă Oblomov.

Dar nu auzi cunoscuta săritură de pe cuptor. Zahar nu venea: Stolz îl trimisese la poştă.

Oblomov se apropie de masa prăfuită, se aşeză pe scaun, luă în mână tocul şi-l muie în călimară, dar nu găsi cerneală. Căută hârtie, nu era nici hârtie.

Dus pe gânduri, scria ceva cu degetul în colbul mesei, apoi se uită la cele scrise: era cuvântul „oblomovism”.

Îl şterse repede cu mâneca. Cuvântul acesta i se arătase noaptea în vis, scris cu litere de foc pe perete, întocmai ca lui Balthazar[35] la ospăţul său.

Veni Zahar. Văzând că Oblomov nu mai e în pat, se uită la boierul său cu ochi tulburi, minunându-se că-l găseşte în picioare; şi în privirea lui mirată, tâmpă, se citea: „Oblomovism!”

„Un singur cuvânt, se gândea Ilia Ilici, dar… cât venin e în el!”…

Conform obiceiului, Zahar luă peria, pieptenul şi prosopul şi dădu să-l pieptene pe Ilia Ilici.

— Du-te dracului! spuse supărat Oblomov, făcându-l să scape din mână peria, iar Zahar nu scăpă prilejul de a lăsa şi pieptenul să cadă..

— Vreţi poate să vă culcaţi din nou? întrebă Zahar. Lăsaţi să vă aşez aşternutul.

— Adu-mi cerneală şi hârtie, răspunse Oblomov. Îi stăruiau în minte cuvintele: „Acum ori niciodată!”

Ascultând această chemare deznădăjduită a minţii şi a energiei sale, îşi dădea seama că i-a mai rămas o brumă de voinţă; cântărea în gând această rămăşiţă jalnică şi se întreba unde-l va duce, cum s-o întrebuinţeze.

După o frământare chinuitoare, puse mâna pe toc şi scoase din colţ o carte; voia să citească, să scrie şi să gândească într-o singură oră tot ce nu citise, nu scrisese şi nu gândise în decurs de zece ani.

Ce trebuia să facă acum? Să meargă înainte, sau să rămână pe loc? Această întrebare pur oblomovistă era pentru el mai adâncă decât întrebarea lui Hamlet[36]. Să meargă înainte însemna să lepede halatul comod, nu numai de pe umeri, dar şi de pe sufletul şi mintea sa; însemna ca, odată cu colbul şi păienjenişul din colţuri, să mături şi aţele de păianjen de pe ochi şi să-i deschidă mari.

Care era primul pas de făcut? Cu ce să înceapă? Nu ştiu, nu pot… Ba nu… Mă ascund după deget, ştiu şi… De altfel e şi Stolz aici, alături; îmi spune el îndată.

Dar ce va spune? „Într-o săptămână să aşterni pe hârtie instrucţiuni amănunţite pentru un avocat şi să-l trimiţi la ţară să ipotecheze Oblomovka, să mai cumperi pământ, să trimiţi un plan al lucrărilor de construcţie, să-ţi închiriezi apartamentul, să scoţi un paşaport şi să pleci pentru o jumătate de an în străinătate, să dai jos grăsimea de prisos, să scazi în greutate, să-ţi împrospătezi sufletul cu aerul acela pe care-l visai cândva împreună cu

prietenul tău, să trăieşti fără halat, fără Zahar, şi fără Tarantiev; să-ţi pui singur ciorapii şi să-ţi scoţi cizmele, să dormi numai noaptea, să călătoreşti aşa cum călătoresc toţi ceilalţi, cu trenul, cu vaporul, iar pe urmă… Pe urmă… să te instalezi la Oblomovka, să ştii ce-nseamnă o semănătură şi un treierat, de ce se întâmplă ca un ţăran să fie sărac sau bogat; să umbli pe câmp, să mergi la alegeri, la uzină, la mori, în port. Şi în acelaşi timp să citeşti ziare, cărţi, să te frământi, căutând să afli de ce-or fi trimis englezii un vas al lor în Orient…"

Asta are să-mi spună! Asta înseamnă să mergi înainte… Şi aşa toată viaţa! Adio, ideal poetic al vieţii! Dar asta nu mai e viaţă, ci un fel de atelier de fierărie; eşti veşnic între flăcări, pocnete, dogoare, zgomot… Când mai trăieşti? Nu-i mai bine să stai locului?

Să stai locului însemna să-ţi pui cămaşa pe dos, să-l auzi pe Zahar sărind jos de pe cuptor, să iei masa împreună cu Tarantiev, să te gândeşti mai puţin la toate, să nu termini de citit cartea de călătorie în Africa, să îmbătrâneşti în tihnă în casa cumetrei lui Tarantiev…

„Acum ori niciodată!" „A fi sau a nu fi!" Oblomov vru să se scoale de pe fotoliu, dar nu nimeri dintr-odată cu piciorul în papuc şi se aşeză din nou.

Peste două săptămâni, Stolz plecă în Anglia, făcându-l pe Oblomov să-i făgăduiască solemn că va veni de-a dreptul la Paris. Ilia Ilici avea paşaportul gata, îşi comandase chiar un palton de drum şi-şi cumpărase o şapcă. Până acolo ajunseseră lucrurile.

Zahar îi dovedise cu multă înţelepciune că era de ajuns să-şi comande o singură pereche de cizme, iar cealaltă s-o pingelească numai. Oblomov îşi cumpără o pătură, o flanelă de lână, o trusă de voiaj; ar fi vrut să-şi cumpere şi un sac pentru merinde, dar vreo zece persoane îi

spuseseră că în străinătate nu se mai călătoreşte cu proviziile după tine.

Leoarcă de năduşeală, Zahar alerga pe la diferiţi meseriaşi şi prin prăvălii, şi cu toate că pusese în buzunar destule monezi de câte zece şi cinci copeici – de la resturile primite prin prăvălii – totuşi îl blestema şi pe Andrei Ivanovici, şi pe toţi cei care au născocit călătoriile.

— Ce o să se facă el singur prin străinătăţi? spunea el la băcănie. Aud că pe acolo boierii sunt slujiţi numai de nişte fete. Cum o să-i tragă o fată cizmele din picioare? Cum o să-i pună ea boierului ciorapii pe picioarele goale?

Zâmbi larg de i se zburliră favoriţii şi clătină din cap. Uitându-şi lenea, Oblomov scrisese şi ce ia cu el şi ce lasă acasă. Tarantiev fu însărcinat să ducă mobilele şi celelalte lucruri la locuinţa cumetrei, în cartierul Vîborg, să le încuie acolo în trei odăi şi să le păstreze până la întoarcerea lui Oblomov din străinătate.

Cunoscuţii lui Oblomov începuseră chiar să spuie, unii cu neîncredere, alţii râzând sau cu un fel de spaimă: „Pleacă! Închipuiţi-vă: Oblomov s-a urnit din loc!”

Dar Oblomov nu plecă nici peste o lună, nici peste trei.

În ajunul plecării, peste noapte, i se umflase buza.

— M-a pişcat vreo muscă, nu pot s-o pornesc la drum cu asemenea buză, spuse el şi hotărî să aştepte alt vapor.

Veni luna august. Stolz era de mult la Paris şi-i scria scrisori disperate, dar nu primea niciun răspuns.

De ce? S-o fi uscat cerneala în călimară ori n-avea hârtie? Poate din pricină că în stilul lui Oblomov se întâlneau cam des cuvintele „care” şi „ce” sau pentru că din ameninţătoarea chemare „acum ori niciodată”, Ilia Ilici a ales cuvântul din

urmă, şi-ia pus mâinile sub cap şi Zahar se străduia zadarnic să-l deştepte?

Nu, călimara era plină de cerneală, iar pe masă stăteau scrisori, hârtie, chiar şi timbrată, şi încă toată de mâna lui Oblomov.

Scria pagini la şir fără ca cuvântul „care" să revină de două ori, stilul lui era acum curgător, pe alocuri chiar expresiv şi elocvent ca în „acele zile" când, împreună cu Stolz, visase o viaţă de muncă şi călătorii.

Se scula la şapte dimineaţa, citea şi ducea pe undeva nişte cărţi. Pe faţa lui nu mai vedeai somnolenţa, oboseala şi lehamitea. Căpătase chiar culori, iar în ochi avea o strălucire nouă, ceva ce semăna cu îndrăzneala sau cel puţin cu încrederea în sine. Nu se mai culca niciodată în halat: îl dusese Tarantiev la cumătră, dimpreună cu alte lucruri.

Citea o carte sau scria, îmbrăcat cu o haină de casă. La gât purta o legătură uşoară; gulerul cămăşii răsfrânt peste cravată era alb ca zăpada. Ieşea îmbrăcat cu o haină frumos croită, cu o pălărie elegantă… era vesel, fredona… De ce oare?

Iată-l la fereastra vilei sale (locuieşte acum într-o vilă la câteva verste de oraş). Alături de el, un buchet de flori. Scrie ceva grăbit, aruncând neîncetat priviri spre cărarea din dosul unor tufişuri; apoi se grăbeşte iar cu scrisul.

Deodată, nisipul de pe cărare scârţiie sub nişte paşi uşori. Oblomov aruncă tocul, ia repede buchetul şi aleargă la fereastră.

— Dumneata eşti, Olga Sergheevna? Vin îndată, îndată! spune el, luându-şi pălăria şi bastonul.

Aleargă spre portiţă, oferă braţul unei femei fermecătoare şi dispare împreună cu ea în pădure, în umbra brazilor înalţi…

Ieşind de după un colţ, Zahar îl petrece cu privirea, încuie odaia şi se duce la bucătărie.

— A plecat! spune el Anisiei.

— O prânzi acasă?

— Cine ştie? răspunde somnoros Zahar.

Zahar e neschimbat. Aceiaşi favoriţi uriaşi şi barbă nerasă, aceeaşi jiletcă cenuşie, aceeaşi haină ruptă. S-a însurat însă cu Anisia, fie pentru că a rupt-o cu cumătră, fie aşa, din credinţa că omul trebuie să fie însurat. S-a cununat cu ea, dar, în ciuda zicătoarei, nu s-a schimbat deloc.

Stolz îl prezentase pe Oblomov Olgăi şi mătuşii acesteia. Când îl adusese întâia oară în casă, mătuşa avea musafiri. Oblomov se simţea prost, ca de obicei.

„Bine ar fi să pot scoate mănuşile, se gândea el, e cald în odaie. Nu mai sunt învăţat!”

Stolz se aşezase alături de Olga, care stătea singură lângă o lampă, ceva mai la o parte de masa de ceai, rezemată de speteaza fotoliului şi foarte puţin atentă la cele ce se petreceau în jurul ei.

Venirea lui Stolz o bucurase. Cu toate că în ochii ei nu se aprinseră scântei, nici nu i se îmbujoraseră obrajii, faţa i se luminase de o lumină blândă, liniştită, şi ea zâmbise.

Îl socotea prieten. Îi era drag pentru că o făcea întotdeauna să râdă şi nu se plictisea cu el, dar se şi sfia puţin, simţindu-se alături de dânsul ca o fetiţă mică.

Când în mintea ei se năştea vreo întrebare, vreo nelămurire, nu îndrăznea să i-o spună îndată lui: era atât de deştept pe lângă ea, atât de superior ei, încât amorul ei propriu suferea la gândul că nu e la înălţime, că între mintea şi între anii lor era o diferenţă prea mare.

Stolz o admira de asemeni dezinteresat, ca pe o fiinţă drăgălaşă, cu o minunată prospeţime a minţii şi a sentimentelor. În ochii lui, ea nu era decât o copilă fermecătoare care făgăduieşte mult.

Şi totuşi Stolz stătea cu ea de vorbă mai des şi cu mai multă plăcere decât cu alte femei, fiindcă va urma inconştient, din instinct, calea cea simplă, firească, a vieţii; mulţumită firii sale fericite şi a

educaţiei sănătoase, fără savantlâcuri, pe care o primise, în gândurile, sentimentele sau voinţa ei nu era nimic prefăcut, şi asta se străvedea în orice mişcare cât de neînsemnată a ochilor, a buzelor sau a mâinilor.

Poate că mergea atât de sigur pe această cale tocmai din pricină că, din timp în timp, auzea alături de ea alţi paşi, şi mai siguri, ai „prietenului" său, în care avea încredere, şi-şi potrivea pasul după al lui?

Oricum ar fi, la puţine fete puteai întâlni o asemenea simplitate şi libertate firească în priviri, cuvânt şi purtare. În ochii ei nu puteai citi niciodată: „Acum voi face o guriţă mică şi voi cădea pe gânduri, că-mi şade bine. Arunc o privire speriată, scot un ţipăt şi se adună lumea în jurul meu. Mă aşez la pian şi-mi arăt vârful piciorului…"

N-avea în ea pic de cochetărie, niciun artificiu, nimic prefăcut sau de ochii lumii. Tocmai de aceea era apreciată aproape numai de Stolz, de aceea stătea câteodată singură, fără să-şi ascundă plictiseala, când se dansa; de aceea, uitându-se la ea, chiar şi cei mai amabili tineri rămâneau cam tăcuţi, neştiind ce să-i spună şi cum…

Unii o socoteau prea simplă, prea mărginită, incapabilă de gândire adâncă, pentru că din gura ei nu curgeau sentinţe savante despre viaţă şi dragoste, nici replici rapide, neaşteptate şi îndrăzneţe, nici judecăţi împrumutate din cărţi ori de la alţii asupra muzicii şi literaturii. Vorbea puţin, exprimându-şi numai gândurile ei, spunând lucruri fără importanţă şi de aceea era ocolită de „cavalerii" cei deştepţi şi dezgheţaţi; cei mai puţin dezgheţaţi, dimpotrivă, o socoteau prea complicată şi se temeau puţintel de ea. Numai Stolz vorbea cu ea întruna şi o făcea să râdă.

Îi plăcea muzica, dar cânta mai mult pe ascuns sau numai lui Stolz ori unei prietene de la

pension.. Cânta însă, după părerea lui Stolz, mai bine ca orice cântăreaţă.

De cum s-a aşezat Stolz lângă ea, a şi răsunat în odaie râsul ei atât de sonor, de sincer şi de molipsitor, încât oricine îl auzea începea să râdă negreşit şi el, fără să ştie de ce.

Dar Stolz n-o făcea numai să râdă. Peste o jumătate de oră, ea-l asculta cu interes, îndreptându-şi privirea plină de curiozitate spre Oblomov, căruia îi venea să intre în pământ.

„Ce o fi vorbind despre mine?" se gândea el, trăgând nelinişti spre ei cu coada ochiului. Fu cât p-aci să plece, dar mătuşa Olgăi îl chemă lângă ea la masă, unde se găsi deodată sub focul privirilor încrucişate ale vizitatorilor.

Se întoarse speriat spre Stolz. Dar acesta nu mai era acolo. Se uită atunci la Olga şi întâlni aceeaşi privire, plină de curiozitate, îndreptată asupra lui.

„Tot se mai uită!" gândi el, examinându-şi stingherit hainele.

Îşi trecu chiar batista peste obraz, crezând că, poate, s-a murdărit pe nas; îşi atinse cravata, să vadă dacă nu s-a dezlegat, lucru care i se întâmpla câteodată. Dar totul părea să fie în ordine, iar Olga tot se mai uita la el.

Feciorul îi aduse o ceaşcă de ceai şi tava cu prăjituri. Vrând să-şi învingă tulburarea şi să pară la îndemână, Oblomov se servi cu atâţia biscuiţi, pesmeciori şi covrigei, încât o fetiţă care şedea lângă el pufni în râs. Ceilalţi se uitară cu curiozitate la grămăjoara din farfuria lui.

„Dumnezeule, se uită şi ea! se gândi Oblomov. Ce mă fac cu grămada asta?"

Văzu cu coada ochiului că Olga s-a sculat de la locul ei şi a trecut într-un alt colţ al odăii, şi se simţi ceva mai uşurat.

În schimb, fetiţa nu-şi lua ochii de la el, aşteptând să vadă ce va face cu pesmeciorii.

„Să-i mănânc mai repede", se gândi el şi se puse cu slujba pe ei, grăbit; din fericire, biscuiţii se

topeau în gură.

Nu-i mai rămăseseră decât doi pesmeciori. Răsuflă uşurat şi se încumetă să privească în direcţia Olgăi…

Dumnezeule! Stătea lângă un bust, rezemată de soclu, şi-l urmărea din ochi. Pe cât se părea, plecase din colţul ei anume ca să-l poată urmări în voie: nu-i scăpase stângăcia comisă de el.

La cină, Olga se aşeză la celălalt capăt al mesei; vorbea, mânca şi părea să nu-i dea nicio atenţie lui Oblomov. Dar ori de câte ori acesta îşi întorcea cu teamă ochii spre ea, în nădejdea că, poate, nu se uită la el, îi întâlnea îndată privirea, plină de curiozitate şi de o mare blândeţe…

După cină, Oblomov se grăbi să-şi ia rămas bun de la mătuşă; aceasta îl pofti a doua zi la masă, rugându-l să transmită invitaţia şi lui Stolz. Ilia Ilici se înclină în faţa ei şi traversă salonul, fără să ridice ochii. Iată, îndată după pian şi paravan e uşa. Îndrăzni să arunce o privire într-acolo: la pian stătea Olga, care se uita la el cu multă curiozitate. I se păru chiar că zâmbeşte.

„Poate că i-o fi povestit Andrei că aseară am pus un ciorap de un fel şi altul de alt fel şi cămaşa întoarsă pe dos!” îşi spuse Oblomov şi plecă acasă, foarte indispus din pricina acestei presupuneri, dar mai ales din pricina invitaţiei la masă la care răspunsese printr-o înclinare a capului, deci o primise.

Din clipa aceea privirea stăruitoare a Olgăi nu-i mai ieşi din cap. Zadarnic se întinse el în pat cât era de lung, zadarnic încercase poziţiile cele mai lenevoase şi mai comode, nu putea să adoarmă cu niciun chip. Îi era scârbă şi de halatul său, Zahar îi părea prost şi de nesuferit, iar praful şi păienjenişul din odaie cu totul de neîndurat.

Porunci să se scoată afară unele tablouri proaste pe care i le vârâse pe gât un protector oarecare ai artiştilor săraci. Drese cu mâna lui storurile care nu se mai ridicau de mult, o chemă pe Anisia şi-i

porunci să spele ferestrele, dădu jos câteva pânze de păianjen, apoi se culcă pe o parte şi rămase astfel vreun ceas cu gândul la Olga.

Zugrăvindu-şi în minte portretul ei, îi studia stăruitor înfăţişarea.

La drept vorbind, nu era o frumuseţe, adică nu era nici foarte albă, nici foarte rumenă în obraz, nici ochii ei nu străluceau de un foc lăuntric; n-avea nici buze de mărgean, nici dinţi de mărgăritare, nici mânuţe mici de copil de cinci ani cu degete în chip de boabe de struguri.

Dar, preschimbată în statuie, ar fi întruchipat graţia şi armonia. Staturii sale destul de înalte îi corespundea în totul mărimea capului, iar mărimii capului ovalul şi proporţiile figurii. Toate acestea, la rândul lor, se îmbinau armonios cu umerii şi cu întreaga ei făptură…

Oricine o întâlnea în drum, chiar şi un om distrat, se oprea o clipă în faţa acestei fiinţe armonioase, plămădită cu o artă atât de sobră şi totodată cu atâta migăloasă desăvârşire.

Nasul ei avea o linie graţioasă, uşor curbată; buzele erau subţiri şi adesea strânse, semn de gândire concentrată. Aceeaşi expresie de gândire o regăseai şi în privirea totdeauna vioaie a ochilor albaştri-cenuşii, cărora nu le scăpa nimic. Sprâncenele dădeau acestor ochi o deosebită frumuseţe: nu erau arcuite, nici nu se rotunjeau deasupra ochilor ca două dunguliţe anume subţiate, nu, erau două linii castanii, mătăsoase, aproape drepte, care rareori stăteau simetric: una dintre ele era ceva mai ridicată decât cealaltă şi de aceea deasupra sprâncenei se desena o cută uşoară în care părea că sălăşluieşte însuşi gândul.

Capul Olgăi, uşor aplecat înainte, era aşezat cu multă graţie şi nobleţe pe gâtul ei subţire şi mândru; tot trupul ei se mişca lin, păşind uşor, aproape fără zgomot…

„De ce s-o fi uitat aseară atât de stăruitor la mine? se gândea Oblomov. Andrei se jură pe toţi

sfinţii că nu i-a spus nimic despre ciorapi, nici despre cămaşă, ci i-a vorbit numai despre prietenia noastră şi i-a povestit cum am crescut şi am învăţat împreună, tot ce era frumos, şi între altele (a spus şi asta), cât de nenorocit e Oblomov, cum tot ce era bun în el se pierde din pricina nepăsării, din lipsă de activitate, cât de slab pâlpâie viaţa în el şi…”

„Dar atunci de ce a zâmbit? îşi spunea mai departe Oblomov. Dacă are măcar un pic de inimă, această inimă ar trebui să se strângă, să sângereze de milă, în timp ce ea… Ei, nu-i nimic, zâmbească sănătoasă! Nu vreau să mă mai gândesc! Mă duc numai azi la ele la masă, pe urmă nu-mi mai calcă piciorul pe acolo”.

Zilele treceau însă una după alta, iar Oblomov nu numai că mai călca pe acolo, dar îşi petrecea o bună parte din timp în casa Olgăi.

Într-o bună dimineaţă, Tarantiev îi mută toate lucrurile la cumătră lui, într-o ulicioară din cartierul Vîborg, astfel încât Oblomov petrecu trei zile în şir aşa cum nu i se mai întâmplase de mult: fără pat, fără divan, luând masa la mătuşa Olgăi.

Descoperi deodată că peste drum de vila lor mai este o vilă neocupată. O închirie fără măcar s-o vadă, şi acum locuia acolo. Îşi petrecea alături de Olga toată ziua. Citeau împreună cărţi, îi trimitea flori, se plimba pe lac şi pe dealuri… el, Oblomov!

Câte nu se întâmplă pe lume! Cum de a putut totuşi să se întâmple asta? Iată cum:

În ziua când, împreună cu Stolz, luase masa la mătuşa ei, Oblomov îndurase, în tot timpul mesei, acelaşi chin ca şi în ajun: mânca sub ochii Olgăi, ştia că, în timp ce vorbeşte, privirea ei e ca soarele deasupra lui, îl arde, îl tulbură, zgândărindu-i nervii, aprinzându-i sângele în vine. Abia când au trecut pe balcon, fumul ţigării de foi îi dădu putinţa să se ascundă o clipă de această privire tăcută şi stăruitoare.

„Ce-i asta? spunea el, negăsindu-şi locul. E un adevărat chin! Poate vrea să-şi bată joc de mine?

La nimeni nu se uită aşa: nu îndrăzneşte. Eu sunt mai sfios, poate de aceea… Am să-i vorbesc, îşi zise el, şi să-i spun mai bine prin cuvinte ceea ce încearcă ea să scoată din mine cu privirea ei.”

Deodată Olga apăru în faţa lui, în pragul balconului. Oblomov îi oferi un scaun şi fata se aşeză alături de el.

— E adevărat că dumneata totdeauna te plictiseşti? îl întrebă ea.

— Da, mă plictisesc, răspunse el, dar nu chiar totdeauna… Am şi eu ocupaţiile mele…

— Andrei Ivanovici mi-a spus că lucrezi la un plan.

— Da, am de gând să mă duc să trăiesc la ţară şi mă pregătesc puţin câte puţin pentru acest lucru.

— Dar nu pleci în străinătate?

— Vreau să plec negreşit. Să-şi termine numai Andrei Ivanîci pregătirile.

— Îţi pare bine că pleci? îl întrebă ea.

— Da, foarte bine…

Îi aruncă o privire: un zâmbet îi juca pe faţă, aprinzându-i lumini în ochi, ori revărsându-se peste obraji; numai buzele rămâneau strânse ca întotdeauna. Oblomov nu mai avu curaj să mintă înainte.

— Sunt puţin cam… leneş… spuse el, însă…

Îi era necaz că această fată izbutise atât de uşor, aproape fără să scoată un cuvânt, să-l silească a-şi mărturisi lenea. „Ce este ea pentru mine? Parcă m-aş teme de ea”, se gândi el.

— Leneş! răspunse ea cu o umbră de vicleşug. Cum e cu putinţă? Un bărbat leneş e ceva care chiar nu pot pricepe.

„Ce nu poate să priceapă? se gândi el. Cred că e foarte simplu”.

— Stau mai mult pe acasă şi tocmai de aceea Andrei mă crede…

— Dar atunci cred că scrii foarte mult, spuse ea, sau citeşti. Ai citit cumva…

Şi iar îl privi foarte stăruitor.

— Nu, n-am citit! se grăbi el să spună, speriat că are de gând să-l examineze.

— Ce anume? întrebă ea râzând.

Râse şi Oblomov.

— Am crezut că vrei să mă întrebi de vreun roman. Nu citesc romane.

— N-ai ghicit. Voiam să te întreb despre note de călătorie.

Oblomov se uită atent la ea: îi râdea toată faţa, numai buzele nu-i zâmbeau…

„Ehei! Este foarte… trebuie să fii prudent cu ea…” se gândi Oblomov.

— Şi ce cărţi îţi plac dumitale? întrebă ea, curioasă.

— Ce-i drept, îmi plac mai mult călătoriile…

— În Africa? îl întrebă ea încet şi maliţios.

Ilia Ilici roşi, bănuind – şi nu fără oarecare îndreptăţire – că Olga ştie prea bine nu numai ce anume citeşte el, dar şi cum citeşte.

— Eşti amator de muzică? întrebă ea, dorind să-i risipească sfiala.

În clipa aceea se apropie de ei Stolz.

— Ilia, spuse el, i-am spus Olgăi Sergheevna că eşti pasionat de muzică şi am rugat-o să ne cânte ceva… *Casta diva.*

— De ce-mi atribui tot felul de lucruri? răspunse Oblomov. Nu sunt deloc pasionat de muzică…

— Ia uitaţi-vă la el! îl întrerupse Stolz. Se mai şi supără. Îl recomand ca pe un om cumsecade, iar dânsul se grăbeşte să decepţioneze lumea!

— Nu fac decât să mă lepăd de rolul de amator: e un rol dubios şi greu!

— Şi ce gen de muzică îţi place mai mult? întrebă Olga.

— E o întrebare la care e greu de răspuns. Orice gen de muzică! Uneori îmi face plăcere să ascult o flaşnetă răguşită, o melodie oarecare care mi-a rămas în memorie; altă dată plec la jumătatea unei opere. Uneori mă emoţionează Meyerbeer[37], chiar şi cântecul vreunui barcagiu, depinde de

dispoziţie! Iar alteori îmi vine să-mi astup urechile chiar când se cântă Mozart…

— Înseamnă că iubeşti cu adevărat muzica.

— Cântaţi-ne ceva, Olga Sergheevna, se rugă Stolz.

— Dar dacă *monsieur* Oblomov este dispus acum să-şi astupe urechile? spuse ea, întorcându-se spre el.

— Aici s-ar cere să fac vreun compliment, răspunse Oblomov, numai că nu mă pricep, şi chiar dacă m-aş pricepe încă nu m-aş încumeta…

— De ce?

— Şi dacă nu cântaţi bine? observă naiv Oblomov. M-aş simţi pe urmă foarte prost…

— Ca aseară, cu pesmeciorii… îi scăpă deodată Olgăi, care se roşi toată şi ar fi dat orice numai să nu fi spus asta. Scuză-mă, n-am vrut! adăugă ea.

Oblomov nu se aşteptase deloc la aceasta şi se fistici de tot.

— E o trădare perfidă! spuse el încet.

— Nu, cel mult o mică răzbunare, şi încă pe negândite, crede-mă, pentru faptul că dumneata n-ai găsit pentru mine niciun compliment.

— Poate că îl voi găsi după ce te voi asculta.

— Dar vrei să cânt? întrebă ea.

— Nu, el e cel care o doreşte, răspunse Oblomov, arătând spre Stolz.

— Dar dumneata?

Oblomov clătină negativ din cap.

— Nu pot să doresc un lucru pe care nu-l cunosc.

— Eşti un bădăran, Ilia, interveni Stolz. Iată ce-nseamnă să stai mereu culcat acasă şi să-ţi pui ciorapii…

— Dar bine, Andrei, îl întrerupse grăbit Oblomov, împiedicându-l să sfârşească, nu m-ar costa nimic să spun: „Ah! Aş fi foarte bucuros, aş fi fericit, desigur, cânţi minunat… urmă el, întorcându-se spre Olga, aceasta mi-ar face cea

mai mare plăcere…” şi aşa mai departe. Dar este oare nevoie de asta?

— Dar ai fi putut cel puţin să doreşti acest lucru… de n-ar fi decât din curiozitate.

— Nu îndrăznesc, răspunse Oblomov, dumneata nu eşti o actriţă…

— Ei bine, atunci cânt pentru dumneata, îi spuse ea lui Stolz.

— Ilia, pregăteşte-ţi complimentele.

Între timp se înserase. Lumina lămpii străbătea prin perdeaua de iederă, asemenea razelor lunii. Trăsăturile Olgăi şi tot chipul ei se pierdeau în întunericul care o învăluia ca un acoperământ străveziu. Faţa-i era în umbră. Nu se auzea decât glasul ei dulce, dar puternic, plin de freamătul simţirii.

La rugămintea lui Stolz, cântă mai multe arii şi romanţe. Unele exprimau suferinţa şi un fel de presimţire nelămurită a fericirii; altele, bucuria; simţeai însă în aceste sunete germenele durerii.

Cuvintele, sunetele, glasul acesta puternic şi curat de fată făceau să-ţi bată mai tare inima şi să-ţi vibreze nervii; iar ochii străluceau, umeziţi de lacrimi. Îţi venea un dor de moarte, să nu te mai trezeşti din vraja sunetelor, şi totodată-ţi năştea în inimă setea de viaţă…

Pe Oblomov îl treceau fiori, era copleşit, îşi stăpânea cu greu lacrimile, dar şi mai greu îi era să înăbuşe strigătul de bucurie gata să izbucnească din inima lui. De mult nu se mai simţise plin ca acum de bucuria vieţii, de puteri care păreau să se fi ridicat din străfundul sufletului său, gata să săvârşească fapte măreţe.

Ar fi plecat chiar în acea clipă în străinătate – dacă nu i-ar mai fi rămas decât să se urce în tren şi să plece.

La urmă, Olga cântă *Casta diva.* Extazul, gândurile ce i se învârtejeau în cap, fiorii ce-i străbăteau, ca nişte ace, tot trupul, toate acestea îl copleşiseră pe Oblomov. Era sleit de puteri.

— Eşti mulţumit de mine astăzi? îl întrebă deodată Olga pe Stolz, sfârşindu-şi cântecul.

— Întreabă-l pe Oblomov, spuse Stolz.

— Ah! îi scăpă lui Oblomov.

O apucă pe Olga de mână, dar de îndată îi dădu drumul, în culmea emoţiei.

— Iartă-mă… îngăimă el.

— Ai auzit? îi spuse Stolz Olgăi. Ia spune drept, Ilia: de când nu ţi s-a mai întâmplat aşa ceva?

— Ar fi putut să i se întâmple şi azi dimineaţă, dacă pe sub fereastra lui ar fi trecut o flaşnetă răguşită… se amestecă în vorbă Olga, dar cu atâta bunătate, atât de blând, încât înţepătura sarcasmului era cu totul lipsită de venin.

Oblomov se uită la ea cu dojană.

— El nu şi-a scos încă geamurile duble: nu aude ce se petrece în afară, adăugă Stolz.

Oblomov se uită mustrător la Stolz.

Acesta luă mâna Olgăi într-ale lui.

— Nu ştiu cărui fapt să atribui felul minunat în care ai cântat astăzi. N-ai cântat niciodată aşa, Olga Sergheevna, cel puţin nu te-am auzit astfel demult. Iată complimentul meu! spuse el, sărutându-i pe rând toate degetele.

Stolz îşi luă rămas bun. Voi să se retragă şi Oblomov, dar Stolz şi Olga îl opriră.

— Eu am treabă, spuse Stolz, iar tu te duci să te culci… E prea devreme…

— Andrei! Andrei! se rugă de el Oblomov. Nu, astăzi nu pot să rămân, plec! adăugă el şi plecă.

Nu putu să doarmă toată noaptea. Trist şi gânditor se plimba în lung şi în lat prin-odaie; în zori de zi plecă de acasă, se plimbă pe malul Nevei, pe străzi, pradă unor sentimente nelămurite, gândindu-se cine ştie la ce…

Peste trei zile se duse iar la Olga şi seara, după ce ceilalţi musafiri se aşezară la cărţi, se pomeni alături de ea, lângă pian. Pe mătuşă o durea capul: stătea în birou cu flaconul de săruri la nas.

— Vrei să-ţi arăt colecţia de desene pe care mi-a adus-o Andrei Ivanîci de la Odesa? întrebă Olga. Nu ţi-a arătat-o?

— Mi se pare că vrei, în calitatea dumitale de gazdă, să mă distrezi? întrebă Oblomov. Degeaba!

— De ce degeaba? Vreau să nu te plictiseşti, să te simţi aici ca la dumneata acasă, plăcut şi bine, şi să nu mai pleci ca să… stai culcat.

„E ironică şi rea!" se gândi Oblomov, admirând totuşi fără să vrea orice mişcare a ei.

— Dumneata doreşti să mă simt plăcut şi bine şi să nu mă plictisesc? repetă el.

— Da, răspunse ea, privindu-l ca şi în ajun, dar cu şi mai multă curiozitate şi blândeţe.

— Pentru aceasta trebuie, în primul rând, să nu te uiţi la mine ca acum şi cum te-ai uitat deunăzi…

Olga-l privea cu o curiozitate sporită.

— Tocmai această privire mă stânjeneşte foarte mult… Unde mi-e pălăria?

— De ce să te stânjenească? întrebă ea blând şi expresia de curiozitate pieri din ochii ei. Priveau acum blând şi prietenos.

— Nu ştiu. Mi se pare numai că această privire descoperă în mine lucruri pe care n-aş vrea să le ştie alţii, mai cu seamă dumneata…

— Dar de ce? Eşti prietenul lui Andrei Ivanîci, iar dânsul e prietenul meu, prin urmare…

— Prin urmare, nu e niciun motiv să ştii despre mine tot ce ştie Andrei Ivanîci, încheie ei.

— Nu e un motiv, dar e cu putinţă…

— …din pricina prea marii sincerităţi a prietenului meu. E un prost serviciu din partea lui!…

— Ai ceva de ascuns? întrebă Olga. Vreo crimă? adăugă ea râzând şi dându-se puţin înapoi.

— Poate, răspunse el cu un suspin.

— Într-adevăr, e o crimă mare, spuse ea cu sfiiciune, aproape în şoaptă, să pui ciorapi desperecheaţi.

Oblomov puse repede mâna pe pălărie.

— E mai presus de puterile mele! spuse el. Şi ai spus că vrei să mă simt bine! N-o să-l mai iubesc pe Andrei… El ţi-a spus?

— M-a făcut să râd astăzi, povestindu-mi acest lucru, adăugă Olga. Mă face totdeauna să râd. Iartă-mă, te rog, nu mai fac, nu mai fac şi o să-ncerc să mă uit altfel la dumneata…

Făcu o mutră maliţioasă şi gravă în acelaşi timp.

— Aceasta în primul rând, urmă ea. Nu mă mai uit ca ieri, aşa că poţi să te simţi plăcut şi bine. Urmează acum partea a doua: ce trebuie să fac ca să nu te plictiseşti?

El o privea drept în ochii ei albaştri-cenuşii şi buni.

— Uite, acum dumneata te uiţi la mine cam ciudat… spuse ea…

Într-adevăr, o privea, dar parcă nu cu ochii, ci cu gândul, cu întreaga lui voinţă, ca un hipnotizator; o făcea însă fără să vrea, nefiind în stare să n-o privească.

„Doamne, cât e de drăguţă! Când te gândeşti că sunt fiinţe ca acestea pe lume! cugeta el, uitându-se la ea cu ochi aproape speriaţi. Pieliţa aceasta albă, ochii întunecaţi ca un abis, dar în care străluceşte totuşi ceva, pesemne sufletul ei! În zâmbetul ei poţi citi ca într-o carte; apoi, dinţii aceştia şi tot capul ei… cât de dulce odihneşte pe umeri, întocmai ca o floare ce se leagănă lin, plină de mireasmă…”

„Da, simt că şi eu aflu ceva despre ea, parcă s-ar revărsa ceva din ea în sufletul meu. Aici, în dreptul inimii, parcă mă încălzeşte şi mi se zbate ceva… Simt aici ceva nou, ceva care parcă n-a mai fost înainte… O, Doamne! Ce fericire s-o privesc! Mi se taie răsuflarea.”

În timp ce aceste gânduri i se învârtejeau prin cap, o privea întruna, cum priveşti zările necuprinse sau un abis fără fund, cu desfătare, cu uitare de sine.

— Ah, *monsieur* Oblomov, acum dumneata te uiţi ciudat la mine! spuse ea, întorcându-şi sfios capul. Curiozitatea era însă mai puternică şi ochii îi rămâneau aţintiţi asupra lui.

Oblomov nu auzea nimic.

O privea într-adevăr întruna, fără să-i asculte cuvintele, urmărind în tăcere ceea ce se petrecea în el. Duse mâna la cap: şi acolo era un freamăt, un vârtej năprasnic. Nu apuca să-şi stăpânească gândurile, care zburau ca un stol de păsări; iar în partea stângă, în preajma inimii, simţea un fel de durere.

— Nu te mai uita la mine atât de ciudat, spuse Olga, mă simt şi eu prost… Cred că şi dumneata vrei să citeşti ceva în sufletul meu…

— Ce pot citi în sufletul dumitale? întrebă el aproape fără ştire.

— Am şi eu planuri începute şi neisprăvite, răspunse ea.

Aluzia la proiectul său neterminat îl făcu pe Oblomov să se dezmeticească.

— Ciudat lucru, spuse el. Eşti răutăcioasă şi totuşi ai o privire plină de bunătate. Nu degeaba se spune că nu te poţi încrede în femei; ele mint cu voie, prin vorbă, şi fără voie, prin priviri, zâmbet, roşeaţa din obraji, chiar leşinuri…

Vrând să şteargă impresia făcută, Olga luă încet din mâinile lui pălăria şi se aşeză pe scaun.

— Nu mai fac, nu mai fac, repetă ea grăbit. Iartă-mă, te rog, am o limbă nesuferită! Dar, crede-mă, n-a fost o ironie!… aproape cântă ea, şi în melodia acestei fraze se simţea freamătul sentimentului.

Oblomov se linişti.

— Numai Andrei e de vină! rosti el cu dojană.

— Atunci, mai întreb o dată, spune-mi ce trebuie să fac în al doilea rând ca să nu te plictiseşti? stărui ea.

— Cântă-mi! spuse ci.

— Iată complimentul pe care l-am aşteptat, îl întrerupse ea, aprinzându-se de bucurie la faţă. Apoi urmă cu însufleţire: Ştii ceva, dacă n-ai fi spus alaltăieri: „Ah!” după ce am cântat, cred că n-aş fi putut dormi toată noaptea, poate chiar aş fi plâns.

— De ce? întrebă mirat Oblomov.

Olga rămase pe gânduri.

— Nu ştiu nici eu, spuse ea.

— Eşti ambiţioasă, de aceea pesemne.

— Da, desigur, răspunse ea gânditoare, trecându-şi mâna peste clapele pianului, dar în lumea asta în toate găseşti ambiţie, şi încă multă. Andrei Ivanîci spune că ambiţia este aproape singurul motor al voinţei. Cred că dumitale îţi lipseşte, şi tocmai din pricina aceasta…

Nu-şi sfârşi fraza.

— Ce anume? întrebă el.

— Nu, nimic. Olga evită răspunsul. Îl iubesc pe Andrei Ivanîci, urmă ea, nu numai pentru că mă face să râd; uneori, se întâmplă chiar să mă facă să plâng; nu-l iubesc numai pentru că mă iubeşte, ci, poate, pentru că… mă iubeşte pe mine mai mult decât pe alţii. Vezi unde se ascunde amorul propriu?

— Îl iubeşti pe Andrei? o întrebă Oblomov, privind-o intens, cercetător în fundul ochilor.

— Da, desigur, dacă el mă iubeşte mai mult decât pe alţii, cu atât mai mult îl iubesc eu pe el, răspunse ea grav.

Oblomov se uita la ea în tăcere; ea îi răspunse printr-o privire simplă şi tăcută.

— O iubeşte şi pe Anna Vasilievna, şi pe Zinaida Mihailovna, dar nu aşa, urmă ea. Cu ele, nu e în stare să stea câte două ceasuri la şir, nu le face să râdă, nu le spune nimic din suflet. Lor le vorbeşte de afaceri, de teatru şi noutăţi, iar cu mine stă de vorbă cum ar vorbi cu o soră… nu, cu o fiică, se grăbi ea să adauge; uneori, chiar mă ceartă dacă nu înţeleg ceva de îndată, dacă nu-l ascult sau

nu sunt de aceeaşi părere cu el. Pe ele nu le ceartă şi mi se pare că tocmai de aceea îl iubesc eu şi mai mult. Amorul propriu! adăugă ea gânditoare. Dar nu ştiu ce legătură are cu felul meu de a cânta… Mi s-au spus demult, în privinţa aceasta, lucruri foarte măgulitoare, iar dumneata nici n-ai vrut să mă asculţi, aproape că a trebuit să te silească s-o faci. Şi dacă, după aceasta, ai fi plecat fără un cuvânt, dacă n-aş fi citit nimic pe faţa dumitale… cred că m-aş fi îmbolnăvit… da, într-adevăr, asta-i amor propriu! încheie ea cu hotărâre.

— Dar ce ai putut citi pe faţa mea? întrebă el.

— Am văzut lacrimi, cu toate că dumneata voiai să le ascunzi. Bărbaţii au în firea lor această trăsătură urâtă: se ruşinează de sentimentele lor. E şi acesta un fel de amor propriu, greşit înţeles însă. Mai bine le-ar fi ruşine, câteodată, de gândurile lor, care îi înşală mai des. Chiar şi Andrei Ivanici se ruşinează de sentimentele lui. I-am spus acest lucru şi mi-a dat dreptate. Dar dumneata?

— Cum aş putea să nu-ţi dau dreptate, privindute? spuse el.

— Încă un compliment! Şi încă ce…

Se opri, neputând să găsească cuvântul.

— …Banal! încheie Oblomov, fără să-şi ia ochii de ia Olga.

Un zâmbet al ei confirmă înţelesul cuvântului.

— Tocmai de acest lucru m-am temut când n-am vrut să te rog să cânţi… Ce poţi spune când auzi pe cineva cântând pentru prima oară? Şi, totuşi, trebuie să spui ceva. E greu să fii şi deştept, şi sincer totodată, mai cu seamă când e vorba de un sentiment, când te afli sub o impresie puternică, cum a fost atunci…

— E drept că atunci am cântat cum nu mai cântasem de mult, poate chiar niciodată… Să nu-mi mai ceri să cânt, căci nu voi mai putea cânta la fel… Adică, stai puţin, am să mai cânt ceva… spuse ea şi într-o clipă faţa i se îmbujora, ochii îi străluciră.

Se aşeză pe scaun, făcu două-trei acorduri puternice şi începu să cânte.

Doamne, câte lucruri se auzeau în cântecul ei! Speranţe, o teamă nedesluşită de furtuni, înseşi furtunile, avânturile către fericire… şi toate astea se auzeau nu atât în cântec, cât în glasul ei.

Cântă mult timp, întorcându-se când şi când spre Oblomov şi întrebând copilăreşte:

— Ajunge? Nu, să mai cânt ceva, şi cânta din nou. Obrajii şi urechile îi ardeau de emoţie; uneori, pe chipul ei tânăr sclipeau fulgerele sentimentului, se aprindea raza unei pasiuni atât de mari, de parcă ar fi retrăit acum, în suflet, ani mai de mult uitaţi; apoi, deodată, raza aceasta trecătoare se stingea şi glasul suna din nou, argintiu şi limpede.

În inima lui Oblomov fremăta aceeaşi viaţă; i se părea că trăieşte şi simte toate acestea, nu de un ceas-două, ci de ani întregi…

Deşi păreau nemişcaţi, ardeau amândoi de acelaşi foc lăuntric, erau străbătuţi de aceiaşi fiori; ochii le erau plini de lacrimi, izvorâte din acelaşi afund sufletesc. Erau semnele acelor patimi ce trebuiau sa se aprindă odată în sufletul ei tânăr, deocamdată supus numai încercărilor trecătoare de izbucniri a puterilor vieţii încă adormite.

Olga îşi încheie cântecul printr-un acord prelung şi melodios, în care glasul ei se stinse. Se opri deodată, cu mâinile pe genunchi, aruncându-i lui Oblomov o privire emoţionată şi întrebătoare: ce avea să zică el?

Pe faţa lui străluceau zorile unei fericiri trezite la viaţă din adâncul sufletului; privirea, umezită de lacrimi, era aţintită asupra ei.

Acum, ea a fost aceea care l-a apucat, fără să vrea, de mână.

— Ce-i cu dumneata? întrebă ea. Cum te-ai schimbat la faţă! De ce?

Ştia, de fapt, prea bine de ce se schimbase la faţă şi, înlăuntrul ei, se bucura de modestul triumf, de această răsfrângere a puterii ei.

— Uită-te în oglindă! urmă ea, arătându-i zâmbind chipul din oglindă. Ochii îţi strălucesc de lacrimi. Doamne, cât de puternic simţi muzica!

— Nu, nu simt… muzica… ci… iubirea! spuse încet Oblomov.

Ea îi lăsă de îndată mâna, schimbându-se la faţă. Îi întâlni privirea aţintită asupra ei. Era o privire fixă, aproape de nebun; prin ea o privea nu Oblomov, ci însăşi pasiunea.

Şi Olga înţelese că acest cuvânt îi scăpase fără să vrea, că fusese ceva mai presus de voinţa lui şi, prin el, grăise adevărul.

Oblomov se dezmetici, îşi luă pălăria şi ieşi fugind din odaie, fără să se uite înapoi. Olga nu-l mai petrecu cu o privire plină de curiozitate. Rămase mult timp în picioare lângă pian, nemişcată ca o statuie, cu ochii lăsaţi în jos; numai pieptul i se ridica şi se lăsa ca un val.

VI

În timp ce sta tolănit pe divan, lenevind în voie, în ceasurile de somnolenţă fără gând sau în clipele de avânturi înflăcărate ale minţii, Oblomov visase întotdeauna femeia în primul rând ca soţie, şi uneori ca amantă.

În visurile lui răsărea chipul unei femei înalte şi mlădioase, cu mâinile încrucişate liniştit pe piept, cu privirea senină şi mândră; o vedea ori visătoare, sub frunzişul boschetului, ori păşind uşor pe covoare sau pe nisipul aleii, cu mers legănat, cu capul graţios aplecat spre umăr şi zâmbetul pe buze, un ideal, simbolul unei vieţi de paşnică bucurie şi tihnă, liniştea însăşi întrupată.

La început, o visa împodobită cu flori şi cu văl lung, în faţa altarului; apoi la căpătâiul patului conjugal, cu ochii sfioşi aplecaţi în jos şi, în sfârşit, ca mamă, înconjurată de copii.

O visa cu zâmbetul pe buze, dar nu cu un zâmbet pătimaş, nici cu ochii umezi de dorinţă, ci cu un zâmbet plin de afecţiune pentru el, soţul ei, şi doar binevoitor faţă de toţi ceilalţi, cu o privire îngăduitoare numai pentru el şi rezervată, chiar severă, pentru alţii.

Nu dorise niciodată s-o vadă fremătând de patimă, să asculte mărturisirea visurilor ei arzătoare, cu izbucniri neaşteptate de lacrimi, doruri şi frământări, care să se preschimbe apoi în bucurie nebună. N-avea nevoie nici de lună, nici de melancolie. Femeia visată de el nu trebuia să

pălească deodată la faţă şi să leşine, nici să cunoască furtuni răscolitoare…

— Asemenea femei au totdeauna amanţi, spunea el, şi apoi, e prea multă bătaie de cap cu ele: doctori, băi şi fel de fel de mofturi. Nici nu te lasă să dormi liniştit!

În schimb, un bărbat poate dormi fără grijă alături de o tovarăşă de viaţă calmă, mândră şi sfioasă. Adoarme, fiind sigur că, la deşteptare, îl aşteaptă aceeaşi privire blândă şi plină de afecţiune. Chiar şi peste douăzeci-treizeci de ani, desigur că va regăsi, drept răspuns la privirea lui caldă, aceeaşi rază blândă şi senină de afecţiune în ochii ei. Şi aşa până la mormânt.

„Nu este oare aceasta năzuinţa tainică a oricărui bărbat şi a oricărei femei: de a găsi în tovarăşul său de viaţă aceeaşi neschimbată icoană a liniştii, aceeaşi curgere lină a iubirii? Doar aceasta este dragostea firească, şi suferim ori de câte ori ne abatem câtuşi de puţin de la ea, ori de câte ori sentimentul nostru se schimbă. Aşadar, idealul meu este poate idealul tuturor? se gândea el. Nu este oare aceasta cea mai înaltă concepţie de armonie a legăturilor dintre cele două sexe?”

Să-i dai patimii un făgaş firesc, să-i îndrumezi cursul, întocmai ca al unui râu pentru binele unui ţinut întreg – iată datoria omenirii, iată culmea progresului spre care tind toţi cei de felul lui Georges Sand[38] – numai că nu izbutesc s-o atingă. După soluţionarea acestei probleme, nu mai există nici trădări, nici despărţiri, ci numai bătăile liniştite ale inimii calme şi fericite, deci o viaţă veşnic plină, seva vieţii veşnic proaspătă şi statornică sănătate morală.

Sunt pe lume pilde ale unor asemenea fericiri; sunt însă foarte rare şi, în ochii lumii, par fenomene excepţionale. Trebuie să fii născut pentru aşa ceva, se spune. Dar nu cumva trebuie să te educi, să tinzi în chip conştient către aceasta?…

Pasiunea! E foarte frumoasă în poezie şi pe scenă, unde actorii se plimbă cu pelerine şi cuţite, iar apoi, victimele şi ucigaşii se duc împreună la masă…

Bine ar fi dacă şi pasiunile s-ar sfârşi aşa. Din păcate, în urma lor rămâne doar fum şi duhoare grea, iar nicidecum fericirea! Amintirile nu aduc decât ruşine şi smulgerea părului din cap.

Şi, în sfârşit, chiar dacă ţi se întâmplă o asemenea nenorocire – o pasiune – cazi în impasul unui călător care a nimerit pe un drum de munte prăpăstios şi greu, pe care caii se poticnesc, istoviţi ca şi călăreţii. Satul natal e pe aproape, nu trebuie să-l pierzi din ochi, ci să te grăbeşti, să ieşi cât mai repede din locul cel primejdios…

Da, pasiunea trebuie îngrădită, înăbuşită, înecată în căsătorie…

Oblomov ar fi fugit îngrozit de o femeie care, deodată, l-ar fulgera cu privirea-i arzătoare sau i-ar cădea pe umăr gemând, cu ochii închişi, apoi s-ar dezmetici, şi l-ar strânge cu braţele de gât, cu patimă, mai-mai să-l sugrume… O asemenea femeie e un foc de artificiu, explozia unui butoi cu pulbere. Şi, pe urmă, cu ce te alegi? Rămâi doar asurzit, orbit, cu părul ars.

Dar să vedem ce fel de femeie era Olga!

Mult timp după ce lui Oblomov îi scăpase mărturisirea dragostei sale, nu se mai revăzură între patru ochi. Oblomov se ascundea ca un şcolar de cum o zărea pe Olga. Aceasta se schimbase faţă de el, dar nu-l evita, nu era rece, ci doar mai gânditoare ca înainte.

Poate că-i părea rău că s-a ivit ceva care s-o împiedice a-l mai chinui pe Oblomov cu privirea ei curioasă şi a-l necăji fără răutate, râzând de obiceiul lui de a sta culcat, de lenea şi de stângăcia lui…

Avea simţul umorului, temperat însă de un sentiment matern; era ca o mamă care nu-şi poate stăpâni zâmbetul, văzându-şi fiul îmbrăcat

caraghios. Stolz plecase şi fata se plictisea, pentru că n-avea cui să cânte. Pianul rămânea închis. Într-un cuvânt, amândoi se simţeau încătuşaţi, stingheriţi.

Şi cât de bine mersese la început! Cât de simplu făcuseră cunoştinţă, ce uşor se împrieteniseră! Oblomov era mai simplu decât Stolz şi mai bun decât el, cu toate că n-o făcea să râdă ca acesta, iar când râdea de el, îi ierta uşor ironiile.

Pe lângă aceasta, Stolz i-l încredinţase pe Oblomov la plecare, rugând-o să mai vadă de el, să nu-l lase să stea acasă. În căpşorul ei frumos şi inteligent, se şi înjghebase un plan amănunţit: îşi propunea să-l dezveţe pe Oblomov să doarmă după masă, şi nu numai să doarmă: voia să nu-i permită nici să se lungească pe divan în timpul zilei. Îl va face să-şi dea cuvântul…

Vedea în gând cum „îl va îndemna să citească cărţile" pe care i le lăsase Stolz, apoi să parcurgă zilnic ziarele şi să-i spună noutăţile, să scrie scrisori la ţară, să-şi isprăvească proiectul de organizare a moşiei şi să se pregătească de plecare în străinătate. Într-un cuvânt, nu va mai putea adormi; ea îi va pune înainte un scop, îl va face să îndrăgească din nou lucrurile de care se înstrăinase, iar Stolz n-o să-l mai recunoască la întoarcere.

Şi toată această minune o va înfăptui ea, cea sfioasă şi tăcută, de care până acum nu ascultase nimeni, care nu începuse încă a trăi! Ea va fi pricina unei asemenea transformări!

Chiar şi începuse: a fost de ajuns să cânte, ca Oblomov să se fi schimbat cu totul…

Oblomov va trăi, se va pune în mişcare, va binecuvânta viaţa şi o va binecuvânta pe ea. Să-l faci pe un om să renască la viaţă, ce glorie pentru medicul care salvează un bolnav osândit! Darmite să salvezi o minte sortită pieirii morale, un suflet?…

Tresărea, cuprinsă de un freamăt de bucurie şi de mândrie. Vedea în aceasta o menire care-i fusese hărăzită de sus. Îl şi făcuse, în gând, secretarul, bibliotecarul ei.

Şi, deodată, toate acestea erau ameninţate să se sfârşească! Nu ştia ce trebuie să facă şi de aceea tăcea ori de câte ori se întâlnea cu Oblomov.

Acesta se frământa la gândul că a speriat-o sau a jignit-o; se aştepta la priviri încărcate de fulgere, la o purtare rece şi distantă, tremura cum o vedea şi căuta s-o evite.

Între timp, se mutase în vilă şi, de vreo trei zile, rătăcea singur prin mlaştină şi viroage, umbla prin pădure sau se ducea în sat, unde se oprea la câte o poartă de ţăran, privind cum aleargă copiii şi viţeii, cum se bălăcesc raţele în iaz.

Alături de vila lui era un lac, un parc mare, dar nu se plimba pe acolo, de teamă să n-o întâlnească pe Olga singură.

„Cum de mi-a scăpat una ca asta!” se gândea el, fără să se întrebe dacă ceea ce rostise era un adevăr sau fusese spus numai sub influenţa muzicii asupra nervilor.

Stinghereala, simţul de ruşine pentru păţania sau „greşeala”, după părerea lui, pe care o făcuse, îl împiedicau să-şi dea seama ce anume însemnase acest avânt şi, mai ales, ce era pentru el Olga. Nu mai stătea să analizeze ce îşi făcuse loc în inima lui, ce era acest ghem de simţire pe care nu-l cunoscuse înainte. În el, toate sentimentele se învălătuciseră într-un singur ghem – de ruşine.

Când se întâmpla s-o revadă, în închipuirea lui, răsărea lângă ea şi cealaltă imagine, acel ideal al vieţii fericite, acea linişte întrupată. Olga corespundea în totul idealului său. Cele două imagini se suprapuneau şi se contopeau într-una singură: Olga.

„Doamne, ce am făcut! îşi spunea el. Am stricat totul! Noroc că a plecat Stolz şi ea n-a mai avut timpul să-i povestească. Nu mi-ar mai fi rămas

decât să intru în pământ. Dragostea, lacrimile – sunt eu făcut pentru ele? Nici mătuşa Olgăi nu mai mă cheamă, nu mă pofteşte la ei! Se vede că i-o fi spus Olga… Doamne!”

Astfel gândea el, în timp ce se înfunda tot mai mult într-o alee lăturalnică a parcului.

Pentru Olga, nu exista decât o întrebare: cum se vor întâlni, cum se va desfăşura acest eveniment: să tacă, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic sau să-i spună ceva?

Dar ce anume să-i spună? Să se încrunte, să-l privească mândru sau să nu-l privească deloc, ci numai să-i spună rece şi de sus că ea „nu s-ar fi aşteptat niciodată din partea lui la asemenea lucru. Drept cine o ia, ca să-şi permită atâta îndrăzneală?” Aşa i-a răspuns Sonicika unui locotenent de cavalerie, în timpul unei mazurci, cu toate că îşi dăduse toată osteneala să-l zăpăcească.

„Dar unde-i îndrăzneala? se întreba ea. Dacă într-adevăr simte aşa, de ce să n-o spună?… Şi totuşi, cum se poate, aşa, îndată… Abia ne-am cunoscut… Nimeni altul n-ar fi făcut-o, văzând o femeie pentru a doua sau a treia oară; dar nimeni altul nici n-ar simţi atât de repede iubirea. Numai Oblomov putea s-o facă…”

Mai auzise şi mai citise ea că, uneori, dragostea vine în chip fulgerător.

„Şi la el este un avânt, o pornire sufletească. Nu îndrăzneşte să mi se mai arate. Îi e ruşine. Deci n-a fost îndrăzneală. Atunci cine-i de vină? îşi zise ea. Desigur că Andrei Ivanîci, care m-a silit să le cânt.”

La început, Oblomov nici nu voise s-o asculte, iar ei îi fusese necaz şi ea… stăruise. Se roşi toată. Da, e adevărat, ea încercase să-l scoată din apatia lui.

Stolz îi spusese că Oblomov e apatic, că nu-l interesează nimic, că totul s-a stins în el… Şi atunci, ea a vrut să vadă dacă într-adevăr totul se stinsese şi a cântat, a cântat… ca niciodată…

„O, Doamne! Eu sunt de vină. Am să-i cer iertare… Dar pentru ce? se întrebă ea. Ce am să-i spun: *«Monsieur* Oblomov, eu sunt de vină, am încercat să te cuceresc…» Ce ruşine! Nu-i adevărat! îşi zise, aprinzându-se la faţă şi bătând din picior. Cine va îndrăzni să creadă asta? Parcă am ştiut ce are să iasă? Dar dacă nu s-ar fi întâmplat nimic, dacă nu i-ar fi scăpat mărturisirea?… Atunci? Nu ştiu…" Din ziua aceea se simţea cam ciudat… pesemne că o durea foarte mult… Simţea cum i se suie sângele la cap, pe obraji i se iveau două pete mici, trandafirii…

— O enervare… puţină febră… spunea doctorul.

„Ce a făcut acest Oblomov! O, trebuie să-i dau o lecţie, ca să nu se mai întâmple! Am să rog pe *ma tante* să nu-l mai primească. Nu trebuia să uite buna-cuviinţă… Cum de a îndrăznit!" se gândea ea, plimbându-se prin parc cu ochii înflăcăraţi…

Deodată se auziră paşi.

„Vine cineva…" se gândi Oblomov.

Şi se întâlniră faţă în faţă.

— Olga Sergheevna! spuse el, tremurând ca varga.

— Ilia Ilici! răspunse ea sfios şi se opriră amândoi.

— Bună ziua! spuse el.

— Bună ziua! îi răspunse ea.

— Unde te duci? întrebă el.

— Aşa… spuse ea, fără să ridice ochii de jos.

— Te deranjez?

— Nu, deloc… răspunse ea, aruncându-i o privire plină de curiozitate.

— Pot să vin cu dumneata? întrebă el deodată, aruncându-i o privire cercetătoare.

Mergeau în tăcere pe cărare. Niciodată în viaţa lui, nici la vederea riglei profesorului, nici la încruntarea directorului, nu-i bătuse atât de puternic inima ca acum. Voia să spună ceva, făcea sforţări mari, dar nu izbutea să scoată o vorbă;

numai inima îi bătea năvalnic, nestăpânit, ca în preajma unei nenorociri.

— N-ai primit nimic de la Andrei Ivanîci? îl întrebă ea.

— Ba da, răspunse Oblomov.

— Şi ce scrie?

— Mă cheamă la Paris.

— Şi dumneata?

— O să plec.

— Când?

— Azi… nu, mâine… când oi fi gata.

— De ce atât de repede? întrebă ea.

Oblomov tăcea.

— Nu-ţi place aici, în acest loc de odihnă?… Sau… spune-mi, de ce vrei să pleci?

„Obraznicul! Mai vrea să şi plece!” se gândi ea.

— Nu ştiu de ce. Mă simt atât de prost. Mă doare, mă arde ceva, spuse în şoaptă Oblomov, fără s-o privească.

Olga tăcea. Rupsese în treacăt o crenguţă de liliac şi o mirosea, acoperindu-şi cu ea obrazul şi nasul.

— Miroase şi dumneata! Ce parfum plăcut! spuse ea şi-i acoperi şi lui nasul.

— Uite şi mărgăritarele! Stai puţin să culeg câteva fire, spuse el, aplecându-se deasupra ierbii. Miroase şi mai frumos: a câmpie, a crâng; simţi mai bine natura. Liliacul creşte mai mult pe lângă casă, îşi vâră ramurile pe fereastră, are un miros prea dulceag. Uite, nici nu s-a uscat încă rouă de pe mărgăritarele!

Îi oferi câteva fire.

— Dar rezeda îţi place? întrebă ea.

— Nu. Prea miroase tare. Nu-mi place nici rezeda, nici trandafirii. În genere, nu prea-mi plac florile. Pe câmp, treacă-meargă, dar în odaie – prea multă bătaie de cap… Gunoi…

— Îţi place să fie curat în odăi? întrebă ea, aruncându-i o privire plină de viclenie. Nu poţi suferi gunoiul?

— Da, însă am un fecior… îngăimă el. Şi adaugă în gând: „Vai, ce rea el”

— Te duci de-a dreptul la Paris? întrebă ea.

— Da. Stolz mă aşteaptă de mult.

— Să-i duci o scrisoare din partea mea. Am să-i scriu, spuse ea.

— Să mi-o dai astăzi. Mâine, mă mut la oraş.

— Mâine? întrebă ea. De ce atât de repede? Parcă te-ar alunga cineva de aici.

— Mă şi alungă…

— Cine anume?

— Ruşinea… răspunse el în şoaptă.

— Ruşinea? repetă ea fără să vrea. „Acum e momentul să-i spun: *Monsieur* Oblomov, nu m-am aşteptat…”

— Da, Olga Sergheevna, izbuti el să spună în cele din urmă, cred că eşti mirată… supărată…

„Acum… acum e momentul!” Inima îi bătea puternic. „Dar nu pot, Doamne, nu pot!”

Oblomov încercă să-i vadă faţa, să afle ce gândeşte. Olga însă mirosea mărgăritarele şi liliacul, şi nu ştia nici ea prea bine ce gândeşte… ce trebuie să spună ori să facă.

„Ah! Sonicika ar fi găsit numaidecât, iar eu sunt atât de proastă! Nu mă pricep deloc… E groaznic!” se gândea ea.

— Am uitat de tot… spuse ea.

— Crede-mă, a fost fără voia mea… nu m-am putut stăpâni… începu Oblomov, prinzând treptat curaj. Dacă m-ar fi lovit atunci un trăsnet, dacă mi-ar fi căzut o piatră în cap, şi tot aş fi spus-o. Era mai presus de puterile mele… Pentru Dumnezeu… să nu crezi că am vrut… O clipă după aceea, aş fi dat orice ca să pot lua îndărăt acel cuvânt nesocotit…

Olga umbla cu capul plecat, mirosind florile.

— Te rog să uiţi, adăugă el, să uiţi tot ce am spus, cu atât mai mult cu cât nu e adevărat…

— Nu e adevărat? repetă ea deodată, ridicând capul şi scăpând florile din mână.

Ochii i se deschiseră mari, plini de mirare.

— Nu-i adevărat? mai repetă ea o dată.

— Pentru Dumnezeu, nu mai fi supărată, uită totul! Te asigur că am vorbit sub impresia momentului… din pricina muzicii.

— Numai din pricina muzicii!

Olga se schimbă la faţă. Cele două pete trandafirii îi pieriră din obraz, iar ochii îşi pierdură strălucirea.

„Iată, nu mai e nimic! Şi-a luat îndărăt cuvântul cel nesocotit şi nu trebuie să mai fiu supărată!… Totul e bine… Pot fi liniştită acum… Putem sta de vorbă şi glumi ca înainte…" îşi zicea ea. Smuci cu putere, în treacăt, o crenguţă dintr-un copac, rupse cu buzele o frunză, apoi aruncă crenguţa şi frunza pe cărare.

— Nu mai eşti supărată? Ai uitat? spunea Oblomov, aplecându-se spre ea.

— Ce vrei? Ce mă rogi? răspunse ea emoţionată, aproape cu ciudă, întorcându-şi faţa de la el. Am uitat totul… N-am deloc memorie!

Oblomov tăcu, neştiind ce să facă. Vedea numai supărarea ei, fără să-i înţeleagă pricina.

„O, Doamne! îşi zicea ea. Iată, totul e acum în ordine; scena aceea parcă nici n-a fost, şi, slavă Domnului! Dar atunci… O, Doamne! Atunci, ce se întâmplă? Ah, Sonicika, Sonicika! Cât de fericită eşti!"

— Mă duc acasă! spuse ea deodată, grăbindu-şi pasul şi apucând pe altă alee.

Simţea ca un nod în gât şi-i era teamă să nu izbucnească în plâns.

— N-o lua pe acolo! Pe aici, e mai aproape, spuse Oblomov. „Neghiob ce sunt! îşi spuse el cu tristeţe. Explicaţie mi-a trebuit! Acum am supărat-o şi mai tare. N-ar fi trebuit să-i aduc aminte. Ar fi trecut de la sine, ar fi uitat. Acum, n-am ce-i face, trebuie să cer iertare."

„Poate că-mi pare rău, îşi zicea ea, că n-am apucat să-i spun: *«Monsieur* Oblomov, nu m-aş fi

aşteptat niciodată ca dumneavoastră să vă fi permis…» Dar mi-a luat-o el înainte… «Nu e adevărat!» Poftim, a mai şi minţit! Cum a îndrăznit?”

— E adevărat că ai uitat? întrebă el încet.

— Am uitat, am uitat totul! rosti ea repede, grăbindu-se spre casă.

— În semn că nu eşti supărată, dă-mi mâna!

Fără să-l privească, ea îi întinse vârful degetelor, dar de îndată ce le atinse Oblomov îşi trase mâna îndărăt.

— Nu! Tot mai eşti supărată! spuse el suspinând. Cum aş putea să te conving că n-am vorbit decât sub impresia momentului, că nu mi-aş permite niciodată un asemenea lucru?… Nu, se înţelege, niciodată n-o să te mai ascult cântând…

— Lasă asigurările! N-am nevoie de ele… îi răspunse ea cu vioiciune. Nici eu n-o să mai cânt niciodată!

— Bine, tac, spuse el, numai, pentru Dumnezeu, nu pleca aşa, că-mi rămâne o piatră pe inimă…

Ea îşi încetini pasul, prinzându-i cu încordare cuvintele.

— Dacă e adevărat că atunci, fără strigătul meu de admiraţie stârnit de cântecul dumitale, ai fi plâns… acum, dacă pleci aşa, fără să zâmbeşti, fără să-mi întinzi prieteneşte mâna… eu… fie-ţi milă, Olga Sergheevna… o să mă îmbolnăvesc. Îmi tremură genunchii… abia dacă mă mai ţin picioarele…

— De ce? întrebă deodată Olga, privindu-l.

— Nu ştiu nici eu, spuse Oblomov. Acum nu-mi mai e ruşine… Nu mi-e ruşine de cuvântul meu… Mi se pare că în el…

Simţi din nou furnicături, un ghem, ceva străin în inima lui. Privirea ei mângâietoare şi plină de curiozitate îl ardea din nou. Îşi întorsese capul atât de graţios spre el, îi aştepta răspunsul cu atâta încordare…

— Ce e în el? întrebă ea nerăbdătoare.

— Nu. Mi-e frică s-o spun, să nu te superi iar.

— Spune! porunci ea.

Oblomov tăcea.

— Ei?

— Iar îmi vine să plâng uitându-mă la dumneata… Vezi, n-am niciun fel de amor propriu; nu mi-e ruşine de sentimentele mele…

— Dar de ce să plângi? întrebă ea şi pe obrajii ei se iviră iar cele două pete trandafirii.

— Aud mereu glasul dumitale… Simt din nou…

— Ce anume? întrebă ea, simţind că-i piere nodul din gât.

Aştepta, plină de încordare. Se apropiaseră de casă.

— Simt… se grăbi să termine Oblomov şi se opri. Olga urca pe scări încet, anevoie parcă.

— Aceeaşi muzică… aceeaşi emoţie… acelaşi… sen… Iartă-mă, iartă-mă, zău că nu pot să mă stăpânesc…

— *Monsieur* Oblomov… începu ea sever. Apoi, deodată, un zâmbet îi lumină faţa: Nu sunt supărată… Te iert… adăugă ea blând. Numai că, de acum înainte…

Fără să se întoarcă, îi întinse mâna. El o apucă şi-i sărută palma. Olga îi apăsă mâna pe buze şi dispăru într-o clipă prin uşa de sticlă, lăsându-l încremenit pe loc.

VII

Se uită mult timp cu ochii mari deschişi, cu gura căscată, în urma ei, îşi plimbă îndelung privirea peste tufiş…

Trecură nişte oameni străini, o pasăre zbură pe lângă el, o ţărancă întrebă în treacăt dacă nu doreşte ceva zmeură… Dar Oblomov încremenise pe loc.

Porni apoi încet pe aceeaşi alee, ajungând fără grabă până la jumătatea ei, unde găsi mărgăritărelul căzut din mâna Olgăi şi crenguţa de liliac pe care o rupsese şi apoi o azvârlise într-un moment de supărare.

„De ce le-o fi…?” se frământa el, căutând să-şi aducă aminte.

— Vai, ce prost sunt! spuse deodată cu glas tare, ridicând mărgăritărelul şi liliacul şi pornind aproape în fugă pe alee. I-am cerut iertare, iar ea… Ah, să fie adevărat? Ce idee!

Fericit, strălucind de bucurie, de parcă ar fi avut o „stea în frunte”, cum zicea dădaca lui, Oblomov se întoarse acasă, se aşeză într-un colţ al divanului şi scrise repede, cu litere mari, pe masa prăfuită: „Olga”.

— Vai, ce praf! observă el, dezmeticindu-se din extazul său. Zahar! Zahar! strigă el mult timp, căci Zahar stătea cu vizitiii la poarta de la stradă.

— Ci du-te odată! îi şopti Anisia speriată, trăgându-l de mânecă. De când te cheamă boierul!

— Ce-i asta, Zahar? spuse Ilia Ilici cu duhul blândeţii. În clipa de faţă, nu era în stare să se supere pe nimeni. Vrei să fie şi aici aceeaşi dezordine, praf, păianjeni? Ei bine, nu, nu te las! Şi aşa nu-mi dă pace Olga Sergheevna: „Vă place gunoiul", aşa-mi spune.

— Dumnealor le dă mâna să vorbească: au cinci servitori, spuse Zahar, pornind spre uşă.

— Un' te duci? Pune mâna şi fă curat! Nici n-ai unde să te aşezi aici, nu poţi să pui mâna pe ceva… E o porcărie, este… oblomovism!

Zahar se bosumflă, privindu-şi stăpânul cu coada ochiului. „Poftim! îşi zise el, iar a scornit o vorbă de cele jalnice! Da parcă mi-i cunoscută!"

— Hai, mătură odată, ce aştepţi? spuse Oblomov.

— De ce să mătur? Am măturat azi, răspunse morocănos Zahar.

— Dacă ai măturat, de unde e atâta praf? Uite aici, şi aici! Să nu mai văd asta! Şterge-l îndată!

— Am măturat, repeta îndărătnic Zahar. N-oi sta acum să mătur de zece ori pe zi! Iar praful vine de pe uliţă… suntem doar la câmp. La ţară vine colb din uliţă.

— Apoi, Zahar Trofâmovici, începu Anisia, vârându-şi capul pe uşă, geaba mături dumneata întâi pe jos şi apoi ştergi praful de pe mese, că se aşază iar… Mai bine ai face întâi…

— Ia nu mă mai învăţa tu! se răsti la ea, răguşit şi înfuriat Zahar. Treci la locul tău!

— Unde s-a mai văzut dintâi să mături şi apoi să faci curat pe mese? De aceea se supără boierul…

— Ia, te rog! strigă Zahar, dând s-o lovească cu cotul în piept.

Anisia zâmbi şi se ascunse. Oblomov îi făcu semn şi lui Zahar să plece. Se culcă cu capul pe o pernă: brodată, duse mâna la inimă şi începu să-i asculte bătăile. „Îmi face rău, îşi spuse el. Ce să mă fac? Dacă stau să-i cer sfatul doctorului, te pomeneşti că mă trimite în Abisinia".

Câtă vreme Zahar şi Anisia nu fuseseră cununaţi, fiecare se ţinea de partea lui de gospodărie, fără să se amestece în treburile celuilalt; cu alte cuvinte, Anisia îşi vedea de piaţă şi de bucătărie şi lua parte la scuturat numai o data pe an, când spăla pe jos. După cununie însă, accesul în odăile boierului era mai uşor pentru ea. Îi ajuta lui Zahar, aşa încât acum era mai curat prin odăi. Îşi luase de altfel asupra e unele îndatoriri ale soţului, parte de bunăvoie, parte fiindcă Zahar o încărcase cu ele în chip despotic.

— Ia să-mi baţi covorul ăsta! îi poruncea el răguşit. Ori îi spunea: „Ai face bine să deretici prin lucrurile de colo, din colţ, şi să mai duci la bucătărie cele de prisos!”

Astfel, o dusese minunat vreme de o lună: în odăi era curat, boierul nu-l bombănea, nu-i spunea „vorbe jalnice”, iar el, Zahar, nu făcea nimic.

Dar această fericire se sfârşi, şi iată din ce pricină: de cum se apucară să vadă de odăile boierului împreună, orice făcea Zahar se dovedea a fi o prostie. Nu făcea nimic ca lumea. Timp de cincizeci şi cinci de ani trăise pe lumea aceasta, sigur fiind că orice ar face nici nu s-ar putea sa fie făcut altfel sau mai bine.

Şi iată că acum, în două săptămâni, Anisia îi dovedise că nu-i bun de nimic, şi o mai făcea cu un fel de bunăvoinţă jignitoare, aşa cum se face faţă de copii sau de proşti. Mai şi zâmbea, uitându-se la el.

— Geaba închizi dintâi sobele şi pe urmă deschizi fereastra, Zahar Trofimîci, îi spunea ea cu blândeţe. Se răcesc odăile iar.

— Dar, după tine, cum ar trebui să fac? întreba el, cu mojicia unui soţ. Când să deschid?

— Apăi, când faci focul: atuncea aerul se trage pe coş, se primeneşte şi, după aceea, se încălzeşte iar, răspundea ea încet.

— Eşti o toantă! spunea el. De douăzeci de ani fac aşa şi o să schimb acum, de dragul tău…

Pe raftul din dulap Zahar ţinea ceaiul, zahărul, lămâia şi argintăria, laolaltă cu crema de ghete, periile şi săpunul.

Dar, într-o bună zi, s-a pomenit cu săpunul aşezat pe lavoar, periile şi crema de ghete pe fereastra de la bucătărie, iar ceaiul şi zahărul într-un sertar al scrinului.

— Ce-mi răscoleşti toate lucrurile după capul tău, ai? întrebă el ameninţător. Mi le-am aşezat pe toate laolaltă ca să-mi fie la îndemână, iar tu mi le împrăştii prin toate colţurile!

— Să nu prindă cumva ceaiul miros de săpun, spuse ea cu blândeţe.

Altă dată, îi arătă două-trei pişcături de molii pe haina boierului şi-i spuse că, o dată pe săptămână, trebuie negreşit să scuture şi să perie hainele.

— Lasă-mă să le curăţ puţin cu măturica! spuse ea blând, în încheiere.

Zahar îi smulse din mână măturica şi fracul pe care-l luase ea şi le puse la loc.

Altă dată, când Zahar începu, după obiceiul său, să-l bombăne pe boier, zicând că-l ceartă de pomană pentru gândacii de la bucătărie, că „doar nu i-a scornit el”, Anisia strânse, fără un cuvânt, de pe raft bucăţile şi firimiturile de pâine neagră adunate de cine ştie câtă vreme, mătură prin casă, spălă dulapurile şi vesela, şi gândacii dispărură aproape cu totul.

Zahar nu pricepea încă prea bine ce este aici la mijloc şi punea toate acestea numai pe seama râvnei cu care-şi făcea Anisia slujba. Dar iată că, ducând într-o zi o tavă cu ceşti şi pahare, Zahar sparse două pahare şi începu să înjure, după obiceiul său, gata să trântească jos toată tava. Anisia îi luă tava din mână, puse pe ea alte pahare, apoi zaharniţa şi pâinea, aşezând toate aşa fel încât nu se mişca nicio ceaşcă, îi arătă cum să apuce tava cu o mână, apoi să se ajute cu cealaltă, pe urmă trecu de vreo două ori prin odaie, plimbând tava în dreapta şi stânga, fără să se clintească pe ea

nici măcar o linguriţă, şi deodată Zahar pricepu că Anisia e mai deşteaptă ca el.

Îi smulse tava din mână, trântind paharele, şi de atunci n-a mai iertat-o niciodată.

— Vezi, aşa trebuie să faci! adăugă ea încet.

Zahar o privi de sus, cu tâmpă superioritate. Femeia zâmbea.

— Fă, muiere, ţoapă ce eşti, ce-mi tot faci pe deşteaptă? Ce crezi tu că la Oblomovka aveam o casă ca asta? Ehei! Şi eu singur diriguiam totul: numai feciori aveam cinsprezece la număr! cât despre voi, alde muieri, nu vă ştiam nici pe nume… iar tu de colo… Bată-te să te bată!

— Am vrut să-ţi fac un bine, începu Anisia.

— Ia vezi! ţipă răguşit Zahar, ameninţând-o cu cotul. Marş de aici, din odăile boierului! Treci la bucătărie şi vezi-ţi de treaba ta muierească! Anisia zâmbi şi porni spre bucătărie, urmărită de privirea piezişă şi mohorâtă a lui Zahar.

Acesta suferea în mândria lui şi de aceea se purta morocănos cu nevasta. Şi totuşi, dacă se întâmpla ca Ilia Ilici să întrebe de vreun lucru, iar acesta lipsea ori fusese spart, sau când se întâmpla vreo altă neorânduială în casă şi deasupra capului lui Zahar se adunau nori de furtună, însoţiţi de „vorbe jalnice”, Zahar îi făcea cu ochiul Anisiei, apoi arătându-i cu capul şi cu degetul cel mare spre biroul boierului, îi poruncea în şoaptă:

— Du-te tu la boier, vezi ce pofteşte!

Anisia intra şi furtuna se mărginea întotdeauna la o simplă explicaţie. De altfel, chiar Zahar îi propunea lui Oblomov s-o cheme pe Anisia de îndată ce boierul începea să înşire „vorbe jalnice”.

De n-ar fi fost Anisia, totul ar fi căzut din nou în părăsire în locuinţa lui Oblomov. Dar ea socotea acum că face parte din casa lui Oblomov, împărtăşind firesc cu bărbatul ei legătura acestuia cu viaţa, casa şi persoana lui Ilia Ilici. Ochiul ei de femeie şi mâna grijulie vegheau acum în încăperile lui neîngrijite.

De cum se depărta Zahar, Anisia ştergea praful de pe mese şi canapele, deschidea fereastra, potrivea perdelele, punea la loc cizmele aruncate în mijlocul odăii sau pantalonii ce atârnau pe câte un fotoliu, strângea toate hainele, făcea rânduială pe masă, aşeza hârtiile, creioanele, cuţitaşul, penele, toate; netezea patul mototolit, îndrepta pernele, şi toate acestea în câteva minute. Mai arunca o privire grăbită prin odaie, împingea un scaun, închidea un sertar pe jumătate tras al scrinului, strângea un şervet de pe masă şi dispărea iute în bucătărie, auzind scârţâitul ghetelor lui Zahar. Era o muiere sprintenă şi vioaie, de vreo patruzeci şi şapte de ani, cu un zâmbet grijuliu şi ochii alergând în toate părţile, cu gâtul şi pieptul vânjos, şi mâinile roşii neobosite şi îndemânatice.

Faţă aproape că nu avea; nu i se vedea decât nasul; cu toate că nu era prea mare, părea că s-a desprins de obraz sau n-a fost niciodată bine prins pe el. Mai avea şi vârful ridicat în sus, din care pricină nu mai băgai în seamă obrazul: era atât de tras şi de spălăcit, încât, deşi erai pe deplin lămurit în privinţa nasului, faţa Anisiei rămânea tot neobservată.

Pe lumea asta sunt mulţi bărbaţi de felul lui Zahar: uneori, un diplomat, după ce a ascultat nepăsător sfatul soţiei şi a ridicat din umeri, scrie pe ascuns întocmai după cum l-a sfătuit ea.

Alteori, un dregător răspunde fluierând sau printr-o schimă de compătimire la cele spuse de soţia lui într-o afacere serioasă, iar a doua zi raportează cu un aer important ministrului tocmai spusele ei de femeie.

Domnii aceştia se poartă cu soţiile lor tot atât de morocănos sau de nepăsător, abia catadicsind să le vorbească şi socotindu-le – dacă nu chiar muieri, ca Zahar – cel mult nişte simple flori menite să împodobească viaţa lor de oameni gravi, oameni de afaceri…

Amiaza dogorea de mult cu razele ei aleile parcului. Toată lumea se retrăsese la umbră, sub corturi de pânză; numai dădacele cu copii se încumetau să se plimbe în grupuri sau stăteau pe iarbă în bătaia soarelui.

Oblomov rămăsese mai departe culcat pe canapea, neştiind ce înţeles să dea convorbirii sale de dimineaţă cu Olga.

„Mă iubeşte! Se simte atrasă spre mine. Să fie cu putinţă? E cu gândul la mine. Pentru mine a cântat ea cu atâta patimă. Şi muzica a trezit în noi doi afecţiune reciprocă."

Era plin de mândrie. În inima lui strălucea viaţa, zările ei fermecate, toate razele şi culorile care până mai adineauri lipseau, se şi vedea în gând împreună cu ea în străinătate, în Elveţia, pe lacuri, în Italia, plimbându-se printre ruinele Romei, sau cu gondola; pe urmă se pierdeau în mulţime la Paris, la Londra, iar apoi… apoi, în raiul de pe pământ… la Oblomovka.

Olga, zeiţa cu dulce grai de copil, cu faţa gingaşă şi albă, cu gâtul subţire, delicat…

Ţăranii n-au mai văzut niciodată ceva, asemănător; ei cad cu faţa la pământ în faţa acestui înger. Ea păşeşte încet pe iarbă, se plimbă împreună cu el în umbra mestecenilor, îi cântă…

Iar el simte din plin viaţa, curgerea ei lină, undele ei cu dulce clipocit… Stă pierdut pe gânduri, simţindu-şi dorinţele împlinite şi fericirea deplină.

Deodată, o umbră îi întunecă faţa.

— Nu, e cu neputinţă! rosteşte el cu glas tare, ridicându-se de pe canapea şi plimbându-se prin odaie. Să mă iubească ea pe mine, un caraghios, cu privirea adormită şi obrajii veştezi! Îşi bate joc de mine!…

Se opri în faţa oglinzii şi-şi cercetă îndelung înfăţişarea, la început cu un ochi critic, apoi înseninându-se la faţă. Zâmbi chiar.

— Mi se pare că arăt mai bine, am o faţă mai sănătoasă ca în oraş, spuse el. Nici ochii nu mai sunt atât de stinşi… Deunăzi, dădea să-mi iasă un urcior, dar a trecut… Pesemne din pricina aerului de aici. Fac multă mişcare, nu beau deloc vin, nu stau culcat… Nu mai e nevoie să mă duc în Egipt…

Între timp veni un servitor din partea mătuşii Olgăi, Maria Mihailovna, să-l poftească la masă.

— Vin, vin îndată, spuse Oblomov. Servitorul plecă.

— Stai puţin! Poftim! Ţine, aici! Şi-i dădu un bacşiş.

Se simţea bine dispus şi vesel. Natura e atât de senină, toţi oamenii sunt buni, toată lumea se bucură de viaţă; pe feţele tuturor se citeşte fericirea. Numai Zahar stă ursuz şi se uită pieziş la boierul său; în schimb, Anisia zâmbeşte cu multă bunătate.

„O să-mi fac rost de un câine, hotărî Oblomov, sau de un motan… Mai bine un motan: sunt blânzi şi torc”.

Porni grăbit la Olga.

„Şi totuşi… Olga mă iubeşte! se gândea el pe drum. Fiinţa aceasta tânără, nevinovată! Închipuirii ei i se deschide acum cel mai poetic domeniu al vieţii. Cred că visează feţi frumoşi cu plete negre, înalţi şi mlădioşi, gânditori şi plini de puteri ascunse, cu pecetea vitejiei pe obraz, cu zâmbet mândru, iar în ochi cu acea scânteie care se pierde şi freamătă în privire şi-ţi merge drept la inimă, cu glas dulce, tânăr, care sună ca o strună de metal. În sfârşit, se mai întâmplă ca fetele să nu iubească numai feţi frumoşi, să nu le placă numai vitejia scrisă pe faţă, îndemânarea la mazurcă sau la călărie… E drept că Olga nu e o fată de rând, căreia să-i poţi gâdila inima cu o mustăcioară şi auzul cu zăngănitul săbiei, dar atunci trebuie altceva… de pildă, o inteligenţă, în faţa căreia femeia să se închine, şi toată lumea… sau să fii un

artist cu renume… Dar eu ce sunt? Un Oblomov şi nimic mai mult. Iată, Stolz e altceva, Stolz e deştept, puternic, ştie să se conducă pe el, să conducă pe alţii, soarta. Oriunde s-ar duce şi cu oricine s-ar întâlni, într-o clipă l-a şi cucerit, se joacă cu el cum ar cânta dintr-un instrument… Iar eu? Nici pe Zahar nu-l pot struni… Nici pe mine însumi… Eu sunt un Oblomov! Stolz! O, Doamne!… Pe el îl iubeşte, se gândi el, cuprins de spaimă, doar mi-a spus-o singură: ca pe un prieten. Dar aceasta este o minciună, poate chiar inconştientă… Între un bărbat şi o femeie nu poate exista prietenie…”

Umbla acum din ce în ce mai încet, copleşit de îndoieli:

„Dar dacă nu face decât să cocheteze? Dacă e numai…”

Se opri de tot, încremenind pe loc o clipă. „Dacă e o perfidie, un complot… Ce m-a făcut să cred că mă iubeşte? Ea nu mi-a spus acest lucru, demonul ambiţiei mi l-a şoptit! Andrei să fie?… Nu, nu e cu putinţă! Ea e atât de, aşa de… Iată cum el” îşi zise el deodată, plin de bucurie, zărind-o pe Olga care venea întru întâmpinarea lui.

Olga îi întinse mâna cu un zâmbet de bucurie. „Nu, ea nu e aşa, nu e o mincinoasă, îşi zise el. Femeile care mint nu se uită la tine atât de drăgăstos, nu râd atât de sincer… Ele râd şi vorbesc piţigăiat… Totuşi, nu mi-a spus că mă iubeşte!… se gândi el, din nou pradă îndoielii. Nu era decât o părere a lui… Dar de ce i-a fost ciudă?… Doamne, ce încurcătură!”

— Ce ai în mână? întrebă ea.

— O crenguţă.

— Ce fel de crenguţă?

— Nu vezi? De liliac.

— De unde ai luat-o? N-avem liliac aici. Pe unde ai trecut?

— Dumneata ai rupt-o, apoi ai aruncat-o.

— Şi de ce ai ridicat-o?

— Aşa. Îmi place că dumneata… ai aruncat-o de necaz.

— Îţi place necazul? E o noutate. De ce?

— Nu spun.

— Spune-mi! Te rog, te rog frumos…

— Pentru nimic în lume!

— Te implor!

Oblomov clătină din cap.

— Dar dacă-ţi cânt?

— Atunci… poate…

— Deci numai muzica are putere asupra dumitale? spuse ea încruntându-se. E adevărat?

— Da, muzica redată de dumneata.

— Atunci voi cânta… *Casta diva… Casta di…* făcu ea sa răsune chemarea Normei şi se opri deodată.

— Hai, spune acum! porunci ea. Oblomov şovăi câteva clipe.

— Nu, nu! spuse el şi mai hotărât ca înainte. Pentru nimic în lume… niciodată! Dacă nu-i adevărat? Dacă mi s-a părut numai?… Niciodată, niciodată!

— Despre ce vorbeşti? Trebuie să fie ceva îngrozitor, spuse ea cu gândul la această întrebare, şi cu ochii aţintiţi asupra lui.

Apoi, pe faţa ei se citi treptat dezlegarea: raza gândirii, a înţelegerii, atinse pe rând fiecare trăsătură a ei şi, deodată, tot chipul i se lumină: pricepuse… Astfel se întâmplă uneori ca soarele, ieşind din nori, să lumineze pe rând dintâi o tufă, apoi alta, un acoperiş, şi deodată să scalde în lumină întreaga privelişte. Pricepuse gândul lui Oblomov.

— Nu, nu, n-am să pot rosti niciodată acest lucru… repeta Oblomov. Nici nu mă întreba.

— Nici nu te întreb, răspunse Olga, stăpână pe ea.

— Cum aşa? Abia acum…

— Să mergem acasă! îi spuse ea serios, fără să-l asculte. Ne aşteaptă *ma tante.*

Trecu înainte, de-a dreptul în odaia ei, lăsându-l singur cu mătuşa.

VIII

Ziua aceasta nu-i aduse lui Oblomov decât dezamăgiri. O petrecu cu mătuşa Olgăi, o femeie foarte deşteaptă şi cumsecade, îmbrăcată totdeauna frumos, cu o rochie de mătase nouă care-i şedea minunat, cu guleraş elegant de dantelă. Boneta era făcută de asemeni cu mult gust şi panglicile cochet potrivite cu faţa ei de femeie de aproape cincizeci de ani, dar încă proaspătă. Purta un lornion de aur, atârnat de un lănţuc.

Ţinuta şi gesturile ei erau pline de demnitate. Drapată într-un şal bogat, se aşeza maiestos pe un divan ori îşi rezema graţios braţul pe o pernă brodată. N-o vedeai niciodată cu un lucru de mână ori să se aplece, să coasă, să se ocupe de mărunţişuri – nu, nu i-ar fi stat bine, nu se potrivea cu înfăţişarea ei impunătoare. Până şi poruncile pe care le dădea slugilor le rostea cu un ton nepăsător, scurt şi rece.

Citea uneori, dar nu scria niciodată; vorbea frumos, de altfel mai mult franţuzeşte. Îşi dăduse îndată seama că Oblomov nu se exprimă destul de uşor în limba franceză, astfel încât, chiar de a doua zi, îi vorbi numai ruseşte.

În conversaţie, nu era visătoare, nici nu făcea pe deşteaptă. Se părea că-şi trasase o linie de hotar, pe care mintea nu căuta s-o depăşească. Se vedea din toate că orice sentiment, orice afecţiune, inclusiv dragostea, intrau sau intraseră în viaţa ei deopotrivă cu celelalte elemente, în timp ce, la alte

femei, vezi îndată că dragostea e părtaşă la toate problemele vieţii – dacă nu în faptă, cel puţin în vorbă – şi că toate celelalte încap doar pe alături, în măsura în care le lasă loc iubirea.

Femeia aceasta dădea, în primul rând, precădere ştiinţei de a trăi, de a se conduce în viaţă, de a păstra echilibrul dintre gândire şi hotărâre, hotărâre şi îndeplinirea ei. N-o puteai găsi niciodată nepregătită, n-o puteai lua prin surprindere; era ca un duşman vigilent care, oricât l-ai pândi, te va întâmpina totdeauna cu o privire trează îndreptată asupra ta.

Elementul ei era lumea, adică societatea şi de aceea, la ea, tactul şi prudenţa precedau orice gând, orice cuvânt sau mişcare.

Nu-şi dezvăluia niciodată şi nimănui frământările ascunse ale inimii, nu încredinţa nimănui tainele ei sufleteşti. Alături de ea nu vedeai vreo bună prietenă, o bătrânică cu care să stea să şoptească la o ceaşcă de cafea. Numai cu baronul von Langvagen rămânea deseori singură seara, uneori până la miezul nopţii, însă aproape totdeauna cu Olga de faţă. De fapt, mai mult tăceau, însă tăceau într-un fel înţelept şi plin de înţeles, ca şi cum ar fi ştiut numai ei ceva, necunoscut celorlalţi. Dar atât şi nimic mai mult.

Pesemne că le place să-şi petreacă timpul împreună, asta era singura concluzie pe care o puteai trage privindu-i, căci mătuşa se purta cu baronul întocmai ca şi cu ceilalţi: cu aceeaşi blândeţe şi bunăvoinţă şi tot atât de calm şi de egal.

Şi gurile rele se folosiseră de acest lucru ca să facă aluzii ia o prietenie de demult, la o călătorie a lor făcută cândva împreună în străinătate. Dar în atitudinea ei faţă de el nu puteai prinde nicio umbră de afecţiune deosebită căci, oricât de ascunsă ar fi fost aceasta, oricum, ar fi răzbit la suprafaţă.

Baronul avea tutelă asupra micii moşii a Olgăi, care fusese ipotecată cu prilejul îndeplinirii unei comenzi, şi rămăsese în această situaţie.

Se ocupa de proces, adică punea pe un funcţionar să scrie hârtii, le citea prin lornionul său, le iscălea, apoi îl trimitea pe acelaşi funcţionar să le ducă pe la instituţii, în timp ce el însuşi îşi folosea relaţiile de lume pentru a asigura procesului o desfăşurare favorabilă. Făgăduia să obţină o dezlegare grabnică şi fericită. Faptul acesta făcu să înceteze bârfelile şi lumea se obişnui să-l privească pe baron venind în casă ca o rudă.

Avea aproape cincizeci de ani, dar se ţinea foarte bine; atât numai că-şi cănea mustaţa şi şchiopăta puţin de un picior. Era de o politeţe desăvârşită, nu fuma niciodată în faţa doamnelor, nu şedea picior peste picior şi-i condamna cu asprime pe acei tineri care-şi permit să stea în lume tolăniţi într-un fotoliu, cu genunchii şi cizmele la înălţimea nasului. Îşi păstra mănuşile şi în casă, scoţându-le numai când se aşeza la masă.

Se îmbrăca după ultima modă şi purta la reverul fracului o mulţime de barete de decoraţii. Umbla totdeauna în cupeu şi purta multă grijă cailor: înainte de a se urca în trăsură, în primul rând se ducea să cerceteze hamurile şi chiar copitele cailor; uneori scotea din buzunar o batistă albă şi-i freca pe grumaz sau pe spate, ca să vadă dacă sunt bine ţesălaţi.

Pe cunoscuţi îi saluta cu un zâmbet politicos şi plin de bunăvoinţă, pe necunoscuţi – dintâi rece; când îi erau însă prezentaţi, un zâmbet lua îndată locul răcelii şi cel prezentat putea să fie sigur că va avea oricând parte de acest zâmbet.

Îi plăcea să vorbească despre orice; vorbea la fel de sigur despre virtute şi scumpetea traiului, despre ştiinţă şi despre societate. Îşi exprima părerile în fraze limpezi şi bine închegate, ca şi cum ar fi rostit sentinţe gata făcute, scrise într-un manual şi publicate pentru uzul tuturor.

Până atunci, relaţiile dintre Olga şi mătuşa ei fuseseră foarte simple şi calme; în afecţiune nu depăşiseră, niciodată graniţele rezervei; nicio umbră de nemulţumire nu se strecurase vreodată între ele.

Aceasta se datora în parte caracterului mătuşii Maria Mihailovna, în parte lipsei totale de motive, pentru amândouă, de a se purta altfel. Mătuşii nu-i trecea prin cap să-i ceară Olgăi vreun lucru care să fie împotriva dorinţelor tinerei fete, iar Olga nici prin vis nu s-a gândit vreodată să nu îndeplinească vreo dorinţă de-a mătuşii, să nu-i urmeze sfatul.

Şi în ce se arătau aceste dorinţe? În alegerea unei rochii sau pieptănături, sau în faptul de a merge la teatrul francez sau la operă.

Olga era ascultătoare în măsura în care mătuşa exprima o dorinţă sau dădea vreun sfat, nimic mai mult. Iar mătuşa făcea acest lucru cu o rezervă care mergea până la răceală, atâta cât îi permiteau drepturile ei de, mătuşă şi nimic mai mult.

Relaţiile dintre ele erau atât de incolore, încât nu-ţi puteai da seama dacă mătuşa are vreo pretenţie la ascultare sau la o afecţiune deosebită din partea Olgăi, sau dacă Olga era ascultătoare din fire, sau dintr-o afecţiune deosebită faţă de mătuşa ei.

În schimb, de la prima vedere puteai să-ţi dai seama că ai în faţa ta o mătuşă şi o nepoată şi nu o mamă cu o fiică.

— Mă duc să fac cumpărături. Ai nevoie de ceva? întreba mătuşa.

— Da, *ma tante,* aş vrea să schimb rochia mea liliachie, răspundea Olga şi atunci plecau împreună. Sau: Nu, *ma tante,* am fost de curând.

Mătuşa o lua cu două degete de obraji şi o săruta pe frunte, iar Olga săruta mâna mătuşii. Aceasta pleca, iar nepoata rămânea acasă.

— Închiriem iar aceeaşi vilă, spunea mătuşa, nici întrebător, dar nici afirmativ, ci numai aşa, ca şi cum ar sta singură pe gânduri, nehotărâtă.

— Da, e foarte bine acolo, răspundea Olga. Şi atunci închiriau vila.

Dacă Olga spunea însă:

— Ah, *ma tante,* nu te-ai săturat încă de această pădure şi de nisip? Ce ar fi să căutăm în altă parte?

— Să vedem, zicea mătuşa.

— Vrei să mergem la teatru, Olenka? întreba ea. Se vorbeşte de mult de această piesă.

— Cu plăcere, răspundea Olga, fără a se grăbi însă să-i facă pe plac, nici să-şi manifeste supunerea.

Li se întâmpla uneori chiar să se certe puţin.

— Vai de mine, *ma chère,* crezi că te prind bine panglicile acestea verzi? întreba mătuşa. Ia-le mai bine pe cele „*rose-thé”.*

— Ah, *ma tante,* e a şasea oară că le pun pe cele „*rose-thé”.* Te saturi în cele din urmă.

— Atunci ia-le pe cele „*penseé”!*

— Dar acestea-ţi plac?

Mătuşa se uita atent, apoi clătina încet din cap:

— Poţi să faci ce vrei, *ma chère,* dar în locul tău cu aş pune pe cele „*pensée”* sau „*rose-thé”.*

— Nu, *ma tante,* mai bine le pun pe astea, spunea Olga blând şi punea ce-i plăcea ei.

Îi cerea mătuşii sale sfaturi, nu ca unei persoane cu autoritate, al cărui verdict trebuie să fie lege, ci aşa cum ar fi cerut sfatul oricărei alte femei mai cu experienţă decât ea.

— *Ma tante,* dumneata ai citit această carte. Cum e? întreba ea.

— Ah, ce insanităţi! spunea mătuşa, împingând cartea la o parte, fără s-o ascundă însă şi fără să ia masuri ca Olga să n-o citească.

Iar Olgăi nici prin cap nu i-ar fi trecut s-o citească. În cazul în care niciuna dintre ele nu găsea un răspuns, întreba pe baronul von Langvagen sau pe Stolz – când era de faţă – şi cartea era citită sau nu, după verdictul lor.

— *Ma chère* Olga, spunea uneori mătuşa. Mi s-a povestit ieri o istorie stupidă despre tânărul acela

care stă de vorbă cu tine deseori când eşti la familia Zavadski.

Şi atât. Iar Olga era liberă să vorbească ori nu cu tânărul.

Apariţia lui Oblomov în casa lor nu stârni niciun fel de întrebări, nici măcar o atenţie deosebită din partea mătuşii, a baronului sau a lui Stolz. Acesta din urmă dorea să-l introducă pe prietenul său într-o casă unde totul să fie oarecum simandicos, unde nu numai că nu i s-ar oferi să-şi facă siesta de după masă, dar unde nu se cădea nici măcar să stai picior peste picior, trebuia să fii întotdeauna bine îmbrăcat şi să ştii ce spui, într-un cuvânt, unde nu poţi nici să te culci, nici să fii lasă-mă să te las şi unde tot timpul era o conversaţie vioaie, plină de actualitate.

Stolz se mai gândise de asemeni că a introduce în viaţa somnolentă a lui Oblomov prezenţa unei femei tinere, simpatice, inteligente, vioaie şi puţin ironice, era ca şi cum ai aduce într-o odaie întunecoasă o lampă care va răspândi în toate colţurile umbrite o lumină egală şi câteva grade de căldură, înveselind întreaga încăpere.

Iată tot rezultatul la care dorise să ajungă prezentându-l pe prietenul său Oâgăi. Nu prevăzuse că va provoca un foc de artificii; cu atât mai puţin prevăzuseră aceasta Olga şi Oblomov.

Ilia Ilici izbuti să stea de vorbă cu mătuşa, foarte ceremonios, timp de două ore, fără să fi pus o dată un picior peste altul şi vorbind cuviincios despre toate; îi împinse chiar de două ori cu îndemânare scăunelul sub picioare.

Sosi baronul, zâmbi politicos şi-i strânse binevoitor mâna.

Oblomov se purta şi mai ceremonios şi toţi trei erau cât se poate de mulţumiţi unul de altul.

Convorbirile de prin colţuri şi plimbările lui Oblomov cu Olga, mătuşa le privea… mai bine zis, nu îe privea în niciun chip.

Ar fi fost cu totul altceva dacă s-ar fi plimbat cu un tânăr, un fante. E drept că nici atunci nu i-ar fi spus nimic, însă cu tactul ei înnăscut ar fi potrivit lucrurile altfel: s-ar fi dus cu ei de vreo două-trei ori la plimbare sau ar fi trimis pe altcineva să-i însoţească, astfel încât plimbările să ia sfârşit de la sine.

Dar să se plimbe cu *monsieur* Oblomov, să stea cu el într-un colţ al salonului sau pe balcon… ce are a face? Oblomov avea peste treizeci de ani: nu era deci să-i vorbească prostii, să-i dea cine ştie ce cărţi… Nimeni nu s-ar fi gândit de altfel la aşa ceva.

Pa lângă asta, mătuşa îl mai auzise pe Stolz spunându-i Olgăi înainte de plecare să nu-l lase pe Oblomov să doarmă, să-l chinuiască, să-l tiranizeze, dându-i fel de fel de însărcinări, într-un cuvânt, să dispună de el. O rugase şi pe ea, mătuşa, să nu-l piardă din vedere, să-l cheme cât mai des pe la ele, să-l ia la plimbare, pe jos şi cu trăsura, obligându-l să se mişte cât mai mult, în cazul când n-ar pleca în străinătate.

Câtă vreme Oblomov a stat cu mătuşa, Olga nu s-a arătat deloc. Timpul se tărăgăna încet. Începuseră să-l treacă fiorii. Bănuia acum care trebuie să fie motivul acestei schimbări de purtare din partea Olgăi – schimbare care era pentru el şi mai greu de îndurat decât cea dinainte – nu ştia nici el de ce.

Prima lui greşeală îi lăsase în suflet numai teamă şi ruşine, acum însă simţea un fel de apăsare pe inimă, o răceală neplăcută şi tristă, ca într-o zi umedă şi ploioasă. Îi dăduse să înţeleagă că a ghicit dragostea ei pentru el. Dar dacă a greşit în presupunerile sale? Era, într-adevăr, o jignire, poate chiar de neiertat. Şi chiar dacă a ghicit bine, cât de neîndemânatic a fost! Nu era desigur decât un încrezut!

Poate că a speriat sentimentul care bate sfios la uşa unei inimi tinere, feciorelnice, şi se lasă din

zbor, uşor şi delicat ca o păsărică pe ramură: un zgomot străin, un foşnet, şi gata, a zburat.

Aştepta cu înfiorare clipa când Olga va coborî la masă să vadă ce şi cum va vorbi, cu ce ochi îl va privi…

Olga coborî şi Oblomov rămase uluit văzând-o: cât p-aci să n-o recunoască. Avea cu totul altă faţă; chiar şi vocea i se schimbase.

Surâsul tineresc, naiv, aproape de copil, nu-i mai juca pe buze; nu-l privi niciodată cu ochii larg deschişi, oglindind o întrebare, o nedumerire sau curiozitate sinceră, ca şi cum n-ar mai fi avut despre ce să întrebe, ce să afle, de ce să se mire.

Privirea ei nu-l mai urmărea ca înainte. Se uita la el, ca şi cum l-ar fi cunoscut şi studiat demult şi n-ar fi reprezentat pentru ea nimic mai mult decât baronul, într-un cuvânt, i se părea că n-a mai văzut-o de un an şi că, între timp, ea a îmbătrânit cu un an.

Severitatea, supărarea ei din ajun pieriseră cu totul; glumea şi chiar râdea, răspundea serios şi amănunţit la întrebările la care înainte n-ar fi răspuns nimic. Se vedea că era hotărâtă să-şi dea toată osteneala ea să se poarte ca toată lumea, ceea ce nu făcuse niciodată înainte. Nu mai avea libertatea, spontaneitatea ei de până acum, care-i îngăduise să spună tot ce-i trecea prin minte. Unde dispăruseră oare?

După masă, Oblomov se apropie de ea şi o întrebă dacă doreşte să meargă la plimbare. Fără a-i răspunde, Olga o întrebă pe mătuşa ei:

— Ce zici, *ne* ducem la plimbare?

— Dacă nu mergem prea departe, răspunse mătuşa. Spune să-mi aducă umbrela!

Se duseră deci cu toţii. Se plimbară alene, privind în zare, către Petersburg, ajunseră până la pădure şi se întoarseră iar în balcon.

— Mi se pare că nu eşti dispusă să cânţi astăzi? Nici nu îndrăznesc să cer acest lucru, întrebă Oblomov, dorind să se sfârşească odată cu această

încordare, să vadă întorcându-se veselia ei, să surprindă măcar într-un cuvânt, într-un zâmbet, în sfârşit, în cântecul ei, o rază de sinceritate, de naivitate şi încredere.

— E prea cald, spuse mătuşa.

— Nu-i nimic, am să încerc, hotărî Olga şi cântă o romanţă.

Oblomov asculta şi nu-i venea să-şi creadă urechilor.

Nu mai era ea. Unde era glasul ei pătimaş dinainte?

Cânta curat, corect şi, în acelaşi timp, atât de… aşa cum cântă toate fetele tinere rugate să cânte în societate: fără sentiment. Nu-şi mai punea sufletul în cântec şi niciun nerv nu tresărea în cei ce o ascultau.

Ce era oare aceasta: viclenie, prefăcătorie ori supărare? Nu se putea ghici nimic; privea prietenos, vorbea cu plăcere, însă întocmai aşa cum cânta, aşa cum face toată lumea… Ce să fie?

Fără să mai aştepte ceaiul, Oblomov îşi luă pălăria şi dădu să plece.

— Poftim mai des pe la noi, *monsieur* Oblomov, dacă nu te plictiseşte, spuse mătuşa. În timpul săptămânii suntem mai mult singure, dar duminica totdeauna vine câte cineva şi n-ai să te plictiseşti.

Baronul se sculă politicos şi-i salută, înclinând capul.

Olga îl salută din cap ca pe o veche cunoştinţă, iar când Oblomov ieşi din odaie, ea se întoarse spre geam şi privi nepăsător afară, ascultând paşii lui care se depărtau.

Aceste două ore şi cele trei-patru zile următoare, cel mult o săptămână, aduseră mari prefaceri în ea, făcând-o să progreseze foarte mult. Numai femeile sunt capabile de o asemenea înflorire rapidă a tuturor laturilor sufleteşti.

Părea că ascultă mersul vieţii, nu zi de zi, ci ceas de ceas. Şi orice oră de experienţă cât de mică, orice întâmplare cât de neînsemnată, care trece în

zbor, ca o pasăre, şi scapă atenţiei unui bărbat, sunt prinse nemaipomenit de repede de o fată tânără; ea le urmăreşte cu privirea zborul, şi curba descrisă de acest zbor îi rămâne în amintire ca un semn de neşters, o îndrumare, un învăţământ.

Acolo unde pentru un bărbat e nevoie de un stâlp indicator, unei fete îi ajunge o adiere de vânt, o uşoară înfiorare a văzduhului, pe care abia o poţi prinde cu urechea.

Din ce pricină oare pe faţa unei fete, care numai cu o săptămână înainte fusese atât de voioasă, lipsită de griji şi de o naivitate de-ţi venea să şi râzi privind-o, se iveşte deodată un gând grav? Ce fel de gând? Despre ce anume? S-ar părea că în el e cuprins totul, toată logica, toată filosofia adâncă şi plină de experienţă a bărbatului, toată rânduiala vieţii.

Un *cousin*[39] care mai ieri a lăsat-o fetiţă mică, iar între timp şi-a isprăvit studiile, şi-a pus epoleţi, şi acum, revăzând-o, aleargă vesel spre ea, cu gând s-o bată pe umăr, ca mai înainte, să se învârtească amândoi prin odaie, ţinându-se de mâini, să sară peste scaune şi canapele… deodată, uitându-se mai bine la ea, se simte cuprins de sfială, se depărtează, înţelegând că el este încă un băieţandru, pe când ea e acum femeie!

Ce să fie? Ce s-a întâmplat? O tragedie? Vreun eveniment răsunător, o noutate de care să vorbească tot oraşul?

Nimeni nu ştie nimic – nici *maman,* nici *mon oncle* sau *ma tante*[40], nici dădaca sau fata din casă. Nici n-a avut când să se întâmple; fata a dansat două mazurci şi câteva contradansuri, pe urmă a început s-o doară capul, n-a dormit noaptea…

Apoi i-a trecut totul, numai că i s-a adăugat ceva nou în expresie: priveşte altfel, nu mai râde în hohote; nu mănâncă câte o pară întreagă deodată, nici nu mai povesteşte „cum a fost la ele, la pension…” Şi-a isprăvit şi ea studiile…

A doua şi a treia zi, Oblomov – întocmai ca acel *cousin* – de-abia o recunoscu pe Olga. Se uita la ea sfios în timp ce ca îl privea simplu, fără curiozitatea, nici duioşia dinainte, ci aşa cum îl priveau toţi ceilalţi.

„Ce i s-o fi întâmplat? Ce gândeşte, ce simte acum? se frământa el. Pe cinstea mea, nu mai înţeleg nimic!”

Şi cum ar fi putut să înţeleagă el că Olgăi i se întâmplase ceea ce unui bărbat i se întâmplă la douăzeci şi cinci de ani, cu ajutorul a douăzeci şi cinci de profesori şi a mai multor biblioteci, după ce a hoinărit prin lume, uneori chiar cu preţul pierderii parţiale a parfumului nevinovăţiei sale sufleteşti, a prospeţimii de gândire şi a părului, adică să priceapă că Olga păşise pragul vieţii conştiente. Şi pasul acesta o costase foarte puţin.

— E plictisitor şi penibil! încheie el. O să mă mut în cartierul Vîborg, am să studiez, am să citesc, am să plec la Oblomovka… Singur! adăugă el apoi cu adâncă tristeţe. Fără ea! Adio, paradisul meu! Adio, ideal frumos, paşnic al vieţii!

Nu se mai duse la ei nici a patra, nici a cincea zi. Nu citea nici nu scria nimic; porni într-o zi la plimbare, ieşi pe drumul prăfos; mai încolo trebuia să urce la deal.

„Ce plăcere să-urci pe căldura asta!” îşi spuse el, căscă şi se întoarse din drum, apoi se întinse pe divan şi dormi un somn greu ca cel de pe vremuri din strada Gorohovaia, în odaia lui plină de praf, cu storurile trase.

Avu nişte vise tulburi. Deşteptându-se, găsi în faţa lui masa întinsă: ciorbă rece, şniţele. Zahar stătea lângă geam, privind adormit afară; în odaia de alături, Anisia făcea zgomot cu farfuriile.

Luă masa şi se aşeză la fereastră. Ce plictisitor, ce absurd e să fii mereu singur! Din nou nu-i venea să se ducă nicăieri, să facă nimic!…

— Ia uitaţi-vă, conaşule, ne-au trimis vecinii un pisoiaş. Nu doriţi să-l luaţi? Aţi întrebat ieri de

unul, spuse Anisia cu ghidul să-i alunge urâtul şi-i puse pisoiul pe genunchi.

Începu să-l mângâie. Dar şi cu pisoiul îi era urât.

— Zahar! spuse el.

— Ce poftiţi? răspunse în silă Zahar.

— Poate că mă mut la oraş, spuse Oblomov.

— Unde? N-aveţi casă.

— În cartierul Vîborg.

— Cum vine asta: ne mutăm de la o vilă la alta? răspunse Zahar. Ce să căutaţi acolo? Ori vi s-a făcut dor de Mihei Andreici?

— Aici n-am confort…

— Iar să ne mutăm? Doamne fereşte! Şi aşa suntem morţi de oboseală. Apoi nu găsesc două ceşti şi peria de măturat; de nu le-o fi dus cumva Mihei Andreici dincolo, te pomeneşti că s-au pierdut de-a binelea.

Oblomov tăcea, Zahar ieşi din odaie, dar se întoarse îndată cu un geamantan şi un sac de drum.

— Dar cu astea ce să fac? Să le vând? întrebă el, împingând geamantanul cu piciorul.

— Ai înnebunit! Zilele astea plec în străinătate, spuse supărat Oblomov.

— În străinătate! rosti cu un zâmbet strâmb Zahar. Vorba vine, în străinătate!

— Ce te miri aşa? Plec şi gata… Am şi paşaportul scos, spuse Oblomov.

— Dar cine o să vă tragă acolo cizmele din picioare? întrebă ironic Zahar. Fetele? Ai? Păi, o să muriţi acolo fără mine!

Zâmbi din nou. Zâmbetul îi zburli favoriţii şi sprâncenele.

— Vorbeşti numai prostii! Scoate astea afară şi du-te! răspunse înciudat Oblomov.

A doua zi, pe la ora nouă trecute, când Oblomov abia se trezise din somn, Zahar îi spuse, servindu-i ceaiul, că a fost la brutărie şi a întâlnit-o acolo pe domnişoara.

— Care domnişoară? întrebă Oblomov.

— Ei, care? Domnişoara Ilinskaia, Olga Sergheevna.

— Ei, şi? întrebă nerăbdător Oblomov.

— Şi a poruncit să vă duc complimente, a întrebat dacă sunteţi sănătos şi ce faceţi.

— Şi ce i-ai spus?

— Am spus că sunteţi sănătos. Ce să aibă, am zis, răspunse Zahar.

— Ce nevoie să adaugi părerile tale tâmpite? spuse Oblomov. „Ce să aibă!" De unde ştii tu ce am? Şi pe urmă?

— M-a întrebat unde aţi luat masa de prânz ieri.

— Ei?…

— L-am spus că şi la prânz şi seara aţi mâncat acasă. „Mănâncă şi seara?" a întrebat domnişoara. A mâncat numai doi pui, zic…

— Tâmpitule! rosti cu ciudă. Oblomov.

— Ce mă faceţi tâmpit? N-am spus adevărat? întrebă Zahar. Pot să vă arăt şi oasele…

— Chiar că eşti tâmpit! repetă Oblomov. Bine, dar dânsa ce a zis?

— A zâmbit, apoi a mai întrebat: „De ce aşa de puţin?"

— Mare tâmpit! repetă Oblomov. Să-i mai fi spus şi că-mi pun uneori cămaşa pe dos!

— Nu i-am spus, că nu m-a întrebat, răspunse Zahar.

— Şi ce a mai întrebat?

— Ce aţi făcut în zilele astea.

— Ei şi tu, ce i-ai răspuns?

— Nimica, zic, nu face, stă culcat.

— Ah!… rosti cu năduf Oblomov, strângându-şi tâmplele în pumni. Ieşi afară! adăugă el ameninţător. Şi dacă mai îndrăzneşti vreodată să vorbeşti pe seama mea asemenea prostii, ai să vezi tu ce-ţi fac! Ce om! Adevărată otravă!

— Dar ce, poate vreţi să mint acu, la bătrâneţe? cerca să se îndreptăţească Zahar.

— Ieşi afară! repetă Ilia Ilici.

Lui Zahar puţin îi păsa de ocară, numai „vorbe jalnice” să nu-i spună boierul.

— I-am spus că vreţi să vă mutaţi în cartierul Vîborg, încheie el.

— Pleacă de aici! urlă Oblomov.

Zahar plecă, cu un oftat care răsună în tot antretul, iar Oblomov începu să-şi bea ceaiul.

Sorbi din ceaşcă şi, temându-se de o nouă indiscreţie a lui Zahar, mâncă numai o singură franzeluţă din vraful uriaş de franzeluţe şi colăcei. Apoi aprinse o ţigară de foi, se aşeză la masă, deschise o carte din care citi o pagină, iar când s-o întoarcă, descoperi că foile erau netăiate.

Le sfâşie cu degetul, făcând pe marginea paginii festoane – şi era o carte străină, a lui Stolz, cât se poate de pedant în materie de ordine, mai cu seamă în ceea ce priveşte cărţile. La el, hârtiile, creioanele, orice mărunţiş trebuiau să rămână aşa cum le-a pus.

Oblomov ar fi trebuit să ia un cuţitaş de os, dar nu-l avea. Putea, desigur, să ceară un cuţit de masă, dar preferă să pună cartea la locul ei şi să se îndrepte spre divan. De-abia apucă să se proptească cu mâna pe perna brodată ca să se aşeze mai bine, când Zahar intră iar în odaie.

— Ştiţi că domnişoara v-a rugat să veniţi în ăsta… cum îi zice… Of! raportă el.

— De ce nu mi-ai spus de atunci, de acum două ceasuri? întrebă grăbit Oblomov.

— Păi mi-aţi poruncit să ies afară, nu m-aţi lăsat să sfârşesc…

— Zahar, mă omori! rosti patetic Oblomov.

„Te pomeneşti că iar începe cu ale lui!” gândea Zahar, întorcându-şi spre stăpânul său favoritul stâng şi uitându-se pe perete. „Iar o să spună vreo vorbuliţă… ca deunăzi!”

— Unde să mă duc? întrebă Oblomov.

— În ăsta… cum îi zice? Apoi în grădină, aşa cred…

— În parc? întrebă Oblomov.

— În parc, întocmai aşa. Cică, să se plimbe, dacă are plăcere; o să fiu şi eu acolo…

— Hainele!

Oblomov colindă tot parcul, căută prin boschete şi chioşcuri, dar Olga nu era nicăieri. Porni pe aleea în care avuseseră explicaţia dintre ei şi o găsi acolo, pe bancă, în apropierea locului unde rupsese şi aruncase atunci crenguţa.

— Credeam că nu mai vii, îi spuse ea prietenos.

— Te caut de mult, prin tot parcul, răspunse el.

— Ştiam că mă vei căuta; tocmai de aceea m-am aşezat aici, în aleea asta. M-am gândit că trebuie să treci negreşit pe aici.

Voi s-o întrebe: „De ce te-ai gândit aşa?” Dar după ce o privi, nu se mai încumetă s-o facă.

Expresia feţei ei nu semăna deloc cu cea pe care o avusese când se plimbaseră pe aici, era aceeaşi ca şi ultima oară, o expresie care-i dădea mult de gândit. Chiar şi felul ei de a vorbi, deşi prietenos, era mai rezervat, întreaga expresie a feţei – concentrată, precisă. Văzu că nu era chip să se mai joace cu ea de-a ghicitul, că aluziile şi întrebările naive nu mai aveau rost între ei, căci clipa aceea de bucurie copilăroasă trecuse.

Multe lucruri care nu fuseseră încă spuse între ei şi de care s-ar fi putut apropia cu o întrebare glumeaţă fuseseră rezolvate fără cuvinte, fără explicaţii, cum dă Dumnezeu, dar fără putinţă de întoarcere.

— De ce nu te-ai mai arătat de atâta vreme? întrebă ea.

Oblomov tăcea. Ar fi vrut s-o facă să înţeleagă cumva, pe căi ocolite, că farmecul ascuns al relaţiilor dintre ei pierise, că îl apasă norul acesta de gravitate cu care s-a înconjurat ea, de parcă s-ar fi retras în tainiţa sufletului ei, şi că nu ştie ce să facă, cum să se poarte faţă de ea.

Simţea însă că cea mai mică aluzie ar stârni o privire mirată şi ar mai spori poate răceala din purtarea ei, făcând să piară cu totul şi acea scânteie

de afecţiune pe care el, prin stângăcia lui, o stinsese chiar de la început. Trebuia s-o reaprindă încet, cu băgare de seamă; nu ştia însă deloc cum s-o facă.

Simţea nelămurit că Olga a mai crescut, că este oarecum mai presus de el, că de acum încolo nu se vor mai putea întoarce la încrederea copilărească de mai înainte, că în faţa lor e Rubiconul[41], că trebuiau să-l treacă împreună, că fericirea pierdută se afla pe malul celălalt.

Cum s-o facă însă? Dar dacă-l va trece singur?

Olga vedea mai limpede cele ce se petreceau în inima lui şi de aceea toate avantajele erau de partea ei. Citea în sufletul lui, vedea cum, în străfundul lui, se naşte sentimentul care freamătă şi răbufneşte în afară; ştia că orice viclenie, orice şiretlic de femeie sau cochetărie – armele Sonicikăi – erau aici de prisos, întrucât nu aveau să întâmpine nicio rezistenţă.

Vedea chiar şi faptul ca, deşi ea era cea mai tânără, ei îi revenea totuşi rolul de frunte, cel mai însemnat în această afecţiune dintre ei, că din partea lui nu se putea aştepta decât la o impresie adâncă, la o supunere pătimaşă şi leneşă totodată, în necurmată armonie cu orice bătaie a inimii ei, dar nicidecum la vreo mişcare a voinţei, la vreun gând întreprinzător.

Îşi cântări într-o clipă puterea ce o avea asupra lui. Îi plăcea rolul acesta de stea călăuzitoare, de rază de lumină răspândită deasupra unui iaz adormit, şi care se răsfrânge în el. Şi îşi sărbătorea în fel şi chip triumful în acest duel.

În comedia sau tragedia iubirii – după împrejurări – cei doi eroi apar aproape totdeauna în aceleaşi roluri: de călău şi de victimă.

Ca orice femeie, având rolul de frunte, adică rolul de călău, Olga, cu toate că o făcea desigur într-o măsură mai mică decât alte femei şi aproape inconştient, nu putea totuşi să renunţe la plăcerea de a se juca puţin cu el, ca pisica cu şoarecele.

Uneori, în sufletul ei scăpăra, ca un capriciu neaşteptat, o străfulgerare de pasiune; pe urmă se ascundea iar, se închidea în ea. Dar, de cele mai multe ori, ea trebuia să-l împingă înainte, ştiind că singur el nu este în stare să facă niciun pas şi va rămâne nemişcat în locul unde l-a lăsat.

— Ai fost ocupat? întrebă ea, brodând o fâşiuţă de canava.

„Puteam să-i spun că eram ocupat, de n-ar fi fost Zahar!" îi trecu ca un geamăt prin gând. Răspunse cât mai nepăsător:

— Da, am citit ceva.

— Ce anume? Un roman? întrebă ea, ridicând spre el ochii, ca să vadă cum o să mintă.

— Nu, romane citesc foarte rar, răspunse el foarte liniştit. Am citit *Istoria descoperirilor şi invenţiilor.*

„Bine că am apucat chiar azi să citesc o pagină din această carte!" gândi ei.

— În ruseşte? întrebă ea.

— Nu, în englezeşte.

— Citeşti englezeşte?

— Cu oarecare greutate, dar citesc. Dar dumneata ce ai făcut? Ai fost prin oraş? întrebă el mai mult ca să schimbe vorba.

— Nu, am stat mereu pe-acasă. Lucrez de obicei aici, în aleea asta.

— Totdeauna aici?

— Da. Îmi place foarte mult aleea şi-ţi sunt recunoscătoare că mi-ai arătat-o. Pe aici nu trece aproape nimeni…

— Nu ţi-am arătat-o eu! o întrerupse el. Dacă ţi-aduci aminte, ne-am întâlnit aici întâmplător.

— Da. Adevărat.

Tăcură amândoi.

— Ţi-a trecut de tot urciorul? întrebă ea, uitându-se la ochiul lui drept.

Oblomov roşi.

— A trecut, slavă Domnului! răspunse el.

— Dacă te mănâncă ochiul, să pui comprese cu vin, urmă ea; atunci nu se mai fac urcioare. Pe mine m-a învăţat dădaca mea.

„Ce-mi tot vorbeşte de urcioare?” se gândi Oblomov.

— Şi să nu mănânci seara, adăugă ea serios.

„Zahar!” Oblomov îşi înăbuşi în gât strigătul de furie.

— E destul să mănânci seara mai mult, urmă ea, fără să-şi ridice ochii de pe lucru, şi să stai culcat vreo trei zile, mai ales pe spate, ca să te alegi negreşit cu un urcior.

„Tâmpitul!” răcni gândul lui Oblomov, despre Zahar.

— La ce lucrezi dumneata? întrebă el, cercând iar să schimbe vorba.

— La un cordon de sonerie, răspunse ea, desfăcând sulul de canava şi arătându-i modelul. E pentru baron. Frumos?

— Da, foarte frumos; modelul e foarte drăguţ. E o crenguţă de liliac?

— Mi se pare… Da, răspunse ea distrat. Am ales primul model care mi-a căzut sub mână.

Şi, roşindu-se puţin, strânse repede lucrul.

„E totuşi prea plicticos dacă lucrurile merg tot aşa, dacă nu pot scoate nimic de la ea! se gândea el. Un altul – Stolz, de pildă – s-ar fi priceput la asta; eu însă nu pot.”

Se încruntă şi privi adormit în jurul lui. Olga se uita la el, apoi îşi puse lucrul în coşuleţ.

— Să mergem până la pădurice! spuse ea, îngăduindu-i să-i ducă coşuleţul. Deschise umbrela, îşi potrivi cutele rochiei şi porni. De ce eşti prost dispus azi? întrebă ea.

— Nu ştiu, Olga Sergheevna. Şi de ce aş fi bine dispus? Ce să fac pentru asta?

— Ocupă-te cu ceva! Ieşi mai des în lume!

— Să mă ocup cu ceva! Pentru asta trebuie să ai un scop. Dar eu ce scop am? Niciunul.

— Scopul de a trăi.

— Când nu ştii pentru ce trăieşti, o duci aşa, oricum, de la o zi la alta; te bucuri că ziua a trecut, că poţi uita în somn plictisitoarea întrebare: de ce ai trăit azi şi pentru ce vei trăi mâine?

Ea îl asculta în tăcere, cu o privire severă; în sprâncenele ei îmbinate se citea asprimea, iar pe buze şerpuia neîncrederea sau dispreţul…

— De ce ai trăit! repetă ea. Poate fi existenţa cuiva inutilă?

— Poate. De pildă, existenţa mea, spuse el.

— Şi nu ştii până acum care-i scopul vieţii dumitale? întrebă ea oprindu-se în loc. Nu cred: te calomniezi. Altminteri, n-ai merita să-ţi trăieşti viaţa…

— Am trecut de locul unde trebuia să înceapă viaţa şi nu mai am nimic în faţa mea.

Suspină, iar Olga zâmbi.

— Nu mai ai nimic? repetă ea întrebător, dar cu vioiciune şi voie bună, râzând, ca şi cum nu l-ar crede şi ar şti că şi el are ceva în faţa lui.

— Poţi să râzi, urmă el, dar aşa este.

Olga mergea încet înainte, cu capul uşor plecat.

— Pentru ce, pentru cine să trăiesc? spunea el, mergând în urma ei. Ce să caut? încotro să-mi îndrept gândirea, năzuinţele? Floarea vieţii s-a ofilit; n-au mai rămas decât ghimpii…

Umblau încet. Ea îl asculta distrat. Rupse în treacăt o crenguţă de liliac şi i-o întinse, fără să se uite la el.

— Ce-i asta? întrebă el uluit.

— După cum vezi, o crenguţă.

— Ce fel? spuse el, uitându-se la ea cu ochii larg deschişi.

— De liliac.

— Ştiu… Dar ce înseamnă?

— Floarea vieţii şi…

El se opri în loc. Se opri şi Olga.

— Şi? repetă el întrebător.

— Ciuda mea, spuse ea, privindu-i intens, drept în ochi.

Zâmbetul ei spunea că ştie bine ce face. Norul de nepătruns care o învăluise se risipi. Privirea ei era acum grăitoare şi plină de înţelegere.

Părea să fi deschis într-adins o filă cunoscută din carte, lăsându-l să citească în voie pasajul dorit.

— Cu alte cuvinte, pot să sper… spuse el deodată, îmbujorându-se de bucurie.

— Totul… Dar… Olga nu-şi sfârşi gândul.

Oblomov învie deodată. Acum nici ea, la rândul ei, nu-l mai putea recunoaşte; faţa lui somnoroasă, înceţoşată, se transfigura într-o clipă, ochii i se deschiseră mari, obrajii i se aprinseră, gândirea se puse în mişcare, ochii îi străluciră de dorinţă şi voinţă. Şi Olga citi în acest joc mut al feţei că Oblomov îşi regăsise într-o clipă scopul vieţii.

— Viaţa, mi se deschide din nou viaţa! spunea el ca într-o aiurare. O văd în ochi, în zâmbetul dumitale, în această crenguţă, în „*Casta diva*”… totul e aici.

Ea clătină din cap:

— Nu, nu e totul… o jumătate numai.

— Jumătatea cea mai bună?

— Poate, spuse ea.

— Dar cealaltă? Ce mai urmează atunci?

— Caută!

— Pentru ce?

— Ca să n-o pierzi pe cea dintâi, îşi sfârşi ea gândul, îi întinse mâna şi amândoi porniră spre casă.

Oblomov se uita pe furiş, plin de încântare, la căpşorul ei, la trupu-i mlădios, la bucle, în timp ce în mână strângea crenguţa de liliac.

— Şi toate acestea îmi aparţin mie! Mie! repeta el zâmbitor şi nu-i venea să creadă!

— Nu te mai muţi în cartierul Vîborg? îl întrebă ea la despărţire.

Oblomov râse şi nu-l mai făcu pe Zahar tâmpit, în gândul său.

IX

De atunci, nu se mai observară schimbări neaşteptate la Olga. Era liniştită şi blândă în purtări faţă de mătuşa ei şi în societate, dar nu simţea că trăieşte, nu gusta viaţa din plin decât atunci când era cu Oblomov. Nu mai întreba pe nimeni ce are de făcut, cum să se poarte, nici nu mai recurgea, în minte, la autoritatea Sonicikăi.

Pe măsură ce în faţa ei se deschideau fazele vieţii, adică ale sentimentului, ea cerceta atent fenomenele, asculta glasul instinctului sau şi-l controla cu ajutorul puţinelor observaţii şi experienţe avute, şi înainta încet, cu băgare de seamă, încercând cu piciorul terenul pe care trebuia să păşească.

Nici n-avea cui să ceară sfat. Mătuşa? Dânsa trecea cu atâta uşurinţă şi îndemânare peste asemenea chestiuni, încât Olga n-a izbutit niciodată să desprindă din răspunsurile ei vreo maximă pe care să şi-o întipărească în minte. Stolz era plecat. Să-i ceară sfat lui Oblomov? Dar acesta era un fel de Galatee faţă de care ea trebuia să joace rolul de Pigmalion[42].

Viaţa ei era acum plină. Trăia însă în lumea ei nouă, nebănuită de nimeni, în chip discret, fără să trezească atenţia celorlalţi, fără frământări şi zbucium aparent. Faţă de toţi ceilalţi, făcea exact aceleaşi lucruri ca şi mai înainte, dar totul era altfel.

Se ducea la teatrul francez: conţinutul piesei căpăta deodată o legătură cu viaţa ei. Citea o carte şi în ea găsea negreşit, între rânduri, scânteieri din inteligenţa ei, pe alocuri străbătea flacăra sentimentelor ei sau întâlnea cuvinte spuse de ea în ajun, ca şi cum autorul ar fi pândit bătăile inimii ei.

Copacii din pădure erau aceiaşi, dar foşnetul lor avea acum un alt înţeles: între ei şi Olga se statornicea un fel de înţelegere vie. Păsările nu mai ciripeau ca înainte, ci vorbeau ceva între ele. Şi totul în jurul ei părea să-i grăiască, să-i răspundă. Se deschidea o floare, iar ei îi părea că-i aude suflarea gingaşă.

Până şi visurile prinseseră o viaţă a lor: erau pline de vedenii, cu chipuri cu care ea vorbea uneori cu glas tare… Îi povesteau ceva, dar atât de nedesluşit, încât ea nu înţelegea nimic; se străduia să le vorbească, să întrebe, însă şi vorbele ei erau nelămurite. Iar Katia îi spunea dimineaţa că a auzit-o aiurind noaptea.

Îşi aduse aminte de prezicerile lui Stolz. Acesta îi spusese de mai multe ori că ea n-a început încă să trăiască şi Olga se supărase chiar că o ia drept o fetiţă mică, pe când ea are douăzeci de ani. Acum înţelegea însă că Stolz avusese dreptate şi că viaţa abia începea pentru ea.

— Ai să vezi: când în organismul dumitale se vor fi trezit toate puterile şi viaţa va prinde a fremăta în jurul dumitale, vei vedea atunci lucruri pe care nu le vezi acum, vei auzi ce nu auzi încă: muzica nervilor, simfonia sferelor, vei prinde cu urechea cum creşte firul de iarbă. Aşteaptă, nu te grăbi, că vine de la sine! o ameninţa el.

Şi iată că timpul acesta venise.

— Trebuie să fie freamătul puterilor vieţii; s-a trezit organismul… îi repeta ea cuvintele, pândind cu luare-aminte fiorii necunoscuţi, cercetând cu pătrundere, dar şi cu sfială, orice manifestare a puterii noi ce se trezea în ea.

Nu se lăsa furată de visuri, nici subjugată de freamătul frunzişului, de vedeniile nocturne sau şoaptele tainice de la miezul nopţii, când îi părea că cineva se pleacă spre urechea ei şi-i spune ceva nelămurit şi de neînţeles.

— Nervi! repeta uneori, zâmbind printre lacrimi şi înfrângându-şi cu greu teama, în plină luptă a nervilor, încă slabi faţă de puterile ce se trezeau.

Se scula din pat, bea un pahar de apă, deschidea fereastra şi îşi făcea vânt cu batista, alungând visurile din ceasurile de somn şi de veghe.

Cât despre Oblomov, de cum se deştepta dimineaţa, îi răsărea în minte chipul Olgăi, stând în picioare cu o crenguţă de liliac în mână. Adormea cu gândul la ea; o avea mereu în faţa lui, fie că se plimba, fie că citea.

Ducea cu ea, în gând, zi şi noapte, convorbiri nesfârşite. Îmbogăţea *Istoria descoperirilor şi invenţiilor* cu descoperiri noi în înfăţişarea sau caracterul Olgăi, născocea prilejul de a se întâlni cu ea „din întâmplare”, de a-i trimite o carte ori de a-i face o surpriză.

Iar convorbirile cu ea le prelungea singur acasă, astfel încât se întâmpla uneori ca Zahar să intre în odaie, iar Ilia Ilici să-i spună pe un ton nemaipomenit de blând şi de dulce, aşa cum vorbea în gând cu Olga:

— Mă, păcătosule, mă! Rândul trecut, iar mi-ai adus cizmele necurăţate. Ia vezi, să n-o păţeşti cu mine!…

Îşi pierduse însă tihna, din clipa când o auzise cântând pentru întâia oară. Nu mai trăia viaţa de mai înainte, când îi era totuna dacă stă întins pe spate şi se uită pe pereţi, sau dacă a venit să-l vadă Alexeev, sau dacă s-a dus el însuşi la Ivan Gherasimovici, în zilele când nu aştepta pe nimeni şi nimic, nici ziua, nici noaptea.

Acum, şi ziua şi noaptea, orice oră de dimineaţă sau de seară, avea altă înfăţişare: ori era plină de radioasă strălucire, ori mohorâtă şi incoloră, după

cum era luminată de prezenţa Olgăi sau se scurgea fără ea, searbăd şi plictisitor.

Toate acestea se răsfrângeau asupra fiinţei sale, zi de zi şi clipă de clipă; îi jucau în minte tot felul de ipoteze, presupuneri, presimţiri, îl stăpânea un chin al necunoscutului din pricina întrebării: o văd sau nu o văd? Ce va spune, ce va face? Cum se va uita la mine, ce mă va întreba, va fi mulţumită sau nu? Aceste întrebări ajunseseră problemele esenţiale ale vieţii lui.

„Ah, dacă s-ar putea să nu simţi decât căldura dragostei, fără frământările ei, visa el. Nu, viaţa nu te lasă în pace, oriunde ai pleca, te arde cu focul ei! Câtă mişcare, câte preocupări au putut să încapă deodată în ea! Dragostea este o şcoală grea a vieţii!”

Citise până acum mai multe cărţi. Olga îi cerea să-i povestească cuprinsul lor şi-l asculta cu nemaipomenită răbdare. Scrisese câteva scrisori la ţară, îşi schimbase vechilul şi, prin intermediul lui Stolz, intrase în legătură cu unul dintre vecinii săi. Ar fi fost în stare chiar să se ducă la ţară, dacă s-ar fi îndurat să plece de lângă Olga.

Nu mai mânca seara şi, de două săptămâni, nu mai ştia ce înseamnă să te culci ziua.

În două-trei săptămâni au cutreierat cu trăsura toate împrejurimile Petersburgului. Mătuşa şi Olga, baronul şi Oblomov se duceau la diferite concerte care se dădeau afară din oraş, la serbări mari. Puseseră la cale o excursie în Finlanda, pe Imatra.

Cât despre Oblomov, nu s-ar fi dus nicăieri mai departe de parc, dar Olga mereu născocea ba una, ba alta. Şi era de ajuns ca el să şovăie puţin cu răspunsul, când îl poftea la vreo plimbare, ca aceasta să aibă loc negreşit. Şi atunci zâmbetele Olgăi nu se mai sfârşeau. Nu era deal, pe distanţă de cinci verste în jurul staţiunii, pe care el să nu-l fi urcat de câteva ori.

Între timp, afecţiunea dintre ei creştea, se dezvolta şi se manifesta după legile ei neclintite. Olga înflorea odată cu dragostea ei. Ochii ei erau acum mai luminoşi, mişcările mai graţioase, pieptul i se împlinise atât de frumos şi se mişca într-un ritm mai viu.

— Te-ai făcut mai frumoasă de când suntem aici, în vilegiatură, Olga, îi spunea mătuşa.

Şi în zâmbetul baronului se citea acelaşi compliment.

Olga se îmbujora la faţă şi îşi punea capul pe umărul mătuşii. Aceasta o bătea afectuos peste obraz.

— Olga, Olga! o chemă într-o zi încet, aproape în şoaptă, Oblomov, de la poalele dealului unde îi dăduse ea întâlnire ca să meargă împreună la plimbare.

Niciun răspuns. Oblomov se uită la ceas.

— Olga Sergheevna! adăugă el cu glas tare. Tăcere.

Olga era sus pe deal, îi auzea chemarea, dar tăcea, stăpânindu-şi cu greu râsul. Voia să-l facă să se caţere sus pe deal.

— Olga Sergheevna! chemă Oblomov, făcându-şi drum printre tufe până la jumătatea dealului şi privind în sus. „Mi-a spus să viu la cinci şi jumătate” îşi zicea el.

Nemaiputându-se stăpâni, Olga izbucni în râs.

— Olga, Olga! A, eşti acolo! spuse el şi porni spre creasta dealului.

— Uf! Ce idee şi pe dumneata să te ascunzi tocmai sus! zise el aşezându-se lângă ea. Ca să mă chinuieşti pe mine, te supui singură la chinuri.

— De unde vii? De-a dreptul de acasă? întrebă ea.

— Nu. Am trecut pe la voi; acolo, mi s-a spus că ai plecat.

— Ce ai făcut azi? întrebă ea.

— Astăzi…

— Te-ai certat cu Zahar? urmă ea.

Oblomov râse, ca şi cum aceasta ar fi fost cu neputinţă.

— Nu, am citit o revistă franţuzească. Dar ascultă-mă, Olga…

Nu-şi sfârşi fraza, ci se aşeză numai lângă ea şi se cufundă în contemplarea profilului, a capului ei, a felului cum mişca mâna înainte şi înapoi, înfigând acul în lucru şi trăgându-l iar. Îşi ţinea privirea asupra ei, ca o lupă în al cărei focar se adună căldura razelor, şi nu-şi mai putea lua ochii de la ea.

Stătea nemişcat, numai privirea şi-o muta când la dreapta, când la stânga, când în jos, după cum se mişca mâna Olgăi. În toată fiinţa lui era o intensă activitate: sângele curgea mai iute prin vine, pulsul bătea de două ori mai tare; simţea ca un clocot în inimă. Şi toate acestea cu atâta putere, încât răsufla adânc şi rar, aşa cum răsuflă un om înainte de execuţia capitală ori într-o clipă de supremă desfătare sufletească.

Amuţise şi nici nu mai putea măcar să se mişte; doar ochii lui, umezi de înduioşare, rămâneau aţintiţi asupra ei.

Olga îi arunca din timp în timp câte o privire adâncă, citea limpede sentimentul zugrăvit pe faţa lui şi se gândea: „Doamne, cât de mult mă iubeşte! Câtă duioşie! Câtă delicateţe!” îl admira şi se simţea în acelaşi timp plină de mândrie, privind acest om adus de ea la picioarele ei.

Momentul aluziilor simbolice, al zâmbetelor semnificative şi al crenguţelor de liliac trecuse fără putinţă de întoarcere. Dragostea se făcea tot mai severă, mai pretenţioasă, se preschimba treptat într-un fel de datorie; se năşteau drepturi reciproce. Îşi deschideau unul altuia tot mai mult sufletul, şi neînţelegerile, ca şi îndoielile, piereau sau lăsau loc unor probleme mai serioase şi mai limpezi.

Olga îl mai înţepa încă din când în când cu sarcasme uşoare pentru anii irosiţi în lenevire, mai rostea câte o condamnare severă, îi înfiera apatia

mai adânc şi mai cu folos decât Stolz. Mai apoi, pe măsură ce erau mai intimi, trecu de la ironizarea vieţii lâncede, lipsite de vlagă, a lui Oblomov, la manifestări despotice de voinţă: îi amintea cu îndrăzneală ţelul vieţii şi obligaţiile lui şi-i cerea cu severitate să se mişte, solicitându-i mereu mintea, fie că-i punea câte o problemă subtilă de viaţă pe care ea o cunoştea, ori, dimpotrivă, venea cu o întrebare despre ceva nelămurit pentru ea, ceva care depăşea cunoştinţele ei.

Şi Oblomov se frământa, îşi spărgea capul, recurgea la tot felul de şiretlicuri, numai ca să nu decadă în ochii ei, să-i ajute să dezlege acel nod greu ori să-l taie eroic în două.

Toată tactica ei de femeie era pătrunsă de duioasă afecţiune; toate năzuinţele lui de a răspunde la îndemnurile minţii ei vădeau pasiunea lui.

Dar mai adesea, răpus de violenţa sentimentelor, Oblomov se culca la picioarele ei, îşi punea mâna pe inimă şi-i asculta bătăile, fără să-şi ia de la Olga privirea nemişcată, mirată şi plină de ardoare.

„Cât de mult mă iubeşte!” îşi zicea ea în asemenea clipe, admirându-l. Iar când i se întâmpla să mai surprindă în sufletul lui Oblomov vreo rămăşiţă din trăsăturile cele vechi, o umbră de oboseală, de somnolenţă morală – şi Olga ştia atât de bine să citească în fundul acestui suflet! – îl copleşea cu mustrări, întovărăşite uneori de remuşcări amare, de teama de a fi greşit.

Câteodată, când lui Oblomov îi venea să caşte, abia deschidea gura, că şi întâlnea privirea ei uimită, închidea gura atât de repede, că i se loveau dinţii. Ea urmărea necruţător orice umbră de somnolenţă cât de mică în trăsăturile lui, îl întreba nu numai ce face, dar şi ce are de gând să facă.

Mai mult chiar decât la mustrările ei, Oblomov se înviora când băga de seamă că, din pricina oboselii lui, obosea şi ea, era distrată şi rece. Se simţea atunci cuprins de frigurile vieţii, de o

renaştere a energiei, a activităţii, şi umbra dispărea din nou, iar dragostea clocotea ca un izvor puternic şi limpede.

Dar toate aceste preocupări nu ieşeau deocamdată din cercul magic al iubirii. Activitatea lui era negativă: nu dormea, citea, uneori se gândea să-şi scrie proiectul, umbla mult şi se plimba mult cu trăsura. Dar o orientare spre viitor, rostul propriu-zis al vieţii, adevărata activitate, acestea se aflau încă în stadiul de simple năzuinţe.

— Ce fel de viaţă şi de activitate mai caută Andrei? se întreba Oblomov, după masă, holbându-şi ochii ca să nu adoarmă. Parcă asta nu-i viaţă? Parcă dragostea nu-i o slujbă? Ia să-ncerce! Să faci zi de zi câte zece verste pe jos! Aseară am dormit în oraş la o cârciumă păcătoasă, îmbrăcat – numai cizmele mi le-am scos – şi fără Zahar. Şi toate astea de dragul comisioanelor ei!

Cel mai chinuitor pentru el era s-o audă pe Olga punându-i vreo întrebare de specialitate şi cerându-i, ca unui profesor, un răspuns pe deplin satisfăcător.

Olga făcea acest lucru destul de des, nicidecum din pedanterie, ci numai din dorinţa de a şti despre ce e vorba. Adesea, îşi uita chiar cu totul gândurile în privinţa lui Oblomov, atât o pasiona chestiunea în sine.

— De ce nu ne-or fi învăţând şi pe noi lucrurile acestea? spunea ea gânditoare şi mâhnită, ascultând uneori cu aviditate frânturi dintr-o conversaţie pe o temă socotită îndeobşte fără interes „pentru femei”.

Într-o zi, îi puse lui Oblomov întrebări privind stelele duble. Ilia Ilici avu imprudenţa să-l citeze pe Herschel[43] şi fu trimis la oraş să caute cartea acestuia; o citi acolo toată, ca să-i poată explica Olgăi, să-i poată satisface curiozitatea.

Altă dată, tot din imprudenţă, pomeni într-o convorbire cu baronul ceva despre şcolile de pictură. Iar îşi făcuse de lucru pe o săptămână! Fu

nevoit să citească şi să-i explice; ba s-au dus şi la Ermitaj[44]; iar acolo a trebuit să-i confirme cele citite prin exemple.

Dacă-i răspundea ceva într-o doară, ea-l prindea îndată şi atunci nu mai era scăpare.

Pe urmă, câte o săptămână trebuia să se plimbe prin prăvălii, căutându-i reproduceri după cele mai bune tablouri.

Sărmanul Oblomov, când îşi împrospăta cunoştinţele, când colinda librăriile în căutarea lucrărilor noi; uneori nu dormea nopţi de-a rândul, scotocind prin cărţi şi citind, pentru ca, a doua zi, să poată răspunde – ca din întâmplare, cu cunoştinţele scoase din arhiva memoriei – la întrebarea din ajun.

Aceste întrebări, ea nu le punea în felul distrat al femeilor, nici sub imperiul unui capriciu trecător – să afle un lucru ori altul – ci stăruitor, cu nesaţ, iar în cazul când Oblomov tăcea, îl pedepsea printr-o privire lungă, cercetătoare. Ce teamă îi era lui de asemenea priviri!

— De ce nu spui nimic, de ce taci? îl întrebă ea odată. S-ar crede că te plictiseşti.

— Ah! rosti el, ca trezindu-se dintr-un leşin. Ce mult te iubesc!

— Adevărat? Dacă nu te întrebam, nu s-ar fi zis, spuse ea.

— Dar e cu neputinţă să nu simţi ce se petrece în mine, începu el. Ştii, îmi vine şi greu să vorbesc. Uite aici… dă-mi mâna! Mă apasă ceva, ca piatra de greu, aşa cum se întâmplă la o durere mare. Şi, ciudat lucru: fie că suferi, fie că eşti fericit, în organism se petrece acelaşi proces: respiri greu, aproape că te doare, şi-ţi vine să plângi! Dacă aş plânge, ca la o durere, lacrimile m-ar uşura…

Olga se uita la el în tăcere, ca şi cum ar fi vrut să-i verifice cuvintele, să le compare cu ceea ce era scris pe faţa lui. Zâmbea, mulţumită de această verificare. Chipul ei era scăldat de fericire, o fericire calmă pe care părea că nimic n-o poate

tulbura. Se vedea bine că pe ea n-o apăsa nimic pe inimă, că se simţea bine, cum te simţi în mijlocul naturii, într-o asemenea dimineaţă liniştită.

— Ce-i cu mine? întrebă gânditor Oblomov.

— Să-ţi spun?

— Spune-mi!

— Eşti îndrăgostit!

— Da, bineînţeles! confirmă el, luându-i mâna de pe lucru, dar n-o sărută, ci numai îi lipi degetele de buzele lui, cu gândul să le ţină aşa mai multă vreme.

Olga încercă să-şi tragă binişor mâna, dar el o ţinea strâns.

— Lasă! Destul, spuse ea.

— Dar dumneata? întrebă el. Dumneata… nu eşti îndrăgostită?…

— Îndrăgostită? Nu… Nu-mi place asta. Eu te iubesc! spuse ea şi-l privi lung, vrând parcă să se asigure că într-adevăr îl iubeşte.

— Iubesc! îngână Oblomov. Dar de iubit poţi sa iubeşti o mamă, un tată, o dădacă, chiar şi un căţel: toate acestea se acoperă cu o noţiune generică, colectivă: „iubesc", întocmai ca şi cu un vechi…

— Halat? întrebă ea ironic. *À propos,* unde-i halatul dumitale?

— Care halat? N-am avut niciun halat.

Olga se uită la el cu un zâmbet de dojană.

— Îmi vorbeşti de un halat vechi! spuse el. Eu aştept cu sufletul la gură, cu nerăbdare, să văd izbucnind din inima dumitale sentimentul, să văd ce nume vei da acestor elanuri, iar dumneata… Cum poţi, Olga! Da, sunt îndrăgostit de dumneata şi afirm că, în afară de aceasta nu există adevărată dragoste: nu te îndrăgosteşti nici de tată, nici de mamă, nici de o dădacă. Pe ei îi iubeşti numai.

— Nu ştiu, răspunse ea pe gânduri, cu o privire lăuntrică, cercând parcă să prindă ceea ce se petrecea în inima ei. Nu ştiu dacă sunt îndrăgostită de dumneata. Şi, dacă nu sunt, poate că n-a venit

încă momentul. Atâta ştiu că n-am iubit aşa nici pe tata, nici pe mama, nici pe dădaca mea…

— Şi care-i diferenţa? Simţi ceva mai deosebit? stăruia el.

— Ai dori să ştii? întrebă ea cu o umbră de viclenie.

— Da, da, da! Cum se poate să nu simţi nevoia să-ţi exprimi sentimentele?

— Dar de ce vrei să ştii?

— Ca să trăiesc clipă de clipă cu acest gând, azi, toată noaptea, mâine, până când ne revedem iar… Nu trăiesc decât prin asta.

— Ei vezi, dumneata simţi nevoia să reîmprospătezi în fiecare zi rezerva dumitale de dragoste. Iată deosebirea între un îndrăgostit şi un om care iubeşte. Eu…

— Dumneata?… spuse el nerăbdător.

— Eu iubesc altfel, răspunse ea, răsturnându-se pe speteaza băncii cu privirea rătăcind printre norii care pluteau pe cer. Eu îţi duc dorul: îmi pare rău să mă despart de dumneata, fie şi pentru, scurt timp şi sufăr când despărţirea e mai lungă. Am aflat, odată pentru totdeauna, am văzut şi cred că mă iubeşti, şi sunt fericită, chiar dacă nu mi-ai repeta niciodată că mă iubeşti. Nu ştiu să iubesc mai mult şi mai bine.

„Parcă ar fi… cuvintele Cordeliei[45]”, se gândi Oblomov, uitându-se la Olga cu ochi plini de patimă…

— De-ar fi… să mori dumneata, spuse ea cu oarecare şovăială, am să port doliu toată viaţa şi niciodată n-o să mai zâmbesc. Dacă te vei îndrăgosti de alta, n-am să cârtesc împotriva soartei, nici n-am să rostesc blesteme, ci îţi voi ura în gândi fericire. Pentru mine, această dragoste este una cu… viaţa, iar viaţa…

Îşi căută cuvintele.

— Ce este viaţa, după dumneata? întrebă Oblomov.

— E o datorie, o obligaţie; aşadar şi dragostea este o datorie. Mi se pare că însuşi Dumnezeu mi-a trimis-o şi mi-a poruncit să iubesc, încheie ea, ridicându-şi ochii spre cer.

— Cordelia! rosti Oblomov. Şi n-are decât douăzeci şi unu de ani! Deci, aceasta e dragostea după părerea dumitale! adăugă el îngândurat.

— Da, şi cred că am destulă putere ca să trăiesc şi să iubesc o viaţă întreagă…

„Cine a putut să-i insufle aceste gânduri? se întreba Oblomov, uitându-se la Olga aproape cu evlavie. Doar nu pe calea experienţei, a suferinţelor, a încercării prin foc a ajuns ea la această concepţie simplă şi senină asupra vieţii şi a dragostei."

— Dar bucurii răscolitoare, pasiuni, crezi, că există? întrebă el.

— Nu ştiu, răspunse ea, nu le cunosc şi de aceea nu ştiu dacă există.

— O, ce bine le înţeleg acum!

— Poate că cu timpul voi simţi şi eu aceasta, voi cunoaşte aceleaşi avânturi ca şi dumneata, mă voi uita şi eu aşa la dumneata când ne vom întâlni şi n-are să-mi vină să cred că eşti într-adevăr în faţa mea… Trebuie să fie tare caraghios… adăugă ea vesel. Ce ochi faci dumneata câteodată! Cred că *ma tante* a observat.

— Dar ce fericire îţi dă dragostea, întrebă el, dacă nu cunoşti acele bucurii pe care le simt eu?

— Ce fericire? Iată! spuse ea, cu un gest larg al mâinii, cuprinzându-l pe el, pe ea şi singurătatea din jurul lor. Oare nu e aceasta o fericire, oare am trăit vreodată aşa? Înainte, n-aş fi stat aici, între aceşti copaci, niciun sfert de ceas singură, fără carte, fără muzică. Mă plictisea să stau de vorbă cu un bărbat, în afară de Andrei Ivanîci. Nu ştiam despre ce să vorbesc şi mă gândeam mereu cum aş face să rămân singură… Iar acum… mă distrează chiar să şi tăcem în doi.

Îşi plimbă ochii în jur, alunecând peste copaci şi iarbă, apoi îi opri asupra lui, îi zâmbi şi–i întinse mâna.

— Crezi că n-are să-mi pară rău când vei pleca? adăugă ea. Că nu mă voi grăbi să mă culc ca să adorm şi să nu mai văd noaptea cea plicticoasă? Că n-am să trimit mâine dimineaţă la dumneata? Că…

Cu fiecare întrebare, Oblomov înflorea din ce în ce la faţă, iar ochii îi străluceau tot mai mult.

— Da, da! repetă el. Şi eu aştept cu nerăbdare dimineaţa. Şi pe mine mă plictiseşte noaptea, şi eu voi trimite mâine la dumneata, nu pentru o treabă, ci numai ca să-ţi mai rostesc o dată numele, să aflu de la servitori vreun amănunt în legătură cu dumneata, să-i invidiez că au şi avut parte să te vadă… Noi doi gândim, trăim şi nădăjduim la fel. Iartă-mi îndoielile: sunt din ce în ce mai sigur că mă iubeşti, aşa cum nu i-ai iubit nici pe tatăl dumitale, nici pe mătuşa, nici…

— Nici căţelul, spuse ea şi izbucni în râs. Ai deci încredere în mine şi nu te frământa cu îndoieli deşarte asupra acestei fericiri, căci, altfel, va pieri. Ceea ce socotesc al meu, nu mai dau niciodată îndărăt, doar dacă mi s-ar lua cu forţa. Ştiu acest lucru, cu toate că sunt tânără, însă… Ştii ceva, spuse ea cu siguranţă în glas, de o lună de zile, de când te cunosc, am stat să mă gândesc mult şi multe ara simţit; e ca şi cum aş fi citit, puţin câte puţin, o carte groasă… Nu te îndoi deci…

— Nu pot să nu mă îndoiesc, o întrerupse el. Nu-mi cere acest lucru! Acum, când eşti de faţă, cred orice: privirea, glasul dumitale, totul îmi vorbeşte. Te uiţi la mine atât de grăitor, încât nu mai e nevoie de cuvinte: pot să-ţi citesc în ochi. Dar când nu eşti lângă mine, începe un joc de îndoieli, de întrebări atât de chinuitoare, încât simt din nou nevoia să alerg la dumneata, să te văd – altfel, nu cred. De ce o fi aşa?

— Iar eu cred: de ce oare? întrebă ea.

— Şi cum ai putea să nu crezi? În faţa dumitale e un om nebun, bolnav de patimă! Cred că în ochii mei te vezi ca într-o oglindă. Şi apoi, ai douăzeci de ani. Uită-te la dumneata! Poate oare un bărbat, întâlnindu-te, să nu-ţi plătească tributul admiraţiei… fie chiar numai cu o privire? Dar să te cunoască, să te asculte, să te privească îndelung, să te iubească, o, e destul pentru a scoate pe cineva din minţi! Iar dumneata eşti atât de calmă, atât de senină! Şi dacă trece o zi-două fără să te aud spunând „te iubesc" aici mi se dezlănţuie zbuciumul…

Şi arătă cu mâna spre inimă.

— Te iubesc, te iubesc, te iubesc! Poftim provizie pe trei zile! spuse ea, sculându-se de pe bancă.

— Glumeşti mereu, în timp ce eu… spuse el cu un oftat, coborând dealul împreună cu ea.

Astfel se desfăşurau între ei convorbirile, mereu pe aceeaşi temă, dar cu diferite variante. Întâlnirile, conversaţiile, toate alcătuiau unul şi acelaşi cântec; erau aceleaşi sunete, aceeaşi lumină vie, strălucitoare, numai razele ei se frângeau şi se despărţeau în mănunchiuri când trandafirii, când verzi, când gălbui, tremurând în atmosfera înconjurătoare. Fiece zi, fiece ceas aduceau cu ele noi sunete, noi raze, dar strălucirea luminii era aceeaşi, răsuna mereu acelaşi cântec.

Şi Olga, şi Oblomov plecau urechea la aceste sunete, le prindeau din zbor şi se grăbeau să-şi cânte unul altuia ceea ce auziseră, fără a bănui că mâine vor răsuna alte acorduri, vor juca alte raze, iar a doua zi uitau că în ajun auziseră un alt cântec.

Olga îşi înveşmânta confidenţele în culorile care străluceau în momentul acela în închipuirea ei şi le credea luate întocmai din natură, grăbindu-se, în cochetăria ei nevinovată şi inconştientă, să apară frumos împodobită în ochii prietenului său.

Oblomov credea şi mai mult în aceste sunete vrăjite, în lumina cea fermecătoare, şi se grăbea sa

apară în faţa Olgăi în plinătatea pasiunii, să-i dezvăluie întreaga strălucire şi putere a focului ce-i mistuia sufletul.

Nu se minţeau niciunul pe altul, nici fiecare pe sine însuşi; nu exprimau decât ceea ce le dicta inima, dar glasul inimii trecea prin închipuirea lor.

De fapt lui Oblomov puţin îi păsa dacă Olga era ori nu o Cordelie, dacă era să rămână credincioasă acestui chip sau să pornească pe o cale nouă, prefăcându-se într-o altă imagine; nu dorea decât să-i apară în culorile şi razele strălucitoare cu care trăia în inima lui, nu dorea decât să se simtă fericit alături de ea.

Nici Olga nu dorea să ştie dacă pătimaşul ei adorator i-ar fi ridicat mănuşa aruncată în gura leului, dacă s-ar fi azvârlit de dragul ei în prăpastie. Nu dorea decât să vadă semnele acestei pasiuni, iar el să rămână credincios idealului ei de bărbat, al unui bărbat pe care ea l-a trezit la viaţă; nu dorea decât să întreţină în el cu raza privirii şi cu zâmbetul ei flacăra vioiciunii, iar el să nu înceteze a vedea în ea scopul vieţii.

De aceea, în imaginea fugară a Cordeliei, în focul patimii lui Oblomov, nu se rămăsese decât o clipă o adiere efemeră a dragostei, o singură dimineaţă a ei, un arabesc capricios al iubirii. Iar mâine, mâine va străluci o altă imagine, poate tot atât de frumoasă, dar alta…

X

Oblomov era în starea de spirit a omului care tocmai a petrecut cu privirea asfinţitul soarelui de vară şi acum se bucură privind urmele lui roşietice, cu ochii pierduţi în zare, fără a-şi întoarce capul înapoi spre locui, de unde vine noaptea, gândindu-se numai că mâine va fi iar cald şi lumină.

Stătea culcat pe spate, desfătându-se de ultimele impresii ale întâlnirii din ajun. „Te iubesc, te iubesc, te iubesc", răsuna încă în urechile lui, mai dulce ca orice cântec al Olgăi; mai simţea încă stăruind asupra lui cele din urmă raze ale privirii ei adânci. Citea în ea înţelesul, măsura gradul iubirii ei şi începea să aţipească, când deodată…

A doua zi dimineaţă, Oblomov se sculă palid şi posomorât. Pe faţă i se citeau urmele insomniei: fruntea îi era încreţită, iar în ochi nu rămăsese nici urmă de foc sau dorinţe. Mândria, privirea veselă şi vioaie, graba măsurată, conştientă, a mişcărilor unui om ocupat, totul pierise.

Îşi luă alene ceaiul, nu se atinse de nicio carte, nu se aşeză la masă; aprinse gânditor o ţigară şi se aşeză pe divan. Înainte s-ar fi întins pe divan; acum însă se dezvăţase şi nici nu-l trăgea spre pernă; se propti totuşi cu cotul pe ea, semn care amintea de obiceiurile sale dinainte.

Era posomorât, ofta din când în când, ridica deodată din umeri, clătina amărât din cap.

Simţea în el o frământare – nu erau însă fiorii dragostei. Avea în faţa lui chipul Olgăi, dar chipul

acesta plutea în depărtare, într-un fel de ceaţă, stins, străin parcă de el. Oblomov îl privea cu ochi îndureraţi şi oftă.

„Să trăieşti precum îţi porunceşte Domnul şi nu aşa cum doreşti este o regulă înţeleaptă, însă…”

Şi căzu pe gânduri.

„Da, e limpede: nu poţi trăi după cum vrei, grăia în el un glas morocănos şi îndărătnic, căci cazi într-un haos de contradicţii pe care nicio minte omenească – oricât de adâncă, oricât de îndrăzneaţă – nu le poate descurca! Ieri ai dorit un lucru, astăzi râvneşti la el cu patimă, până la sleirea totală a puterilor, iar poimâine roşeşti de cele ce ai dorit; apoi îţi blestemi zilele de ce ţi s-a împlinit dorinţa; iată unde ajungi dacă păşeşti cu prea multă îndrăzneală şi fără frâu în viaţă, dacă spui îndărătnic *vreau.* Trebuie să înaintezi pe dibuite, să închizi ochii asupra multor lucruri şi să nu râvneşti la fericire, să nu îndrăzneşti să cârteşti dacă o pierzi – aşa e viaţa! Cine a mai scornit că viaţa este fericire, desfătare? Nebuni ce sunt! «Viaţa este viaţă, este datorie, a spus Olga, este o obligaţie, iar obligaţiile sunt câteodată grele.» Să ne facem deci datoria…”

Oblomov suspină:

— N-am s-o mai revăd pe Olga… O, Doamne! Tu mi-ai deschis ochii şi mi-ai arătat datoria, spunea el cu ochii spre cer. De unde să iau putere? Să rup! Mai este cu putinţă acum, deşi mă va durea mult; în schimb, n-o să mă căiesc mai târziu că nu m-am despărţit de ea. Dar are să vină îndată servitorul ei, voia să-l trimită… Nu se aşteaptă deloc…

Ce se întâmplase? Ce vânt a suflat deodată în viaţa lui Oblomov? Ce nori a adus? Şi de ce lua acum în spinare un jug atât de greu? Doar mai ieri se uitase în sufletul Olgăi şi văzuse acolo o lume luminoasă şi o soartă senină, citise acolo horoscopul lui şi al ei. Ce s-a întâmplat?

Poate că s-a culcat cu stomacul plin sau întins pe spate, aşa încât starea lui de spirit lirică a cedat locul unor spaime oarecare.

De câte ori nu ţi se întâmplă să adormi într-o seară senină şi liniştită de vară, plină de stele, gândindu-te cât de frumos are să fie mâine pe câmp în strălucirea dimineţii! Cât de plăcut are să fie să te afunzi în desişul pădurii, ca să te aperi de căldură!… Şi deodată te trezeşti în răpăit de ploaie, cu cerul acoperit de nori cenuşii şi trişti; e frig, umezeală…

Încă de cu seară, Oblomov îşi ascultase, ca de obicei, bătăile inimii, pe urmă o pipăise cu mâna, controlând dacă nu cumva s-a mărit, în sfârşit, se adâncise în analiza fericirii sale – când deodată dădu peste un strop de amărăciune şi se otrăvi cu el.

Veninul lucra repede şi puternic. Oblomov îşi retrăi în gând întreaga viaţă şi se simţi cuprins, pentru a mia oară, de remuşcări şi regrete tardive la gândul trecutului. Vedea în închipuire cum ar fi fost el acum, dacă ar fi mers voios tot înainte, cât de plină şi de bogată i-ar fi fost viaţa, dacă era activ; apoi se întrebă ce este el şi cum poate Olga să-l iubească, pentru ce?

„N-o fi cumva o greşeală?” îi fulgeră prin gând şi fulgerul acesta îi nimeri drept în inimă, rănind-o adânc. Gemu. „O greşeală! Da… Aşa este!” îşi zicea el.

„Te iubesc, te iubesc, te iubesc!” răsună din nou în amintirea lui şi inima începu să i se încălzească; dar deodată simţi din nou fiori reci. Ce era această triplă afirmare a Olgăi? „Te iubesc”? Iluzie, şoaptă vicleană a unei inimi încă neocupate; nu dragostea însăşi, ci numai presimţirea ei!

Glasul ei va răsuna odată atât de puternic, încât va face să tresară o lume întreagă. Vor afla şi mătuşa, şi baronul, şi ecoul acestei chemări se va auzi până departe! Şi sentimentul acela nu se va

strecura încet, ca un pârâiaş prin iarbă, cu un clipocit abia auzit…

Olga iubeşte acum întocmai aşa cum brodează: împlinindu-şi încet, alene, modelul, apoi îşi desfăşoară lucrul şi mai alene, îl admiră, îl pune jos şi uită de el. Da, nu este decât un preludiu al dragostei, o experienţă, iar el este obiectul experienţei, primul care i-a ieşit întâmplător în cale mai potrivit…

Într-adevăr, se întâlniseră şi se cunoscuseră mai îndeaproape datorită unei întâmplări. Ea nici nu l-ar fi observat. Stolz a fost cel care i l-a arătat, care i-a molipsit inima ei tânără şi sensibilă cu afecţiunea pentru el; apoi s-a născut în ea compătimirea pentru starea lui, dorinţa ambiţioasă de a alunga somnul din sufletul lui leneş, ca, pe urmă, să-l lase.

— Vasăzică, asta era! spuse el înspăimântat, sculându-se de pe pat şi aprinzând cu mâna tremurătoare lumânarea. Nici n-a fost altceva! Inima ei era coaptă pentru iubire, o aştepta, iar el i-a ieşit întâmplător, din greşeală, în cale… Dar e destul să apară un altul, ca ea să se dezmeticească şi să-şi înţeleagă cu spaimă greşeala. Cum îl va privi ea atunci, cum îi va întoarce spatele! E îngrozitor!… Răpesc bunul altuia! Sunt un hoţ! Ce fac, Doamne, ce fac? Cum am putut să fiu atât de orb?

Se uită în oglindă: era palid, galben la faţă, cu ochii stinşi. Revăzu în gând chipuri de tineri fericiţi, cu privirile umede, gânditoare, însă puternice şi adânci, aşa cum le avea ea, cu o scânteiere vie în ochi, cu zâmbetul plin de încredere în victorie, cu pasul vioi şi glasul sonor. Şi va veni odată clipa când va apărea umil dintre aceşti tineri: Olga se va îmbujora brusc la faţă, îi va arunca lui Oblomov o privire şi… şi va izbucni în râs!…

Se uită din nou în oglindă.

— Oameni ca mine nu pot fi iubiţi! îşi spuse. Apoi se culcă şi îşi îngropă faţa în pernă. Adio, Olga, şi fii fericită! încheie el.

— Zahar! strigă a doua zi dimineaţă. Dacă vine cumva servitorul doamnei Ilinskaia să mă poftească, spune că nu sunt acasă, că am plecat în oraş.

— Am înţeles.

„Da… Nu, mai bine să-i scrie, îşi zise el. Altminteri, o să-i pară ciudat că am dispărut deodată. Se impune o explicaţie…”

Se aşeză la masa şi începu să scrie repede, cu foc, cu înfrigurare, cu totul altfel decât îi scrisese proprietarului casei, la începutul lui mai. De data aceasta, în scrisoarea lui nu avu loc niciodată o întâlnire neplăcută dintre doi „care” sau doi „ce”.

„*Ţi se va părea ciudat, Olga Sergheevna* (scria el), *că, în loc să mă revezi pe mine, vei primi această scrisoare, cu toate că ne vedem atât de des. Citeşte-o până la capăt şi vei vedea că nu puteam face altfel. Ar fi trebuit să încep prin această scrisoare. Ne-ar fi cruţat amândurora multe remuşcări în viitor; dar nici acum nu-i prea târziu. Ne-am îndrăgostit unul de altul atât de neaşteptat, atât de repede, de parcă ne-am fi îmbolnăvit amândoi deodată, şi aceasta m-a împiedicat să mă dezmeticesc mai devreme. Şi apoi cine – privindu-te pe dumneata, ascultându-te, ceasuri întregi – cine ar vrea de bunăvoie să ia asupra lui greaua sarcină de a risipi farmecul? Unde să găseşti, clipă de clipă, atâta înţelepciune, atâta voinţă, ca să te poţi opri la marginea povârnişului şi să nu aluneci pe el? Şi mă gândeam în fiecare zi: «Nu mă las târât mai departe de sentiment. Mă voi opri la timp; depinde de mine». Şi totuşi, m-am lăsat târât, iar acum vine momentul luptei în care îţi cer ajutorul.*

Numai astăzi, în noaptea aceasta, am priceput cât de repede alunecă picioarele mele. Numai ieri

am reuşit să arunc o privire mai adâncă în prăpastia spre care mă rostogolesc, şi m-am hotărât să mă opresc.

Vorbesc numai despre mine, nu din egoism, ci pentru că atunci când eu voi sta în fundul acestei prăpăstii, dumneata ai să pluteşti înainte în înălţimi, ca un înger curat, şi nu ştiu dacă vei voi să arunci în ea o privire. Ascultă-mă! Îţi spun simplu şi deschis, fără ocol: nu mă iubeşti şi nu mă poţi iubi. Încrede-te în experienţa mea şi crede-mă deplin. Căci inima mea a început să bată demult. Să zicem că a bătut greşit, anapoda, dar tocmai aceasta m-a învăţat să deosebesc bătăile normale de cele întâmplătoare. Dumneata n-ai cum să ştii, dar eu pot şi sunt dator să văd unde-i adevărul şi unde-i rătăcirea, şi am datoria să-i previn pe cei care n-au avut încă timpul s-o afle. Iată deci, te previn: eşti pe calea rătăcirii, aruncă o privire îndărăt!

Câtă vreme dragostea noastră apărea ca o nălucire uşoară, zâmbitoare, câtă vreme ea răsuna în «Casta diva» *şi plutea în mireasma crenguţei de liliac, în afecţiune, nemărturisită ori într-o privire sfioasă, n-am crezut în ea, luând-o drept un joc al închipuirii şi şoaptă a amorului propriu. Dar timpul acestui joc a trecut; m-am îmbolnăvit de dragoste, am simţit semnele pasiunii. Dumneata te-ai făcut gânditoare, serioasă, mi-ai dat tot timpul de care dispuneai. Ai început să fii nervoasă, să te tulburi, şi atunci – adică abia acum – m-am speriat şi am înţeles că sunt dator să mă opresc şi să-ţi arăt ce se întâmplă.*

Ţi-am spus că te iubesc şi mi-ai răspuns acelaşi lucru. Simţi ce disonanţă? Nu simţi? Atunci o vei simţi mai târziu, atunci când eu voi fi în fundul prăpastiei. Uită-te la mine, gândeşte-te bine la viaţa mea: poţi oare să mă iubeşti? Mă iubeşti? «Te iubesc, te iubesc, te iubesc!» mi-ai spus aseară. Nu, nu şi nu, răspund eu hotărât.

Nu mă iubeşti, dar, mă grăbesc să adaug, nu mă minţi, nici nu mă înşeli. N-ai fi în stare să spui da, *când în inima dumitale ar răsuna* nu. *Vreau numai să-ţi dovedesc că sincerele dumitale cuvinte:* te iubesc *nu reprezintă dragostea de azi, ci numai cea de mâine. Nu este decât nevoia instinctivă de a iubi, care, în lipsa unei hrane adevărate, în lipsa văpăii, arde cu o lumină artificială şi rece, fără să încălzească, şi se manifestă uneori la femei prin mângâieri exagerate date unui copil, unei alte femei, sau pur şi simplu prin lacrimi şi accese de isterie. Ar fi trebuit chiar de la început să-ţi spun cu severitate: «Te-ai înşelat. În faţa dumitale nu este omul pe care l-ai aşteptat, cel pe care l-ai visat. Mai aşteaptă puţin, el va veni, şi atunci te vei trezi. O să-ţi pară rău şi o să-ţi fie ruşine de această greşeală, iar mie părerea aceasta de rău şi ruşinea îmi vor pricinui durere.» Iată ce ar fi trebuit să-ţi spun, dacă natura m-ar fi înzestrat cu o minte mai pătrunzătoare şi un suflet mai curajos, în sfârşit, dacă aş ţi fost mai sincer… Ţi-am şi spus-o, de altfel, dar îţi mai aduci aminte în ce fel? Cu teama ca nu care cumva să mă crezi, să se întâmple acest lucru. Spuneam dinainte tot ce ar fi putut să spună alţii mai târziu, ca să te fac să nu-i asculţi şi să nu-i crezi, iar eu mă grăbeam să te revăd şi mă gândeam: «Cine ştie când o să vină acel altul! Deocamdată sunt fericit!» Iată logica dragostei şi a pasiunilor.*

Acum însă gândesc altfel. Dar ce o să fie, îmi spun, când mă voi lega sufleteşte de ea, când faptul de a mă întâlni cu ea n-are să mai fie un lux al vieţii, ci o necesitate, când dragostea mi se va înfige în inimă (pesemne tocmai de aceea şi simt acolo ceva tare)? Cum să mă smulg atunci de lângă ea? O să pot oare rezista la această durere? Are să-mi fie foarte greu. Chiar şi acum nu mă pot gândi la acest lucru fără spaimă. Daca ai fi fost mai încercată, mai în vârstă, atunci mi-aş fi

binecuvântat fericirea şi ţi-aş fi întins mâna pe vecie. Dar aşa…

Dar de ce îţi scriu? De ce nu am venit singur să-ţi spun pe faţă că dorinţa de a te vedea creşte în mine pe zi ce trece – şi totuşi nu trebuie să ne mai revedem? Să-ţi spun aceasta în faţă? Judecă şi dumneata dacă aş avea atâta tărie! Uneori chiar vreau să-ţi spun ceva asemănător, dar iese cu totul altceva. Poate că pe chipul dumitale s-ar zugrăvi tristeţea (dacă este adevărat că nu ţi-e urât cu mine) sau că, neînţelegând bunele mele intenţii, te-ai simţi jignită. N-aş putea să îndur niciuna, nici alta, aş spune iar cu totul altceva şi, bunele mele intenţii spulberându-se în vânt, totul s-ar sfârşi cu făgăduiala de a ne revedea a doua zi. Acum, departe de dumneata, e cu totul altfel: n-am înaintea mea blânzii dumitale ochi, frumoasa dumitale faţă plină de bunătate. Hârtia rabdă şi tace, iar eu scriu liniştit (mint): nu ne vom mai revedea niciodată *(nu mint).*

Un altul ar fi adăugat: îţi scriu cu ochii scăldaţi în lacrimi. *Dar eu nu vreau să pozez în faţa dumitale, nu mă drapez în faldurile durerii mele, pentru că nu vreau să-ţi măresc suferinţa, să trezesc regrete, tristeţe. De obicei, toate aceste artificii ascund intenţia de a da sentimentului şi mai multă intensitate, iar eu vreau să-l stârpesc în germene, în dumneata ca şi în mine. De altfel, lacrimile sunt mai curând pentru seducătorii care caută să măgulească cu vorbe frumoase amorul propriu imprudent al femeii, sau pentru visătorii pătimaşi. Îţi spun aceasta, luându-mi de la dumneata rămas bun, aşa cum îţi iei rămas bun de la un prieten scump, pe care-l laşi să plece la drum lung. Ar fi prea târziu şi prea greu să fac aceasta peste trei săptămâni sau o lună: dragostea progresează într-un chip de necrezut, e un fel de cangrenă a sufletului. Chiar şi acum nu mai ştiu ce e cu mine, am pierdut socoteala orelor şi a minutelor, nu ştiu când răsare şi apune soarele, ci*

socotesc doar în gând: am văzut-o, n-am văzut-o, o voi vedea – n-o voi vedea, a venit, n-a venit, are să vină… Toate acestea se potrivesc tinerilor care suportă uşor emoţiile plăcute, ca şi cele neplăcute; mie îmi prieşte liniştea, fie chiar şi plictisitoare, adormitoare, dar familiară mie; furtunilor n-aş putea să le fac faţă.

Mulţi s-or mira de fapta mea, s-or întreba: «De ce fuge?» Alţii vor râde de mine. Fie, m-am hotărât şi la aceasta. Odată ce sunt hotărât să nu te mai revăd, înseamnă că sunt hotărât să rabd orice.

În mâhnirea mea adâncă, mă mângâie puţin gândul că acest scurt episod din viaţa noastră îmi va lăsa pentru totdeauna o amintire atât de curată, atât de înmiresmată, încât va fi de ajuns s-o păstrez ca să nu mă cufund în vechiul somn al sufletului, iar dumitale îţi va servi drept călăuză în dragostea dumitale viitoare, normală, fără să-ţi fi pricinuit vreun rău. Rămâi deci cu bine, înger curat! Te du mai repede în zbor, aşa cum se duce o păsărică speriată de pe ramura pe care s-a aşezat din greşeală – te du tot atât de uşoară, voioasă şi sprintenă, ca şi ea, de pe ramura pe care te-ai aşezat din întâmplare!"

Oblomov scria cu însufleţire: pana lui zbura pe hârtie, ochii îi străluceau, obrajii îi ardeau. Scrisoarea ieşi foarte lungă, ca toate scrisorile de amor: îndrăgostiţii sunt grozav de prolicşi!

„Ce ciudat! Nu mai sunt nici plictisit, nici trist!" se gândea el. „Sunt aproape fericit… De ce oare? Pesemne, din pricină că mi-am descărcat sufletul în această scrisoare".

O reciti, o împături şi lipi plicul.

— Zahar! chemă el. Când o veni servitorul, să-i dai scrisoarea asta pentru domnişoara.

— Am înţeles! spuse Zahar.

Oblomov se simţea, într-adevăr, aproape vesel. Se aşează cu picioarele pe divan şi întrebă chiar

dacă este ceva de mâncare. Mâncă două ouă şi aprinse o ţigară. Inima şi mintea lui erau în fierbere. Trăia. Şi-o închipuia pe Olga primind scrisoarea, mirându-se. Ce faţă va avea citind-o? Şi ce o să se întâmple pe urmă?

Gusta de pe acum perspectivele acestei zile, noutatea situaţiei… Cu inima bătându-i mai repede în piept, asculta zgomotul uşii, vrând să ştie dacă servitorul a şi venit, dacă Olga citeşte acum scrisoarea… Dar în antreu nu se auzea nimic.

„Ce o fi însemnând asta? se întreba el neliniştit. N-a fost nimeni: cum vine asta?”

O voce tainică îi şoptea: „De ce te frământi? Doar voiai să nu mai fie nimic, să rupi legăturile?” Oblomov căuta însă să înăbuşe acest glas.

Peste o jumătate de ceas îl chemă şi izbuti să-l aducă pe Zahar din curte, unde acesta stătea de vorbă cu un vizitiu.

— N-a fost nimeni? întrebă el. N-a venit?

— Ba da. A venit, răspunse Zahar.

— Şi ce ai spus?

— Că nu sunteţi acasă; că aţi plecat în oraş.

Oblomov deschise ochii mari.

— De ce ai spus aşa? întrebă el. Ce ţi-am spus eu să faci, dacă vine servitorul?

— Păi n-a fost dânsul, ci fata din casă, răspunse Zahar netulburat.

— Dar scrisoarea, i-ai dat-o?

— Nu, n-am dat-o. Doar mi-aţi poruncit dumneavoastră să spun dintâi că nu sunteţi acasă, scrisoarea s-o dau mai pe urmă. O dau eu când o veni servitorul.

— Eşti un… vrei să mă bagi în mormânt? Unde-i scrisoarea? Adu-o încoace! porunci Oblomov.

Zahar aduse scrisoarea care, între timp, se murdărise destul de tare.

— Spală-te pe mâini! spuse mânios Oblomov, arătându-i pata.

— Sunt curate, răspunse Zahar cu privirea într-o parte.

— Anisia, Anisia! strigă Oblomov. Anisia îşi vârî capul pe uşă.

— Ia priveşte ce face Zahar! i se plânse Oblomov. Ia scrisoarea asta şi dă-o servitorului sau fetei din casă când o veni de la familia Ilinski. S-o dea domnişoarei. Auzi?

— Am auzit, boierule. Lăsaţi, c-o dau eu.

Dar abia apucă să iasă în antreu, că Zahar îi şi smulse scrisoarea din mână.

— Hai, du-te, du-te! strigă el. Vezi-ţi de treburile tale muiereşti!

În curând veni din nou, într-un suflet, fata din casă de la Ilinski. Zahar se duse să-i deschidă. Anisia dădu să se apropie de ea, dar Zahar îi aruncă o privire furioasă.

— Ce cauţi aici? întrebă el răguşit.

— Am venit numai să văd cum ai să…

— Ia vezi! se răsti el, ameninţând-o cu cotul. Vezi-ţi de treabă!

Anisia zâmbi şi se retrase, dar se uită din odaia de alături, să vadă dacă Zahar îndeplineşte porunca boierului.

Auzind gălăgie, ieşi la uşă însuşi Ilia Ilici.

— Ce este, Katia? întrebă el.

— M-a trimis domnişoara să întreb unde aţi plecat: când colo, nici n-aţi plecat, sunteţi acasă. Mă duc repede să-i spun, zise ea, dând să plece.

— Sunt acasă. Astea-s minciuni de-ale lui Zahar, spuse Oblomov. Poftim, du-i domnişoarei această scrisoare!

— Bine, i-o duc!

— Unde-i acum domnişoara?

— A plecat în sat şi mi-a poruncit să vă spun că dacă aţi sfârşit cartea, să poftiţi în grădină, după ceasul unu.

Fata din casă plecă.

„Nu, nu mă duc… Pentru ce să-mi mai aţâţ sentimentele când totul trebuie să ia sfârşit?” se gândea Oblomov, pornind spre sat.

O zări de departe pe Olga plimbându-se pe deal şi pe Katia ajungând-o din urmă şi dându-i scrisoarea. O văzu apoi pe Olga oprindu-se o clipă, uitându-se la scrisoare, apoi, după o clipă de gândire, făcându-i un semn din cap Katiei şi intrând în aleea parcului.

Oblomov făcu un ocol, trecu pe lângă deal, pătrunse prin capătul celălalt în aceeaşi alee şi, ajungând până la jumătatea ei, se aşeză la pândă în tufiş, pe iarbă.

„O să treacă pe aici, gândi el, mă uit la ea, fără să mă zărească, văd cum arată, apoi mă depărtez pentru totdeauna".

Cu răsuflarea tăiată, îi pândea paşii. Nu se auzea însă nimic. Natura trăia cu intensitate, cu toate că, în aparenţă, totul era cufundat într-o linişte solemnă: pretutindeni clocotea o activitate nevăzută, măruntă.

În iarbă, totul se mişca, foia şi se târa. Furnicile alergau în toate părţile, preocupate şi zorite, se ciocneau, se despărţeau în grabă. Părea un târg plin de lume, privit din înălţime, aceleaşi grupuri, aceeaşi îmbulzeală, aceeaşi frământare a norodului.

Un bărzăune bâzâia lângă o floare, căutând să pătrundă în caliciul ei. Muştele se prindeau ciorchine pe o picătură de suc ieşită dintr-o crăpătură a teiului. Undeva, în desiş, o pasăre repeta mereu unul şi acelaşi sunet, poate chemând o altă pasăre.

Doi fluturi, dănţuind unul în jurul altuia în aer, treceau ca prinşi în viitoarea unui vals pe lângă trunchiurile copacilor. Iarba mirosea tare; din ea se auzea un ţârâit neadormit de greier…

„Ce zarvă e aici! se gândea Oblomov, atent la această forfotă, prinzând cu urechea orice zgomot mărunt al naturii. Iar dinafară s-ar părea că totul e atât de liniştit!…"

Nu se auzea încă niciun pas. În sfârşit, iată… „Ah, oftă Oblomov, dând uşor la o parte crengile,

ea e, ea… dar ce văd? Plânge! Doamne!”

Olga mergea încet, ştergându-şi lacrimile cu batista. Dar cum le ştergea, cum îi veneau altele. Se ruşina de ele, le înghiţea, voia să le ascundă chiar şi de copaci şi nu putea. Până atunci, Oblomov n-o văzuse încă niciodată pe Olga plângând; nu se aşteptase să-i vadă lacrimile şi acestea îl ardeau la inimă. Dar nu-l frigeau, îl încălzeau numai.

Porni repede în urma ei.

— Olga, Olga! spuse el duios, păşind spre dânsa.

Ea tresări, aruncă o privire în urmă, se uită la el cu mirare, apoi îşi întoarse capul şi porni mai departe.

Oblomov mergea alături de ea.

— Plângi? întrebă el.

Lacrimile curgeau acum şi mai năvalnic. Nu le mai putea stăpâni. Ascunzându-şi faţa în batistă, izbucni în hohote de plâns şi se aşeză pe prima bancă.

— Ce am făcut! şopti Oblomov înspăimântat.

O apucă de mână, vrând să-i descopere obrazul.

— Lasă-mă! spuse ea. Pleacă! La ce ai mai venit? Ştiu că nu trebuie să plâng. Pentru ce să plâng? Ai dreptate, da, se poate întâmpla orice.

— Ce trebuie să fac ca să nu mai plângi? întreba el, stând în genunchi în faţa ei. Spune-mi, porunceşte! Sunt gata la orice…

— M-ai făcut să plâng, dar nu mai este în puterea dumitale să-mi opreşti lacrimile… Nu eşti chiar atât de puternic. Lasă-mă! spuse ea, făcându-şi vânt cu batista.

Aruncându-i o privire, Oblomov se blestemă în gând.

— Nenorocita asta de scrisoare! rosti el, plin de remuşcări.

Olga deschise coşuleţul ei de lucru, scoase scrisoarea şi i-o întinse.

— Ia-o, spuse ea. Ia-o cu dumneata! Să nu mai plâng, uitându-mă la ea.

Oblomov o ascunse, fără o vorbă, în buzunar. Stătea lângă ea cu capul aplecat.

— Vei recunoaşte cel puţin bunele mele intenţii, Olga? întrebă el încet. Ele dovedesc cât de mult ţin la fericirea dumitale.

— Fericirea mea! spuse ea cu un suspin. Nu, Ilia Ilici! Eu cred că-ţi părea rău văzând fericirea mea atât de calmă şi te-ai grăbit s-o tulburi.

— S-o tulbur? Atunci n-ai citit scrisoarea mea. Îţi pot repeta…

— N-am citit-o toată, pentru că lacrimile mi-au împăienjenit vederea. Sunt încă proastă! Dar am ghicit restul. Nu-mi repeta nimic, ca să nu mai plâng…

Şi lacrimile începură să-i curgă din nou.

— Oare nu renunţ la dumneata, începu el, tocmai fiindcă mă gândesc la fericirea dumitale, pentru care mă jertfesc pe mine însumi? Oare fac aceasta cu sânge rece? Şi nu mi se frânge inima? De ce o fac?

— De ce? repetă ea, oprindu-se deodată din plâns şi răsucindu-se spre el. Pentru acelaşi motiv pentru care te-ai ascuns în tufiş ca să vezi dacă voi plânge şi cum voi plânge! Iată de ce! Dacă ai fi dorit sincer ceea ce ai scris în scrisoare, dacă ai fi fost convins că trebuie să te desparţi de mine, ai fi plecat în străinătate fără să mă revezi.

— Ce idee! începu el cu mustrare în glas, dar mi-şi sfârşi vorba.

Presupunerea Olgăi îl uimise, fiindcă îşi dăduse deodată seama că este adevărul curat.

— Da, întări ea. Ieri ai avut nevoie de „te iubesc” al meu, astăzi, de lacrimile mele, iar mâine, poate, vei dori să vezi cum mor.

— Olga, cum poţi să mă mâhneşti într-atât? Sau, poate, nu crezi că mi-aş da acum o jumătate din viaţă ca să te aud râzând şi să nu-ţi mai văd lacrimile?…

— Da, poate că acum, când ai văzut o femeie plângând pentru dumneata… Nu, adăugă ea. Eşti un om fără inimă. Spui că n-ai vrut să mă faci să plâng; dar, dacă ar fi fost aşa, nici n-ai fi făcut asta…

— Dar parcă am ştiut? spuse Oblomov, ducându-şi amândouă mâinile la inimă, uimit şi întrebător totodată.

— Inima care iubeşte are un fel de inteligenţă a ei, urmă Olga. Ea ştie ce vrea şi prevede dinainte ce se va întâmpla. Ieri n-am putut să vin aici, fiindcă mi-au sosit pe neaşteptate musafiri. Ştiam însă că vei fi îngrijorat aşteptându-mă zadarnic, că, poate, n-ai să poţi dormi la noapte. De aceea am şi venit, fiindcă n-am vrut să te văd chinuindu-te… Iar dumneata… dumneata te bucuri că plâng. Poftim, priveşte, priveşte şi bucură-te…

Şi izbucni din nou în lacrimi.

— Eu şi aşa am dormit prost, Olga: m-am frământat toată noaptea…

— Şi ţi-a părut rău că eu am dormit bine, că nu mă frământ? Nu-i aşa? îi tăie ea vorba. Şi dacă n-aş fi plâns acum, ai fi dormit prost şi la noapte.

— Şi ce trebuie să fac acum: să-ţi cer iertare? întrebă el cu supusă duioşie.

— Iertare cer copiii sau cei care te calcă pe picioare la îmbulzeală. Aici, scuzele nu ajută, spuse ea, făcându-şi vânt cu batista.

— Şi totuşi, Olga, dacă acesta e adevărul? Dacă am avut dreptate şi dragostea dumitale nu-i decât o greşeală? Dacă te vei îndrăgosti de altul şi vei roşi văzându-mă, atunci…

— Ei şi ce? întrebă ea, aruncându-i o privire pătrunzătoare atât de adâncă şi de ironică, încât Oblomov se simţi prost.

„Ce-o fi vrând iar cu mine?!” se gândi el. „Ţine-te bine, Ilia Ilici!”

— Cum aşa „ei şi ce”? îngână el ca un automat, uitându-se neliniştit la ea, neputând să ghicească ce gând se încheagă acum în capul ei şi cum îşi va

justifica ea acest „ei şi ce”, când e vădit că, dacă această dragoste e o greşeală, nici urmările ei nu pot avea nicio justificare.

Olga se uita la el atât de conştient, cu atâta siguranţă, încât se vedea că ştie bine ce vrea să spună.

— Ţi-e teamă, îi spuse ea ironic, ţi-e teamă „să cazi în fundul prăpastiei”, ţi-e frică de o jignire viitoare, te temi că nu te voi mai iubi!… Îmi scrii: „Am să sufăr…”

Oblomov tot n-o înţelegea încă.

— Dar când eu mă voi îndrăgosti de un altul, înseamnă că voi fi fericită! Iar dumneata spui că „prevăd dinainte fericirea dumitale şi sunt gata să-ţi jertfesc totul, chiar şi viaţa”.

Oblomov se uita ţintă la ea, clipind rar.

— Ce logică! şopti el. Să-ţi spun drept, nu mă aşteptam…

Olga îi cerceta din cap până în picioare cu o privire sarcastică.

— Dar fericirea care te face să-ţi pierzi capul? urmă ea. Dar dimineţile şi serile acestea, parcul şi mărturisirea mea „te iubesc”, toate acestea nu valorează nimic, n-au niciun preţ, nu merită nicio jertfă, nicio durere?

„Ah, de m-ar înghiţi pământul!” îşi zicea el, din ce în ce mai chinuit, pe măsură ce gândul Olgăi îşi dezvăluia înţelesul.

— Dar dacă, întrebă ea cu patimă, dacă te vei plictisi de această dragoste, aşa cum te-ai plictisit de cărţi, de slujbă, de lume? Dacă cu timpul, fără să am o rivală, fără să iubeşti pe altcineva, vei adormi deodată alături de mine, întocmai ca pe divanul dumitale, şi glasul meu nu te va trezi? Dacă nu vei mai simţi acel ghem de la inimă? Dacă vei ţine mai mult decât la mine – nici măcar la o altă femeie – ci la halatul dumitale?…

— Olga, asta e cu neputinţă! o întrerupse el nemulţumit, depărtându-se de ea.

— De ce să fie cu neputinţă? întrebă ea. Dumneata spui că eu „mă înşel”, că „mă voi îndrăgosti de un altul”, iar eu cred câteodată că dumneata, pur şi simplu, vei înceta să mă iubeşti. Şi atunci? Cum o să mă justific pentru cele ce fac eu acum? Şi nu în faţa oamenilor, în faţa lumii, ci în faţa mea însămi?… Nici eu, câteodată, nu pot dormi din pricina acestor gânduri, dar eu nu-ţi sfâşii dumitale inima prin fel de fel de presupuneri privind viitorul, fiindcă eu cred în mai bine. La mine, fericirea învinge teama. Ştiu sa preţuiesc clipa când prezenţa mea îţi aprinde în ochi o strălucire, când mă cauţi căţărându-te pe dealuri, când îţi uiţi lenea şi, de dragul meu, te grăbeşti să te duci la oraş pe arşiţă pentru un buchet de flori sau pentru o carte; când văd că te fac să zâmbeşti, că trezesc în dumneata dorul de viaţă… Eu nu aştept, aici nu caut decât un singur lucru: fericirea, şi cred că am găsit-o. Dacă mă înşel, dacă este adevărat că voi plânge din pricina greşelii mele, cel puţin simt, uite aici (îşi duse mâna la inimă), că n-a fost din vina mea, ci că aşa a vrut soarta, aşa a fost voia lui Dumnezeu. Dar nu mi-e frică de lacrimi viitoare; nu voi plânge pe degeaba: voi fi cumpărat ceva cu preţul lor… Ce fericită… am fost! adăugă ea.

— Aş vrea să fii din nou! spuse rugător Oblomov.

— Iar dumneata vezi viitorul numai în negru; nu-ţi pasă de fericire… E o ingratitudine, urmă ea, nu mai e dragoste, ci…

— Egoism! sfârşi gândul ei Oblomov, neîndrăznind să-şi ridice ochii asupra Olgăi, să spună ceva ori să-i ceară iertare.

— Du-te, spuse ea încet. Du-te unde ai vrut să mergi.

Oblomov se uită la ea. Nu mai plângea; privea gânditoare în jos, scriind cu vârful umbrelei pe nisip.

— Întinde-te iar pe spate, adăugă ea apoi, astfel, nu vei greşi, „nu vei cădea în prăpastie”.

— În loc să fiu pur şi simplu fericit, mi-am otrăvit existenţa şi ţi-am otrăvit-o şi pe a dumitale, îngăimă el, plin de remuşcări.

— Să bei cvas: cu el nu rişti să te otrăveşti! ironiza ea.

— Olga! Nu eşti mărinimoasă! spuse el. După ce că m-am pedepsit singur prin recunoaşterea…

— Da, cu vorba te pedepseşti, te arunci în prăpastie, eşti gata să-ţi jertfeşti jumătate din viaţă, dar apoi vine îndoiala, o noapte fără somn, şi deodată devii atât de duios, de grijuliu şi prudent faţă de persoana dumitale, vezi atât de departe în viitor!…

„Ce adevăr adânc şi totuşi cât de simplu!” se gândi Oblomov; îi era însă ruşine s-o spună. Cum de n-a putut el singur să vadă acest lucru, pe care i l-a lămurit o femeie care-i abia în pragul vieţii? Şi cât de repede s-a copt ea! Mai deunăzi, părea încă o fetiţă!

— Nu mai avem despre ce vorbi, încheie Olga, sculându-se în picioare. Rămâi cu bine, Ilia Ilici, şi fii liniştit! Doar în aceasta ţi-ai pus fericirea!

— Olga! Nu, pentru Dumnezeu, nu! Acum, când totul e din nou atât de limpede, nu mă alunga!… se ruga el, luând-o de mână.

— Ce mai vrei de la mine? Te întrebi dacă dragostea mea pentru dumneata nu-i o greşeală. Nu-ţi pot risipi îndoielile. Poate că e o greşeală, nu ştiu…

Oblomov îi lăsă mâna. Cuţitul era din nou îndreptat asupra lui.

— Cum nu ştii? Nu simţi? întrebă el şi o umbră de îndoială îi trecu iar pe faţă. Bănuieşti cumva?

— Nu bănuiesc nimic. Ţi-am spus ieri ce simt, dar ce va fi peste un an, aceasta n-o pot şti. Dar oare după o fericire urmează o a doua, o a treia fericire, la fel ca şi cea dintâi? îl întrebă ea,

privindu-l cu ochii larg deschişi. Spune! Doar ai mai multă experienţă decât mine.

Dar Oblomov nu dorea să întărească în ea această presupunere şi tăcea, clătinând cu o mână salcâmul de lângă el.

— Nu, nu poţi iubi decât o dată! repetă el, ca un şcolar care spune o frază învăţată pe de rost.

— Ei, vezi? Şi eu cred că-i aşa! adăugă ea. Iar dacă nu-i aşa, atunci poate că şi eu voi înceta să te iubesc. Poate că şi mie, ca şi dumitale, are să-mi pară rău de greşeala mea; poate că ne vom despărţi… Să iubeşti de două-trei ori… nu, nu… nu vreau să cred acest lucru!

Oblomov suspină. Acest *poate că* îi frângea inima. Mergea în urma ei încet şi gânditor. Dar cu fiecare pas se simţea din ce în ce mai bine; *greşeala* născocită de el în miez de noapte reprezenta un adevăr atât de depărtat… „Doar nu numai dragostea – toată viaţa este astfel… îi trecu deodată prin cap. Şi dacă ar fi să respingem orice întâmplare ca fiind o greşeală, atunci când n-o să fie greşeală? Ce mi-a venit dar? Parcă aş fi orbit…”

— Olga! spuse el, abia atingând mijlocul ei cu două degete. (Ea se opri.) Eşti mai deşteaptă ca mine.

Ea clătină din cap.

— Nu, sunt mai simplă şi mai curajoasă. De ce te temi? Crezi oare, fără glumă, că poţi să încetezi de a iubi pe cineva? întrebă ea, mândră în convingerea ei.

— Nu mă mai tem! spuse el înviorat. Alături de dumneata, nu mă înfricoşează destinul!

— Am citit nu demult aceste cuvinte… la Sue[146], dacă nu mă înşel, răspunse ea cu ironie, întorcându-se spre el, cu singura deosebire că, acolo, o femeie le spune unui bărbat…

Lui Oblomov îi năvăli tot sângele în obraz.

— Olga! Să rămână totul aşa cum a fost ieri, se rugă el, şi nu mă voi mai teme de *greşeli.*

Olga tăcea.

— Da? întrebă el sfios.

Ea tăcea mai departe.

— Dacă nu vrei să-mi răspunzi, dă-mi un semn oarecare… o crenguţă de liliac…

— Liliacul… s-a trecut, s-a veştejit, răspunse ea. Nu-l vezi ce veşted este?

— S-a trecut, s-a veştejit! repetă el, uitându-se la liliac. Dar şi scrisoarea s-a trecut! spuse el deodată.

Olga clătină negativ din cap. Oblomov mergea în urma ei, gândindu-se la scrisoarea lui, la fericirea lor de ieri şi la liliacul veştejit.

„Într-adevăr, liliacul se veştejeşte, îşi zicea el. Ce rost a avut această scrisoare, pentru ce n-am dormit cu o noapte întreagă, pentru ce am scris dimineaţa? Iată, simt acum din nou pace în suflet… (Căscă.) Ce somn îmi este! Iar dacă n-ar fi fost scrisoarea, nu era nimic din toate astea: ea n-ar fi plâns, totul ar fi rămas ca ieri, am fi stat amândoi tot aici, pe alee, uitându-ne unul la altul şi vorbind despre fericire. Şi ar fi mers aşa şi azi, şi mâine…” Căscă cât îl ţinea gura.

Apoi îi trecu din nou prin cap ce s-ar fi întâmplat dacă scrisoarea lui şi-ar fi atins-scopul, dacă Olga i-ar fi împărtăşit temerile şi s-ar fi speriat, ca şi el, de greşeli, şi furtuni viitoare, dacă ar fi ascultat de glasul aşa-zisei lui experienţe şi înţelepciuni şi ar fi consimţit să se despartă de el, să-l uite?

Doamne fereşte! Să-şi ia rămas bun, să plece la oraş, în apartamentul cel nou! Apoi ar fi urmat o noapte lunga, un mâine plictisitor, un poimâine de neîndurat şi un şir de zile din ce în ce mai sterpe, din ce în ce mai şterse…

Cum era cu putinţă? Dar aceasta însemna moarte! Şi totuşi, aşa ar fi fost. El s-ar fi îmbolnăvit, desigur. Nu dorea despărţirea, nici n-ar fi putut s-o îndure: ar fi venit să-i ceară s-o revadă

iar. „Atunci, de ce i-am mai scris această scrisoare?” se întrebă Oblomov.

— Olga Sergheevna! spuse el.

— Ce doreşti?

— La toate mărturisirile mele, trebuie să mai adaug încă una…

— Care anume?

— Scrisoarea aceasta era cu totul de prisos…

— Nu-i adevărat, era absolut necesară, hotărî ea. Se întoarse spre el şi izbucni în râs, văzându-i faţa, văzând că-i trecuse cu totul somnolenţa şi ochii lui se deschiseseră mari de uimire.

— Necesară? repetă el încet, aţintindu-şi privirea mirată asupra spatelui ei.

Dar nu văzu acolo decât cei doi ciucuri ai mantilei.

„Atunci, ce însemnau aceste lacrimi, reproşuri? Să fi fost un vicleşug?” Dar Olga nu era deloc vicleană, şi Oblomov văzuse bine acest lucru.

La vicleşuguri nu recurg decât femeile mai mult sau mai puţin mărginite. Din lipsă de inteligenţă adevărată, ele ajung să mişte pârghiile vieţii mărunte, de toate zilele, cu ajutorul vicleşugurilor, împletindu-şi politica lor casnică întocmai ca o dantelă, fără să-şi dea seama în ce chip se aştern în jurul lor liniile principale ale vieţii, încotro se îndreaptă şi unde se îmbină.

Viclenia e asemenea banilor mărunţi cu care nu poţi cumpăra mare lucru. Şi după cum, pe mărunţiş, nu poţi trăi decât un ceas-două, tot astfel poţi ascunde, înşela, denatura cu ajutorul vicleniei, dar ea nu poate cuprinde orizonturi largi, nu poate dezvălui începutul şi sfârşitul unui eveniment mare, de căpetenie.

Viclenia e mioapă, ea vede bine numai la doi paşi, nu mai departe, şi de aceea, de multe ori, cade singură în groapa pe care a săpat-o altora.

Olga era o fată deşteaptă. Cât de uşor şi de limpede rezolvase ea chiar şi problema de astăzi – cum ar fi rezolvat, de altfel, orice alta! Prindea

îndată înţelesul nemijlocit ai unui fapt şi găsea drumul cel mai scurt spre înţelegerea lui.

Viclenia e însă ca un şoarece: aleargă împrejur, se ascunde… Nu era în caracterul Olgăi. Atunci ce era? Ce se mai întâmplase?

— De ce a fost necesară scrisoarea? întrebă el.

— De ce? repetă ea şi se întoarse repede spre el. Acum era veselă: îi părea bine că-l descumpănea la fiecare pas. Pentru că, urmă ea apoi apăsat, pentru că n-ai dormit toată noaptea şi ai scris toate acestea pentru mine. Sunt şi eu egoistă! Acesta-i primul motiv…

— Atunci, de ce m-ai dojenit, dacă acum eşti de aceeaşi părere cu mine? o întrerupse Oblomov.

— Pentru că ai stat să-ţi născoceşti dumneata însuţi suferinţele. Eu nu le-am născocit; au venit singure şi acum mă bucur că au trecut. Dar dumneata ai stat să ţi le pregăteşti şi te-ai desfătat cu ele dinainte. Eşti un rău! Pentru asta te-am şi mustrat. Pe urmă… În scrisoarea dumitale simţi că trăieşti un gând viu, sentimentul… azi-noapte şi dimineaţa ai trăit, nu aşa cum trăieşti de obicei, ci aşa cum am vrea noi – prietenul dumitale şi cu mine – să te vedem trăind. Acesta ar fi cel de al doilea motiv. Şi, în sfârşit, cel de al treilea…

Era acum atât de aproape de el, încât lui Oblomov tot sângele îi năvăli ca un val spre inimă şi cap; răsuflă din greu, copleşit de emoţie. Iar Olga îl privea drept în ochi:

— În al treilea rând, pentru că în această scrisoare se răsfrânge, ca într-o oglindă, toată duioşia, toată grija dumitale pentru mine, teama pentru fericirea mea, conştiinţa dumitale curată… toate lucrurile pe care mi le-a dezvăluit în firea dumitale Andrei Ivanîci şi pentru care te iubesc, iertându-ţi lenea, apatia… Fără să vrei, ţi-ai deschis în ea toată inima: nu eşti un egoist, Ilia Ilici; n-ai scris deloc cu gândul să ajungem la despărţire – nu, n-ai dorit acest lucru – ci pentru că ţi-era teamă să mă înşeli… Ceea ce a vorbit în

dumneata e sentimentul de cinste; altminteri scrisoarea, aceasta m-ar fi jignit şi n-aş fi plâns, n-aş fi plâns din mândrie. Vezi, ştiu prea bine pentru ce te iubesc şi nu mă tem că fac vreo greşeală: nu mă înşel în privinţa dumitale…

Vorbea, iar lui Oblomov i se părea că o vede înconjurată de o aureolă strălucitoare. Ochii îi scânteiau de triumful iubirii şi de conştiinţa puterii sale; obrajii i se îmbujoraseră. Şi el, Oblomov, era cel care provocase aceasta! Ascultând de imboldul sufletului său cinstit, el aruncase în inima ei această flacără, această strălucire.

— Olga!… Eşti… cea mai minunată dintre femei, eşti cea dintâi femeie din lume! spuse el în culmea însufleţirii şi-i întinse braţele, aplecându-se spre ea. Pentru Dumnezeu… o sărutare, drept chezăşie a acestei fericiri de necrezut! şopti el, aproape ca într-o aiurare.

Olga făcu pe dată un pas îndărăt. Orice urmă de strălucire senină, orice culori dispăruseră din obrajii ei. Ochii ei blânzi aruncau acum fulgere de mânie.

— Niciodată! Niciodată! Nu te apropia! spuse ea, speriată, aproape cu spaimă, întinzându-şi mâinile şi umbrela ca un scut între ei.

Încremenise în loc, ţinându-şi răsuflarea, pe jumătate întoarsă spre el, într-o atitudine ameninţătoare, fulgerându-l cu privirea.

Oblomov se dezmetici de îndată: în faţa lui nu mai era Olga cea blândă, ci o zeiţă adânc jignită, zeiţa mândriei şi a mâniei, cu buzele strânse, cu fulgere în ochi.

— Iartă-mă! îngăimă el ruşinat, pierdut.

Olga se întoarse încet şi porni, furişând peste umăr către el o privire speriată, să vadă ce face. Oblomov nu făcea nimic: umbla încet ca un câine care-şi târăşte coada, după ce i-ai bătut din picior.

Olga îşi grăbi doar puţin pasul dar, văzându-i faţa, izbuti cu greu să-şi stăpânească zâmbetul şi porni mai liniştit înainte, tresărind doar din când în

când. Pete de roşeaţă îi apăreau când pe un obraz, când pe altul.

Cu cât înainta, se însenina tot mai mult la faţă, răsufla mai potolit, mai calm; îşi regăsea pasul măsurat. Vedea cu câtă sfinţenie respecta Oblomov opreliştea ei, cuvântul „niciodată”; şi mânia se domolea încetul cu încetul în sufletul ei, făcând loc părerii de rău. Mergea din ce în ce mai încet…

Ar fi vrut să-şi îndulcească puţin izbucnirea. Căuta un pretext ca să deschidă vorba.

„Am stricat totul! Iată greşeala cea adevărată! «Niciodată!» O, Doamne! Liliacul s-a veştejit, se gândea el, uitându-se la ciorchinile de flori veştede, ziua de ieri s-a veştejit, ca şi scrisoarea; şi clipa aceasta, cea mai frumoasă clipă din viaţa mea, când o femeie – un glas din cer – mi-a spus pentru întâia oară ce am eu bun în mine, s-a veştejit şi ea!…”

Îi aruncă o privire Olgăi. Stătea pe loc, aşteptându-l, cu ochii plecaţi în pământ.

— Dă-mi scrisoarea!… spuse ea încet.

— S-a veştejit, răspunse el trist, întinzându-i scrisoarea.

Olga se apropie de el şi îşi aplecă şi mai mult capul; pleoapele îi ascundeau cu totul, ochii… Aproape că tremura. El îi întinse scrisoarea; dar ea nu-şi ridică fruntea, nu se depărta.

— M-ai speriat, adăugă ea blând.

— Iartă-mă, Olga! îngăimă el.

Olga tăcea.

— Acest „niciodată” mânios! spuse el trist şi suspină.

— Se va veşteji, şopti ea abia auzit, aprinzându-se la faţă.

Îi aruncă o privire ruşinoasă, plină de duioşie, îi luă mâinile între ale ei, le strânse cu putere, apoi le lipi de inima ei.

— Auzi cum bate? spuse ea. M-ai speriat. Dă-mi drumul!

Şi, fără să se mai uite la el, se întoarse şi porni în fugă pe cărare, ridicându-şi puţin faldurile din faţă ale rochiei.

— Unde fugi aşa? întrebă el. Sunt obosit, nu pot să mă ţin după dumneata.

— Lasă-mă! Vreau să cânt, să cânt, să cânt! repetă ea cu faţa îmbujorată. Simt ca un fel de greutate în piept; mă apasă, aproape că mă doare.

Oblomov rămase pe loc, urmărind-o lung cu privirea ca pe un înger în zbor.

„Oare şi această clipă se va veşteji?" îşi zicea el aproape trist fără să ştie prea bine dacă merge sau stă locului.

„Liliacul s-a trecut, îşi aminti el din nou. Ziua de ieri a trecut, ca şi noaptea cea plină de vedenii şi de zăduf… Da, şi această clipă va trece, ca şi liliacul! Dar în timp ce noaptea de ieri trecea, începuse să înflorească dimineaţa de azi."

— Ce înseamnă asta? spuse el cu glas tare, pierdut în gânduri. Dar dragostea… va trece şi ea? Şi eu care credeam că ea va pluti pururea, ca o amiază de vară, deasupra capetelor celor îndrăgostiţi, că nimic nu se va clinti, nicio suflare nu va tulbura atmosfera ei. Nici dragostea însă nu cunoaşte tihnă. Şi ea se mişcă mereu înainte, tot înainte… „ca şi întreaga viaţă", cum spune Stolz. Şi nu s-a născut încă acel Iisus Navi, care să-i fi spus: „Opreşte-te în loc, nu te mişca!" Atunci, ce va fi mâine? se întrebă el neliniştit şi porni încet spre casă, dus pe gânduri.

Trecând prin faţa ferestrelor Olgăi, auzi cum îşi descărca ea inima în acordurile lui Schubert, care sunau ca un plâns de fericire.

O, Doamne! Ce frumoasă-i viaţa!

XI

Acasă la el, Oblomov găsi o scrisoare de la Stolz, care începea şi sfârşea cu cuvintele: „Acum ori niciodată”, era plină de mustrări pentru inerţia lui Oblomov, iar la sfârşit îl ruga să vină negreşit în Elveţia, unde se pregătea să plece şi el, şi apoi în Italia.

Iar dacă nu, îl îndemna să se ducă la ţară, ca să vadă la faţa locului cum stau treburile, să mai îmbunătăţească viaţa ţăranilor lăsaţi în plata Domnului, să-şi controleze veniturile şi să dea dispoziţiile necesare pentru construirea casei celei noi.

„Adu-ţi aminte de învoiala noastră: acum ori niciodată!” Astfel îşi încheia Stolz scrisoarea.

— Acum, acum, acum! repeta Oblomov. Andrei nici nu ştie ce poem se desfăşoară acum în viaţa mea. Mai e nevoie de alte treburi? Aş putea oare vreodată să fiu mai ocupat decât acum? Ia să încerce şi el! Citim mereu despre francezi, despre englezi; parcă ei lucrează tot timpul, ori sunt întruna cu gândul numai la afaceri! Se plimbă după pofta inimii prin toată Europa, uneori chiar prin Asia şi prin Africa, aşa, de plăcere: unul desenează într-un album sau dezgroapă antichităţi, altul vânează lei sau prinde şerpi. Sau încă stau acasă într-o nobilă trândăvie: îşi iau dejunul, prânzesc cu prieteni, cu femei, şi asta-i toată treaba lor! Dar ce sunt eu, ocnaş? Asta-i o născocire de-a lui Andrei: „Munceşte, munceşte întruna, ca un cal!” Şi pentru

ce? Am ce mânca, am eu ce mă îmbrăca. Cu toate acestea, Olga iar m-a întrebat dacă am de gând să mă duc la Oblomovka…

Se apucă să scrie, să se gândească, se duse chiar la un arhitect. În curând, pe o măsuţă din odaia lui apăru un plan al casei şi al grădinii. Casa era calculată ca pentru o familie, o casă spaţioasă, cu două balcoane.

„Aici e odaia mea, a Olgăi; dincoace iatacul, odaia copiilor… se gândea el zâmbind. Dar ţăranii, ţăranii – şi zâmbetul pierea, iar fruntea i se încreţea de griji. Vecinul scrie, intră în amănunte, vorbeşte de arat, de rezultatele treieratului… Ce plictiseală! Mai şi propune să facem pe cheltuială comună un drum spre târgul cel mare şi un pod peste râu; îmi cere trei mii de ruble, ar vrea să-mi ipotecheze Oblomovka… Dar de unde să ştiu dacă trebuie s-o fac?… Dacă e bine ori nu? Dacă nu mă înşală cumva… Să zicem că e un om cinstit. Stolz îl cunoaşte, totuşi poate şi el să se înşele, iar eu îmi voi pierde banii! Trei mii de ruble e o sumă! De unde s-o iau? Nu, mi-e cam frică! Şi mai scrie că ar fi cuminte să-i mut pe unii dintre ţărani pe pământurile nedesţelenite, şi cere răspuns cât mai grabnic. Toate cele trebuiesc făcute în grabă. Vecinul propune să trimită toate actele necesare pentru ipotecarea moşiei la Consiliu[47]. Să-i trimit o procură, să mă duc să i-o autentific la tribunal. Multe mai vrea! Şi eu care nici nu ştiu unde e tribunalul, nici pe ce uşă se intră acolo”.

Erau aproape două săptămâni de când primise scrisoarea şi nu răspunsese la ea. Iar între timp şi Olga îl întrebase dacă a fost la tribunal. De curând îi scrisese şi Stolz, atât lui, cât şi Olgăi, întrebând-o: „Ce face Oblomov?”

De altfel, Olga nu putea să urmărească activitatea prietenului său decât într-un mod superficial şi numai în domeniul care-i era accesibil ei: dacă are o privire voioasă, dacă se duce bucuros oriunde, dacă vine la ora hotărâtă în

pădurice, în ce măsură îl interesează un fapt divers, o conversaţie generală. Dar mai ales urmărea dacă Oblomov nu scapă din vedere scopul principal al vieţii sale. Cât despre tribunal, l-a întrebat numai ca să-i poată răspunde ceva lui Stolz, în legătură cu treburile prietenului său.

Vara era în toi, luna iulie pe trecute şi o vreme minunată. Oblomov aproape că nu se mai despărţea de Olga. În zilele senine era în parc, la ceasurile dogoritoare ale amiezii rătăcea împreună cu ea prin pădurice, printre pini, ori stătea la picioarele ei, citindu-i. Iar Olga broda acum o altă bucată de canava, de rândul acesta pentru el.

Şi între ei domnea o vară senină. Doar când şi când trecea câte un nor care pierea numaidecât.

Chiar dacă i se mai întâmpla uneori să aibă câte un vis urât şi îndoiala să-i bată la poarta inimii, Olga stătea de strajă ca un înger; îl privea drept în faţă, cu ochii ei luminoşi, afla ce are pe inimă, şi totul se potolea din nou, iar iubirea lor curgea lin, ca un râu care răsfrânge faţa nouă a cerului.

Concepţia Olgăi asupra vieţii, a dragostei şi asupra tuturor lucrurilor se limpezea şi se preciza tot mai mult. Privea cu mai multă siguranţă ca înainte în jurul ei, nelăsându-se tulburată de făgăduinţele viitorului; se dezvoltaseră în ea noi laturi ale inteligenţei, noi trăsături de caracter. Aceasta se manifesta acum, când printr-un tumult plin de poezie şi adâncime, când limpede şi drept în curgere lină, firească…

Era în ea un fel de dârzenie cu care înfrunta nu numai toate ameninţările soartei, dar chiar şi lenea şi apatia lui Oblomov. Odată ce-şi punea ceva în minte, toată fiinţa ei intra în fierbere. N-o auzeai vorbind decât despre acel lucru, şi chiar dacă nu vorbea, vedeai că e mereu cu gândul la el, că nu-şi uită hotărârea, nu se va lăsa de ea, nu se va pierde, ci are să chibzuiască bine totul şi are să dobândească ceea ce doreşte.

Oblomov nu putea pricepe de unde ia Olga această putere, acest tact, cum de ştie ce anume şi cum trebuie să facă, în orice împrejurare.

„Desigur, îşi zicea el, din faptul că una dintre sprâncene nu şi-o ţine niciodată drept, ci e totdeauna puţin ridicată, iar deasupra ei se desenează o cutişoară fină, abia văzută… acolo, în această cutişoară, s-a cuibărit toată dârzenia ei."

Oricât de calmă şi de luminoasă era expresia feţei ei, această cută mică nu se netezea niciodată, sprânceana nu stătea dreaptă. N-avea însă manifestări exterioare ale puterii, nimic repezit în apucături sau porniri. Nici stăruinţa în hotărâri, nici dârzenia nu-i micşorau întru nimic feminitatea.

Nu ţinea să strălucească în lume, să repeadă pe un admirator stângaci, să uimească tot salonul prin agerimea minţii sale, ca să audă pe cineva dintr-un colţ aprobând-o: „Bravo! Bravo!"

Era chiar cam sfioasă din fire, aşa cum sunt multe femei. E drept că nu era dintre acele care tremură când văd un şoricel ori leşină din pricina căderii unui scaun; se temea însă să se depărteze prea mult de casă, se abătea din drum văzând un ţăran cu mutră suspectă, iar noaptea închidea fereastra ca să nu intre hoţii – toate acestea, ca oricare femeie.

Şi apoi era atât de miloasă! Nu era greu să-i stârneşti lacrimile: porţile inimii îi erau deschise.

În dragoste era plină de duioşie, în relaţiile ei cu toată lumea plină de blândeţe şi de binevoitoare atenţie. Într-un cuvânt, era femeie.

Uneori, în vorbele ei străbătea o scăpărare de sarcasm, dar însoţită de atâta graţie, de atâta blândeţe şi drăgălăşenie, încât oricine i s-ar fi oferit bucuros ca ţintă.

În schimb, nu se temea de curent, umbla uşor îmbrăcată în amurg, şi nu păţea nimic. Era sănătoasă, mânca cu poftă, avea felurile ei preferate şi se pricepea să le gătească, lucru pe

care ştiu să-l facă multe femei. Dar multe din ele nu ştiu ce să facă într-o împrejurare sau alta şi, chiar dacă ştiu, o ştiu doar din auzite şi învăţate, şi nu-şi dau seama de ce anume fac aşa şi nu altfel, punându-se îndată la adăpostul autorităţii unei mătuşi sau verişoare…

Multe nici nu ştiu ce să dorească, iar dacă se hotărăsc la un lucru, o fac în silă, parcă se îndoiesc dacă trebuie sau nu să-l facă, pesemne din pricină că au sprâncenele arcuite simetric, fără nicio cutişoară pe frunte.

Între Oblomov şi Olga se statorniciseră legături tainice, nepătrunse de ceilalţi: orice privire, orice cuvânt neînsemnat spus în faţa altora avea pentru ei înţelesul lor. În toate era o aluzie la dragoste.

Cu toată stăpânirea ei în purtări, Olga se îmbujora la faţă ori de câte ori cineva istorisea la masă despre vreo dragoste a cuiva, ceva asemănător cu dragostea ei. Şi cum toate poveştile de dragoste se aseamănă foarte mult între ele, era nevoită să roşească destul de des.

Iar Oblomov, la orice aluzie la acest lucru, se fâstâcea deodată şi se servea, la ceai, cu o porţie atât de mare de pesmeţi, încât se găsea negreşit cineva care să râdă de el.

Erau acum foarte grijulii şi băgători de seama. Uneori, Olga nu-i spunea mătuşii sale că l-a văzut pe Oblomov, iar acesta anunţa acasă că pleacă la oraş, în timp ce se ducea în parc.

Oricât de limpede ar fi fost însă mintea Olgăi şi oricât de conştient ar fi privit ea în jurul ei, cu toată sănătatea şi prospeţimea ei, începuse să aibă nişte simptome noi, oarecum îngrijorătoare. Simţea uneori o nelinişte care o punea pe gânduri, căci nu ştia cum să şi-o explice.

Uneori, plimbându-se pe la amiazi, pe căldură, la braţ cu Oblomov, se sprijinea alene de umărul lui şi mergea ca un automat, ca sleită de puteri, tăcând cu îndărătnicie. Vioiciunea ei pierea, privirea-i obosită şi nemişcată rămânea aţintită

undeva, într-un colţ, şi-i era lene s-o îndrepte într-altă parte.

Simţea uneori în piept un fel de apăsare, o greutate supărătoare. Îşi scotea mantila, şalul de pe umeri, dar aceasta n-o uşura: simţea aceeaşi apăsare. Ar fi dorit să se întindă sub un copac şi să rămână culcată acolo ceasuri întregi.

Oblomov îşi pierdea capul, îi făcea vânt cu o crenguţă, dar Olga îl oprea cu un gest de nerăbdare şi suferea mai departe.

Apoi deodată ofta, arunca în jurul ei o privire conştientă, se uita la el, îl strângea de mână şi zâmbea, regăsindu-şi voia bună, râsul şi stăpânirea de sine.

Într-o seară, starea aceasta tulburătoare se manifestă la ea cu o deosebită putere. Părea cuprinsă ca de o vrajă irezistibilă a dragostei şi Oblomov o văzu într-o lumină nouă.

Fusese o zi fierbinte, înăbuşitoare. O adiere caldă venea cu freamăt asurzit dinspre pădure. Nori grei învăluiau treptat cerul. Se făcea din ce în ce mai întuneric.

— Vine ploaia, spuse baronul şi plecă acasă. Mătuşa se retrase în odaia ei. Olga cântă mult timp, îngândurată, la pian, apoi se opri.

— Nu pot, îmi tremură degetele, mă înăbuş, îi spuse ea lui Oblomov. Să ne plimbăm puţin prin grădină!

Se plimbară îndelung, în tăcere, prin alei, mână în mână. Îi erau mâinile moi şi umede. Intrară în parc.

Copacii şi tufişurile se contopeau într-o singură masă întunecată; nu se vedea la doi paşi; numai cărările presărate cu nisip şerpuiau în dâre alburii…

Lipindu-se de Oblomov, Olga căuta să străpungă întunericul cu privirea. Astfel rătăciră un timp, în tăcere.

— Mi-e frică! spuse ea, tresărind deodată, în timp ce-şi urmau drumul aproape pe dibuite pe o

cărare îngustă, între pereţii negri, de nepătruns, ai pădurii.

— De ce? întrebă el. Nu te teme, Olga, sunt cu tine.

— Mi-e frică şi de tine! spuse ea în şoaptă. Dar e o frică plăcută. Mi se strânge inima. Dă-mi mâna, să simţi cum bate.

Tresărea mereu şi se uita speriată în jur.

— Uite, uite! şopti ea tresărind şi apucându-l cu amândouă mâinile de umăr. Nu vezi nimic trecând în întuneric?

Se strânse şi mai tare de el.

— Nu-i nimic… zise el. Dar îşi simţi şi el spinarea înfiorată.

— Repede, acoperă-mi ochii cu ceva… Mai tare! spunea ea în şoaptă. Parcă a trecut… Sunt desigur nervii, adăugă ea tulburată. Iată, iarăşi! Uită-te! Cine-i? Să ne aşezăm undeva pe o bancă…

Oblomov găsi pe dibuite o bancă şi-i ajută Olgăi să se aşeze pe ea.

— Să mergem acasă, Olga! se rugă el. Nu te simţi bine.

Ea îşi puse capul pe umărul lui.

— Nu, aici e mai răcoare, spuse ea. Simt că mă apasă aici, la inimă.

Oblomov simţea pe obraz răsuflarea ei fierbinte. Îi atinse fruntea – ardea. Respira din greu şi căuta uşurare în suspine.

— N-ar fi mai bine să mergem acasă? repeta îngrijorat Oblomov. Ar trebui să te culci.

— Nu, nu, lasă-mă, nu mă atinge… Vorbea ea cu o voce moale, abia auzită. Mă arde aici… şi îşi arătă pieptul.

— Să mergem acasă… o grăbea Oblomov.

— Nu, stai puţin, îmi trece…

Îl strângea în tăcere de mână şi-l privea de aproape în fundul ochilor, apoi începu să plângă, dintâi încetişor, apoi în hohote. Oblomov îşi pierdu capul.

— Pentru Dumnezeu, Olga, să mergem mai repede acasă! spunea el, cuprins de neliniște.

— Nu-i nimic, răspunse ea printre suspine. Lasă-mă să plâng: lacrimile vor stinge focul din mine şi o să mă simt mai bine. Nervii sunt de vină…

El îi auzea, prin întuneric, răsuflarea adâncă, simţea lacrimile ei fierbinţi picurându-i pe mână, simţea cât de convulsiv i-o strânge într-ale ei.

Nu mişca niciun deget, ţinându-şi răsuflarea. Capul ei odihnea pe umărul lui şi răsuflarea îi frigea obrazul… Tresărea şi el, dar nu îndrăznea să-i atingă obrazul cu buzele.

Olga se liniştea treptat, respiraţia ei era mai egală… Tăcea. Oblomov se gândea că poate a adormit şi nu îndrăznea să se mişte.

— Olga! o chemă el în şoaptă.

— Ce e? îi răspunse ea tot în şoaptă, cu un oftat. Iată, acum… mi-a trecut… spuse ea moale. Mă simt mai bine, respir mai în voie.

— Să mergem! spuse el.

— Să mergem! răspunse ea cam nehotărât. Dragul meu! şopti ea apoi, duios.

Strângându-l de mână şi rezemându-se de umărul lui, ajunse cu paşi şovăitori până acasă.

În salon, Oblomov se uită la ea: era sleită de puteri, zâmbea însă cu un zâmbet ciudat, inconştient, ca în vis.

Oblomov o aşează pe canapea, îngenunche în faţa ei şi-i sărută de câteva ori mâna, adânc înduioşat.

Ea îl privea înainte, cu acelaşi zâmbet, lăsându-şi amândouă mâinile într-ale lui, apoi îl petrecu din ochi până la uşă.

Se întoarse spre ea din prag: îl urmărea cu privirea, în timp ce pe obrazul ei plutea aceeaşi umbră de oboseală, acelaşi zâmbet cald, pe care părea că nu-l poate stăpâni.

Plecă de la ea pe gânduri. Unde mai văzuse acest zâmbet? Îşi aduse aminte de un tablou, pe

care era zugrăvită o femeie cu un zâmbet asemănător, desigur nu Cordelia…

A doua zi trimise la ea să întrebe cum se simte. Răspunsul fu:

— Se simte bine. Vă pofteşte astăzi la masă, iar deseară toată lumea se duce să privească focul de artificii la cinci verste depărtare.

Nu-i venea să creadă. Se duse deci în persoană. Olga era proaspătă ca o floare: ochii îi străluceau de violiciune, obrajii erau ca doi bujori, iar vocea suna atât de limpede! La apropierea lui Oblomov se tulbură, gata să scoată un ţipăt, şi se roşi toată, când acesta o întrebă cum se simte după starea de ieri.

— A fost o mică indispoziţie nervoasă, răspunse ea grăbit. *Ma tante* spune că trebuie să mă culc ceva mai devreme. Nu mi s-a mai întâmplat niciodată…

Nu-şi sfârşi fraza şi întoarse capul, ca şi cum i-ar fi cerut îndurare. De ce se tulburase însă, nu ştia nici ea. De ce o rodea, o ardea amintirea indispoziţiei din ajun?

Părea să se ruşineze de ceva şi, în acelaşi timp, să-i fie ciudă pe ea sau, poate, pe Oblomov. Uneori i se părea însă că-l iubeşte pe Oblomov şi mai mult, mai adânc, se simte atrasă spre el cu o putere care-i aducea lacrimi în ochi, ca şi cum între ei doi s-ar fi născut din ajun un fel de tainică înrudire…

Nu putuse să adoarmă mult timp, iar dimineaţa se plimbase îndelung, singură, pe alee, din parc până acasă şi îndărăt, gândindu-se mereu şi pierzându-se în presupuneri, când încruntată, când îmbujorându-se iar la faţă şi zâmbind, fără să poată hotărî nimic.

„Ah, Sonicika! îşi zicea ea cu ciudă. Ce fericită e! Ea ar şti să ia îndată o hotărâre”.

Dar Oblomov? De ce rămăsese mut şi nemişcat aseară, cu toate că răsuflarea ei fierbinte îi dogorea obrazul, că lacrimile ei calde îi picurau pe mână, că o adusese acasă aproape pe braţe şi auzise

şoapta indiscretă a inimii ei?… Un altul ce ar fi făcut? Alţii te privesc cu atâta îndrăzneală…

Cu toate că Oblomov îşi petrecuse tinereţea în mijlocul unui tineret atoateştiutor, care rezolvase demult toate problemele vieţii, care nu credea în nimic şi analiza orice cu o inteligenţă rece, în sufletul lui mai păstra încă vie credinţa în prietenie, în iubire, în cinstea oamenilor. Şi oricât de des s-ar fi înşelat el până acum în privinţa oamenilor, oricât de des mai avea încă să se înşele şi să sufere, temelia binelui şi a credinţei în bine nu se clintise niciodată în inima lui. Se înclina în adâncul sufletului său în faţa purităţii unei femei, îi recunoştea puterea şi drepturile şi-i aducea jertfe.

N-avea însă destulă tărie ca să mărturisească cu glas tare această credinţă în bine şi în respectul virtuţii. Pe ascuns, se îmbăta de mireasma ei, dar pe faţă se alătura uneori corului de cinici care respingeau orice idee de castitate sau de respect faţă de nevinovăţie şi adăuga şi el un cuvânt uşuratic la corul lor destrăbălat.

Nu căutase niciodată să aprofundeze greutatea pe care ar putea-o avea un cuvânt de bine, de adevăr sau de puritate sufleteasca aruncat în puhoiul vorbirii omeneşti, ce urmă adâncă sapă acest cuvânt. Nu se gândise că, rostit tare şi răspicat, fără falsă ruşine, ci cu bărbăţie, cuvântul acesta nu se va pierde în noianul strigătelor dezmăţate ale satirilor mondeni, ci se va cufunda, ca un mărgăritar, în apele adânci ale vieţii obşteşti, unde se va găsi oricând o scoică pentru ei.

Numeroşi sunt cei care se bâlbâie şi roşesc de ruşine, spunând o vorbă bună, în timp ce rostesc cu îndrăzneală şi glas tare un cuvânt uşuratic, fără să bănuie că, din nefericire, nici acesta nu se va pierde în zadar, ci va lăsa o urmă rea care, uneori, nu se mai şterge.

În schimb, în faptele sale, Oblomov era un om drept şi curat: nu avea pe conştiinţă nicio pată, nu-l puteai învinui de cinism rece, nesimţitor, cinism

care nu se înflăcărează, nici nu luptă. Nu-i plăcea să audă povestindu-se zilnic cum unul şi-a schimbat caii şi mobila, iar altul femeia… şi ce cheltuieli au atras după sine aceste schimbări…

Nu o dată a suferit văzând că un bărbat şi-a pierdut demnitatea şi cinstea şi nu o dată a plâns aflând de căderea unei femei, deşi îi era cu totul străină; tăcea însă, temându-se de gura lumii.

Lucrul acesta trebuia să-l ghiceşti, şi Olga îl ghicise.

Bărbaţii râd de asemenea originali, femeile însă îi înţeleg uşor. Cele curate, cinstite, îi iubesc, prin afinitate; cele stricate caută să se apropie de ei ca să-şi mai primenească sufletul.

Vara era acum pe sfârşite. Dimineţile şi serile se făcuseră întunecoase şi umede. Nu numai liliacul, dar şi floarea de tei se trecuse, cum trecuse şi vremea fragilor. Oblomov şi Olga se vedeau în fiecare zi.

Oblomov ajunsese din urmă viaţa, adică era din nou la curent cu toate lucrurile pe care le uitase de mult: ştia de ce a plecat ministrul Franţei de la Roma, de ce trimit englezii vase cu trupe în Orient; se interesa când o să se facă în Germania sau în Franţa un drum nou. Numai la drumul ce trebuia sa treacă prin Oblomovka spre satul cel mare nu se gândea deloc, nu-şi autentificase procura la tribunal, nici nu-i răspunsese lui Stolz la scrisoarea lui.

Îşi însuşise numai subiectele care intrau în domeniul conversaţiilor de fiecare zi din casa Olgăi, care puteau fi citite în ziarele care soseau acolo şi urmărea destul de aproape, datorită stăruinţelor Olgăi, literatura străină curentă. Restul se topea, pentru el, în sfera dragostei pure.

Cu toate schimbările ce se petreceau în această atmosferă trandafirie, lucrul de temei era seninătatea orizontului. Dacă se întâmpla uneori ca Olga să-şi oprească gândul asupra lui Oblomov şi a dragostei ce o simţea pentru el, dacă această

iubire îi mai lăsa răgaz şi un locuşor liber în inimă, dacă întrebările ei nu-şi găseau totdeauna în mintea lui un răspuns deplin, gata făcut, şi voinţa lui nu răspundea la chemarea voinţei ei, iar Oblomov întâmpina clocotul de viaţă şi exuberanţa ei numai printr-o privire mută de adorare, ea cădea atunci pe gânduri şi se întrista.

Ceva rece, ca un şarpe, i se strecura în inimă, o dezmeticea din vis, şi lumea cea caldă, fermecată, a iubirii se preschimba într-un fel de zi de toamnă, în care toate îţi apar într-o lumină cenuşie.

Ea căuta să înţeleagă de ce fericirea ei nu este deplină, de unde se naşte această nemulţumire. Ce-i lipsea? De ce mai avea nevoie? Doar soarta hotărâse să-l iubească pe Oblomov şi dragostea ei era justificată şi prin marea lui blândeţe, prin credinţa lui curată în bine, dar, mai presus de toate, prin duioşia lui – o duioşie cum nu mai văzuse în ochii unui bărbat.

De ce să se tulbure deci dacă el nu-i răspunde la orice privire cu o privire înţelegătoare? Dacă în glasul lui sună uneori altceva decât ceea ce ea a mai auzit odată în vis sau în stare de veghe?… De vină era numai închipuirea, nervii ei. De ce să-i asculte şi să taie firul de păr în patru?

Şi, în sfârşit, chiar dacă ar fi vrut să fugă de această dragoste, cum ar fi putut s-o facă? Era un fapt împlinit: iubea. Şi dragostea n-o poţi lepăda după plac, ca o rochie. „Nu poţi iubi de două ori în viaţă, se gândea ea. Se spune că e imoral…”

Astfel făcea ea şcoala iubirii, cercetând-o de aproape, şi orice pas nou îl întâmpina cu o lacrimă sau un zâmbet, căutând să-l înţeleagă. Aceasta aducea pe faţa ei acea expresie de concentrare, sub care se ascundeau şi lacrimi, şi zâmbet, şi care-l speria atât de tare pe Oblomov.

Ea însă nici nu-i pomenea lui Oblomov despre aceste gânduri, despre lupta ei lăuntrică.

Oblomov nu făcea şcoala dragostei; trăia într-o dulce somnie acel vis pe care şi-l făurise odată cu

ochii deschişi şi despre care-i vorbise lui Stolz. Uneori începea să creadă că viaţa e de-a pururi senină şi atunci visa iar Oblomovka plină de chipuri prietenoase, bune şi lipsite de griji, cu ceasurile petrecute pe terasă şi meditaţiile izvorâte din plinătatea fericirii.

I se mai întâmpla şi acum să se lase furat de aceste gânduri, pe ascuns de Olga, şi de vreo două ori chiar adormise în pădure, în aşteptarea venirii ei… când, deodată, pe cerul lui apăru un nor.

Într-o zi, se întorceau de undeva amândoi agale, în tăcere. Când ajunseră la drumul cel mare, îi întâmpină un nor de praf, care ascundea o trăsură venind în geana mare, iar în trăsura era Sonicika cu soţul ei şi încă un domn şi o cucoană… Se auziră strigăte:

— Olga! Olga! Olga Sergheevna!

Trăsura se opri. Domnii şi doamnele coborâră din ea şi o înconjurară pe Olga; urmară salutări şi îmbrăţişări. Vorbeau cu toţii, şi, un timp, nu-l băgară în seamă pe Oblomov. Apoi, deodată, toată lumea îşi îndrepta spre el privirile, iar unul dintre domni, chiar şi lornionul său.

— Cine e? întrebă încet Sonicika.

— Ilia Ilici Oblomov! îl prezentă Olga.

Se duseră cu toţii până acasă, pe jos. Oblomov nu se simţea la îndemână; rămase mai în urmă şi era gata-gata să treacă peste un gard de nuiele şi s-o şteargă acasă printr-un lan de secară, dar dintr-o privire Olga îl făcu să se întoarcă.

N-ar fi fost nimic, dacă aceşti domni şi doamne nu s-ar fi uitat la el atât de ciudat. De altfel, nici asta nu era nimic. Înainte vreme toţi se uitau aşa la el, din pricina privirii sale adormite, plictisite, şi a neglijenţei cu care se îmbrăca.

Dar domnii şi cucoanele îşi mutau această privire ciudată de la el la Olga şi, la aceste priviri ciudate îndreptate asupra ei, Oblomov simţi că-i îngheaţă inima. Fu cuprins deodată de un fel de remuşcări atât de vii şi de chinuitoare, încât nu le

putu îndura şi plecă acasă, unde rămase gânditor şi mohorât.

A doua zi, flecăreala drăgălaşă şi voioasa ghiduşie a Olgăi nu izbuti să-l înveselească. La întrebările ei stăruitoare, fu nevoit să invoce o durere de cap şi primi cu toată răbdarea să-i toarne pe cap o sticluţă întreagă de apă de colonie.

A treia zi când s-au întors cam târziu acasă, mătuşa îi privi într-un fel oarecum prea pătrunzător, mai ales pe el, apoi îşi lăsă în jos pleoapele mari, uşor umflate – dar ochii păreau să-l privească şi prin pleoape – şi, îngândurată, mirosi câteva clipe sticluţa de săruri.

Oblomov se frământa, dar tăcea. Nu îndrăznea să-i vorbească Olgăi de îndoielile sale, temându-se să n-o sperie, să n-o alarmeze. La drept vorbind, se temea şi pentru el, căci nu voia să tulbure atmosfera aceasta senină, lipsită de nori, printr-o întrebare de o importanţă atât de mare.

Nu se mai punea întrebarea dacă Olga s-a îndrăgostit de el din greşeală sau nu. Acum, întrebarea era dacă întreaga lor iubire, întâlnirile lor din pădure, singuri, uneori seara târziu, nu erau o greşeală?

„Am încercat să-i fur o sărutare, se gândea el cu groază, iar aceasta reprezintă o crimă în codul moralităţii, şi nu cea mai mică! Până la ea sunt multe trepte: o strângere de mână, o mărturisire, o scrisoare… prin toate acestea am trecut. Şi totuşi, îşi zicea el mai departe, ridicându-şi fruntea, intenţiile mele sunt curate… Eu…”

Şi, deodată, norul dispăru şi în faţa lui se deschise Oblomovka, luminoasă ca o zi de sărbătoare, plină de strălucire şi de soare, cu dealurile ei verzi şi râul argintiu. Se văzu umblând alături de Olga, dus pe gânduri, pe o alee lungă, ţinând-o de mijloc ori stând într-un chioşc, pe terasă…

În faţa ei oricine îşi pleacă capul, cuprins de adoraţie, întocmai tabloul pe care i-l zugrăvise el

lui Stolz.

„Da, da, dar prin aceasta ar fi trebuit să încep! se gândea el, din nou cuprins de spaimă. «Te iubesc» al ei, repetat de trei ori, crenguţa de liliac, mărturisirea, toate acestea sunt: chezăşia unei fericiri pe toată viaţa şi nu se mai repetă la o femeie cu sufletul curat. Atunci ce fac eu? Cine sunt?" Şi gândurile acestea îl ciocăneau în cap.

„Sunt un seducător, un crai! Mai lipsea ca eu, ca un craidon bătrân şi dezgustător, cu ochii galeşi şi nasul roşu, să-mi pun la butonieră trandafirul furat de la o femeie şi să-i şoptesc prietenului la ureche povestea victoriei mele, ca să… ca să… Ah, Doamne, unde am ajuns! Iată prăpastia! Iar Olga nu mai pluteşte sus, deasupra ei, este în fundul prăpastie!… Şi pentru ce, pentru ce?…"

Se frământa, plângea ca un copil viaţa lui care-şi pierduse strălucirea de curcubeu, o plângea pe Olga ca pe o biată victimă. Toată dragostea lui era o crimă, o pată pe conştiinţă.

Apoi mintea lui tulburată se limpezea pentru o clipă, când îşi dădea seama că toate acestea au o soluţie legală: să-i întindă Olgăi mâna cu inelul de…

— Da, da! îşi spuse el, cuprins de freamătul bucuriei. Drept răspuns, voi primi o privire sfioasă de consimţământ… Nu-mi va răspunde nimic, doar se va îmbujora la faţă, va zâmbi din toată inima, apoi, ochii i se vor umple de lacrimi…

Lacrimile şi zâmbetul, mâna întinsă în tăcere, apoi bucuria vie, nestăpânită, o grabă fericită în mişcări, după care va urma o convorbire lungă în şoaptă, între ei doi, şoapta aceea, pornită din suflet şi plină de încredere, tainicul consimţământ de a contopi două vieţi într-una…

În orice amănunt de nimic, în conversaţiile despre lucrurile de toate zilele, va răzbate dragostea lor, ştiută numai de ei. Şi nimeni nu va îndrăzni să-i insulte printr-o privire…

Faţa lui se făcu deodată gravă şi severă.

— Da! îşi zicea el. Aceasta este calea cea dreaptă, calea unei fericiri nobile şi trainice. Ar trebui să-mi fie ruşine că până acum am tăinuit aceste flori, am plutit în mireasma dragostei ca un adolescent, am căutat întâlniri, plimbări pe lună, am pândit bătăile inimii ei feciorelnice, freamătul visului ei… O, Doamne!

Se înroşi până la urechi.

„Chiar în seara asta, Olga va afla ce datorii severe impune dragostea. Astăzi va fi cea din urmă întâlnire a noastră între patru ochi. Astăzi…”

Îşi duse mâna la inimă: bătea puternic, dar egal, aşa cum trebuie să bată inima tuturor oamenilor cinstiţi. Şi iar începu să se frământe la gândul cât de mâhnită va fi la început Olga când îi va spune că nu trebuie să se mai revadă. Pe urmă, îi va dezvălui sfios intenţia lui, însă întâi va căuta să afle felul ei de gândire, se va desfăta de tulburarea ei, iar apoi…

Apoi visa consimţământul ei plin de sfială, zâmbetul şi lacrimile ei, mâna întinsă în tăcere, şoaptele tainice şi prelungi şi sărutările în văzul lumii întregi.

XII

Alergă s-o caute pe Olga. Acasă la ea i se spuse că a plecat; o căută prin sat, dar n-o găsi. O zări în depărtare, urcând pe deal ca un înger care se ridică în ceruri, atât de uşor păşea şi îşi mlădia mijlocelul.

Porni în urma ei, dar ea abia dacă atingea iarba cu piciorul şi părea că într-adevăr zboară. Pe la jumătatea dealului, Oblomov începu s-o strige.

Îl aştepta puţin, dar cum se apropia de ea la vreo doi stânjeni, o pornea din nou înainte, lăsând între ei o distanţă mare; apoi se oprea şi râdea.

În cele din urmă, Oblomov se opri, sigur fiind că ea n-o să plece. Şi Olga coborî spre el în fugă, îi întinse mâna şi-l trase râzând după ea.

Pătrunseră în pădurice. Oblomov îşi scoase pălăria, iar Olga îi şterse fruntea cu batista şi începu să-i facă vânt cu umbrela.

Era mai vioaie, mai guralivă şi mai veselă ca oricând, dar, după ce se lăsa dusă de un avânt de duioşie, cădea deodată pe gânduri.

— Ghici ce am făcut ieri? întrebă ea, după ce se aşezară la umbră.

— Ai citit?

Olga clătină din cap.

— Ai scris?

— Nu.

— Ai cântat?

— Nu. Am stat să-mi ghicească în cărţi, spuse ea. A fost la noi, ieri, menajera contesei; ştie să dea

în cărţi şi am rugat-o să-mi spună şi mie.

— Ei şi ce ţi-a ieşit?

— Nimic. Mi-a ieşit drum, pe urma o mulţime de oameni şi pretutindeni un blond, pretutindeni… M-am roşit toată când mi-a spus deodată în faţa Katiei, că un crai de tobă e cu gândul la mine. Când a vrut să-mi spună la cine mă gândesc, am amestecat cărţile şi am fugit. Tu te gândeşti la mine? întrebă ea deodată.

— Ah, spuse el, dacă aş putea să mă gândesc mai puţin!

— Dar eu! spuse melancolică Olga. Am şi uitat cum se trăieşte altfel. Când, săptămâna trecută, te-ai bosumflat şi n-ai mai venit pe la noi două zile – îţi mai aduci aminte când te-ai supărat? – mă schimbasem de tot, mă făcusem chiar rea. Mă certam cu Katia, aşa cum te cerţi tu cu Zahar. O vedeam că plânge pe ascuns, dar mie nu-mi era milă deloc. Nu-i răspundeam lui *ma tante,* nu auzeam ce-mi spune, nu făceam, nu voiam nimic. Cum ai venit tu, m-am făcut cu totul alta. I-am dăruit Katiei rochia liliachie.

— Asta-i dragostea! rosti el patetic.

— Ce anume? Rochia liliachie?

— Totul! îmi spui acestea şi parcă mă aud pe mine însumi. Nici eu nu pot trăi fără tine; în vis, văd mereu numai văi înflorite. Când te văd, sunt bun şi activ; când nu te văd, mă plictisesc, mi-e lene, îmi vine să mă culc şi să nu mă mai gândesc la nimic… Iubeşte-mă, nu te ruşina de dragostea ta!…

Şi deodată tăcu. „Ce tot spun eu? Doar am venit cu alte gânduri!” îşi zise el şi începu să-şi dreagă glasul. Se încruntă chiar.

— Dar dacă mor? întrebă ea deodată.

— Ce idee! spuse el.

— Da, urmă ea. Dacă răcesc, fac febră, vii aici, nu mă găseşti, te duci la noi şi ţi se spune: e bolnavă. Mâine, la fel; obloanele mele sunt trase, doctorul clatină din cap. Katia iese în întâmpinarea

ta cu faţa scăldată în lacrimi, umblând în vârful picioarelor, şi-ţi spune în şoaptă: e bolnavă, moare…

— Ah! spuse deodată Oblomov.

Olga izbucni în râs.

— Ce te faci atunci? întrebă ea, privindu-l drept în faţă.

— Ce mă fac? înnebunesc sau mă împuşc, iar tu te faci deodată bine.

— Nu, nu, nu mai vorbi aşa! spuse ea speriată. Am ajuns să spunem tot soiul de prostii! Numai să nu vii la mine mort: mi-e frică de morţi…

Oblomov râse; râse şi Olga.

— Doamne fereşte, ce copii suntem! spuse ea, dezmeticindu-se.

Oblomov tuşi iar:

— Ascultă-mă… Voiam să-ţi spun…

— Ce anume? întrebă ea, răsucindu-se deodată spre el.

Oblomov tăcea, cuprins de teamă.

— Hai, spune odată! stărui Olga, trăgându-l uşor de mânecă.

— Nimic… spuse el intimidat.

— Văd eu că ţi-ai pus ceva în gând.

Oblomov tăcea.

— Dacă e ceva de speriat, mai bine să nu-mi spui, urmă ea. Apoi adăugă numaidecât: Adică nu, spune!

— Nu-i nimic. Prostii.

— Nu, nu, văd eu că e ceva. Spune! stăruia Olga, ţinându-l strâns de reverele hainei. Era atât de aproape de el, încât era nevoit să-şi întoarcă faţa când spre dreapta, când spre stânga, ca să n-o sărute.

Ar fi preferat, de fapt, să n-o întoarcă, dar în urechile lui mai răsuna încă ameninţător exclamaţia ei: „Niciodată!”

— Hai, spune! stăruia Olga.

— Nu pot. Nu trebuie… căuta sa scape Oblomov.

— Atunci de ce îmi tot spui că *„Încrederea este baza fericirii reciproce”*, *„În inimă nu trebuie să existe niciun colţişor ascuns în care să nu poată pătrunde ochiul iubitului?”* Cine spunea aceste cuvinte?

— Voiam numai să-ţi spun, începu el încet, că te iubesc atât de mult, atât de mult, încât, dacă ar fi…

Şovăi.

— Ei? întrebă ea nerăbdător.

— Dacă ar fi să te îndrăgosteşti acum de un altul, mai în stare decât mine să te facă fericită, eu… mi-aş ascunde durerea şi i-aş ceda locul.

Olga îi dădu deodată drumul.

— Pentru ce*?* întrebă ea mirată. Nu te înţeleg. Eu una nu te-aş ceda nimănui nu vreau să fii fericit cu alta. E mult prea complicat pentru mine. Nu înţeleg.

Privirea ei gânditoare rătăcea prin frunziş.

— Cu alte cuvinte, nu mă iubeşti? întrebă ea apoi.

— Dimpotrivă: te iubesc până la abnegaţie, da vreme ce sunt gata să mă jertfesc pentru fericirea ta.

— Dar pentru ce s-o faci? Cine te roagă?

— Vorbesc numai în cazul când te-ai îndrăgosti de un altul.

— Un altul? Ai înnebunit? Pentru ce aş face-o, dacă te iubesc pe tine? Parcă tu te-ai îndrăgosti de alta?

— De ce mă asculţi? Îţi spun nerozii, iar tu mă crezi. Am vrut să-ţi spun cu totul altceva…

— Ce ai vrut să spui?

— Am vrut să spun că sunt vinovat faţă de tine şi chiar demult…

— Prin ce? Cum? întrebă ea. Nu mă iubeşti? Poate că ai glumit? Spune repede!

— Nu, nu, cu totul altceva, spuse el cu tristeţe. Să vezi… începu el şovăitor. Noi doi ne vedem… pe ascuns…

— Pe ascuns? De ce pe ascuns? Aproape de fiecare dată *ma tante* ştie că te-am văzut, îi spun…

— Chiar de fiecare. dată? întrebă el neliniştit.

— Nu văd unde e răul!

— E vina mea. Ar fi trebuit de mult să-ţi spun că asta… nu se face…

— Mi-ai şi spus, răspunse ea.

— Ţi-am spus? Ah, da, adevărat, am făcut… unele aluzii. Cu alte cuvinte, mi-am făcut datoria.

Se înviorase şi era bucuros că Olga îl descarcă atât de uşor de greaua lui răspundere.

— Mai e ceva? întrebă ea.

— Altceva… nu. Atât, răspunse el.

— Nu-i adevărat! spuse cu convingere Olga. Mai e ceva. Nu mi-ai spus totul.

— Da, m-am gândit că… începu el, vrând să găsească un ton oarecum nepăsător, că…

Se opri. Olga aştepta.

— Că ar trebui să ne vedem mai rar.

Şi îi aruncă o privire sfioasă.

Olga tăcea.

— De ce? întrebă ea, după o clipă de gândire.

— Mă roade, simt ca… un şarpe… conştiinţa mea… Stăm prea mult împreună, singuri. Sunt tulburat, inima mi se opreşte în loc… Şi tu eşti neliniştită… Mă tem că… îngăimă el cu greu.

— Ce anume?

— Eşti tânără şi nu cunoşti încă toate primejdiile, Olga. Uneori, omul nu mai este stăpân pe el, e cuprins de un fel de putere infernală, cugetul i se întunecă, în ochi îi scapără fulgere, mintea îşi pierde limpezimea. Respectul faţă de castitate, de nevinovăţie, totul e spulberat ca de un vârtej. Omul uită totul. Pasiunea îl orbeşte, îl face să piardă orice stăpânire de sine şi atunci, sub picioarele lui, se deschide prăpastia.

Tresări chiar.

— Ei, şi ce?! Să se deschidă! spuse ea, uitându-se la el cu ochii mari deschişi.

Oblomov tăcea; de aici încolo nu avea să mai urmeze nimic, sau nu mai era nevoie de cuvinte…

Olga se uită la el cu o privire lungă, ca şi cum ar fi citit în cutele de pe fruntea lui ca în carte, amintindu-şi fiecare cuvânt, fiecare privire a lui, răsfoind în gând întreaga poveste a dragostei ei. Ajungând la seara cea întunecată din grădină, roşi deodată.

— Spui prostii! rosti ea repede, uitându-se într-o parte. N-am văzut în ochii tăi niciun fel de fulgere… Te uiţi la mine, de cele mai multe ori, întocmai ca… dădaca mea Kuzminişna! adăugă ea râzând.

— Olga! Glumeşti, iar eu nu vorbesc deloc în glumă… şi nu ţi-am spus încă totul.

— Ce mai este? întrebă ea. Ce fel de prăpastie?

Oblomov suspină:

— Mai este, că nu trebuie să ne mai vedem singuri…

— De ce?

— Nu e bine…

Olga rămase pe gânduri.

— Da, se spune că n-ar fi bine, zise ea gânditoare. Dar de ce?

— Ce are să zică lumea când va afla, când o să se afle…

— Cine să zică? Eu n-am mamă. Numai ea singură ar fi putut să mă întrebe pentru ce mă întâlnesc cu tine şi numai în faţa ei lacrimile mele ar fi fost un răspuns grăitor; şi i-aş fi spus că nu fac nimic rău, cum nu faci nici tu. Ea m-ar fi crezut. Cine altul ar mai avea ceva de spus? întrebă ea.

— Mătuşa, răspunse Oblomov.

— Mătuşa? Olga clătină trist din cap. Ea n-o să întrebe niciodată. Dacă aş pleca de tot, ea nu s-ar duce să mă caute şi să mă întrebe, iar eu n-aş veni la ea să-i spun unde am fost şi ce am făcut. Cine ar mai fi?

— Alţii! Toată lumea… Deunăzi, Sonicika se uita la mine şi la tine şi zâmbea, ca şi toţi domnii şi

cucoanele acelea care erau cu ea.

Îi povesti despre frământarea prin care trecuse de atunci.

— Cât timp s-au uitat la mine, adăugă el, nu-mi păsa. Dar când aceeaşi privire căzu asupra ta, simţii că mi se taie mâinile şi picioarele.

— Şi pe urmă? întrebă ea rece.

— De atunci mă frământ zi şi noapte, îmi sparg capul căutând mijlocul de a opri gurile rele. N-aş fi vrut să te sperii… Voiam de mult să-ţi vorbesc.

— Degeaba te-ai frământat! răspunse ea. Ştiam şi fără tine…

— Cum aşa? întrebă el mirat.

— Uite-aşa. Sonicika a vorbit cu mine, a încercat să mă descoasă, m-a ironizat, mi-a dat chiar sfaturi cum să mă port cu tine…

— Şi nu mi-ai spus niciun cuvânt, Olga! o dojeni el.

— Nici tu nu mi-ai vorbit până acum de frământările tale!

— Şi ce i-ai răspuns? întrebă el.

— Nimic. Ce puteam să-i răspund? Am roşit numai.

— Doamne, unde am ajuns! Să roşeşti tu! spuse el îngrozit. Ce imprudenţi am fost! Ce are să iasă din asta?

Îi aruncă o privire întrebătoare.

— Nu ştiu, răspunse ea blând.

Oblomov crezuse că se va linişti împărtăşindu-şi frământările Olgăi, ca va găsi în ochii ei şi în cuvintele ei limpezi un izvor de putere. Neprimind însă un răspuns hotărât, îşi pierdu deodată cumpătul.

Pe faţa lui se citea nehotărârea; privirea îi rătăcea tristă în jur. Simţea în el ca un fel de febră lăuntrică. Aproape că uitase de Olga. În mintea lui se perindau Sonicika cu soţul ei, diferiţi musafiri; le auzea bârfelile şi râsul.

Olga, care totdeauna găsea repede un răspuns, se uita acum la el cu răceală şi spunea şi mai rece:

„Nu ştiu”. Iar el nici nu-şi dădea osteneala ori nu ştia să pătrundă în înţelesul tainic al acestor cuvinte.

Tăcea şi el. Fără ajutor străin, niciun gând, nicio intenţie nu puteau să ajungă în mintea lui la maturitate, nici n-ar fi căzut vreodată de la sine, ca un măr copt de pe cracă. Trebuia o mână ca să-l culeagă.

Olga se uită câteva clipe la el, apoi îşi puse mantila, îşi luă eşarfa de pe o creangă, o puse fără grabă pe cap şi-şi luă umbrela.

— Încotro? E prea devreme! întrebă el, dezmeticindu-se deodată.

— Nu, e târziu. Ai dreptate, spuse ea gânditoare şi tristă. Am ajuns prea departe şi n-avem altă soluţie: trebuie să ne despărţim cât mai repede şi să ştergem urmele trecutului. Rămâi cu bine! adăugă ea rece şi cu amărăciune şi porni pe cărare cu capul plecat.

— Olga, pentru Dumnezeu, cum se poate! Cum să nu ne vedem! Dar eu… Olga!

Fără să asculte, ea grăbi pasul; nisipul trosnea uscat sub paşii ei.

— Olga Sergheevna! strigă el.

Ea nu-l asculta şi îşi urma drumul.

— Pentru Dumnezeu, întoarce-te! strigă el cu glasul plin de lacrimi. Până şi un criminal are dreptul să fie ascultat! O, Doamne, Dumnezeule, ce inimă! Aşa-s femeile!

Se aşeză, acoperindu-şi ochii cu mâinile. Paşii nu se mai auzeau.

— A plecat! spuse el aproape îngrozit, ridicându-şi capul.

Olga era în faţa lui.

Plin de bucurie, o apucă de mână.

— N-ai plecat, nu pleci? spuse el. Nu pleca! Să ştii că, dacă pleci, sunt un om mort!

— Iar dacă nu plec, sunt o criminală, ca şi tine. Să ştii acest lucru, Ilia!

— Vai, nu…

— Desigur. Dacă Sonicika şi soţul ei ne mai găsesc o dată împreună, sunt pierdută.

Oblomov tresări.

— Ascultă-mă! bâigui el grăbit. N-am spus tot…

Şi se opri.

Ceea ce i se păruse acasă atât de simplu, de firesc şi de necesar, ceea ce îi zâmbise şi-l făcuse fericit, acum îi părea deodată un fel de prăpastie. La gândul că va trebui să păşească peste ea, i se tăia suflarea. Trebuia să facă un pas hotărâtor, îndrăzneţ.

— Vine cineva! spuse Olga.

Pe o potecă lăturalnică se auziră paşi.

— N-o fi Sonicika? întrebă Oblomov, cu ochii mari deschişi de spaimă.

Trecură doi bărbaţi necunoscuţi şi o doamnă. Oblomov simţi că i se ia o piatră de pe inima.

— Olga, începu, el grăbit, apucând-o de mână, să plecăm de aici! Uite, acolo, unde nu-i nimeni. Să ne aşezăm acolo.

O făcu să se aşeze pe bancă, iar el se lăsă pe iarbă, alături de ea.

— Te-ai supărat şi ai plecat, Olga, înainte ca eu să-ţi fi spus totul, rosti el.

— Şi o să plec iar şi nu mă mai întorc, dacă ai să te joci cu mine, spuse ea. Ţi-au plăcut o dată lacrimile mele. Acum, poate că ai vrea să mă vezi la picioarele tale şi astfel, încetul cu încetul, să mă prefaci în sclava ta, să ai toane, să-mi faci morală, apoi să plângi, să te sperii, să mă sperii şi pe mine, ca să mă întrebi pe urmă: ce putem face? Să ştii, Ilia Ilici, adăugă ea deodată cu mândrie, sculându-se de pe bancă, că, de când te-am cunoscut pe dumneata, am crescut mult şi ştiu cum se cheamă jocul de-a care te joci… Dar n-ai să mai vezi lacrimi în ochii mei…

— Pe cuvântul meu că nu mă joc! spuse el cu toată convingerea.

— Cu atât mai rău pentru dumneata! rosti ea rece. La toate temerile, poveţele şi presupunerile dumitale, am să-ţi răspund un singur lucru: până la întâlnirea de astăzi, te-am iubit fără să ştiu ce am de făcut. Acuma însă ştiu, încheie ea hotărât, pregătindu-se să plece, şi n-am să-ţi cer sfatul dumitale.

— Şi eu ştiu, spuse el, reţinând-o de mână şi făcând-o să se aşeze iar pe bancă. Tăcu o clipă, adunându-şi puterile. Închipuieşte-ţi, începu el, că inima mea e plină de o singură dorinţă, iar mintea de un singur gând, dar voinţa, limba nu mă ascultă: vreau să vorbesc şi nu ajung sa rostesc cuvintele. Şi totuşi cât de simplu e, cât de… Ajută-mă, Olga!

— Cum vrei să ştiu ce-i în mintea dumitale?

— O, pentru Dumnezeu, fără acest *dumneata!* Privirea ta mândră mă ucide, fiecare cuvânt mă îngheaţă…

Olga izbucni în râs.

— Eşti nebun! spuse ea, punându-şi mâna pe capul lui.

— Uite, vezi? Aşa recapăt din nou puterea gândului şi a cuvântului, Olga, spuse el, îngenunchind în faţa ei, primeşte să-mi fii soţie!

Olga tăcea, cu capul întors de la el.

— Olga, dă-mi mâna ta! urmă el.

Olga rămase nemişcată. El îi luă singur mâna şi o lipi de buzele lui. Ea nu şi-o trase înapoi. Mâna ei era caldă, moale şi un pic umedă. Oblomov încercă s-o, privească în faţă, dar ea îşi întorcea din ce în ce mai mult capul.

— Tăcere? spuse el neliniştit şi întrebător, sărutându-i mâna…

— E semnul consimţământului, încheie ea încet, fără să-l privească încă.

— Dar ce simţi acum? Ce gândeşti? întrebă el, amintindu-şi visul despre consimţământul ei ruşinat, despre lacrimi.

— Acelaşi lucru ea şi tine, răspunse ea, privind mai departe undeva, spre pădure; numai mişcările

pieptului ei arătau că se stăpâneşte cu greu.

„Oare are lacrimi în ochi?” se întreba în gând Oblomov. Dar Olga nu-şi ridica privirea de jos.

— Eşti indiferentă? Liniştită? întrebă el, încercând s-o atragă spre el.

— Nu sunt indiferentă, sunt liniştită.

— De ce?

— Pentru că am prevăzut de mult acest lucru şi m-am învăţat cu gândul.

— Demult! îngână el uimit.

— Da. Chiar din clipa când ţi-am dat crenguţa de liliac… te-am numit în gândul meu…

Nu-şi sfârşi gândul.

— Chiar din clipa aceea! Oblomov îşi desfăcu larg braţele, s-o cuprindă în strânsoarea lor.

— Se deschide prăpastia, scapără fulgere, bagă de seamă!… îl opri ea maliţios, scăpând de îmbrăţişarea lui şi îndepărtându-i mâna cu umbrela.

Oblomov îşi aminti ameninţătorul ei „niciodată” şi se potoli.

— Dar nu mi-ai spus-o până acum; n-ai arătat în niciun fel… spuse el.

— Vezi că noi, fetele, nu ne măritǎm singure: lumea ne mărită sau ne cere în căsătorie.

— Chiar din clipa aceea… Să fie cu putinţă? repetă el gânditor.

— Credeai că, dacă nu te-aş fi înţeles, aş fi venit să stau aici singură cu tine, să-mi petrec serile în chioşcul din grădină, că te-aş fi ascultat, că m-aş fi încrezut în tine? întrebă ea cu mândrie.

— Dar atunci… începu el, schimbându-se la faţă şi lăsându-i mâna dintr-a lui.

În mintea lui se născu un gând ciudat. Olga îl privea cu calmă mândrie, şi aştepta, sigură de ea; iar el ar fi dorit în clipa aceasta nu mândrie şi tărie de caracter, ci lacrimi, patimă, o fericire îmbătătoare, fie şi pentru o singură clipă, iar apoi – curgă liniştit viaţa de fericire netulburată!

Când colo nu vedea nici izbucnire în lacrimi, din pricina neaşteptatei fericiri, nici consimţământ sfios! Cum trebuia s-o înţeleagă?

În inima lui se trezi şarpele îndoielii… Îl iubeşte cu adevărat ori vrea numai să se mărite?

— Dar mai există şi o altă cale spre fericire, spuse el.

— Care? întrebă ea.

— Uneori dragostea nu aşteaptă, nu rabdă, nu calculează… Femeia arde toată, ca în foc, tremură de chinul şi bucuria pe care…

— Nu cunosc această cale.

— O cale… când femeia îşi jertfeşte totul: liniştea, bunul ei nume, respectul, şi îşi găseşte răsplata în dragoste… Aceasta-i înlocuieşte totul.

— E nevoie de această cale?

— Nu.

— Ai fi vrut să-ţi cauţi fericirea astfel, cu preţul liniştii mele, a pierderii dreptului la respect?

— O, nu, nu! Îţi jur că n-aş fi vrut aceasta pentru nimic în lume! spuse el cu foc.

— Atunci, de ce mi-ai vorbit de această cale?

— Drept să-ţi spun… nici eu nu ştiu.

— Dar eu ştiu. Ai fi vrut să vezi dacă eu ţi-aş fi jertfit liniştea mea, dacă aş fi pornit cu tine pe această cale, nu-i aşa?

— Da. Mi se pare că ai ghicit… Ei?

— Niciodată! Pentru nimic în lume! răspunse ea cu tărie.

Oblomov rămase pe gânduri, apoi se sculă.

— Da, e o cale groaznică şi trebuie multă dragoste ca o femeie să pornească pe ea, alături de un bărbat; să ştie că merge la pierzanie şi, totuşi, să iubească.

Se uită întrebător la ea. Nu se vedea nimic: numai cutuliţa de deasupra sprâncenei se mişca uşor, dar faţa era liniştită.

— Închipuieşte-ţi, spuse el, că Sonicika, care nu face nici cât degetul tău cel mic, întâlnindu-te, s-ar preface că nu te vede!

Olga zâmbi, şi privirea ei rămase tot atât de limpede. Oblomov, însă, mânat de cerinţele amorului său propriu, voia jertfe din partea Olgăi, o izbândă îmbătătoare.

— Închipuieşte-ţi că bărbaţii, apropiindu-se de tine, nu şi-ar mai coborî privirea cu respect şi sfială, ci s-ar uita la tine cu un zâmbet sfruntat şi viclean!

Îi aruncă o privire. Olga mişca înainte, cu vârful umbrelei, o pietricică de pe cărare.

— La intrarea ta în salon câteva bonete s-ar clătina de indignare; unele din ele s-ar muta de lângă tine… iar tu ţi-ai păstra mândria, ţi-ai da limpede seama că eşti aceeaşi, mai presus de ele.

— De ce-mi spui toate aceste grozăvii? întrebă ea liniştit. N-am să păşesc niciodată pe această cale.

— Niciodată? întrebă abătut Oblomov.

— Niciodată! repetă ea.

— Da, spuse el gânditor, n-ai avea destulă putere ca să priveşti ruşinea drept în ochi. Poate că nu moartea te-ar fi speriat; de fapt, execuţia însăşi nu e chiar atât de îngrozitoare cât sunt pregătirile pentru ea, chinurile îndurate clipă de clipă. N-ai fi putut să le înduri şi te-ai fi prăpădit, nu-i aşa?

Se uita mereu în ochii ei, căutând să vadă ce zice.

Dar privirea Olgăi era veselă. Tabloul înspăimântător, zugrăvit de el, nu o speriase. Pe buzele ei, juca un zâmbet uşor.

— Nu vreau nici să mă prăpădesc, nici să mor! Nu-i vorba de asta, spuse ea. Poţi să nu mergi pa calea aceasta şi să iubeşti şi mai tare…

— Atunci, de ce nu ai fi păşit pe ea? întrebă el stăruitor, aproape înciudat. De ce nu, dacă nu ţi-e frică?

— Pentru că pe această cale… mai târziu… vine totdeauna despărţirea, spuse ea, iar eu… să mă despart de tine!

Se opri, îi puse mâna pe umăr, privindu-l lung şi deodată, aruncând umbrela deoparte, îşi încolăci, repede braţele pe după gâtul lui, îl sărută cu foc, se îmbujoră toată, îşi lipi faţa de pieptul lui şi adăugă încet:

— Niciodată!

Cu un strigăt de bucurie, Oblomov căzu în iarbă, la picioarele ei.

Partea a treia

I

Oblomov se întoarse acasă strălucind de bucurie. Sângele îi clocotea în vine, iar ochii îi scânteiau. I se părea că-i arde şi părul din cap. În starea aceasta intră la el în odaie, şi deodată strălucirea pieri: ochii i se opriră cu neplăcută mirare asupra fotoliului său, în care stătea tolănit Tarantiev.

— Mult trebuie să te aştepte omul! Pe unde îmi tot umbli? întrebă el sever, întinzându-i lui Oblomov mâna lui păroasă. Şi dobitocul ăsta al tău bătrân nu-şi mai vede deloc de treabă: i-am cerut o gustare, cică nu-i; nici măcar votcă nu mi-a dat.

— M-am plimbat pe aici, prin pădurice, răspunse, voit nepăsător, Oblomov, cercând să-şi ascundă ciuda de a-l vedea pe Tarantiev tocmai într-o asemenea clipă.

Uitase cu totul de lumea aceea întunecoasă în care trăise atâta timp, se dezvăţase de atmosfera ei înăbuşitoare. Tarantiev părea să-l fi coborât într-o clipă din cer, cufundându-l din nou în mocirlă. În minte-i stăruia întrebarea chinuitoare: de ce a venit Tarantiev, cât o să stea? Îl chinuia mai cu seamă gândul că Tarantiev s-ar putea să rămână la masă şi atunci el, Oblomov, nu va mai putea să meargă la familia Ilinski.

N-avea decât o singură dorinţă: să scape de Tarantiev, chiar dacă ar fi să-l coste ceva bani. Tăcea mohorât, aşteptând să vadă ce va spune Tarantiev.

— Ei, prietene, n-ai de gând să-ţi vezi apartamentul? întrebă Tarantiev.

— N-are niciun rost acum, spuse Oblomov, fără să se uite la el. Eu… nu mă mut acolo.

— Cu-um? Nu te muţi? răspunse ameninţător Tarantiev. L-ai închiriat şi nu te muţi? Dar contractul?

— Ce contract?

— Ai şi uitat? Ai semnat un contract pe un an de zile. Scoate opt sute de ruble în bancnote, şi atunci poţi pleca unde pofteşti. Au fost patru chiriaşi să-l vadă, voiau să-l închirieze; pe taţi i-am refuzat! Unul voia chiar să se mute pe trei ani.

Oblomov îşi aminti abia acum că, chiar în ziua mutării sale la vilă, Tarantiev îi adusese o hârtie, pe care el a semnat-o în grabă, fără s-o citească.

„Ah, Doamne, ce am făcut!” se gândi el. Apoi spuse:

— Nici n-am nevoie de apartament: plec în străinătate.

— În străinătate! îi reteză vorba Tarantiev. Cu neamţul acela? Atâta rău că ai să pleci!

— De ce să nu plec? Am scos şi paşaportul. Vrei să ţi-i arăt? Mi-am cumpărat şi un geamantan.

— Nu mai pleci tu! repetă nepăsător Tarantiev. Mai bine ai face să plăteşti banii pe şase luni înainte.

— N-am bani.

— Fă rost de unde ştii. Fratele cumetrei, Ivan Matveici, nu ştie de glumă. Îndată te reclamă la primărie şi o păţeşti. De altfel, i-am dat eu de la mine. Mie trebuie să-mi plăteşti.

— Dar tu de unde ai avut atâţia bani? întrebă Oblomov.

— Ce te priveşte? Am încasat o datorie veche. Scoate banii! Pentru asta am şi venit.

— Bine. Trec pe acolo zilele astea şi subînchiriez apartamentul altcuiva. Deocamdată sunt grăbit.

Şi începu să-şi încheie haina.

— Dar ce cusur îi găseşti? Mai bun ca ăsta nu găseşti în tot oraşul. Nici nu l-ai văzut măcar, spuse Tarantiev.

— Şi nici nu vreau să-l văd, răspunse Oblomov. Ce să caut acolo? E prea departe…

— De ce? întrebă brutal Tarantiev.

Dar Oblomov nu găsi de cuviinţă să-i răspundă de ce anume e departe.

— Departe de centru, adăugă el într-un târziu.

— De care centru? Ce nevoie ai de centru? Ca să stai tolănit pe pat?

— Nu, acum nu mai stau tolănit.

— Cum aşa?

— Aşa. Eu… astăzi… începu Oblomov.

— Ce? îl întrerupse Tarantiev.

— Nu iau masa acasă…

— Scoate banii şi du-te dracului!

— Ce bani? spuse nerăbdător Oblomov. Trec eu zilele astea pe acolo şi stau de vorbă cu proprietăreasa.

— Care proprietăreasă? Cumătra? Ce ştie ea? E o muiere. Să vorbeşti cu fratele ei şi ai să vezi!

— Ei bine, o să viu şi o să vorbesc.

— Sigur, şi eu să stau să te aştept! Scoate banii şi du-te sănătos!

— N-am bani. Trebuie să mă împrumut.

— Atunci, cel puţin, plăteşte-mi birja! se ţinea de el Tarantiev: trei ruble.

— Unde ţi-i birjarul? Şi pentru ce i-ai dat trei ruble?

— I-am dat drumul. Cum pentru ce? Nici n-a vrut să mă aducă până aici. „Prin nisip?” aşa-mi zicea. I-am dat trei ruble. Poftim, mi-au mai rămas douăzeci şi două!

— Poţi lua de aici diligenţa cu cincizeci de copeici, spuse Oblomov. Na, ţine!

Scoase patru ruble. Tarantiev le băgă în buzunar.

— Mai îmi datorezi încă şapte ruble în bancnote, adăugă el. Să-mi dai şi de masă!

— Care masă?

— Nu mai am timp să ajung în oraş şi o să fiu nevoit să prânzesc în drum, la vreo cârciumă. Aici totul e scump; o să mă coste vreo cinci ruble.

Oblomov scoase în tăcere încă o rublă şi i-o aruncă. Nici nu se mai aşeză, aşteptând cu nerăbdare să plece Tarantiev. Dar Tarantiev tot nu pleca.

— Porunceşte să-mi aducă o gustare! spuse el.

— Nu mi-ai spus că mănânci la o cârciumă? îl întrebă Oblomov.

— La masă, fireşte! Dar acum e abia ora două. Oblomov îi porunci lui Zahar să-i dea ceva de mâncare.

— N-am gătit nimic, răspunse rece Zahar, cu o privire întunecată spre Tarantiev. Ce se aude, Mihei Andreici, când îi aduceţi boierului cămaşa şi jiletca?

— Ce cămaşă, ce jiletcă? căută să scape Tarantiev. Le-am adus de mult.

— Când a fost asta? întrebă Zahar.

— Nu ţi le-am dat chiar ţie în mână, când v-aţi mutat? Le-ai băgat undeva, în vreo legătură, şi acum mi le ceri iară…

Zahar încremeni.

— Doamne fereşte! Ce ruşine! Ilia Ilici aţi auzit? exclamă el către Oblomov.

— Dă-i cu gura înainte! Cunoaştem noi cântecul! spuse Tarantiev. Le-i fi băut şi acum îmi ceri mie…

— În viaţa mea n-am băut nimic de-al boierului! protestă răguşit Zahar. Dar dumneavoastră…

— Ajunge, Zahar! îl întrerupse cu asprime Oblomov.

— Nu ne-aţi luat o perie de parchet şi două ceşti? întrebă din nou Zahar.

— Ce perii? tuna şi fulgera Tarantiev. Măi, tu, pezevenghi bătrân! Adu mai bine o gustare!

— Îl auziţi, Ilia Ilici, ce gură face? întrebă Zahar. N-avem gustare, n-avem nici pâine în casă, iar Anisia e plecată, adăugă el şi ieşi din odaie.

— Dar tu unde iei masa? întrebă Tarantiev. Mare minune, zău aşa! Oblomov se plimbă prin pădurice, nu ia masa acasă… Când vii să-ţi vezi apartamentul? Suntem doar în prag de toamnă, vino să-l vezi.

— Bine, bine! Viu zilele astea…

— Şi să nu uiţi să aduci banii!

— Da, da, da… spuse nerăbdător Oblomov.

— Poate că ţi-o mai trebui ceva în casa nouă. Vezi că cei de acolo au vopsit, de dragul tău, duşumelele şi plafoanele, cercevelele şi uşile. Au cheltuit mai bine de o sută de ruble.

— Da, da, bine… Ah, stai, voiam să te rog ceva, îşi aduse deodată aminte Oblomov. Să treci, te rog, pe la tribunal: trebuie să autentificăm o procură…

— Dar ce sunt eu, secretarul tău? întrebă Tarantiev.

— Îţi mai dau ceva pentru masă, spuse Oblomov.

— Îmi tocesc pingelele până acolo şi mă costă mai scump decât ce-mi dai tu.

— Du-te, că-ţi plătesc.

— Nu pot să mă duc la tribunal, rosti grav şi întunecat Tarantiev.

— De ce?

— Am duşmani care-şi ascut împotriva mea dinţii, uneltesc, vor să mă piardă.

— Ei bine, atunci mă duc singur, spuse Oblomov şi puse mâna pe pălărie.

— După ce te muţi, are să-ţi vadă de toate treburile Ivan Matveici. E un băiat de aur, nu ca pricopsitul acela de neamţ! Un funcţionar rus neaoş care, de treizeci de ani, stă pe acelaşi scaun şi conduce întreaga instituţie. Are bani, dar n-ar lua o birjă, să-l pici cu lumânarea: fracul ce-l poarta nu e mai curăţel ca al meu. Un om potolit de felul lui, cuviincios, vorbeşte încet de tot, nu hoinăreşte prin ţări străine, ca prietenul ăla al tău…

— Tarantiev! strigă Oblomov, dând cu pumnul în masă. Nu vorbi despre lucruri pe care nu le

pricepi!

Surprins de această ieşire nemaipomenită din partea lui Oblomov, Tarantiev holbă nişte ochi mari, uitând chiar să se supere de faptul că a fost pus mai prejos de Stolz.

— Ce te-ai mai schimbat, frăţioare… bâigui el, luându-şi pălăria. Ia te uită!

Îşi netezi pălăria cu mâneca, se uită la ea, apoi la pălăria lui Oblomov care stătea pe o etajeră.

— Tot nu porţi tu pălărie, că ai şapcă, spuse el, luând pălăria lui Oblomov şi încercând-o. Dă-mi-o, dragă, împrumut, pe vară.

Oblomov îi luă în tăcere pălăria de pe cap şi o puse la locul ei. Apoi, încrucişându-şi mâinile pe piept, aşteptă ca Tarantiev să plece.

— Dracu să te ia! spuse Tarantiev, strecurându-se stângaci pe uşă. Văd că eşti cam… nu ştiu cum astăzi… Ia vezi de vorbeşte cu Ivan Matveici şi încearcă să nu-i aduci banii!

II

Tarantiev plecă, iar Oblomov se aşeză, foarte indispus, în fotoliu şi rămase astfel mult timp, căutând să alunge această impresie urâtă. În cele din urmă, îşi aminti de cele petrecute dimineaţa, şi urâcioasa apariţie a lui Tarantiev îi ieşi cu totul din cap. Un zâmbet se ivi pe faţa lui.

Se opri în faţa oglinzii, îşi îndreptă pe îndelete cravata, tot zâmbind şi căutând pe obrazul său urma sărutului fierbinte pe care i-l dăduse Olga.

— Două „niciodată", spuse el încet, vibrând de bucurie, şi câtă deosebire între ele! Unul s-a şi veştejit, iar celălalt a înflorit atât de frumos…

Apoi căzu pe gânduri şi se cufundă tot mai adânc în ele. Simţea că sărbătoarea luminoasă, senină, a dragostei trecuse, că dragostea se preschimba într-adevăr în datorie, se contopea cu întreaga viaţă, începea să facă parte din îndatoririle ei obişnuite şi să piardă treptat din culorile ei strălucitoare.

Poate că azi dimineaţă a strălucit cea din urmă rază trandafirie a iubirii, iar de acum încolo n-are să mai lucească atât de viu, rămânând să încălzească viaţa în chip nevăzut. Viaţa va s-o absoarbă. Iubirea va fi, se înţelege, temeiul vieţii, puternic, însă tainic. Şi de acum încolo, manifestările ei vor fi obişnuite, simple…

Poemul se va sfârşi şi va începe istoria, sobră, severă: demersurile la tribunal, apoi plecarea la Oblomovka, clădirea casei, ipotecarea moşiei la

Consiliu, construirea drumului, discutarea nesfârşită a diferitelor afaceri cu ţăranii, întocmirea muncilor, secerişul, treieratul, ţăcănitul abacelor, socotelile, mutra îngrijorată a administratorului, alegerile în adunarea nobililor, ascultarea proceselor de judecătorie.

Doar când şi când, între toate acestea, va străluci fugar o privire a Olgăi, va răsuna „*Casta diva",* o sărutare grăbită, apoi din nou va trebui să se ducă cu treburi la oraş, şi iar administratorul, iar ţăcănitul abacelor…

Nici sosirea musafirilor nu-i va aduce mare bucurie: se vor apuca să discute cât alcool produce cutare la velniţa lui, câţi metri de postav a dat statului un altul… Aceasta să fie viaţa pe care a visat-o el? Viaţă e asta?… Şi totuşi, lumea trăieşte, ca şi cum tocmai aceasta ar fi viaţa. Şi lui Andrei îi place să trăiască astfel!

Dar căsătoria, nunta, oricum, e poezia vieţii, e floarea ei deschisă. Îşi închipuia cum are s-o ducă pe Olga la altar, cu flori de lămâiţă în păr şi cu voal lung. Prin mulţime trece o şoaptă de uimire. Ruşinoasă, cu răsuflarea uşor tulburată, cu capul mândru şi totodată graţios aplecat, ea îi întinde mâna şi nu ştie prea bine cum să se uite la cei de faţă. Zâmbeşte, apoi în ochii ei strălucesc lacrimi, un gând tainic se iveşte în cutuliţa de deasupra sprâncenei.

Acasă, după plecarea musafirilor, îmbrăcată încă cu rochia ei minunată, ea i se aruncă în braţe, întocmai ca astăzi…

„Nu mai pot să gândesc, să simt singur. Mă duc repede la Olga, îşi zicea el în gând. Le voi spune tuturor, lumii întregi… nu, dintâi mătuşii, apoi baronului, îi voi scrie şi lui Stolz. Ce o să se mire el! Pe urmă, îi spun şi lui Zahar: o să-mi facă o plecăciune până la pământ şi o să strige de bucurie, iar eu o să-i dau douăzeci şi cinci de ruble. O să vină şi Anisia şi o să-mi prindă mâna ca s-o sărute. Ei îi dau zece ruble… apoi… apoi, de bucurie voi

striga aşa ca să mă audă lumea întreagă şi să spună cu toţii: «Oblomov e fericit, Oblomov se însoară!» Acum, mă duc la Olga. Acolo mă aşteaptă o lungă convorbire în şoapte, legământul tainic de a ne contopi vieţile."

Se duse repede la Olga. Aceasta ascultă zâmbind aiurările lui; când însă Oblomov dădu să se ducă la mătuşă ca să-i anunţe vestea cea mare, Olga se încruntă atât de tare, încât îl prinse frica.

— Nicio vorbă nimănui! spuse ea, lipindu-şi degetul de buze şi ameninţându-l, ca să vorbească mai încet şi să nu-i audă mătuşa din odaia de alături. Nu-i încă momentul!

— Cum să nu fie când între noi totul e hotărât? întrebă el, plin de nerăbdare. Ce trebuie să facem acum? Cu ce să începem? stăruia el. Doar n-o să stăm cu mâinile în sân. Încep îndatoririle, viaţa cea serioasă…

— Da, încep, îngână ea, uitându-se ţintă la el.

— Tocmai de aceea aş vrea să fac primul pas, să mă duc la mătuşa…

— Acesta e cel din urmă pas.

— Şi care-i atunci primul?

— Primul… să te duci la tribunal. Trebuie doar să înaintezi o hârtie.

— Da… Mă duc mâine…

— De ce nu azi?

— Azi… azi e o zi atât de mare! Şi să plec de lângă tine, Olga?

— Bine, fie şi mâine. Şi pe urmă?

— Pe urmă, să-i spunem mătuşii, să-i scriem lui Stolz.

— Nu, pe urmă trebuie să mergi la Oblomovka… Andrei Ivanîci ţi-a scris doar ce trebuie să faci la ţară. Eu nu prea ştiu ce ai de făcut acolo; parcă era vorba de o clădire? întrebă ea, privindu-l drept în faţă.

— O, Doamne! spuse Oblomov. Apoi, dacă ar fi să-i ascult pe Stolz, nu mai ajung niciodată să-i spun mătuşii! Zice că trebuie să pornesc clădirea

casei, apoi construcţia drumului, să fac o şcoală… Pentru toate astea, nu-ţi ajunge nici măcar o viaţă de om. Olga, noi o să mergem împreună şi atunci…

— Dar unde ne vom duce? Avem acolo o casă?

— Nu, cea veche e cam dărăpănată. Cred că scara s-o fi şubrezit de tot…

— Şi unde o să stăm? întrebă ea.

— Ar trebui să căutăm aici un apartament.

— Şi pentru asta trebuie mers în oraş, spuse ea. Iată deci cel de al doilea pas.

— Pe urmă… începu el.

— Fă dintâi cei doi paşi şi apoi…

„Ce-i asta? se gândea trist Oblomov. Nici convorbire îndelungată în şoaptă, nici legământ tainic de a contopi cele două vieţi! Totul e altfel, diferit. Ce ciudată e şi Olga! Nu se opreşte în loc, nu se pierde în dulci cugetări asupra clipei poetice, ca şi cum n-ar şti ce-i visarea, nici n-ar simţi nevoia să se cufunde în lumea ghidului! «Du-te îndată la tribunal, treci să-ţi vezi apartamentul», întocmai ca Andrei! Parcă s-ar fi înţeles cu toţii să se grăbească a trăi!”

A doua zi, înarmat cu o coală cu timbru sec, se duse la oraş, dintâi la tribunal. Pornise în silă, căscând şi uitându-se în dreapta şi în stânga. Nu ştia prea bine unde-i tribunalul şi trecu pe la Ivan Gherasimîci să-l întrebe la ce anume departament trebuie să autentifice hârtia.

Ivan Gherasimîci s-a bucurat să-l vadă şi n-a vrut să-l lase să plece înainte de a fi luat masa. Mai trimise după încă un prieten, ca să-l întrebe cum să facă acest lucru, el însuşi nemaifiind de mult la curent cu asemenea treburi.

Masa şi consfătuirea luară sfârşit pe la ora trei. Era prea târziu ca Oblomov să mai meargă la tribunal, iar a doua zi era sâmbătă, instituţiile nu lucrau, aşa că fu nevoit să lase totul pe luni.

Se duse deci în cartierul Vîborg să-şi vadă noua locuinţă. Colindă mult timp cu trăsura prin diferite

ulicioare, de-a lungul unor garduri lungi. În cele din urmă, găsiră un vardist, care le spuse să caute pe strada de alături şi le arătă o uliţă fără case, cu garduri, iarbă şi urme adânci în noroiul uscat al drumului.

Oblomov porni din nou, privind urzicile de lângă garduri sau câte un sorb ieşind de după uluci. În cele din urmă, vardistul îi arătă o căsuţă veche, într-un fund de curte, adăugând:

— Chiar asta e.

„*Proprietatea văduvei secretarului de colegiu Pşeniţîn”,* citi Oblomov pe poartă şi porunci birjarului să intre în curte.

Curtea nu era mai mare decât o odaie, aşa încât trăsura intră cu oiştea într-un colţ, speriind o grămadă de găini, care se împrăştiară cotcodăcind în toate părţile: unele alergau cât le ţineau picioarele, iar altele chiar zburau. Un câine mare, negru, începu să se smucească în lanţ, în dreapta şi în stânga, lătrând cu desperare şi căutând să ajungă boturile cailor.

Oblomov stătea în trăsură, la înălţimea ferestrelor casei şi nu ştia cum să se dea jos. De după geamurile pline de ghivece cu rezeda, gălbinele şi crăiţe, se mişcau nişte capete. În sfârşit, Oblomov izbuti să coboare din trăsură: câinele lătra şi mai amarnic.

Pe scară se întâlni nas în nas cu o bătrână zbârcită, cu poalele sarafanului suflecate până la brâu.

— Pe cine căutaţi? întrebă ea.

— Pe proprietăreasă, doamna Pşeniţîna. Nedumerită, bătrâna lăsă capul în jos.

— Nu cumva vreţi să vorbiţi cu Ivan Matveici? întrebă ea. Dumnealui nu e acasă; n-a venit încă de la slujbă.

— O caut pe proprietăreasă, spuse Oblomov.

Între timp, în casă era aceeaşi forfotă. Când la un geam, când la altul, se arăta câte un cap; în

spatele bătrânei, cineva crăpă puţin uşa, apoi o închise la loc; prin crăpătură se iviră felurite feţe.

Oblomov aruncă o privire în urma lui; în curte, doi copii, un băiat şi o fetiţă, se uitau la el cu multă curiozitate.

De undeva apăru un ţăran somnoros, cu cojoc. Cu mâna streaşină la ochi, ca să-i ferească de soare, se uita alene da Oblomov şi la trăsură.

Câinele lătra mereu, răguşit şi scurt; îndată ce Oblomov făcea vreo mişcare sau calul bătea din copită, începea iar să se zbată în lanţ şi nu mai contenea să latre.

Pe după gardul din dreapta, Oblomov vedea o grădină de zarzavat nesfârşită, plină de varză, iar după cel din stânga se zăreau câţiva copaci şi un chioşc verde de lemn.

— Doriţi s-o vedeţi pe Agafia Matveevna? întrebă bătrâna. Pentru ce?

— Spune-i stăpânei casei, răspunse Oblomov, că vreau să vorbesc cu ea. Am închiriat aici o locuinţă.

— Vasăzică sunteţi chiriaşul cel nou, cunoştinţa lui Mihei Andreici? Aşteptaţi puţin, îi spun îndată.

Deschise uşa, dinapoia căreia câteva capete se feriră în lături şi apoi dispărură prin odăi. Oblomov zări în treacăt o femeie destul de plinuţă, cu gâtul şi braţele goale, cu pielea albă, fără bonetă pe cap, care zâmbi ruşinată la gândul că fusese văzută de un străin şi o luă şi ea la fugă.

— Poftiţi în casă! spuse bătrâna, întorcându-se. Îl conduse pe Oblomov, printr-o săliţă mică, într-o odaie destul de mare şi-l rugă să aştepte. Stăpâna casei vine îndată, adăugă ea.

„Şi câinele tot mai latră”, se gândi Oblomov, cercetând din ochi odaia.

Deodată, privirea i se opri asupra unor obiecte cunoscute: odaia era ticsită cu lucruri de-ale lui. Mesele pline de praf, scaunele trântite grămadă peste pat, saltelele şi vasele stăteau unele peste altele, printre dulapuri.

— Ce-i asta? Să nu fi aşezat nimic la loc, să nu fi dereticat puţin? spuse el. Ce porcărie!

Deodată, în spatele lui, se auzi scârţâind uşa şi în odaie intră femeia cu gâtul şi braţele goale pe care o zărise adineauri.

Avea vreo treizeci de ani. Era atât de albă şi de plină la faţă, încât părea că roşeaţa nici nu poate străbate prin pieliţa obrajilor. Aproape că n-avea sprâncene, ci numai două dungi, puţin umflate parcă şi lucioase, cu firicele de păr blond. Ochii cenuşii aveau o expresie naivă, ca şi întreaga faţă; mâinile le avea albe, însă aspre, cu noduri mari de vine albăstrii.

Rochia era strâns lipită pe trup: se vedea că nu recurge la niciun fel de artificiu, nici măcar la o fustă mai largă care să-i mărească volumul şoldurilor, ca să facă să-i pară mijlocul mai subţire. Din pricina aceasta, când nu purta şal, bustul ei, chiar şi ascuns de rochie, ar fi putut servi unui sculptor drept model de sâni sănătoşi, pietroşi, fără a păcătui împotriva modestiei. În comparaţie cu şalul elegant şi boneta de zile mari, rochia părea veche şi ponosită.

Nu se aşteptase la musafiri. Iar când Oblomov întrebase de ea, îşi pusese în grabă peste rochia de toate zilele şalul ei de duminică, iar pe cap – boneta. Păşi în odaie cu sfială şi se opri, privindu-l stingherită pe Oblomov.

Acesta se sculă şi se înclină în faţa ei:

— Am plăcerea s-o văd pe doamna Pşeniţîna?

— Da, răspunse ea. Poate că doriţi să vorbiţi cu frăţiorul meu? întrebă ea nehotărât. Este la serviciu; nu vine niciodată înainte de cinci.

— Nu, pe dumneata doream să te văd, începu Oblomov, după ce gazda se aşeză pe divan cât mai departe de el, uitându-se la capetele şalului ei, care o acoperea acum până jos, ca o pătură de cal. Mâinile şi le ţinea ascunse tot pe sub şal.

— Am închiriat apartamentul. Acuma însă, din pricina unor anumite împrejurări, sunt nevoit să-mi

caut casă în altă parte o oraşului şi de aceea am venit să stăm de vorbă…

Gazda îl ascultase aiurită şi rămase pe gânduri.

— Frăţiorul nu-i acasă, răspunse ea în cele din urmă.

— Dar nu este casa dumitale? întrebă Oblomov.

— A mea e, răspunse ea scurt.

— De aceea m-am gândit că poţi hotărî singură…

— Vedeţi că fratele meu lipseşte; dumnealui e cel care vede de toate treburile noastre, răspunse ea cu glas monoton, uitându-se pentru prima oară drept în faţa lui Oblomov, apoi lăsându-şi din nou ochii în jos.

„Are o figură simplă, dar plăcută, hotărî îngăduitor Oblomov. Trebuie să fie o femeie foarte bună la suflet."

În timpul acesta, o fetiţă îşi vârî capul pe uşă. Agafia Matveevna îi făcu, pe furiş, un semn amenințător cu capul şi fetiţa dispăru.

— Şi unde are slujbă fratele dumitale?

— La birou.

— Ce fel?

— Unde se înregistrează ţăranii. Nu ştiu cum se numeşte.

Zâmbi naiv şi faţa ei recapătă într-o clipă expresia ei obişnuită.

— Nu locuieşti aici singură cu fratele dumitale? întrebă Oblomov.

— Nu. Mai stau cu mine doi copii de-ai mei şi ai lui răposatu' bărbatu-meu: un băieţel de şapte ani şi fetiţa de cinci, începu gazda ceva mai vorbăreţ, înviorându-se la faţă. Mai e şi bunica noastră, o bătrână bolnavă; abia dacă mai umblă, nu merge decât la biserică, înainte, se mai ducea la piaţă cu Akulina, dar de la sfântul Nicolae nu mai merge: au început să i se umfle picioarele. Şi, la biserică, mai mult pe treaptă şade. Ăştia suntem. Câteodată mai vine cumnată-mea să mai stea la noi sau Mihei Andreici.

— Mihei Andreici vine des pe la voi? întrebă Oblomov.

— Uneori şade câte o lună: e prieten la cataramă cu frăţiorul meu. Sunt mereu împreună…

Tăcu. Dăduse de fundul sacului de gânduri şi cuvinte pe care le avea.

— Ce linişte e aici la voi! spuse Oblomov. De n-ar lătra câinele, s-ar crede că nu-i nicio suflare de viaţă.

Drept răspuns, Pşeniţîna zâmbi numai.

— Ieşi adesea din casă? întrebă Oblomov.

— Se mai întâmplă câteodată, în timpul verii. Deunăzi, vineri, înainte de sfântul Ilie, ne-am dus până la Pulberărie.

— Vine multă lume? întrebă Oblomov cu ochii la pieptul ei, care se vedea pe sub şalul desfăcut, un piept înalt şi plin ca perna divanului şi care nu părea să cunoască niciun zbucium.

— Nu. Anul acesta a fost puţină lume. De dimineaţă a plouat, dar mai târziu s-a făcut senin. Altminteri, vin mulţi.

— Şi unde vă mai duceţi?

— Nu prea ieşim noi. Fratele meu şi cu Mihei Andreici se mai duc la pescuit, îşi fierb acolo ciorbă de peşte, iar noi, mai mult pe acasă.

— Chiar aşa?

— Zău că nu vă mint! Anul trecut am fost o dată la Kolpino; ne mai ducem uneori şi la crâng. În ziua de douăzeci şi patru iunie e onomastica frăţiorului meu – dăm o masă; vin toţi funcţionarii de la dânsul de la birou.

— În vizită nu vă duceţi?

— Frate-meu se mai duce, dar eu cu copiii numai pe la neamuri de-ale soţului meu ne ducem la masă, în duminica Paştelui şi de Crăciun.

Nu mai aveau despre ce vorbi.

— Aveţi flori. Vă plac? întrebă el.

Gazda zâmbi.

— Nu, spuse ea, n-avem timp de flori. Copiii şi cu Akulina au fost în grădina contelui şi le-a dat

grădinarul flori. Iar muşcata şi cu aloesul sunt de mult aici, încă de pe când trăia soţul meu.

În odaie năvăli deodată Akulina; în mâinile ei se zbătea şi striga desperat un cocoş mare.

— Agafia Matveevna, cocoşul ăsta îl dăm băcanului? întrebă ea.

— Ce cauţi aici? Hai, du-te! spuse gazda, ruşinată. Nu vezi că am musafiri?

— Am vrut numa' să-ntreb, începu Akulina, apucând cocoşul de picioare şi ţinându-i capul în jos. Ne dă şaptezeci de copeici.

— Hai, du-te, du-te la bucătărie! repetă Agafia Matveevna. Pe cel cenuşiu să-l dai, cu picăţele, nu pe ăsta! adăugă ea grăbit şi, de ruşine, ascunse mâinile sub şal şi îşi lăsă ochii în jos.

— Aşa e cu gospodăria! spuse Oblomov.

— Da, avem găini multe; vindem ouă şi pui. Lumea de aici, de pe strada noastră, de prin vile şi din casa contelui numai de la noi cumpără, răspunse ea, uitându-se mai îndrăzneţ la Oblomov.

Când vorbea despre lucruri care-i erau familiare, faţa ei se înviora, căpăta o expresie serioasă, îşi pierdea expresia aiurită. Însă la orice întrebare care nu privea un lucru bine cunoscut ei, răspundea printr-un zâmbet şi prin tăcere.

— Ar trebui puţin orânduite lucrurile astea, spuse Oblomov arătând cu mâna avutul său trântit claie peste grămadă.

— Am vrut noi s-o facem, dar nu ne lasă frăţiorul, îl întrerupse ea cu voiciune, privindu-l acum pe Oblomov chiar îndrăzneţ de tot. Spune că „cine ştie ce-o fi având dumnealui acolo, prin sertare şi prin dulapuri… se mai pierde ceva şi pretinde de la noi…"

Se opri şi râse.

— Ce prudent e fratele dumitale! spuse Oblomov. Pşeniţîna zâmbi din nou şi îşi reluă expresia sa obişnuită.

Zâmbetul era pentru ea mai mult un fel de a-şi ascunde nepriceperea, când nu ştia ce să spună sau

ce să facă.

— Ar fi cam mult să-i aştept venirea, spuse Oblomov. Poate că ai putea dumneata să-i transmiţi că, din pricina anumitor împrejurări, nu mai am nevoie de apartament şi, de aceea, vă rog să-l închiriaţi altcuiva. Eu, din partea mea, o să caut de asemenea un amator.

Îl asculta cu aerul ei aiurit, clipind din ochi.

— În privinţa contractului, te rog pe dumneata să-i spui…

— Vedeţi că nu-i acasă, stărui ea. Mai bine să poftiţi mâine: e sâmbătă şi nu se duce la birou…

— Sunt foarte ocupat, n-am o clipă liberă, căută să scape Oblomov. Numai atâta te rog să-i spui că, de vreme ce arvuna vă rămâne dumneavoastră, iar eu o să vă găsesc un chiriaş…

— Frate-meu nu-i acasă, o ţinea ea una. Nu ştiu de ce n-o fi venit… Şi se uită spre uliţă. P-aici trece el de obicei, prin dreptul geamului: se vede de-aici. Dar văd că nu-i!

— Eu mă duc… spuse Oblomov.

— Ce să-i spun frăţiorului când o veni dumnealui? Când vă mutaţi? întrebă ea, sculându-se de pe divan.

— Să-i transmiţi ceea ce te-am rugat eu: că din pricina împrejurărilor…

— Mai bine să poftiţi mâine şi să vorbiţi cu dumnealui… repetă ea.

— Mâine nu pot.

— Atunci poimâine, duminică: după liturghie, la o votcă şi gustare. Vine şi Mihei Andreici.

— Adevărat că vine şi el? întrebă Oblomov.

— Zău aşa! adăugă ea.

— Nici poimâine nu pot, căuta să scape Oblomov, cuprins de nerăbdare.

— Atunci săptămâna cealaltă… stărui ea. Dar de mutat, când vă mutaţi? Aş pune să spele pe jos şi să şteargă praful.

— Nu mă mut, răspunse Oblomov.

— Cum aşa? Dar cu lucrurile cum rămâne?

— Fii bună şi spune-i fratelui dumitale, începu Oblomov apăsat, cu ochii ţintă la pieptul ei, că din cauza împrejurărilor…

— Ce mult întârzie, nu se vede deloc, răspunse ea monoton, uitându-se la gardul dinspre stradă. Îl cunosc după pas: strada e poditǎ cu lemn şi se aude cine trece. Umblă puţină lume pe aici.

— Atunci, îi transmiţi ceea ce te-am rugat? repetă Oblomov, înclinându-se şi dând să plece.

— Peste o jumătate de oră se întoarce şi dumnealui… răspunse gazda cu o nelinişte neobişnuită pentru ea în glas, căutând parcă să-l reţină astfel pe Oblomov.

— Nu pot să mai aştept! hotărî el, deschizând uşa. Văzându-l în prag, câinele începu să latre furios şi să se smucească în lanţ. Vizitiul, care stătea proptit într-un cot, trase caii îndărăt; găinile speriate se împrăştiară în toate părţile; la fereastră se arătară câteva capete.

— Atunci îi spun frăţiorului meu că aţi fost pe aici, spuse gazda preocupată, în timp ce Oblomov lua loc în trăsură.

— Da, şi să-i spui că, din pricina unor anumite împrejurări, nu pot păstra locuinţa şi o voi subînchiria altcuiva… sau să caute dânsul…

— Pe vremea asta vine totdeauna… repeta ea, ascultându-l distrat. Îi spun că doriţi să mai treceţi o dată.

— Da, o să trec zilele astea, spuse Oblomov.

În lătrăturile furioase ale câinelui, trăsura ieşi pe poartă şi porni să se legene peste noroiul frământat de roţi şi uscat al uliţei nepavate.

La capătul ei se ivi un om de vârstă mijlocie, îmbrăcat cu un palton vechi, cu un pachet mare învelit în hârtie sub braţ, un baston gros şi galoşi, cu toate că era o zi uscată şi călduroasă.

Umbla repede, uitându-se în dreapta şi în stânga şi păşind atât de apăsat de parcă ar fi vrut să spargă cu piciorul podeaua de lemn a trotuarului.

Oblomov îl urmări cu privirea şi văzu că intră pe poarta casei Pşeniţînei.

„Trebuie să fie frăţiorul! hotărî el. Dar ducă-se dracului! O să mă ţină de vorbă un ceas, iar mie mi-e foame şi cald! Apoi, mă aşteaptă şi Olga.. Pe altă dată!”

— Mână, birjar! spuse el.

„Dar apartamentul celălalt n-ar trebui să-l văd? îşi aminti el deodată, privind gardurile din dreapta şi din stânga. Ar trebui să mă întorc în strada Morskaia sau Koniuşennaia… Pe altă dată!” hotărî el.

— Mână mai repede!

III

Spre sfârşitul lui august, începură ploile. Pe coşurile vilelor, acolo unde erau sobe, ieşea fum, iar unde nu erau, locuitorii se plimbau legaţi la fălci. În cele din urmă, toate vilele se goliră una câte una.

Oblomov nu se mai arătă prin oraş şi, într-o bună dimineaţă, trecură prin faţa geamurilor lui şi mobilele familiei Ilinski. Deşi acum nu i se mai părea cine ştie ce faptă eroică să te muţi din casă, să-ţi iei masa oriunde, pe apucate, ori să nu te culci deloc în timpul zilei, nu ştia totuşi unde va trage la noapte.

I se părea peste putinţă să mai rămână singur acolo, când parcul şi păduricea erau pustii, când obloanele de la ferestrele Olgăi erau închise.

Trecu prin odăile ei goale, apoi prin parc, coborî dealul. Îşi simţea inima plină de tristeţe.

Îi trimise pe Zahar şi pe Anisia în cartierul Vîborg, unde hotărâse să rămână deocamdată până îşi găseşte un alt apartament, se duse în oraş, prânzi la repezeală la o ospătărie, iar seara şi-o petrecu la Olga.

Dar serile de toamnă de la oraş nu mai semănau cu zilele lungi şi luminoase, sau cu serile petrecute în parc ori în pădurice. Aici nu mai era chip s-o vadă de trei ori pe zi. Katia nu mai putea să se repeadă până la el, nici pe Zahar nu-l putea trimite cu câte un răvaş cale de cinci verste. Şi tot acest poem de vară, înfloritul poem de dragoste, părea să

se fi oprit, să se desfăşoare mai alene, ca şi cum ar fi fost lipsit de miez.

Uneori, tăceau câte o jumătate de ceas. Olga se cufunda în lucrul ei, socotind în gând pătrăţelele modelului, iar Oblomov se adâncea într-un haos de idei şi trăia în viitor, cu mult peste clipa de faţă.

Numai din când în când, uitându-se adânc la Olga, tresărea într-un avânt de pasiune; sau ea îi arunca o privire fugară şi-i zâmbea, prinzând în ochii lui o rază de duioasă supunere, de tăcută fericire.

Se duse astfel trei zile de-a rândul în oraş şi luă masa la Olga, sub pretext că nu şi-a rostuit încă lucrurile în casă, că săptămâna aceasta se va muta şi tocmai de aceea nu se instalează încă în apartamentul cel nou ca la el acasă.

A patra zi i se făcu însă ruşine şi, după ce dădu târcoale casei Ilinski, porni cu un oftat spre casa lui.

A cincea zi, mătuşa şi Olga nu şi-au luat prânzul acasă.

A şasea zi, Olga îi spuse să vină în cutare magazin, că are să fie acolo şi, pe urmă, o poate conduce până acasă pe jos, urmând ca trăsura să vină după ei.

Toate acestea îşi aveau neajunsurile lor. Se întâlneau cu cunoştinţe de ale lui sau de ale ei care-i salutau; câte unii se opreau chiar să stea de vorbă.

— Of, Doamne, ce chin! spunea el, asudând de frică, stingherit de această situaţie neplăcută.

Mătuşa, de asemeni, îl privea cu ochii ei mari şi obosiţi şi îşi mirosea gânditoare sticluţa cu săruri, ca şi cum, din pricina lui, ar fi durut-o capul. Şi cât de departe era până la ele! Trei ceasuri îi trebuiau lui Oblomov ca să vină din cartierul Vîborg, iar seara trebuia să se întoarcă înapoi.

— Să-i spunem mătuşii, stăruia Oblomov. Atunci voi putea rămâne la dumneavoastră de dimineaţă şi nimeni nu va avea nimic de zis.

— Dar la tribunal ai fost? întrebă Olga. Oblomov era gata-gata să spună: „Am fost şi am făcut totul”. Ştia însă că Olga îl va privi atât de atent, încât îndată îi va descoperi minciuna. Drept răspuns, oftă numai.

— Dac-ai şti cât de greu este! spuse el.

— Dar cu fratele gazdei ai vorbit? Ţi-ai găsit un apartament? îl mai întrebă ea, fără să-şi ridice ochii.

— Nu-i niciodată acasă dimineaţa, iar seara sunt eu mereu aici, răspunse Oblomov, bucuros că are o scuză valabilă.

Acum veni rândul Olgăi să ofteze; nu spuse însă nimic.

— Mâine voi vorbi negreşit cu fratele proprietăresei, dădu s-o liniştească Oblomov. Mâine-i duminică şi nu se duce la serviciu.

— Până nu se aranjează toate acestea, spuse gânditoare Olga, nu putem să spunem nimic lui *ma tante* şi ar trebui să ne vedem mai rar.

— Da, da… adevărat… încuviinţă Oblomov, într-un acces de laşitate.

— Să iei masa la noi duminica, în ziua noastră de primire şi, să zicem, miercuri, singur, hotărî ea. Putem să ne mai vedem şi la teatru: ai să afli când mergem şi vii şi tu.

— Da, ai dreptate, spuse el bucuros că ea şi-a luat asupra-i grija de a stabili felul în care să se vadă.

— Când vremea-i frumoasă, încheie ea, mă duc să mă plimb în grădina de vară şi poţi să vii şi tu acolo. Aceasta ne va aminti parcul… Parcul! repetă ea cu mult sentiment.

Oblomov îi sărută tăcut mâna şi îşi luă rămas bun până duminică. Ea îl petrecu trist cu privirea, apoi se aşeză la pian şi se cufundă în lumea sunetelor. Inima-i plângea; plângeau şi sunetele. Ar fi vrut să cânte, dar nu putu!

A doua zi, Oblomov se sculă şi se îmbrăcă în haina cenuşie pe care o purtase în vilegiatură. De

halat se despărţise demult: poruncise să fie pus bine în dulap.

Zahar, clătinând ca de obicei tava cu cafea şi chifle, se apropie stângaci de masă. În spatele lui, Anisia îşi trecu pe uşă capul, tot ca de obicei, urmărind să vadă dacă Zahar o să ajungă cu ceştile până la masă. Dacă acesta punea cu bine tava pe-masă, ea dispărea fără zgomot, iar când vreun lucru cădea de pe tavă, se repezea spre el, ca să le prindă şi pe celelalte. În asemenea împrejurări, Zahar începea să înjure dintâi obiectele, apoi pe nevastă-sa, dând s-o lovească cu cotul în piept.

— Ce cafea bună! Cine o face? întrebă Oblomov.

— Proprietăreasa în persoană, spuse Zahar. De şase zile, tot numai dumneaei o face; cică: „Voi puneţi prea multă cicoare şi nici n-o fierbeţi destul. Lăsaţi-mă pe mine!”

— Bună cafea! repetă Oblomov, turnându-şi a doua ceaşcă. Să-i mulţumeşti.

— Iacăt-o şi pe dumneaei în persoană! spuse Zahar, arătând spre uşa crăpată, prin care se vedea odaia de alături. Are acolo un fel de bufet: acolo îşi vede de lucru şi tot acolo ţine ceaiul, zahărul, cafeaua şi vasele.

Oblomov nu vedea decât spatele gazdei, ceafa ei, o parte din gâtul ei alb şi braţele goale.

— De ce o fi dând atât de repede din coate? întrebă el.

— Cine ştie! Îmi pare că netezeşte cu fierul nişte horboţele.

Oblomov urmărea mişcările coatelor. Vedea cum spatele femeii se apleacă, apoi se îndreaptă iar.

Când se apleca, se vedea în jos o fustă curată, nişte ciorapi curaţi şi picioarele rotunde, plinuţe ale gazdei.

„E de neam de funcţionari, dar coatele le are curat ca de contesă şi cu gropiţe”, se gândi Oblomov.

Pe la amiazi, Zahar veni să-l întrebe dacă nu doreşte să guste din plăcinte: le-a trimis proprietăreasa.

— Azi e duminică şi dumnealor fac plăcinte.

— Îmi închipui ce fel de plăcinte! răspunse nepăsător Oblomov. Cu ceapă ori cu morcovi…

— Ba nu-s mai prejos de ale noastre, de la Oblomovka, spuse Zahar. Cu umplutură de pui şi ciuperci proaspete.

— A, trebuie să fie bune. Adu încoa! Dar cine le face? Bătrâna aceea murdară?

— Da de unde! răspunse Zahar, plin de dispreţ. De n-ar fi proprietăreasa, baba asta n-ar şti nici maiaua pentru aluat s-o facă. La bucătărie, toate te face numai proprietăreasa. Plăcinta a făcut-o dânsa şi cu Anisia, ele amândouă.

Peste cinci minute, din odaia de alături se întinse spre. Oblomov un braţ gol, abia acoperit cu şalul pe care îl mai văzuse: ţinea o farfurie cu o bucată uriaşă de plăcintă, de pe care aburul cald se ridica fumegând.

— Mulţumesc, mulţumesc! spuse cu amabilitate Oblomov, luând plăcinta şi, lăsându-şi privirea să alunece dintâi spre uşă, îşi opri ochii la pieptul înalt şi umerii goi ai femeii.

Uşa fu închisă în grabă.

— Nu doriţi votcă? întrebă glasul.

— Mulţumesc, nu obişnuiesc, răspunse şi mai amabil Oblomov. Dar de care aveţi?

— De casă. O facem singuri, cu frunză de coacăze, rosti glasul.

— N-am gustat niciodată. Dacă îngăduiţi, am să încerc.

Braţul gol se întinse iar prin deschizătura uşii cu o farfurie şi un păhăruţ de votcă. Oblomov bău şi-i plăcu foarte mult.

— Vă mulţumesc mult! spuse el, căutând să se uite pe uşă, dar uşa se închise îndată.

— De ce nu mă laşi să te văd, să-ţi spun bună dimineaţa, spuse Oblomov cu dojana în glas.

Gazda zâmbi de după uşă.

— Nu sunt îmbrăcată; până acum, am tot trebăluit prin bucătărie. Mă îmbrac îndată. În curând se întoarce şi frate-meu de la liturghie, răspunse ea.

— *À propos,* de fratele dumitale, spuse Oblomov, ar trebui să stau de vorbă cu el. Spune-i să treacă pe la mine.

— Bine. Îi spun îndată ce vine.

— Cine tuşeşte aşa la dumneavoastră? Tuşea aceea seacă? întrebă Oblomov.

— Bunica: tuşeşte de mai bine de şapte ani.

Şi uşa se închise iar.

„Cât de simplă e, se gândi Oblomov, şi, totuşi, are în ea ceva deosebit… Şi se poartă curat".

Până atunci nu avusese încă prilejul să facă cunoştinţă cu fratele proprietăresei. Îl zărise doar când şi când din pat, trecând în zori de zi prin dreptul gardului zăbrelit, cu un pachet mare de hârtii la subţioară. Dispărea în ulicioară, apoi, pe la ora cinci, trecea din nou, cu acelaşi pachet, prin faţa ferestrei şi dispărea la intrare. În casă, nu-i simţeai prezenţa.

Şi totuşi se cunoştea că acolo locuiau oameni, mai cu seamă dimineaţa: la bucătărie tocau cuţitele, pe fereastră se auzea femeia spălând ceva într-un colţ, rândaşul spărgând lemne sau ducând o saca pe două roţi; din dosul peretelui ajungea la urechi plânsul copiilor sau tusea seacă, neîncetată, a bătrânei.

Oblomov închiriase patru odăi, adică toată partea „curată" a casei. Proprietăreasa cu familia ei locuiau în două odăi mai puţin bune, iar „frăţiorul" sus, în aşa-numita „odăiţă".

Biroul şi iatacul lui Oblomov aveau ferestrele spre curte, salonaşul spre grădină, iar salonul cel mare spre grădina cea mare de zarzavat, cu varză şi cartofi. La ferestrele salonaşului atârnau perdele de stambă ieşite de soare.

De-a lungul pereţilor se înşirau nişte scaune simple, de imitaţie de lemn de nuc; sub oglindă – o masă de cărţi de joc. Pe ferestre se înghesuiau ghivece cu muşcate şi crăiţe, iar sus erau atârnate patru colivii cu scatii şi canari.

„Frăţiorul" intră în vârful degetelor şi răspunse la salutul lui Oblomov, înclinându-se de trei ori. Uniforma lui de funcţionar era încheiată la toţi nasturii, astfel încât nu îţi puteai da seama dacă poartă sau nu cămaşă: cravata era legată cu un nod simplu, iar capetele ei ascunse.

Avea vreo patruzeci de ani şi purta părul pieptănat într-un moţ deasupra frunţii şi alte două moaţe de acelaşi fel atârnând în voie pe tâmple, asemenea unor urechi de câine, de o mărime mijlocie. Ochii lui cenuşii nu priveau lucrurile de-a dreptul, ci furişau dintâi spre ele o privire şi numai a doua oară se opreau asupra lor.

Părea că se ruşinează de mâinile lui, pe care căuta să le ascundă când vorbea, fie amândouă la spate, fie una în sân şi cealaltă la spate. Când îi întindea şefului său vreo hârtie şi-i dădea lămuriri, ţinea o mână la spate, iar cu degetul mijlociu al mâinii celeilalte, cu unghia în jos, arăta discret vreun rând sau un cuvânt anume, pentru ca, după aceea, pe dată, să-şi ascundă şi mâna aceasta la spate, poate din pricină că avea degetele cam butucănoase şi roşii şi-i tremurau uşor şi de aceea i se părea că nu e tocmai cuviincios să le ţină prea des în văzul tuturor.

— Aţi binevoit, începu el, furişându-şi privirile lui ciudate spre Oblomov, a-mi porunci să vin la dumneavoastră.

— Da. Am vrut să vorbesc cu dumneata în privinţa locuinţei. Te rog să iei loc! răspunse politicos Oblomov.

După a doua pofteală, Ivan Matveici se hotărî să se aşeze, aplecându-se cu tot trupul înainte şi ascunzându-şi mâinile în mânecile hainei.

— Din pricina anumitor împrejurări, sunt nevoit să-mi caut altă locuinţă, spuse Oblomov. De aceea aş vrea s-o cedez pe aceasta.

— E cam greu s-o subînchiriaţi acum, răspunse Ivan Matveici tuşind în palmă şi ascunzându-şi apoi repede mâna în mânecă. Dacă aţi fi poftit pe la noi pe la sfârşitul verii, era altceva. Atunci venea să se intereseze multă lume.

— Am fost pe aici, dar nu erai acasă, îl întrerupse Oblomov.

— Mi-a spus sora mea, adăugă funcţionarul. Dar în privinţa locuinţei fiţi pe pace: o să vă simţiţi foarte bine aici. Poate că vă deranjează păsările?

— Care păsări?

— Găinile.

Cu toate că Oblomov auzea zi de zi şi dis-de-dimineaţă sub geamurile sale cotcodăcitul grav al cloştei şi piuitul puilor, nu le lua în seamă. Nu de astea îi ardea lui! Avea mereu în faţa ochilor chipul Olgăi şi aproape că nu băga în seamă ce se petrece în jurul lui.

— Nu, nu asta mă supără, spuse el. Credeam că vorbiţi de canari: se pornesc pe ciripit dis-de-dimineaţă.

— Îi scoatem noi, răspunse Ivan Matveevici.

— Nici asta nu mă supără, spuse Oblomov. Sunt alte împrejurări care mă împiedică să rămân aici.

— Cum doriţi! răspunse Ivan Matveevici. Dar dacă nu găsiţi un chiriaş, ce facem cu contractul? Ne plătiţi daunele? O să aveţi o pagubă.

— Şi cât anume datorez? întrebă Oblomov.

— Aduc îndată socoteala.

Aduse contractul şi un abac.

— Iată: chirie opt sute de ruble în bancnote. Una sută de ruble am primit arvună, rămân deci şapte sute.

— Cum? Vrei să-mi iei chiria pe un an întreg, când n-am stat aici nici două săptămâni? îl întrerupse Oblomov.

— Cum să nu? răspunse cu blândeţe şi sfială Ivan Matveevici. Ar însemna ca sora mea să piardă banii pe nedrept. E o biată văduvă şi trăieşte numai din ce ia de pe casă; poate mai scoate câte ceva pentru hăinuţele copilaşilor din vânzarea de pui şi ouă.

— Să am iertare, dar nu pot, începu Oblomov. Judecă şi dumneata: n-am stat aici nici două săptămâni! Cum vine asta? Pentru ce să plătesc atâta?

— Iată, scrie aici în contract, spuse Ivan Matveevici, arătând cu degetul mijlociu două rânduri şi ascunzându-şi-l apoi în pumn. Binevoiţi să citiţi.

„*Iar de ar fi ca eu, Oblomov, să plec înainte de împlinirea sorocului din casă, dator sunt s-o predau unei alte persoane în aceleaşi condiţii ori, în caz contrar, sa plătesc dumneaei, văduvei Pşeniţîna, în întregime chiria pe tot anul, adică până la 1 iunie a anului viitor”,* citi Oblomov.

— Cum vine asta? spuse el. E nedrept.

— Aşa e după lege, spuse Ivan Matveevici. Aţi iscălit chiar dumneavoastră în persoană. Poftiţi de vedeţi semnătura!

Şi degetul apăru din nou sub semnătură, ca să se ascundă apoi iar.

— Şi cât vine? întrebă Oblomov.

— Şapte sute de ruble, zise Ivan Matveevici, socotind pe abac cu acelaşi deget şi îndoindu-l repede în pumn de fiecare dată. Iar pentru grajd şi magazie, încă una sută cincizeci ruble.

Mai ţăcăni o dată din bilele abacului.

— Dar bine, eu nu ţin cai. Ce să fac cu grajdul şi magazia? protestă Oblomov.

— Scrie în contract, arătă cu degetul Ivan Matveevici. Mihei Andreici mi-a spus că o să aveţi cai.

— Mihei Andreici minte! spuse cu năduf Oblomov. Dă-mi contractul!

— Poftiţi! Aveţi aici o copie. Contractul original îi aparţine surorii mele, răspunse cu blândeţe Ivan Matveevici, luând contractul în mână. Mai aveţi de plătit pentru grădina de zarzavat şi alimentele primite de acolo, varză, napi şi alte legume, socotit pe o singură persoană, citi Ivan Matveevici, ca la vreo două sute cincizeci de ruble…

Şi fu cât p-aci să mai ţăcăne o dată din abac.

— Care grădină? Ce fel de varză? N-am cunoştinţă de aşa ceva! protestă aproape ameninţător Oblomov.

— Scrie aici în contract. Mihei Andreici mi-a spus că cu gândul acesta închiriaţi…

— Ce va să zică asta? Să dispuneţi fără mine de masa mea? Nu vreau nici varză, nici napi… spuse Oblomov, sculându-se în picioare.

Ivan Matveevici se sculă la rândul său de pe scaun.

— Vai de mine, cum se poate s-o fi făcut fără voia dumneavoastră? Avem aici semnătura! protestă el.

Şi degetul său gros începu să tremure iar în dreptul iscăliturii, după cum toată hârtia tremura în mâna lui.

— Cât socoteşti dumneata cu totul? întrebă nerăbdător Oblomov.

— Mai aveţi pentru vopsitul tavanului şi al uşilor, pentru repararea ferestrelor de la bucătărie şi ziduri sparte pentru uşi noi, una sută cincizeci şi patru de ruble, douăzeci şi opt de copeici, în bancnote.

— Cum, şi astea tot pe socoteala mea s-au făcut? întrebă mirat Oblomov. Reparaţiile se fac totdeauna pe socoteala proprietarului. Cine se mută într-o locuinţă nereparată?

— Iată, în contract scrie că e pe socoteala dumneavoastră, spuse Ivan Matveevici, arătând de departe cu degetul locul unde erau scrise acestea. Aveţi în total de plătit una mie trei sute cincizeci şi patru de ruble, douăzeci şi opt de copeici, în

bancnote, încheie el blând, ascunzându-şi la spate mâinile şi contractul.

— De unde să iau atâta bănet? N-am! protestă Oblomov, plimbându-se prin odaie. Ce nevoie am de napii şi de varza voastră!

— Cum doriţi! adăugă încet Ivan Matveevici. Dar să n-aveţi nicio grijă! O să vă simţiţi foarte bine aici, mai zise el. Cât despre bani… mai aşteaptă soră-mea.

— Nu se poate. Nu pot, din pricina anumitor împrejurări. Aţi auzit?

— Am auzit. Cum doriţi! răspunse supus Ivan Matveevici, făcând un pas înapoi.

— Bine. Mă voi gândi şi voi căuta să cedez locuinţa! spuse Oblomov, făcând semn din cap că poate pleca.

— E cam greu. De altfel, cum doriţi dumneavoastră! încheie Ivan Matveevici şi, după trei plecăciuni, ieşi afară pe uşă.

Oblomov scoase portofelul şi numără banii: avea cu totul trei sute cinci ruble. Înlemni.

„Ce-am făcut cu banii? se întrebă el mirat, aproape cu spaimă. La începutul verii, mi-au trimis de la ţară o mie două sute de ruble şi, acum nu mai am decât trei sute!”

Începu să socotească, să-şi aducă aminte de cheltuielile făcute, dar nu-şi putu aminti decât de două sute cincizeci de ruble.

„Unde s-au dus toţi banii?” se întreba el.

— Zahar, Zahar!

— Ce poftiţi?

— Ce-am făcut noi cu toţi banii? Nu mai avem.

Zahar începu să se caute prin buzunare, scoase o monedă de cincizeci de copeici, alta de zece şi le puse pe masă.

— Iată! Uitasem să vi le dau. Mi-au rămas de la mutare, spuse el.

— Ce-mi vii cu mărunţiş din ăsta? Spune mai bine ce s-au făcut opt sute de ruble?

— De unde să ştiu? Parcă am cunoştinţă pe ce cheltuiţi? Ce daţi pe trăsuri şi birji?

— Da, chiar că am cheltuit mult cu trăsura, îşi aduse aminte Oblomov, uitându-se la Zahar. Nu mai ţii minte cât i-am dat birjarului cât am stat în vilă?

— Cum să ţin minte? răspunse Zahar. O dată mi-aţi poruncit să-i dau treizeci de ruble. Asta mi-aduc aminte.

— Ce bine era să fi scris! îl dojeni Oblomov. Tare-i rău să nu ştii carte!

— Am trăit eu o viaţă întreagă şi fără carte şi, slavă Domnului, n-am dus-o mai rău ca alţii! răspunse Zahar, privind undeva, într-o parte.

„Are dreptate Stolz când zice că ar trebui să facem o şcoală la ţară!" se gândi Oblomov.

— Iată, zic oamenii că Ilinski au avut unul cu carte, urmă Zahar; apăi, le-a şterpelit argintăria din bufet.

„Ei, poftim! se gândi cu spaimă Oblomov. E drept că oamenii ăştia cu carte sunt cu toţii nişte destrăbălaţi: toată ziua prin cârciumi, cu armonica, cu ceaiuri… Nu, n-a venit încă timpul să deschidem şcoli!…"

— Ei, pe ce s-au mai dus banii? întrebă el.

— De un' să ştiu? Iacă, i-aţi dat lui Mihei Andreici…

— Adevărat, se bucură Oblomov, aducându-şi aminte de acest fapt. Vasăzică, i-am dat birjarului treizeci de ruble şi, mi se pare, douăzeci şi cinci de ruble lui Tarantiev… Şi mai ce?

Se uita la Zahar, îngândurat şi întrebător. Iar Zahar îl privea morocănos.

— N-o fi ştiind Anisia? întrebă Oblomov.

— Ce să ţină minte o toantă? Ce ştie muierea! spuse Zahar plin de dispreţ.

— Nu-mi aduc aminte! spuse amărât Oblomov. Nu cumva ne-au călcat hoţii?

— Să fi fost hoţii, ar fi luat totul! spuse Zahar, plecând din odaie.

Oblomov se aşeză în fotoliu şi rămase pe gânduri. „De unde să iau bani? se frământa el, de îl treceau năduşelile. Când o să-mi mai trimită de la ţară şi cât?”

Se uită la ceas: ora două. Era timpul să pornească spre Olga. Azi era ziua hotărâtă pentru masă. Încetul cu încetul îi mai veni inima la loc; porunci să i se aducă o birjă şi porni spre strada Morskaia.

IV

Îi spuse Olgăi că a vorbit cu fratele proprietăresei şi adăugă grăbit, de la el, că are speranţa să cedeze locuinţa chiar săptămâna aceasta.

Până la masă, Olga se duse împreună cu mătuşa ei să facă o vizită, iar Oblomov porni să caute un apartament în apropiere. Intră în două case: într-una găsi un apartament de patru odăi la preţul de patru mii de ruble, iar într-alta, pentru cinci odăi, i se ceru şase mii.

— E groaznic! Groaznic! repeta el, astupându-şi urechile şi fugind din faţa portarilor miraţi.

Adăugând la aceste sume mai bine de o mie de ruble pe care avea să le plătească văduvei Pşeniţîna, nici nu mai avu curaj să facă totalul; îşi grăbi numai pasul, alergând aproape la Olga.

Aveau lume. Olga, vioaie şi însufleţită, vorbea cu musafirii. A cântat şi a avut mare succes. Numai Oblomov o asculta distrat, în timp ce ea vorbea şi cânta anume pentru el, ca să nu-l mai vadă trist şi cu ochii în pământ, ci în inima lui totul să cânte şi să grăiască neîncetat.

— Vino mâine la teatru! Avem o lojă, îi spuse ea.

„Seara, pe noroi, aşa de departe!” se gândi Oblomov. Dar, uitându-se în ochii Olgăi, răspunse la zâmbetul ei printr-un surâs de consimţire.

— Să-ţi iei abonament pentru un fotoliu, adăugă ea. Săptămâna viitoare soseşte familia Maevski şi

ma tante i-a poftit la noi în lojă.

Şi-l privea drept în ochi, să vadă dacă se bucură. „Doamne! se gândea el, plin de spaimă. Şi eu care n-am decât trei sute de ruble!”

— Roagă-l pe baron; îi cunoaşte pe toţi la teatru şi poate chiar mâine să trimită să ia bilete.

Zâmbi din nou. Uitându-se la ea, zâmbi şi Oblomov şi tot cu zâmbetul pe buze îl rugă pe baron să-i facă rost de bilete. Acesta îi făgădui, de asemeni zâmbindu-i.

— Deocamdată, stai în fotoliu, iar mai târziu, după ce-ţi vei fi terminat treburile, adăugă Olga, vei ocupa de drept locul din loja noastră.

Şi-i zâmbi din toată inima, aşa cum zâmbea când era cu desăvârşire fericită.

O, ce adiere de fericire veni dintr-odată spre el, în clipa când Olga ridică puţin vălul făcându-l să întrevadă zările ispititoare, acoperite de zâmbete, ca de nişte flori.

Oblomov uită şi de bani. Numai a doua zi de dimineaţă, când văzu trecând prin faţa geamului său pachetul „frăţiorului”, îşi aduse aminte de procură şi-l rugă pe Ivan Matveevici să i-o autentifice la tribunal. Acesta citi procura, găsi că are un punct neclar şi se oferi să-l lămurească.

Hârtia fu copiată din nou, autentificată şi în cele din urmă expediată prin poştă. Oblomov îi anunţă triumfător acest lucru Olgăi şi se linişti pe multă vreme.

Se bucura de faptul că, până la primirea răspunsului, nu era nevoit să mai caute alt apartament, iar banii datoraţi avea să-i plătească încetul cu încetul.

„De fapt, aş putea locui şi aici, se gândea el, dar prea e peste mână. În schimb, totul e foarte bine orânduit şi gospodăria merge de minune.”

Şi, într-adevăr, gospodăria mergea foarte bine. Cu toate că Oblomov ducea gospodărie separată, ochiul gazdei supraveghea şi mâncarea lui.

Trecând într-o zi pe la bucătărie, Ilia Ilici le găsi pe Agafia Matveevna şi pe Anisia aproape îmbrăţişându-se.

Dacă există pe lume o simpatie între suflete, dacă două inimi înrudite se recunosc de departe, lucrul acesta n-a fost niciodată demonstrat mai clar decât prin pilda simpatiei dintre Agafia Matveevna şi Anisia. Chiar de la prima vedere, de la primele mişcări şi cuvinte, aceste două femei se înţeleseseră şi începură să se preţuiască una pe alta.

După apucăturile Anisiei, după felul în care aceasta, înarmându-se cu o cociorbă şi o cârpă, cu mânecile suflecate, rostui şi curăţă în cinci minute bucătăria, în care nu se mai făcuse foc de şase luni, după cum mătură dintr-odată cu peria tot praful de pe rafturi, pereţi şi masă, după mişcările largi şi avântate ale măturii pe care o plimba peste duşumea şi laviţe, ca şi după îndemânarea cu care scosese într-o clipă cenuşa din sobă, Agafia Matveevna înţelese ce fel de femeie e Anisia şi cât de bună ajutoare îi va fi în treburile sale gospodăreşti. Din acea clipă, îi dădu un loc de cinste în inima ei.

Dar şi Anisia, la rândul ei, din prima dată când văzu felul în care Agafia Matveevna domneşte peste bucătărie, cum prinde dintr-o singură privire ageră a ochilor ei lipsiţi de sprâncene orice mişcare stângace a mototoalei de Akulina, cum împarte porunci: să se scoată, să se pună, să se încălzească ceva ori să se adauge sare, cum, în piaţă, dintr-o ochire şi cel mult dintr-o atingere a degetului, ştie să hotărască fără greş câte luni are o găină, de cât timp a fost prins peştele şi când au fost culeşi de pe răzor mărarul sau salata, îşi ridică cu uimire şi respectuoasă teamă ochii spre gazdă şi hotărî că ea, Anisia, şi-a greşit menirea şi că locul ei nu era la bucătăria lui Oblomov, unde tot zorul ei, îndemânarea mişcărilor ei înfrigurate, veşnic pline de grijă, veşnic grăbite, aveau drept scop numai să

prindă din zbor o farfurie sau un pahar scăpate de Zahar, unde experienţa şi iscusita ei chibzuială erau înăbuşite de pizma posacă şi trufia grosolană a bărbatului ei. Cele două femei se înţeleseră dintr-odată şi erau nedespărţite.

În zilele când Oblomov nu lua masa acasă, Anisia stătea în bucătăria proprietăresei şi, de dragul meşteşugului, se afla în treabă, băga sau scotea oalele din cuptor, deschidea aproape în aceeaşi clipă dulapul, scotea de acolo cele trebuincioase şi-l închidea înainte ca Akulina să fi priceput măcar despre ce este vorba.

Drept răsplată, Anisia primea masa, vreo şase ceşti de cafea dimineaţa şi tot atâtea seara şi avea parte de convorbiri lungi, deschise, sau de tăinuieli în şoaptă cu stăpâna.

Iar când Oblomov mânca acasă, gazda îi ajuta Anisiei, adică îi arăta, cu vorba sau cu mâna, dacă era sau nu timpul să scoată friptura din cuptor, să adauge la sos puţin vin roşu sau smântână, să fiarbă peştele într-un fel şi nu într-altul…

Şi, Doamne, ce de cunoştinţe îşi împărtăşiră ele în ale gospodăriei, nu numai în ceea ce priveşte partea culinară, ci şi privitor la pânzeturi şi aţe, la cusutul şi spălatul rufelor, la haine, curăţatul dantelelor de aţă şi de mătase, al mănuşilor, scoaterea petelor de pe tot felul de ţesături, precum şi întrebuinţarea diferitelor leacuri de casă şi ierburi medicinale, pe scurt, toată agonisita spiritului de observaţie şi experienţa de veacuri a gospodinelor care au ştiut să îmbunătăţească traiul casnic.

Ilia Ilici se scula dimineaţa pe la vreo nouă, îl zărea uneori prin ostreţele gardului pe „frăţior” cu pachetul de hârtie subsuoară plecând la serviciu, apoi se aşeza la cafea. O cafea gustoasă, cu caimac gros şi chifle fragede, din cocă de cozonac.

Aprindea apoi o ţigară de foi şi asculta cu luare-aminte cotcodăcitul grav al cloştii, piuitul puilor şi cântecul canarilor şi al scatiilor. Nu lăsase să-i

scoată canarii din apartamentul lui. „Îmi amintesc de ţară, de Oblomovka”, spusese el.

După aceea se apuca de citit cărţi începute încă în vilegiatură; uneori se tolănea cu cartea pe divan.

În jur domnea o linişte ideală: pe stradă doar arar dacă trecea vreun soldat sau nişte ţărani cu toporişca în brâu. Rar când se abătea pe acolo câte un negustor ambulant, care se oprea în faţa gardului şi striga vreo jumătate de ceas: „Mere, pepeni de Astrahan!” până când, vrând nevrând, îi cumpărai ceva.

Câteodată venea pe la el fetiţa proprietăresei, Masa, trimisă de maică-sa să-i spună că a adus cineva nişte mânătărci sau râşcovi de vânzare şi să-l întrebe dacă nu vrea să cumpere şi el o donicioară; sau încă Oblomov îl chema la el pe Vanea, băieţelul gazdei, ca să-l întrebe ce-a învăţat, să-l pună să citească sau să scrie ceva şi să vadă dacă ştie bine.

Dacă se întâmpla ca copiii să nu închidă bine uşa în urma lor, zărea gâtul gol, coatele veşnic în mişcare ori spatele proprietăresei.

Ea trebăluia tot timpul, călcând, pisând ceva în piuliţă ori frecând. Acum nu se mai sfia de el şi nu-şi punea pe umeri şalul, chiar când băga de seamă că Oblomov o vede prin crăpătura uşii. Zâmbea numai şi nu se oprea din lucru: pisa, călca ori freca ceva pe masa cea mare.

Uneori, Oblomov se apropia cu cartea în mână de uşă, se uita prin crăpătura ei şi intra în vorbă cu proprietăreasa.

— Tot cu treaba? o întrebă el o dată. Femeia zâmbi, învârtind mai departe, cu o faţă grijulie, la râşniţa de cafea. Cotul ei se rotea cu atâta repeziciune, încât părea că joacă în faţa ochilor lui Oblomov.

— Ai să oboseşti, urmă el.

— Nu-i nimic, sunt învăţată, răspunse ea, învârtind mai departe la râşniţa.

— Şi când n-ai de lucru ce faci?

— Cum să nu fie de lucru? Avem totdeauna treabă, spuse ea. Dimineaţa pregătim prânzul, după masă avem de cusut, iar seara gătim cina.

— Obişnuiţi să cinaţi?

— Cum de nu! Fireşte! În ajun de sărbătoare, mergem seara la biserică.

— Asta-i frumos! o lăudă Oblomov. Şi la ce biserică vă duceţi?

— A Naşterii Domnului; de acolo ţinem.

— Dar de citit, citeşti ceva?

Femeia se uită la el încurcată şi tăcu.

— Cărţi aveţi? întrebă el.

— Are frăţiorul, dar dumnealui nu prea citeşte. Luăm de la cârciumă nişte ziare, aşa că uneori citeşte dânsul câte ceva cu glas tare… Şi Vanicika al meu are multe cărţi.

— Şi nu te odihneşti niciodată?

— Niciodată, zău aşa!

— Dar la teatru nu vă duceţi?

— Se duce frăţiorul de sărbătorile Crăciunului.

— Dar dumneata?

— Când să mă duc? Cine să pregătească cina? întreabă ea, uitându-se la el cu oarecare sfială.

— Ar putea s-o facă bucătăreasa şi fără dumneata…

— Cine? Akulina? întrebă ea mirată. Cum se poate una ca asta? Cum s-ar descurca ea fără mine? N-ar fi gata nici până a doua zi. Şi apoi eu am toate cheile.

Tăcere. Oblomov îi admira coatele rotunde, durdulii.

— Ce braţe frumoase ai! spuse deodată Oblomov. Bune de pictat.

Femeia zâmbi, uşor ruşinată.

— E greu cu mânecile lungi, încercă ea să justifice, în ziua de azi se poartă nişte rochii… Îndată-ţi murdăreşti mânecile.

Tăcu un timp. Tăcea şi Oblomov.

— Când oi mântui de râşnit cafeaua, spunea în şoaptă proprietăreasa, ca şi cum ar fi vorbit

singură, mă apuc de spart zahăr. Şi să nu uit să trimit după scorţişoară.

— Ar trebui să te măriţi, spuse Oblomov. Eşti o gospodină straşnică.

Pşeniţîna zâmbi şi se apucă să toarne cafeaua într-un borcan mare de sticlă.

— Vorbesc serios, adăugă Oblomov.

— Cine mă ia, cu copii? răspunse ea şi îndată prinse a socoti ceva în minte. Douăzeci… spuse ea gânditor. Oare le-o pune pe toate?

Puse borcanul în dulap şi se repezi la bucătărie. Oblomov se retrase în odaia lui şi se apucă iar de citit…

— Ce bine e, ce voinică e încă această femeie! Şi ce gospodină bună! Zău aşa, ar trebui să se mărite… îşi spunea el, şi gândul îi fugea la… Olga.

Când era frumos afară, Oblomov, îşi punea şapca şi colinda prin cartier. Nimerea prin noroaie sau intra într-un conflict neplăcut cu nişte dulăi, apoi se întorcea acasă.

Găsea masa pusă, mâncarea gustoasă şi curat servită. Uneori, prin crăpătura uşii apărea un braţ gol cu o farfurie şi cu rugămintea de a gusta din plăcinta făcută de gazdă.

— Cartierul e frumos, liniştit; numai că e plictiseală mare! spunea Oblomov plecând la operă.

Într-o seară, întorcându-se târziu de la teatru, stătu aproape un ceas, împreună cu birjarul, să bată în poartă; de mult lătrat şi smucit de lanţ, câinele îşi pierduse glasul de tot. Oblomov a îngheţat şi s-a supărat foc: a declarat chiar că se mută a doua zi. Dar a trecut şi ziua aceea şi încă una, apoi o săptămână întreagă, şi el tot nu s-a mutat.

În zilele când n-o vedea pe Olga îi ducea dorul; îi venea tare greu să nu-i audă glasul, să nu citească în ochii ei aceeaşi neschimbată dragoste, aceeaşi duioşie şi fericire.

În schimb, în zilele când se vedeau, trăia din nou ca şi vara; o asculta cântând sau o privea în ochi. De faţă cu străinii se mulţumea cu o privire de a ei, indiferentă pentru alţii, adâncă şi grăitoare pentru el.

Pe măsură ce se apropiau de iarnă, se vedeau din ce în ce mai rar între patru ochi. Familia Ilinski primea tot mai multă lume, astfel încât Oblomov nu izbutea uneori zile de-a rândul să schimbe doua vorbe cu Olga. Când privirile lor se încrucişau, citea uneori în ochii ei oboseală şi nerăbdare.

Se uita încruntat la orice musafir. De vreo două ori, Oblomov se plictisi chiar şi, într-o zi, îndată după masă, puse mâna pe pălărie.

— Încotro? îl întrebă uimită Olga, răsărind alături de el şi luându-i pălăria.

— Dă-mi voie să plec acasă!…

— De ce? întrebă ea. Avea o sprânceană ridicată mai sus ca cealaltă. Ce ai să faci acolo?

— Nimic… spuse el, ţinându-şi cu greu ochii deschişi.

— Şi cine te lasă? Nu cumva ai de gând să tragi un pui de somn? îl descosea ea, privindu-l sever drept în ochi.

— Cum se poate? protestă energic Oblomov. Să dorm în timpul zilei? M-am plictisit numai, atâta tot.

O lăsă să-i ia pălăria.

— Azi mergem la teatru, spuse ea.

— Da, dar nu împreună în lojă, adăugă el cu un suspin.

— Ce are a face? Dar faptul că ne putem vedea, că, în antracte, vii în loja noastră, iar la plecare îmi ieşi înainte şi-mi oferi braţul până la trăsură, toate acestea nu-şi au oare preţul lor? Să faci bine să vii! adăugă ea poruncitor. Ce înseamnă asta?

Neavând încotro, Oblomov s-a dus la teatru, unde a căscat, mai-mai să înghită toată scena, s-a scărpinat la ceafă, schimbându-şi când piciorul drept peste cel stâng, când stângul peste dreptul.

„Uf, de s-ar sfârşi mai repede! Să pot sta o dată alături de ea, fără să bat atâta drum până aici! se gândea el. Să ajungi, după o vară ca cea pe care am petrecut-o noi, să te vezi pe apucate, pe furiş, să faci pe tinerelul îndrăgostit… La drept vorbind, dacă eram însurat, nu mă duceam azi la teatru: ascult opera asta pentru a şasea oară…”

În pauză, se duse în loja Olgăi, dar abia izbuti să ajungă până la ea, făcându-şi cu greu loc între doi tineri eleganţi. După cinci minute, o şterse tiptil de acolo şi se opri în mijlocul mulţimii, pe culoarul dintre fotolii. Actul începuse şi lumea se grăbea să-şi reia locurile. Tinerii eleganţi din loja Olgăi erau şi ei acolo, nu-l văzuseră însă pe Oblomov.

— Cine era domnul de adineauri, din loja doamnelor Ilinski? întrebă unul dintre ei pe celălalt.

— Un oarecare Oblomov, răspunse nepăsător acesta.

— Ce fel de om e?

— Ia… un moşier, un prieten de-al lui Stolz.

— A! rosti celălalt cu înţeles. Un prieten de al lui Stolz. Şi ce face aici?

— *Dieu sait*[48], răspunse interlocutorul său. Lumea îşi ocupa locurile. Pe Oblomov îl impresionă mult această convorbire fără nicio importanţă.

„Cine era *domnul?… Un oarecare* Oblomov… Ce face aici?… *Dieu sait”.* Toate aceste cuvinte îi băteau în cap, ca nişte ciocănele. „Un oarecare!” „Ce face aici?” Ce vorbă-i asta, ce fac – o iubesc pe Olga: sunt… Şi totuşi, iată, lumea îşi pune întrebarea: ce face aici? Au băgat de seamă… O, Doamne! Ce să fac? Ar trebui să…”

Nu mai vedea ce se petrece pe scenă, ce cavaleri şi ce doamne apar; orchestra cânta de zor, iar el nu auzea nimic. Arunca priviri speriate în jurul lui şi urmărea cunoscuţii din sală. Iată-i şi aici şi colo, încă şi încă, sunt pretutindeni şi toţi întreabă:

„Cine e domnul care a intrat la Olga în lojă?…” „Un oarecare Oblomov!” răspund cu toţii.

„Da, sunt un oarecare! îşi zicea el, abătut şi cuprins de sfială. Lumea mă cunoaşte, fiindcă sunt prieten cu Stolz. Ce caut la Olga? *«Dieu sait»*... Ah, iată: tinerii cei eleganţi se uită întâi la mine, apoi la loja Olgăi”.

Aruncă o privire spre lojă, binoclul Olgăi era îndreptat asupra lui.

„Doamne, Dumnezeule! Şi ea care nu-şi mai ia ochii de la mine! Ce-a găsit ea oare în persoana mea? Grozavă comoară, n-am ce zice! Mi se pare că acum arată înspre scenă.. Tinerii-aceia râd, îmi pare, se uită la mine… Doamne, Doamne!”

De emoţie începu iar să se scarpine la ceafă şi îşi schimbă un picior peste altul.

Olga îi invitase pe cei doi tineri să vină după teatru să ia un ceai la ea acasă; le făgăduise să mai cânte o dată cavatina şi-i ceruse şi lui Oblomov să vină.

„Nu, astăzi nu mă duc în ruptul capului! Trebuie să luăm cât mai repede o hotărâre, şi pe urmă… De ce nu-mi trimite oare vecinul răspunsul cerut de la ţară?… De mult aş fi plecat, logodindu-mă întâi cu Olga… Ah! Tot se mai uită la mine! Ce mă fac?!” Fără să mai aştepte sfârşitul spectacolului, plecă acasă. Încetul cu încetul însă, impresia aceasta se şterse. Când rămânea singur cu Olga, Oblomov o sorbea iar din ochi vibrând de bucurie. De faţă cu alţii o asculta cântând, reţinându-şi cu greu lacrimile de entuziasm, iar o dată întors acasă se lungea, fără ştirea Olgăi, pe divan, nu însă ca să doarmă ori să zacă ca o buturugă neînsufleţită, ci ca s-o viseze pe ea, să se joace în gând de-a fericirea şi să trăiască anticipat emoţiile unui viitor de viaţă familială, paşnică, în care Olga va străluci ca un astru, făcând să strălucească, totul în jurul său. Căutând să pătrundă viitorul mult aşteptat, pătrundea cu privirea, uneori fără să vrea, alteori

intenţionat, prin uşa întredeschisă de alături şi întrezărea coatele active ale gazdei.

Într-o zi, atât în natură cât şi în casă domnea o linişte ideală. Nici huruit de trăsură, nici zgomot de uşi trântite. În antreţel se auzea bătaia cadenţată a pendulului şi ciripitul canarilor. Dar aceasta nu tulbura liniştea, ci o înviora numai plăcut.

Ilia Ilici stătea tolănit pe divan, jucându-se cu un papuc: îl lăsa să cadă, apoi îl sălta în sus şi, după ce-l plimba puţin în dreapta şi în stânga şi-l scăpa jos, iar îl ridica cu piciorul… Zahar intră în odaie şi se opri lângă uşă.

— Ce vrei? întrebă alene Oblomov.

Zahar tăcea, privindu-l pe stăpânul său aproape din faţă, nu dintr-o parte ca de obicei.

— Ei? întrebă Oblomov, uitându-se mirat la el. Ce s-a întâmplat? E gata plăcinta?

— V-aţi găsit casă? întrebă la rândul său Zahar.

— Nu încă. Dar de ce mă-ntrebi?

— N-am apucat încă să orânduiesc toate lucrurile, vasele, hăinăria, cuferele: toate zac în cămară claie peste grămadă. Ce ziceţi, să le aşez?

— Mai stai puţin, spuse distrat Oblomov. Aştept răspuns de la ţară.

— Adicătelea, nunta o lăsaţi pe după Crăciun? zise Zahar.

— Ce nuntă? sări Oblomov, sculându-se deodată.

— Care să fie? A domniei-voastre, se-nţelege! răspunse Zahar apăsat, vorbind ca de un lucru de mult hotărât. Doară vă însuraţi!

— Eu mă-nsor?! Cu cine? întrebă înspăimântat Oblomov, căscând la Zahar nişte ochi mari, mai-mai să-l înghită.

— Cu domnişoara Ilin…

Zahar nu apucă însă nici să sfârşească vorba: Oblomov fu dintr-un salt lângă el.

— Ce spui, nenorocitule? Cine ţi-a băgat în cap una ca asta? strigă el cu glas patetic, dar stăpânit, înaintând tot mai mult spre Zahar.

— Da de ce sunt un nenorocit? Doamne, iartă-mă! spuse Zahar dând îndărăt spre uşă. Cine mi-a băgat asta în cap? Păi, încă astă-vară vorbeau slugile de la Ilinski.

— Ssst… îl sâsâi Oblomov, ridicând ameninţător un deget. Nicio vorbă!

— Parcă eu am scornit vorba asta? urmă Zahar.

— Nicio vorbă! repetă Oblomov, uitându-se crunt la el şi-i arătă uşa.

Zahar se retrase oftând de răsună toată casa.

Oblomov nu se putea dezmetici. Rămase încremenit, privind cu mare spaimă locul în care stătuse până mai adineauri Zahar. Apoi, în culmea desperării, îşi puse mâinile în cap şi se aşeză pe fotoliu.

„Lumea ştie! răsuna în capul lui. Se vorbeşte prin oficii, la bucătărie, printre slugi! Aşa am ajuns! A cutezat chiar să mă întrebe pe când e nunta. Şi mătuşa ei care nici nu bănuieşte încă nimic sau bănuieşte, poate, cu totul altceva, lucruri rele… Vai, vai, ce ar putea să creadă! Dar eu? Dar Olga?”

— Nenorocitul de mine, ce am făcut! spunea el, răsucindu-se pe divan şi îngropându-şi obrazul în pernă. Cununia! Clipa aceasta poetică din viaţa îndrăgostiţilor, cununa fericirii, să ajungă în gura slugilor, a vizitiilor, acum, când nimic nu e încă hotărât, când nu mi-a venit răspunsul de ia ţară, când portofelul mi-e gol şi nici nu mi-am găsit casă…

Începu să analizeze clipa cea poetică, dar aceasta îşi pierduse toată strălucirea ei, de vreme ce Zahar a apucat să vorbească despre ea. Oblomov vedea acum faţa cealaltă a medaliei şi, în frământarea sa, se răsucea de pe o parte pe alta, se culca pe spate, sărea în sus, făcea trei paşi prin odaie şi se culca din nou.

„Acu, dă Doamne bine! îşi zicea cu teamă Zahar în antreţelul lui. Naiba m-a pus!…”

— De unde ştiu ei? repeta Oblomov. Olga n-a vorbit deloc, eu nici nu îndrăzneam măcar să-mi rostesc cu glas tare gândurile, iar slugile au şi pus totul la cale! Iată ce înseamnă întrevederile între patru ochi, poezia zorilor şi a amurgurilor, privirile pătimaşe şi cântecele fermecătoare! Ce ţi-e şi cu poemele astea de dragoste: nu se sfârşesc niciodată cu bine! Trebuie dintâi să-ţi pui pirostriile în cap; abia după aceea poţi pluti pe nori trandafirii. O, Doamne, Doamne! Ar trebui să alerg într-un suflet la mătuşa ei, s-o iau pe Olga de mână şi să spun: „Iată logodnica mea!" Dar nu este încă gata nimic, n-am primit răspunsul de la ţară, n-am nici bani, nici casă! Nu, în primul rând trebuie să scot din capul lui Zahar această idee, să înăbuş zvonurile, ca să nu se mai întindă ca o flacără, să nu mai fie nici foc, nici fum… Nunta! Dar ce este o nuntă?"

Dădu să zâmbească, amintindu-şi poeticul ideal al nunţii, vălul lung al miresei, florile de lămâiţă, şoaptele mulţimii…

Tabloul îşi pierduse însă din strălucire… În mulţime era şi Zahar, nespălat, bădărănos, dimpreună cu toată servitorimea familiei Ilinski, privindu-i cu curiozitate rece. Apoi veneau alte imagini, cenuşii, înspăimântătoare…

— Trebuie să-i scot ideea asta din cap lui Zahar, ca să creadă că e o gugumănie, hotărî el, trecând de la o mare încordare nervoasă la chinuitoare gânduri.

Peste un ceas îl strigă pe Zahar.

Acesta se prefăcu că nu aude şi dădu să se furişeze tiptil spre bucătărie. Apucase chiar să deschidă uşa fără ca aceasta să scârţâie; căutând însă să se strecoare pe un canat, lovi cu atâta putere cu umărul pe celălalt, încât uşa se deschise de perete cu mare zgomot.

— Zahar! strigă poruncitor Oblomov.

— Ce poftiţi? întrebă Zahar din antreu.

— Vino-ncoa! spuse Ilia Ilici.

— Să vă aduc ceva? Spuneţi şi vă aduc! răspunse acesta.

— Vino-ncoace! rosti Oblomov, răspicat şi stăruitor.

— Uf, nu mă ia odată moartea! oftă răguşit Zahar, dând să pătrundă în odaie. Ei, ce doriţi? întrebă el, rămânând împotmolit în uşă.

— Vino, uite-aici! spuse Oblomov cu glas solemn şi misterios, arătându-i lui Zahar până unde să se apropie, atât de mult, încât, dacă ar fi fost s-o facă întocmai, aproape că s-ar fi aşezat pe genunchii stăpânului său.

— Cum să vin taman colea? N-am loc acolo. Da vă aud eu şi de acilea, căută să scape Zahar, înţepenindu-se lângă uşă.

— Vino aici, când îţi spun! rosti ameninţător Oblomov.

Zahar făcu un pas şi se opri în loc ca o stană de piatră, uitându-se pe fereastră la găinile ce rătăceau prin curte; peria ţepoasă a unuia din favoriţii săi era acum întoarsă spre stăpânul său. Din pricina emoţiei, Ilia Ilici se schimbase la faţă într-un singur ceas; era parcă mai tras şi ochii îi jucau neliniştiţi în cap.

„Mamă, ce o să vină!” îşi zicea Zahar, întunecându-se din ce în ce la faţă.

— Cum ai putut să-i pui stăpânului tău o întrebare atât de neghioabă? întrebă Oblomov.

„Hait, începe!” se gândi Zahar, clipind rar din ochi şi aşteptând cu inima strânsă „vorbele jalnice”.

— Te întreb: cum ai putut să-ţi bagi în cap o asemenea gugumănie? repetă Oblomov.

Zahar tăcea.

— Auzi, Zahar? Cum de ţi-ai îngăduit nu numai să crezi, dar să şi spui una ca asta?…

— Ilia Ilici, daţi-mi voie s-o chem mai bine pe Anisia… zise, drept răspuns, Zahar şi făcu un pas spre uşă.

— Cu tine vreau să vorbesc, nu cu Anisia, spuse Oblomov. Cum ai scornit o asemenea prostie?

— N-am scornit nimic, răspunse Zahar. Aşa ziceau oamenii de la Ilinski.

— Dar lor cine le-a spus?

— Eu de un' să ştiu! Katia i-a spus lui Semion, Semion lui Nikita, Nikita Vasilisei, Vasilisa Anisiei, iar Anisia – mie… spunea Zahar.

— Doamne, Dumnezeule! Toţi! rosti îngrozit Oblomov. Dar toate acestea sunt născociri, prostii, minciuni, clevetiri, auzi tu? Oblomov bătu cu pumnul în masă. Asta nu se poate!

— De ce să nu se poată? îi curmă, nepăsător, vorba Zahar. Parcă cine ştie ce lucru mare-i însurătoarea! Toată lumea se însoară, nu numai dumneavoastră.

— Toată lumea! spuse Oblomov. Ştiu că te pricepi de minune să mă pui în aceeaşi oală cu alţii, cu toată lumea! Dar aceasta nu poate fi! Şi nici n-are să se întâmple! Zici că însurătoarea nu-i mare lucru? Ia, auziţi-l! Ce este însurătoarea?

Zahar îi aruncă o privire lui Oblomov, dar văzându-i ochii aţintiţi cu mânie asupra lui, şi-o mută îndată undeva spre dreapta, într-un colţ al odăii.

— Ascultă aici, să-ţi explic eu, urmă Oblomov. „Se-nsoară, se-nsoară", vor spune prin oficii, prăvălii şi pieţe oamenii care n-au de lucru, tot felul de femei şi de copii. În asemenea împrejurare, un om nu se mai numeşte Ilia Ilici sau Piotr Petrovici, i se spune „logodnicul". Mai ieri nu s-ar fi uitat nimeni la dânsul, iar acum se zgâiesc cu toţii la el, parc-ar fi un hoţ de cai. Nu-l slăbesc o clipă, nici la teatru, nici pe stradă. Şoptesc cu toţii: „Iată-l, iată, vine logodnicul!" Şi câtă lume o să-l întâmpine zilnic, cu o mutră care de care mai tâmpită, uite, cam cum e a ta în clipa de faţă (Zahar îşi mută repede privirea din nou spre curte), căutând să spună fiecare câte o prostie, una mai gogonată ca alta. Uite-aşa începe! Iar

sărmanul logodnic trebuie să se ducă zi de zi, ca un biet nenorocit, dis-de-dimineaţă la logodnica lui, cu mănuşi galbene pe mână, spilcuit îmbrăcat, să nu se arate plictisit, să nu mănânce, nici să bea ca omul, ci să trăiască numai cu aer curat şi buchete de flori! Şi asta, trei-patru luni! Ai văzut? Pot eu să trăiesc aşa?

Oblomov se opri, vrând să vadă ce impresie îi face lui Zahar această zugrăvire a neajunsurilor însurătoarei.

— Pot să mă duc? întrebă Zahar, întorcându-se spre uşa.

— Nu, mai stai! Eşti gata oricând să răspândeşti zvonuri mincinoase, aşa că acuma stai să afli de ce sunt mincinoase.

— Ce să aflu? spuse Zahar, uitându-se pe pereţi.

— Ai uitat câtă bătaie de cap, câtă alergătură au şi logodnicul şi mireasa. Dar pentru mine, cine o să alerge pe la croitori, cizmari, tapiţer? Poate tu? Singur n-o să prididesc la toate. Toată lumea din oraş o să prindă de veste. „Aţi auzit? Oblomov se însoară!" „Ce spui! Cu cine? Cum o cheamă? Pe când e nunta?" spuse Oblomov pe diferite glasuri. Toată ziua, numai despre asta o să se vorbească! O să-mi scoată sufletul, o să cad la pat numai din pricina asta. Şi tu de colo – nunta!

Se uită din nou la Zahar.

— Să n-o chem pe Anisia? întrebă acesta.

— Pentru ce s-o chemi? Tu eşti acela care ţi-ai îngăduit să faci această nesocotită presupunere, nu ea.

— De ce m-o fi pedepsit Dumnezeu azi? spuse în şoaptă Zahar, scoţând un oftat atât de adânc, încât îi săltară şi umerii.

— Şi ce cheltuieli! urma Oblomov. Par banii, de unde? Ai văzut câţi bani am? întrebă el aproape ameninţător. Dar casa? Trebuie să plătesc aici o mie de ruble şi să închiriez alt apartament, încă trei mii şi cât o mai fi pentru reparaţiile lui! Pe urmă, trăsura, bucătarul, întreţinerea! De unde să-i iau?

— Dar alţii, care au tot trei sute de suflete, cum fac de se însoară? întrebă Zahar, dar pe dată se şi căi, căci stăpânul său aproape că sări din fotoliul său.

— Iar îmi vii cu „alţii”? Ia vezi! îl ameninţă el pe Zahar cu degetul. Alţii locuiesc în două, cel mult trei odăi. Şi iatacul, şi sufrageria, toate-s la un loc. Unii chiar dorm într-o odaie, cu copiii alături. Au o singură fată la toate. Însăşi cucoana se duce la piaţă! Vrei poate s-o facă şi Olga Sergheevna?

— La piaţă m-aş putea duce şi eu, spuse Zahar.

— Ştii tu ce venit primim noi de la Oblomovka? întrebă Oblomov. N-ai auzit ce-mi scrie vechilul? Că o să-mi trimită „ca la vreo două miişoare mai puţin”! Mai am şi drumuri de făcut, şcoli de construit… Trebuie să mă duc la ţară, şi acolo n-am unde locui, căci încă nu e casă… De însurătoare îmi arde mie? De unde ai mai scos şi asta?

Oblomov se opri. Se îngrozise singur gândindu-se la aceste sumbre perspective zugrăvite de el. Trandafirii, florile de lămâiţă, strălucirea serbării acelei zile, şoaptele de uimire ale mulţimii, totul îşi pierduse acum farmecul.

Se întunecă la faţă şi căzu pe gânduri. Apoi, încetul cu încetul, îşi reveni în fire, aruncă o privire în jurul său şi-l zări pe Zahar.

— Ce mai vrei? îl întrebă el posac.

— Dumneavoastră mi-aţi poruncit să stau, răspunse acesta.

— Pleacă! făcu Oblomov cu un gest de nerăbdare.

Zahar păşi repede spre uşă.

— Nu, mai stai! îl opri deodată Oblomov.

— Pleacă, stai! bombănea Zahar cu o mână pe uşciorul uşii.

— Cum de ai îndrăznit să răspândeşti pe socoteala mea asemenea scorneli fără nicio noimă? întrebă Oblomov în şoaptă, foarte îngrijorat.

— Când le-am răspândit, Ilia Ilici? Vai de mine! N-am spus eu, ci oamenii de la casa Ilinski au zis că, cică, boierul umblă în peţit.

— Sst!… îl sâsâi Oblomov, amenințându-l cu mâna. Nicio vorbă, niciodată! Auzi?

— Aud, răspunse speriat Zahar.

— Şi n-ai să mai repeţi niciodată gugumănia asta?

— Nu, Ilia Ilici! răspunse Zahar, care nu pricepuse nici jumătate din vorbele spuse; ştia doar atât, că-s „jalnice”.

— Atunci, bagă-ţi bine la cap: când o fi să auzi pe cineva vorbind de lucrul acesta, tu să spui: „Mofturi, n-a fost niciodată şi nici nu poate fi vorba de aşa ceva!” adăugă Oblomov în şoaptă.

— Am înţeles, îi răspunse Zahar tot în şoaptă, încet de tot.

Oblomov se mai întoarse o dată spre el şi-l amenință cu degetul. Zahar clipea speriat din ochi, retrăgându-se tiptil, în vârful picioarelor, spre uşă.

— Cine ţi-a vorbit cel dintâi de acest lucru? îi ajunse din urmă întrebarea lui Oblomov.

— Katia i-a vorbit lui Semion, Semion lui Nikita, începu în şoaptă Zahar. Nikita Vasilisei…

— Iar tu te-ai şi grăbit să le spui la toţi! Îţi arăt eu ţie! şuieră acum amenințător Oblomov. Să răspândeşti clevetiri pe seama boierului tău, ai?

— Ce-mi tot scoateţi sufletul cu vorbe de-astea jalnice? spuse Zahar. Mă duc s-o chem pe Anisia. Dânsa ştie tot…

— Ce să ştie? Spune, spune îndată!

Zahar dispăru într-o clipă pe uşă şi, cu o repeziciune neobişnuită, intră în bucătărie.

— Lasă-ţi tigăile şi marş la boier! spuse el Anisiei, arătându-i cu degetul mare uşa. Anisia trecu tigaia Akulinei, scoase poala suflecată a rochiei din brâu, se netezi cu palmele peste coapse şi, ştergându-se la nas cu degetul arătător al mâinii, se duse la boier. Îl linişti în cinci minute, spunându-i că nimeni nici n-a vorbit vreodată de

însurătoare, că ar putea chiar să se jure pe sfintele icoane şi că abia acum aude şi ea o vorbă ca asta; dimpotrivă, se spunea cu totul altceva: anume că baronul ar fi umblat s-o peţească pe domnişoară…

— Cum aşa? Baronul? sări Ilia Ilici, simţind că-i îngheaţă nu numai inima-n piept, dar şi mâinile, şi picioarele.

— Şi astea-s mofturi şi gogoşi! se grăbi să-l asigure Anisia, văzând că a nimerit din lac în puţ. I-a spus-o numai Katia lui Semion, Semion i-a spus Marfei, Marfa s-a dusă să trăncănească cu Nikita, iar Nikita a zis că: „Bine ar fi ca boierul dumneavoastră, Ilia Ilici, s-o ceară pe domnişoara noastră!…”

— Ce dobitoc mai e şi Nikita ăsta! spuse Oblomov.

— Curat dobitoc! întări Anisia. Chiar şi când merge la spatele trăsurii, parc-ar dormi întruna. Nici Vasilisa n-a crezut, urmă ea pe nerăsuflate, îi spusese dânsa încă la sânta Maria mare, iar Vasilisei însăşi dădaca îi povestise cum că domnişoara nici gând nu are de măritiş. Şi-apăi, cum să fie cu putinţă ca boierul nostru să nu-şi fi găsit mai demult mireasă, dac-ar fi umblat să se-nsoare? Încă mai deunăzi l-a văzut ea pe Samoilo şi Samoilo a râs chiar: „Ce fel de nuntă o mai fi şi asta? Nici nu seamănă, nici nu răsare. Mai curând ar aduce a înmormântare, că pe mătuşa o doare întruna capul, iar domnişoara plânge şi tace. În casă, nici gând să pregătească cineva zestre; domnişoara are o groază de ciorapi neţesuţi şi nu-i ţese nimeni. Iar săptămâna trecută, au amanetat argintăria”.

„Au amanetat argintăria? Vasăzică o duc şi ele prost cu banii!” se gândi Oblomov, plimbându-şi speriat privirea pe pereţi şi oprind-o pe nasul Anisiei, nemaiavând pe ce s-o oprească. Părea, de altfel, că tot ce vorbeşte ea îi iese nu din gură, ci pe nas.

— Ia vezi, să nu flecăreşti degeaba! spuse Oblomov, ameninţând-o cu degetul.

— Ce să flecăresc! Una ca asta nici prin gând nu-mi trece; darmite să mai şi vorbesc, trăncănea întruna Anisia. Nici nu se arată a fi aşa ceva. Să mă trăsnească Ăl de sus, dacă am mai auzit până azi vorba asta! Când mi-aţi spus-o domnia-voastră, m-am minunat, m-am spăimântat chiar atât de rău, de m-am cutremurat toată! Nuntă să fie? Da de unde! Nici nu s-a pomenit de aşa ceva. Eu una nu stau de vorbă cu nimeni, că, doar cât e ziulica de mare, tot la bucătărie stau. Cu slugile de pe la Ilinski n-am mai dat ochi de astă-primăvară; am şi uitat cum îi cheamă. Iar aici, cu cine să vorbesc? Cu proprietăreasa vorbim doar de-ale gospodăriei; cu bătrâna nici atât, că dânsa tuşeşte întruna şi mai e şi fudulă de-o ureche! Akulina e o toantă cum nu s-a mai văzut, iar rândaşul un beţivan. Ar mai fi copilaşii. Dar cu ei parcă poţi vorbi? Apoi, am şi uitat cum arată domnişoara la faţă…

— Ei, gata, gata! spuse Oblomov cu nerăbdare, făcându-i semn să plece odată.

— Cum se poate să vorbim de ceva care nici nu este? îi zicea înainte Anisia, dând să plece. Că a vorbit Nikita? Păi parcă prostul ştie ce vorbeşte? Mie nici prin gând nu-mi trec asemenea prostii. De asta-mi arde mie când nu-mi văd capul de treabă? Doamne fereşte! Jur oricând pe sfintele icoane…

Şi nasul grăitor al Anisiei dispăru după uşă, dar câteva clipe se mai auzi şi de acolo sporovăială ei.

— Vasăzică aşa! Chiar şi Anisia zice: cum să fie cu putinţă? repeta în şoaptă Oblomov, lipindu-şi palmele una de alta. O, fericire, fericire! spuse el apoi sarcastic. Ce şubredă, ce nesigură eşti! Văl de mireasă, cunună, dragoste, dragoste! Dar bani, de unde? Cu ce să trăieşti? Şi pe tine trebuie să te cumpăr iubire, bunul cel mai curat, bunul firesc al omului!

Din clipa aceea, visurile şi liniştea îl părăsiră pe Oblomov. Dormea prost, mânca puţin, privea la

toate distrat şi posomorât.

Voise să-l sperie pe Zahar, dar mai mult se speriase el singur, văzând aspectul practic al însurătoarei şi înţelegând că aceasta este un pas poetic, desigur, dar în acelaşi timp şi practic, oficial, către o realitate importantă, gravă, implicând totdeodată şi o serie de serioase îndatoriri.

Cu totul altfel îşi închipuise Oblomov convorbirea aceasta cu Zahar. Îşi aducea acum aminte cu câtă solemnitate voise să-i anunţe vestea, cum se aştepta ca Zahar să scoată un strigăt de bucurie, căzându-i la picioare; cum i-ar fi dat douăzeci şi cinci de ruble, iar Anisiei – zece…

Îşi aminti totul: freamătul de fericire din întreaga lui fiinţă, mâna Olgăi, sărutul ei pătimaş… Încremeni. „S-a veştejit, s-a trecut!” răsună deodată în sufletul lui.

— Şi acum ce are să fie?…

V

Oblomov nu ştia cum să apară în faţa Olgăi, ce-i va spune ea şi ce va răspunde el; se hotărî deci să nu se mai ducă la ea miercuri, ci să amâne revederea pe duminică, când e multă lume acolo şi n-au cum vorbi între patru ochi.

Nu voia să-i repete flecărelile slugilor, s-o tulbure zadarnic cu lucruri ce nu puteau fi îndreptate. Dar îi era greu şi să tacă, nu ştia să se prefacă faţă de ea şi, până la urmă, Olga tot avea să-i afle gândurile, chiar şi cele mai tainice şi adânc ascunse în sufletul lui.

Luând această hotărâre, se mai linişti puţin şi scrise o scrisoare la ţară vecinului pe care-l însărcinase cu afacerile sale, cerându-i stăruitor să se grăbească să-i dea un răspuns, pe care-l dorea mulţumitor.

Începu apoi să se gândească cum ar putea folosi ziua nesuferit de lungă de poimâine, care ar fi putut să fie atât de plină de prezenţa Olgăi, de convorbirea nevăzută a sufletelor lor, de cântul ei. N-a avut Zahar de lucru, trebuia să-l răscolească astfel tocmai acum!

Ca să treacă mai uşor ziua aceasta nesuferită, îşi puse în gând să se ducă la masă la Ivan Gherasimovici. Până duminică, avea destul timp să se pregătească; poate chiar că, până atunci, i-o sosi şi răspunsul de la ţară.

Veni şi ziua de poimâine.

Oblomov se trezi în lătrăturile furioase ale dulăului care dădea să-şi rupă lanţul. Un om intrase în curte şi întreba de cineva. Rândaşul îl chemă pe Zahar, iar acesta îi aduse lui Oblomov o scrisoare de la poştă.

— E de la domnişoara Ilinskaia, spuse el.

— De unde ştii? întrebă supărat Oblomov. Vorbeşti şi tu ca să nu taci!

— Vara ne veneau mereu plicuri din astea de la dumneaei, nu se lăsă Zahar.

„Să nu se fi îmbolnăvit cumva? Ce să fie?" îşi zicea Oblomov, deschizând scrisoarea.

„*Nu vreau să mai aştept până miercuri,* scria Olga. *Mi-e atât de urât fără tine, încât te voi aştepta neapărat mâine, la ora trei, în grădina de vară."*

Atât.

Şi, iarăşi, din străfundul sufletului său se ridică neliniştea, iar începu să se frământe, gândindu-se ce are să-i spună Olgăi, cu ce faţă are s-o întâmpine.

— Nu ştiu, nu pot, zicea el. Ar trebui să-l întreb pe Stolz.

Se linişti însă, zicându-şi că Olga va veni, poate, însoţită de mătuşă-sa sau de vreo alta doamnă, de pildă, de Maria Semionovna, care nu mai poate de dragul ei. Cu ele de faţă, nădăjduia să-şi poată ascunde tulburarea şi se pregătea să fie vorbăreţ şi curtenitor.

„A şi ales momentul: tocmai la prânz!" se gândea el, îndreptându-se alene spre grădina de vară.

De cum pătrunse pe aleea cea lungă, zări o femeie cu voaletă pe obraz, care se ridică de pe bancă şi porni în întâmpinarea lui.

Nici prin gând nu-i trecu că ar fi putut să fie Olga. Singură? Era cu neputinţă! N-ar fi îndrăznit

niciodată; apoi, nici n-ar fi putut găsi vreun pretext ca să plece de acasă.

Şi totuşi… semăna la mers cu Olga: picioarele-i lunecau uşor şi lin, de parcă ar fi plutit în loc să păşească; ţinea capul uşor aplecat înainte, întocmai ca ea, ca şi cum ar fi căutat din ochi ceva la picioarele ei.

Un altul ar fi recunoscut-o după pălărie sau după rochie. Dar Oblomov, chiar după ce petrecea cu Olga o dimineaţă întreagă, nu era niciodată în stare să spună apoi ce rochie sau ce pălărie purta.

În grădină, nu era aproape nimeni. Un domn în vârstă umbla grăbit, făcându-şi pesemne plimbarea prescrisă de medic; două… nu doamne, ci femei, o dădacă cu doi copii vineţi la faţă de frig…

Frunzişul se scuturase. Prin crengile dezgolite se vedea departe; ciorile croncăneau răguşit în copaci. Dar ziua era senină şi frumoasă, destul de caldă, dacă erai îmbrăcat mai gros.

Femeia cu voaletă se apropia tot mai mult.

— Ea el spuse Oblomov şi se opri speriat. Nu-i venea să-şi creadă ochilor.

— Tu eşti? Cum asta? întrebă el apucând-o de mână.

— Ce bine-mi pare că ai venit! spuse ea, fără a-i răspunde la întrebare. Credeam că nu mai vii! Începuse chiar să-mi fie teamă.

— Cum ai ajuns aici? Cum ai făcut? întreba Oblomov zăpăcit.

— Lasă astea! Ce importanţă are? Pentru ce atâtea întrebări? Ce rost au? Am vrut să te văd şi am venit, atâta tot.

Îl strângea cu putere de mână şi se uita la el, veselă şi senină, bucurându-se atât de sincer de clipa furată soartei, încât Oblomov o invidia, regretând că nu-i poate împărtăşi voioşia. Dar, oricât de îngrijorat era el, nu putu să nu-şi uite pentru o clipă toate grijile, văzându-i faţa liberă de acea expresie de concentrată gândire care juca de obicei în sprâncenele ei şi îşi găsea adăpost în

cutuliţa de pe frunte; îi apărea acum fără acea expresie de fermecătoare maturitate care îl intimidase de atâtea ori.

În clipa aceasta, faţa ei oglindea o copilăroasă încredere în soartă, în fericire, în el… Era cât se poate de drăgălaşă.

— Ce bine-mi pare! Ah, ce bine-mi pare! repeta ea, zâmbind şi uitându-se la el. Credeam că nu te mai văd astăzi. Ieri, nu ştiu de ce, mi se făcuse tare dor. De aceea ţi-am scris. Îţi pare bine?

Se uita drept în faţa lui.

— De ce eşti atât de posac astăzi? Nu-mi spui nimic? Nu te bucuri? Credeam că ai să fii nebun de fericire, când colo, parcă ai dormi. Trezeşte-te, domnule! Olga e aici, cu dumneata!

Îl împinse uşurel la o parte, cu un gest de dojană.

— Nu te simţi bine? Ce ai? stăruia Olga.

— Nimic. Sunt bine şi fericit, se grăbi el să răspundă, de teamă să nu-i smulgă o taină ascunsă în fundul sufletului. Eram numai îngrijorat la gândul că ai venit singură…

— Lasă-mi mie această grijă! răspunse ea cu un gest de nerăbdare. Era mai bine să fi venit cu *ma tante?*

— Mai bine Olga…

— Să fi ştiut, o rugam să vină, îl întrerupse Olga jignită, luându-şi mâna dintr-a lui. Credeam că, pentru tine, nu există fericire mai mare decât să fim împreună.

— Nu există şi nici nu poate exista! spuse Oblomov. Totuşi, cum de-ai venit singură…

— Să nu ne pierdem vremea cu asta! Să vorbim mai bine de altceva! răspunse ea senină şi vioaie. Ascultă-mă… Ah, am vrut să spun ceva şi am uitat…

— Poate să-mi explici cum ai ajuns aici? începu el, aruncând în jur priviri neliniştite.

— Iar începi? Cum de nu te plictiseşti să mă tot întrebi aceleaşi lucruri? Ce voiam să spun… Nu-i

nimic, o să-mi aduc aminte mai târziu. Ah, ce bine-i aici! S-au scuturat toate frunzele – *feuilles d'automne*[49] – ţii minte, la Hugo? Dincolo e soare, Neva… Să mergem spre Neva, să ne plimbăm cu barca…

— Ce spui? Doamne fereşte! Pe frigul ăsta, când n-am pe mine decât un pardesiu.

— Şi eu sunt numai în rochie. Dar n-are a face. Să mergem, să mergem!

Fugea, trăgându-l după ea. Oblomov se lăsa greu şi bombănea supărat. Fu totuşi nevoit să ia loc în barcă şi să pornească.

— Cum se face că ai venit aici singură? repeta Oblomov îngrijorat.

— Să-ţi spun cum? îl necăjea ea glumeaţă, în timp ce barca ajunse în mijlocul râului. Acuma, pot: de-aici nu vei pleca, pe când acolo, fugeai desigur…

— De ce? începu el speriat.

— Vii mâine la noi? îl întrebă ea, în loc să răspundă.

„O, Doamne! se gândi Oblomov. Parcă ar fi ghicit că nu vreau să vin."

— Vin, răspunse el cu glas tare.

— De dimineaţă, pe toată ziua?

Oblomov zăbovea cu răspunsul.

— Atunci, nu-ţi spun, zise ea.

— Vin pe toată ziua.

— Să vezi… începu ea serios. Te-am chemat azi ca să-ţi spun…

— Ce anume? întrebă el cu spaimă.

— Să vii… mâine la noi…

— Of, Doamne! o întrerupse el nerăbdător. Dar spune cum ai venit aici?

— Aici? repetă ea distrat. Cum am venit aici? Foarte simplu: am venit… Stai puţin… Dar ce să mai vorbim de asta?

Umplându-şi căuşul mâinii cu apă, i-o aruncă în faţă. Oblomov strânse din ochi şi tresări, iar Olga izbucni în râs.

— Ce rece-i apa! Mi-a îngheţat mâna. Doamne, ce bine e! Ce bucuroasă sunt! urmă ea, uitându-se în jur. Ne plimbăm şi mâine, dar plecând de-a dreptul de acasă…

— Dar acum n-ai venit de-a dreptul? De unde vii? întrebă el grăbit.

— De la un magazin, răspunse ea.

— Ce magazin?

— Cum nu ştii? Ţi-am spus încă din grădină…

— Nu, nu mi-ai spus… Oblomov era acum nerăbdător.

— Nu ţi-am spus? Ce ciudat! Am uitat. Am plecat de acasă, însoţită de un servitor şi m-am dus la un giuvaergiu…

— Şi pe urmă?

— Pe urmă… Ce biserică e asta? îl întrebă ea deodată pe barcagiu, arătând ceva în depărtare.

— Care? Aceea de colo? întrebă barcagiul.

— Smolnîi! răspunse nerăbdător Oblomov. Vasăzică, ai fost la un magazin. Şi pe urmă?

— Avea lucruri frumoase… Ah, ce brăţară am văzut!

— Nu vorbim acum de brăţară! o întrerupse Oblomov. Şi pe urmă?

— Atât, adăugă ea distrată, privind cu luare-aminte împrejurimile.

— Şi unde-i servitorul? stărui Oblomov.

— S-a dus acasă, abia dacă-i răspunse Olga cu ochii la clădirile de pe malul celălalt.

— Dar tu?

— Ce bine-i acolo! N-am putea să trecem dincolo şi noi? întrebă ea, arătând cu umbrela malul din faţă. Nu-i aşa, tu acolo stai?

— Da…

— Pe ce stradă? Arată-mi…

— Şi cum a rămas cu servitorul? cercetă mai departe Oblomov.

— Uite aşa, răspunse ea nepăsător. L-am trimis după brăţară. El s-a dus acasă şi eu am venit aici.

— Cum ai putut? spuse Oblomov, deschizând nişte ochi mari.

Părea speriat. Olga făcu şi ea, în joacă, o faţă speriată.

— Vorbeşte serios, Olga! Lasă glumele!

— Nu glumesc deloc, spuse ea liniştit. Am uitat înadins brăţara acasă, iar *ma tante* m-a rugat să mă duc la giuvaergiu. Tu n-ai fi în stare să născoceşti aşa ceva! adăugă ea foarte mândră, ca de-o ispravă mare.

— Dar dacă se întoarce servitorul? întrebă el.

— I-am lăsat vorbă să mă aştepte, că m-am dus la un alt magazin şi, între timp, am venit încoace…

— Dar dacă te-ntreabă Maria Mihailovna la ce magazin ai mai fost?

— O să-i spun că am fost la croitoreasă.

— Şi dacă o întreabă pe croitoreasă?

— Şi dacă Neva se scurge deodată toată în mare, dacă barca se răstoarnă, dacă strada Morskaia intră în pământ cu casa noastră cu tot, dacă tu încetezi deodată de a mă mai iubi… spuse Olga, stropindu-l din nou pe faţă.

— Servitorul trebuie să se fi întors, să te aştepte… zise el ştergându-se pe faţă. Hai, barcagiule, porneşte spre mal!

— Nu, nu! porunci ea barcagiului.

— La mal! Omul a venit cu siguranţă, repeta Oblomov.

— Lasă-l să vină! Nu ne-ntoarcem!

Dar Oblomov îşi impuse voinţa şi porni grăbit cu ea prin grădină. Olga, dimpotrivă, păşea încet, sprijinindu-se pe braţul lui.

— De ce te grăbeşti? îi spunea ea. Mai stai! Aş vrea să mai rămân cu tine.

Mergea şi mai încet, lipindu-se de umărul lui şi privindu-l de aproape în faţă, iar el îi vorbea, greoi şi plictisitor, despre obligaţii, despre datorie. Îl asculta distrată, cu un zâmbet languros, lăsându-şi puţin capul pe umăr şi privind fie în jos, fie din

nou drept în faţa lui, gândindu-se la cu totul altceva.

— Ascultă-mă, Olga! spuse el solemn în cele din urmă. Cu riscul de a te supăra, de a-mi atrage mustrări din partea ta, trebuie totuşi să-ţi spun neapărat că am ajuns prea departe. Datoria mea este să ţi-o spun.

— Ce să-mi spui? întrebă ea nerăbdătoare.

— Că facem foarte rău întâlnindu-ne pe ascuns.

— Asta mi-ai spus-o încă de astă-vară, spuse ea gânditoare.

— Da, dar atunci eram sub imperiul pasiunii: cu o mână te îndepărtam, iar cu cealaltă te reţineam. Tu aveai încredere în mine… iar eu… parcă… te-aş fi înşelat. Pe atunci, iubirea noastră era încă ceva nou…

— Iar acum a încetat de a mai fi un lucru nou ţi începe să te plictisească…

— Vai, nu, Olga! Eşti nedreaptă. Îţi spun că era ceva nou pentru mine şi de aceea n-aveam timp, era cu neputinţa să urmez sfatul raţiunii. Am remuşcări cumplite: eşti tânără, cunoşti prea puţin oamenii, lumea, şi apoi, eşti atât de curată la suflet, iubirea ta e atât de pură, încât nici nu-ţi trece prin cap cât de condamnabilă este purtarea noastră, şi mai cu seamă a mea.

— Şi, mă rog, ce facem noi? îl întrebă ea, oprindu-se în loc.

— Mă mai întrebi? Tu o înşeli pe mătuşa ta, pleci pe ascuns de acasă, te întâlneşti cu un bărbat… Încearcă numai să spui toate acestea de faţă cu musafirii, duminică.

— Şi de ce n-aş spune? rosti ea liniştit. Cred chiar c-o să spun…

— Şi ai s-o vezi, urmă el, pe mătuşa ta leşinând, doamnele repezindu-se pe uşă afară, iar bărbaţii uitându-se la tine cu îndrăzneală şi subînţelesuri…

Olga rămase pe gânduri.

— Dar suntem doar logodiţi! răspunse ea.

— Da, dragă Olga, spuse Oblomov, strângându-i mâinile într-ale lui, tocmai de aceea trebuie să fim cât mai severi cu noi înşine, cât mai prudenţi, la orice pas. Vreau să te pot duce cu mândrie la braţ pe această alee, în văzul tuturor, iar nu pe ascuns; vreau ca toate privirile să se plece în faţa ta cu respect, nicidecum să se îndrepte spre tine cu îndrăzneală şi subînţelesuri; vreau ca în nicio minte să nu se nască bănuiala că o fată mândră ca tine ar putea să-şi piardă capul şi, târâtă de pasiune, uitând ruşinea şi buna creştere, să-şi calce datoria…

— Nu mi-am uitat nici ruşinea, nici buna creştere, nici datoria! răspunse ea cu mândrie, trăgându-şi mâna.

— Ştiu, ştiu prea bine, îngerul meu nevinovat, dar nu eu sunt cel care vorbeşte astfel; aşa vor vorbi oamenii, lumea, şi nu-ţi vor ierta niciodată acest lucru. Pentru Dumnezeu, înţelege şi tu ce vreau! Vreau ca, în ochii lumii, tu să rămâi curată, neprihănită, cum eşti într-adevăr.

Olga umbla în tăcere, îngândurată.

— Înţelege pentru ce ţi-o spun: vei fi nenorocită şi toată răspunderea va cădea asupra mea. Lumea va spune că am căutat să te seduc, că-ţi ascundeam intenţionat prăpastia care te pândea. Eşti curată şi calmă cu mine, dar vei putea oare să convingi lumea că aşa este? Cine te va crede?

— Ai dreptate! spuse ea tresărind. Atunci, ascultă! adaugă ea hotărâtă, să spunem totul lui *ma tante,* ca să ne binecuvânteze chiar mâine.

Oblomov se făcu alb la faţă.

— Ce-i cu tine? întrebă ea.

— Aşteaptă puţin, Olga! Pentru ce să ne grăbim aşa? adăugă el grăbit, îi tremurau buzele.

— N-ai fost tu acela care, acum două săptămâni, mă grăbeai să spun? întrebă ea, privindu-l rece şi cu luare-aminte.

— Da, dar atunci nu m-am gândit la pregătirile care sunt de făcut, şi sunt multe! spuse el cu un

oftat. Să aşteptăm cel puţin scrisoarea de la ţară.

— Pentru ce s-o mai aşteptăm? Oare felul răspunsului ar putea să-ţi schimbe hotărârea? întrebă ea, uitându-se la el şi mai cu luare-aminte.

— Ce idee! Nu. Totuşi, este nevoie de el, din diferite consideraţii: trebuie doar să-i spunem mătuşii pe când va fi nunta. Cu ea nu vom discuta despre amor, ci despre lucruri pentru care nu sunt încă pregătit deloc.

— Atunci, îi spunem de îndată ce vei primi scrisoarea, iar, între timp, toată lumea să ştie că suntem logodiţi, ca să ne putem vedea zilnic. Mi-e urât, adăugă ea. Mă plictisesc de moarte în zilele astea lungi; toată lumea a băgat de seamă, toţi mă plictisesc, fac aluzii la tine… M-am săturat!

— Aluzii la mine? bâigui Oblomov.

— Da, mulţumită Sonicikăi.

— Ei vezi, vezi? N-ai vrut să mă asculţi atunci, te-ai supărat chiar!

— Ce să văd? Nu văd nimic, afară doar că eşti un fricos… Mie nu mi-e teamă de aluzii.

— Nu fricos, ci numai prudent. Dar, pentru Dumnezeu, să plecăm de aici, Olga! Priveşte, se apropie o trăsură. N-o fi cineva cunoscut? Ah! Mă trec mii de năduşeli… Să mergem, să mergem!… spunea el speriat, molipsind-o şi pe ea cu temerile sale.

— Da, să plecăm cât mai repede! spuse şi ea în şoaptă grăbită.

Porniră aproape fugind pe alee până la capătul grădinii, fără a mai scoate vreo vorbă. Oblomov arunca în dreapta şi-n stânga priviri neliniştite, iar Olga îşi ţinea capul plecat şi îşi ascunsese faţa cu voaleta.

— Atunci, pe mâine! spuse ea, când ajunseră în dreptul magazinului unde o aştepta servitorul.

— Nu, mai bine pe poimâine… sau, şi mai bine, vineri sau sâmbătă, răspunse el.

— De ce?

— Să vezi, Olga… mă tot gândesc: poate că, până atunci, soseşte şi scrisoarea.

— Fie! Dar mâine, vino totuşi la masă, ai auzit?

— Da, da, bine, bine! adăugă el grăbit, în timp ce Olga intra în magazin.

„O, Doamne, unde am ajuns! Ce piatră mi-a căzut deodată pe suflet! Ce mă fac acum? Sonicika! Zahar! Tinerii cei eleganţi!…”

VI

Nu băgă de seamă că Zahar i-a servit prânzul rece de tot, nici nu ştiu cum a ajuns în pat şi adormi adânc, buştean.

A doua zi se cutremură la gândul că trebuia să se ducă la Olga. Cum putea s-o facă? Îşi închipui deodată atât de viu cum se va uita toată lumea la el, cu înţeles.

Şi aşa portarul îl întâmpina mereu într-un chip deosebit de prietenos. Când se întâmpla să ceară un pahar de apă, Semion se repezea mult prea grăbit să i-l aducă, iar Katia şi dădaca îl petreceau cu un zâmbet duios.

„Logodnicul, logodnicul!" părea să citească el în ochii tuturor. Când colo, nici nu ceruse încă consimţământul mătuşii, n-avea niciun ban în pungă, nu ştia când şi cât anume va putea să aibă, nici cât venit va primi anul acesta de la ţară. Nici casă măcar n-avea la moşie. Halal logodnic!

Până la primirea ştirilor îmbucurătoare de la ţară, hotărî să nu se mai vadă cu Olga decât duminicile, de faţă cu lumea. De aceea, a doua zi dimineaţa nu făcu nicio pregătire de mers la Olga.

Nu se bărbieri, nici nu se îmbrăcă; frunzărea alene ziare franţuzeşti pe care le împrumutase, cu o săptămână înainte, de la familia Ilinski, fără să se uite din cinci în cinci minute la ceas, nici să se încrunte văzând că acele lui înaintează prea încet.

Cu ghidul că boierul n-are să-şi ia, ca de obicei, masa acasă, Zahar şi Anisia nici nu-l întrebară ce

să gătească.

Le trase o ceartă, declarând că nu-i adevărat că mănâncă în fiecare miercuri la familia Ilinski, că astea-s „clevetiri", căci, până acum, a luat totdeauna masa la Ivan Gherasimovici şi că, de acum înainte, în afară de duminică – şi încă nu în fiecare duminică – are să ia prânzul acasă.

Anisia se repezi într-un suflet la piaţă să cumpere măruntaie pentru supa preferată a lui Oblomov.

Copiii gazdei veniră la el: verifică adunările şi scăderile făcute de Vanea şi găsi două greşeli. Maşei îi linie caietul şi-i scrise nişte litere mari; pe urmă stătu să asculte cântecul canarilor, privind prin uşa întredeschisă coatele proprietăresei, în neîncetată mişcare.

Pe la ceasurile unu trecute, ea-l întrebă de după uşă dacă n-ar vrea să îmbuce ceva: făcea tocmai nişte brânzoaice. Îi trimise câteva brânzoaice calde şi un păhăruţ de rachiu de coacăze.

Ilia Ilici se mai linişti puţin. Căzu într-un fel de toropeală, din care nu mai ieşi până aproape de masă.

Abia se întinsese după prânz pe divanul lui şi începuse să moţăie, biruit de somn, când uşa dinspre apartamentul proprietăresei se deschise şi intră Agafia Matveevna cu două grămezi mari de ciorapi în braţe.

Le aşează pe două scaune, iar Oblomov sări de pe canapea şi-i oferi un al treilea, pentru dânsa. Nu voia însă să stea jos: nu intra în obiceiurile ei. Toată ziua era în picioare, veşnic în mişcare, veşnic cu grijile casei.

— V-am ales astăzi ciorapii, spuse ea. Sunt cincizeci şi cinci de perechi, dar aproape toţi vechi…

— Ce drăguţ din partea dumitale! spuse Oblomov apropiindu-se de ea şi apucând-o în glumă, uşurel, de coate.

Agafia Matveevna zâmbi.

— De ce atâta osteneală? Îmi pare rău.

— Nu-i nimic. Asta-i treaba noastră, a gospodinelor. Dumneavoastră n-are cine să vi-i aleagă, iar mie-mi face plăcere, urmă ea. Iată, aici sunt douăzeci de perechi proaste de tot; nici nu mai face să le cârpeşti.

— Aruncă-i pe toţi, te rog! Ce să-ţi baţi dumneata capul cu rupturile astea! Pot să-mi cumpăr alţii…

— Cum să-i arunc? Pentru ce? Ăştia de-aici îi mai putem încăputã. Şi începu grăbit să pună deoparte o pereche de ciorapi după alta.

— Ia loc, te rog! De ce stai în picioare? o pofti el.

— Nu. Vă foarte mulţumesc. N-avem timp de stat, răspunse ea, ferindu-se de scaun. Azi spălăm: trebuie să strâng rufele.

— Eşti o gospodină minunată! spuse el, lăsând să-i zăbovească privirea pe gâtul şi sânii femeii.

Proprietăreasa zâmbi.

— Ei, cum rămâne? întrebă ea. Să vă încăputez ciorapii? Pot să comand aţă şi bumbac? Ne aduce o bătrână de la ţară. Aici nu face să cumperi: totul e putred.

— Mă rog, dacă vrei să fii atât de bună, spuse Oblomov. Numai că, la drept vorbind, mi-e şi ruşine că-ţi dai atâta osteneală pentru mine.

— Nu face nimic. Asta-i treaba noastră. Uitaţi-vă! Ăştia de-aici îi încăputez eu, iar ceştialalţi îi dau bunicii. Mâine vine pe la noi cumnată-mea; seara, tot nu avem ce face şi atunci lucrăm. Chiar şi Maşa mea a început să împletească, numai că trage mereu andrelele afară: prea sunt mari pentru mânuţele ei.

— Şi Maşa a început să împletească? întrebă Oblomov.

— Zău aşa!

— Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc! spuse Oblomov, uitându-se la ea cu aceeaşi plăcere cu care se uitase dimineaţa la brânzoaica cea caldă. Îţi

mulţumesc foarte mult şi n-o să rămân dator, mai cu seamă faţă de Maşa: îi cumpăr nişte rochiţe de mătase; o îmbrac ca pe o păpuşă.

— Vai de mine, lăsaţi! Pentru ce să-mi mulţumiţi atât? Şi ce să facă Maşa cu rochiţe de mătase? La ea nu ţin nici cele de stambă. Praf le face pe toate, mai cu seama ghetele; nu pridídim cu cumpăratul.

Se ridică şi luă ciorapii.

— Unde te grăbeşti aşa? întrebă el. Mai stai puţin! N-am nicio treabă.

— Lăsaţi, oi sta eu altă dată, în zi de sărbătoare. Poftiţi şi dumneavoastră pe la noi, să luaţi o cafeluţă! Acum avem de spălat: mă duc să văd ce face Akulina, dacă s-a apucat…

— Ei bine, nu îndrăznesc să te reţin, spuse Oblomov, uitându-se la spinarea şi la braţele ei.

— V-am scos şi halatul din cămăruţă, urmă ea. S-ar putea repara şi spăla: e o stofă aşa de bună! Îl mai puteţi purta multă vreme.

— Degeaba! Nu-l mai port. M-am dezvăţat. Nu mai am nevoie de el.

— Nu-i nimic. Lăsaţi totuşi să-l spele. Poate că-l îmbrăcaţi vreodată… Până la nuntă! spuse ea zâmbind şi închizând uşa în spatele ei.

Lui Oblomov îi pieri deodată somnul. Ciuli urechile şi holbă ocini.

— Chiar şi dânsa ştie, ştie tot! spuse el, căzând pe scaunul pregătit pentru Agafia Matveevna. O, Zahar, Zahar!

Şi o cascadă de „vorbe jalnice” porni iar să se reverse asupra lui Zahar, iar veni Anisia, cu nasul ei şi spuse că ea „pentru cea dintâia oară o aude pe proprietăreasă vorbind de nuntă, că nici n-a pomenit de aşa ceva în vorba cu dânsa, şi ce nuntă să fie? Se poate una ca asta? O fi scornit-o ucigă-l crucea. S-o înghită pământul dacă n-o fi aşa! Şi proprietăreasa e gata să jure pe sfintele icoane că nici n-a auzit vreodată despre domnişoara Ilinski, poate s-o fi gândit la altă mireasă…”

Anisia mai spuse multe, atât de multe că, în cele din urmă, Ilia Ilici începu să dea din mâini, s-o facă să tacă odată. Iar când, a doua zi, Zahar se ceru să-i lase la casa cea veche, în strada Gorohovaia, în vizită, Oblomov îi dădu el „vizită”, de nu ştiu pe unde să iasă mai repede.

— Ce-i de acolo n-au aflat încă nimic şi tu vrei să-i umpli de zvonuri? Stai acasă! adăugă amenințător Oblomov.

Ziua de miercuri trecu, joi, Oblomov primi din nou, prin poştă, o scrisoare din partea Olgăi, care-l întreba ce s-a întâmplat de n-a venit s-o vadă. Îi scria că a plâns toată seara şi că aproape n-a dormit noaptea.

— Plânge! Nu doarme noaptea! Îngerul meu! exclamă Oblomov. O, Doamne! De ce mă iubeşte? De ce o iubesc? De ce ne-am întâlnit? Numai Andrei e de vină: el ne-a îmbolnăvit de dragoste, ca de un soi de vărsat, pe amândoi. Viaţă mai e asta, cu atâtea emoţii şi griji? Când o să am odată parte de linişte, de fericirea cea liniştită?

Se lungea pe pat, scoţând suspine zgomotoase, se scula iar, ieşea chiar axară în stradă, frământându-se în căutarea unei norme de viaţă, a unei existenţe bogate în conţinut şi care totodată să curgă lin, zi de zi, picătură de picătură, în contemplarea mută a naturii, printre întâmplările liniştite, cu mers încet şi tărăgănat, ale unei vieţi de familie paşnice şi pline. Nu-i plăcea să-şi închipuie viaţa ca un râu larg, năvalnic, cu valuri frământate, aşa cum o vedea Stolz.

— O astfel de viaţă, spunea Oblomov, e ca o boală, un fel de friguri, cu salturi peste stânci ascunse, cu ruperi de zăgazuri, cu inundaţii…

Îi scrise Olgăi că a răcit puţin deunăzi în grădina de vară şi, deci, a fost nevoit să ia ceai fierbinte şi să stea acasă două zile; acum însă e bine de tot şi speră s-o revadă duminică.

Primi un răspuns în care Olga îl lăudă că se îngrijeşte, îi sfătuia să rămână acasă chiar şi

duminică dacă va fi nevoie şi adăuga că preferă să se plictisească toată săptămâna, numai să-şi vadă el de sănătate.

Răspunsul îl aduse Nikita, chiar omul care, după spusele Anisiei, ar fi fose cel mai vinovat de răspândirea zvonurilor. Aduse din partea domnişoarei şi nişte cărţi noi, cu recomandarea din partea Olgăi să fie citite şi, când o fi să se revadă, Oblomov să-i spună dacă face să le citească şi ea.

Îi cerea să răspundă cum o mai duce cu sănătatea. După ce scrise răspunsul, Oblomov îi dădu singur scrisoarea lui Nikita şi-l însoţi până afară, în curte, petrecându-l cu ochii până la portiţă, ca nu cumva să dea pe la bucătărie şi să repete acolo „clevetirile" şi nici Zahar să nu se ia după el, să-l petreacă până în stradă.

Era bucuros de propunerea Olgăi de a-şi vedea de sănătate şi de a nu veni duminică şi-i scrise că, într-adevăr, ca să se întremeze bine, trebuie să mai stea câteva zile acasă.

Duminică se duse în vizită la proprietăreasă, unde i se oferi cafea şi plăcinte calde, iar pe la prânz îl trimise pe Zahar, pe malul celălalt, în oraş, să aducă bomboane şi îngheţată pentru copii.

Zahar ajunse cu greu înapoi acasă, luând o barcă: podurile fuseseră ridicate şi Neva, pe cale de a îngheţa. Oblomov nici nu putea să se gândească să meargă miercuri la Olga.

Desigur, ar fi putut să se repeadă îndată pe malul celălalt, să stea câteva zile la Ivan Gherasimovici şi să se ducă în fiecare zi, poate chiar să ia zilnic masa, la Olga.

Ar fi avut un pretext minunat: l-a prins îngheţul pe malul celălalt şi n-a putut să se întoarcă.

Acesta a şi fost primul gând al lui Oblomov, care dădu chiar repede să se scoale. Dar, după câteva clipe de gândire, se culcă din nou, încet, cu faţa îngrijorată şi un suspin adânc.

„Nu. E mai bine să sa liniştească bârfelile, străinii care vin în casa Olgăi să mai uite puţin de

el, să nu-l mai vadă acolo în fiecare zi, decât atunci când logodna lor va fi oficială”-

— Mi-e greu să aştept, dar n-am încotro! adaugă el cu un oftat, apucându-se de cărţile trimise de Olga.

Citi vreo cincisprezece pagini. Apoi veni să-l cheme Maşa: se duceau cu toţii pe malul Nevei, să vadă cum îngheaţă râul. Se duse şi Oblomov şi se întoarse tocmai la ceai.

Aşa se scurgeau zilele: Ilia Ilici se plictisea, citea, se plimba pe stradă, iar acasă mai strecura când şi când o privire prin uşa proprietăresei, ca să-i mai treacă de urât, schimbând o vorbă-două cu ea. Într-o zi, chiar îi măcină vreo trei funturi de cafea, cu atâta râvnă, încât toată fruntea i se broboni de sudoare.

A încercat să-i dea o carte să citească. Gazda, mişcând încetişor din buze, citi în gând titlul şi-i înapoie cartea, spunând că are să i-o ceară de sfintele sărbători, când l-o pune pe Vanea al ei s-o citească cu glas tare; atunci are să asculte şi bunica. Acum însă, n-are vreme de citit.

Între timp, peste Neva îngheţată fură aşternute podeţe de scânduri şi, într-o bună zi, lătratul desperat al câinelui ce se smucea în lanţ vesti o a doua venire a lui Nikita cu un bileţel, întrebări asupra sănătăţii şi o carte.

Temându-se să nu fie, la rândul său, nevoit să treacă peste podeţe, pe malul celălalt, Oblomov se ascunse de Nikita şi trimise vorbă că are o mică umflătură în gât, nu îndrăzneşte încă să iasă la aer şi că „destinul cel crud îi mai răpeşte câteva zile fericirea de a o putea vedea pe scumpa lui Olga”.

Îi porunci cu străşnicie lui Zahar să nu care cumva să flecărească cu Nikita şi-l petrecu pe acesta din urmă cu privirea până la portiţă, iar pe Anisia o ameninţă cu degetul, când aceasta îşi scoase nasul afară din bucătărie, vrând să-l întrebe ceva pe Nikita.

VII

Astfel mai trecu o săptămână. Dimineaţa, cum se scula, Oblomov întâi şi întâi întreba, cu oarecare nelinişte, dacă podurile au fost refăcute.

I se răspundea: „Nu încă”, şi atunci îşi petrecea ziua în pace, ascultând bătăile pendulei, hârâitul râşniţei de cafea şi ciripitul canarilor.

Puii nu mai piuiau demult sub fereastra lui: crescuseră, se făcuseră găini şi stăteau ascunse prin coteţe. Nu apucă să citească cărţile trimise de Olga. Cea pe care o începuse sta pe masă de câteva zile, deschisă la pagina 105, cu scoarţele în sus.

În schimb, se ocupa tot mai mult de copiii proprietăresei. Vanea era un băieţel atât de isteţ – ţinea minte, după a treia lecţie, toate principalele oraşe din Europa – încât Ilia Ilici îi făgădui să-i cumpere un mic glob pământesc, de îndată ce va putea trece pe malul celălalt. Maşenka îi tivi trei batiste, ce-i drept, destul de prost: în schimb, era atât de drăgălaşă cum lucra cu mânuţele ei mici, şi cum venea tot mereu să-i arate fiece bucăţică tivită.

Cu proprietăreasa intra mereu în vorbă, de cum îi zărea coatele prin uşa crăpată. Ajunsese chiar să recunoască, după mişcările lor, ce face gazda: dacă cerne făină, râşneşte ceva sau calcă rufe.

Încercă să vorbească şi cu bunica, dar aceasta nu putea niciodată sa ducă o conversaţie până la capăt: se oprea în mijlocul unei vorbe, proptindu-se cu pumnul în perete, se îndoia de şale şi se

pornea pe tuşit, ca pe o muncă grea; pe urmă gemea, şi aşa lua sfârşit orice convorbire.

Numai pe „frăţior” nu-l vedea deloc sau, cel mult, îl zărea cu pachetul cel mare sub braţ, trecând prin faţa geamului; prezenţa lui nici nu se simţea în casă. Iar când, într-o bună zi, Oblomov intră din întâmplare în odaia în care toată familia se strânsese la masă, fratele proprietăresei se şterse în grabă pe gură şi se retrase în cămăruţa sa.

Într-o dimineaţă, când Oblomov abia se trezise, senin şi fără griji, şi începuse să-şi bea cafeaua, Zahar îl vesti deodată că podurile au fost refăcute. Oblomov simţi o strângere de inimă.

— Şi mâine e duminică, îşi zise el. Trebuie să mă duc la Olga, să îndur toată ziua privirile curioase şi pline de înţeles ale străinilor, iar apoi s-o anunţ că am de gând să vorbesc cu mătuşa.

Se afla însă exact în acelaşi punct de plecare, din care i se părea cu neputinţă să se urnească.

Îşi închipuia foarte limpede cum are să fie declarat logodnic, cum a doua şi a treia zi vor veni tot felul de cucoane şi de bărbaţi, cum va deveni deodată obiectul curiozităţii generale, cum se va da un dineu oficial şi lumea va bea în sănătatea lui. Iar apoi… apoi, conform drepturilor şi îndatoririlor unui logodnic, îi va aduce logodnicei sale un cadou…

— Un cadou! îşi zise el cu spaimă şi izbucni într-un râs amar.

Un cadou! Şi el care n-avea decât două sute de ruble în buzunar! Chiar de ar fi să i se trimită bani de la ţară, aceasta s-ar întâmpla tocmai pe la Crăciun, poate chiar şi mai târziu, după ce se va vinde grâul; iar când îl vor vinde, cât grâu e acolo şi câţi bani se vor putea realiza din vânzare, toate acestea urma să i le lămurească scrisoarea care nu mai venea. Ce era de făcut? Adio odihna cea de două săptămâni!

În mijlocul tuturor acestor griji şi preocupări, închipuirea lui îi zugrăvea chipul frumos al Olgăi,

sprâncenele ei dese, expresive, ochii atât de deştepţi, albaştri-cenuşii, căpşorul ei cu părul împletit şi strâns jos, la ceafă, aşa încât să prelungească şi să desăvârşească nobleţea liniei trupului de la cap la umeri şi până la mijlocelul ei.

Dar îndată ce se simţea cuprins de freamătul iubirii, se şi prăvălea asupra lui, ca o piatră, gândul cel apăsător: ce să facă, cum să rezolve problema nunţii, de unde să ia bani şi cu ce să trăiască pe urmă?

„Să mai aştept puţin; poate că scrisoarea are să-mi vină mâine sau poimâine". Şi se apucă să calculeze cam când să fi sosit la ţară scrisoarea lui, cât să fi zăbovit vecinul şi câte zile îi trebuie răspunsului să vină.

„Trebuie să sosească în trei, cel mult patru zile; să mai amân până atunci vizita la Olga, hotărî el. Cu atât mai mult, cu cât nu cred să ştie că podurile au fost refăcute…"

— Katia, s-au refăcut podurile? o întrebă, în aceeaşi dimineaţă, trezindu-se din somn, Olga pe jupâneasa ei.

Oblomov nici nu bănuia că întrebarea aceasta se repeta zi de zi.

— Nu ştiu, domnişoară. Nu l-am văzut azi nici pe vizitiu, nici pe rândaş, iar Nikita nu ştie.

— Niciodată nu ştii nimic din ce mă interesează! spuse nemulţumită Olga, stând în pat, cu ochii la lănţişorul ce-l purta la gât.

— Lăsaţi că aflu îndată, domnişoară! N-am îndrăznit să plec, mă gândeam că vă treziţi acuşi; altfel, demult aş fi dat o fugă.

Şi Katia dispăru din odaie.

Iar Olga trase sertarul măsuţei şi scoase din el ultimul răvaş primit de la Oblomov. „E bolnav, sărăcuţul, se gândi ea cu grijă. E singur, se plictiseşte… Uf, Doamne, când o să…"

Nu-şi sfârşi gândul, când Katia năvăli în odaie, îmbujorată la faţă.

— S-au refăcut! S-au refăcut chiar în noaptea asta! spuse ea cu bucurie şi, prinzând-o în braţe pe domnişoara care sărise într-o clipă din pat, îi aduse o bluză şi împinse spre ea nişte papuci mititei. Olga trase în grabă sertarul, scoase ceva şi-i strecură Katiei în palmă, iar Katia îi sărută mâna. Toate acestea – săritura din pat, bănuţul strecurat Katiei şi sărutul pe mâna domnişoarei – se petrecură într-o singură clipă. „Ah, mâine e duminică; se nimereşte de minune! Are să vină!" se gândi Olga şi se îmbrăcă în grabă. Îşi luă ceaiul şi porni, împreună cu mătuşa ei, prin prăvălii.

— *Ma tante,* să mergem mâine la liturghie la mănăstirea Smolnâi! se rugă ea.

Mătuşa strânse ochii, se gândi puţin, apoi spuse:

— Mergem dacă vrei tu. Dar e atât de departe, *ma chère.* Ce ţi-a venit tocmai acum, în toiul iernii?

Olgăi îi venise acest gând numai pentru că biserica aceea i-o arătase Oblomov în ziua când s-au plimbat cu barca şi acum ar fi vrut să se roage acolo… pentru el, pentru sănătatea lui, ca s-o iubească şi să fie fericit cu ea, ca… să se sfârşească odată cu această stare de nehotărâre, de nesiguranţă… Sărmana Olga!

Veni şi ziua de duminica. Cu multă măiestrie, Olga potrivi toată masa pe gustul lui Oblomov.

Se îmbrăcă cu o rochie albă, ascunzând sub dantelă brăţara primită de la el, se pieptănă aşa cum îi plăcea lui. Încă din ajun, poruncise să fie acordat pianul, iar dimineaţa încercă să cânte „*Casta diva".* Glasul ei suna atât de plin, cum nu sunase încă niciodată în vacanţă. Apoi începu să aştepte.

Baronul o găsi aşteptând şi-i spuse că e din nou tot atât de frumoasă cum fusese vara, numai că a mai slăbit puţin.

— Te-ai resimţit vădit de lipsa aerului de la ţară şi de viaţa ceva mai puţin regulată, spuse el.

Scumpa Olga Sergheevna, dumneata ai absolută nevoie de aerul câmpiilor de la ţară.

Îi sărută mâna de câteva ori, lăsând chiar o pată măruntă de la mustaţa lui cănită pe degetele ei.

— Da, aerul de la ţară, îi răspunse ea gânditoare, cam distrată, nu lui, ci poate altcuiva.

— *À propos,* adăugă el, fiindcă veni vorba de ţară, luna viitoare se va termina procesul dumitale şi, în aprilie, te vei putea duce să-ţi vezi moşia. Nu e prea mare, dar e situată – o minune! O să rămâi mulţumită. Şi ce casă! Ce grădină! Ai acolo un chioşc pe un deal; are să-ţi placă. O vedere spre râu!… Dumneata nu mai ţii minte, căci aveai cinci ani când *papa* al dumitale a plecat de acolo, luându-te cu dânsul.

— Ah, ce bine o să-mi pară! spuse ea şi căzu pe gânduri.

„E lucru hotărât, se gândi ea. Acolo ne vom duce noi doi. Dar el nu trebuie să ştie mai înainte ca…”

— Luna viitoare, domnule baron? întrebă ea cu vioiciune. E adevărat?

— Tot atât de adevărat ca şi faptul că, frumoasă oricând, astăzi eşti de-a dreptul minunată! spuse el şi trecu la mătuşa.

Olga rămase pe locul ei, visând la fericirea apropiată; dar nu se hotăra să-i vorbească lui Oblomov de această veste bună, de planurile ei viitoare.

Voia să urmărească până la urmă schimbarea pe care dragostea avea s-o producă în sufletul lui adormit; voia să-l vadă cu desăvârşire dezbărat de jugul acesta apăsător, răpit de fericirea apropiată, venind plin de bucurie, zburând, să depună la picioarele ei răspunsul bun primit de la ţară; îşi închipuia cum vor alerga amândoi la mătuşa, iar apoi…

Apoi, ea avea să-i spună deodată că şi ea, la rândul ei, are o moşie, cu grădină, cu chioşc, cu

privelişte spre râu, şi o casă gata de locuit, că trebuie să plece întâi acolo şi apoi la Oblomovka.

„Nu, nu doresc un răspuns bun de la ţară, se gândi ea. Are să devină mândru şi nici n-o să se bucure aflând că am şi eu moşia mea, casă, grădină… Nu, mai bine să vină la mine necăjit, cu o scrisoare neplăcută, vestindu-mi că la ţară totul e în neregulă, că trebuie să se ducă acolo singur. Se va repezi acolo într-un suflet, va da la Oblomovka dispoziţiile necesare, uitând multe lucruri, fără pricepere, alandala şi apoi va porni, tot atât de repede, îndărăt, şi aici va afla deodată că nici nu era nevoie să se grăbească, căci este o casă, o grădină şi un chioşc cu privelişte frumoasă, că au unde locui şi fără Oblomovka lui… Da, da, pentru nimic în lume n-are să-i spună! Lasă-l să se ducă acolo, să se pună în mişcare, să se trezească puţin din toropeala lui, făcând totul pentru ea, în numele fericirii lor viitoare! Sau nu: de ce să-l trimită la ţară, de ce să se despartă? Mai bine, când o veni la ea îmbrăcat de drum, trist şi palid, ca să-şi ia rămas bun pe o lună, ea are să-i spună deodată că nu este nevoie să se mai ducă acolo până la vară, că atunci vor pleca împreună…”

Visând astfel, se duse repede la baron şi-l preveni cu multă dibăcie să nu comunice deocamdată vestea adusă nimănui, dar absolut *nimănui.* Sub acest *nimănui,* îl subînţelegea numai pe Oblomov.

— Da, da, de ce s-o spunem?! întări acesta. Poate, cel mult, lui *monsieur* Oblomov, dacă o veni vorba…

Stăpânindu-se cu greu, Olga răspunse nepăsător:

— Nu, nici lui să nu-i spuneţi.

— Dorinţa dumitale, o ştii prea bine, e pentru mine lege… adăugă curtenitor baronul.

Olga avea în firea ei şi un pic de viclenie. Dacă voia neapărat să se uite la Oblomov de faţă cu alţii, se uita mai întâi la alţi trei inşi, pe rând, şi numai pe urmă la el.

Câte combinaţii, şi totul numai pentru Oblomov. De câte ori au înflorit pe obrajii ei cei doi bujori! De câte ori n-a atins ea câte o clapă a pianului, ca să-şi dea seama dacă nu este cumva acordat prea sus, ori ca să mute notele dintr-un loc într-altul. Dar Oblomov zăbovea! Ce-o fi însemnând asta?

Se făcu ora trei, apoi patru, şi el tot nu venea! Pe la patru şi jumătate, frumuseţea ei începu să-şi piardă din strălucire: era ca o floare care se ofileşte şi când se aşezară cu toţii la masă, arăta palidă de tot.

Ceilalţi nu ziceau nimic: nu băgaseră nimic de seamă. Mâncau liniştiţi felurile gătite pentru el şi vorbeau nepăsători şi veseli.

Trecu şi ora mesei, veni seara – fără Oblomov. Până la zece, Olga trăi mii de emoţii, trecând de la nădejde la teamă; la ora zece, se retrase în odaia ei.

La început, revărsă, în gând, pe capul lui Oblomov tot amarul inimii ei; n-a fost sarcasm, n-a fost vorbă grea din vocabularul ei pe care să nu i-o fi aruncat în gând.

Apoi, deodată, îşi simţi întreaga făptură cuprinsă de un val de căldură, apoi de un frig ca de gheaţă.

„E bolnav, e singur. Nu poate nici măcar să-i scrie…” o străfulgeră gândul.

Această convingere puse deplină stăpânire asupra ei, alungându-i somnul. Aţipi vreo două ceasuri, înfrigurată, aiurind în somn, dar dimineaţa se sculă, deşi foarte palidă, totuşi liniştită şi plină de hotărâre.

Luni dimineaţa, proprietăreasa îşi trecu capul prin faţa biroului lui Oblomov şi-i spuse:

— O fată întreabă de dumneavoastră.

— De mine? Cu neputinţă! răspunse Oblomov. Unde este?

— Aici. A greşit şi a intrat prin uşa noastră. Să-i dau drumul?

Mai înainte ca Oblomov să fi luat o hotărâre, se pomeni cu Katia. Proprietăreasa plecă.

— Katia! spuse mirat Oblomov. Ce cauţi aici? De ce ai venit?

— Domnişoara e aici, îi răspunse ea în şoaptă. Mi-a poruncit să vă întreb…

Oblomov se schimbă la faţă.

— Olga Sergheevna?! şopti el înspăimântat. Nu e adevărat, Katia! Glumeşti? Nu mă mai chinui!

— Zău aşa! A venit cu un cupeu de piaţă, a tras la o ceainărie şi aşteaptă. Doreşte să vină încoace. M-a trimis să vă spun să-l trimiteţi undeva pe Zahar. Dumneaei soseşte aici peste o jumătate de oră.

— Mai bine mă duc singur. Cum se poate să vină dânsa aici? spuse Oblomov.

— Nu mai aveţi timp: te pomeneşti că o şi porneşte. Dumneaei vă crede bolnav. La revedere, fug! Domnişoara e singurică şi mă aşteaptă…

Şi plecă.

Cu o repeziciune neobişnuită, Oblomov îşi legă cravata, îşi puse vesta, cizmele şi-l strigă pe Zahar.

— Zahar! Parcă mi-ai cerut deunăzi voie să te duci pe malul celălalt, în Gorohovaia, la prietenii tăi. Hai, du-te acum! îi spuse Oblomov plin de înfrigurare.

— Nu mă duc! răspunse hotărât Zahar.

— Hai, du-te! stăruia Oblomov.

— Cine a mai pomenit vizite în zi de lucru? Nu mă duc! spuse îndărătnic Zahar.

— Du-te şi tu să mai petreci puţin. Nu fi încăpăţânat, când stăpânul tău e bun cu tine şi te lasă să pleci… Du-te la prietenii tăi!

— Dă-i naibii de prieteni!

— Nu vrei să-i mai vezi?

— Sunt nişte ticăloşi, nu i-aş mai vedea!

— Hai, du-te, du-te odată! repeta mereu Oblomov, simţind că i se urcă tot sângele la cap.

— Nu. Astăzi rămân toată ziua acasă, iar duminică poate că mă duc, spunea nepăsător Zahar.

— Du-te acum, îndată! îl grăbea Oblomov, în culmea emoţiei. Trebuie să te duci!

— Ce să caut de pomană tocmai la dracu-n praznic? cerca să scape Zahar.

— Du-te atunci de te plimbă vreo două ore! Nu vezi că ţi s-a umflat şi mutra de atâta somn? Mai aeriseşte-te un pic!

— Mutra o am ca tot omul, aşa cum se vede la de-alde noi, spuse Zahar, uitându-se alene pe fereastră.

„Of, Doamne, Dumnezeule! Acum soseşte”, se gândea Oblomov, ştergându-şi broboanele de sudoare de pe frunte.

— Hai, te rog, du-te de te plimbă! Te rog frumos! Na, ţine aici douăzeci de copeici: să iei o bere cu un prieten.

— Mai bine stau în cerdac. Unde să mă duc pe un ger ca ăsta? Ori să stau la poartă dacă poftiţi…

— Nu, mai bine mai departe de poartă! sări Oblomov. Du-te pe o altă stradă! Uite, dincolo, la stânga, spre grădină… sau pe malul celălalt.

„Ce naiba? îşi zicea Zahar. Mă trimite la plimbare. Nicicând nu mi s-a mai întâmplat una ca asta”.

— Mai bine mă duc duminică, Iha Ilici…

— Ai să pleci odată? scrâşni Oblomov printre dinţi, înaintând ameninţător spre Zahar.

Acesta dispăru pe uşă, iar Oblomov o chemă pe Anisia.

— Du-te la piaţă, spuse el, şi târguieşte acolo pentru masă…

— Am târguit tot ce trebuie. În curând şi prânzul e gata… dădu să răspundă nasul Anisiei.

— Taci din gură şi ascultă ce-ţi spun! strigă Oblomov atât de tare, încât Anisia se fâstâci.

— Să cumperi… măcar sparanghel… adăugă el, căznindu-se să născocească un pretext ca s-o trimită de-acasă.

— De unde sparanghel pe vremea asta, conaşule? Nici nu găsim aşa ceva pe aici…

— Marş! răcni el şi Anisia fugi. Să fugi într-un suflet, îi strigă el din urmă, fără să te uiţi înapoi, iar de acolo să te-ntorci cât mai încet! Mai devreme de două ceasuri să nu te văd p-aici!

— Mare minunăţie! îi spuse Zahar Anisiei, întâlnindu-se cu ea pe stradă. M-a trimis la plimbare şi mi-a dat douăzeci de copeici. Unde să mă plimb acum?

— Treaba boierului, făcu Anisia, care era femeie deşteaptă. Du-te şi tu pe la Artemi, vizitiul contelui, fă-i şi tu cinste cu un ceai, că el mereu te cinsteşte pe tine. Iar eu m-oi duce la piaţă.

— Mare minunăţie, Artemi! îi spuse Zahar vizitiului. M-a trimis boierul la plimbare şi mi-a dat şi de-o bere…

— O fi vrând să se pilească şi el, dădu cu presupusul Artemi. D-aia ţi-a şi dat: ca să nu-ţi pară rău. Să mergem!

Îi făcu cu ochiul lui Zahar, arătând cu capul spre o ulicioară.

— Să mergem! repetă Zahar, arătând din cap spre aceeaşi ulicioară.

— Mare minunăţie, să mă trimeată el la plimbare! zicea el răguşit, zâmbind pe sub mustaţă.

Cei doi plecară, iar Anisia, ajungând la cel dintâi colţ de stradă, se piti pe după un gard, în şanţ, să vadă ce se mai întâmplă.

Oblomov aştepta, prinzând cu urechea orice zgomot: iată, cineva a pus mâna pe inelul de la poartă şi, în aceeaşi clipă, izbucnesc lătrăturile furioase ale câinelui, care cerca să se smulgă din lanţ.

— Afurisită javră! scrâşni printre dinţi Oblomov, apucându-şi şapca şi repezindu-se spre portiţă.

O deschise şi prinzând-o pe Olga aproape în braţe, o duse până la scară.

Era singură. Katia o aştepta în trăsură, în apropiere de poartă.

— Eşti sănătos? Nu stai în pat? Ce-i cu tine? întrebă ea grăbit, fără a-şi scoate paltonul sau pălăria şi cercetându-l din cap până-n picioare, de îndată ce ajunseră în biroul lui.

— Acum sunt mai bine; mi-a trecut gâtul… aproape de tot, spuse el, ducându-şi mâna la beregată şi tuşind uşor.

— Atunci de ce n-ai venit ieri? întrebă ea, uitându-se la el atât de cercetător, încât Oblomov nu mai ştia ce să spună.

— Olga, cum de te-ai hotărât la o asemenea faptă? rosti el, plin de spaimă. Înţelegi tu ce faci?

— Despre asta, vorbim mai târziu! îl întrerupse ea nerăbdător. Te-întreb: ce însemnează lipsa ta?

Oblomov tăcea.

— N-ai cumva un urcior la ochi? întrebă ea.

El tăcea mereu.

— Nu eşti bolnav. Nu te-a durut deloc gâtul, spuse ea, încruntându-se.

— N-am fost bolnav, răspunse Oblomov cu glasul unui şcolar prins asupra faptului.

— M-ai înşelat! Olga îl privea cu mirare. Pentru ce?

— Am să-ţi explic totul, Olga, căuta el să se justifice. Ceva important m-a făcut să nu mai viu la tine de două săptămâni… M-am temut…

— De ce? întrebă ea, aşezându-se şi scoţându-şi pălăria şi paltonul.

Oblomov le luă şi le puse pe canapea:

— De bârfeli, de vorbe…

— Dar nu ţi-a fost teamă că n-o să dorm toată noaptea, că o să mă gândesc la cine ştie ce, poate chiar să cad la pat? întreabă ea, învăluindu-l într-o privire cercetătoare.

— Tu nici nu ştii, Olga, ce se petrece aici, spuse el, arătându-şi inima şi capul. Ard ca în foc, mă frământ cumplit. Nu ştii ce s-a întâmplat?

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă ea rece.

— Nu ştii cât de departe s-a ajuns cu zvonurile despre noi doi! N-am vrut să te tulbur şi m-am

temut să dau ochii cu tine.

Îi povesti tot ce auzise de la Zahar şi de la Anisia, aminti şi conversaţia surprinsă de el între cei doi tineri eleganţi şi încheie spunând că de atunci şi-a pierdut somnul, că în ochii oricui i se pare că citeşte o întrebare, o mustrare sau o aluzie vicleană la întâlnirile lor.

— Dar ne-am pus doar în gând să-i spunem tot lui *ma tante* săptămâna aceasta, îi răspunse ea. Şi atunci toate aceste bârfeli vor înceta…

— Da, dar nu voiam să vorbesc cu mătuşa, până săptămâna aceasta, până primesc scrisoarea. Ştiu prea bine că n-o să mă-ntrebe despre dragostea mea, ci despre moşie, are să intre în amănunte, iar eu nu pot să-i explic nimic, până nu primesc scrisoarea de la împuternicitul meu.

Olga oftă.

— Dacă nu te-aş cunoaşte, spuse ea gânditoare, cine ştie ce mi-aş fi putut închipui. Te-ai temut să mă tulburi cu flecărelile lacheilor, dar nu ţi-a fost teamă să mă umpli de nelinişte! Nu te mai înţeleg.

— Am crezut că bârfelile lor te vor tulbura. Dumnezeu ştie ce vorbesc Katia, Maria, Semion şi tâmpitul acela de Nikita…

— Ştiu demult ce vorbesc, spuse ea nepăsător.

— Cum aşa?

— Foarte simplu: Katia şi dădaca mi-au spus demult, m-au întrebat de tine, m-au felicitat…

— Te-au şi felicitat? întrebă el îngrozit. Şi tu ce-ai făcut?

— Nimic. Le-am mulţumit. Dădacei i-am dăruit o basma, iar ea mi-a făgăduit să se ducă pe jos să se închine la icoana sfântului Serghie… Iar Katiei i-am promis s-o ajut să se căsătorească cu un cofetar: are şi ea idila ei…

Oblomov se uita la Olga cu ochi plini de spaimă şi uimire.

— Vii în fiecare zi la noi: e foarte firesc ca slugile să vorbească, adăugă ea. Ei sunt cei dintâi care comentează de obicei faptele. Cu Sonicika a

fost la fel. Nu văd de ce lucrul acesta te sperie într-atât.

— Aşadar de acolo vin toate zvonurile? bâigui el.

— Sunt oare neîntemeiate? Nu-i adevărat ce se spune?

— E adevărat, îngână Oblomov, jumătate întrebător, jumătate afirmativ. Da, adăugă el apoi, într-adevăr, ai dreptate. Numai că n-aş vrea să se afle despre întâlnirile noastre; de aceea mă tem…

— Te temi, tremuri ca un copil… Nu te-nţeleg deloc! Parcă ai vrea să mă răpeşti!

Oblomov se simţea stingherit: Olga se uita la el atât de pătrunzător.

— Ascultă-mă! spuse ea. Aici e ceva la mijloc, şchioapătă ceva… Ia vino încoa şi spune-mi tot ce ai pe suflet. Puteai să nu fi venit la noi o zi, două, să zicem o săptămână, din prudenţă; totuşi, ar fi trebuit să mă previi, să-mi scrii. Ştii prea bine că nu mai sunt un copil şi nu mă las chiar atât de uşor tulburată de orice fleac. Ce însemnează toate acestea?

Oblomov rămase pe gânduri. Pe urmă, îi sărută mâna şi oftă.

— Uite, Olga, să vezi ce cred eu, spuse el. Închipuirea mea a fost tot timpul din urmă atât de plină de spaimă pentru tine, mintea mea atât de frământată de griji, iar inima mă durea atât de tare din pricina aşteptării, din pricina speranţelor care când se împlineau, când păreau să dispară, încât tot organismul meu e zdruncinat, înlemneşte, cere o liniştire, fie şi vremelnică…

— Dar al meu de ce nu înlemneşte? Eu de ce nu caut liniştea decât alături de tine?

— Tu eşti plină de puteri tinereşti, iubeşti atât de senin, de calm, pe când eu… Dar tu ştii cât de mult te iubesc! spuse el, căzând la picioarele ei şi sărutându-i mâinile!

— Nu, ştiu încă mult prea puţin. Eşti atât de ciudat, încât mă pierd în presupuneri, mintea

refuză să-nţeleagă, speranţa mă părăseşte… În curând, n-o să ne mai înţelegem deloc şi atunci o să fie rău.

Tăcură amândoi.

— Şi ce-ai făcut în tot timpul acesta? întrebă ea, cercetând pentru prima oară din ochi odaia lui. Nu-mi place la tine: ce odăi scunde! Ferestrele sunt mici, tapetele vechi… Unde sunt celelalte odăi?

Vrând să evite întrebarea asupra ocupaţiilor sale din ultimele zile, Oblomov se repezi să-i arate apartamentul. Pe urmă, Olga se aşeza pe canapea, iar el – din nou jos, pe covor, la picioarele ei.

— Ce-ai făcut în aceste două săptămâni? stărui ea.

— Am citit, am scris, m-am gândit la tine.

— Ai citit cărţile mele? Ce părere ai? Le iau cu mine.

Luă de pe masă cartea şi aruncă o privire pe pagina deschisă. Era plină de praf.

— N-ai citit! spuse ea.

— Nu, răspunse el.

Olga se uită la pernele brodate, mototolite, la dezordinea din odaie, la geamurile murdare, la masa lui de lucru, luă în mână câteva file de hârtie pline de praf, mişcă tocul în călimara uscată şi se uită cu mirare la Oblomov.

— Atunci, ce-ai făcut? repetă ea. N-ai citit, nici n-ai scris.

— N-am prea avut timp, începu el, bâlbâindu-se. Dimineaţa, când te scoli, îţi face odaia, te deranjează; pe urmă, începe conversaţia despre masă, vin copiii proprietăresei, te mai roagă să le controlezi o problemă şi a şi venit ora prânzului. După prânz… când să mai citeşti?

— Ai dormit după prânz, spuse ea atât de afirmativ, încât, după o clipă de şovăire, Oblomov răspunse încet:

— Am dormit.

— Pentru ce?

— Ca să nu simt cum trece timpul: nu erai alături de mine, Olga, şi viaţa fără tine e de nesuferit, e plictisitoare de moarte…

Se opri. Olga îl privea sever.

— Ilia! începu ea serios. Îţi mai aduci aminte când mi-ai spus, în parc, că simţi flacăra vieţii aprinzându-se în tine, când mi-ai jurat că eu sunt scopul vieţii tale, idealul tău, când m-ai luat de mână şi mi-ai spus că este a ta? Îţi aminteşti răspunsul meu?

— Cum aş putea să uit? Oare aceste întâmplări nu mi-au schimbat întreaga mea viaţă? Nu vezi cât sunt de fericit?

— Nu, nu văd. M-ai înşelat, răspunse ea rece. Te laşi iarăşi târât la fund…

— Te-am înşelat? Cum poţi să spui asta? Îţi jur pe numele cel sfânt al lui Dumnezeu că sunt gata să mă arunc şi acum în prăpastie pentru tine!

— Da, dacă prăpastia ar fi aici, la picioarele tale şi chiar în clipa de faţă! îl întrerupse ea. Dar dacă ar fi ca lucrul să fie amânat pe trei zile, ţi-ai schimba părerea, te-ai speria, mai cu seamă dacă Zahar ori Anisia ar începe să vorbească… Asta nu-i dragoste.

— Te-ndoieşti de dragostea mea? începu el cu aprindere. Crezi, poate, că tărăgănesc, temându-mă pentru mine, nu pentru tine? Că nu stau de strajă, ca un zid, apărându-ţi bunul tău nume, nu veghez ca o mamă ca niciun zvon să nu se atingă de tine?… Ah, Olga! Cere-mi dovezi! Îţi repet că dacă ai putea să fii mai fericită cu altul, mi-aş ceda drepturile fără să murmur; iar dacă ar trebui să mor pentru tine, aş muri cu bucurie! încheie el cu lacrimi în ochi.

— Nu-i nevoie de toate astea, nu ţi-o cere nimeni! Ce să fac eu cu viaţa ta? Mai bine fă ce trebuie. Să oferi jertfe de care nu e nevoie sau care nu pot fi aduse, pentru a mi le face pe cele ce trebuiesc făcute, acesta este un subterfugiu al oamenilor vicleni. Tu nu eşti viclean, o ştiu. Însă…

— Nu ştii cât mi-au mâncat din sănătate aceste spaime şi griji! urmă el. De când te-am cunoscut pe tine, numai la tine mă gândesc… Chiar şi acum, îţi repet, eşti ţelul suprem al vieţii mele, numai tu singură! Dacă n-o să mai fii alături de mine, mor numaidecât, îmi pierd minţile! Nu respir, nu privesc, nu gândesc şi nu simt decât prin tine, prin tine şi pentru tine. De ce te miri atunci că, în zilele când nu te văd, adorm şi cad la fund? Mi-e silă de orice, totul mă plictiseşte. Sunt ca o maşină: umblu, fac ce fac şi nici nu ştiu ce anume. Tu eşti focul şi puterea acestei maşini, spuse el îngenunchind în faţa ei şi ridicându-şi fruntea.

Ochii îi străluceau ca pe vremuri, în parc. În ei ardeau din nou mândria şi voinţa.

— Sunt gata să merg oriunde îmi ceri, gata să fac tot ce vrei tu. Când te uiţi la mine, când vorbeşti ori cânţi, simt şi eu că trăiesc…

Gânditoare şi gravă, Olga asculta aceste declaraţii pătimaşe.

— Ascultă, Ilia! spuse ea. Cred în dragostea ta şi în puterea ce o am asupra ta. Atunci de ce mă mai sperii cu lipsa ta de hotărâre, de ce mă faci să mă-ndoiesc? Îmi spui că sunt scopul vieţii tale, dar mergi spre acest scop atât de încet, atât de timid… Şi mai ai mult de mers: trebuie să ajungi mai sus ca mine. Aştept aceasta din partea ta! Am văzut oameni fericiţi. Ştiu cum iubesc ei, adăugă ea cu un suspin. Totul clocoteşte în ei, chiar şi odihna lor nu seamănă cu a ta: ei nu-şi lasă capul în jos, ochii lor rămân deschişi; sunt mereu în acţiune, aproape că nu dorm! Iar tu… nu pare că dragostea, că eu sunt scopul vieţii tale…

Clătină cu îndoială din cap.

— Tu eşti, tu!… spunea Oblomov, sărutându-i din nou mâinile, cuprins de freamăt la picioarele ei. Numai tu! Oh, Doamne, ce fericire! repeta el ca în delir. Şi tu crezi că aş putea să te înşel, să adorm după o asemenea trezire la viaţă, să nu ajung un erou! O să vedeţi voi – şi tu şi Andrei! – urmă el,

privind în juru-i cu ochi de inspirat. O să vedeţi până la ce înălţime îl ridică pe om dragostea unei femei ca tine! Priveşte-mă, priveşte: oare n-am înviat, nu trăiesc în clipa aceasta? Să plecăm de aici! Afară! Afară! Nu pot să mai rămân aici nicio clipă. Mă înăbuş, mă simt rău! spunea el, privind cu neprefăcut dezgust în jurul său. Lasă-mă să trăiesc azi cu acest sentiment… A, dacă focul care mă arde acum ar arde în mine şi mâine, şi totdeauna! Dar când tu nu eşti cu mine mă sting, cad la pământ! Acum, am înviat, trăiesc din nou. Mi se pare că… Ah, Olga, Olga! Eşti mai frumoasă ca orice pe lume! Eşti o femeie între femei… tu… tu…

Îşi lipi obrazul de mâna ei şi amuţi. Nu mai putea să scoată niciun cuvânt. Vrând să-şi astâmpere frământarea, strânse mâna ei la inimă, aţinti asupra Olgăi privirea lui umedă şi pătimaşă şi rămase nemişcat.

„E plin de duioşie, e duios, foarte duios!” repeta în gând Olga, dar oftând, nu ca pe vremuri, în parc. Şi rămase adânc îngândurată.

— Trebuie să plec! spuse ea blând, ca trezită din somn.

Oblomov se dezmetici deodată.

— Eşti aici? Doamne! La mine acasă? spuse el şi privirea lui inspirată se schimbă deodată într-o căutătură sperioasă; se uită în jurul lui.

Din gura lui nu mai ieşeau vorbe pătimaşe. Apucă în grabă pălăria şi paltonul ei şi, de zăpăceală, fu cât pe aci să-i pună paltonul în cap. Olga râse.

— Să nu-ţi fie teamă pentru mine! îl linişti ea. *Ma tante* a plecat pentru toată ziua. Acasă, numai dădaca şi Katia ştiu că am plecat. Petrece-mă!

Îi întinse mâna şi, calmă, fără teamă, plină de conştiinţa mândră a nevinovăţiei sale, străbătu curtea în lătrăturile desperate ale câinelui, se urcă în trăsură şi plecă.

La geamurile gazdei se arătară nişte capete; de după colţ, din dosul gardului, se ridică din şanţ capul Anisiei.

După ce trăsura coti pe o altă stradă, Anisia se întoarse, spunând că a colindat toată piaţa, dar n-a găsit sparanghel. Zahar se înapoie după vreo trei ore şi apoi dormi ca un buştean o zi şi o noapte.

Oblomov se plimbă mult timp prin odaie, în neştire. Nu simţea că păşeşte: i se părea că pluteşte deasupra podelei.

După ce amuţi scârţâitul pe zăpadă al roţilor trăsurii care luase cu ea viaţa, fericirea lui, Oblomov se mai linişti puţin, îşi ridică fruntea şi-şi îndreptă spinarea. Strălucirea însufleţirii îi lumina acum din nou faţa, iar ochii îi erau umezi de fericire şi înduioşare. Simţea în toată fiinţa lui un val de căldură, de voioşie, de putere. Şi iarăşi îl apucă dorul, ca pe vremuri, să plece undeva, cât mai departe: şi acolo, la Stolz, împreună cu Olga, şi la ţară, în câmpie, în luncă; să se retragă în singurătatea biroului său şi să se adâncească în muncă, ori să se ducă singur la portul Râbinsk; să construiască drumul; să citească noua carte, abia apărută, despre care vorbeşte toată lumea; să meargă la operă, chiar astăzi…

Da, astăzi, ea a fost la el; pe urmă, se va duce la ea, apoi la operă. Ce zi plină! Şi cât de uşor respiri, trăind această viaţa în sfera Olgăi, în razele strălucirii ei feciorelnice, a puterilor sale tinereşti, a minţii ei, atât de adâncă şi fină, atât de vie! Umbla, de parca ar fi zburat, parcă l-ar fi purtat cineva prin odaie.

„Înainte, înainte! spune Olga. Mai sus, tot mai sus, acolo, spre hotarul unde puterea duioşiei şi a graţiei îşi pierde drepturile şi unde începe împărăţia bărbatului!”

Cu câtă limpezime priveşte ea viaţa! Cu câtă înţelepciune citeşte ea în această carte soarta ei, cu1 e instinct sigur se călăuzeşte! Cele două vieţi

ale lor trebuie să se unească ca două râuri: el este îndrumătorul, conducătorul ei!

Ea îi vede puterile şi aptitudinile, ştie ce mult poate el şi aşteaptă, supusă, stăpânirea lui. Minunată Olgă! Fire simplă, fără teamă, care nu se lasă uşor tulburată, hotărâtă şi naturală, cum e însăşi viaţa.

— Ce urât e aici, într-adevăr! spuse el, privind în jurul său. Şi îngerul acesta a coborât aici, în mocirlă, sfinţind-o prin prezenţa ei!

Plin de dragoste, se uită la scaunul pe care stătuse ea şi deodată ochii lui prinseră a străluci: jos, lângă scaun, zărise o mănuşă mică.

— O chezăşie! Mâna ei, ce semn bun! O!… gemu el pătimaş, lipindu-şi buzele de mănuşă.

Prin uşă se arătă capul proprietăresei, care-l întrebă dacă nu doreşte să vadă nişte pânză: au adus-o nişte oameni. Poate că i-ar face trebuinţă?

Mulţumi cu răceală, nici nu se gândi să se uite la coatele ei şi se scuză că este foarte ocupat. Apoi se cufundă în amintirile de astă-vară, revăzând în gând toate amănuntele, aducându-şi aminte de orice copac, orice tufă ori bancă, de fiecare cuvânt rostit şi găsi că toate acestea îi erau mai scumpe acum chiar decât pe vremea când se bucura de ele.

Pierduse cu desăvârşire orice stăpânire asupra lui. Cânta, glumea prietenos cu Anisia, râdea de ea că n-are copii şi-i făgădui chiar să-i boteze pruncul îndată ce se va naşte. Jucându-se cu Maşa, făcu atâta tărăboi, încât proprietăreasa veni şi alungă fetiţa, ca să nu-l mai împiedice pe chiriaş „de la treburile lui”.

Restul zilei spori nebunia. Olga era foarte veselă, îi cântă; pe urmă, merseră la operă, apoi Oblomov luă ceaiul la familia Ilinski unde, între ei, mătuşa, baronul şi Olga, se legă o convorbire atât de intimă şi de sinceră, încât Oblomov se simţi în adevăr un membru al acestei mici familii. De ajuns cu singurătatea! Acuma are şi el un cuibuşor al lui,

şi-a întemeiat bine viaţa: e luminoasă şi plină de căldură. Ce bine e să trăieşti astfel!

Noaptea, nu dormi decât prea puţin; se puse să citească cărţile trimise de Olga; citi un volum şi jumătate.

„Mâine trebuie să sosească scrisoarea de la ţară, îşi zise el şi inima îi bătea în piept, să-l spargă… În sfârşit!”

VIII

A doua zi, dereticând prin odaie, Zahar găsi pe birou o mănuşă micuţă, se uită lung la ea, zâmbi cu tâlc şi o întinse lui Oblomov.

— Trebuie s-o fi uitat domnişoara Ilinskaia, spuse el.

— Diavole! tună Ilia Ilici, smulgându-i mănuşa. Ce tot spui! Ce să caute aici domnişoara Ilinskaia? A fost lengereasa de la magazin să-mi încerce nişte cămăşi. Cum îndrăzneşti să scorneşti astfel de minciuni?

— Ce diavol? Ce scorneli? Iacă, vorbesc şi cei de la proprietăreasă…

— Ce vorbesc? întrebă Oblomov.

— Cică a fost pe aici domnişoara Ilinskaia, cu fata ei din casă…

— Doamne! rosti îngrozit Oblomov. De unde să cunoască ei pe domnişoara Ilinskaia? Tot tu sau Anisia trebuie să fi trăncănit…

Anisia îşi trecu deodată jumătatea de sus a trupului pe uşa din antreu.

— Nu ţi-e ruşine, Zahar Trofimîci, să vorbeşti prostii? Nu-l ascultaţi, conaşule! spuse ea. N-a vorbit nimeni şi nici nu ştie… Pe Dumnezeul meu!…

— Ia vezi! se răsti la ea Zahar, dând s-o lovească cu cotul în piept. Ce te bagi tu unde nu-ţi fierbe oala?

Anisia dispăru. Oblomov îl ameninţă pe Zahar cu pumnii strânşi, apoi deschise repede uşa spre

odăile proprietăresei. Agafia Matveevna şedea pe jos şi scotocea în nişte boccele scoase dintr-un cufăr vechi; în jurul ei erau grămezi de cârpe, vată, rochii vechi, nasturi şi bucăţi de blană.

— Ascultă, începu Oblomov blând, dar tulburat. Slugile mele vorbesc tot felul de prostii. Pentru Dumnezeu, nu le da crezare!

— N-am auzit nimic, spuse proprietăreasa. Despre ce vorbesc?

— Despre vizita de ieri, urmă Oblomov. Ei spun că ar fi venit o domnişoară…

— Ce ne priveşte cine vine pe la chiriaşii noştri? spuse proprietăreasa.

— Te rog foarte mult să nu-i crezi: e curată calomnie! N-a fost nicio domnişoară: a venit doar lengereasa care-mi face cămăşi. Mi le-a încercat ieri.

— Şi unde v-aţi comandat cămăşile? Cine vi le face? întrebă repede proprietăreasa.

— La magazinul franţuzesc… bâigui Oblomov.

— Să mi le arătaţi, când vi le aduce. Am şi eu două fete: lucrează minunat; fac nişte cusături de nu le-ntrece nicio franţuzoaică. Am văzut chiar eu; le-au adus să mi le arate. Lucrează pentru contele Metlinski: nici că se poate mai bine. Nu ca astea care le purtaţi dumneavoastră.

— Foarte bine. O să mă gândesc la asta. Numai, pentru Dumnezeu, să nu crezi că a fost domnişoara…

— Ce mă priveşte cine vine la chiriaşi? Să fi fost şi o domnişoară…

— Nu, nu! tăgăduia Oblomov. Să vezi domnişoara despre care tot flecăreşte Zahar e mare şi mătăhăloasă şi vorbeşte cu glas gros, iar lengereasa care a rost, cred că ai auzit ce glas subţirel are: o voce minunată. Te rog să nu crezi…

— Ce ne priveşte pe noi? spuse gazda încă o dată, pe când Oblomov ieşea din odaie. Atunci, sa nu uitaţi, când o fi să vă mai faceţi cămăşi, îmi spuneţi mie. Fetele astea, de care vorbesc, fac nişte

cusături… Le cheamă Lizaveta Nikolavna şi Maria Nikolavna.

— Bine, bine. O să ţin eu minte. Numai te rog să nu crezi…

Intră în odaia lui, se îmbrăcă şi se duse la Olga.

Întorcându-se seara acasă, găsi pe masă scrisoarea de la ţara din partea vecinului pe care-l însărcinase cu afacerile lui. Se repezi la lampă, citi scrisoarea şi simţi cum i se taie mâinile şi picioarele.

„*Vă rog foarte mult să treceţi procura dumneavoastră asupra unei alte persoane* (scria vecinul). *Eu am atâtea treburi încât, la drept vorbind, nu pot să supraveghez cum trebuie moşia dumneavoastră. Cel mai bine ar fi să veniţi singur pe aici sau, încă şi mai bine, să vă mutaţi la ţară. Este o moşie frumoasă, însă foarte părăsită. În primul rând, boierescul şi dările trebuie mai bine distribuite. Aceasta nu se poate face fără ca proprietarul să fie de faţă. Ţăranii s-au răsfăţat de tot, nu-l ascultă deloc pe vechilul cel nou, iar cel vechi e un şmecher fără pereche şi trebuie supravegheat de aproape. Venitul nu poate fi apreciat cu precizie. În starea actuală, nu cred să primiţi mai mult de trei mii şi încă cu condiţia să fiţi acolo. Vorbesc de venitul de pe cereale căci, din partea ţăranilor, slabă nădejde: ar trebui luaţi mai din scurt şi descurcată chestiunea rămăşiţelor neplătite, iar pentru aceasta se cer vreo trei luni. Grâul a rodit bine şi e la preţ şi, dacă supravegheaţi singur vânzarea, prin martie sau aprilie puteţi primi banii. Deocamdată, bani lichizi nu sunt, nicio leţcaie. În ceea ce priveşte drumul prin Verhliovo şi podul, pot să vă spun că, neprimind din partea dumneavoastră mult timp niciun răspuns, am şi hotărât, dimpreună cu Odonţov şi Belovodov, ca drumul să treacă de la mine spre Nelka, astfel încât Oblomovka rămâne cu mult la o parte. Drept încheiere, repet*

rugămintea să veniţi aici cât mai curând: în vreo trei luni, s-ar putea lămuri ce puteţi spera în privinţa veniturilor pe anul viilor. Să ştiţi că tocmai avem alegeri: nu doriţi să candidaţi pentru postul de judecător judeţean? Grăbiţi-vă! Casa e în stare foarte proastă (aceasta era adăugat la urmă), *i-am spus îngrijitoarei de păsări, vizitiului celui bătrân şi celor două bătrâne care stăteau acolo să se mute într-o casă ţărănească. E de-a dreptul primejdios să mai rămână acolo”.*

La scrisoare era anexată o notiţă, în care se spunea cât grâu s-a cules, câte duble au ieşit la treierat şi s-au depozitat în magazii, câte sunt de vânzare şi alte amănunte gospodăreşti de acelaşi fel.

„Bani lichizi nu sunt, trei luni, să vin în persoană, să descurc treburile cu ţăranii, să lămuresc problema venitului, să candidez la alegeri”, toate acestea îl împresurau pe Oblomov ca nişte vedenii groaznice. Se simţea ca noaptea în pădure, când orice tufă, orice pom pare a fi un tâlhar, un strigoi sau o fiară.

— Nu mă las înfrânt. Ar fi ruşinos! repeta el, căutând să se familiarizeze cu aceste arătări, întocmai ca un laş care se sileşte să privească prin pleoapele strânse vedeniile nopţii, simţind o mână rece pe inima şi slăbiciune în toate încheieturile.

Dar ce sperase Oblomov? Credea că în scrisoare va fi spus întocmai cât venit va primi şi, desigur, cât mai mult, să zicem şase, şapte mii; să afle că şi casa lui e încă în stare atât de bună, încât s-ar mai putea locui în ea până să-şi clădească una nouă; că, în sfârşit, împuternicitul său îi va trimite trei, patru mii de ruble, într-un cuvânt, că, în această scrisoare, va găsi aceeaşi bucurie, zâmbet şi dragoste ca în răvaşele Olgăi.

Acum nu mai plutea deasupra duşumelei, nu glumea cu Anisia, nici nu se lăsa răpit de visuri de fericire: trebuia să le amine pe trei luni. Adică nu!

În trei luni, va putea numai să-şi descurce afacerile, să-şi cunoască puţin treburile de la moşie, iar nunta…

— La nuntă nu mă pot gândi înainte de un an, spuse el cu teamă. Da, da. Nu mai înainte de un an! Trebuie dintâi să-şi termine proiectul, să hotărască cu arhitectul, apoi… apoi…

Oftă.

„Să fac un împrumut!” îi trecu prin cap, dar respinse îndată acest gând.

„Cum se poate? Dar dacă nu pot plăti la termen? Dacă treburile o să meargă prost şi mă dă în judecată? Atunci, numele lui Oblomov, curat, nepătat până acum…” Doamne fereşte! Atunci, adio linişte, adio mândrie… Nu, nu! Alţii se împrumută şi, pe urmă, dau din colţ în colţ, muncesc, nu dorm noaptea, parcă ar fi intrat dracul în ei. Da, o datorie este un demon, un drac, pe care nu-l poţi alunga cu nimic, în afară de bani!

Sunt pe lume şi oameni din aceia care trăiesc toată viaţa pe socoteala altora, apucă ce pot din dreapta şi din stânga şi puţin le pasă. Cum pot ei să mai doarmă liniştiţi, să mănânce la masă, nu-i denţeles.

O datorie! Urmările ei sunt fie o muncă silnică, ca de ocnaş, fie pierderea bunului nume.

Să-şi ipotecheze moşia? Dar oare aceasta nu este tot o datorie? Mai mult, o datorie care nu iartă, care nu poate fi cu niciun chip amânată. Trebuie să plăteşti în fiecare an. Te pomeneşti că nici pentru trai nu-i mai ajunge!

Să-şi mai amâne fericirea pe încă un an! Oblomov gemu de durere şi căzu pe pat; se dezmetici însă îndată şi se sculă din nou. Dar ce i-a spus Olga? Nu i-a vorbit oare ca unui bărbat de la care aşteaptă ajutor, nu şi-a pus toată încrederea în puterile lui? Ea vrea să-l vadă înaintând mereu, ridicându-se până la acea culme de pe care îi va întinde mâna şi o va conduce alături de el, arătându-i calea. Da, da, dar cu ce să-nceapă?

Se gândi ce se gândi, apoi deodată se plesni cu palma peste frunte şi se duse la proprietăreasă.

— Fratele dumitale e acasă? întrebă el.

— E acasă, dar s-a culcat.

— Atunci, roagă-l să treacă mâine pe la mine! spuse Oblomov. Vreau să vorbesc cu el.

„Frăţiorul" intră în odaie la fel ca şi prima oară, se aşeză cu aceeaşi băgare de seamă pe scaun şi-şi ascunse mâinile în mânecile hainei, aşteptând să vadă ce spune Ilia Ilici.

— Am primit de la ţară o scrisoare foarte neplăcută ca răspuns la procura pe care am trimis-o, dacă mai ţii minte? întrebă Oblomov. Poftim de o citeşte!

Ivan Matveevici luă scrisoarea şi parcurse rândurile cu ochiul său de expert; scrisoarea tremura uşor în mâinile lui. După ce o citi, o puse pe masă, iar mâinile şi le ascunse la spate.

— Ce crezi dumneata că ar fi de făcut? întrebă Oblomov.

— Dumnealui vă sfătuieşte să vă duceţi acolo, spuse Ivan Matveevici. Ei bine, o mie două sute de verste nu e cine ştie ce depărtare! Peste o săptămână se aştern drumurile şi puteţi pleca foarte bine.

— Nu mai sunt obişnuit să călătoresc. Mărturisesc că… aşa neînvăţat cum sunt şi încă iarna mi-ar veni foarte greu, n-aş prea vrea, şi, apoi, la ţară, mi-ar fi tare urât singur.

— Aveţi mulţi ţărani care vă plătesc dările? întrebă Ivan Matveevici.

— Da… Nu ştiu: n-am mai fost demult pe la ţară.

— Trebuie aflat. Altfel, cum se poate? Nici nu puteţi şti ce venit vi se cade.

— Da, ar cam trebui, repetă Oblomov. Tot la fel îmi scrie şi vecinul. Numai că acum suntem în pragul iernii.

— Şi cam câte dări credeţi că aveţi de primit?

— Câte dări? Mi se pare… Staţi puţin, am undeva o notiţă… Mi-a făcut-o Stolz, dar e cam greu s-o găsesc; trebuie s-o fi ascuns Zahar pe undeva. Îţi arăt eu mai târziu… Mi se pare că vreo treizeci de ruble de gospodărie.

— Şi ce fel de ţărani aveţi? Cum trăiesc? întrebă Ivan Matveevici. Sunt înstăriţi ori săraci lipiţi pământului? Cu boierescul cum staţi?

— Ascultă! spuse Oblomov, apropiindu-se de el şi apucându-l confidenţial de reverul hainei de uniformă. Ivan Matveevici sări repede în sus, dar Oblomov îl făcu să se aşeze din nou. Ascultă-mă! repetă el răspicat, aproape în şoaptă. Nu ştiu ce înseamnă boieresc, ce înseamnă munca de la ţară, ce înseamnă un ţăran bogat sau sărac, nu ştiu ce este aceea o dublă de secară ori de ovăz, cât costă, în ce lună se seamănă şi se culeg cerealele, când şi cum se vând. Nu ştiu dacă sunt bogat sau sărac, dacă peste un an voi avea ce mânca sau dacă voi ajunge cerşetor! Nu ştiu nimic! încheie el abătut, dându-i drumul lui Ivan Matveevici şi depărtându-se de el. Aşadar, vorbeşte-mi şi sfătuieşte-mă ca pe un copil…

— Iertaţi-mă, dar trebuie să ştim totuşi: altfel, nici nu se poate face vreo socoteală, spuse Ivan Matveevici cu un zâmbet supus, ridicându-se de pe scaun şi punându-şi o mână ia spate, iar cealaltă în reverul hainei. Un moşier trebuie să-şi cunoască moşia, ca să ştie cum s-o administreze… adăuga el sentenţios.

— Dar eu nu ştiu. Dacă poţi, învaţă-mă.

— Nici eu nu m-am ocupat cu asemenea lucruri. Ar trebui să cer sfatul unor oameni pricepuţi. Dar iată, în scrisoare vă scrie, urmă Ivan Matveevici, arătând cu degetul mijlociu, cu unghia întoarsă în jos, pe pagina scrisorii, să candidaţi la alegeri. Ce bine ar fi! Vă duceţi să mai staţi pe acolo, faceţi serviciu la judecătoria judeţeană şi, între timp, vă mai lămuriţi şi în privinţa moşiei.

— Nici nu ştiu ce este o judecătorie judeţeană, ce se face acolo şi ce fel de serviciu este, spuse Oblomov cu jumătate glas, dar foarte limpede, venind aproape de tot de Ivan Matveevici.

— O să-nvăţaţi. Aţi făcut doar serviciu aici, la un departament. Treaba, peste tot, este aceeaşi numai formele sunt puţintel altfel. Pretutindeni aveţi instrucţiuni, adrese, procese-verbale… Să aveţi un secretar bun şi nici capul nu vă doare. N-o să aveţi decât de iscălit hârtii. Dacă ştiţi cum se lucrează pe la departamente…

— Nu ştiu cum se lucrează la departamente, răspunse plictisit Oblomov.

Ivan Matveevici strecură spre Oblomov dubla lui privire şi tăcu o clipă.

— Pesemne că aţi stat mereu să citiţi cărţi? făcu el cu acelaşi zâmbet supus.

— Cărţi, îngână cu amărăciune Oblomov şi tăcu. N-avea curajul şi simţea că nici nu trebuie să-şi despoaie sufletul cu desăvârşire în faţa acestui slujbaş.

„Nici cărţile nu sunt domeniul meu”, îi trecu prin gând. N-o spuse însă, ci oftă numai, trist.

— Aţi binevoit totuşi să vă ocupaţi cu ceva, adăugă smerit Ivan Matveevici, ca şi cum ar fi citit în gândul lui Oblomov răspunsul său cu privire la cititul cărţilor. Nu se poate ca…

— Ba se poate, Ivan Matveevici. Dovada vie a acestui lucru sunt eu. Şi cine sunt eu? Ce sunt? Du-te de-l întreabă pe Zahar şi are să-ţi răspundă: „Boierul”. Da, sunt un boier şi nu ştiu să fac nimic! Fă dumneata, dacă ştii ce e de făcut şi ajută-mă, dacă poţi, iar pentru osteneală, ia-ţi ce vrei. De aceea ai învăţat carte.

Începu să se plimbe prin odaie, iar Ivan Matveevici rămase pe locul lui, întorcându-se de fiecare dată cu tot trupul spre colţul în care ajungea Oblomov. Tăcură amândoi un timp.

— Unde ai învăţat? întrebă Oblomov, oprindu-se în faţa lui Ivan Matveevici.

— Am început liceul, dar, din clasa a şasea, tata m-a luat şi m-a băgat în administraţie. Ce carte am eu! Am învăţat să citesc, să scriu, ceva gramatică, aritmetică şi atât. Mi-am făcut şi eu o meserie şi acum, de bine de rău, mă descurc. Cu dumneavoastră e altceva: aţi învăţat carte de adevărat…

— Da, întări Oblomov cu un suspin. E drept că am studiat şi algebra superioară şi economia politică şi dreptul, şi, totuşi, nu mi-am făcut o meserie. Vezi şi dumneata, cu toată algebra mea superioară, nu ştiu cât venit am. M-am dus la ţară, m-am uitat şi am ascultat ce se petrecea în casa noastră, la moşie şi în jurul nostru, şi am văzut că drepturile sunt cu totul altele. Am venit încoace, crezând că, poate, oi izbuti să intru şi eu în rândul oamenilor, cu ajutorul economiei politice… Când colo, mi s-a spus că de ştiinţă o să am nevoie cu timpul, poate la bătrâneţe, iar deocamdată trebuie să înaintez în grad, şi pentru aceasta e nevoie de o singură ştiinţă: să scriu hârtii. Şi astfel nu mi-am făcut o meserie şi am rămas un boier şi nimic mai mult. Iar dumneata ţi-ai făcut meseria. Aşadar, găseşte o soluţie.

— Să căutăm, spuse în cele din urmă Ivan Matveevici.

Oblomov se opri în faţa lui, aşteptând să vadă ce spune.

— Toate acestea s-ar putea încredinţa unui om priceput, trecând procura asupra lui, adăugă Ivan Matveevici.

— Şi de unde să scoatem un astfel de om? întrebă Oblomov.

— Am un coleg de birou, Isai Fomici Zatiortîi. Se cam bâlbâie el puţin, dar e un om priceput şi serios. A administrat timp de trei ani o moşie mare, dar l-a concediat moşierul tocmai din pricină că se bâlbâie. De aceea a intrat la noi.

— Şi pot să am încredere în el?

— E de o cinste exemplară, fiţi pe pace! E în stare să dea de la el, numai să-i facă pe plac celui care-i dă procură. La noi în serviciu este de unsprezece ani şi ceva.

— Dar cum o să poată pleca, dacă are serviciu?

— Nu-i nimic, îşi ia el un concediu de vreo patru luni. Numai să vă hotărâţi, iar eu vi-l aduc. Doar n-o să se ducă omul de pomană.

— Fireşte că nu, spuse Oblomov.

— Dumneavoastră să-i hotărâţi banii de drum şi diurna cât i-o trebui acolo, iar când o termina cu totul, îl răsplătiţi după înţelegere. Se duce el, n-aveţi grijă!

— Îţi rămân foarte îndatorat: mă scapi de mari plictiseli, spuse Oblomov, întinzându-i mâna. Cum ai zis că-l cheamă?

— Isai Fomici Zatiortîi, repetă Ivan Matveevici, ştergându-şi în grabă mâna cu manşeta celeilalte mâneci şi, după ce strânse o clipă mâna lui Oblomov, şi-o ascunse îndată din nou în mânecă. Chiar mâine vorbesc cu dânsul şi vi-l aduc.

— Veniţi la mine, la masă, ca să vorbim în linişte. Îţi mulţumesc foarte, foarte mult! spuse Oblomov, petrecându-l pe Ivan Matveevici până la uşă.

X

În seara aceleiaşi zile, într-una dintre odăile de sus ale unei case cu două caturi, care avea o faţada pe strada unde locuia Oblomov şi alta spre chei, Ivan Matveevici şi Tarantiev stăteau de vorbă.

Era aşa-numitul „local”, la uşa căruia staţionau oricând două, trei birji goale, în timp ce birjarii se aflau înlăuntrul clădirii, la catul de jos, sorbind ceai din farfurioarele ceştilor. Catul de sus era pentru „domnii” din cartierul Vîborg.

Pe masă, în faţa lui Ivan Matveevici şt a lui Tarantiev, erau două pahare cu ceai şi o sticlă de rom.

— E de Jamaica veritabil, spuse Ivan Matveevici, turnându-şi rom în pahar. Ia şi tu, cumetre!

— Recunoaşte şi tu că merit o cinste, răspunse Tarantiev. Fără mine, se dărâma casa şi n-aţi fi avut parte de un asemenea chiriaş.

— Ai dreptate, îl întrerupse Ivan Matveevici. Şi, dacă reuşim cu afacerea noastră şi Zatiortîi pleacă la ţară, dau un aldămaş!

— Dar ştii că eşti cam hapsân, cumetre; trebuie sa se tocmească omul cu tine, spuse Tarantiev. Auzi, să-mi dea cincizeci de ruble pentru un chiriaş ca ăsta!

— Mă tem că se mută. Mereu ne ameninţă, se îndreptăţi Ivan Matveevici.

— Mă, căpăţână! Şi te mai crezi deştept! Unde vrei să plece? Nu mai scapi tu de el.

— Aud că se însoară.

Tarantiev izbucni în râs.

— Se-nsoară! Vrei să facem prinsoare că nu se-nsoară? spuse el. Păi, ăsta, fără Zahar, nici să se culce nu poate, şi tu zici că se-nsoară! Până acum, am făcut eu pentru el cât am putut. Fără mine, frate dragă, murea de foame ori nimerea la închisoare. Dacă vine pe la el agentul de poliţie ori îl întreabă ceva proprietarul, nu-i în stare să dea un răspuns: e ageamiu de tot. Toate i le-am descurcat eu! Nu se pricepe la nimic…

— Chiar nimic! Auzi că habar n-are ce trebuie să facă la judecătoria judeţeană ori la un departament. Nu ştie nici ce fel de ţărani are pe moşie. Mare nătărău! Mă umfla râsul, auzindu-l!…

— Dar contractul? Ce zici? Ce contract grozav am încheiat cu el! se lăudă Tarantiev. Mare meşter mai eşti tu, Ivan Matveevici, la întocmit hârţoage, zău aşa! Îmi aduci aminte de răposatu' tată-meu! Am fost şi cu priceput într-o vreme, dar uite că mi-am pierdut meşteşugul. Când mă apuc de scris, îmi lăcrămează ochii. Şi nici nu l-a citit: una, două – iscălitura! Da şi tu ai băgat în el şi grădina de zarzavat, şi grajdurile, şi magaziile!

— Da, cumetre, atâta vreme cât în Rusia nu s-a stârpit încă neamul nătărăilor care iscălesc hârtii fără să le citească, mai e de trăit pentru de-alde noi. Ei, dar nu mai e traiul de altădată! Să-i auzi pe bătrâni ce spun! Era altfel. Cât capital am strâns eu în douăzeci şi cinci de ani de slujba? E drept că în cartierul nostru, în Vîborg, trăiesc omeneşte, nu pot sa mă plâng: mă ajung cu toate şi mâncare am din belşug! Dar ca să-ţi faci case pe Litemaia, să cumperi covoare, să te-nsori cu o bogătaşă şi să-ţi creşti copiii ca pe nişte boieri, nu se mai poate. Ba ţi se spune că n-ai mutră de aşa ceva, că degetele ţi-s roşii… Ori te mai şi-ntreabă că de ce bei… Ei, cum să nu bei? Da se poate? Auzi că eşti mai rău ca un lacheu că, în ziua de azi, nici lacheii nu poartă cizme din astea şi-şi schimbă cămaşa în

fiecare zi. E altă creştere acu: ne-au luat-o înainte toţi mucoşii. Umblă cu fel de fel de schimonoseli, citesc şi vorbesc franţuzeşte…

— Şi la treabă nu-s buni de nimic, adăugă Tarantiev.

— Ba nu, că se pricep, da nici nu mai e astăzi ca-nainte. Fiecare caută s-o facă cât mai simplu şi ne strică socotelile noastre. Cică, nu trebuie să scrii aşa, că se pierde vremea, şi-s prea multe scripte; s-ar putea face mai repede… Ăştia ne strică socotelile!

— Dar contractul a fost iscălit, se cheamă că nu ne-au stricat socotelile! spuse Tarantiev.

— Ei, acolo s-a isprăvit! Să bem, cumetre! Lasă să-l trimită pe Zatiortîi la Oblomovka, că o să-l jumulească el cum ştie: să aibă parte, după el, moştenitorii…

— Chiar aşa! întări Tarantiev. Apoi, ce moştenitori are el? Doar veri de-al treilea, neamuri de-a şaptea spiţă.

— Numai de nuntă mă tem! spuse Ivan Matveevici.

— Nu-ţi fie frică, ascultă-mă pe mine. Ţine minte ce ţi-am spus.

— Ce vorbeşti? spuse vesel Ivan Matveevici. Dar să ştii că se cam zgâieşte la soru-mea… adăuga el în şoaptă.

— Ce vorbeşti! făcu mirat Tarantiev.

— Numai să taci din gură! Cum îţi spun.

— Ia uită-te! se minună Tarantiev, dezmeticindu-se cu greu. Nici că am visat aşa ceva! Dar dânsa ce zice?

— Ce să zică? Parcă n-o cunoşti? Aşa e!

Şi bătu cu degetul în masă.

— Crezi că-şi cunoaşte interesul? E o vacă, o vacă încălţată. C-o plesneşti ori o iei în braţe, n-alege, se rânjeşte ca o iapă la ovăz. Ei, să fi fost altă femeie! Dar eu unul n-o slăbesc din ochi. Înţelegi cam a ce miroase asta!

XI

„Patru luni! Încă patru luni de chinuită aşteptare, de întâlniri pe ascuns, de feţe bănuitoare, de zâmbete! se gândea Oblomov, urcând scara la casa Ilinski. Dumnezeule, nu se mai sfârşeşte odată? Iar Olga o să mă zorească în fiecare zi, E atât de stăruitoare, de neînduplecată! Greu am s-o conving…”

Ajunse până la apartamentul Olgăi, fără să fi întâlnit pe nimeni. Olga stătea în salonaşul ei din faţa iatacului, cufundată într-o carte.

Apăru deodată în faţa ei, făcând-o să tresară. Ea îi întinse mâna cu un zâmbet; dar ochii păreau să mai citească în carte. Îl privi distrat.

— Eşti singură? o întrebă el.

— Da. *Ma tante* a plecat la Ţarskoe Selo. Mi-a propus să merg şi eu cu dânsa. Vom fi la masă ca şi singuri. Nu vine decât Maria Semionovna; fără ea, nici n-aş fi putut să te primesc. Astăzi nu vei putea să-i vorbeşti mătuşii. Uf, ce plictiseală! În schimb, mâine… adăugă ea zâmbind. Ce-ai fi zis dacă plecam şi eu azi la Ţarskoie Selo? întrebă ea în glumă.

Oblomov tăcea.

— Ai neplăceri? întrebă ea.

— Am primit scrisoarea de la ţară, spuse el fără chef.

— Unde e? O ai la tine? Oblomov îi întinse scrisoarea.

— Nu-nţeleg nimic, spuse ea, după ce-şi aruncă ochii pe hârtie.

Oblomov îi luă scrisoarea din mână şi o citi cu glas tare. Olga rămase pe gânduri.

— Şi acum ce e de făcut? întrebă ea, după o clipă de tăcere.

— M-am sfătuit chiar astăzi cu fratele proprietăresei, răspunse Oblomov, şi mi l-a recomandat ca mandatar pe unul Isai Fomici Zatiortîi. Îl voi însărcina cu descurcarea tuturor acestor afaceri…

— Pe un om străin pe care nu-l cunoşti deloc? spuse mirată Olga. Să adune el dările, să se descurce în treburile ţăranilor şi să supravegheze vânzarea grânelor…

— Mi-a spus ca omul e de o cinste exemplară, că lucrează în acelaşi birou cu el de doisprezece ani… Doar că se bâlbâie puţin…

— Dar fratele proprietăresei tale ce fel de om este? Îl cunoşti?

— Nu. Dar pare a fi un om de ispravă, priceput în afaceri. Şi apoi locuiesc în casa lui… O să-i fie ruşine să mă-nşele!

Olga tăcea, ţinându-şi ochii plecaţi în jos.

— Altminteri, ar trebui să mă duc singur, urmă Oblomov, şi, drept să spun, nu-mi convine de ioc. M-am dezvăţat de tot să călătoresc, mai cu seamă iarna… nici n-am plecat vreodată la drum.

Olga nu-şi ridica de jos ochii şi mişca uşor din vârful ghetei.

— Şi chiar dacă m-aş duce acolo, urmă Oblomov, tot n-aş face mare lucru, n-am să obţin nimic. Ţăranii mă vor înşela, vechilul va spune tot ce pofteşte şi eu voi fi nevoit să cred orice. Bani o să-mi dea cât o crede el de cuviinţă. Ce rău îmi pare că nu-i aici Andrei! El ar fi dres totul! adaugă el cu tristeţe.

Olga surâse din colţul buzelor, nu şi din inimă; acolo era multă amărăciune. Începu să privească

pe fereastră, închizând puţin un ochi şi urmărind trăsurile care treceau pe stradă.

— De altfel, omul pe care am de gând să-i împuternicesc cu afacerile mele a administrat o moşie mare, urmă el. Moşierul l-a concediat numai pentru că se bâlbâie. Eu o să-i dau o procură, o să-i încredinţez proiectele mele; el o să se îngrijească de cumpărarea materialelor pentru construirea casei, o să strângă dările, o să vândă grâul, o să-mi aducă banii şi atunci… Cât mă bucur, scumpă Olga, spuse el, sărutându-i mâna, că, în chipul acesta n-o să fiu nevoit să te părăsesc! N-aş fi suportat despărţirea. Singur, la ţară, fără tine, ar fi groaznic! Numai că acum trebuie să fim cât se poate de prudenţi.

Olga îl privea cu ochi mari, aşteptând să vadă ce urmează.

— Da, începu el încet, aproape bâlbâindu-se, trebuie să ne vedem mai rar. Ieri, au început iar sa vorbească la mine, chiar şi în casa proprietăresei… şi nu vreau acest lucru… După ce se va limpezi totul, mandatarul meu va da dispoziţii pentru începerea clădirii şi-mi va aduce banii… Toate acestea vor dura cam un an de zile… Atunci, n-o să mai fie despărţire, vom spune totul mătuşii… şi…

Se uită la Olga: leşinase. Capul îi căzuse într-o parte, iar printre buzele vinete, i se zărea şiragul dinţilor. Răpit de bucurie şi de visuri, Oblomov nu băgase de seamă că, pe când rostea cuvintele: „după ce totul va fi limpezit, mandatarul meu o să dea dispoziţii”, Olga pălise la faţă şi nu mai auzi sfârşitul frazei.

— Olga!… Doamne, i-a venit rău! spuse el şi trase de sonerie.

— Domnişoarei i-a venit rău! o vesti el pe Katia venită în grabă. Repede, apă! Alcool!…

— Doamne! Şi ce veselă a fost toată dimineaţa… Ce o fi cu dumneaei? spuse în şoaptă

Katia, aducând de pe masa mătuşii sticluţa cu alcool şi un pahar de apă.

Venindu-şi în fire, Olga se ridică de pe fotoliu cu ajutorul Katiei şi al lui Oblomov şi se îndreptă, clătinându-se, spre iatacul ei.

— O să-mi treacă, spuse ea cu o voce slabă. E ceva nervos; am dormit prost astăzi. Katia, închide uşa, iar dumneata aşteaptă-mă! Să-mi revin puţin şi mă-ntorc iar.

Oblomov rămase singur. Îşi lipi urechea de uşă, căuta să vadă prin gaura cheii, dar nu se auzea nici nu se vedea nimic.

Peste o jumătate de oră, străbătu sala spre odaia jupâneselor şi o întrebă pe Katia:

— Ce face domnişoara?

— Nimic, răspunse Katia. S-a culcat şi mi-a spus să ies. Am mai intrat o dată: dumneaei şedea în fotoliu.

Oblomov trecu iar în salonaş, se uită iar prin uşă; nu se auzea nimic.

Bătu încetişor cu degetul în uşă; niciun răspuns.

Se aşeză din nou pe un scaun şi rămase pe gânduri. Multe gânduri îi trecură prin cap în această oră şi jumătate, schimbă multe păreri şi luă alte noi hotărâri. Până la urmă, se hotărî să plece şi el împreună cu împuternicitul său la ţară, dar mai întâi o să ceară mătuşii mâna Olgăi, o să se logodească chiar cu ea, îl va însărcina pe Ivan Gherasimovici să-i caute o locuinţă şi chiar să facă un împrumut… nu prea mare, numai cât să poată face nunta.

Datoria o s-o poată plăti din vânzarea grâului. De ce s-a mai amărât el atâta? Uite cât de uşor se poate schimba totul într-o clipă! Iar acolo, la ţară, împreună cu împuternicitul, va aduna dările şi, în sfârşit, îi va scrie lui Stolz. Acesta-i va da bani, va veni apoi să pună Oblomovka la cale, va construi drumuri şi poduri, va deschide şcoli… Şi el va fi acolo cu Olga. Doamne, iată fericirea cea adevărată! Cum de nu s-a gândit la toate astea?!

Deodată se simţi uşurat şi vesel; începu să se plimbe prin odaie, pocnind chiar din degete, gata să strige de bucurie: se apropie de uşa Olgăi şi o cheamă încetişor, voios.

— Olga! Olga! Vreau să-ţi spun ceva! spuse el, lipindu-şi buzele de uşă. Nici nu ghiceşti…

Era hotărât să nu plece astăzi de la ea şi să o aştepte pe mătuşă. „Îi spunem totul chiar astăzi, plec de-aici logodit".

Uşa se deschise încet şi Olga apăru în prag. Oblomov se uită la ea şi pierdu pe dată orice curaj: bucuria pieri ca dusă de o apă. Olga părea îmbătrânită. Era palidă, dar ochii îi străluceau; buzele strânse şi toate trăsăturile feţei sale vădeau o viaţă lăuntrică încordată, ca încătuşată de gheaţă, într-o linişte şi o nemişcare silită.

În privirea ei citi o hotărâre – ce fel, nu ştia încă. Inima însă îi zvâcni în piept cum nu i se mai întâmplase vreodată. Nu mai trăise asemenea clipe în viaţa lui.

— Olga, nu te mai uita aşa la mine! Mi-e frică! spuse el. M-am răzgândit: lucrurile trebuie făcute cu totul altfel… urmă el, coborându-şi treptat glasul, oprindu-se şi căutând să pătrundă noul înţeles ascuns în ochii, buzele şi sprâncenele ei. M-am hotărât să plec chiar eu la ţară, împreună cu împuternicitul meu… ca acolo… abia dacă mai îngăimă el.

Olga tăcea, privindu-l ţintă, ca o arătare.

Începea acum să bănuiască ce verdict îl aşteaptă. Îşi luă pălăria, dar nu cuteză să întrebe: se temea să nu audă o hotărâre fatală, poate chiar fără apel. În cele din urmă, făcu o sforţare.

— Am înţeles bine? întrebă el cu glasul schimbat. Olga plecă încet, foarte încet, capul în semn de confirmare. Cu toate că-i ghicise dinainte gândul, Oblomov păli şi rămase nemişcat în faţa ei.

Părea obosită, dar calmă şi nemişcată, ca o statuie de piatră. Era liniştea nefirească a unei

fiinţe căreia o hotărâre de nezdruncinat sau inima rănită îi dau puterea să se stăpânească, însă numai pentru o clipă. Era ca un rănit care-şi apasă rana cu mâna, ca să aibă puterea să spună tot ce are de spus, apoi să moară.

— N-ai să mă urăşti? o întrebă el.

— Pentru ce? îngână ea slab.

— Pentru toate câte ţi le-am făcut.

— Ce mi-ai făcut?

— Te-am iubit: e o jignire!

Zâmbi, plină de milă.

— Pentru că, urmă el, lăsându-şi capul în jos, pentru că te-ai înşelat… Poate mă vei ierta când îţi vei aduce aminte că te-am prevenit, spunându-ţi că are să-ţi fie ruşine, că te vei căi…

— Nu mă căiesc de nimic, dar sufăr, sufăr mult… spuse ea, şi se opri ca să răsufle.

— Eu sufăr şi mai mult, răspunse Oblomov, dar o merit. *Tu*, însă, pentru ce să înduri atâta chin?

— Sunt pedepsită pentru mândria mea, spuse ea, căci m-am încrezut prea mult în puterile mele. Aceasta a fost greşeala mea, nu cea de care vorbeai tu. N-am căutat la tine nici prima tinereţe, nici frumuseţe, dar am crezut că te voi putea smulge din amorţire, că vei ajunge să trăieşti pentru mine, dar tu eşti mort, definitiv mort. N-am prevăzut aceasta, am tot aşteptat, am sperat… şi iată! încheie ea cu greu, suspinând adânc.

Tăcu, apoi se aşeză pe scaun.

— Nu pot să stau în picioare. Îmi tremură genunchii. După câte am făcut eu, până şi o piatră ar fi înviat, urmă ea cu glas sfârşit. Acum nu mai sunt în stare să fac nimic, niciun pas, nici măcar până în grădina de vară nu am să mă mai duc. Totul e zadarnic, ai murit. Mă-nţelegi, Ilia? adaugă ea, după o clipă de tăcere. Ai să-mi aduci vreodată imputarea că m-am despărţit de tine din mândrie sau dintr-un capriciu?

Oblomov clătină din cap.

— Eşti ori nu convins că nu ne rămâne nimic, nicio nădejde?

— Da, răspunse el, aşa este… Apoi adăugă şovăitor: Dar… poate, peste un an…

N-avea curaj să dea ultima lovitură fericirii sale.

— Crezi oare că, peste un an, vei putea să pui ordine în treburile şi viaţa ta? întrebă Olga. Gândeşte-te!

Oblomov oftă şi se lăsă dus de gânduri. În inima lui se dădea o luptă; Olga citi asta pe faţa lui.

— Ascultă, îi spuse ea. Am stat acum şi am privit îndelung portretul mamei mele şi mi s-a părut că în privirea ei descopăr ce trebuie să fac. Şi dacă acum îmi vei spune, ca un om cinstit… Dar ia seama, Ilia, nu mai suntem copii şi nu trebuie să glumim: e vorba de întreaga noastră viaţă! Cercetează-ţi conştiinţa cu toată severitatea, apoi spune-mi, şi eu te voi crede, căci te cunosc… oare vei putea să rămâi la înălţime o viaţă întreagă? Vei fi pentru mine omul de care am nevoie? Mă cunoşti şi ştii ce vreau să spun. Dacă-mi vei spune acum, cu bărbăţie şi după matură gândire: „Da, îmi schimb hotărârea”, îţi întind mâna şi pornim amândoi unde vrei tu – în străinătate, la ţară sau chiar în cartierul Vîborg.

Oblomov tăcea.

— Dacă ai şti cât te iubesc…

— Nu aştept declaraţii de dragoste, ci un răspuns scurt! îi curmă vorba Olga, aproape cu asprime.

— Nu mă chinui, Olga! se rugă de ea Oblomov cu tristeţe.

— Spune Ilia: am sau nu dreptate?

— Ai dreptate, spuse el limpede şi hotărât. Da, ai dreptate!

— Atunci trebuie să ne despărţim, să nu te găsească lumea aici şi să nu vadă cât sunt de amărâtă.

Oblomov nu se putea hotărî să plece.

— Şi, chiar dacă te-ai căsători cu mine, ce s-ar întâmpla pe urmă? întrebă ea.

Oblomov tăcea.

— Te-ai lăsa, zi de zi, toropit de un somn adânc, tot mai adânc, nu-i aşa? Dar eu? Mă vezi cum sunt? Eu nu voi îmbătrâni, nu mă voi sătura niciodată de viaţă. Alături de tine însă, aş trăi de pe o zi pe alta, am aştepta amândoi sărbătorile Crăciunului, apoi lăsata secului, ne-am duce în vizită, am dansa, fără să ne mai gândim la nimic; ne-am duce seara la culcare, mulţumindu-i lui Dumnezeu că am mai trecut cu bine o zi, iar dimineaţa ne-am scula, dorind ca ziua aceea să semene cu ziua de ieri… Acesta-i viitorul nostru, nu-i aşa?

Oblomov îşi plimba chinuit ochii pe tavan. Ar fi vrut să se urnească din loc şi să fugă, dar picioarele nu-l ascultau. Voia să spună ceva, dar îşi simţea gura uscată şi nu putea scoate un sunet. Îi întinse mâna.

— Vasăzică… începu el cu voce slabă, dar nu-şi sfârşi vorba. Spuse doar din ochi: „Adio!”

Olga ar fi vrut parcă să-i spună şi ea ceva, dar nu putu. Îi întinse doar mâna, dar şi aceasta căzu, fără să i-o fi atins pe a lui. Voia să spună: „Adio!” dar, la jumătatea cuvântului, vocea i se frânse, sună deodată fals. Faţa i se schimonosi, îşi rezemă capul şi mâna de umărul lui şi izbucni în hohote de plâns. Părea acum dezarmată. Nu mai era fata înţeleaptă dinainte, ci doar o biată femeie fără apărare în faţa durerii.

— Adio… îngână ea printre suspine.

Oblomov tăcea, ascultând îngrozit plânsul ei şi neîndrăznind să facă nimic. Nu-i era milă nici de ea, nici de el însuşi, dar era cu adevărat vrednic de plâns. Olga se lăsă să cadă în fotoliu, plângând amarnic cu batista la ochi şi coatele pe masă. Lacrimile nu curgeau acum ca un şuvoi fierbinte şi năvalnic, stârnite de o neaşteptată şi trecătoare durere, ca atunci, în parc, ci picurau deznădăjduit,

ca o ploaie rece de toamnă ce se revarsă necontenit, fără milă, pe pământ.

— Olga, rosti el în cele din urmă. Pentru ce-ţi sfâşii inima? Mă iubeşti şi nu vei putea îndura despărţirea. Ia-mă aşa cum sunt. Iubeşte ce e mai bun din mine.

Olga clătină din cap, iară să-şi ridice fruntea.

— Nu… nu, îngână ea în cele din urmă. De mine, de durerea mea, să nu ai nicio grijă. Eu mă cunosc prea bine: o să-mi vărs tot amarul, dar, pe urmă, n-o să mai plâng. Şi acum, lasă-mă… Pleacă… Nu! Mai stai puţin! Dumnezeu mă pedepseşte!… Mă doare, vai, cum mă doare! Uite, aici lângă inimă…

Şi plânsul începu din nou.

— Dar dacă durerea nu te mai lasă, vorbi el, dacă-ţi pierzi sănătatea? Lacrimile acestea sunt ca otrava. Olga, îngerul meu, nu mai plânge… Uită totul…

— Nu, lasă-mă! Nu plâng cele ce puteau să fie, plâng ce-a fost… rosti ea cu greu. Ce-a fost şi „s-a veştejit, s-a trecut…” Nu plâng eu, plâng amintirile!… Vara… parcul… Îţi mai aminteşti? Îmi pare rău de aleea noastră, de liliacul nostru… Au prins rădăcini în inima mea şi mă doare să le smulg!…

Îşi legăna deznădăjduită capul şi suspina, repetând:

— O, cât mă doare, cât mă doare!

— Dar dacă mori? spuse el deodată, îngrozit. Gândeşte-te, Olga…

— Nu, îl întrerupse ea, ridicându-şi capul şi uitându-se la el printre lacrimi. Abia de curând am aflat că am iubit în tine ceea ce voiam sa fii, ce mi-a arătat Stolz – rodul închipuirii noastre. L-am iubit pe viitorul Oblomov. Eşti blând şi cinstit, Ilia; eşti duios ca un porumbel. Îţi ascunzi capul sub aripă, şi nu mai vrei nimic; eşti gata să gângureşti o viaţă întreagă la adăpostul unei streşini… Dar eu nu sunt ca tine şi nu mă mulţumesc cu atât, am

nevoie şi de altceva… de ce anume, nu ştiu nici eu! Eşti tu în stare să mă înveţi, să-mi spui ce-mi lipseşte, să-mi dai aceasta, ca eu… Cât despre duioşie… o găseşti la oricine!

Oblomov simţi că i se taie picioarele. Căzu în fotoliu, ştergându-şi mâinile şi fruntea cu batista.

Cuvintele Olgăi îl răniseră adânc: se simţi ars pe dinăuntru şi totodată atins de un vânt glacial dinafară. Îi răspunse printr-un zâmbet jalnic, dureros şi ruşinat, ca un cerşetor mustrat pentru goliciunea lui.

Rămase astfel, cu zâmbetul acesta de neputinţă pe buze, sleit de zbuciumul său lăuntric şi de durere. Privirea lui stinsă părea să spună: „Da, sunt un cerşetor nevolnic, lipsit de toate… Loveşte, loveşte în mine!…”

Înţelegând deodată cât venin fusese în vorbele ei, Olga se aruncă spre el:

— Iartă-mă, dragul meu! spuse ea, plină de duioşie, cu lacrimi în glas. Nu mai ştiu ce spun: sunt nebună! Uită totul! Să fim ca mai înainte! Să rămână totul cum a fost…

— Nu! răspunse el, sculându-se deodată în picioare şi oprind cu un gest hotărât cuvântul ei. Nu, lucrurile nu mai pot fi ca înainte! Să nu-ţi pară rău că ai rostit adevărul. Am meritat acest lucru… adăugă el cu mâhnire.

— Sunt o visătoare, trăiesc cu capul în nori! spuse Olga. Am o fire nenorocită. De ce alte fete, de pildă… Sonicika, sunt atât de fericite?…

Şi izbucni din nou în lacrimi.

— Du-te! hotărî ea, mototolindu-şi mereu batista udă de lacrimi. N-am să rezist… Trecutul îmi este încă mult prea drag.

Şi din nou îşi ascunse faţa în batistă, căutând să-şi înăbuşe plânsul.

— De ce să se fi năruit totul? întrebă ea deodată, ridicându-şi capul. Cine te-a blestemat pe tine, Ilia? Ce ai făcut? Eşti bun, deştept, duios, nobil…

şi, totuşi, mergi spre pieirea ta! Care e cauza? Nu există oare numele acestui rău?…

— Ba există, răspunse el încet de tot.

Olga îşi ridică spre el ochii înlăcrimaţi, întrebători.

— Oblomovismul! şopti el.

Apoi îi luă mâna, vru s-o sărute, dar nu izbuti; o apăsă numai cu putere pe buze şi lacrimi fierbinţi picurară peste degetele ei. După aceea, fără să-şi mai ridice capul, fără să-şi arate faţa, se întoarse deodată şi plecă.

XII

Numai Dumnezeu ştie pe unde a rătăcit şi ce a făcut Oblomov în ziua aceea! Nu se întoarse acasă decât noaptea târziu. Proprietăreasa auzi cea dintâi bătăile în poartă şi câinele lătrând. Îi trezi din somn pe Anisia şi Zahar şi le spuse că li s-a întors stăpânul.

Ilia Ilici aproape nu-şi dădu seama că Zahar l-a dezbrăcat, i-a scos cizmele şi i-a pus… halatul. Întrebă doar, văzând halatul:

— Ce-i cu ăsta?

— L-a adus astăzi proprietăreasa: vi l-a spălat şi l-a cârpit.

Se aşeză într-un fotoliu şi rămase nemişcat în el.

În jurul lui, totul se cufundă în somn şi în umbra nopţii. Şedea rezemat într-un cot, fără să-şi dea seama că stă pe întuneric, fără să audă bătaia ceasului. Mintea i se pierdea într-un haos de gânduri monstruoase, informe. Acestea se învolburau ca norii pe cer, fără ţel, fără legătură între ele. Oblomov nu putea prinde niciunul.

Îi murise inima: un timp, se stinse în ea orice scânteie de viaţă. Reîntoarcerea la viaţă şi rânduielile ei, la curgerea firească a năvalnicelor puteri grămădite în ea, se făcea foarte încet.

Încercarea fusese prea grea. Oblomov nu-şi mai simţea trupul, nici oboseala, nicio dorinţă. Ar fi putut să stea nemişcat, ca o piatră, zile întregi şi la fel să umble, să rătăcească zile şi nopţi în şir, mişcându-se ca un automat.

Numai treptat şi cu greu ajunge omul să se supună soartei. Şi atunci, organismul îşi reia cu încetul funcţiunile, pe rând; uneori însă, durerea îl doboară pe om şi nu se mai poate ridica. Atârnă de om şi de durere.

Oblomov nu mai ştia unde e şi nici ce face: privea în neştire înaintea lui şi nu-şi dădea seama că se crapă de ziuă; înregistra, fără s-o audă, tuşea uscată a bătrânei, tot aşa auzea rândaşul spărgând lemne, apoi zgomotele şi forfota din casă; o vedea, fără s-o vadă, pe proprietăreasă plecând împreună cu Akulina la piaţă şi pachetul „frăţiorului" trecând prin faţa gardului.

Nici cocoşii, nici lătratul câinelui, nici scârţâitul porţii nu izbutiseră să-l clintească din împietrirea lui. Se auzi zgomot de ceşti aşezate pe masă: samovarul începu să şuiere.

În sfârşit, după ceasurile nouă, Zahar împinse cu tava uşa biroului, dădu s-o închidă, ca de obicei, cu piciorul, dar, tot ca de obicei, îşi greşi ţinta. Cu toate acestea, nu scăpă tava din mână: după o practică atât de îndelungată, învăţase s-o reţină şi apoi ştia că Anisia îl urmăreşte cu privirea din dosul uşii şi era destul să scape ceva jos ca ea să-i sară în ajutor, adică să-l facă de ruşine.

Proptind cu barba tava pe care o ţinea strâns în braţe, ajunse cu bine până la pat şi, când să pună ceştile pe masa de lângă pat şi să-l trezească pe boier din somn, ce să vadă? Patul neatins şi boierul nicăieri!

Tresări şi ceaşca îi căzu pe podea, urmată de zaharniţă. Încercă să prindă lucrurile din zbor, legănând tava şi făcând să cadă altele. Nu izbuti să reţină pe tavă decât o linguriţă.

— Ce mai e şi asta? spunea el, uitându-se la Anisia cum strângea de pe jos bucăţile de zahăr, cioburile ceştii, pâinea. Dar unde-i boierul?

Oblomov stătea în fotoliu, schimbat la faţă. Zahar se uită la el cu gura căscată.

— Dar de ce aţi stat toată noaptea în fotoliu şi nu v-aţi culcat, Ilia Ilici? întrebă el.

Oblomov întoarse încet capul spre el, se uită distrat la Zahar, la cafeaua vărsată pe jos, la zahărul risipit pe covor.

— Dar tu de ce ai spart ceaşca? întrebă el, apoi se duse la geam.

Ningea cu fulgi mari. Zăpada se aşternea din belşug pe pământ.

— Ninge, ninge, ninge! repeta pierdut Oblomov, privind ninsoarea, care acoperise cu un strat gros împrejmuirea curţii, gardul de nuiele şi straturile grădinii de zarzavat. A acoperit tot! şopti el cu deznădejde.

Apoi se culcă şi adormi cotropit de un somn greu, ca de plumb.

Era trecut de amiază, când îl trezi scârţâitul uşii dinspre odăile gazdei: prin uşă apăru un braţ gol, cu o farfurie pe care aburea o bucată de plăcintă caldă.

— Azi e duminică, spuse o voce blândă. Am făcut plăcinte. Nu doriţi să gustaţi?

Oblomov nu răspunse însă nimic: ardea de friguri.

Partea a patra

I

De la boala lui Ilia Ilici a trecut un an care a adus multe schimbări în diferite colţuri ale lumii: frământare într-un ţinut, pace într-altul; într-un loc apusese un astru al omenirii, într-altul răsărise unul nou; aici, lumea descoperise o nouă taină a firii, dincolo, se alesese praf şi pulbere de aşezări şi generaţii de oameni. Unde se năruia vechea viaţă, acolo, ca nişte lăstare tinere, răsărea viaţa nouă…

Şi în cartierul Vîborg, în casa văduvei Pşeniţîna, deşi zilele şi nopţile se scurgeau domol, fără furtunoase şi neaşteptate schimbări în mersul vieţii, deşi cele patru anotimpuri se perindau întocmai ca şi în anul dinainte, după cum se vor perinda şi în viitor, viaţa însă nu se oprea în loc, ci se schimba în manifestările ei, dar cu încetineala cu care se petrec schimbările geologice ale planetei noastre: cum se macină încetul cu încetul munţii, cum depune marea nisipul pe ţărm, veacuri de-a rândul şi se retrage, făcând să crească uscatul.

Ilia Ilici se însănătoşise, împuternicitul său, Zatiortîi, se dusese la ţară şi trimisese întreaga sumă de bani scoasă din vânzarea recoltei, primind în schimb cuvenita răsplată: cheltuieli de drum, diurnă şi onorar pentru osteneală.

Cât despre dijmă Zatiortîi scria că n-a putut strânge nimic, fiindcă parte dintre ţărani au ajuns în sapă de lemn, parte au plecat prin alte ţinuturi şi nu se ştie unde se află, iar el, Zatiortîi, caută să adune la faţa locului toate informaţiile necesare.

În privinţa drumului şi a podurilor, scria că nu e chiar atâta grabă, că oamenii sunt mai bucuroşi să urce dealul şi să coboare în râpă ca să ajungă la târg, decât să muncească la construirea unui drum nou şi a câtorva poduri.

Într-un cuvânt, atât informaţiile cât şi sumele primite erau mulţumitoare. Nu mai era neapărat nevoie ca Ilia Ilici să meargă personal la ţară, aşa încât era liniştit şi dinspre partea asta până la anul.

Împuternicitul său luase măsuri şi pentru construirea casei: hotărâse, împreună cu arhitectul judeţului, cantitatea trebuitoare de materiale şi-i lăsase vechilului ordin ca, odată cu venirea primăverii, să înceapă căratul lemnului; totodată, poruncise să se clădească o şură pentru cărămidă; aşa că lui Oblomov nu-i mai rămânea decât să vină la primăvară şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se înceapă clăditul, cu el de faţă. Tot cam pe atunci era vorba să se adune şi dările de la ţărani. Apoi se avea în vedere şi ipotecarea moşiei; prin urmare, avea din ce să-şi acopere cheltuielile.

După boală, Ilia Ilici rămăsese mult timp posomorât; stătea ceasuri întregi pierdut pe gânduri, uneori nici nu răspundea la întrebările lui Zahar, nici nu băga de seamă că acesta scapă câte o ceaşcă jos ori uită să şteargă praful de pe masă. Câteodată, în zile de sărbătoare, când venea proprietăreasa să-i aducă plăcintă, îl găsea plângând.

Încetul cu încetul, însă, locul durerii vii îl luase o nepăsare mută. Ilia Ilici privea ceasuri de-a rândul cam ninge afară, cum se troieneşte zăpada prin curte şi pe stradă, acoperind stivele de lemne, coteţele de păsări, cuşca câinelui, grădiniţa de flori, straturile din grădina de zarzavat, cum se aşază în piramidă, în vârful fiecărui stâlp, cum tot moare în jur, învelindu-se într-un giulgiu alb.

Asculta îndelung hârşâitul domol al râşniţei de cafea, lătratul câinelui smucindu-se în lanţ,

lustruitul cizmelor de către Zahar şi bătăile măsurate ale pendulei.

Proprietăreasa trecea pe la el, ca şi mai înainte, ca să-l întrebe dacă are nevoie de ceva din târg sau îmbiindu-l să guste ceva; ca şi mai înainte, veneau copiii ei. El îi vorbea femeii, cu o indiferenţă binevoitoare, le arăta copiilor ce să înveţe, îi asculta cum citesc şi zâmbea apatic, în silă parcă, ascultând ciripitul lor nevinovat.

Dar muntele se macină încetul cu încetul, marea se retrage de la ţărm ori îl acoperă pe nesimţite, şi Oblomov îşi relua şi el, pe încetul, viaţa de altădată.

Trecu vara, apoi toamna şi iarna, cenuşii şi serbede. Oblomov aştepta iar primăvara şi dorea să plece la ţară.

În martie, făcură „ciocârlii”; în aprilie, scoaseră geamurile duble şi îl vestiră că Neva a pornit şi se desprimăvărează.

Oblomov se plimba prin grădină. Apoi începu semănatul şi răsăditul legumelor în grădina de zarzavat. Veniră, una după alta, fel de fel de sărbători: Rusaliile, Joia morţilor, Întâi mai; le întâmpinară cu crengi de mesteceni şi cununi de flori; se duseră chiar să petreacă ziua şi să-şi ia ceaiul în crâng.

De la începutul verii, începuseră să vorbească în casă despre cele două sărbători mari: naşterea sfântului Ion Botezătorul – onomastica „frăţiorului” – şi sfântul Ilie– ziua numelui lui Oblomov. Erau două date însemnate. Şi când Agafiei Matveevna i se întâmpla să cumpere ori să vândă în piaţă o friptură bună de viţel sau când plăcinta îi reuşea deosebit de bine, avea obiceiul să spună: „Ah, dacă am găsi nişte carne de viţel ca asta!” Sau: „Bine ar fi să ne reuşească plăcinta tot aşa şi de sfântul Ion ori de sfântul Ilie!”

Se vorbea despre vinerea din preajma sfântului Ilie, de plimbarea pe jos pe care obişnuiau s-o facă

în fiece an la Pulberărie, de serbarea de la cimitirul Smolenski, din satul Kolpino.

Pe sub fereastră se auzea din nou cloncănitul cloştii şi piuitul noii generaţii de pui; se făceau iar plăcinte cu pui şi ciuperci proaspete, castraveciori muraţi de vară; în curând apărură fragile.

— Potroacele nu mai sunt bune, îi spuse gazda lui Oblomov. Ieri pentru două perechi de pui mici cereau şapte grivne; în schimb, a apărut somon proaspăt, putem face botvinia[50] chiar în fiecare zi.

În casa Pşeniţînei, gospodăria era deosebit de înfloritoare, nu numai pentru că Agafia Matveevna era o gospodină cum rar se găseşte şi că asta era menirea ei pe lume, dar şi pentru că Ivan Matveevici Muhoiarov era un adevărat epicurian în ce priveşte latura gastronomică. În privinţa îmbrăcăminţii şi a rufăriei, era mai mult decât neglijent: purta ani de-a rândul aceleaşi haine şi nu se prea îndura să-şi cumpere altele noi; nu le ţinea aşezate cu grijă în cuier, ci le trântea claie peste grămadă în câte un colţ. Se primenea ca un salahor, numai sâmbăta. Dar la mâncare nu făcea economie.

Aici se călăuzea până la un punct de o logică a lui personală, formată încă de pe vremea când intrase în slujbă: „Ce am în burtă nu se vede, şi nu mă bârfeşte nimeni, dar un lanţ gros la ceas, un frac nou, cizme galbene stârnesc fel de fel de vorbe”.

De aceea, pe masa lor se găsea când o friptură de viţel de prima calitate, când nişte nisetru gras, galben ca chihlimbarul, când ierunci cu carnea albă. Uneori, Ivan Matveevici colinda chiar el prin piaţa sau prăvăliile lui Miliutin, adulmecând ca un copoi, ca să aducă apoi acasă, sub pulpana hainei, o găină îndopată ori să dea patru ruble pe o curcă.

Vinul îl cumpăra totdeauna singur din târg, îl punea bine şi îl scotea cu mâna lui; dar, la masă, nimeni nu vedea vreodată decât o carafă de votcă

cu frunze de coacăze; vinul se bea numai sus, în odaia „frăţiorului”.

Când pleca cu Tarantiev la pescuit, avea totdeauna în buzunarul paltonului o sticlă de maderă de cea mai bună calitate, iar când se ducea să-şi ia ceaiul la „local”, aducea romul de acasă.

Schimbări ca: scufundarea ori ridicarea treptată a fundului mării, măcinarea munţilor se petreceau în toate, chiar şi în Anisia; simpatia reciprocă dintre ea şi proprietăreasă se prefăcu într-o legătură pe viaţă – erau un suflet.

Văzând cât interes punea Agafia Matveevna pentru treburile lui, Oblomov îi propuse o dată, mai mult în glumă, să ia asupra ei toată grija aprovizionării şi alimentaţiei lui, scăpându-l astfel de orice osteneală.

Faţa femeii se lumină de bucurie; zâmbi chiar pe deplin conştient. Ce mult i se lărgea acum câmpul de activitate: în loc de o gospodărie, avea să conducă două sau, mai bine zis, una singură, dar cât de mare! Şi apoi, o mai avea acum şi pe Anisia. Se sfătui cu „frăţiorul” şi, a doua zi, totul fu mutat din bucătăria lui Oblomov în bucătăria Pşeniţînei; argintăria şi vesela lui îşi luară locul în bufetul ei, iar Akulina fu coborâtă în grad: din bucătăreasă – îngrijitoare de păsări şi pusă să lucreze la grădina de zarzavat.

Acum trăiau pe picior mare: cumpărăturile de zahăr, ceai şi alte provizii, pregătirea castraveţilor, merelor şi vişinilor murate, dulceţurile, toate se făceau pe scară mare.

Agafia Matveevna părea să fi crescut; Anisia îşi desfăcu şi ea larg aripile şi viaţa începu să clocotească, să curgă ca un fluviu.

Oblomov lua acum masa împreună cu familia gazdei, la ora trei şi numai „frăţiorul” mânca deoparte, după ce sfârşeau ei, mai mult la bucătărie, pentru că „dumnealui venea târziu de la serviciu”.

Ceaiul şi cafeaua nu i le mai servea Zahar, ci Agafia Matveevna cu mâna ei.

Zahar, dacă avea poftă, ştergea praful, iar dacă nu, Anisia apărea deodată ca o furtună şi, mai cu şorţul, mai de-a dreptul cu mâna sau chiar şi cu nasul scutura, sufla, trăgea lucrurile de la locul lor, le rânduia pe toate, şi dispărea; iar dacă nu venea nici ea, de cum ieşea Oblomov în grădină, venea însăşi proprietăreasa să mai vadă ce mai este pe la el în odaie, clătina din cap găsind ceva în neregulă şi, bodogănind supărată, umfla cât un munte pernele, examina totodată şi feţele de pernă, îşi şoptea că trebuie schimbate, se apuca să le scoată, apoi ştergea geamurile, arunca o privire în dosul divanului şi pleca.

Ridicarea treptată a fundului mării, măcinarea munţilor, depunerea mâlului, uşoare erupţii vulcanice, toate aceste fenomene se petrecură mai ales în viaţa Agafiei Matveevna, dar nimeni, şi ea mai puţin ca oricine, nu-şi dădea scama. Schimbările de mai sus se vădiră abia mai târziu prin urmările lor nenumărate, neaşteptate şi nesfârşite.

De ce oare, de la o vreme, atâta schimbare în Agafia Matveevna?

De ce, mai înainte, când se întâmpla să se ardă o friptură, să se fărâme peştele din ciorbă sau să nu se pună, din greşeală, verdeaţă în supă, ea o certa aspru pe Akulina – fără a-şi pierde însă calmul şi demnitatea – şi apoi uita îndată; iar acum, de se întâmpla aşa ceva, sărea de la masă, dădea fuga la bucătărie, îşi vărsa focul pe capul Akulinei şi tăbăra şi pe Anisia cu mustrări amare, iar a doua zi veghea singură ca verdeaţa să fie pusă în supă şi peştele fiert doar atâta cât trebuie?

S-ar fi putut spune că-i era ruşine să se arate cu asemenea greşeli în faţa unui om străin şi tocmai pe tărâmul gospodăriei, în care-şi pusese toată ambiţia, toată activitatea ei?

Fie şi aşa. Dar de ce atunci, mai înainte vreme, pe la ceasurile opt seara, începea să pice de somn, iar la nouă, după ce-şi culca copiii şi mai trecea o dată să vadă dacă la bucătărie s-a stins focul, dacă coşurile sobelor sunt bine închise, dacă e deretecat în odaie, se culca, şi nici cu tunul nu o mai puteai scula până a doua zi, la şase dimineaţă?

Acum însă, dacă Oblomov se ducea la teatru ori zăbovea ceva mai mult pe la Ivan Gherasimovici, ea nu putea să adoarmă şi se tot răsucea când pe o parte, când pe alta, se închina, ofta, închidea ochii – în zadar – nu-i venea somnul şi pace!

Cum auzea vreun zgomot în stradă, ridica de pe pernă capul, uneori chiar sărea din pat, deschidea gemuleţul şi asculta: nu cumva vine el? Iar dacă cineva bătea în poartă, îşi punea repede fusta şi se repezea la bucătărie să-l scoale pe Zahar şi pe Anisia, ca să deschidă.

S-ar fi putut spune că aceasta dovedeşte că este o gazdă grijulie, căreia nu-i place neorânduiala în casa ei şi nu vrea ca chiriaşul să aştepte noaptea în stradă, până să audă şi să-i deschidă portarul beat; în sfârşit, că bătăile în poartă i-ar putea scula, până la urmă, copiii din somn…

Fie şi aşa. Dar atunci de ce oare, când Oblomov a căzut la pat, ea n-a mai lăsat pe nimeni să intre la ei în odaie, a aşternut pe jos pâsle şi covoare, a pus perdele groase la ferestre şi – aşa bună şi blândă cum era – se mânia grozav când Vanea sau Maşa scoteau câte un ţipăt ori izbucneau în râs?

De ce nopţi întregi, până în ceasul când la biserică începea utrenia, neîncrezându-se în Zahar şi Anisia, a stat la căpătâiul bolnavului, fără să-şi ia ochii de la el; apoi îşi punea în grabă haina, scria cu litere mari pe un petic de hârtie „Ilia” şi se repezea la biserică; acolo dădea hârtia preotului, în altar, ca să se roage pentru sănătatea lui Oblomov, apoi se retrăgea într-un colţ, cădea în genunchi şi rămânea mult timp cu fruntea lipită de podea, iar pe urmă pleca grăbită în piaţă şi se întorcea acasă

plină de teamă, trecea capul prin uşă şi o întreba în şoaptă pe Anisia:

— Cum îi e?

S-ar fi putut spune că nu era decât milă, compătimire, sentimente precumpănitoare în firea unei femei…

Fie şi aşa. Dar de ce, atunci când s-a întremat Oblomov şi a rămas o iarnă întreagă posomorât şi trist, când abia dacă mai vorbea cu ea, nu mai venea niciodată în odaia ei, nu se mai interesa ce face dânsa, nici nu mai glumea cu ea, Agafia Matveevna a slăbit, copleşită deodată de un fel de moleşeală, de le făcea toate în silă: râşnea cafeaua şi nu ştia ce face, ori punea în ea atâta cicoare, încât nu mai era bună de băut; iar ea nici nu simţea, parcă n-ar mai fi avut limbă. Când Akulina aducea peştele nefiert şi „frăţiorul" pleca bombănind de la masă, ea stătea ca o stană de piatră – parcă nici nu auzea nimic.

Înainte vreme, nimeni n-o vedea niciodată gânditoare, şi asta nici n-o prindea: umbla întruna forfota, nimic nu scăpa ochiului ei ager; acum însă, deodată parcă adoarme, uite-aşa, din senin, cu piuliţa în poală; apoi începe să bată atât de tare din pisălog, încât până şi câinele se porneşte pe lătrat, crezând că bate cineva în poartă.

Dar de îndată ce se mai înviora puţin Oblomov, şi-i înflori iar pe buze zâmbetul lui blând, şi începu s-o privească la fel ca mai înainte, să-şi treacă din nou capul prin uşa ei cu o vorbă prietenoasă ori o glumă, Agafia Matveevna se împlini iarăşi la trup şi trebăluia acum prin casă veselă, vioaie, plină de însufleţire, la care se mai adaugă ceva nou însă. Înainte, se mişca de dimineaţă până seară ca o maşină bine întocmită, cu mersul lin şi regulat. Vorbea nici prea încet, nici prea tare, râşnea cafea, spărgea căpăţâni de zahăr, cernea câte ceva prin sită, se aşeza la cusut şi acul ei se mişca ritmic, ca arătătorul unui ceas; apoi se scula fără grabă, se oprea la jumătate drum spre bucătărie, deschidea

dulapul ca să sconta ceva din el şi să ducă undeva, şi toate acestea le făcea ca o maşină.

Dar acum, de când Ilia Ilici intrase în familia ei, fie că pisa ori cernea ceva, o făcea parcă mai altfel ca înainte. Aproape că nu mai împletea la dantele. Uneori se apuca să coasă, stătea liniştită pe loc; deodată îl auzea pe Oblomov că-l strigă pe Zahar să-i aducă cafeaua; atunci, dintr-o săritură era la bucătărie, se uita la toate cu ochii în patru să nu-i scape ceva, lua o linguriţă şi lăsa să curgă la lumină puţină cafea, să vadă dacă s-a fiert şi s-a limpezit de ajuns, ca nu care cumva să i-o servească cu zaţ; apoi încerca şi caimacul cât e de gros.

Dacă se pregătea vreun fel de mâncare care-i plăcea lui Oblomov, ea se uita în cratiţă, ridicând capacul, mirosea, gusta, apoi punea mâna pe cratiţă şi o ţinea deasupra focului. Când pisa migdale sau bătea ouă pentru el, făcea aceasta cu atâta foc, încât o treceau năduşelile.

Toate treburile ei gospodăreşti – pisatul şi călcatul, cernutul şi toate celelalte – aveau acum un rost nou: să-i asigure lui Ilia Ilici liniştea şi mulţumirea. Înainte, Agafia Matveevna nu vedea în ele decât îndatoriri; acum însă erau pentru ea o adevărată plăcere. Începuse o viaţă după placul ei, trăia din plin şi fiecare zi îi aducea ceva nou.

Nu ştia ce e: niciodată nu-şi punea întrebări. Purta jugul acesta dulce fără gânduri şi socoteli, fără împotrivire, fără patimă, fără înfiorare, nici presimţiri nelămurite, fără frământări şi nervi.

Părea să fi trecut deodată la o altă credinţă, fără să cerceteze ce fel de credinţă îmbrăţişează, fără să-i cerceteze dogmele, ci supunându-se orbeşte legilor ei.

Dragostea venise peste ea pe nepusă masă: parcă ar fi nimerit sub o rupere de nori, şi nici nu s-a dat înapoi, nici n-a fugit înainte. Se îndrăgostise de Oblomov în chipul cel mai simplu,

cel mai firesc, cum ar fi căpătat o răceală ori nişte friguri fără leac.

De altfel, nici nu bănuia aceasta; să i-o fi spus cineva s-ar fi mirat desigur, poate ar fi zâmbit ruşinată.

Primise în tăcere să îndeplinească felurite îndatoriri faţă de Oblomov, învăţase pe de rost cum arată fiecare cămaşă a lui; numărase toate găurile ciorapilor, ştia cu ce picior se scoală din pat, când are să-i iasă un urcior la ochi, cât mănâncă şi din ce fel de mâncare anume, dacă e vesel sau plictisit, dacă a dormit mai mult sau mai puţin, parcă atâta făcuse toată viaţa ei, fără să se întrebe de ce şi ce este Oblomov pentru ea, de ce se frământă atâta pentru el.

S-o fi întrebat cineva dacă-l iubeşte, desigur că din nou ar fi zâmbit şi ar fi răspuns afirmativ; dar ar fi dat acelaşi răspuns şi atunci când Oblomov nu locuia la ea în casă decât de o săptămână.

De ce, sau pentru ce se îndrăgostise tocmai de el, de ce se măritase cândva fără să iubească şi trăise astfel până la treizeci de ani şi acum, deodată, o răzbise şi pe ea?

Deşi se spune că dragostea este un sentiment capricios care scapă raţiunii şi vine peste om ca o boală, îşi are totuşi şi ea legile şi pricinile ei. Şi dacă, până azi, aceste legi au rămas atât de puţin cunoscute, aceasta se datorează faptului că unui îndrăgostit nu-i mai arde să urmărească cu ochi de savant cum i se furişează în inimă prima impresie, cum îi încătuşează, ca în vis, simţurile, cum dintâi i se întunecă vederea, din ce anume clipă începe să-i bată mai tare pulsul, apoi inima, cum dintr-odată, peste noapte, se naşte credinţa până la mormânt, dorinţa de a se jertfi pe sine, cum puţin câte puţin dispare „eul” său propriu, înlocuit de „el” sau de „ea”, cum mintea se prosteşte sau, dimpotrivă, devine neasemuit de vie, iar voinţa se supune întru totul voinţei altuia, capul se pleacă

singur, genunchii tremură, se ivesc lacrimile şi vin frigurile dragostei…

Agafia Matveevna văzuse înainte puţini oameni de felul lui Oblomov şi pe aceştia numai de departe. Chiar dacă îi plăceau, nu intrau în sfera ei de viaţă şi ea nu avusese niciodată prilejul să-i cunoască mai îndeaproape.

Ilia Ilici nu umbla ca răposatul ei soţ, secretarul de colegiu Pşeniţîn, cu paşii mărunţei şi grăbiţi ai omului de afaceri, nu scria neîncetat tot felul de hârtii, nu tremura de frică la gândul că întârzie la slujbă, nu se uita la oricine de parcă s-ar fi rugat: „Hai, pune-mi şaua şi încalecă-mă!” Privea oamenii deschis şi îndrăzneţ, cerându-le parcă supunere.

Obrazul lui nu era grosolan şi roşu: dimpotrivă, alb şi gingaş. Nici mâinile lui nu semănau cu ale „frăţiorului” – nu tremurau, nici nu erau roşii – ci albe şi mici. Daca se aşeza picior peste picior, ori îşi rezema bărbia în palmă, o făcea în chip firesc, liniştit şi frumos. Şi la vorbă se deosebea de fratele ei, de Tarantiev ori de soţul ei; ea nu înţelegea multe din spusele lui, dar simţea că ceea ce spune el e înţelept, frumos, neobişnuit; până şi lucrurile care erau pe înţelesul ei, Oblomov le spunea altfel decât ceilalţi.

Purta rufărie fină şi o schimba în fiecare zi, se spăla cu săpun parfumat, îşi curăţa unghiile, era un bărbat plăcut şi foarte curat; putea să nu facă nimic şi nici nu făcea, deoarece pentru el lucrau alţii; avea la porunca lui un Zahar şi încă alţi trei sute de felul lui Zahar!…

Era boier, un om luminat, sclipitor şi, pe deasupra, mai era şi foarte bun; călca uşor şi se mişca domol şi lin, iar dacă îi atingea mâna, atingerea lui era ca de catifea, pe când, altădată, când se întâmpla s-o atingă soţul, era ca o lovitură! Şi în priviri şi în vorbă păstra aceeaşi blândeţe, aceeaşi bunătate…

Agafia Matveevna nu se gândea la toate acestea, nu-şi dădea seama de ele; dacă însă s-ar fi găsit cineva să urmărească şi să lămurească ce urmă a săpat ivirea lui Oblomov în viaţa ei, aceasta ar fi trebuit să fie explicaţia şi nu alta.

Ilia Ilici ştia ce fapt însemnat era venirea lui în acest colţişor pentru toţi cei ce trăiau acolo, începând cu „frăţiorul" şi sfârşind cu câinele din curte, care căpăta acum de trei ori mai multe oase ca înainte; nu putea totuşi să-şi dea seama cât de adânci erau rădăcinile înrâuririi lui şi ce victorie neaşteptată a câştigat în inima proprietăresei.

În neobosita ei grijă şi osteneală pentru masa, rufăria şi odăile lui, nu vedea decât manifestarea trăsăturii esenţiale a caracterului ei, observată de el chiar de la prima lui vizită, când Akulina adusese pe neaşteptate în odaie un cocoş care se zbătea în mâinile ei, iar stăpâna sa, deşi foarte stânjenită de zelul nepotrivit al bucătăresei, izbuti totuşi să-i spună să vândă băcanului cocoşul cenuşiu şi nu pe cel adus.

Agafia Matveevna nu numai că n-ar fi fost în stare să cocheteze cu Oblomov, să-i arate prin ceva ce se petrece în ea, dar, după cum s-a mai spus, nici nu ştia, nu-şi dădea seama de acest lucru; mai mult chiar, uitase că acum câtva timp nu se petrecea nimic asemănător în viaţa ei, şi dragostea ei se arăta numai printr-un devotament nemărginit, până la moarte.

Iar Oblomov nu pricepea încă adevăratul înţeles al sentimentelor ei faţă de el şi continua să creadă că aşa este felul ei de a fi. Aşadar, iubirea Pşeniţînei, normală, firească, dezinteresată, rămânea mai departe o taină, atât pentru Oblomov şi pentru cei din jurul ei, cât şi pentru ea însăşi. Dragostea ei era într-adevăr un sentiment dezinteresat, deoarece, când aprindea la biserică o lumânare pentru sănătatea lui Oblomov, o făcea fără să ştie el şi nu se gândea decât la însănătoşirea lui. Veghea la căpătâiul lui numai noaptea şi pleca

în faptul zilei, iar apoi nici nu pomenea despre asta.

Atitudinea lui Oblomov faţă de Agafia Matveevna era cu mult mai simplă: pentru el, Agafia Matveevna, mişcările coatelor ei active, ochii ei care se opreau cu grijă asupra tuturor lucrurilor din casă, veşnicul ei umblet de la dulap la bucătărie, de la bucătărie la cămară, iar de acolo în beci, atotcuprinzătoarea ştiinţă a ei în ale bunei orânduiri a casei şi gospodăriei întruchipau acel ideal de linişte – netulburată şi nesfârşită ca oceanul – a cărei imagine i se întipărise în suflet încă din copilărie, sub acoperământul casei părinteşti.

După cum acolo unde tatăl şi bunicul său, dimpreună cu toţi copiii şi nepoţii, stăteau culcaţi ori tolăniţi prin jilţuri în lenevoasă linişte şi pace, ştiind că în casă veghează veşnic în preajma lor un ochi grijuliu şi mâini care nu cunosc odihna, care cos pentru ei, îi hrănesc, le dau de băut, îi îmbracă, îi încalţă şi-i culcă seara în pat, iar la moarte le vor închide ochii, tot astfel şi aici Oblomov, stând fără să se mişte pe divan, vedea că în jurul lui şi pentru binele lui se mişcă ceva viu şi sprinten şi că, de-ar fi ca mâine să nu mai răsară soarele, tot cerul să fie învolburat de furtună, iar vântul năprasnic să bată de la un capăt la celălalt al pământului, el tot îşi va avea supa şi friptura pe masă, rufele lui vor fi curate şi călcate, păienjenişul măturat de prin colţuri, iar el nici nu va şti cum s-au făcut toate acestea. Nici nu-şi va da măcar osteneala să se gândească ce ar mai dori, şi, totuşi, orice dorinţă a lui va fi ghicită şi totul adus la nasul lui, nu în silă şi cu grosolănie, nici de mâinile murdare ale lui Zahar, ci cu o privire voioasă şi blândă, cu un zâmbet de adânc devotament, de nişte mâini albe şi curate, de nişte braţe goale.

Pe zi ce trecea, se împrietenea tot mai mult cu gazda lui, dar nici nu se gândea la iubire, adică la iubirea aceea de care suferise de curând, ca de

vărsat, pojar sau friguri şi a cărei amintire îl făcea să se cutremure.

Se apropia de Agafia Matveevna cum s-ar fi apropiat de un foc care împrăştie tot mai multă căldură, dar pe care nu poţi spune că-l iubeşti.

După ce-şi lua masa, mai zăbovea cu plăcere la ea în odaie ca să-şi fumeze luleaua, privind-o cum rânduieşte argintăria în bufet, cum scoate ceştile şi toarnă cafeaua, cum, după ce spală şi şterge cu deosebită grijă una dintre ceşti, o umple mai înainte de celelalte şi i-o întinde lui cel dintâi şi se uită dacă e mulţumit.

Îi plăcea să-şi plimbe privirea pe gâtul ei plinuţ şi braţele rotunde când deschidea uşa de la odaia ei, iar când uşa întârzia să se deschidă, o împingea încet cu piciorul şi stătea să glumească cu Agafia Matveevna şi să se joace cu copiii ei.

Dar nu-i era urât dacă dimineaţa trecea fără s-o vadă; după masă, în loc să rămână cu dânsa, adesea se ducea la el în odaie să doarmă un ceas, două, dar era sigur că, de cum se va trezi, i se va servi ceaiul, chiar în clipa deşteptării.

Lucrul de căpetenie era că totul se petrecea în linişte; nu simţea niciun fel de apăsare pe inimă, nu-l frământa niciodată gândul dacă o va vedea sau nu pe gazda lui, ce va crede ea, ce-i va spune ori ce va răspunde la întrebările ei, cum îl va primi, nimic din toate acestea!

Alături de ea, nu cunoştea nici dor, nici nopţi de nesomn, nici lacrimi dulci şi totuşi amare. Stătea şi fuma, privind-o cum coase, uneori îi spunea ceva, altă dată tăcea şi se simţea atât de împăcat, nu-i mai trebuia nimic, nu dorea să plece nicăieri, parcă acolo s-ar fi aflat toate de câte avea el nevoie.

Agafia Matveevna nu-i cerea nimic, nu-l îndemna la nimic; în sufletul lui nu se năşteau niciun fel de dorinţe ambiţioase, de porniri, de năzuinţe eroice ori chinuri sfâşietoare la gândul că timpul trece, că i se irosesc puterile, că, până

acum, n-a înfăptuit nimic, nici bun, nici rău, că trândăveşte, că nu trăieşte, ci vegetează.

Părea răsădit de o mână nevăzută, ca o plantă rară, undeva la umbră, departe de dogoarea soarelui, la adăpost de ploaie. Şi mâna aceasta continua să-l îngrijească, să-l ocrotească cu drag.

— Cât de iute îţi umblă acul pe sub nas, Agafia Matveevna! zise Oblomov. Împungi atât de repede, încât mă tem nu cumva să-ţi prinzi nasul de fustă.

Agafia Matveevna zâmbi.

— Să mântui numai cusătura asta, spuse ea mai mult pentru sine, ş-om sta la masă.

— Şi ce mâncăm azi? întrebă el.

— Varză acră cu somon răspunse ea. Nisetru nu se mai găseşte pe nicăieri: am colindat toate prăvăliile, a căutat şi frăţiorul meu, nu se găseşte nimic. Doar dacă s-o nimeri vreun nisetru viu – a comandat un negustor din târgul caretaşilor şi a făgăduit să ne dea şi nouă din el. Mai avem friptură de viţel la tavă cu caşa…

— Minunat! Ce drăguţă eşti, Agafia Matveevna, că te-ai gândit la asta! Numai să nu fi uitat Anisia.

— Dar eu ce păzesc? Nu auziţi cum sfârâie? răspunse Pşeniţîna crăpând puţin uşa bucătăriei. S-a şi pus la foc.

Isprăvind de cusut, reteză cu dinţii firul, îşi împături lucrul şi-l duse în iatac.

Aşadar, Oblomov se trăgea spre ea aşa cum se trage un om spre un foc bun şi într-o zi se apropie foarte mult, cât pe-aci să se ardă sau să ia foc.

Plimbându-se prin odaia lui şi întorcându-se când şi când spre uşa gazdei, îi văzu coatele mişcându-se cu o vioiciune neobişnuită.

— Veşnic cu treaba! spuse el, intrând în odaia ei. Ce mai faci acolo?

— Iacă, pisez nişte scorţişoară, răspunse ea, privind în fundul piuliţei ca într-o prăpastie şi izbind vârtos cu pisălogul.

— Şi dacă nu te mai las? întrebă el, apucând-o de coate ca s-o împiedice să-şi vadă de treabă.

— Lăsaţi-mă, vă rog! Mai am de pisat zahărul şi de dat vin pentru budincă.

El o ţinea mereu prinsă de coate. Obrazul îi era aproape de ceafa ei.

— Spune-mi, ce ar fi să mă îndrăgostesc de dumneata?

Agafia Matveevna zâmbi.

— Dar dumneata m-ai iubi? mai întrebă el.

— De ce să nu vă iubesc? Dumnezeu ne-a poruncit să iubim pe toţi oamenii.

— Şi dacă te sărut? şopti el, aplecându-se spre ea.

Răsuflarea lui fierbinte îi dogorea obrazul.

— N-am ajuns încă în săptămâna Paştelui, spuse ea zâmbind.

— Hai, sărută-mă!

— Să ajungem cu ajutorul Domnului la sfintele Paşti şi ne-om săruta, răspunse ea, fără să se mire, nici să se ruşineze ori să se sperie, dreaptă şi nemişcată ca un cal când i se pune hamul.

Oblomov o sărută uşurel pe gât.

— Luaţi seama că vărs scorţişoara. Tot dumneavoastră n-o să aveţi prăjitură bună, spuse ea.

— Atâta pagubă! făcu el.

— Ce-i asta? Iar aveţi o pată pe halat? spuse ea grijulie, luând în mână poala halatului. Untdelemn să fie? Mirosi pata. Unde v-aţi murdărit oare? O fi picat din candelă.

— Nu ştiu unde m-am pricopsit.

— Poate că v-aţi atins de uşă? se lămuri deodată Agafia Matveevna. Chiar ieri s-au uns balamalele. Scoateţi-l şi daţi-mi-l numaidecât! V-o scot eu. Mâine n-o să se mai vadă nimic.

— Buna mea Agafia Matveevna! spuse Oblomov, scoţând alene halatul. Ştii ce? Hai să mergem, la vară, la mine, la ţară! Să vezi acolo gospodărie! Sunt de toate: şi fragi, şi ciuperci, şi dulceţuri, şi curte de păsări, grajd de vite…

— La ce? răspunse ea cu un suspin. Aici ne-am născut şi am trăit o viaţă întreagă, aici se cade să şi murim.

Oblomov o privea uşor tulburat, dar ochii nu-i ardeau nici nu se umezeau de lacrimi. Nu simţea în suflet niciun avânt spre înălţimi, spre fapte eroice. Nu dorea decât să se aşeze pe divan şi să nu-şi mai ia ochii de la braţele ei.

II

Ziua de sfântul Ioan fu sărbătorită cu multă solemnitate. În ajun, Ivan Matveevici nu se mai duse la serviciu, ci cutreieră tot oraşul cu trăsura, întorcându-se de fiecare dată acasă cu câte un pachet sau un coş.

Trei zile, Agafia Matveevna trăi numai cu cafea. Pentru Ilia Ilici se găteau tot trei feluri de bucate, iar ceilalţi mâncau pe apucate ce se găsea prin casă.

În ajun, Anisia nici nu s-a mai culcat. Zahar însă a dormit şi pentru el, şi pentru ea. Privea toate aceste pregătiri nepăsător, mai mult cu dispreţ.

— La noi, la Oblomovka, se gătea aşa de orice sărbătoare, spunea el celor doi bucătari ai contelui, anume tocmiţi pentru această ocazie. Se serveau câte cinci feluri de prăjituri, iar sosurile nici nu le puteai număra! Boierii mâncau toată ziua, chiar şi a doua zi. Iar noi, cinci zile în şir mâncam rămăşiţele. Abia le mântuiam şi iar veneau musafiri! Iar o luam de la început… Pe când aici, o dată pe an!

La masă, îl servi pe Oblomov înainte de toţi ceilalţi şi nu voi nici în ruptul capului să-l servească pe un domn cu o cruce mare la gât.

— Al nostru e un boier adevărat, de neam mare, spunea el, plin de mândrie, iar ăştia ce-s?

Pe Tarantiev, care şedea la capătul de jos al mesei, ori nu-l servea deloc, ori îi trântea în farfurie cât şi ce găsea el de cuviinţă.

Erau de faţă toţi colegii lui Ivan Matveevici, cu totul vreo treizeci de inşi.

Un păstrăv uriaş, pui umpluţi, prepeliţe fripte, îngheţată şi un vin minunat, toate erau la înălţimea acestei sărbători.

Spre sfârşitul mesei, musafirii începuseră să se îmbrăţişeze, lăudând gusturile alese ale stăpânului casei; în cele din urmă, se aşezară, la cărţi. Muhoiarov se închina şi le mulţumea tuturor, spunând că, pentru marea bucurie de a-i putea ospăta pe scumpii săi musafiri, nu şi-a cruţat leafa pe patru luni de zile!

Spre ziuă, oaspeţii au pornit cu toţii spre casele lor cum au putut – care pe jos, care cu trăsura – şi din nou totul s-a liniştit în casă până la sfântul Ilie.

În ziua aceea, Oblomov avea numai doi invitaţi străini – pe Ivan Gherasimovici şi pe Alexeev – vizitatorul cel tăcut şi preasupus care, la începutul povestirii, îl invitase pe Ilia Ilici la sărbătoarea de întâi mai. Oblomov nu numai că n-a vrut să rămână mai prejos de Ivan Matveevici, dar a căutat să strălucească printr-un rafinament al meniului, necunoscut în această casă.

În loc de plăcintă grasă cu carne de pasăre se serviră pateuri, stridii înainte de supă, apoi pui cu papiote de hârtie la picioare şi cu trufe, friptură cu sos dulce, cele mai fine legume şi supă englezească.

În mijlocul mesei trona un ananas uriaş, iar în jurul lui – piersici, vişine şi caise. În glastre erau flori naturale.

De-abia începuseră supa şi Tarantiev apucase doar să-l înjure pe bucătar pentru prostească lui idee de a umple pateurile cu vânat, când deodată, se auzi câinele lătrând şi zbătându-se nebuneşte în lanţ.

În curte intră o trăsură; cineva întrebă de Oblomov. Rămaseră cu toţii cu gurile căscate.

— O fi unul dintre cunoscuţii mei de acum un an, care şi-a adus aminte de onomastica mea, spuse

Oblomov. Nu sunt acasă. Spune-le că nu sunt acasă! porunci el în şoaptă lui Zahar.

Masa fusese pusă în grădină, într-un chioşc. Zahar se repezi să spună că boierul nu-i acasă, dar, pe cărare, se ciocni piept în piept cu Stolz.

— Andrei Ivanovici! îngână el bucuros, cu glasul lui răguşit.

— Andrei! strigă Oblomov şi se repezi să-l îmbrăţişeze.

— Ce bine, am nimerit tocmai la masă! spuse Stolz. Dă-mi să mănânc, că-s tare flămând. Da greu te-am mai găsit!

— Hai, vino, vino! Ia loc! spuse Oblomov, aşezându-l lângă el.

La apariţia lui Stolz, Tarantiev sări cel dintâi gardul în grădina de zarzavat; după el şi Ivan Matveevici o şterse, pe după chioşc, în odăiţa lui. Agafia Matveevna se sculă şi ea.

— V-am deranjat, spuse Stolz, sărind de la locul lui.

— Unde plecaţi? De ce? Ivan Matveici! Mihei Andreici! strigă Oblomov.

Pe proprietareasă o sili să se aşeze la locul ei; dar nici pe Ivan Matveevici, nici pe Tarantiev n-a rost chip să-i aducă înapoi.

Oblomov îl copleşi pe Stolz cu întrebările:

— De unde vii? Cu ce prilej?

Stai mult aici? Stolz venise de două săptămâni pentru nişte treburi, urma să plece apoi la ţară, pe urmă la Kiev şi încă cine ştie pe unde.

La masă vorbi puţin, dar mâncă mult; se vedea că-i era într-adevăr foame. Ceilalţi, bineînţeles, mâncau şi ei în tăcere.

După masă, după ce totul fu strâns, Oblomov porunci să se lase în chioşc doar şampanie şi sifon şi rămase singur cu Stolz.

Tăcură un timp. Stolz se uita lung şi atent la Oblomov.

— Ei, Ilia? rosti el în cele din urmă, dar atât de sever şi de întrebător, încât Oblomov îşi lăsă ochii

în pământ şi nu răspunse nimic. Vasăzică „niciodată”?

— Cum adică „niciodată”? întrebă Oblomov, făcându-se că nu înţelege.

— Ai şi uitat? „Acum ori niciodată”?

— Nu mai sunt cel de altădată, Andrei, spuse el în cele din urmă. Afacerile mele, mulţumesc lui Dumnezeu, sunt puse la punct, nu stau culcat pe o rână, planul este aproape pe terminate, sunt abonat la două reviste; cărţile pe care mi le-ai lăsat le-am citit aproape pe toate…

— De ce n-ai plecat în străinătate? întrebă Stolz.

— M-a împiedicat să plec…

Şi se fâstâci.

— Olga? întrebă Stolz, privindu-l cu înţeles.

Oblomov se aprinse la faţă.

— Cum? Ai şi auzit?… Unde este? întrebă el grăbit, uitându-se la Stolz.

Stolz nu-i răspunse. Îl privea ţintă, vrând să-l pătrundă parcă până în fundul sufletului.

— Am auzit că ar fi plecat în străinătate, împreună cu mătuşa ei, zise Oblomov, curând după ce…

— După ce şi-a dat seama de greşeala ei, întregi Stolz.

— Vasăzică ştii… îngăimă Oblomov, gata să intre în pământ de ruşine.

— Ştiu tot, spuse Stolz. Chiar şi povestea cu crenguţa de liliac. Şi nu ţi-e ruşine, nu te doare, Ilia? Nu te mustră conştiinţa, n-ai regrete?…

— Nu-mi aminti, nu-mi mai vorbi de asta! îl întrerupse grăbit Oblomov. Am zăcut de boală grea când am văzut prăpastia ce ne desparte şi m-am convins că nu sunt pentru ea, n-o merit!… Ah, Andrei! Dacă ţii la mine, nu mă chinui, nu-mi aminti de ea! Eu i-am arătat demult ce greşeala face, dar nu voia să mă creadă… Zău, nu sunt chiar atât de vinovat!…

— Nu te învinuiesc, Ilia, urmă Stolz cu blândeţe, prieteneşte. Am citit scrisoarea ta. Vina

cea mai mare o port eu, apoi ea, şi numai pe urmă tu. Şi încă vina ta e foarte mică.

— Ce face acum? întrebă sfios Oblomov.

— Ce să facă? E tristă şi nemângâiată; plânge mereu şi te blestemă…

Spaima, compătimirea, groaza şi căinţa se zugrăviră pe rând pe faţa lui Oblomov.

— Ce spui, Andrei? strigă el, sculându-se în picioare. Să plecăm, să mergem chiar acum, îndată, la ea… să-i cad la picioare şi să-i cer iertare!…

— Şezi locului! îl întrerupse râzând Stolz. E veselă, chiar fericită. Mi-a spus să-ţi transmit salutări. Voia să-ţi scrie, dar n-am lăsat-o, spunându-i că te va tulbura prea mult.

— Slavă Domnului! îngână Oblomov cu lacrimi în ochi. Ce fericit sunt, Andrei! Dă-mi voie să te sărut şi să bem în sănătatea ei!

Goliră câte o cupă de şampanie.

— Dar unde se află acum?

— În Elveţia. Spre toamnă se va duce cu mătuşa la moşia ei. Tocmai de aceea am şi venit aici. Trebuie să mai fac ultimele demersuri la tribunal. Baronul nu şi-a terminat sarcina. I s-a năzărit s-o ceară pe Olga în căsătorie…

— Cum se poate? Adevărat? Dar ea ce a zis?

— Ce să zică? Bineînţeles, l-a refuzat. El a rămas foarte mâhnit şi a plecat. Şi iată, acum trebuie să-i descurc eu ce mai e de descurcat. Săptămâna viitoare totul va fi în regulă. Ei, dar tu? Ce faci? De ce te-ai vârât tocmai aici, în sălbăticia asta?

— Sunt bine aici, Andrei. Am linişte; nu mă deranjează nimeni…

— De la ce?

— De la lucru…

— Iartă-mă, dar şi aici este tot un fel de Oblomovka, doar şi mai dezgustătoare… spuse Stolz, uitându-se în jurul lui. Hai cu mine la ţară, Ilia!

— La ţară… Bine, poate să merg: acolo trebuie să înceapă în curând lucrările de construcţie. Numai să nu mă zoreşti. Lasă-mă să mă gândesc…

— Iar să te gândeşti? Las' că ştiu eu cum te gândeşti, ca şi acum doi ani, când te gândeai să pleci în străinătate. Să ştii că plecăm săptămâna viitoare.

— Cum aşa, deodată, „săptămâna viitoare"? se apăra Oblomov. Tu eşti pe drum, dar eu trebuie să mă pregătesc. Aici am tot rostul meu, toată gospodăria. Cum s-o las aşa? Nu am nimic gata.

— Dar nici nu-ţi trebuie nimic… De ce poţi avea nevoie?

Oblomov tăcea.

— O duc cam prost cu sănătatea, Andrei, spuse el apoi. Mă supără năduful. Iar au început să-mi iasă urcioare, când la un ochi, când la altul. Şi picioarele mi se cam umflă. Iar, uneori, dorm noaptea şi deodată parcă mă izbeşte cineva în cap sau pe spate de sar în sus…

— Ascultă-mă, Ilia! Îţi vorbesc foarte serios: trebuie neapărat să-ţi schimbi felul de viaţă. Altfel, te paşte hidropizia ori un atac. Cu speranţele de viitor s-a sfârşit. Dacă nici Olga – acest înger – n-a putut să te scoată pe aripile ei din mocirla ta, eu cu atât mai puţin o pot face. Dar trebuie să-ţi alegi un mic cerc de activitate, să-ţi vezi de treburile de la moşie, să te ocupi de ţăranii tăi, să te interesezi de nevoile lor, să construieşti, să plantezi, toate acestea le poţi face şi trebuie să le faci… Eu unul nu te mai las în pace. Acum, nu mai ascult numai de voinţa mea, e dorinţa Olgăi. Ea vrea, auzi? Vrea să nu mori de tot, să nu te îngropi de viu, şi cu i-am promis să te scot din groapă.

— Nu m-a uitat încă? Dar nu merit, spuse Oblomov emoţionat.

— Nu, nu te-a uitat şi cred că nu te va uita niciodată: nu e în firea ei! Şi, să ştii, va trebui să mergi şi la ea la ţară, în vizită.

— Nu, încă nu, Andrei! Pentru numele lui Dumnezeu, încă nu! Lasă-mă să uit! Ah, aici tot mai am…

Puse mâna la inimă.

— Ce să fie? Dragoste? întrebă Stolz.

— Nu. Amar şi ruşine! răspunse Oblomov cu un suspin.

— Bine. Lasă asta. Mergem la moşia ta; trebuie doar să porneşti zidirea casei. Acum e vară. Pierzi un timp preţios…

— Nu. Am trimis un împuternicit de al meu. Se afla şi acum la ţară, iar eu pot să mă duc şi ceva mai târziu, când mă voi fi pregătit şi voi fi chibzuit toate…

Şi începu să se laude în faţa lui Stolz cât de bine şi-a aranjat afacerile, fără să se mişte din loc, cum împuternicitul său culege informaţii despre ţăranii fugiţi de pe moşie, cât de bine i-a vândut recolta şi i-a trimis o mie cinci sute de ruble, adăugând că, probabil, anul acesta va strânge de la ţărani şi-i va trimite şi dările.

Ascultându-i povestea, Stolz îşi puse mâinile în cap.

— Dar bine, Ilia, te fură ca în codru! spuse el. De la trei sute de suflete să ia o mie cinci sute de ruble! Cine este acest împuternicit? Ce fel de om?

— Ceva mai mult ca o mie cinci sute, corectă Oblomov. Tot din banii scoşi din vânzarea recoltei i-am plătit şi pentru osteneala sa…

— Cât?

— Nu mai ştiu, zău, dar am pe undeva socoteala şi ţi-o arăt.

— Of, Ilia, văd că într-adevăr eşti un om mort, pierdut! încheie Stolz. Îmbracă-te şi hai la mine!

Oblomov încercă să protesteze, dar Stolz îl duse la el acasă aproape pe sus, scrise o procură pe numele său, îl făcu pe Oblomov s-o iscălească şi-i declară că ia Oblomovka în arendă până în ziua când Oblomov se va muta la ţară şi va fi învăţat să-şi administreze moşia.

— Ai să primeşti de trei ori pe atât, spuse el, dar să ştii că nu pot să rămân mult timp arendaşul tău, am şi eu treburile mele. Plecăm chiar acum la ţară sau vii în urma mea. Mă voi afla la moşia Olgăi: e la trei sute de verste de a ta. Trec pe la tine, îi fac vânt împuternicitului tău, dau dispoziţiile de cuviinţă, dar, pe urmă, să vii şi tu. Să ştii că mă ţin de capul tău.

Oblomov oftă.

— Ce ţi-e şi cu viaţa asta! spuse el.

— Ce să fie?

— Nu te lasă în pace! M-aş culca şi aş dormi să nu mă mai scol niciodată!

— Adică ai stinge lumina ca să rămâi pe întuneric! Frumos, n-am ce zice! Of, Ilia! Mai bine ai face mai puţină filosofie, zău aşa! Viaţa trece ca o clipă, iar tu de colo: m-aş culca şi aş dormi! Lasă viaţa să ardă neîncetat! Ah, de-aş putea trăi două-trei sute de ani! încheie el. Câtă treabă aş putea face!

— Tu eşti altfel, Andrei, se apără Oblomov. Tu ai aripi: nu trăieşti, ci zbori! Ai talente, ai ambiţie, nu eşti prea gras, nu te supără urcioarele. Eşti făcut altfel…

— Ce vorbă-i asta?! Omul a fost făcut aşa fel încât singur să-şi facă un rost pe lumea asta, ba chiar să-şi poată schimba firea. Dar el a lăsat să-i crească burta şi crede că i-a fost dată de natură. Ai avut şi tu aripi, numai că ţi le-ai lepădat.

— Dar unde-mi sunt aripile? vorbi Oblomov descurajat. Nu mă pricep la nimic…

— Adică nu vrei să te pricepi, îl întrerupse Stolz. Ascultă-mă pe mine: nu există om care să nu se priceapă la ceva, crede-mă!

— Poftim, eu unul nu mă pricep la nimic!…

— Dacă ar sta cineva să te asculte, ar crede că nu ştii nici să scrii o adresă la primărie, nici să faci o scrisoare către proprietarul casei în care stai. Dar Olgăi cum ai ştiut să-i scrii? Şi fără să te împiedici de vreun „care” sau „că”. S-a găsit pentru asta şi

hârtie satinată, şi cerneală de la magazinul englezesc, şi o scriere avântată, ai?

Oblomov roşi.

— Când a fost nevoie, s-au găsit şi idei, şi stil: e bună de tipărit chiar şi într-un roman. Dar când nu e nevoie, începe: „Nu mă pricep la nimic, nu ştiu nimic, nu văd, nu mă ajută mâinile”. Tu ţi-ai irosit priceperea încă din copilărie, la Oblomovka, printre mătuşile tale, printre doici şi dădace. Totul a început cu nepriceperea de a-ţi trage singur ciorapii şi s-a sfârşit cu neştiinţa de a trăi.

— Se prea poate să ai dreptate, Andrei. Dar ce să-i faci? Nimic nu mai poate fi schimbat! spuse Ilia eu un oftat adânc.

— Ce vorbă-i asta: nu mai poate fi schimbat, îl întrerupse supărat Stolz. Ce prostie! Să mă asculţi pe mine şi să faci ce-ţi spun şi vei schimba totul!

Dar, până la urmă, Stolz a plecat totuşi singur, iar Oblomov a rămas pe loc, făgăduindu-i, ce-i drept, să vină la toamnă.

— Ce să-i spun Olgăi? întrebă Stolz, înainte de plecare.

Oblomov tăcea, trist, cu capul în piept; apoi suspină…

— Să nu-i pomeneşti de mine, spuse el, în cele din urmă, tulburat. Spune-i că nu m-ai văzut, că n-ai auzit…

— N-o să mă creadă, răspunse Stolz.

— Atunci spune-i că am murit, că s-a sfârşit cu mine…

— Va plânge şi, mult timp, va fi nemângâiată. Pentru ce s-o mâhnesc?

Oblomov rămase pe gânduri, cu ochii umezi de înduioşare.

— Ei bine, o voi minţi. Îi voi spune că trăieşti cu amintirea ei, hotărî Stolz, şi urmăreşti un scop în viaţă: un scop serios şi greu. Să ştii un lucru: scopul vieţii îl reprezintă însăşi viaţa şi munca, nu femeia. Tocmai aici a fost greşeala ce aţi făcut-o amândoi. Ce mulţumită o să fie!

Şi îşi luară rămas bun.

III

A doua zi de sfântul Ilie, spre seară, Tarantiev şi Ivan Matveevici se întâlniră din nou la „local”.

— Un ceai! comandă Ivan Matveevici posomorât şi, când ospătarul îi servi ceai şi rom, împinse supărat sticla cu rom: Rom e ăsta? O porcărie! scoase din buzunar romul adus, destupă sticla şi-i dădu ospătarului să miroasă.

— Altă dată să nu ne mai bagi pe gât rom de-al vostru! îi spuse el. Ce zici, cumetre? Stăm cam prost! spuse el, după plecarea ospătarului.

— Dracu l-a mai adus şi pe ăsta! se înfurie Tarantiev. Mare bestie şi neamţul ăsta! Să rupă el procura şi să ia moşia în arendă! S-a mai auzit vreodată una ca asta? Ce-o să mai jupoaie el oiţa!

— Dacă se pricepe în treburile astea, mă tem să nu iasă cu bucluc. Când o afla că dările s-au şi strâns, iar de primit le-am primit tot noi, te pomeneşti că ne dă în judecată…

— Ei, asta-i acum! Prea te-ai făcut fricos, cumetre! Doar n-o fi prima oară când Zatiortîi bagă laba în buzunarul unui moşier. Se pricepe el să şteargă urmele. Ce, parcă le-a dat ţăranilor vreo semnătură de primire? Iar la plată n-o fi fost nimeni de faţă. O să-i sară ţandăra neamţului, o să ţipe, şi atâta tot. Hop şi tu cu „judecata”!

— Oare?! spuse Muhoiarov, venindu-i oarecum inima la loc. Atunci, să bem!

Mai turnă rom şi în paharul său şi în al lui Tarantiev.

— Te uiţi şi zici că nu mai e de trăit pe lumea asta; cum ai băut, vezi că tot mai merge! se mângâia el singur.

— Deocamdată, ascultă ce ai de făcut, cumetre, urmă Tarantiev. Să ticluieşti nişte socoteli pentru ce vrei – să zicem pentru lemne, pentru varză – ce crezi şi tu. Bine că i-a lăsat Oblomov gospodăria pe mâna cumetrei! Şi arată pe ce s-a cheltuit suma asta. Iar când o veni Zatiortîi, vom spune că el i-a adus banii strânşi de la ţărani, în sumă de… dar că s-au şi cheltuit toţi.

— Dar dacă opreşte socotelile şi le arată apoi neamţului, atunci să vezi!…

— Ei, aş! Le vârâ el undeva, de nu le mai găseşte nici dracu! Şi, până să mai vină neamţul, toate sunt bune uitate.

— Oare?! Să bem, cumetre! spuse Ivan Matveevici, turnându-i în pahar. Păcat să strici cu ceai aşa bunătate. Miroase numai: trei ruble sticla! Ce zici, comandăm nişte varză cu carne?

— Se poate.

— Pst!

— Ce canalie, dom'le, ce canalie! Cică: „Dă-mi moşia în arendă", începu iar Tarantiev furios. Vezi că nouă, ruşilor, nu ne-a dat prin cap una ca asta! Treburile astea cam miros a ţară nemţească. Acolo, la ei, tot numai ferme şi arende sunt. Stai să vezi că o să vină şi cu acţiuni…

— Ce sunt acţiunile astea, că nu mă pot dumeri prea bine? întrebă Ivan Matveevici.

— Tot o născocire nemţească! spuse mânios Tarantiev. Uite, să zicem aşa, că i se năzare unui pungaş să facă nişte case care să nu ia foc, şi se prinde să facă un oraş întreg. Pentru asta, îi trebuie bani, nu? Atunci scoate în vânzare nişte hârtiuţe, sa zicem, de câte cinci sute de ruble fiecare, iar proştii tabără pe ele, le cumpără şi le vând unul altuia. Când se aude că treaba merge bine, cresc şi hârtiile la preţ, iar dacă merge prost, se duce totul dracului, Rămâi cu hârtii, iar banii s-au dus,

întrebi: „Unde-i oraşul?” Şi ţi se răspunde: „A ars, nici nu a fost terminat, iar inventatorul a şters-o cu bănuţii tăi cu tot”. Uite-aşa vine povestea cu acţiunile! O să-l încurce neamţul şi pe el, n-ai teamă. Mă mir cum de nu l-a încurcat până acum. Numai eu i-am stat în cale, că i-am tot făcut numai bine amicului!

— Da, cu asta s-a cam isprăvit. Cum s-ar zice: dosarul s-a închis şi s-a trimis la arhivă… Ne-am cam îndulcit noi cu dările de la Oblomovka; acum începe postul, spuse Muhoiarov, uşor ameţit de băutură.

— Ducă-se dracului, cumetre! Ai bani destui – să-i vânturi cu lopata! îl mângâie Tarantiev, cam afumat şi el. Ai un izvor sigur, să tot iei de-acolo. Hai să bem!

— Ce tot vorbeşti, cumetre? Care izvor? Că strâng câte o rublă, două o viaţă întreagă…

— Păi sunt douăzeci de ani de când tot strângi, cumetre! Nu vorbi cu păcat!

— N-or fi chiar douăzeci! răspunse Ivan Matveevici, cu limba împleticită. Nu uita că nu sunt nici de zece ani secretar. Iar înainte, numai bănuţi de câte zece-douăzeci de copeici găseam prin buzunare; ba câteodată – mi-e şi ruşine să spun – eram nevoit să adun şi din ăi de alamă. Păi asta e viaţă? Oof, cumetre! Şi ce oameni norocoşi sunt pe lumea asta! Pentru un singur cuvinţel de-al lor, spus, uite-aşa, la urechea altuia ori dictat, ori încă scris pe un petic de hârtie – şi deodată li se umflă, uite-aşa buzunarul cât o pernă – să te culci pe ea şi să dormi, nu alta! Uite-aşa aş vrea sa lucrez, se porni el pe visat, din ce în ce mai ameţit de băutură. Lumea care vine cu cereri mai că nu-l vede la faţă, nici nu îndrăzneşte măcar să se apropie. Se urcă în caretă: „La club!” Iar acolo, la club, sunt numai d-ăi cu stele sau decoraţii şi toţi îi strâng mâna; la cărţi, nu joacă pe cinci copeici, iar de mâncat… mamă, cum mănâncă! Iarna cu tot dinadinsul gătesc numai pui, mănâncă fragi în

aprilie! Acasă, nevasta se poartă numai în dantele de mătase, copiii sunt pieptănaţi, gătiţi, au guvernantă. Ehei, cumetre, este şi rai ca ăsta, dar cine are parte de el? Să bem! Uite că ne aduce şi mâncarea!

— Nu te văicări, cumetre, că păcătuieşti! spuse Tarantiev beat, cu ochii roşii, ca însângeraţi. Treizeci şi cinci de mii de ruble de argint, nu e glumă!

— Mai încet, mai încet, cumetre! îi reteză vorba Ivan Matveevici. Trei'ş'cinci, tot trei'ş'cinci rămâne. Când o să ajung la cincizeci? Păi, nici cu cincizeci nu eşti bun de rai. Dacă te căsătoreşti, trebuie să trăieşti cu socoteală, să numeri fiecare rublă, să-ţi iei gândul de la romul de jamaica… Viaţă-i asta?

— În schimb, nicio bătaie de cap, cumetre! De ici pică o rublă, de colo două, şi nici nu ştii cum bagi în buzunare vreo şapte ruble pe zi. Şi unde mai pui că nu se leagă nimeni de tine, nu te pisează nimeni şi scapi basma curată: fără nicio pată. Pe când dacă stai să-ţi legi numele de o afacere mai mare, uneori toată viaţa nu mai ştii cum să scapi de belea. Nu zău, cumetre, nu vorbi cu păcat!

Dar Ivan Matveevici nu-l asculta: era de mult cu gândul la ale lui.

— Ia ascultă aici! rosti el deodată, holbându-şi ochii atât de bucuros, încât aburii beţiei i se risipiră aproape cu totul. Adică nu, mi-e şi frică să-ţi spun! N-o scap eu aşa, cu una cu două, o idee ca asta. De-ai şti ce comoară de idee este… Să bem, cumetre! Să bem cât mai iute!

— Ba nu beau nimic până nu-mi spui, răspunse Tarantiev, ferindu-şi paharul.

— E o afacere grozavă, cumetre, spuse în şoaptă Muhoiarov, aruncând căutături spre uşă.

— Hai, zi odată! îl zorea Tarantiev.

— De astă dată, chiar că am dat de o comoară. Ştii, cumetre? E ca şi cum ţi-ai lega numele de o afacere mare de tot, zău aşa!

— Haide, nu-mi spui odată!?

— Faci cinste? Cât dai?

— Ei, haide odată! îl îndemna Tarantiev.

— Aşteaptă! Mai lasă-mă să mă gândesc. Aici nu se mai poate amesteca nimeni, e după lege. Bine, treacă de la mine, cumetre, o să-ţi spun. Dar numai pentru că am nevoie de tine. Altfel mi-ar fi peste poate. Să nu fie asta, martor mi-e Dumnezeu că nu ţi-aş sufla o vorbă: o asemenea afacere nu e bine s-o ştie un altul!

— D-apoi sunt eu pentru tine „un altul", cumetre? Nu te-am slujit eu cu cinste de atâtea ori? Ţi-am fost şi martor şi atunci cu copiile acelea… Ai uitat? Mare porc mai eşti!

— Vai, cumetre, cumetre! Ţine-ţi gura! Prea le spui toate în gura mare!

— Cine naiba să ne-audă aici? Ori crezi poate că nu mai ştiu ce fac? răspunse înciudat Tarantiev. Şi-apoi, de ce mă laşi să mă perpelesc aşa? Haide, spune odată ce ai de spus!

— Bine, ascultă! Ştii că Ilia Ilici e cam fricos din fire şi habar n-are de cum se fac lucrurile; când cu contractul, şi-a pierdut capul; când i s-a trimis procura, nu ştia de ce să se apuce mai întâi… Nu ştie nici măcar câte dări primeşte! Zicea chiar el: „Nu ştiu! Nu ştiu nimic!…"

— Ei, şi? îl zorea nerăbdător Tarantiev.

— Ei, şi dumnealui a luat obiceiul să vină cam des pe la soră-mea. Chiar ieri a zăbovit la dânsa până după miezul nopţii şi, când s-a ciocnit cu mine pe sală, s-a făcut că nu mă vede. Aşa că noi o sa stăm puţintel să vedem cum merg lucrurile, şi pe urmă… Tu caută de-i vorbeşte mai pe ocolite, cum că nu se cade să aducă necinste într-o casă de oameni, că dânsa e văduvă, că unii au şi început să bârfească şi că acum n-o să mai poată să se mărite. Mai spune-i că a fost vorba s-o peţească un negustor bogat, dar acum cică ar fi auzit de dânsul că întârzie seara în odaia ei, şi s-a răzgândit.

— Ei, şi?! O să se sperie puţin, o să se trântească pe pat şi o să se răsucească pe o parte şi pe alta, ca un porc, oftând întruna, şi atâta tot, răspunse Tarantiev. Şi unde vezi tu folosul? Unde vezi ciubucul?

— Uf, ce om eşti! Spune-i şi tu că vreau să fac o plângere împotriva lui, că l-am urmărit şi am martori…

— Şi?

— Iar dacă-l vezi că se sperie de-a binelea, spune-i că am putea să ne împăcăm, dacă înţelege să jertfească o mică sumă de bani.

— Şi banii, de unde? întrebă Tarantiev. De făgăduit, o făgădui el de frică măcar zece mii…

— Tu fă-mi atunci un semn, iar eu o să am dinainte pregătită o scrisoare de împrumut… pe numele soră-mii: „*Subsemnatul Oblomov am luat cu împrumut de la văduva cutare zece mii de ruble până la… ş.a.m.d.”*

— Dar unde-i folosul, cumetre? Vezi că eu tot nu pricep: banii adicătelea să-i ia soră-ta şi cu copiii ei, dar ciubucul nostru?

— Păi, soră-mea o să-mi iscălească şi ea mie o scrisoare de împrumut pentru aceeaşi sumă: o fac eu să mi-o iscălească.

— Dar dacă n-o vrea? Dacă se încăpăţânează?

— Cine? Soră-mea?!

Ivan Matveevici râse subţirel şi cu chef.

— Iscăleşte ea, n-ai grijă, cumetre. Iscăleşte orice, până şi osânda ei la moarte, fără măcar să întrebe ce-i. O să zâmbească doar şi o să scrie „Agafia Pşeniţîna”, cu slove strâmbe, cam într-o parte, şi n-o să ştie nicicând ce-a iscălit. Vezi şi tu: noi doi o să rămânem în umbră. Sora mea o să aibă pretenţii faţă de secretarul de colegiu Oblomov, iar eu faţă de văduva secretarului de colegiu Pşeniţîn. Neamţul n-are decât să facă zâmbre: afacerea e legală! spuse Ivan Matveevici, ridicând în sus mâinile tremurătoare. Să bem, cumetre!

— Da! E o afacere legală, rosti încântat Tarantiev. Să bem!

— Iar după ce-om duce la bun sfârşit treaba asta, lăsăm să treacă vreo doi ani şi mai punem la cale una la fel. E doar… afacere legală…

— Afacere legală! rosti Tarantiev, încuviinţând din cap şi ridicând paharul în cinstea acestei afaceri. Hai să mai bem!

— Să mai bem!

Şi amândoi goliră din nou paharele.

— De un singur lucru mă tem: nu care cumva amicul tău să se încăpăţâneze şi să-i scrie neamţului mai înainte, spuse Muhoiarov cam cu teamă. Atunci o să fie vai de noi, frăţioare! Şi nici n-o să putem face nimic, pentru că-i vorba de-o văduvă, nu de o fată mare.

— El să scrie? Atâta rău că scrie! Poate peste vreo doi ani, răspunse Tarantiev. Iar de s-o-ncăpăţâna cumva, îi zic una…

— Ba asta să n-o faci, Doamne fereşte! Ai să ne strici toate socotelile, cumetre! O să spună c-a fost silit, ba poate chiar o să pomenească şi de bătaie… Afacere penală, frate dragă! Nu, asta nu merge! Uite ce s-ar putea face! Să luăm o gustare cu el şi să-i dăm de băut. Lui îi place mult rachiul de coacăze. Iar când i s-o urca la cap, tu să-mi faci un semn şi atunci, hop şi eu cu scrisoarea de împrumut. El nici n-o să se uite măcar la sumă, are să iscălească, cum a făcut atunci cu contractul, iar pe urmă, după ce scrisoarea o trece pe la un agent de schimb, mai cerceteze cine-o vrea! O să-i fie ruşine unui boier de teapa lui să mărturisească una ca asta: că a iscălit, ameţit de băutură. E o afacere legală.

— Afacere legală, repetă Tarantiev.

— Şi atunci, n-are decât să încapă Oblomovka pe mâna moştenitorilor.

— N-are decât! Să bem, cumetre!

— În sănătatea proştilor! zise Ivan Matveevici. Şi goliră din nou paharele.

IV

Să ne transportăm acum cu gândul ceva mai în urmă, înainte de venirea lui Stolz la ziua lui Oblomov, şi în alt loc, departe de cartierul Vîborg. Acolo o să dăm de unele cunoştinţe ale cititorului, despre care Stolz nu i-a povestit lui Oblomov chiar tot ce ştia, fie din anume pricini, fie pentru că Oblomov n-a întrebat nici el totul despre ele, pesemne tot din anumite pricini.

Într-o zi, la Paris, Stolz mergea pe stradă, plimbându-şi privirea nepăsătoare peste oameni, peste firmele magazinelor, fără să şi-o oprească nicăieri. Nu primise de multă vreme scrisori din Rusia, nici de la Kiev, nici de la Odesa, nici de la Petersburg. Îi era urât şi dor de ţară; trecuse tocmai pe la poştă să pună la cutie încă trei scrisori, şi acum se-ntorcea acasă.

Deodată, ochii lui se opriră cu mirare asupra unor siluete, dar îndată îşi reluară privirea de mai înainte. În clipa aceea, două doamne care veneau pe bulevard intrară într-un magazin.

„Nu! Nu se poate! îşi zise Stolz. Ce idee! Aş fi ştiut. Nu, nu sunt ele!”

Se apropie totuşi de fereastra magazinului şi căută să le urmărească din ochi. „Nu văd nimic. Stau cu spatele la geam.”

Intră şi el în magazin şi ceru ceva. Una dintre cele două doamne se întoarse spre lumină, şi Stolz o recunoscu pe Olga Ilinskaia. La drept vorbind…

n-o recunoscu! Vru să se apropie de ea, dar rămase locului, cu privirile pironite asupra ei.

Dumnezeule, ce schimbare! Era şi nu era ea! Trăsăturile feţei erau ale ei, dar era palidă, cu ochii mari înfundaţi, fără zâmbetul ei copilăresc de totdeauna pe buze, fără naivitatea şi voioşia ei de altădată. Un gând poate prea adânc, poate dureros, stăruia deasupra sprâncenelor ei, iar ochii vorbeau despre multe lucruri pe care nu le ştiau şi nu le spuneau mai înainte. Nu mai privea deschis, luminos şi senin ca odinioară; o umbră uşoară de tristeţe îi învăluia toată faţa.

Stolz se apropie de dânsa. Olga îşi încruntă uşor sprâncenele, îl privi o clipă mirată, apoi îl recunoscu. Fruntea i se descreţi, sprâncenele i se destinseră simetric, ochii îi străluciră de lumina unei bucurii – nu năvalnice, ci molcome, izvorâtă din adânc. Orice frate ar fi fost fericit dacă sora lui iubită l-ar fi întâmpinat astfel.

— Doamne! Dumneata? spuse ea cu glasul plin de o negrăită bucurie, care te pătrundea până în adâncul sufletului.

La auzul acestor vorbe mătuşa se întoarse spre ei şi începură să vorbească toţi trei odată. Stolz le făcea imputări că nu i-au scris, iar doamnele se dezvinovăţeau. Sosiseră numai de trei zile şi-l căutau pretutindeni. Dar la una dintre locuinţele sale li s-a spus că ar fi plecat la Lyon şi ele nu mai ştiau ce să facă.

— Cum de v-aţi hotărât deodată? Şi să nu-mi fi scris niciun cuvânt! le mustră el.

— Toate s-au petrecut atât de repede, încât n-am mai vrut să-ţi scriem, răspunse mătuşa. Olga voia să-ţi facă o surpriză.

Stolz se uită la Olga. Faţa ei nu adeverea spusele mătuşii. O privi cu mai multă stăruinţă, dar Olga părea de nepătruns; nu se putea ghici ce gând este.

„Ce-i cu ea? se întrebă Stolz. Odinioară, ghiceam dintr-o privire ce se petrece în sufletul ei, dar acum… ce schimbare!”

— Ce mult te-ai schimbat, Olga Sergheevna! Ai crescut, te-ai maturizat, rosti el cu glas tare. Nu te mai recunosc! Şi doar nu e mai mult de un an de când nu ne-am văzut! Ce ai mai făcut de atunci? Ce ţi s-a mai întâmplat? Spune-mi, povesteşte-mi!

— Nimic deosebit, răspunse Olga, cercetând o stofă.

— Mai cânţi? insista Stolz, căutând să descifreze pe Olga cea nouă pentru el, străduindu-se să citească pe faţa ei jocul necunoscut al gândurilor; dar jocul acesta îi scăpa; se ivea şi pierea ca fulgerul.

— N-am mai cântat demult. De vreo două luni, spuse Olga, voit nepăsător.

— Dar Oblomov? întrebă deodată Stolz, cu totul pe neaşteptate. E bine sănătos? Scrie?

Aici, poate că Olga şi-ar fi dat în vileag, fără să vrea, taina ei, dacă mătuşa nu i-ar fi venit grabnic în ajutor.

— Închipuieşte-ţi! spuse dânsa pe când ieşeau din magazin. Venea la noi în fiecare zi şi apoi, deodată… a dispărut. Când ne-am hotărât să plecăm în străinătate, i-am trimis vorbă, dar ni s-a răspuns că e bolnav şi nu primeşte pe nimeni. Am plecat deci fără să-l vedem.

— Nici dumneata nu ştii mai multe despre el? întrebă îngrijorat Stolz, întorcându-se spre Olga.

Dar aceasta privea cu multă luare-aminte prin lornion o trăsură ce trecea pe lângă ei.

— Era într-adevăr bolnav, răspunse dânsa, urmărind trăsura cu aceeaşi luare-aminte prefăcută. Uită-te, *ma tante,* mi se pare că sunt cunoştinţele noastre din călătorie.

— Te rog să-mi spui ce face Ilia al meu! stărui Stolz. Ce mi-ai făcut din el? De ce nu l-ai adus cu dumneata?

— *Mais ma tante vient de dire*[51], răspunse Olga.

— E îngrozitor de leneş, spuse şi mătuşa. Apoi, mai e şi un sălbatic fără pereche: cum se adună trei-patru musafiri la noi, pleacă numaidecât. Poţi

să-ţi închipui că şi-a luat abonament la operă şi nu l-a folosit decât pe jumătate.

— Nu l-a auzit nici pe Rubini[52]! adăugă Olga. Stolz clătină din cap şi oftă.

— Şi cum de v-aţi hotărât să veniţi aici? Staţi mult? Ce vânt vă aduce? tot întreba Stolz.

— Am venit pentru ea, urmând sfatul doctorului, răspunse mătuşa cu un semn spre Olga. Nu-i pria Petersburgul şi am plecat pe toată iarna. Nu ne-am hotărât însă nici acum unde să ne ducem: la Nissa sau în Elveţia.

— Da, te-ai schimbat foarte mult! spuse gânditor Stolz cu ochii la Olga, cercetând fiecare vinişoară de pe obrazul ei, căutând să-i citească în ochi gândurile.

Mătuşa şi nepoata rămaseră la Paris o jumătate de an şi, în tot acest timp, Stolz a fost, zi de zi, singurul lor tovarăş de vorbă şi de plimbări.

Olga se întrema văzând cu ochii. Nu mai era gânditoare; trecuse acum la o stare de linişte şi chiar de nepăsare, cel puţin, aşa părea. Numai Dumnezeu ştia ce se petrece în sufletul ei, dar pentru Stolz ea redeveni încetul cu încetul prietena de odinioară, cu toate că nu mai râdea ca în trecut, cu râsul ei cristalin de copil, ci zâmbea doar cu un zâmbet stăpânit, când o înveselea Stolz. Uneori, parcă-i era ciudă că nu poate să râdă.

Foarte curând, Stolz îşi dădu seama că nu trebuie să caute cu tot dinadinsul s-o înveselească: adesea, privindu-l cu o sprânceană ridicată mai sus ca cealaltă şi o mică cută pe frunte, Olga asculta câte o glumă fără să zâmbească şi-l privea înainte stăruitor, de parcă l-ar fi dojenit că-i uşuratic; alteori, îl privea cu nerăbdare sau, în loc de răspuns la o glumă a lui, îi punea o întrebare plină de tâlc, însoţind-o de o căutătură atât de pătrunzătoare, încât Stolz se ruşina de vorbele lui goale, aruncate la întâmplare.

Câteodată, pe chipul ei se zugrăvea o oboseală lăuntrică atât de mare din pricina flecărelilor şi a

forfotei zilnice din jur, încât Stolz se simţea dator să treacă dintr-odată într-un alt domeniu, pe care-l atingea rar şi în silă atunci când sta de vorbă cu femeile. Cât spirit, câtă inteligenţă irosea Stolz numai ca privirea veşnic întrebătoare a Olgăi să se însenineze, să se liniştească şi să nu mai caute însetată ceva, departe, dincolo de el.

Ce tulburat era când, la o lămurire mai neglijentă, privirea Olgăi se înăsprea, se făcea mai rece, sprâncenele i se încruntau şi o umbră de nemulţumire mută, dar adâncă, îi întuneca chipul. Atunci, timp de două-trei zile, Stolz trebuia să cheme în ajutor toată isteţimea minţii lui, uneori chiar şi viclenia, toată căldura şi dibăcia lui în purtarea cu femeile, ca să deştepte pe faţa Olgăi o rază de lumină care să-i însenineze chipul, o undă de blândă împăcare în privire şi în zâmbet.

Uneori, la capătul unei astfel de zile, se întorcea acasă istovit de luptă, dar fericit când izbutea să iasă învingător.

„Doamne, ce mult a evoluat! Cum s-a dezvoltat fetiţa asta! Cine i-a fost oare dascăl? De la cine a luat lecţii de viaţă? De la baron? Dar… din frazele lui elegante, nu te alegi cu nimic! Doar n-o fi de la Ilia?!”

Stolz nu putea înţelege. Iar a doua zi, se grăbea s-o revadă, ca din nou, cu multă băgare de seamă, cu teamă chiar, să-i cerceteze faţa, adesea întâmpinând greutăţi şi învingând numai cu ajutorul întregii sale inteligenţe şi a cunoaşterii vieţii, întrebările, îndoielile, cerinţele şi tot ce mai citea în trăsăturile Olgăi.

Cu lumina cunoaşterii vieţii, Stolz se afunda în labirintul gândurilor ei, a firii ei şi, în fiecare zi, descoperea şi studia trăsături şi fapte noi, şi tot nu dădea de fund; urmărea cu mirare şi îngrijorare cum mintea ei cere mereu hrană nouă, iar sufletul ei – învăţăminte şi viaţă.

Pe zi ce trecea, la viaţa şi îndeletnicirile lui Stolz se alătura o altă viaţă, cu problemele ei. O

înconjura pe Olga cu flori, cărţi, note şi albume şi, liniştit la gândul că a umplut pe câtva timp ceasurile goale ale prietenei sale, pleca la treburile lui: se ducea să vadă vreo mină, vreo moşie-model sau să cunoască lumea, să se întâlnească cu oameni noi sau cu personalităţi de seamă. Apoi se întorcea la dânsa, ostenit, ca să se aşeze lângă pian şi să se odihnească, ascultându-i glasul. Dar pe faţa Olgăi găsea alte întrebări noi, citea în ochii ei dorinţa stăruitoare de a-i cunoaşte preocupările. Şi, fără să-şi dea seama, cu totul pe nesimţite, începea să-i povestească, încetul cu încetul, tot ce a văzut, unde a umblat, cu ce scop.

Uneori, Olga îşi arăta dorinţa să vadă şi să cunoască ea însăşi tot ce a văzut şi a aflat el. Şi atunci Stolz lua de la început drumurile făcute: se ducea împreună cu ea să-i arate o clădire, o localitate ori o maşină, ori să citească întâmplări vechi pe ziduri ori pe pietre. Treptat, fără să ştie nici el cum, se deprinsese să-şi depene cu glas tare firul gândurilor şi al sentimentelor în faţa ei, până când, într-o zi, după ce-şi făcu un aspru examen, înţelese deodată că nu-şi mai trăieşte viaţa singur, ci în doi, şi că viaţa aceasta a început din ziua venirii Olgăi.

Aproape inconştient, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi, Stolz făcea cu glas tare aprecieri asupra comorii adunate împreună şi se mira de el şi de ea; apoi cerceta cu grijă dacă în privirea ei n-a rămas cumva vreo întrebare nedezlegată, dacă chipul ei e luminat de raza gândirii împăcate, dacă ochii Olgăi îl petrec ca pe un învingător.

Dacă era aşa, Stolz se înapoia acasă mândru, plin de o tulburare nelămurită, iar noaptea stătea până târziu să se pregătească pentru a doua zi. Îndeletnicirile cele mai plicticoase pe care trebuia să le îndeplinească nu i se păreau sterpe, ci numai neapărat trebuincioase: făceau acum mai adânc parte din ţesătura vieţii lui; ideile, observaţiile, faptele nu se mai îngrămădeau pe tăcute şi la

întâmplare în arhiva memoriei, ci dădeau strălucire şi culori fiecărei zile.

Ce flacără însufleţea faţa palidă a Olgăi, când Stolz, fără să mai aştepte privirea ei întrebătoare şi însetată, se grăbea să-i înfăţişeze, cu tot focul şi puterea sufletului său, lucruri noi, material nou, adunat pentru dânsa!

Şi cât de fericit era când mintea ei, plină de aceeaşi grijă, cu o fermecătoare supunere, se grăbea să-i prindă orice privire, orice vorbă; amândoi se uitau cu luare-aminte unul la celălalt. El, ca să vadă de n-a rămas cumva vreo întrebare în ochii ei; ea, întrebându-se dacă a mai rămas ceva nespus, vreun lucru pe care el să-l fi scăpat din vedere sau, Doamne fereşte, să-i fi ascuns cumva ceva mai greu de înţeles pentru ea, să nu-i fi lămurit gândul său întreg.

Cu cât mai înseninată şi mai întortocheată era problema, cu atât mai multă luare-aminte i-o expunea şi cu atât mai îndelung şi mai stăruitor zăbovea asupra lui privirea ei recunoscătoare, cu atât era mai caldă, mai adâncă, mai afectuoasă această privire.

„Dar copila aceasta începe să mă întreacă!” îşi zicea el, plin de uimire.

Olga îi dădea de gândit cum nu mai gândise niciodată şi la nimic în viaţa lui.

Când se desprimăvără, plecară toţi trei în Elveţia. Încă de pe când erau la Paris, Stolz hotărâse că de acum înainte nu mai poate trăi fără Olga. Lămurindu-se asupra acestui lucru, se întrebă: Olga poate să trăiască fără el? întrebare la care nu se putea răspunde uşor.

Se apropia de ea încet, cu grijă, cu multă băgare de seamă; înainta când pe dibuite, când cu îndrăzneală, gândindu-se că nu mai e departe ţinta spre care merge, că, foarte curând, o să prindă vreun semn neîndoielnic, o privire, o vorbă, plictiseală ori bucurie; încă o trăsătură neînsemnată, o mişcare abia schiţată a

sprâncenelor ei, un oftat şi… mâine, taina va fi dezlegată: îl iubeşte!

Pe faţa ei citea o încredere nemărginită, aproape copilărească; Olga se uita uneori la el ca la nimeni altul, cum s-ar fi uitat poate doar la maică-sa, dacă ar fi avut o mamă.

Venirile lui, ceasurile petrecute împreună, uneori chiar zile întregi, ea nu le socotea drept o dorinţă de a-i face plăcere, un prinos măgulitor al iubirii, un dar al inimii, ci o datorie, ca şi cum el i-ar fi fost frate, tată sau chiar soţ. Dar asta era mult, era tot. Pe de altă parte, orice vorbă a ei, orice pas alături de el era atât de liber şi de sincer şi totodată recunoscându-i parcă o autoritate netăgăduită asupra ei.

El îşi cunoştea această autoritate, iar Olga întărea cu fiecare clipă convingerea lui: îi spunea că numai în el are încredere deplină, numai pe el se poate bizui orbeşte, pe el şi pe nimeni altul în lume.

Stolz, fără îndoială, avea de ce să fie mândru. Dar tot atât de mândru de acest lucru ar fi putut fi şi un om mult mai în vârstă, vreun unchi înţelept şi umblat prin lume, sau chiar şi baronul, dacă ar fi avut o minte limpede şi caracter.

Dar această autoritate era oare prestigiul omului iubit? Iată întrebarea! Cuprindea ea oare vreo fărâmă din fermecătoarea minciună, din acea măgulitoare orbire a dragostei care poate să facă pe o femeie să se înşele amarnic şi, totuşi, să fie fericită de greşeala ei?…

Nu! Olga i se supunea, pe deplin conştientă. Ce-i drept, ochii ei scânteiau când Stolz desfăşura în faţa ei vreo idee sau îşi dezvăluia sufletul; ea îl scălda în razele privirii sale, dar se vedea întotdeauna pentru ce. Uneori, spunea chiar ea pricina. Pe când, în dragoste, ţi se atribuie meritele orbeşte, cu nesocotinţă, şi tocmai în această orbire şi nesocotinţă stă fericirea. Iar când, uneori, Olga se supăra, se vedea îndată pentru ce s-a supărat.

Stolz nu a putut niciodată prinde pe faţa ei vreo roşeaţă ivită fără vrere, sau acea bucurie care merge până la spaimă, nici vreo privire galeşă ori plină de foc. Şi dacă, într-o zi, i s-a părut că întrezăreşte ceva asemănător şi că o umbră de durere i-ar fi întunecat chipul, când el i-a spus că peste câteva zile urmează să plece în Italia, de-abia a apucat inima lui să se oprească de bucuria acestor clipe atât de rare şi nespus de scumpe când, deodată, totul s-a acoperit iarăşi de o negură uşoară. Olga a adăugat copilăreşte, fără să se ascundă:

— Ce păcat că nu pot să plec şi eu cu dumneata! Cât de mult aş fi dorit-o! Dar ştiu că ai să-mi povesteşti totul atât de bine, de parcă le-aş fi văzut chiar eu, cu ochii mei.

Şi farmecul s-a risipit dintr-odată la auzul acestei dorinţe, mărturisită pe faţă, fără ascunzişuri, la auzul acestei laude banale, obişnuite, aduse artei lui de a povesti. Alteori, de-abia aduna dovezile cele mai mărunte, de-abia izbutea să împletească horbota cea mai subţire cu putinţă şi nu-i mai rămânea decât un punct ca s-o întregească… uite acum, uite îndată…

Dar Olga se liniştea ca prin farmec, era din nou potolită, din nou măsurată, ca de obicei, uneori chiar rece. Şedea în fotoliu, lucra şi-l asculta tăcută; din timp în timp, îşi ridica ochii, îi arunca o privire curioasă şi întrebătoare – o privire dintre acelea care se interesează numai de problemă în sine – astfel încât i se întâmpla – şi nu o dată – să arunce cât colo, înciudat, cartea, sau să întrerupă o lămurire pe care i-o dădea, să sară deodată de pe locul lui şi să pornească spre uşă. Dacă întorcea capul, îşi dădea seama că Olga îl urmăreşte cu o privire mirată. Atunci i se făcea ruşine, se întorcea îndărăt şi născocea ceva, ca să se dezvinovăţească.

Ea îl asculta cât se poate de simplu şi-l credea. Nici gând să se îndoiască! Niciun zâmbet şăgalnic nu-i juca pe buze!

„Îl iubeşte ori nu-l iubeşte?” iată întrebările care-i jucau întruna în minte.

Dacă îl iubeşte, de ce e atât de ascunsă şi se fereşte atât de mult? Dacă nu-l iubeşte, de ce e atât de drăguţă cu el, atât de supusă? Într-o zi, Stolz s-a gândit să plece pe o săptămână la Paris şi la Londra şi a venit să i-o spună în ultima clipă, fără să-i fi vorbit nimic dinainte.

Dacă Olga s-ar fi speriat, dacă s-ar fi schimbat la faţă, taina ar fi fost dezlegată, şi el fericit! Dar ea s-a întristat doar puţin, i-a strâns mâna şi atât. Stolz era deznădăjduit.

— Ce urât o să-mi fie fără dumneata! rosti ea. Îmi vine să plâng. Parcă am rămas orfană. *Ma tante,* Andrei Ivanîci pleacă! adăugă ea cu glas plângăreţ.

Îi tăiase tot avântul.

„I s-a plâns şi mătuşii! îşi zise Stolz. Atâta îmi lipsea! Văd că-i pare rău, poate mă iubeşte chiar, dar… dragostea de felul ăsta e ca marfa din târg: o poţi cumpăra într-un timp de, pentru o sumă de… atâta şi atâta atenţie şi bunăvoinţă. Nu mă mai întorc, îşi zicea el mâhnit. Poftim de vezi! Olga, «fetiţa»! Pe vremuri, juca cum îi cântam. Ce i s-o fi întâmplat?”

Şi se cufunda iar în gânduri.

Ce-o fi cu dânsa? Stolz nu cunoştea un mic amănunt: că Olga a mai iubit o dată, că a trecut de perioada când o fată nu ştie să se stăpânească, să-şi oprească roşeaţa nedorită ce-i năvăleşte în obraji, perioada durerilor rău ascunse, a semnelor de friguri ale dragostei, a primelor fierbinţeli…

Dacă ar fi ştiut toate astea, ar fi aflat dacă nu chiar taina nedezlegată pentru el – îl iubeşte ori nu? – dar cel puţin ar fi înţeles pentru ce îi era acum atât de greu să citească în sufletul ei.

În Elveţia, vizitară împreună toate locurile unde se duc de obicei turiştii. Dar mai ales şi mai cu drag se opreau în ţinuturi puţin umblate. Pe ei – ori cel puţin pe Stolz – îl preocupa într-atât „problema

lui”, încât călătoriile propriu-zise îl oboseau şi treceau pe al doilea plan.

Stolz o urma pe Olga în plimbările ei pe munţi, privea, împreună cu ea, prăpăstiile şi căderile de apă, şi pretutindeni ea era în primul plan, oricare ar fi fost cadrul. Mergea în spatele ei pe câte o cărăruie îngustă, în timp ce mătuşa îi aştepta jos, în trăsură; urmărea pe ascuns, cu luare-aminte, cum se opreşte, cum se urcă pe câte un pisc, cum îşi trage sufletul şi ce privire îi aruncă lui, da, neapărat lui, mai înainte de toate; era încredinţat de acest lucru.

Toate ar fi fost bune: simţea în inimă căldură şi lumină. Dar, deodată, Olga îşi aţintea privirile asupra priveliştii şi rămânea aşa, pierdută, într-un fel de somnolentă contemplaţie, iar el nu mai însemna nimic pentru ca.

O mişcare cât de mică, amintindu-i că şi el e acolo, un cuvânt, şi Olga tresărea, uneori scotea chiar un ţipăt. Se vedea limpede că uitase dacă el e acolo, lângă ea, ori undeva departe, dacă mai e pe lume.

În schimb, mai târziu, acasă, stând la fereastră ori pe balcon, ea îi vorbea numai lui, îi vorbea îndelung, depănând amintirea celor văzute, pe care o culegea drept din suflet, până când isprăvea tot ce avea de spus; vorbea cu înflăcărare, oprindu-se uneori ca să caute un cuvânt şi prinzându-l din zbor pe cel pe care i-l propunea el; iar în ochi îi lucea scurt, ca o rază trecătoare, calda mulţumire pentru ajutorul ce i-l dădea. Ori încă se lăsa într-un fotoliu mare, palidă de osteneală şi doar ochii ei neobosiţi, veşnic însetaţi, îi spuneau că vrea să-l asculte întruna.

Îl asculta fără să se mişte, fără să scoată un cuvânt, fără să scape vreun amănunt. Iar când el se oprea, părea că-l ascultă mai departe, căci ochii ei întrebau necontenit. Şi, simţindu-i rugămintea mută, Stolz îşi urma povestirea cu puteri noi, cu o nouă înflăcărare.

Toate ar fi fost bune: simţea căldură şi lumină şi inima-i bătea în piept; vasăzică trăia clipa de faţă, era mulţumită, nu-i mai trebuia nimic. Aici era lumina, focul, înţelesul vieţii ei. Dar Olga se scula deodată istovită şi ochii ei, doar cu o clipă înainte plini de întrebări, îl rugau acum să plece. Ori i se făcea foame şi se apuca să mănânce cu multă poftă…

Toate ar fi fost cum nu se poate mai bune. El nu era un visător şi nu dorea o patimă clocotitoare, cum nu o dorise nici Oblomov, dar din motive cu totul diferite. Totuşi, ar fi vrut ca dragostea să curgă ca un râu într-o matcă lină, după ce ar fi clocotit năvalnic, la izvoarele ei, ca să-şi poată astâmpăra cu ea setea, iar apoi toată viaţa să-şi aducă aminte cum a izvorât şipotul fericirii.

— Mă iubeşte ori nu? se întreba el, cuprins de o chinuitoare frământare, ce-i storcea aproape sudori de sânge şi lacrimi.

Această întrebare îl stăpânea din ce în ce mai mult, îl cuprindea ca o văpaie, îi încătuşa toate gândurile: era acum cea mai de seamă problemă, nu numai a dragostei, ci a vieţii lui. Nimic altceva nu mai încăpea în sufletul lui.

Părea că toate frământările, toate chinurile dragostei de care se ferise cu atâta dibăcie în întâlnirile lui cu femeile, se adunaseră laolaltă, abătându-se asupra lui în această jumătate de an.

Simţea că până şi organismul lui, atât de sănătos, n-o să mai poată îndura această încordare a minţii, a voinţei şi a nervilor, dacă ar fi să se prelungească şi mai departe alte câteva luni de zile. Înţelesese în sfârşit un lucru care-i fusese străin până în ziua aceea şi anume: cât de mult se irosesc puterile unui om într-o astfel de luptă, ascunsă de ochii lumii – luptă ce se dă între suflet şi patimă – cum se deschid în inimă răni de nevindecat care, deşi nu sângerează, deşteaptă însă gemete şi, în cele din urmă, cum se trece viaţa.

Nu mai simţea acum acea încredere, puţin trufaşă, în puterile lui; nu mai glumea cu uşurinţă, când auzea că sunt oameni care-şi pierd minţile şi tânjesc din diferite pricini, între care şi iubirea. Simţea că-l cuprinde frica.

— Trebuie să pun capăt acestui chin! se gândea el. Voi reuşi să citesc în sufletul ei ca înainte şi chiar mâine o să fiu fericit ori o să plec.

— Nu mai merge! îşi zicea el mai departe, privindu-se în oglindă. Nici nu mai semăn a om… Ajunge!…

Şi, într-o zi, s-a dus drept la ţintă, adică la Olga.

Dar Olga? Nu vedea ea oare starea lui ori nu-i păsa de el?

Nu putea să nu vadă: până şi femei cu sufletul mult mai puţin simţitor decât al ei ştiu să deosebească o prietenie credincioasă şi dorinţa de a face plăcere, de manifestările duioase ale unui alt sentiment. Cunoscând înaltele ei însuşiri sufleteşti, virtutea, sinceritatea ei înnăscută şi lipsită de orice făţărnicie, era cu neputinţă s-o învinuieşti de cochetărie. Era mai presus de asemenea slăbiciune.

Se putea crede doar un singur lucru şi anume: că-i făcea – în chip dezinteresat – plăcere, admiraţia necurmată, inteligentă, pasionată a unui om de felul lui Stolz. Se înţelege că-i făcea plăcere; această admiraţie era un balsam pentru mândria ei jignită; o ridica şi o aşeza din nou pe piedestalul de pe care căzuse; mândria ei, încetul cu încetul, renăştea.

Dar nu se gândea ea oare unde are să ducă această admiraţie? Nu putea doar să se mărginească la veşnica luptă dintre dorinţa de a şti a lui Stolz şi tăcerea ei îndărătnică. Nu presimţea ea oare că lupta aceasta nu e zadarnică şi că omul care a pus în ea atâta voinţă şi dârzenie va ieşi învingător? Zadarnic irosea Stolz atâta flacără şi strălucire? N-avea să se spulbere cândva, în razele acestei străluciri, chipul lui Oblomov, dragostea ei dintâi?…

Olga nu-şi dădea seama de nimic din toate astea, nu înţelegea limpede ce se petrece şi lupta din răsputeri cu toate aceste probleme şi cu ea însăşi, neştiind cum să iasă din acest haos.

Ce era de făcut? Nu putea rămâne mai departe în starea asta de nehotărâre. Ce o să răspundă ea despre trecutul ei în ziua când, de la acest joc mut şi de la acest zbucium al sentimentelor ascunse în inimă, vor ajunge la mărturisiri? Cum va putea numi acest trecut şi cum o să numească ceea ce simte acum pentru Stolz?

Dacă îl iubeşte pe Stolz, atunci ce a fost cealaltă iubire a ei? Cochetărie, dovadă de uşurinţă, ori ceva şi mai rău? La ghidul acesta, se simţea cutremurată de spaimă şi un val de roşeaţă îi năvălea în obraji. O învinuire ca asta n-o să şi-o poată arunca ea singură!

Dar dacă dragostea ei dinainte a fost cea dintâi iubire, cea curată, atunci sentimentul ei pentru Stolz ce este? Iar un joc, o înşelăciune, o socoteală dibace de a-l atrage într-o căsătorie care să acopere purtarea ei uşuratică din trecut?… La ghidul acesta, o treceau fiorii şi se îngălbenea la faţă.

Iar dacă nu-i nici joc, nici înşelătorie, nici socoteală, atunci… să fie o nouă dragoste?

La ghidul acesta, îşi pierdea cumpătul: o a doua dragoste numai la şapte-opt luni după cea dintâi?! Cine are s-o creadă? Cum să vorbească despre această dragoste fără să stârnească mirare sau poate chiar… dispreţ? Nu! Nici ghid, n-avea dreptul s-o facă!

Făcu apel la experienţa ei de viaţă, dar nu găsi niciun fel de lămuriri privind o a doua iubire. Căută să-şi amintească spusele înţelepte ale feluritelor mătuşi, fete bătrâne ori dudui cu pretenţii la inteligenţă şi, în sfârşit, ale scriitorilor „ce au cugetat asupra iubirii”, dar de la toţi părea că aude aceeaşi nemiloasă osândă: „O femeie iubeşte cu adevărat numai o dată în viaţă”. Până şi Oblomov rostise astfel verdictul lui. Îşi mai aminti

şi de Sonicika, gândindu-se ce ar spune ea despre o a doua iubire; auzise însă de la nişte cunoştinţe sosite din Rusia că această prietenă a ei era acum la cea de a treia iubire.

Nu! Ceea ce simte ea pentru Stolz nu este şi nu poate fi dragoste, îşi zicea ea. Ea l-a iubit pe Oblomov, dar iubirea ei a murit şi odată cu ea, s-au scuturat şi florile vieţii! Pentru Stolz simte numai o prietenie, întemeiată pe însuşirile lui strălucitoare, pe prietenia lui faţă de ea, pe atenţia şi încrederea ce îi arată.

Astfel, Olga respingea până şi gândul că l-ar putea iubi pe vechiul ei prieten.

Iată pricinile care nu-i îngăduiau lui Stolz să zărească pe chipul ei ori să simtă în vorbele ei vreun semn, nici că Olga ar fi cu totul nepăsătoare faţă de el, dar nici să prindă din zbor o străfulgerare ori o scânteie de sentiment care să treacă măcar cât de cât peste hotarele prieteniei calde, izvorâte din inimă, dar totuşi numai ale unei prietenii.

Ca să se sfârşească odată starea aceasta de lucruri, nu-i rămânea decât o ieşire: de îndată ce ar întrezări la Stolz semnele unei iubiri ce abia se naşte, să nu-i dea hrană, nici putinţă de dezvoltare şi să plece cât mai repede. Dar simţea că scăpase acea clipă: toate acestea s-au întâmplat de mult. Pe deasupra, trebuia să se gândească şi la faptul că sentimentul lui Stolz se putea preface în patimă. Şi apoi, Stolz nu era Oblomov: de Stolz nu puteai fugi.

Să zicem chiar că fuga ar fi fost întrucâtva cu putinţă. Totuşi, sufleteşte, n-ar fi izbutit să se smulgă de lângă el. La început, se folosise doar de drepturile prieteniei şi căutase în Stolz, ca odinioară, prietenul, când glumeţ, spiritual, ironic, când credincios şi adânc observator al fenomenelor vieţii, a tot ce li se întâmpla sau le trecea pe dinaintea ochilor, într-un cuvânt, tot ceea ce îi interesa pe amândoi.

Dar cu cât se vedeau mai des, cu atât se legau mai trainic sufleteşte unul de celălalt şi rolul lui Stolz era mai însemnat: de la cel de observator al faptelor, trecu pe nesimţite la cel de interpret al vieţii, apoi de îndrumător. Fără să ştie nici el cum, deveni mintea şi conştiinţa ei şi, de aici, se născură drepturi noi, legături intime noi, care învăluiau ca o pânză de păianjen toată viaţa Olgăi, în afară de un colţişor neştiut de nimeni, pe care ea îl ferea cu toată străduinţa de cercetările şi judecata lui.

Primise această tutelă spirituală asupra minţii şi inimii ei, simţind că are şi ea oarecare înrâurire asupra lui. Fiecare dintre ei dăduse celuilalt drepturi asupra sa şi Olga îngăduise acest schimb pe tăcute şi fără să-şi dea seama.

Cum era să ia înapoi tot ce-i dăduse? Şi apoi, toate acestea aduceau atâta… interes, plăcere, varietate în viaţă… Ce o să se facă ea dacă rămâne dintr-odată fără toate astea? De aceea, când îi venea gândul să fugă, îşi dădea seama că e prea târziu şi nu avea putere s-o facă.

Orice zi petrecută departe de el, orice gând neîmpărtăşit şi nemărturisit lui, îşi pierdeau pentru Olga culorile şi însemnătatea lor.

„O, Doamne, ce bine era să-i fiu soră! se gândea ea. Ce fericire să ai drepturi pe viaţă asupra unui om ca el, dar nu numai asupra minţii lui, ci şi a inimii lui, să te bucuri de prezenţa lui pe faţă, de drept, fără să plăteşti această fericire prin jertfe grele, amărăciuni şi mărturisirea unui trecut vrednic de milă… Aşa însă… ce sunt eu? Dacă o să plece, nu numai că n-am dreptul să-l opresc, dar trebuie chiar să doresc această despărţire! Iar dacă aş vrea totuşi să-l opresc, ce aş putea să-i spun? Ce drept am eu să-l văd şi să-l ascult în fiecare clipă? Numai pentru că mi-e urât fără el, pentru că mi-e dor de el, pentru că el mă călăuzeşte, mă distrează, îmi este de folos şi îmi place? Fără îndoială, toate acestea ar putea fi motive, dar nu şi drepturi! Ce-i aduc eu în schimb? Dreptul de a-şi sătura privirile

cu frumuseţea mea, fără să-mi ceară nimic şi fără să se gândească măcar că i-aş putea răspunde vreodată cu aceleaşi sentimente, când atâtea alte femei s-ar socoti fericite dacă…”

Olga se frământa şi se gândea necontenit cum să iasă din acest impas, dar nu vedea nicio ieşire. N-avea în faţă decât teama de a-l vedea dezamăgit şi de a îndura o despărţire veşnică. Uneori, îi venea în minte să-i mărturisească totul, ca să pună odată capăt luptei sale şi a lui, dar simţea că i se strânge inima numai la gândul de a o face. Îi era ruşine şi o durea.

Ceea ce era ciudat e că Olga nu-şi mai respecta trecutul ba, dimpotrivă, începuse să-i fie ruşine de el, de când se strânsese legătura de prietenie dintre ea şi Stolz, din clipa când acesta pusese stăpânire pe viaţa ei. Dacă trecutul ei l-ar fi aflat baronul sau altcineva, fără îndoială că s-ar fi simţit stânjenită, încurcată, dar nu s-ar fi chinuit aşa cum se chinuia acum, la gândul că toate acestea o să le afle Stolz.

Îşi închipuia, plină de groază, ce se va zugrăvi pe chipul lui, cum o să se uite la dânsa, ce o să-i spună şi ce o să gândească mai târziu despre ea. Ce slabă şi mică la suflet o să-i apară! Nu, nu, pentru nimic în lume!

Începu să-şi supravegheze gândurile şi descoperi cu groază că se ruşinează nu numai de povestea de dragoste pe care a trăit-o, ci şi de eroul ei… Simţea pe deasupra o vie căinţă pentru că era atât de nerecunoscătoare faţă de marele devotament al fostului ei prieten.

Poate că, în cele din urmă, s-ar fi obişnuit şi cu ruşinea, s-ar fi împăcat cu toate – cu ce nu se obişnuieşte omul! – dacă prietenia ei pentru Stolz ar fi fost străină de orice dorinţe şi gânduri interesate. Dar dacă Olga izbutea să înăbuşe până şi şoaptele viclene şi măgulitoare ale inimii, îi era cu neputinţă să-şi stăpânească visurile minţii: adesea, fără să vrea, vedea strălucirea acestei iubiri noi şi tot mai ademenitoare, îi apărea dorinţa de

fericire, o fericire nespus de frumoasă, dar nu cu Oblomov, nu învăluită de o toropeală leneşă, ci pe arena largă a unei vieţi bogate, cu toata adâncimea, cu toate bucuriile şi durerile ei, fericirea alături de Stolz.

În clipele acelea, Olga vărsa şiroaie de lacrimi peste trecutul ei, dar nu-l putea spăla. Se trezea din visare şi se ascundea şi mai cu grijă în dosul zidului de nepătruns al tăcerii, al indiferenţei prieteneşti, care-l chinuia atât de mult pe Stolz. Pe urmă însă, lăsându-se din nou furată, se bucura iarăşi de prietenia lui Stolz, era iar fermecătoare, drăguţă, încrezătoare, până în clipa când visul fericirii neîngăduite, la care pierduse dreptul, îi amintea încă o dată că viitorul e pierdut pentru ea, că visurile trandafirii au rămas în urmă, că florile vieţii s-au scuturat.

Poate cu anii şi pe încetul, Olga s-ar fi împăcat cu situaţia ei, ar fi pierdut obiceiul de a mai nădăjdui într-un viitor fericit, aşa cum fac toate fetele bătrâne, şi s-ar fi cufundat într-o resemnare rece sau, poate, s-ar fi apucat de opere de binefacere. Dar într-o zi, visul oprit luă o înfăţişare ameninţătoare: din câteva vorbe rostite pe negândite de Stolz, Olga îşi dădu limpede seama că a pierdut prietenul şi a câştigat un adorator pătimaş. Că prietenia s-a înecat într-un noian de iubire.

Era palidă în dimineaţa când descoperi acest lucru, nu ieşi toată ziua din odaie, se frământă, se luptă împotriva ei însăşi, se gândi şi se răzgândi ce trebuie să facă, care este datoria ei, dar nu putu găsi nimic. Îşi făcea numai aspre imputări că nu i-a povestit chiar de la început totul lui Stolz, învingând ruşinea: în schimb, acum trebuia să înfrunte groaza.

Când chinul inimii era prea apăsător, când o înăbuşeau lacrimile neplânse, avea momente de hotărâre: ar fi vrut atunci să se arunce la pieptul lui Stolz şi, nu prin vorbe, ci prin hohote de plâns,

tresăriri şi leşinuri să-i povestească dragostea ei, ca Stolz să-i vadă toată căinţa.

Auzise cum se poartă în asemenea împrejurări alte fete tinere. Sonicika, de pildă, i-a mărturisit logodnicului ei despre sublocotenentul ei de cavalerie; i-a spus că-l ducea de nas, că nu era decât un băieţandru, că-l făcea dinadins s-o aştepte în ger afară, până catadicsea să iasă din casă şi să se urce în trăsură ş.a.m.d.

Sonicika n-ar fi pregetat, desigur, să spună şi despre Oblomov că s-a jucat cu el ca să-i treacă vremea, că e un caraghios, că doar nu e cu putinţă să iubeşti „un mototol ca el" şi că nimeni n-ar putea crede într-o asemenea dragoste. Dar o asemenea purtare ar putea fi îndreptăţită numai de bărbatul Sonicikăi sau poate şi de mulţi alţii, dar nicidecum de Stolz.

Olga ar fi putut înfăţişa lucrurile într-o lumină mai frumoasă, spunând că n-a căutat decât să-l scape pe Oblomov din prăpastie şi, pentru asta, a recurs la aşa-zisa cochetărie prietenească… că a vrut doar să aprindă din nou viaţa în sufletul unui om care se stingea, ca, pe urmă, să se îndepărteze de el. Dar toate astea ar fi fost mult prea căutate, prea nefireşti şi, în orice caz, lipsite de adevăr. Nu! Nu mai avea nicio scăpare!

„Doamne, Dumnezeule! în ce vâltoare sunt! se zbuciuma Olga. Să-i dezvălui totul?… O, nu! Mai bine să nu afle nimic încă multă vreme sau niciodată! Dar dacă n-o să-i dezvălui taina mea, e ca şi cum l-aş fura. Ar fi o înşelăciune, o cerşire a bunăvoinţei lui. Ajută-mă, Doamne!…" Dar ajutorul nu venea.

Oricât farmec avea pentru ea prietenia lui Stolz, totuşi ar fi vrut uneori să nu-l mai vadă, să treacă prin viaţa lui ca o umbră palidă, fără să întunece zilele senine şi pline de înţelepciune ale acestui om, prin patima ei neîngăduită.

Ar fi plâns o vreme această dragoste nefericită, şi-ar fi jelit trecutul, ar fi îngropat în sufletul ei

amintirea lui, iar apoi… apoi ar fi găsit poate „o partidă convenabilă”, cum sunt multe, şi ar fi devenit o soţie bună, deşteaptă, grijulie, şi o mamă destoinică, iar viaţa ei de dinainte ar fi socotit-o drept visuri de tinereţe. Şi… nu şi-ar fi trăit, ci şi-ar fi răbdat zilele. Toată lumea face astfel!

Dar nu era vorba numai de ea singură, ci şi de un alt om, iar acest altul îşi pusese în ea cele mai frumoase şi mai temeinice nădejdi ale vieţii.

„Pentru ce… am mai iubit?” se frământa ea cu gândul la dimineaţa aceea din parc, când Oblomov voise să fugă, iar ea era încredinţată că, dacă el o lasă, cartea vieţii ei se va închide pentru totdeauna. Pe atunci, hotăra cu atâta îndrăzneală şi uşurinţă, problema dragostei şi a vieţii, toate i se păreau atât de limpezi… iar acum, toate se încâlciseră într-un nod cu neputinţă de dezlegat.

Se crezuse prea deşteaptă. Îşi închipuise că e de ajuns să vezi lucrurile simplu şi să urmezi calea cea dreaptă, şi viaţa o să ţi se aştearnă la picioare, domol, ca o faţă de masă. Când colo… nici măcar n-avea pe cine să arunce vina. Singura vinovată era ea!

…Fără să bănuiască pentru ce a venit Stolz, Olga s-a ridicat senină de pe canapea, a pus la o parte cartea şi i-a ieşit înainte.

— Nu te-am deranjat? o întrebă Stolz, aşezându-se la fereastra care dădea spre lac. Citeai?

— Nu! Am isprăvit cu cititul: nu se mai vede. Te aşteptam! rosti ea blând, prietenos, cu un glas plin de încredere.

— Cu atât mai bine! Trebuie să-ţi vorbesc, răspunse el serios, împingând spre fereastră un alt fotoliu, pentru ea.

Olga tresări, pierzându-şi graiul. Apoi, fără să-şi dea seama ce face, se lăsă în fotoliu, îşi plecă uşor fruntea şi rămase astfel, într-o aşteptare chinuită, fără să-şi ridice ochii. Ar fi vrut, în clipa aceea, să fie la o sută de verste de acolo.

Într-o străfulgerare, tot trecutul îi răsări în minte. „Clipa judecăţii a venit! Nu e îngăduit nimănui să se joace de-a viaţa, cum te-ai juca cu păpuşile! părea că-i spune un glas necunoscut. Nu glumi cu ea! Ai s-o plăteşti scump!”

Câteva clipe, amândoi au rămas tăcuţi. Stolz îşi aduna pesemne gândurile. Olga privea cu spaimă faţa lui trasă, sprâncenele încruntate şi buzele strânse, pe care se citea hotărârea.

„Nemesis!”[53] îşi zicea ea, cutremurându-se în suflet. Se pregăteau amândoi să se înfrunte.

— Cred că bănuieşti despre ce vreau să-ţi vorbesc, Olga Sergheevna? spuse el, privind-o întrebător.

Stătea între ferestre şi peretele dintre ele îi umbrea faţa, în timp ce pe chipul Olgăi cădea lumina ce pătrundea pe geam. Stolz putea astfel să-i citească toate gândurile.

— De unde să ştiu? răspunse ea încetişor.

În faţa acestui adversar primejdios nu mai avea nici voinţa, nici tăria de caracter, nici pătrunderea, nici stăpânirea de sine pe care le avusese totdeauna faţă de Oblomov.

Îşi dădea bine seama că, dacă până acum izbutise să se ferească de ochiul ager al lui Stolz şi să iasă cu faţa curată din lupta ce se dădea între ei, aceasta se datora nu puterii ei – cum se întâmpla în lupta cu Oblomov – ci numai tăcerii voite a lui Stolz, purtării sale stăpânite. Dar, în „câmp deschis”, sorţii izbânzii erau de partea lui. De aceea, prin întrebarea: „De unde să ştiu?” voise numai să câştige o palmă de loc şi puţin timp, pentru ca adversarul să-şi dea mai limpede în vileag gândurile.

— Nu ştii? făcu el simplu. Bine! atunci o să-ţi spun eu.

— O, nu! izbucni ea, fără să vrea.

Apoi îi apucă mâna şi-l privi cu ochi care păreau să ceară îndurare.

— Vezi? Am bănuit că ştii! spuse el. De ce acest „nu”? adăugă apoi cu tristeţe.

Olga tăcea.

— Dacă ai ştiut că într-o zi o să-ţi vorbesc deschis, atunci ştii, fără îndoială, şi ce trebuie să-mi răspunzi, mai spuse el.

— Am ştiut şi m-am chinuit! răspunse ea, rezemându-se de speteaza fotoliului, cu faţa întoarsă de la lumină şi chemând, în gând, cât mai grabnic amurgul în ajutor, pentru ca Stolz să nu desluşească urmele luptei, ale tulburării şi ale durerii care i se zugrăviseră pe chip.

— Te-ai chinuit? E un cuvânt înspăimântător, spuse el aproape în şoaptă. E ca: „Lăsaţi orice speranţă” a lui Dante. Nici n-am ce adăuga la asta: mi-ai spus totul! Îţi mulţumesc şi pentru atât! adăugă el cu un oftat adânc. Îţi mulţumesc că am ieşit din haos şi beznă. Acum ştiu, cel puţin, ce am de făcut. Singura scăpare e să fug, şi cât mai repede!

Şi Stolz se ridică.

— Nu! Pentru numele lui Dumnezeu, nu! vorbi din nou Olga, repezindu-se spre el, apucându-l de mână şi privindu-l cu spaimă şi rugă. Fie-ţi milă de mine! Ce-o să mă fac?

Stolz se aşează pe scaun. Olga făcu la fel.

— Dar eu te iubesc, Olga Sergheevna! rosti el aproape aspru. Ai văzut ce s-a petrecut cu mine în această jumătate de an! Ce mai vrei? O izbândă deplină? Să mă usuc ori să-mi pierd mintea? Mulţumesc!

Olga se schimbă la faţă.

— Bine, atunci pleacă! răspunse ea cu toată demnitatea unei jigniri înăbuşite şi totodată cu o durere adâncă, pe care nu era în stare s-o ascundă.

— Iartă-mă! Am greşit! îşi ceru el iertare. Vezi, n-am lămurit încă nimic şi ne-am şi certat. Ştiu că nu poţi să doreşti asta, dar nici nu poţi înţelege starea mea sufletească şi de aceea ţi s-a părut

ciudată dorinţa mea de a fugi. Omul ajunge uneori să fie egoist, fără să vrea.

Olga îşi schimbă poziţia în fotoliu, de parcă n-ar fi stat bine, dar nu spuse nimic.

— Să presupunem că rămân. Ce folos? urmă Stolz. Dumneata ai să-mi propui, bineînţeles, prietenia dumitale; dar prietenia o am şi acum. Dacă plec, peste un an sau doi tot o s-o am. Prietenia e un lucru frumos, Olga Sergheevna, atunci când se întemeiază pe o dragoste reciprocă între un bărbat tânăr şi o femeie tânără sau între doi bătrâni care trăiesc cu amintirea iubirii lor. Dar să ferească Dumnezeu să fie dintr-o parte prietenie şi din cealaltă dragoste. Eu ştiu că nu te plictiseşti cu mine, dar te-ai întrebat vreodată cum mă simt eu alături de dumneata?

— Dacă-i aşa, du-te cu Dumnezeu! şopti ea cu glas stins.

— Să rămân? îşi urmă el gândurile cu voce tare. Să umblu mereu pe un tăiş de cuţit? Asta-i prietenie?

— Crezi că mie-mi vine mai uşor? îl întrerupse deodată Olga.

— Dumitale? De ce? întrebă el cu voiciune. Dumneata… nu iubeşti…

— Nu ştiu! Îţi jur pe Dumnezeu că nu ştiu! Dar dacă dumneata… dacă viaţa mea de azi se schimbă într-un fel sau altul, ce o să fie cu mine? adăugă ea trist, ca şi cum ar fi gândit cu glas tare.

— Cum trebuie să înţeleg asta? Lămureşte-mă, pentru Dumnezeu! spuse Stolz, trăgându-şi fotoliul mai aproape de al ei, surprins de vorbele ei şi de tonul adânc şi neprefăcut cu care le rostise.

Se străduia să-i descifreze expresia feţei. Olga tăcea, în pieptul ei ardea dorinţa de a-l linişti, de a lua înapoi cuvintele „m-am chinuit” sau de a le tălmăci altfel decât le-a înţeles Stolz. Nici ea nu ştia cum s-o facă; simţea doar nelămurit că amândoi trăiesc sub apăsarea unei neînţelegeri fatale, că sunt într-o situaţie falsă, că le e greu din

pricina asta şi că numai el sau chiar şi ea, dar cu ajutorul lui, ar putea să limpezească şi să pună bună rânduială în trecutul şi prezentul lor. Dar pentru asta trebuia să treacă prăpastia, să-i dezvăluie lui tot ce i se întâmplase ei şi cât a dorit să-i spună şi cât s-a temut de judecata lui!

— Nici eu singură nu înţeleg; sunt mai pierdută în haos, în beznă, decât dumneata, spuse ea.

— Ascultă-mă, ai încredere în mine? întrebă Stolz luându-i mâna.

— Da, o încredere nemărginită, cum aş avea în mama. Dumneata ştii bine, răspunse ea cu glas stins.

— Atunci spune-mi tot ce s-a petrecut de când ne-am despărţit. Acum eşti o enigmă pentru mine; altădată, îţi citeam pe faţă toate gândurile. Cred că e singurul mijloc de a ne înţelege. Vrei s-o faci?

— Da, da, e absolut necesar… trebuie să se isprăvească într-un fel, spuse ea, tulburată de gândul mărturisirii care trebuia să vină. „O, Nemesis, Nemesis!” îşi zicea ea, plecându-şi capul.

Tăcea, cu ochii în pământ. Stolz se înfiora de groază la auzul acestor cuvinte simple, dar încă mai mult de tăcerea care urmă.

„Doamne, e chinuită! Ce i s-o fi întâmplat?” se gândea el, simţind cum îi tremură mâinile şi picioarele şi cum fruntea îi e udă de sudoare rece. Îşi închipuia lucruri îngrozitoare. Olga tăcea. Se vedea că luptă cu ea însăşi.

— Aşadar… Olga Sergheevna… o îndemnă el.

Ea tăcea. Făcu numai din nou o mişcare nervoasă, care nu se vedea prin întuneric, şi se auzi doar foşnetul rochiei ei de mătase. În cele din urmă, spuse:

— Îmi adun curajul. Dar dac-ai şti cât de greu îmi vine! adăugă ea, întorcându-şi de la el obrazul şi căutând să se învingă.

Ar fi vrut ca Stolz să afle totul nu din gura ei, ci printr-o minune. Noroc că, între timp, se mai

întunecase; acum, umbra îi învăluia obrazul, n-o mai putea trăda decât glasul, şi tocmai de aceea nu se încumeta să vorbească, parcă n-ar fi ştiut cu ce notă să înceapă.

„Doamne! Cât de vinovată trebuie să fiu, dacă mă doare atât de mult, dacă mi-e atât de ruşine!” se frământa ea.

Şi nu e mult de când hotăra cu atâta siguranţă de soarta ei şi a altora, se simţea atât de tare şi de înţeleaptă! Şi iată că i-a venit şi ei rândul să tremure ca o fetiţă! Ruşine pentru trecutul ei, chinul amorului propriu, falsitatea situaţiei în care se găsea o sfâşiau. Era peste puterile ei!

— Am să te ajut… Ai… fost îndrăgostită, abia putu să îngâne Stolz, atât îl dureau aceste vorbe ale lui.

Tăcerea ei îi întări bănuiala. Şi, din nou, se simţi cuprins de groază.

— De cine? Ori, poate, e un secret? întrebă el din nou, căutând să rostească ferm cuvintele, măcar că-i tremurau buzele.

Aceasta o chinuia şi mai mult pe Olga. Ar fi vrut să rostească un alt nume, să născocească o alta poveste. Şovăi o clipă, dar n-avea încotro: ca un om care, în clipa unei mari primejdii, sare de pe un mal înalt sau se aruncă în flăcări, rosti deodată:

— De Oblomov!

Stolz înlemni. Tăcură amândoi vreo două minute.

— Oblomov! repetă el surprins. Apoi, cu glas scăzut, adăugă hotărât: Nu-i adevărat!

— Ba e adevărat! rosti ea liniştit.

— Oblomov, mai repetă o dată Stolz. Nu, e cu neputinţă! urmă el convins. Trebuie să fie ceva la mijloc: nu te-ai înţeles pe dumneata însăşi, pe Oblomov sau, poate, n-ai înţeles ce este dragostea.

Olga tăcea.

— N-a fost dragoste, ci altceva, repetă el. Crede-mă.

— Atunci, am cochetat cu el, l-am dus de nas, l-am nenorocit şi acum… crezi, desigur, că ţi-a venit şi dumitale rândul! rosti ea, stăpânindu-se cu greu şi în glasul ei tremurau din nou lacrimi de jignire.

— Scumpă Olga Sergheevna! Nu te supăra, te rog, şi nu mai vorbi aşa! Asta nu seamănă cu dumneata. Ştii bine că eu nu cred nimic din toate astea. Dar nu-mi intră în cap, nu înţeleg, cum a putut Oblomov…

— Şi totuşi îl găseşti demn de prietenia dumitale, îl preţuieşti. De ce să nu poată fi iubit? îl apăra ea pe Oblomov.

— Ştiu. Dragostea e mai puţin pretenţioasă ca prietenia, spuse Stolz. Adesea este chiar oarbă. Nu iubeşti pentru anumite merite, aşa este. Dar pentru a iubi mai trebuie ceva, uneori imponderabil, ce nu poate fi definit, nici numit, şi tocmai aceasta îi lipseşte cu desăvârşire incomparabilului, dar stângaciului meu prieten Ilia. Iată de ce mă mir. Ascultă-mă, urmă el cu vioiciune. Aşa nu vom ajunge niciodată la un capăt şi nu ne vom putea înţelege. Nu te ruşina de amănunte, nu te cruţa vreo jumătate de ceas şi povesteşte-mi absolut tot şi eu îţi voi spune dumitale ce a fost aceasta şi poate chiar ce are să fie. Mie tot mi se pare că aici este altceva. Ah, dacă e adevărat! adăugă el cu însufleţire. Dacă e vorba de Oblomov! De Oblomov şi nu de altcineva! Dar asta ar însemna că nu te leagă nimic de trecut, că nu e vorba de dragoste, că eşti liberă… Povesteşte, povesteşte-mi totul, cât mai degrabă! încheie el cu glas liniştit, aproape vesel.

— Bine, am să-ţi povestesc totul, răspunse ea cu încredere, bucuroasă să nu se mai simtă atât de încătuşată. Singură, simt că înnebunesc. Dacă ai şti cât de vrednică de milă sunt! Nu ştiu dacă sunt vinovată sau nu, nu ştiu dacă trebuie să-mi fie ruşine de trecutul meu, dacă trebuie să-l regret, să sper în viitor, ori să pierd orice nădejde… Mi-ai vorbit de chinurile dumitale şi nici nu bănuiai prin

ce chin treceam eu. Ascultă acum, ascultă până la capăt, dar nu cu mintea: mă tem de mintea dumitale. Ascultă cu inima; poate că ea mă va judeca mai drept, fiindcă nu am mamă, am rămas singură, ca într-o pădure… spuse ea încet, cu glas deodată scăzut. Dar adăugă numaidecât: Nu, nu mă cruţa. Dacă într-adevăr a fost o dragoste… atunci pleacă! Se opri o clipă. Şi întoarce-te mai târziu, când va vorbi numai prietenia. Dar dacă n-a fost decât uşurinţă, cochetărie, atunci pedepseşte-mă, fugi cât mai departe şi uită-mă! Şi acum, ascultă.

Drept răspuns, Andrei îi strânse cu putere amândouă mâinile.

Şi spovedania Olgăi începu, lungă şi amănunţită. Limpede şi desluşit, cuvânt cu cuvânt, îşi despovăra sufletul, trecând în mintea altuia tot ce o rodea de atâta timp şi o făcea să roşească, ceea ce, mai înainte, o înduioşase, o făcuse fericită, ca apoi s-o arunce într-o viitoare de îndoieli şi durere.

Îi vorbi de plimbările lor din parc, de speranţele ei, de transfigurarea şi de căderea lui Oblomov, de crenguţa de liliac şi de sărut. N-a trecut sub tăcere decât seara aceea înăbuşitoare din grădină, pesemne pentru că nu se dumerise încă nici acum ce a fost.

La început, nu se auzea decât şoapta ei sfioasă, dar, pe măsură ce vorbea, glasul ei se auzea tot mai limpede şi mai slobod; crescu de la şoaptă la jumătate de glas, apoi începu să vibreze adânc şi plin. Olga îşi sfârşi spovedania liniştit, ca şi cum ar fi fost povestea altcuiva.

Îi părea că în faţa ei se ridică o perdea, în dosul căreia se desfăşura trecutul pe care până acum se temuse să-l privească făţiş. Ochii i se deschideau asupra multor lucruri şi, dacă în odaie n-ar fi fost întuneric, ar fi avut acum îndrăzneala să privească drept în faţă pe cel căruia îi vorbea.

Sfârşi de povestit şi rămase tăcută, aşteptând verdictul. Dar răspunsul fu o tăcere de mormânt.

Ce gândea Stolz? Nu se auzea un cuvânt, nici măcar răsuflarea lui, parcă nu mai era nimeni lângă ea.

Muţenia aceasta stârni din nou în ea un val de îndoială. Tăcerea se prelungea. Ce însemna această tăcere? Ce sentinţă pregătea cel mai pătrunzător, dar şi cel mai îngăduitor judecător din lume? Toţi ceilalţi ar fi condamnat-o fără milă; numai el ar fi putut să fie apărătorul ei, pe el l-ar fi ales ea. El ar fi înţeles, ar fi cântărit totul, hotărând mai bine decât ea, în folosul ei! Dar el tăcea; oare pricina ei era definitiv pierdută?…

Se simţi din nou cuprinsă de teamă…

Uşa se deschise şi două lumânări, aduse de jupânească, luminară colţul lor.

Olga îi aruncă lui Stolz o privire sfioasă, însetată, întrebătoare. Andrei stătea cu braţele încrucişate şi o privea deschis, cu ochi nespus de blânzi, desfătându-se cu priveliştea tulburării ei.

Inima ei se învioră. Olga suspină uşurată, gata să izbucnească în plâns. Şi, într-o clipă, îşi recăpăta îngăduinţa faţă de ea însăşi şi toată încrederea în el. Era fericită ca un copil care a fost iertat, împăcat şi mângâiat.

— Asta e tot? întrebă el încet.

— Tot! răspunse ea.

— Dar scrisoarea lui?

Olga scoase scrisoarea din geantă şi i-o întinse. Stolz se apropie de lumânare, citi scrisoarea şi o puse pe masă. Se uita acum din nou la Olga cu expresia lui de altădată, aşa cum nu se mai uitase demult.

În faţa ei era prietenul cel vechi, sigur pe el, puţin cam ironic, dar nemărginit de bun pentru ea, gata s-o răsfeţe. Nu-i vedea pe faţă nicio umbră de suferinţă sau de îndoială. Îi luă amândouă mâinile, le sărută pe rând, apoi căzu pe gânduri. Olga amuţi

la rândul ei, urmărind, fără să clipească, răsfrângerea gândului pe faţa lui.

Deodată, Stolz se sculă.

— Doamne, dacă aş fi ştiut că e vorba de Oblomov, nu m-aş fi chinuit atât! spuse el, privind-o cu atâta bunătate şi încredere, ca şi cum trecutul acela înspăimântător n-ar fi existat.

Şi Olga se simţi deodată uşurată şi veselă. Vedea acum limpede că numai de Stolz îi fusese ruşine, iar el n-o osândeşte, nu fuge de ea! Ce-i pasă ei de judecata lumii întregi!

Andrei era acum cu desăvârşire stăpân pe el şi vesel; dar aceasta nu era de ajuns pentru ea. Vedea că este achitată, voia însă, ca orice acuzată, să cunoască verdictul. Stolz puse mâna pe pălărie.

— Unde pleci? întrebă ea.

— Eşti tulburată. Odihneşte-te puţin! spuse el. Mai vorbim şi mâine.

— Vrei să nu dorm toată noaptea? întrebă ea, apucându-l de mână şi silindu-l să se aşeze. Vrei să pleci fără să-mi fi spus ce… a fost cu mine, ce sunt acum şi ce… o să fie cu mine? Fie-ţi milă, Andrei Ivanovici! Cine altul, afară de dumneata, ar putea să mi-o spună? Cine să mă pedepsească dacă o merit sau să mă ierte? adăugă ea, privindu-l cu atâta duioşie, încât Stolz lăsă pălăria şi fu cât pe aci să se arunce la picioarele ei.

— Îngerul… dă-mi voie să-ţi spun îngerul meu! începu el. Nu te frământa în zadar: nu-i vorba nici de pedeapsă, nici de iertare. N-am de adăugat nimic la cele ce mi-ai povestit. Ce îndoieli mai poţi avea? Vrei să ştii ce a fost aceasta, să-i dau un nume? O ştii de mult… Unde e scrisoarea lui Oblomov.

Luă scrisoarea de pe masă.

— Ascultă! Şi citi:

„Te iubesc *nu reprezintă dragostea de azi, ci numai cea de mâine. Nu este decât nevoia instinctivă de a iubi care, în lipsa unei hrane*

adevărate, în lipsa văpăii, arde cu o lumină artificială şi rece, fără să încălzească şi se manifestă uneori la femei în mângâieri exagerate date unui copil, unei alte femei, sau, pur şi simplu, prin lacrimi şi accese de isterie!... Te-ai înşelat (citi Stolz, apăsând pe acest din urmă cuvânt): *în faţa dumitale nu este omul pe care l-ai aşteptat, cel pe care l-ai visat. Mai aşteaptă puţin, el va veni, şi atunci te vei trezi.* O *să-ţi pară rău şi o să-ţi fie ruşine de această greşeală..."*

— Vezi cât de adevărat este? spuse el. Ţi-a fost şi ruşine, ţi-a părut şi rău de… greşeala dumitale. N-ai ce să mai adaugi la aceasta. Oblomov avea dreptate, dar nu l-ai crezut. Asta-i toată vina dumitale. Ar fi trebuit să vă despărţiţi de atunci. Dar el era sub stăpânirea frumuseţii dumitale… iar pe dumneata te mişca… duioşia lui de porumbel! adăugă el cu o umbră de ironie.

— Nu l-am crezut. Îmi ziceam că inima nu se-nşală.

— Ba da, se înşală, şi uneori chiar în mod fatal! Dar, la voi, nici nu era vorba de inimă, adăugă el. De o parte era închipuire şi amor propriu, de cealaltă, slăbiciune… Şi te-ai temut că în viaţa dumitale nu va mai fi o altă sărbătoare, că această rază palidă îţi va lumina numai o dată viaţa, iar apoi va veni o noapte fără sfârşit…

— Dar lacrimile mele? întrebă ea. Oare ele nu izvorau din inimă? Nu minţeam, eram sinceră…

— Doamne! De câte nu plâng femeile! Nu mi-ai spus chiar dumneata că-ţi părea rău de un buchet de liliac, de o bancă pe care o îndrăgiseşi? Mai adaugă la aceasta şi amorul propriu înşelat, rolul de salvatoare neizbutit, puţină obişnuinţă… Câte prilejuri de lacrimi!

— Dar întrevederile, plimbările noastre, au fost… o greşeală? Îţi mai aminteşti: am fost… la el… sfârşi ea ruşinată, vrând parcă să-şi înăbuşe cuvintele rostite.

Căuta să se acuze singură, numai ca Stolz s-o apere cu şi mai multă înflăcărare şi să-şi dea seama din ce în ce mai mult cât e de nevinovată.

— Din cele ce mi-ai povestit, se vede că nici n-aţi mai avut despre ce vorbi la ultimele voastre întâlniri. Aşa-zisa „dragoste” a voastră era lipsită chiar şi de conţinut: n-ar fi putut să meargă mai departe. V-aţi depărtat unul de altul încă înainte de despărţire. Şi aţi rămas credincioşi nu dragostei, ci numai nălucii ei, pe care tot numai voi o născociserăţi. Iată tot misterul…

— Dar sărutul? şopti ea atât de încet, încât Andrei ghici mai curând decât auzi cuvintele ei.

— O, asta e foarte grav! rosti el cu severitate hazlie. Pentru asta, ai merita să fii lipsită de… desert.

O privea cu o duioşie din ce în ce mai mare, cu tot mai multă dragoste.

— O glumă nu poate scuza o asemenea „greşeală”! răspunse ea sever, jignită de indiferenţa lui şi de tonul cu care-i vorbise. M-aş fi simţit mai bine dacă mă înfierai cu o vorbă aspră, dacă dădeai adevăratul nume faptei mele nesăbuite.

— Nici n-aş fi glumit, dacă ar fi fost vorba de altcineva decât Ilia, căută el să se justifice. În cazul acesta, o asemenea greşeală ar fi putut să ducă la o… nenorocire; dar pe Oblomov îl cunosc…

— Un altul, niciodată! îi reteză ea vorba, aprinzându-se la faţă. Îl cunoşteam mai bine chiar decât dumneata…

— Ei, vezi! întări Stolz.

— Dar dacă el… s-ar fi schimbat, s-ar fi trezit la viaţă, m-ar fi ascultat şi… Oare atunci nu l-aş fi iubit? Oare şi atunci ar fi fost tot o minciună, o greşeală? stărui ea, dorind să cerceteze toate laturile problemei, fără să scape nici cea mai mică eroare, cea mai mică nelămurire.

— Adică, dacă, în locul lui, ar fi fost un altul, o întrerupse Stolz, fără îndoială, relaţiile dintre voi s-

ar fi schimbat în dragoste, s-ar fi consolidat, şi atunci… Dar atunci ar fi fost o altă poveste de dragoste, cu alt erou, care nu ne interesează pe noi.

Olga răsuflă uşurată, ca şi cum i s-ar fi luat ultima piatră de pe inimă. Tăcură amândoi.

— Ah, ce fericire… să te vindeci! rosti ea încet, înflorind parcă deodată. Şi întoarse spre Stolz o privire atât de adânc recunoscătoare, plină de o prietenie atât de caldă şi vie, cum nu fusese încă niciodată până atunci, încât lui Stolz i se păru că în ea s-a aprins acea scânteie pe care o pândise în zadar aproape un an de zile. Şi un fior de bucurie îi străbătu tot trupul.

— Nu. Cel care se vindecă sunt eu! spuse el şi rămase o clipă pe gânduri. Ah, să fi ştiut că eroul acestei poveşti de dragoste a fost Ilia! Cât timp pierdut zadarnic, cât sânge rău mi-am făcut degeaba! Pentru ce? De ce am meritat asta? repeta el aproape cu ciudă.

Dar se dezmetici parcă deodată, se trezi din această îngândurare grea. Fruntea i se netezi, ochii i se înseninară.

— Se vede că aşa a fost să fie. În schimb, ce liniştit sunt acum şi… ce fericit! adăugă el, ameţit de bucurie.

— A fost ca un vis, de parcă nu s-a petrecut nimic! spuse ea îngândurată, încet de tot, minunându-se că renaşte deodată la viaţă. Ai smuls din inima mea nu numai ruşinea, căinţa, dar şi amărăciunea, durerea, totul… Cum ai făcut? întrebă ea încet. Oare vor trece toate acestea? Voi uita această… greşeală?

— Cred că a şi trecut! spuse el, privind-o pentru prima oară cu ochii patimii şi fără să-i ascundă acest lucru. Vreau să zic, tot ce a fost…

— Dar ceea ce… are să vină… n-o să mai fie greşeală, ci… adevăr? întrebă ea, fără să-şi dezvăluie pe deplin gândul.

— Uite! Scrie aici, spuse el hotărât, luând din nou scrisoarea lui Oblomov în mână: „*În faţa*

dumitale nu este omul pe care l-ai aşteptat, cel pe care l-ai visat… el va veni, şi atunci te vei trezi…” Şi vei începe să iubeşti, adaug eu, vei iubi în aşa fel, încât, pentru aceasta dragoste nu-ţi va ajunge nu numai un an, ci nicio viaţă întreagă. Vei iubi… numai că nu ştiu… pe cine? sfârşi el, sorbind-o din ochi.

Olga stătea cu ochii în jos şi buzele strânse, dar de sub pleoapele-i lăsate păreau să răzbească raze de lumină, iar buzele căutau să stăpânească un zâmbet, fără să izbutească. Îl privi pe Andrei şi râse deodată din inimă, râse până când în ochii ei străluciră lacrimi.

— Ţi-am spus, Olga Sergheevna, ce a fost cu dumneata şi chiar ce o să fie de acum încolo, încheie el. Dar dumneata n-ai nimic de răspuns la întrebarea mea pe care nici nu m-ai lăsat s-o sfârşesc?

— Dar ce pot eu să răspund? îngăimă ea. Am eu oare dreptul să spun, dacă aş putea spune, ceea ce dumneata doreşti şi ceea ce… meriţi pe deplin? adăugă ea în şoaptă, aruncându-i o privire sfioasă.

Şi lui Stolz i se păru din nou că zăreşte în privirea ei acea scânteie vie; şi tresări din nou de fericire.

— Nu te grăbi, adăugă el. Ai să-mi spui ce merit atunci când se va sfârşi doliul inimii dumitale, un doliu convenţional, de altfel. Chiar şi anul acesta din urmă mi-a dezvăluit ceva. Iar acum hotărăşte un singur lucru: să plec sau… să rămân?

— Ascultă: vrei să cochetezi cu mine? spuse deodată vesel Olga.

— O, nu! răspunse el grav. Nu mai este întrebarea de adineauri, ea are acum cu totul alt înţeles: dacă rămân aici, în ce calitate o fac?

Olga tăcea, stingherită.

— Vezi că nu cochetez? râse el, mulţumit că a reuşit s-o pună în încurcătură. Desigur, după convorbirea noastră de astăzi, vom fi altfel unul faţă de altul: nu mai suntem cei de ieri.

— Nu ştiu… şopti ea, din ce în ce mai încurcată.

— Îmi dai voie să-ţi dau un sfat?

— Spune… Mă supun orbeşte! adăugă ea cu o supunere aproape pătimaşă.

— Mărită-te cu mine, în aşteptarea venirii *lui!*

— Nu îndrăznesc încă… spuse ea în şoaptă, îngropându-şi obrazul în palme, tulburată, dar fericită.

— De ce să nu-ndrăzneşti? întrebă el tot în şoaptă, atrăgându-i capul spre el.

— Dar trecutul? şopti ea din nou, lăsându-şi capul pe pieptul lui, ca la sânul unei mame.

Stolz îi luă încet mâinile de pe faţă, o sărută pe cap şi se uită îndelung, cu drag, la chipul ei sfios, privind cu nesaţ lacrimile ce-i străluciră o clipă în ochi şi apoi pieiră.

— Se va veşteji ca şi liliacul dumitale! încheie el. A fost o lecţie; a venit timpul să te foloseşti de ea. Începe viaţa! Dăruieşte-mi viitorul dumitale şi nu te mai gândi la nimic. Iau totul asupra mea. Să mergem la mătuşa!

Stolz plecă acasă la el seara târziu.

„Mi-am găsit fericirea, se gândea el, privind cu ochi de îndrăgostit copacii, cerul, lacul, şi chiar ceaţa care se ridica de pe faţa apei. Am aşteptat destul. Câţi ani, plini de setea iubirii, de răbdare, de economisirea forţelor sufleteşti! Ce mult am aşteptat! Şi iată, mi-am primit pe deplin răsplata. Iat-o, în, faţa mea, suprema fericire a omului!”

Fericirea lăsa acum în umbră totul: şi cancelaria, şi trăsura tatălui său, şi mănuşile de căprioară, şi abacul unsuros, întreaga lui viaţă de om de afaceri era uitată. În amintire răsăreau numai odaia înmiresmată a mamei sale, variaţiunile lui Herz, galeria de tablouri a prinţului, nişte ochi albaştri, un păr castaniu pudrat, şi peste toate acestea plutea glasul duios al Olgăi; auzea în gând cântecul ei.

— Olga, soţia mea! şopti el, tresărind de patimă. Mi-am găsit fericirea, nu mai am nimic de căutat, nu mai e nevoie să cutreier lumea!

Mergea spre casă îmbătat de fericire, fără să deosebească drumul, străzile…

Olga îl petrecu mult timp din ochi, apoi deschise geamul şi respiră câteva clipe răcoarea nopţii: emoţia ei se potoli treptat, acum respira măsurat şi lin.

Îşi îndreptă privirile spre lac şi depărtări şi rămase astfel adâncită în gânduri şi atât de calmă, de parc-ar fi dormit. Ar fi vrut să ştie unde o poartă gândul, ce simte, şi nu putea. Gândurile i se depănau lin ca o undă, sângele îi curgea liniştit prin vine. Se simţea fericită şi nu-şi putea da seama care sunt graniţele acestei fericiri, nu ştia ce-i cu ea. Se gândea numai că se simte pe deplin liniştită, senină, că în sufletul ei e atâta pace, şi totuşi…

— Sunt logodnica lui… spuse ea în şoaptă.

„Sunt logodită!” îşi zice cu un fior de mândrie orice fată, atingând clipa aceasta care-i luminează întreaga viaţă şi, de sus, de pe culmea fericirii ei, priveşte îndărăt la cărarea cea întunecoasă pe care încă ieri trecea singură şi nebăgată în seamă.

Dar Olga de ce nu simţea ea oare acest fior? A umblat doar şi ea singură pe cărarea stingheră şi, la o răspântie, i-a ieşit şi ei în cale *el*, i-a întins mâna şi a condus-o, nu în strălucirea razelor orbitoare, ci parcă la revărsarea unui râu larg, spre câmpii întinse şi dealuri zâmbitoare, prietenoase. Nu închise ochii orbită de strălucire, nu-şi simţi inima oprindu-se în piept, nici închipuirea înflăcărându-se deodată.

Îşi odihni privirea cu o bucurie paşnică pe întinderile vieţii sale, pe câmpiile ei mănoase, pe dealurile ei verzi. Nu simţea fiori străbătându-i trupul, privirea nu-i scânteia de mândrie. Numai după ce-şi mută privirea de pe câmpii şi dealuri spre omul care-i întinsese mâna, simţi cum pe obrazul ei se rostogoleşte încet o lacrimă…

Stătea nemişcată în loc, parcă ar fi adormit, atât de paşnic era somnul fericirii sale; nu se clintea,

aproape că nu răsufla. Cufundată în visuri, îşi îndreptase privirea gândului undeva, într-o noapte liniştită, azurie, plină de strălucire blândă, de căldură şi miresme. Visul fericirii îşi întinsese aripile largi deschise şi plutea încet, ca un nor, deasupra capului ei…

În visul acesta nu se văzu învăluită pe două ceasuri în voaluri şi dantele, iar apoi în peticele de toate zilele până la sfârşitul vieţii. Nu visă nici ospăţ de nuntă, nici lumini, nici strigăte de veselie; visă fericirea, însă atât de simplă, atât de lipsită de orice podoabă, încât mai şopti o dată, fără niciun tremur de mândrie, plină însă de o adâncă emoţie: „Sunt logodnica lui!”

V

Doamne, cât de trist şi de posomorât e totul în apartamentul lui Oblomov după vreun an şi jumătate de la ziua numelui său, când Stolz venise pe neaşteptate să ia masa la el. Ilia Ilici e buged, urâtul s-a cuibărit în ochii lui şi mocneşte în el ca o boală.

Se plimbă ce se plimbă prin odaie, apoi se culcă şi se uită în tavan; ia o carte de pe etajeră, parcurge câteva rânduri, cască şi se apucă să bată cu degetele toba pe masă.

Zahar s-a făcut şi mai stângaci în mişcări, şi mai murdar şi mai neîngrijit la înfăţişare. Are acum coatele peticite şi arată ca un biet om nenorocit, de parcă ar mânca prost, ar dormi puţin şi ar munci cât trei.

Halatul lui Oblomov s-a jerpelit de tot şi, oricât de grijuliu e cârpită orice gaură, se destramă peste tot locul, nu numai la cusături: ar fi trebuit de mult să-şi facă altul. Până şi pătura de pe pat e roasă, are chiar ici şi colo câte un petic; perdelele de la ferestre, vechi şi ieşite de soare, cu toate că de-abia sunt spălate, seamănă cu nişte otrepe.

Zahar aduse o faţă de masă veche, o aşternu pe jumătatea mesei, lângă Oblomov, apoi, cu multă băgare de scamă, muşcându-şi limba, aduse un tacâm şi o carafă de rachiu, puse pâine pe masă şi se retrase.

Uşa dinspre apartamentul proprietăresei se deschise şi în odaie intră Agafia Matveevna,

ducând cu îndemânare o tigaie, în care sfârâiau nişte ochiuri.

S-a schimbat şi ea grozav, şi nu în bine. A slăbit. Obrajii nu mai sunt plinuţi, nici albi, ca pe vremuri, când nu ştiau să roşească, nici să se îngălbenească; sprâncenele ei rare şi-au pierdut luciul, iar ochii s-au adâncit în fundul capului.

E îmbrăcată cu o rochie veche de stambă. Mâinile îi sunt arse de soare sau înăsprite de lucru – de foc ori de apă sau, pesemne, şi de una şi de alta.

Akulina nu mai e în casă. Anisia munceşte acum şi ia bucătărie, şi la grădina de zarzavat, vede de păsări, freacă pe jos şi spală rufe. Nu pridideşte de treabă, aşa încât, vrând-nevrând, Agafia Matveevna lucrează singură la bucătărie: nu mai pisează mult în piuliţă, nu prea are mult de cernut şi de frecat, căci acum folosesc puţină cafea, scorţişoară şi migdale; cât despre împletit dantele, nici nu se mai gândeşte la aşa ceva. Acum are mai mult de tocat ceapă, de ras hrean şi alte asemenea. Iar faţa ei are o expresie de adâncă mâhnire.

Dar nu la dânsa se gândeşte, nu de grija cafelei oftează, nu se necăjeşte că nu mai are prilej să trebăluiască, să facă gospodărie pe picior mai mare, să piseze scorţişoară, să pună vanilie în sos, ori să facă frişca groasă, ci fiindcă, de un an şi mai bine, Ilia Ilici n-a mai avut parte să mănânce din bunătăţile acestea, că nu i se mai cumpără cafea cu zecile de kilograme de la cea mai bună băcănie, ci se ia de zece-douăzeci de copeici de la o dugheană, că frişca nu e adusă de o ţărancă finlandeză, ci cumpărată de la aceeaşi dugheană şi că, în loc de cotlet în sânge, îi aduce la masă ochiuri cu şuncă, uscată, cine ştie de când, tot de la aceeaşi dugheană.

Dar ce înseamnă asta? Înseamnă că a trecut mai bine de un an de când veniturile de la Oblomovka, pe care Stolz le trimite regulat, sunt vărsate pentru

atingerea datoriei, conform scrisorii de împrumut pe care Oblomov a dat-o proprietăresei.

„Afacerea legală" a „frăţiorului" a reuşit mai presus de orice aşteptări. Chiar de la prima aluzie a lui Tarantiev la „chestiunea scandaloasă", Ilia Ilici s-a aprins la faţă şi s-a fâstâcit; pe urmă s-au împăcat, apoi au băut toţi trei, şi Oblomov a semnat o scrisoare de împrumut cu scadenţa în patru ani. Iar după o lună, Agafia Matveevna a semnat o scrisoare asemănătoare pe numele fratelui ei, fără a bănui măcar despre ce e vorba şi pentru ce iscăleşte. „Frăţiorul" îi spusese că este o hârtie de care este nevoie pentru casă şi-i porunci să semneze: „*Pe această scrisoare de împrumut a pus iscălitură proprie cutare (starea socială, numele şi pronumele)"*.

I s-a părut greu doar că trebuie să scrie atât de mult şi l-a rugat pe fratele ei să-l pună mai bine pe Vaniuşa al ei, căci acesta „tare bine a început să deprindă scrierea „„ pe când dânsa te pomeneşti că mai încurcă ceva. Dar fratele stărui să scrie chiar ea, ceea ce şi făcu, cu litere mari şi strâmbe. După aceea, nici nu s-a mai vorbit vreodată de acest lucru.

Semnând scrisoarea, Oblomov se mângâia în parte la gândul că banii aceştia o să le prindă bine orfanilor. A doua zi, când i se limpezi capul, îşi aduse aminte cu ruşine despre cele petrecute şi căută să uite; nu mai dădea ochi cu „frăţiorul", iar când Tarantiev încercă să aducă vorba de aceasta, îl ameninţă că se mută neîntârziat din casă şi pleacă la ţară.

Mai târziu, când au sosit banii de la ţară, „frăţiorul" a venit la el şi i-a spus că i-ar veni mai uşor lui Ilia Ilici dacă ar începe a-i plăti neîntârziat datoria din venit; că astfel ea s-ar putea stinge în vreo trei ani, pe când la scadenţă, atunci când hârtia va fi protestată, moşia va trebui scoasă în vânzare, deoarece Oblomov n-are să aibă desigur banii şi nici n-are cum face rost de întreaga sumă.

Oblomov înţelese la ce strâmtoare a ajuns numai atunci când toţi banii care-i trimitea Stolz de la moşie începură să meargă la plata datoriei, iar lui nu-i rămânea decât o foarte mică sumă pentru traiul zilnic.

„Frăţiorul” se grăbea să sfârşească această tranzacţie cu datornicul său în vreo doi ani, ca nu cumva să intervină ceva care să-i strice afacerea şi, din pricina asta, Oblomov se găsi deodată foarte strâmtorat.

La început, lucrul acesta nu se simţi prea mult, datorită obiceiului său de a nu şti câţi bani are în buzunar. Într-o bună zi, însă, Ivan Matveevici peţi fata unui negustor de cereale şi făină, luă cu chirie o casă şi se mută acolo.

Gospodăria Agafiei Matveevna îşi pierdu deodată buna stare: nisetrul, carnea de viţel albă ca laptele şi curcanii începură să se arate într-o altă bucătărie, în noua locuinţă a lui Muhoiarov.

Acolo, seara, era lumină multă, se adunau viitoarele neamuri ale frăţiorului, colegii săi de birou şi Tarantiev. Totul se mutase acum acolo. Agafia Matveevna şi Anisia rămaseră deodată cu gurile căscate şi cu mâinile în sân, alături de crătiţele şi oalele deşerte.

Pentru întâia oară în viaţa ei, Agafia Matveevna află că n-are decât o casă, o grădină de zarzavat şi nişte pui şi că nici scorţişoara şi nici vanilia nu cresc în grădina ei. Văzu cum negustorii din piaţă îşi pierd încetul cu încetul obiceiul de a-i zâmbi amabil şi a se ploconi adânc în faţa ei şi că de aceste ploconeli şi zâmbete are acum parte bucătăreasa cea nouă, grasă şi împopoţonată, a fratelui ei.

Oblomov îi dăduse proprietăresei toţi banii pe care „frăţiorul” îi lăsase de cheltuială şi, timp de trei-patru luni, Agafia Matveevna râşnise, ca şi mai înainte, puduri de cafea, pisase scorţişoară, fripsese carne de viţei şi curcani, până în cea din

urmă zi, când cheltui ultimele şaptezeci de copeici şi veni să-i spună că a isprăvit banii.

La auzul acestei veşti, Oblomov se răsuci de trei ori pe divan, apoi scotoci prin sertar. Nu mai avea nimic nici el. Încercă să-şi aducă aminte ce a făcut cu banii, dar nu izbuti; căută pe masă, doar-doar o găsi ceva bănuţi de aramă, îl întrebă pe Zahar, dar acesta habar n-avea. Atunci proprietăreasa se duse la fratele ei şi-l vesti naiv că nu mai are bani în casă.

— Şi ce aţi făcut, tu şi cu domnia-sa, Oblomov, cu mia de ruble care i-am lăsat-o de cheltuială? întrebă el. Eu de unde să iau bani? Ştii prea bine că sunt pe cale să mă căsătoresc. Nu pot întreţine două familii. Aşa că tu şi cu boierul tău să vă întindeţi cât vă este plapuma.

— Ce-mi tot scoţi ochii, frăţiorule, cu boierul? spuse ea. Ce ţi-a făcut el ţie? El nu face rău nimănui, îşi vede de treabă. Nu eu l-am momit să vină la noi în casă; doar tu şi cu Mihei Andreici aţi făcut-o.

Muhoiarov îi dădu zece ruble, spunând că mai mult nu are. Totuşi, ceva mai târziu, după ce judecă această chestiune împreună cu cumătrul Tarantiev, la „local", hotărî că nu poate să-i părăsească chiar aşa pe sora-sa şi pe Oblomov în nevoie, căci s-ar putea s-o afle Stolz, să le cadă pe cap şi să dea de firul afacerii. Te pomeneşti că o mai întoarce aşa fel încât n-o să mai apuce să încaseze întreaga datorie, cu toate că este o „afacere legală". Neamţul e mare coţcar!

Aşa că începu să le mai dea câte cincizeci de ruble pe lună, cu gândul să încaseze aceşti bani din veniturile lui Oblomov pe anul al treilea, dar în acelaşi timp îi explică soră-sii şi chiar se jură că nu mai dă niciun ban; făcu socoteală cu de-amănuntul ce fel de mese trebuie să aibă ei ca să-şi micşoreze cheltuielile, hotărând chiar şi ce anume să gătească; socoti şi cât poate ea să câştige pe pui şi

pe varză şi găsi că puteau trăi de minune cu ce aveau.

Pentru prima oară în viaţa ei, Agafia Matveevna căzu pe gânduri şi începu să se frământe pentru altceva decât pentru treburile gospodăriei. Pentru prima oară plânse, nu de supărare că i-a spart Akulina nişte vase, nici pentru că fratele a certat-o că n-a fiert destul peştele. Pentru prima oară în viaţa ei trăia sub ameninţarea nevoii şi a lipsurilor cumplite, cumplite nu pentru ea, ci pentru Ilia Ilici.

„Cum o să mănânce boierul, judeca ea, în loc de sparanghel – napi cu untdelemn, în loc de ierunci – carne de berbec, în loc de păstrăvi de la Gatcina şi de nisetru galben ca chihlimbarul – şalău sărat sau poate chiar piftie adusă de la băcănie…?!”

Groaznic! Fără să-şi fi depănat până la urmă firul gândurilor, se îmbrăcă în grabă, luă o birjă şi se duse să vadă rudele răposatului ei soţ, nu ca de obicei la masa de familie, de Paşte sau de Crăciun, ci în zori de zi, plină de îngrijorare, ca să le vorbească cum n-a mai vorbit până atunci, să-i întrebe ce-i de făcut şi să le ceară bani.

Aveau bani destui: or să-i dea, desigur, îndată ce-or afla că e pentru Ilia Ilici. Dacă ar fi fost pentru ea, ca să-şi cumpere nişte cafea ori ceai, haine ori ghete pentru copii sau alte celea, n-ar fi scos o vorbă. Dar acum era la mare ananghie, îi trebuiau neapărat ca să-i cumpere lui Ilia Ilici sparanghel, ierunci ori mazăre verde care-i place mult…

Cei de acolo s-au mirat, însă nu i-au dat niciun ban, ci i-au spus numai că, dacă Ilia Ilici are ceva lucruri de aur sau chiar şi de argint, la nevoie şi o blană, ar putea să le amaneteze şi că se găsesc destui binefăcători din aceia care i-ar da a treia parte din suma cerută, până ce boierul primeşte iar bani de la ţară.

În alte vremuri, lecţia aceasta practică i-ar fi intrat pe o ureche şi i-ar fi ieşit pe alta, fără să atingă creierul ei de gospodină genială; n-ar fi fost

chip să i-o bagi în cap. De rândul acesta însă, pricepu cu inima, înţelese totul şi cântări… mărgăritarele ei pe care le avea de zestre.

A doua zi, fără să bănuiască nimic, Ilia Ilici bău rachiu de coacăze şi mâncă la masă un somon minunat, măruntaie de pasăre care-i plăceau atât de mult şi o ieruncă proaspătă şi albă. Agafia Matveevna, împreună cu copiii ei, mâncară din ciorba servitorilor şi caşă şi, numai ca să-i ţină tovărăşie lui Ilia Ilici, ea bău două ceşti de cafea.

În curând, calea mărgăritarelor o luară paftalele scoase din sipetul ei, în care păstra lucrurile cele mai de preţ, apoi argintăria, paltonul îmblănit…

Sosi şi ziua primirii banilor de la ţară; Oblomov îi dădu totul Agafiei Matveevna. Aceasta îşi răscumpără mărgăritarele, plăti dobânda pentru paftale, argintărie şi blană, şi se apucă iar să-i gătească la masă sparanghel şi ierunci şi, numai de formă, bea cafea împreună cu el. Mărgăritarele trecură din nou la locul lor.

Astfel, zi de zi şi săptămână de săptămână, se zbătea sărmana femeie, trăgea mâţa de coadă, se chinuia; îşi vându şalul, dete spre vânzare rochia de zile mari şi rămase cu cea de toate zilele, de stambă, cu coatele goale, iar duminica îşi acoperea grumazul cu o basma veche şi ponosită.

Iată de ce slăbise, iată de ce avea ochii căzuţi în fundul capului şi de ce acum îi aducea singură dejunul lui Ilia Ilici.

Avea chiar curajul să se arate veselă când Oblomov îi spunea că a doua zi vin la masă Tarantiev, Alexeev sau Ivan Gherasimovici. Masa era gustoasă şi bine servită. Stăpânul casei n-avea pentru ce să roşească. Dar câte emoţii, câtă alergătură, câte milogeli pe la prăvălii, câte insomnii şi chiar lacrimi o costau pe ea aceste griji!

Se cufundase deodată de-a dreptul în mijlocul frământărilor vieţii şi cunoscu zile de fericire şi de nefericire. Viaţa aceasta îi era însă dragă: cu toată

amărăciunea lacrimilor şi a grijilor ei, n-ar fi dat-o pe traiul tihnit de mai înainte, când nu-l cunoscuse încă pe Oblomov, când domnea cu atâta demnitate peste oale, cratiţe şi tigăi pline, clocotitoare şi sfârâitoare, dând porunci Akulinei şi rândaşului.

Se înfiora chiar de groază când îi venea gândul morţii, cu toate că moartea ar fi pus dintr-odată capăt lacrimilor sale nesecate, alergăturilor de toate zilele şi nopţilor fără somn.

După ce-şi luă masa, Ilia Ilici o ascultă pe Maşa citind franţuzeşte, rămase un timp în odaia Agafiei Matveevna, uitându-se la ea în timp ce cârpea hăinuţa lui Vanecika, pe care o întorcea de zece ori când pe o parte, când pe cealaltă, şi repezindu-se totodată, din cinci în cinci minute, la bucătărie, să vadă de friptura de berbec şi de ciorba de peşte.

— De ce te osteneşti atâta, zău aşa? spunea Oblomov. Mai lasă-le!

— Păi cine să le facă pe toate? răspunse ea. Iacă, să mai pun aici două petice şi mă apuc de ciorba de peşte. Ce ştrengar şi Vanea ăsta al meu! Săptămâna trecută i-am cârpit hăinuţa, de era ca nouă, şi iar a rupt-o toată! De ce râzi? se întoarse către Vanea, care stătea lângă masă în cămaşă şi pantalonii ţinuţi de o singură bretea. Ce te faci dacă nu mântui de cusut până dimineaţă şi n-o să te poţi duce la joacă în stradă? Cine ţi-a sfâşiat-o aşa, băieţii? Ia spune drept: v-aţi bătut?

— Nu, mămico, s-a rupt singură, spuse Vanea.

— Asta-i! Mai bine ai sta acasă să-ţi faci lecţiile decât să alergi pe stradă! O să vezi tu: când mi-o spune Ilia Ilici că nu înveţi la franceză, îţi iau şi cizmele. Atunci, de nevoie, o să stai să înveţi carte.

— Nu-mi place să învăţ franţuzeşte.

— De ce? întrebă Oblomov.

— Fiindcă în franţuzeşte sunt multe vorbe urâte…

Agafia Matveevna se aprinse la faţă. Oblomov începu să râdă. Se vedea că mai vorbiseră ei şi înainte de „vorbele urâte”.

— Taci, ştrengarule! spuse maică-sa. Mai bine te-ai şterge la nas. Nu vezi?

Vaniuşa pufni în râs, dar nu se şterse la nas.

— Aşteptaţi puţin! Când oi primi banii de la ţară, îi fac două rânduri de haine, se amestecă Oblomov în vorbă, îi cumpăr o hăinuţă albastră, iar la anul, o uniformă: o să intre la liceu.

— Le mai poartă el şi pe cele vechi, spuse Agafia Matveevna, iar banii ne prind bine la gospodărie. Punem carne la saramură, vă fac şi nişte dulceaţă… Să mă duc să văd dacă a adus Anisia smântână…

Se sculă de pe locul ei.

— Ce-avem azi? întrebă Oblomov.

— Ciorbă de ghigorţ, friptură de berbec şi colţunaşi.

Oblomov tăcea.

Deodată, la poartă trase o trăsură, cineva bătu la portiţă şi câinele începu să latre şi să sară în lanţ.

Oblomov se retrase, crezând că o fi venit cineva la proprietăreasă: măcelarul, zarzavagiul sau altcineva.

O astfel de vizită era de obicei însoţită de cereri de bani, amânări din partea Agafiei Matveevna, ameninţări din partea negustorului, apoi rugăminţile proprietăresei să mai aştepte puţin, după care veneau înjurături, uşi trântite, precum şi portiţa, lătrăturile turbate ale câinelui, săriturile în lanţ, în sfârşit, o scenă neplăcută. De rândul acesta trăsese însă o trăsură. Ce să fie? Nici măcelarul, nici zarzavagiul nu se plimbă cu trăsura.

Deodată, proprietăreasa năvăli speriată în odaia lui.

— Aveţi un musafir! spuse ea.

— Cine? Tarantiev sau Alexeev?

— Nu, nu! Domnul acela care a fost la masă de sfântul Ilie.

— Stolz? întrebă tulburat Oblomov, căutând speriat în jur un loc în care să se ascundă. Doamne! Ce o să zică când o vedea… Spune-i că

am plecat! adăugă el în grabă şi se duse în odaia proprietăresei.

Anisia ieşi la timp în întâmpinarea oaspetelui. Agafia Matveevna apucase să-i spună cele poruncite. Stolz o crezu, mirându-se numai cum de nu era Oblomov acasă.

— Spuneţi-i atunci că mă-ntorc peste două ceasuri. Iau masa la el, spuse Stolz şi se duse în apropiere, în grădina publică.

— Rămâne la masă! vesti speriată Anisia.

— Rămâne la masă! repetă cu spaimă Agafia Matveevna lui Oblomov.

— Trebuie pregătită altă masă! hotărî acesta, după o clipă de tăcere.

Femeia îl privi cu ochi plini de groază. Nu mai avea decât o jumătate de rublă, iar până la zi-ntâi, când era să-i dea fratele bani, mai rămâneau încă zece zile. Pe datorie, nu le mai dădea nimeni nimic.

— N-o să avem timp, Ilia Ilici, spuse ea sfios. Sa mănânce şi dumnealui ce avem.

— Nu mănâncă el mâncări din astea, Agafia Matveevna; nu poate să sufere ciorbă de peşte, chiar când e de cegă; iar berbec nici nu ia-n gură.

— S-ar putea să luăm ceva limbă de la mezelărie! spuse deodată Agafia Matveevna, luminată de o subită inspiraţie. E la doi paşi de-aici.

— Foarte bine! Asta s-ar putea. Spune să mai cumpere şi ceva verdeaţă, ceva bob verde…

„Bobul costă patruzeci de copeici ocaua!” îi trecu prin gând Agafiei Matveevna. Nu spuse însă nimic.

— Bine. Fac eu… răspunse în cele din urmă cu gândul că va înlocui bobul prin varză.

— Să mai ia şi un funt de şvaiţer! porunci Ilia Ilici, neştiind nimic despre situaţia financiară a Agafiei Matveevna. Altceva nimic! O să-i cer scuze, spunând că nu l-am aşteptat… S-ar mai putea face şi o supă de carne.

Agafia Matveevna dădu să plece.

— Dar vin? îşi aduse deodată aminte Oblomov. Drept răspuns, întâlni o privire speriată.

— Trimite să ia nişte Lafitte! încheie cu sânge rece Ilia Ilici.

VI

Stolz veni peste două ceasuri.

— Ce-i cu tine? Ce schimbat eşti! Eşti buged, palid. Eşti sănătos? întrebă Stolz.

— O duc cam prost cu sănătatea, Andrei, spuse Oblomov, îmbrăţişându-l. Nu ştiu de ce îmi cam amorţeşte mereu piciorul stâng.

— Ce urât e aici la tine! spuse Stolz cu o privire în juru-i. De ce nu arunci odată halatul acesta? E tot numai petice!

— M-am învăţat cu el, Andrei; îmi vine greu să mă despart.

— Dar pătura, perdelele… începu Stolz. Şi cu ele te-ai învăţat? Nu te-nduri să înlocuieşti cârpele astea? Cum poţi dormi în asemenea aşternut? Ce-i cu tine?

Se uită atent la Oblomov, apoi din nou la perdele, la divan.

— Nu-i nimic, spuse Oblomov cam încurcat. Ştii că niciodată nu m-am îngrijit prea mult de odaia mea… Să stăm mai bine la masă! Ei, Zahar! Dă-ne mai repede la masă! Ce mai faci? Stai mult? De unde vii?

— Ghici ce mai fac şi de unde viu! răspunse Stolz. Aici, până la tine, nu răzbate nicio veste din lumea celor vii.

Oblomov se uită la el cu curiozitate, aşteptând să vadă ce spune.

— Ce face Olga? întrebă el.

— Aha, n-ai uitat! Am crezut că ai uitat-o, spuse Stolz.

— Cum aş putea s-o uit? Ar însemna să uit că am trăit odată, că am fost în rai… Iar acum, vezi şi tu!…

Suspină.

— Dar unde e ea acum?

— Îşi vede de moşie.

— Împreună cu mătuşa ei? întrebă Oblomov.

— Şi cu soţul ei.

— S-a măritat? îngăimă Oblomov, holbând ochii.

— Ce te-ai speriat aşa? Amintirile?… adăugă Stolz încet, aproape duios.

— Nu, nu! căută să se justifice Oblomov, venindu-şi în fire. Nu m-am speriat, dar am fost mirat; nu ştiu de ce m-a surprins acest lucru. S-a măritat de mult? E fericită? Vorbeşte, pentru Dumnezeu! Simt că mi s-a luat o piatră de pe inimă. Cu toate că m-ai asigurat că m-a iertat, ştii, totuşi… nu eram liniştit. Parcă mă rodea ceva… Dragă Andrei, ce recunoscător îţi sunt!

Se bucura atât de sincer, se sălta şi se mişca atât de vioi pe divanul lui, încât Stolz era în plina admiraţie şi chiar mişcat.

— Ce bun eşti, Ilia! spuse el. Inima ta era demnă de a ei. O să-i povestesc totul.

— Nu, nu! Să nu-i spui nimic! îl întrerupse Oblomov. Când o auzi că m-am bucurat de căsătoria ei, o să mă creadă un nesimţitor.

— Dar bucuria nu este şi ea oare un sentiment şi încă unul lipsit de egoism? Te bucuri numai de fericirea ei.

— Ai dreptate, ai dreptate! îi luă vorba din gură Oblomov. Ce tot spun, Doamne fereşte… Şi cine-i, cine-i fericitul? Nici n-am întrebat măcar.

— Cine? repetă Stolz. Ce greu ghiceşti, Ilia!

Oblomov rămase deodată cu ochii la prietenul său: timp de o clipă trăsăturile lui rămaseră nemişcate, orice culoare îi pieri din obraz.

— N-ăi fi… tu? întrebă el.

— Iar te-ai speriat! De ce? spuse Stolz râzând.

— Nu glumi, Andrei. Spune-mi adevărul! zise emoţionat Oblomov.

— Nu glumesc, pe cuvântul meu! De mai bine de un an sunt însurat cu Olga.

Încetul cu încetul, spaima pieri de pe faţa lui Oblomov, făcând loc unei expresii de paşnică îngândurare. Nu-şi ridicase încă ochii de jos, dar, peste o clipă, faţa lui exprimă o bucurie calmă şi adâncă. Când îşi ridică, încet privirea spre Stolz, în ochii lui erau lacrimi de duioşie.

— Dragul meu Andrei! spuse Oblomov, îmbrăţişându-l. Scumpă Olga… Sergheevna! adăugă el, stăpânindu-şi entuziasmul. Însuşi bunul Dumnezeu v-a binecuvântat pe voi! O, Doamne! Cât de fericit sunt! Să-i spui că…

— Îi voi spune că un alt om ca Oblomov nu există! îl întrerupse Stolz, adânc mişcat.

— Nu! Să-i spui, să-i aminteşti că m-a întâlnit pe mine numai pentru ca să-şi găsească adevărata cale, că binecuvântez această întâlnire şi o binecuvântez şi pe ea, pe calea ei cea nouă! Ce-ar fi fost să fie un altul?… adăugă el cu spaimă. Acum însă, încheie el voios, nu mai roşesc de rolul ce l-am jucat, nici nu mă căiesc. Mi s-a luat o piatră de pe inimă, totul e limpede în sufletul meu şi sunt fericit. O, Doamne, îţi mulţumesc!

Aproape că sărea de emoţie pe divanul lui; plângea şi râdea în acelaşi timp.

— Zahar, adu şampanie la masă! strigă el uitând că nu mai are niciun ban.

— O să-i spun totul Olgăi, totul! spuse Stolz. Nu degeaba nu te poate uita. O meritai pe deplin: inima ta e o fântână adâncă!

Zahar îşi vârî capul pe uşă.

— Poftiţi puţin aici! spuse el, făcându-i cu ochiul stăpânului său.

— Ce vrei? întrebă acesta nerăbdător. Pleacă!

— Să-mi daţi bani! spuse în şoaptă Zahar.

Oblomov tăcu deodată.

— Ei lasă, lasă! Nu mai trebuie, răspunse el tot în şoaptă la uşă. Să spui că ai uitat, că n-ai avut timp. Du-te!… Adică nu, vino-ncoace! îl chemă el cu glas tare. Ai aflat noutatea, Zahar? Felicită-l pe Andrei Ivanîci: s-a însurat!

— Ah, conaşule! A dat Dumnezeu să vedem şi noi bucuria asta! Să fie cu noroc, Andrei Ivanîci! Să vă dea Dumnezeu ani mulţi şi fericiţi, dimpreună cu copilaşii dumneavoastră! Doamne, ce bucurie!

Zahar făcea plecăciune după plecăciune, zâmbea, sufla pe nas, scotea sunete răguşite. Stolz scoase o bancnotă şi i-o întinse.

— Ţine-aici, spuse el, şi cumpără-ţi o haină! Arăţi ca un cerşător.

— Pe cine a-ţi luat, conaşule? întrebă Zahar, căutând să prindă mâna lui Stolz.

— Pe Olga Sergheevna, o mai ţii minte? spuse Oblomov.

— Pe domnişoara Ilinskaia? Doamne, ce domnişoară cumsecade! Aţi avut dreptate, Ilia Ilici, de m-aţi certat atunci, nătărău bătrân ce sunt! Am greşit şi vă cer iertare: tot la dumneavoastră mă gândeam. Eu am fost acela care le-am spus vorba asta slugilor cucoanei Ilinskaia, nu Nikita! Adevărat că a fost o clevetire. Of, Doamne, Dumnezeule! repeta el întruna, plecând spre antreiaşul lui.

— Olga te cheamă să vii la noi, la ţară. Nu mai e nicio primejdie: dragostea ta a trecut; n-o să fii gelos. Vino cu mine!

Oblomov oftă.

— Nu, Andrei! spuse el. Nu mă tem nici de dragoste, nici de gelozie, dar la voi tot nu viu.

— Dar de ce te temi?

— De invidie: fericirea voastră are să fie pentru mine ca o oglindă în care îmi voi vedea viaţa mea amărâtă şi irosită; iar de trăit altfel, tot n-am să trăiesc, nu pot.

— Lasă astea, dragă Ilia! Omul, vrând-nevrând, trăieşte la fel ca cei din jurul lui. Ai să faci socoteli, ai să te ocupi de gospodărie; vei citi cărţi şi vei asculta muzică. Dacă ai şti ce frumos i s-a dezvoltat vocea! Îţi mai aduci aminte de „*Casta diva”?*

Oblomov dădu din mâini – să nu-i mai aducă aminte.

— Vino! stărui Stolz. E dorinţa Olgăi şi n-are să se lase până nu vii. Eu aş fi în stare să mă dau bătut, ea însă, niciodată. E atât de plină de viaţă, de flacără vie, încât uneori mă ia la rost şi pe mine. Trecutul o să renască iar în sufletul tău. Ai să-ţi aduci aminte de parc, de liliac şi o să te mai trezeşti puţin.

— Nu, Andrei, nu! Să nu-mi mai aduci aminte, să nu mă trezeşti! îl întrerupse grav Oblomov. Nu mă bucură, ci mă doare. Amintirile sunt ori pline de poezie, când îţi aduc aminte de o fericire vie, ori de o durere, arzătoare, când zgândăresc răni vechi… Să vorbim mai bine de altceva! Nici nu ţi-am mulţumit încă pentru osteneala ce ţi-ai dat pentru treburile mele, pentru moşie. Dragă prietene! Eu nu pot, nu sunt în stare. Să cauţi mulţumirea în sufletul tău, în fericirea ta, în Olga… Sergheevna, iar eu… eu… nu pot! Iartă-mă că până acum nu te-am scăpat de aceste griji. Dar, iată, în curând se desprimăvărează şi atunci negreşit mă duc la Oblomovka…

— Nici nu ştii ce s-a mai întâmplat la Oblomovka! Nu ţi-ai recunoaşte moşia, spuse Stolz. Nu ţi-am mai scris, pentru că nu răspunzi la scrisori. Podul s-a construit, cu clădirea casei s-a ajuns încă din vara trecută până la acoperiş. În ceea ce priveşte aranjarea ei pe dinăuntru, o las în grija ta, s-o faci după gustul tău, căci nu mă pricep. De bunul ei mers se ocupă un administrator nou, pus de mine. Te-ai uitat prin registru să vezi cheltuielile?

Oblomov tăcea.

— Nici nu te-ai uitat prin ele? întrebă Stolz cu ochii la el. Unde e registrul?

— Stai puţin! După masă ţi-l caut. Ar trebui să-l întreb pe Zahar…

— Vai, Ilia, Ilia! Să râd ori să plâng?

— Îl găsim noi după masă. Hai să mâncăm!

Aşezându-se la masă, Stolz strâmbă din nas. Îşi aduse aminte de prânzul de sfântul Ilie: stridii, ananaşi, becaţine. Acum vedea o faţă de masă de pânză groasă, serviciul de oţet şi untdelemn n-avea dopuri, ci, în locul lor, nişte hârtiuţe boţite; pe farfurii – câte o felie mare de pâine neagră, furculiţele cu mânerele rupte. Oblomov fu servit cu o ciorbă de peşte, iar Stolz – o supă cu griş şi un pui fiert, după care a urmat o limbă tare şi friptură de berbec. Apăru şi o sticlă de vin roşu. Stolz îşi turnă o jumătate de pahar, gustă din vin, puse paharul pe masă şi nu-l mai reluă. Ilia Ilici bău două păhărele de rachiu de coacăze, unul după altul şi se apucă să mănânce lacom din friptură.

— Vinul nu face două parale! spuse Stolz.

— Iartă-mă, n-am avut când să trimit în oraş, spuse Oblomov. Nu vrei să guşti din rachiu? E foarte bun. Andrei. Gustă puţin!

Îşi mai turnă un păhăruţ şi-l bău.

Stolz se uită la el cu mirare, dar nu spuse nimic.

— Îl face Agafia Matveevna în persoană. Grozav se pricepe! spuse Oblomov, uşor ameţit. La drept vorbind, nici nu ştiu cum o să trăiesc la ţară fără ea: o gospodină ca dânsa nu mai găseşti.

Stolz îl asculta cu sprâncenele uşor încruntate.

— Cine crezi că găteşte toate astea? Anisia? Nici gând! urmă Oblomov. Anisia vede de pui, pliveşte varza în grădină şi spală pe jos; de gătit, numai Agafia Matveevna găteşte.

Stolz nu gustă nici din friptura de berbec, nici din colţunaşi. Puse furculiţa pe masă şi se uita la Oblomov, care mânca din toate cu mare poftă.

— Acum nu mă mai vezi cu cămaşa pusă pe dos, spunea mai departe Oblomov, mozolind cu

poftă un os. Dânsa caută toate rufele şi toate le vede! nu mai am niciun ciorap necârpit. Şi toate numai dânsa le drege. Şi ce cafele face! Ai să guşti după masă.

Stolz asculta în tăcere. Pe faţa lui se citea o vie îngrijorare.

— Acum, fratele ei s-a mutat de la noi, căci umblă să se însoare, aşa că gospodăria nu mai e aşa de mare ca înainte. Pe vremuri să fi văzut: totul duduia în mâinile ei! De dimineaţă până seara parcă zbura: la piaţă, prin prăvălii… Să-ţi spun ceva, încheie Oblomov cu limba împleticită. Să am vreo două-trei mii, nu ţi-aş mai servi la masă limbă şi berbec, ci un nisetru întreg, păstrăvi, muşchi de prima calitate. Iar Agafia Matveevna ar face minuni, mai bine ca un bucătar, zău aşa!

Mai bău încă un păhărel de rachiu.

— Bea şi tu, Andrei, gustă numai! Grozav rachiu! Olga Sergheevna nu ţi-ar face unul aşa de bun, spuse el, împleticindu-se la vorbă. Ea poate să-ţi cânte „*Casta diva”,* dar la rachiu nu se pricepe. Nici plăcintă cu pui şi ciuperci nu ştie să facă! Astfel de plăcinte doar la Oblomovka se făceau pe vremuri, şi aici! Şi, ce-i mai bine, este că nu-s făcute de un bucătar. Bucătarul cine ştie dacă face plăcintele cu mâinile curate; iar Agafia Matveevna e însăşi curăţenia.

Stolz asculta cu luare-aminte; nu-i scăpa o vorbă.

— Şi ce mâini albe a avut dânsa! urmă Oblomov, uşor ameţit de băutură. Făcea să le săruţi! Acuma s-au înăsprit, pentru că toate le face singură. Singură-mi scrobeşte cămăşile! spuse el înduioşat, aproape cu lacrimi în ochi. Zău aşa, chiar eu am văzut. O nevastă şi nu te-ar îngriji aşa, zău! Straşnică femeie, Agafia Matveevna! Hai, Andrei, mutaţi-vă aici, împreună cu Olga Sergheevna! Închiriază o vilă prin părţile locului! Să vezi atunci trai pe noi! Am putea să luăm ceaiul în crâng, în vinerea din preajma sfântului Ilie am

merge la Pulberărie, iar în urma noastră ar veni o căruţă cu provizii şi cu samovarul. Acolo ne-am culca pe iarbă, pe un covor. Agafia Matveevna ar putea s-o înveţe şi pe Olga Sergheevna de-ale gospodăriei, de bună-seamă că ar învăţa-o. Numai acum a început să ne meargă mai rău, de când s-a mutat fratele ei. Dar dacă *ni* s-ar da vreo trei-patru mii, să vezi atunci… ţi-aş da nişte curcani, aş…

— Dar primeşti cinci mii de ruble de la mine, spuse deodată Stolz. Ce faci cu banii?

— Dar datoria? îi scăpă deodată lui Oblomov. Stolz sări de pe scaun.

— Datoria? repetă el. Care datorie?

Şi se uita la Oblomov ca un profesor supărat la un copil care ascunde ceva.

Oblomov amuţi pe dată. Stolz se mută lângă el, pe canapea.

— Cui îi eşti dator? întrebă el.

Oblomov se trezi puţin din beţie şi-şi dădu seama că a greşit.

— Nimănui. Am minţit, spuse el.

— Nu. Acuma minţi, dar foarte nedibaci. Ce s-a întâmplat? Ce-i cu tine, Ilia? Aha, vasăzică de aceea ai la masă berbec şi vin acru! N-ai bani. Şi ce faci cu ei?

— E drept că sunt dator… nu prea mult, proprietăresei, pentru mâncare… bâigui Oblomov.

— Pentru berbec şi limbă? Spune-mi, Ilia, ce se petrece aici la tine? Ce-i cu povestea asta… s-a mutat fratele, gospodăria merge mai prost… E ceva putred la mijloc. Ce sumă datorezi?

— Zece mii, după scrisoarea de împrumut… îngăimă Oblomov.

Stolz sări de pe locul lui şi se aşeză din nou.

— Zece mii de ruble? Proprietăresei? Pentru mâncare? repetă el îngrozit.

— Da, se cheltuia cam mult; am trăit pe un picior foarte mare… Îţi mai aduci aminte? Ananaşi, piersici… De aceea am rămas dator… bâiguia Oblomov. Dar ce să mai vorbim de asta?

Stolz nu-i răspunse nimic. Îşi zicea în gând: „Fratele gazdei s-a mutat, gospodăria merge mai prost, chiar aşa: totul e sărăcăcios, murdar aici! Ce fel de femeie e proprietăreasa? Oblomov o laudă mereu. Vede de el, iar el vorbeşte de ea cu înflăcărare…”

Pricepând deodată adevărul, se schimbă la faţă. Simţi un fior rece în spate.

— Ilia, întrebă el. Femeia aceasta… ce-ţi este ea ţie?

Dar Oblomov îşi lăsase capul pe masă şi moţăia.

„Îl jefuieşte, îl jupoaie de toţi banii… O poveste obişnuită, iar eu nu-mi dădeam seama până acum!” se gândi el.

Se sculă de la locul său şi deschise uşa care ducea la proprietăreasa atât de repede, încât aceasta, de spaimă, scăpă jos linguriţa cu care mesteca în ibricul de cafea.

— Vreau să vorbesc ceva cu dumneata, spuse Stolz politicos.

— Poftiţi în salon! Viu îndată, răspunse ea cu sfială.

Îşi puse basmaua pe umeri, îl urmă în salon şi se aşeză pe o margine a divanului. Nu mai avea şal şi căuta să-şi ascundă mâinile sub basma.

— Ilia Ilici v-a dat o scrisoare de împrumut? întrebă Stolz.

— Nu, răspunse ea cu o privire uimită şi tâmpă. Nu mi-a dat nicio scrisoare.

— De niciun fel?

— N-am văzut nicio scrisoare! repetă ea cu aceeaşi expresie de mirare.

— O scrisoare de împrumut! stărui Stolz.

Femeia se gândi puţin.

— Ar fi mai bine sa vorbiţi cu frăţiorul, spuse ea. Cât despre mine, n-am văzut nicio scrisoare.

„E tâmpită ori e şmecheră?” se gândi Stolz.

— Îţi datorează însă bani? întrebă el.

Agafia Matveevna îl privi tot atât de neînţelegătoare, apoi, deodată, figura ei păru că se

luminează, exprimă chiar nelinişte. Îşi aduse aminte de mărgăritarele, de argintăria şi blana amanetate şi îşi închipui că Stolz face aluzie la această datorie. Nu putea înţelege un singur lucru: cum de s-a aflat, căci ea nu suflase nicio vorbă despre această taină, nu numai lui Oblomov, dar nici măcar Anisiei, căreia îi dădea socoteală de fiecare ban cheltuit.

— Cât îţi datorează? întrebă îngrijorat Stolz.

— Nimic. Niciun ban!

„Se ascunde de mine, se ruşinează, bestie hrăpăreaţă, cămătărească ordinară! îşi zise el. Dar las' că-i vin eu de hac".

— Dar cele zece mii de ruble? spuse el.

— Care zece mii? întrebă ea mirată şi plină de îngrijorare.

— Este sau nu adevărat că Ilia Ilici îţi datorează dumitale zece mii de ruble, conform unei scrisori de împrumut? stărui Stolz.

— Nu-mi datorează nimic. Rămăsese dator măcelarului, din timpul postului, 12 ruble şi jumătate, dar le-a plătit dumnealui chiar în a treia săptămână a postului. I-a plătit şi lăptăresei pentru frişcă. Nimic nu datorează.

— Şi n-ai nicio hârtie la mâna care dovedeşte că-ţi este dumitale dator?

Agafia Matveevna se uită la el fără să înţeleagă.

— Vorbiţi cu fratele meu, răspunse ea. Dumnealui locuieşte aici prin apropiere, în casa lui Zamâkalov; e o casă cu pivniţă.

— Nu! spuse hotărât Stolz. Dă-mi voie să stau de vorbă cu dumneata! Ilia Ilici se socoate dator dumitale, nu fratelui.

— Dumnealui nu-mi datorează nimic, răspunse ea. Iar dacă am pus amanet argintăria, mărgăritarele şi blana, apoi asta pentru mine am făcut-o. Am cumpărat ghete pentru mine şi pentru Maşa, lui Vaniuşa – de cămăşuţe şi am plătit pe la zarzavagii. Iar pentru Ilia Ilici n-am cheltuit nicio copeică.

Stolz se uita la ea, o asculta vorbind şi începea să pătrundă înţelesul cuvintelor ei. Era poate singurul om pe cale să dezlege taina Agafiei Matveevna şi, în timp ce vorbea cu ea, privirea indiferentă, aproape dispreţuitoare, pe care i-o aruncase la început, se schimba treptat, fără voia lui, într-o privire de curiozitate, chiar de simpatie.

În faptul amanetării mărgăritarelor şi a argintăriei, ghici pe jumătate secretul jertfelor aduse. Un singur lucru nu şi-l putea lămuri: dacă ele erau aduse dintr-un devotament curat sau în speranţa unor avantaje viitoare.

Nu ştia dacă trebuie să se întristeze sau să se bucure pentru Ilia. Pentru el era clar acum că nu există o datorie faţă de Agafia Matveevna, că trebuie să fie la mijloc o escrocherie de-a fratelui ei. Totodată însă, mai descoperi şi multe alte lucruri… Ce o fi însemnând amanetarea aceasta a argintăriei şi a mărgăritarelor?

— Aşadar, nu ai niciun fel de pretenţii faţă de Ilia Ilici? întrebă el.

— Binevoiţi să staţi de vorbă cu frăţiorul meu, răspunse ea. La ora asta, trebuie să fie acasă.

— Şi spui că Ilia Ilici nu-ţi este dator?

— Nicio copeică, zău aşa! se jură ea cu ochii la icoană şi făcându-şi semnul crucii.

— Eşti gata s-o spui şi în faţa martorilor?

— În faţa oricui, chiar şi la sfânta mărturisire! Iar dacă am amanetat mărgăritarele şi argintăria, asta am făcut-o pentru cheltuielile mele…

— Foarte bine! o întrerupse Stolz. Mâine o sa vin din nou la dumneata cu doi prieteni de-ai mei şi n-o să te dai înapoi să spui şi în faţa lor acelaşi lucru?

— Mai bine aţi vorbi cu frăţiorul, repeta ea. Nu prea-s îmbrăcată ca lumea… Tot mereu la bucătărie… nu e bine să mă vadă lume străină, să mă judece.

— Nu face nimic. Iar cu frăţiorul dumitale o să mă întâlnesc tot mâine, după ce-mi iscăleşti o

hârtie…

— Am pierdut de tot obişnuinţa să scriu.

— N-ai mult de scris: să tot fie două rânduri.

— Lăsaţi mai bine să vă scrie Vaniuşa al meu: scrie curăţel…

— Nu. Te rog, nu mă refuza! stărui Stolz. Dacă nu semnezi această hârtie, înseamnă că Ilia Ilici îţi este dator zece mii de ruble.

— Nu, dumnealui nu-mi datorează nimic, niciun bănuţ! repeta ea. Zău, nu!

— În cazul acesta, trebuie să iscăleşti hârtia. La revedere, pe mâine!

— Mai bine aţi face să treceţi pe la frăţiorul meu, spuse ea, petrecându-l până la uşă. Şade aproape: pe strada cealaltă, la colţ.

— Nu. Şi te rog să nu-i spui fratelui dumitale nimic înainte ca eu să vorbesc cu el. Altminteri are să fie foarte neplăcut pentru Ilia Ilici…

— Atunci n-am să-i spun nimic! răspunse ea ascultătoare.

VII

A doua zi, Agafia Matveevna îi dădu lui Stolz o hârtie, adeverind că n-are niciun fel de pretenţii băneşti asupra lui Oblomov. Cu această dovadă în mână, Stolz apăru pe neaşteptate în faţa „frăţiorului”.

Pentru Ivan Matveevici a fost ca un trăsnet din senin. Scoase documentul şi arătă cu degetul mijlociu tremurător de la mâna dreaptă, cu unghia întoarsă în jos, semnătura lui Oblomov şi certificarea ei de către agentul de schimb.

— Legea vorbeşte, spuse el. Eu nu am niciun amestec. Nu fac decât să veghez asupra intereselor surorii mele, iar ce anume bani a luat Ilia Ilici, aceasta nu pot să ştiu.

— Sa ştii că nu scapi cu atâta! îl ameninţă la plecare Stolz.

— E o afacere legală, iar eu n-am niciun amestec! căuta să se justifice Ivan Matveevici, ascunzându-şi mâinile în mânecile hainei.

A doua zi, îndată ce veni la birou, apăru un curier din partea generalului care-i cerea să vină neîntârziat la el.

— La domnu’ general! repetară cu spaimă toţi funcţionarii. Pentru ce? Ce s-a-ntâmplat? Poate că cere vreun dosar? Care anume? Hai, repede, repede! Aranjaţi dosarele, faceţi borderourile! Ce s-a întâmplat?

Seara, Ivan Matveevici veni foarte tulburat la „local”. Tarantiev îl aştepta de mult acolo.

— Ce s-a întâmplat, cumetre? întrebă el plin de nerăbdare.

— Ce s-a întâmplat? repetă cu glas stins Ivan Matveevici. Tu ce crezi?

— Ţi-a tras un perdaf?

— Un perdaf! îl îngână Ivan Matveevici. Mai bine mi-ar fi tras o bătaie! Dar şi tu, îl mustră el, nu mi-ai spus ce fel de neamţ e!

— Ba ţi-am spus că-i mare coţcar.

— Dacă era numai coţcar, n-ar fi fost nimic! Am mai văzut noi şi alţi coţcari! De ce nu mi-ai spus că are atâta trecere? Îi zice generalului „tu”, uite-aşa cum ne spunem noi între noi. Să fi ştiut, nu mă băgăm cu unul ca ăsta.

— Păi, nu e o afacere legală? spuse Tarantiev.

— Afacere legală, îl îngână Muhoiarov. Ia-ncearcă s-o spui acolo! Mai curând îţi înghiţi limba. Ştii tu ce m-a întrebat generalul?

— Ce anume? întrebă curios Tarantiev.

— „Este adevărat că dumneata şi cu un nemernic l-aţi îmbătat pe moşierul Oblomov, iar apoi l-aţi silit să iscălească o scrisoare de împrumut pe numele surorii dumitale?”

— Chiar aşa a spus? Cu un nemernic? întrebă Tarantiev.

— Da. Chiar aşa…

— Şi cine e nemernicul acela? întrebă din nou Tarantiev.

Cumătrul se uită la el.

— Te pomeneşti că nu ştii? spuse el cu venin. N-ăi fi tu cumva?

— Pe mine cum de m-aţi băgat în treaba asta?

— Să-i mulţumeşti neamţului şi amicului tău Oblomov. Neamţul e ăla care a mirosit toată treaba şi a dat de firul afacerii…

— Mai bine ai fi zis că a fost un altul, cumetre, iar de mine să fi spus că n-am niciun amestec!

— Ia te uită! Face pe sfântul! spuse cumătrul.

— Şi ce ai răspuns când te-a întrebat generalul: „Este adevărat că dumneata şi cu un nemernic…”

Aici era momentul să-l duci.

— Să-l duc? Poftim de-ncearcă! Are nişte ochi verzi! Cât m-am căznit eu să spun: „Nu-i adevărat, excelenţă, e calomnie curată. Nu cunosc pe niciun Oblomov. Numai Tarantiev a făcut-o!” Dar n-am putut să rostesc nimic, nicio vorbă… Ani căzut doar la picioarele lui.

— Şi ce vrea? Să pornească un proces? întrebă cu glas înfundat Tarantiev. Vezi că eu n-am niciun amestec; în schimb tu, cumetre…

— N-ai niciun amestec? Tu n-ai niciun amestec?! Nu, cumetre dragă, dacă e vorba cine să-şi pună dintâi juvăţul de gât, tu eşti ăla: cine a stat să-l îmbete pe Oblomov? Cine l-a făcut de ruşine şi l-a ameninţat?…

— Păi tu m-ai învăţat, spuse Tarantiev.

— Şi tu eşti nevârstnic poate, ai? Eu unul n-am văzut nimic, nu ştiu nimic.

— Nu ţi-ar fi ruşine, cumetre! Câte ciubucuri ai ciupit tu prin mine, iar eu n-am avut parte decât de vreo trei sute de ruble…

— Şi ce vrei adicătelea: să iau chiar totul asupra mea? Mare şmecher, n-am ce zice! Nu, eu sunt ăla care nu ştiu nimic, spuse „frăţiorul”, iar soră-mea s-a rugat de mine, din nepricepere muierească, să dau scrisoarea la semnat unui agent de schimb, atâta tot… Tu şi cu Zatiortîi aţi fost martori, voi să răspundeţi!

— Ar trebui s-o scuturi binişor pe soră-ta. Cum de-a-ndrăznit să se ridice împotriva lui frate-său! spuse Tarantiev.

— Soră-mea-i o tâmpită. Ce să fac cu ea?

— Şi acum ce zice?

— Ce să zică? Plânge, dar din ale ei n-o scoţi. Cică Ilia Ilici nu mi-e dator, şi atâta tot. Nu i-am dat niciun ban împrumut.

— În schimb, tu ai scrisoarea de împrumut de la ea, spuse Tarantiev. Tu nu-ţi pierzi banii…

Muhoiarov scoase din buzunar scrisoarea de împrumut de la soră-sa, o rupse bucăţele şi le

întinse lui Tarantiev.

— Na, poftim, ţi-o dăruiesc ţie. Nu vrei? adăugă el. Ce să iau de la soră-mea? Poate casa şi cu grădiniţa de zarzavat? Nu-mi dă nimeni nicio mie de ruble, ca sta gata să se dărâme. Şi apoi, ce sunt eu, păgân? Să ajungă pe drumuri cu copilaşii?

— Carevasăzică, o să-nceapă instrucţia? întrebă sfios Tarantiev. Trebuie să scăpăm cumva mai ieftin. Scapă-mă, cumetre!

— Care instrucţie? N-o să fie nicio instrucţie! Generalul mă amenințase că mă dă afară din oraş, dar s-a amestecat neamţul: nu vrea să-l facă pe Oblomov de râs.

— Ce spui, cumetre! Mi s-a luat o piatră de pe inimă! Să bem! spuse Tarantiev.

— Să bem? Pe banii cui? Ai tăi poate?

— Dar ce, tu n-ai? Cred că azi ai şi ciupit vreo şapte ruble?

— Ce tot spui! S-au dus veniturile: nici n-am apucat încă să-ţi spun ce mi-a zis generalul.

— Ce ţi-a zis? întrebă Tarantiev, băgând-o din nou pe mânecă.

— Mi-a poruncit să-mi dau demisia.

— Ce spui, cumetre? spuse Tarantiev, holbându-se la el. Ei bine, încheie el furios, am să-l fac de două parale pe Oblomov!

— Tu atâta ştii!

— Nu, poţi să spui ce vrei, dar trebuie să-l înjur! spuse Tarantiev. Adică, ai dreptate, mai bine să aştept. Să vezi ce m-am gândit! Ascultă-mă!

— Ce te-ai gândit? repetă gânditor Ivan Matveevici.

— Am putea să punem la cale o afacere bună. Păcat numai că te-ai mutat…

— Ce anume?

— Ascultă! spuse Tarantiev, uitându-se la Ivan Matveevici. Să-i urmărim pe Oblomov şi pe soruta, să vedem ce învârtesc ei acolo… şi, pe urmă, martori! Aici, nici neamţul n-o să poată face nimic. Iar tu ai mână liberă: poţi să porneşti procesul,

ceva cu totul legal! Te pomeneşti că o sfecleşte şi neamţul şi o să vrea să se-mpace.

— Chiar că s-ar putea încerca, răspunse gânditor Muhoiarov. Eşti mare meşter la născociri, numai că aici n-am ce face cu tine, nici cu Zatiortîi. Dar las' că găsesc eu. Stai puţin! se învioră el deodată. Le-arăt eu lor! O trimit pe bucătăreasa mea la bucătăria soru-mi: o să se împrietenească cu Anisia, să afle totul şi pe urmă… Să bem, cumetre!

— Să bem! repetă Tarantiev. Şi, pe urmă, îl înjur pe Oblomov.

Stolz încercă să-l ia pe Oblomov cu el. Acesta însă se rugă să-l mai lase o lună, numai o lună! Şi se rugă atât de stăruitor, încât Stolz a trebuit să se înduplece. După spusele lui, Ilia Ilici avea nevoie de această lună ca să-şi aranjeze toate socotelile, să predea apartamentul şi să-şi ia cu desăvârşire rămas bun de la Petersburg. Apoi trebuia să facă toate cumpărăturile pentru casa de la ţară. Şi, în sfârşit, avea de gând să-şi caute o menajeră bună, un fel de Agafia Matveevna; spera chiar s-o poată convinge pe aceasta să-şi vândă casa şi să se mute la ţară, unde ar găsi un tărâm de activitate demn de ea, o gospodărie mare şi întinsă.

— Fiindcă veni vorba de proprietăreasă, îl întrerupse Stolz, aş fi vrut să te-ntreb, Ilia: în ce relaţii sunteţi…

Oblomov roşi deodată.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă el grăbit.

— Ştii prea bine ce anume, răspunse Stolz. Altfel, n-ai fi avut de ce să roşeşti. Ascultă-mă, Ilia! Dacă un sfat poate fi aici de folos, te rog, în numele prieteniei noastre, să fii prudent…

— În ce privinţă? Cum se poate? se apăra Oblomov încurcat.

— Ai vorbit de ea cu atâta înflăcărare, încât, drept să-ţi spun, încep să cred c-o…

— Vrei poate să spui că o iubesc? Cum se poate? îi curmă vorba Oblomov, cu un râs forţat.

— E şi mai rău, dacă nu există aici nicio scânteie de sentiment, dacă este numai…

— Andrei! De când mă ştii imoral?

— Atunci de ce-ai roşit?

— Fiindcă ai fost în stare să gândeşti asemenea lucruri.

Stolz clătină din cap, plin de îndoială.

— Vezi, Ilia, să nu cazi în groapă! O femeie simplă, un mediu înăbuşitor, într-o atmosferă abrutizată de prostie şi bădărănie, ce să mai vorbim!

Oblomov tăcea.

— Ei, rămâi cu bine! încheie Stolz. Aşadar, îi spun Olgăi că la vară ne vom vedea, dacă nu la noi, atunci la tine, la Oblomovka. Ţine minte ce ţi-am spus: Olga nu te va lăsa în pace!

— Negreşit, negreşit, răspunse Oblomov. Să adaugi chiar că, dacă-mi dă voie, o să petrec toată iarna la voi.

— Ce bucurie ne-ai face!

Stolz plecă în aceeaşi zi, iar seara, Oblomov se pomeni cu Tarantiev. Pe acesta nu-l răbda inima să nu-i facă un scandal lui Oblomov pentru cumătrul său. De un singur lucru însă nu ţinuse seama: că, frecventând casa Ilinski, Oblomov pierduse obiceiul unor indivizi de teapa lui, iar apatia şi îngăduinţa lui faţă de bădărănie şi obrăznicie fuseseră înlocuite în inima lui prin dezgust. Ar fi putut să descopere lucrul acesta mai demult, deoarece se manifestase în parte încă din timpul petrecut de Oblomov în vilegiatură. Dar de atunci Tarantiev venea mai rar pe la el, îl vedea de faţă cu altă lume şi, de fapt, nu mai fuseseră ciocniri între ei.

— Noroc, prietene! spuse răutăcios Tarantiev, fără să-i întindă mâna.

— Bună ziua! îi răspunse rece Oblomov, privind pe fereastră.

— Ei, l-ai petrecut pe binefăcătorul tău?

— L-am petrecut. Şi?

— Halal binefăcător! urmă Tarantiev ironic.

— Ce, nu-ţi place?

— Vedea-l-aş în ştreang! scrâşni plin de ură Tarantiev.

— Nu mai spune!

— Şi pe tine cu el laolaltă!

— Pentru care vină?

— Să te porţi ca un om cinstit: dacă datorezi bani, să plăteşti, să nu umbli cu fofârlica. Ce ispravă ai făcut?

— Ia ascultă, Mihei Andreici, scuteşte-mă de poveştile tale! Te-am ascultat mult timp din lene şi nepăsare: credeam că poate ţi-a mai rămas măcar o fărâmă de conştiinţă; când colo, n-ai deloc. Ai vrut să mă-nşeli, în cârdăşie cu un escroc. Nu ştiu care din voi e mai răi, ştiu doar atât: că mi-e scârbă de amândoi. Prietenul meu m-a scăpat din această afacere stupidă…

— Halal prieten! spuse Tarantiev. Am auzit că ţi-a furat şi logodnica. Binefăcător, n-am ce zice! Mare prost eşti şi tu, frate dragă…

— Te rog să laşi aceste familiarităţi! îl opri Oblomov.

— Nu, nu le las deloc! Ingratule, n-ai vrut să ştii de mine! Ţi-am făcut un rost aici, ţi-am găsit o femeie – comoară, nu alta – ai linişte, tot confortul. Şi toate astea eu ţi le-am procurat. Ţi-am făcut atâta bine, iar tu-mi întorci spatele. Ţi-ai găsit un binefăcător – neamţul! Ţi-a luat moşia în arendă. Aşteaptă numai! Te jupoaie el pe cinste. Te pomeneşti că-ţi vâră pe gât şi nişte acţiuni. Ai să ajungi în sapă de lemn, ascultă-mă pe mine! Îţi spun eu că eşti un prost şi nu numai un prost, dar şi un dobitoc fără pic de recunoştinţă.

— Tarantiev! se răsti la el, ameninţător, Oblomov.

— Ce zbieri la mine? Sunt şi eu gata să strig în gura mare că eşti un prost şi un dobitoc! ţipă Tarantiev. Ivan Matveevici şi cu mine am văzut de tine, te-am îngrijit, ţi-am slujit ca nişte iobagi.

Umblam pe lângă tine în vârful degetelor, numai în ochii tăi cătam, iar tu l-ai făcut de râs în faţa mai-marilor lui. Acum a rămas omul fără slujbă, fără o bucată de pâine! Te-ai purtat mişeleşte, josnic! Acum ar trebui să-i dai jumătate din averea ta. Să-i dai o poliţă pe numele lui. Acum nu eşti beat, eşti în toate minţile. Dă-i o poliţă! Altfel, nu mai plec de aici…

— De ce strigi aşa, Mihei Andreici? întrebară proprietăreasa şi Anisia, vârându-şi capul pe uşă. S-au oprit doi trecători la poartă să vadă ce-i cu ţipetele astea…

— Ba o să strig în gura mare, urla Tarantiev. Vreau să-l fac pe tâmpitul ăsta de batjocură! Las' să te păcălească escrocul de neamţ, de bine ce s-a-ncurcat cu ibovnica ta…

În odaie răsună o palmă zdravănă. Izbit cu toată puterea în obraz, Tarantiev amuţi pe dată şi se lăsă să cadă pe scaun privind în jurul lui cu desăvârşire buimac.

— Ce-i asta? Ai? Ce se întâmplă? spunea el, palid, gâfâind din greu şi ţinându-se de falcă. M-ai dezonorat? Ai să mi-o plăteşti! Fac îndată o plângere către guvernator. Aţi văzut?

— N-am văzut nimic! spuseră într-un glas cele două femei.

— Aha! E un complot, o vizuină de tâlhari! Bandă de escroci! Te jefuiesc, te ucid, te omoară…

— Afară, ticălosule! strigă Oblomov, alb ca varul şi tremurând de mânie. Ieşi imediat afară! Să nu te mai prind pe aici, că te omor ca pe un câine!

Căuta din ochi un băţ.

— Ajutor! Săriţi! Mă omoară! striga Tarantiev.

— Zahar! Dă-l afară pe nemernicul ăsta şi să nu-l mai prind niciodată pe-aici! strigă Oblomov.

— Poftiţi, ieşirea e p-aici, spuse Zahar, arătând spre uşă.

— N-am venit la tine, ci la cumătră! strigă Tarantiev.

— Du-te cu Dumnezeu! N-am nevoie de dumneata, Mihei Andreici, spuse Agafia Matveevna. Veneai pe la frate-meu, nu la mine. M-am săturat până-n gât de dumneata. Mănânci şi bei la noi şi mai şi-njuri.

— Aha! Vasăzică aşa, cumătră! Bine, las' că-ţi arată frate-tău! Şi tu, Ilia, ai să-mi plăteşti insulta! Unde-i pălăria? Dracu să vă ia! Tâlharilor, asasinilor! striga el, trecând prin curte. Ai să mi-o plăteşti!

Câinele se smucea din lanţ şi lătra cât putea. După această întâmplare, Tarantiev şi Oblomov nu s-au mai văzut niciodată.

VIII

Stolz n-a mai venit câţiva ani la Petersburg. Numai o dată a trecut pentru scurt timp de la moşia Olgăi şi pe la Oblomovka. Ilia Ilici primi de la el o scrisoare, în care Andrei îl sfătuia să se ducă în persoană la ţară şi să preia administraţia moşiei, care fusese pusă la punct, înştiinţându-l totodată că el şi cu Olga Sergheevna se pregătesc să plece în sudul Crimeii, atât pentru afacerile lui de la Odesa, cât şi pentru sănătatea nevestei sale, slăbită în urma unei naşteri.

Se instalaseră într-un colţişor liniştit pe malul mării. Aveau o casă mică şi modestă. Aranjamentul interior îşi avea stilul său, aşa cum şi arhitectura exterioară şi toată aşezarea, până în cele mai mici amănunte, purta pecetea ideilor şi gustului personal al stăpânilor ei. Aduseseră cu ei multe lucruri; numeroase baloturi şi geamantane le fuseseră trimise din Rusia şi din străinătate.

Un iubitor de confort ar fi ridicat poate din umeri, uitându-se la dezordinea aparentă a mobilierului: tablouri vechi, statui cu braţe şi picioare rupte, gravuri, câteodată slabe, însă scumpe din pricina amintirilor legate de ele, tot felul de bibelouri. În ochii unui cunoscător însă, nu o dată s-ar fi aprins o scânteie de jind, văzând vreun tablou, vreo carte îngălbenită de vreme, un porţelan vechi, vreo piatră sau o monedă antică.

Dar în mijlocul acestor mobile şi tablouri de vechimi diferite, printre mărunţişuri fără

însemnătate pentru un străin, pline, însă, pentru ei doi de amintirea unui ceas de fericire sau a unei clipe de neuitat, în noianul de cărţi şi note, se simţea ca vibrează o viaţă caldă, ceva ce stimulează mintea şi simţul estetic; pretutindeni trăia gândirea neadormită, strălucea frumuseţea spiritului omenesc, aşa cum de jur împrejur strălucea eterna frumuseţe a naturii.

Aici îşi găsi locul şi un birou înalt – aşa cum avusese tatăl lui Andrei – şi o pereche de mănuşi de căprioară. În colţ, lângă un dulap cu tot felul de minereuri, scoici, păsări împăiate, mostre de felurite luturi, mărfuri şi altele, era atârnată şi pelerina pepit. Printre toate acestea, la loc de onoare, strălucea un pian „Erard” cu incrustaţii de aur.

Cottage[54]-ul lor era de sus şi până jos învelit în viţă, iederă şi mirt. De pe terasă se deschidea o privelişte asupra mării, iar din partea cealaltă, drumul spre oraş.

Acolo stătea de obicei Olga, pândind sosirea lui Andrei, când acesta pleca de acasă după treburi. Zărindu-l, ea cobora scara, străbătea în fugă o minunată grădiniţă de flori şi o alee lungă de plopi şi se arunca la pieptul soţului ei, cu obrajii aprinşi de bucurie, cu privirea strălucitoare, cuprinsă totdeauna de aceeaşi căldură a fericirii nerăbdătoare, cu toate că trecuseră acum mai mulţi ani de la căsătoria lor.

Stolz privea dragostea şi căsătoria într-un chip original, poate puţin cam exagerat, dar, în orice caz, personal. Şi aici, ca şi în toate celelalte, îşi alesese o cale a lui, liberă şi, după cum i se părea lui, simplă; dar ce şcoală grea de observaţie şi răbdare făcuse el ca să înveţe să facă aceşti paşi „simpli”!

De la tatăl său învăţase să privească totul, chiar şi cel mai mic amănunt al vieţii, cu seriozitate; poate tot de la el a moştenit şi gravitatea pedantă

cu care nemţii însoţesc orice privire a lor, orice pas în viaţă, inclusiv căsătoria.

Viaţa bătrânului Stolz fusese, ca şi tablele legii, săpată în piatră, în văzul tuturor, nu rămăsese în ea nimic de subînţeles. Dar maică-sa cu cântecele şi şoaptele ei duioase, apoi casa princiară cu caractere atât de diferite de oameni, apoi universitatea, cărţile şi lumea îl abătuseră pe Andrei de la cărarea dreaptă desenată de tatăl său. Viaţa rusească cu izvoadele ei tainice prefăcuse tabla incoloră într-un tablou colorat, larg, luminos.

Andrei nu-şi înlănţuia sentimentele cu cătuşele pedanteriei, dădea chiar frâu liber visurilor, căutând numai să nu piardă „pământul de sub picioare"; dar, după ce se dezmeticea din aceste visuri, din imboldul firii sale de german sau din vreo altă pricină, nu putea să nu tragă concluzii şi câte un învăţământ pentru viaţă.

Sănătos la minte, era sănătos şi la trup. Fusese vioi şi chiar poznaş în tinereţe, dar când nu se ţinea de ştrengării, îşi vedea de treburi sub supravegherea tatălui său. N-avea timp să se piardă în visuri. Nici închipuirea, nici inima lui nu fuseseră pervertite; maică-sa veghease cu multă grijă ca şi una şi alta să-şi păstreze toată curăţia.

Ca adolescent, îşi păzise din instinct toată vlaga puterilor, apoi începuse curând să descopere că această vlagă este izvorul voioşiei şi al virilităţii care oţeteşte sufletul şi-l face pe om să nu pălească în faţa vieţii, oricum ar fi ea, ci s-o privească, nu ca pe o povară grea, o cruce, ci numai ca o datorie, şi să ştie să-i ţină piept cu demnitate.

Multă grijă şi gândire închinase el inimii şi legilor ei complicate. Observa, conştient şi inconştient, răsfrângerea frumuseţii în închipuire, apoi trecerea de la impresie la sentiment, simptomele acestuia din urmă, jocul, desfăşurarea sa; apoi, pe măsură ce înainta în viaţă şi privea în jurul lui, îşi făcuse convingerea că dragostea mişcă lumea cu puterea pârghiei lui Arhimede; că în ea e

cuprins atâta adevăr de netăgăduit, atâta bine, pe câtă minciună şi urâţenie cuprinde neînţelegerea ei şi folosirea ei în rău. Unde-i atunci binele şi unde-i răul? Unde este hotarul dintre ele?

Punându-şi întrebarea: „Unde-i minciuna?”, vedea perindându-se în închipuirea lui măştile multicolore ale trecutului şi ale prezentului. Privea zâmbind, uneori roşind sau încruntându-se, şirul nesfârşit al eroilor şi eroinelor din poveştile de dragoste: Don Quijoţi cu mănuşi de oţel, „doamne ale inimii” lor, cu credinţa neschimbată şi după o despărţire de jumătate de veac; păstoraşi cu feţe rumene şi ochi naivi daţi peste cap şi câte o Chloe a lor, însoţită de mieluşei albi.

Prin faţa lui treceau marchizi cu peruci pudrate şi jabouri de dantelă, cu ochii sclipind de inteligenţă şi zâmbet vicios; Wertheri care s-au împuşcat, sau şi-au sfârşit viaţa în ştreang; fecioare ofilite cu lacrimi nesecate de amor, stingându-se la mânăstire; feţe mustăcioase de eroi de mai deunăzi, cu foc neastâmpărat în ochi, Don Juani naivi sau deştepţi, temători şi bănuitori în dragoste, care însă adoră în taină chelăresele lor… o galerie întreagă!

Iar când îşi punea întrebarea: „Unde-i adevărul?” căuta şi departe, şi în preajma lui, în închipuire şi cu ochii, pilde de apropiere simplă, cinstită, adâncă şi de nezdruncinat între bărbat şi femeie, şi nu le găsea. Şi chiar când i se părea că le găseşte, era numai o părere, apoi venea dezamăgirea, care-l făcea să cadă trist pe gânduri şi chiar să-şi piardă nădejdea.

„Se vecie că nu ne e dat să avem parte de această fericire în toată plinătatea ei, îşi zicea el. Sau, poate că inimile pline de lumina unei astfel de iubiri sunt sfioase: se ruşinează şi se ascund, nevrând să se dea în vileag faţă de cei care fac pe deştepţii; poate că le e milă de ei şi-i iartă, în numele fericirii lor, pe aceştia care calcă în picioare floarea iubirii, neputându-i oferi un teren

în care să poată prinde rădăcini adânci şi creşte ca un copac puternic în a cărui umbră ocrotitoare să li se desfăşoare toată viaţa.”

Observa diferite căsnicii, diverşi bărbaţi şi, în relaţiile lor cu soţiile, vedea totdeauna un sfinx cu enigma lui, ceva nelămurit, de neînţeles. Şi totuşi, aceşti bărbaţi nu se preocupau de probleme prea complicate şi păşeau pe calea căsătoriei cu un pas atât de liniştit şi de conştient, ca şi cum nici n-ar fi avut ce să hotărască, ce să caute.

„Poate că au dreptate? Poate că, într-adevăr, nici nu este nevoie de altceva”, se gândea el, plin de neîncredere, văzând cât de repede învăţau aceştia dragostea, ca un fel de abecedar al căsniciei sau o formulă de politeţe, un fel de salut la intrarea în societate, înainte de a trece la treabă!

Păreau nerăbdători să se descotorosească cât mai repede de primăvara vieţii; mulţi din ei se uitau apoi strâmb o viaţă întreagă la soţiile lor, ca şi cum le-ar fi fost ciudă că au făcut cândva prostia să le iubească.

La alţii, dragostea nu dispărea mult timp, uneori până la bătrâneţe; dar nu le dispărea nici zâmbetul de satir…

În sfârşit, cei mai mulţi priveau căsătoria ca un fel de luare în posesie a unei moşii, bucurându-se de foloasele ei materiale: nevasta aduce ordine în casă, e gospodina, mama, educatoarea copiilor. Dragostea este privită aşa cum priveşte un gospodar practic aşezarea moşiei sale, adică se deprinde cu ea numaidecât şi apoi n-o mai bagă în seamă niciodată.

— Cum se explică asta? Să fie o incapacitate înnăscută, o consecinţă a legilor naturii? îşi spunea el, sau o lipsă de pregătire, de educaţie? Unde este atunci afecţiunea care nu-şi pierde niciodată farmecul ei firesc, neschimonosită, care-şi schimbă înfăţişarea, dar nu se stinge niciodată? Care este aspectul firesc şi coloritul acestui bun, răspândit

pretutindeni, care umple totul prin prezenţa lui, al acestui nectar al vieţii?

Privea cu ochi profetici către zările depărtate şi acolo, ca într-o negură, îi apărea imaginea iubirii şi, odată cu ea, un chip de femeie înveşmântat în culorile ei strălucitoare, un chip simplu, dar luminos şi curat.

— O, visuri! Visuri! îşi spunea el, dezmeticindu-se cu un zâmbet din această deşartă rătăcire a gândului. Dar, împotriva voinţei sale, imaginea acestui vis îi rămânea întipărită în memorie.

La început era o întruchipare a femeii viitoare în genere. Când văzu însă mai târziu în Olga – mai crescută în ani, mai matură – nu numai strălucirea frumuseţii înflorite, dar şi o putere gata să trăiască, însetată de înţelegere, dornică să înfrunte viaţa – întruparea visului său – în mintea lui renăscu vechea imagine, aproape uitată, a dragostei, în care o vedea acum pe Olga. Şi îi părea că, departe, în viitor, în afecţiunea dintre ei doi, e cu putinţă adevărul fără schimonoseli, fără minciună, fără înşelătorie.

Deşi nu se juca cu problema dragostei şi a căsătoriei, deşi în ea nu intra niciun amestec de socoteli privitoare la bani, relaţii, posturi, Stolz se întreba totuşi adesea cum se va împăca activitatea lui exterioară, neobosită, de până acum, cu viaţa de interior, de familie; cum se va putea transforma dintr-un turist, un negustor, într-un om sedentar, aşezat. Dacă va renunţa să cutreiere lumea, cu ce îşi va umple el viaţa în traiul casnic de toate zilele? Desigur, creşterea, educaţia copiilor, îndrumarea lor în viaţă nu era o sarcină uşoară şi fără rost; dar până atunci mai avea mult. Şi între timp ce va face?

Aceste probleme îl frământau de mult, deseori. Viaţa lui de holtei nu-l apăsa; n-avea de gând să-şi pună cătuşele căsătoriei de îndată ce inima ar începe să-i bată mai repede la apropierea unei

femei frumoase. De aceea nici pe Olga nu părea s-o ia prea mult în scamă. O admira numai ca pe un copil drăgălaş care promite mult; semăna în treacăt, în glumă, câte un gând nou şi îndrăzneţ; în mintea ei însetată şi receptivă, câte o observaţie spirituală asupra vieţii, sădind, fără să vrea, în sufletul ei o concepţie originală, o înţelegere a fenomenelor vieţii; apoi o uita şi pe Olga, şi lecţiile ce i le dăduse în treacăt.

Câteodată, observând la ea unele trăsături ale spiritului, unele concepţii nu tocmai obişnuite, văzând că nu cunoaşte minciuna, că nu caută să fie admirată de cei din jurul ei, că sentimentele trec în voie prin inima ei, că n-are în ea nimic străin, nimic de împrumut, ci numai ceea ce e al ei personal şi că aceste trăsături personale sunt atât de îndrăzneţe, de proaspete şi de solide, Stolz rămânea nedumerit, întrebându-se de unde a luat Olga toate astea, fără să-şi recunoască lecţiile date şi observaţiile aruncate în treacăt.

Dacă şi-ar fi oprit atunci atenţia asupra ei, şi-ar fi dat seama că Olga merge pe drumul ei aproape singură, sub supravegherea superficială a mătuşii sale, care o păzeşte numai de extreme, şi că asupra ei nu apasă tutela multiplă şi autoritatea a şapte dădace, bunici şi mătuşi, cu toate tradiţiile neamului, familiei, stării sociale, moravurilor învechite, datinilor şi sentinţelor morale, că nimeni n-o duce cu de-a sila pe un drum bătătorit, ci ea singură păşeşte pe o cărare nouă, pe care şi-o croieşte cu mintea ei, după felul ei de a vedea şi de a simţi.

Natura fusese darnică cu ea. Mătuşa nu conducea despotic mintea şi voinţa Olgăi, şi aceasta ghicea multe, înţelegea tot felul de lucruri şi, cu băgare de seamă, căuta să pătrundă viaţa şi asculta… Între altele, vorbele şi sfaturile prietenului său…

Stolz nu vedea nimic din toate acestea; se aştepta numai la multe de la ea în viitor, dar într-un

viitor îndepărtat, fără să se gândească vreodată la ea ca la o tovarăşă de viaţă.

Olga însă, cu acea timiditate plină de mândrie care-i era proprie, nu-l lăsase mult timp să citească limpede în sufletul ei şi numai după o chinuitoare luptă, în timpul şederii în străinătate, Stolz văzu cu uimire câtă simplitate, câtă putere şi naturaleţe avea acum în suflet această copilă care promitea atâta şi pe care o uitase cu totul. Acolo, încetul cu încetul în faţa lui se deschidea adâncul greu de pătruns al sufletului ei, pe care Stolz urma acum să-l umple, fără certitudinea că va izbuti vreodată deplin.

La început, a avut mult de luptat cu vioiciunea caracterului ei; a trebuit să astâmpere frigurile tinereţii, să dea dimensiuni potrivite avânturilor ei nestăpânite şi un curs lin clocotului de viaţă din ea. Izbutea, dar numai pe un timp; de îndată ce închidea puţin ochii, alarma vieţii se stârnea din nou, izbucnind ca un izvor; în mintea ei frământată, în inima ei zbuciumată se năştea o nouă întrebare. Trebuia când să-i liniştească închipuirea aprinsă, când să potolească ori, dimpotrivă, să trezească amorul ei propriu. De îndată ce Olga începea să mediteze asupra vreunui fenomen, Stolz se grăbea să-i întindă cheia dezlegării lui.

Credinţa în întâmplare, orice negură, orice halucinaţie dispăruseră acum din viaţa ei. În faţa ei, zările se deschideau luminoase şi largi; deosebea în ele, ca într-o apă limpede, orice pietricică, orice adâncitură şi apoi fundul curat.

— Sunt fericită! spunea ea în şoaptă, cu o privire de recunoştinţă spre viaţa ei din trecut; şi, scrutând viitorul, îşi aducea aminte de visul ei de fată pe care-l visase o dată în Elveţia, în noaptea aceea liniştită şi albastră, şi îşi dădea seama că acest vis pluteşte ca o umbra deasupra vieţii ei.

„Cu ce am meritat oare atâta fericire?” îşi zicea ea cu smerenie. Şi cădea pe gânduri, temându-se

chiar uneori ca această fericire să nu-i fie curmată.

Anii treceau după ani şi cei doi nu se săturau de viaţă. Avânturile se mai potoliseră, veni şi pacea; înţelegeau acum cotiturile vieţii, îndurau cu răbdare şi curaj încercările, şi viaţa clocotea din plin în inima lor.

Olga ajunsese la o înţelegere severă a vieţii. Cele două existenţe, a ei şi a lui Andrei, se contopiseră în aceeaşi albie; patimile nu mai aveau cum să se dezlănţuie, totul era armonie şi linişte.

Ar fi putut să adoarmă în această linişte binemeritată, desfătându-se cu ea, aşa cum se desfată locuitorii tuturor locaşurilor tihnite, întâlnindu-se de trei ori pe zi, căscând în timpul convorbirilor obişnuite, toropiţi de somn, lâncezind de dimineaţa până seara, întrucât totul a fost gândit, totul a fost spus, totul a fost făcut şi nu mai ai ce spune, nici ce face, căci „aşa e viaţa pe lumea asta".

În aparenţă, şi la ei totul se petrecea ca şi la alţii. Se sculau, dacă nu chiar în zori, dar devreme; le plăcea să stea mult timp la ceai, uneori tăceau chiar, cuprinşi parcă de un fel de lene, apoi fiecare se ducea în colţişorul său, ori lucrau împreună, îşi luau prânzul, se duceau la câmp, făceau muzică… Întocmai aşa cum visase să facă Oblomov.

Numai că la ei nu se vedea toropeală, plictiseală. Ziua lor se scurgea fără apatie, fără să le fie urât; nici priviri adormite, nici vorbă lâncezindă. Aveau totdeauna despre ce vorbi, adesea discutau chiar aprins.

Glasurile lor voioase răsunau prin odăi, ajungând până în grădină, ori îşi. Împărtăşeau încetişor, zugrăvindu-şi parcă unul altuia arabescul visurilor lor, impulsuri ce nu se pot reda în cuvinte, înfiriparea vreunui gând nou, o şoaptă de-abia perceptibilă a sufletului…

Până şi tăcerea lor era uneori o fericire lină, singura la care visase pe vremuri Oblomov, ori o

cugetare de unul singur asupra problemelor inepuizabile pe care şi le puneau unul altuia…

Adesea se cufundau în admiraţia mută a frumuseţii cea veşnic nouă şi strălucitoare a naturii. Nu se săturau de această frumuseţe: pământul, cerul, marea, totul îi răscolea şi stăteau alături, în tăcere, privind cu aceiaşi ochi, sorbind cu acelaşi suflet splendoarea aceasta creatoare, înţelegându-se fără cuvinte.

Dimineaţa n-o întâmpinau cu nepăsare, precum nici întunericul nopţilor calde, înstelate ale sudului. Gândul veşnic în mişcare, veşnica năzuinţă a sufletului, nevoia de a gândi, de a simţi şi de a vorbi împreună îi ţinea treji.

Dar care era subiectul acestor discuţii aprinse, al convorbirilor liniştite, al lecturilor şi plimbărilor lungi?

Oricare. Încă de pe timpul şederii lor în străinătate, Stolz se dezvăţase de a citi şi de a lucra singur, iar aici, între patru ochi cu Olga, se obişnuise până şi să gândească în doi. Abia se putea ţine în pas cu graba neastâmpărată a gândului şi a voinţei ei.

Întrebarea: ce va face în viaţa lui familială, îşi găsise răspunsul. Fu nevoit s-o iniţieze chiar, şi în viaţa lui de muncă, de afaceri, pentru că, într-o viaţă fără mişcare, Olga se înăbuşea, ca o fiinţă lipsită de aer.

Orice construcţie, orice treburi în legătură cu moşia ei sau a lui Oblomov, orice afacere a societăţii lui, la toate lua parte. Nicio scrisoare nu pleca fără să fi fost citită de ea, nicio idee nu se punea în aplicare fără cunoştinţa ei. Olga ştia totul şi totul o interesa, fiindcă îl interesa pe el.

La început, Andrei făcuse aceasta pentru că n-avea cum se ascunde de ea. Fie că scria o scrisoare, fie că stătea de vorbă cu un împuternicit sau un furnizor, totul se făcea de faţă cu ea. Apoi, urmă aşa din deprindere, iar cu timpul ajunse o nevoie chiar şi pentru el.

O observaţie, un sfat, un cuvânt de aprobare sau dezaprobare din partea Olgăi erau acum pentru el un control preţios. Vedea că Olga se pricepe ca şi el, vede şi judecă tot atât de bine ca el…

Zahar se simţea jignit de asemenea pricepere a soţiei sale, şi mulţi bărbaţi se simt jigniţi în situaţii asemănătoare. Stolz însă era fericit!

Dar lecturile şi învăţătura – veşnica hrană a ghidului, nesfârşita dezvoltare a minţii! Olga era geloasă de orice carte, de orice articol de ziar pe care Stolz nu i-l arăta, se supăra serios sau se simţea jignită când el nu găsea de cuviinţă să-i spună vreun lucru prea serios – plictisitor, după părerea lui – ori prea greu de înţeles pentru ea; spunea că asta e pedanterie, meschinărie, că are păreri învechite şi, de supărare, îl poreclea „neamţ de modă veche”. Din pricina aceasta aveau loc câteodată între ei scene conjugale.

Olga se supăra, iar Andrei râdea. Atunci ea se supăra şi mai tare şi se împăcau numai atunci când el lăsa la o parte gluma şi-i împărtăşea gândul său, lucrul aflat sau citit. La urma urmei, sfârşeau prin a recunoaşte că orice lucru pe care Andrei trebuia şi voia să-l ştie ori să-l citească, îi era necesar şi Olgăi.

El nu căuta să-i impună cunoştinţe savante, tehnice, ca apoi să se mândrească prosteşte cu o „nevastă învăţată”. Dacă în felul de a vorbi al Olgăi ar fi răsărit vreun cuvânt, vreo aluzie măcar la această pretenţie, Stolz ar fi roşit şi mai rău decât dacă soţia lui ar fi întâmpinat cu o privire ignorantă o chestiune obişnuită din domeniul cunoştinţelor, inaccesibilă încă pentru educaţia contemporană a femeii. Voia numai – şi Olga o dorea şi mai mult – să nu rămână nimic inaccesibil, nu pentru cunoaşterea, dar pentru înţelegerea ei.

Nu-i desena tabele şi cifre, dar îi vorbea despre orice şi îi citea multe, fără să ocolească în mod pedant vreo teorie economică, vreo problemă

socială ori filosofică. Vorbea cu înflăcărare, cu patimă, vrând parcă să-i zugrăvească tabloul nesfârşit şi viu al cunoştinţelor. Şi chiar dacă, cu timpul, din memoria ei se ştergeau amănuntele, în mintea ei receptivă rămânea întipărit conturul, culorile nu păleau, nici nu se stingea focul cu care îi luminase el tainele cosmosului.

Tresărea de mândrie şi de fericire zărind scânteia acestui foc aprinzându-se în ochii Olgăi, ca un ecou al gândului său răsfrânt în vorbirea ei, văzând că acest gând a şi pătruns în conştiinţa şi înţelegerea ei, a fost asimilat de mintea ei, şi acum răsare în cuvintele ei, nu însă grav şi rece, ci cu strălucirea graţiei feminine şi, mai ales, când vreo picătură rodnică a celor spuse, citite, zugrăvite, se lăsa ca un mărgăritar în adâncul luminos al fiinţei ei.

Ca un gânditor şi ca un artist, ţesea pentru ea o existenţă înţeleaptă şi niciodată în viaţa lui, nici în anii învăţăturii, nici în zilele acelea grele când se luase la trântă cu viaţa, oţelindu-se în experienţele care-i cercau atâta bărbăţie, nu se simţise încă atât de adânc absorbit ca acum, când era mentorul minţii neastâmpărate, plină de activitate vulcanică, a tovarăşei sale de viaţă.

— Ce fericit sunt! îşi spunea Stolz şi visa în felul său, fugind cu gândul înainte, dincolo de lunile de miere ale căsniciei.

Din zarea îndepărtată îi zâmbea un chip nou al Olgăi – nu acela al soţiei iubitoare cu patimă şi egoism, nici acela al mamei-dădacă, care se ofileşte apoi într-o viaţă incoloră şi inutilă, ci un alt fel de chip, o viziune sublimă, aproape nemaiîntâlnită…

Visa chipul mamei creatoare, părtaşă la construirea vieţii morale şi sociale a unei întregi generaţii fericite.

Se întreba cu teamă dacă Olga o să găsească în ea destule puteri şi voinţă pentru această menire… şi se grăbea să-i ajute să-şi domine cât mai repede

viaţa, să-şi adune cât mai mult curaj pentru lupta cu viaţa, şi asta chiar acum, cât erau amândoi tineri şi puternici, câtă vreme viaţa îi cruţa încă şi când loviturile ei nu păreau prea grele, când durerile se pierdeau în noianul iubirii.

Zilele lor se umbreau uneori, dar nu pe mult timp. Unele înfrângeri în afaceri, pierderea unei sume însemnate de bani, toate acestea abia dacă îi atingeau. Le aduceau numai un adaus de osteneli, mai multă alergătură şi apoi, totul era în curând uitat.

Moartea mătuşii pricinui Olgăi lacrimi sincere şi amare şi-i umbri viaţa pe o jumătate de an.

Temerile cele mai vii şi veşnica îngrijorare le pricinuiau bolile copiilor; dar îndată ce primejdia trecea, se întorcea şi fericirea.

Stolz se temea cel mai mult pentru sănătatea Olgăi, care se refăcea greu după naşteri şi, chiar când era întremată, el rămânea totuşi îngrijorat. Durere mai mare nu cunoştea.

— Ce fericită sunt! repeta şi Olga încet, privindu-şi viaţa.

În astfel de clipe cădea uneori pe gânduri… mai cu seamă de la o vreme, după trei, patru ani de căsnicie.

Cât de ciudat e omul! Cu cât fericirea ei era mai deplină, cu atât era mai îngândurată şi chiar mai îngrijorată… Începu să se observe cu multă atenţie şi îşi dădu seama că o tulbura tocmai cursul acesta liniştit al vieţii, opririle acestea asupra clipelor de fericire. Se silea să se dezbare de această melancolie şi îşi grăbea paşii pe calea vieţii, căutând cu neastâmpăr larmă, mişcare, preocupări; îl ruga pe bărbatul ei s-o ia în oraş, încerca să iasă în lume, să vadă oameni, însă pentru scurt timp.

De-abia gusta puţin din larma vieţii şi se grăbea iar să se retragă în colţişorul ei, ca să scape de vreo impresie apăsătoare, neobişnuită. Se cufunda din nou în grijile mărunte ale vieţii familiare, petrecea ore întregi în odaia copiilor, îşi vedea de

îndatoririle de mamă-dădacă, sau se cufunda, împreună cu Andrei, în lecturi, în discuţii despre lucruri „grave şi plicticoase” sau încă citea poezii şi făcea planuri de călătorie în Italia.

Se temea să nu cadă în vreo stare de apatie ca Oblomov. Dar oricât de mult căuta ea să înlăture clipele acestea de amorţeală periodică, de somn al sufletului, i se întâmpla mereu să se lase furată dintâi de visul de fericire ce o învăluise în noaptea cea albastră şi de o dulce toropeală, apoi urma un popas de gândire, un fel de odihnă a vieţii, iar apoi… tulburare, teamă, un dor, un fel de nedesluşită tristeţe; în mintea ei frământată răzbăteau întrebări nelămurite, neguroase.

Olga se asculta atent, cercetându-se cu grijă, dar nu izbutea să afle nimic, nu putea să înţeleagă după ce anume tânjeşte, ce caută uneori sufletul ei; simţea numai că, într-adevăr, caută şi cerc ceva, poate chiar – îngrozitor de spus!— simte un dor nelămurit, ca şi cum n-ar fi mulţumită de viaţa ei fericită, ca şi cum ar fi obosită de ea şi ar vrea ceva nou, nemaivăzut, ca şi cum ar căuta să arunce o privire departe, în viitor…

„Ce-i asta? se gândea ea cu spaimă. Cum e cu putinţă? Se mai poate oare dori încă ceva? Încotro vreau să merg? N-am unde! Calea mea se opreşte aici… Aici să fie capătul drumului meu? Asta-i tot… tot…” părea să spună sufletul ei, fără să rostească ultimul cuvânt… Şi Olga se uita neliniştită în jurul ei: să nu afle, să nu audă cineva şoapta aceasta a sufletului… Cerceta din ochi cerul, marea, pădurea… Dar nicăieri nu afla răspuns: vedea numai zarea, adâncurile şi întunericul.

Natura spunea şi ea mereu acelaşi lucru; vedea în ea curgerea necurmată a vieţii, monotonă, fără început, fără sfârşit.

Olga ştia pe cine ar fi trebuit să întrebe, cine putea să-i dea un răspuns la aceste întrebări. Dar ce fel de răspuns? Dacă zbuciumul ei nu era decât

răzvrătirea unei minţi sterpe sau, şi mai rău, frământarea unei inimi lipsită de feminitate, străină de afecţiune! O, Doamne! Ea – idolul lui – să n-aibă inimă, să aibă o minte stearpă, pe care n-o poate mulţumi nimic? Ce are să iasă din ea? O aşa-zisă „femeie-savantă”? Cum o să decadă în ochii lui Andrei, când i se vor înfăţişa aceste suferinţe noi ale ei, pe care el desigur le bănuieşte.

Şi Olga se ascundea de bărbatul ei sau născocea o indispoziţie atunci când, împotriva voinţei sale, ochii ei îşi pierdeau din duioşie şi ardeau cu o lumină fierbinte şi seacă, când pe obrazul ei se lăsau nori grei şi când, cu toate sforţările ei, nu izbutea să zâmbească, să vorbească şi asculta nepăsătoare cele mai proaspete noutăţi ale vieţii politice, cele mai interesante lămuriri cu privire la un nou progres al ştiinţei, o nouă creaţie în domeniul artei.

Şi totuşi nu-i venea să plângă, nu simţea acel tremur lăuntric, ca pe vremea când nervii ei deveneau prea încordaţi, când puterile ei de fecioară se trezeau la viaţă şi izbucneau în afară. Nu, acum era altceva!

— Dar ce să fie? se întreba ea cu deznădejde în clipele când o năpădea urâtul şi nepăsarea faţă de orice, chiar pe o seară minunată sau alături de leagănul copiilor, chiar atunci când soţul o copleşea cu vorbe duioase şi mângâieri…

Se făcea deodată ca de piatră şi amuţea; apoi trecea la o vioiciune prefăcută, ca să-i ascundă ciudata ei boală; sau dădea vina pe o durere de cap şi se ducea la culcare.

Era însă destul de greu să se ascundă de privirea pătrunzătoare a lui Stolz. Ştia acest lucru şi, în sinea ei, se pregătea pentru o convorbire hotărâtoare, cu aceeaşi tulburare cu care se pregătise odată pentru mărturisirea trecutului său. Şi clipa acestei convorbiri sosi.

Într-o seară, se plimbau amândoi pe aleea cu plopi. Olga tăcea, sprijinindu-se de braţul lui

Andrei. Era chinuită de una dintre crizele ei ciudate, la orice vorbă a lui răspundea scurt.

— Dădaca mi-a spus că Olenka a tuşit noaptea. Să nu trimitem mâine după doctor? întrebă el.

— I-am dat un ceai cald şi mâine o ţin în casă; apoi vom vedea! răspunse ea fără vlagă.

Ajunseră în tăcere până la capătul aleii.

— De ce nu i-ai răspuns la scrisoare prietenei tale Sonicika? întrebă el. Am tot aşteptat, era chiar să-ntârzii la poştă. E a treia scrisoarea a ei pe care o laşi fără răspuns.

— Da, aş vrea s-o uit cât mai curând… spuse ca şi apoi tăcu.

— I-am transmis lui Biciurin complimente de la tine, începu iar Andrei. E îndrăgostit de tine, aşa că poate aceasta o să-l consoleze puţin de faptul că grâul lui n-are să ajungă la timp la destinaţie.

Olga zâmbi cu răceală.

— Mi-ai mai spus asta, răspunse ea cu indiferenţă.

— Ce-i cu tine? Ţi-e somn? întrebă el.

Olga simţi că-i bate inima. Nu era pentru prima oară: aşa se întâmpla ori de câte ori începeau întrebări care atingeau această chestiune.

— Nu încă! răspunse ea cu o vioiciune prefăcută. Dar de ce?

— Nu te simţi bine? întreba el din nou.

— Nu. De ce crezi asta?

— Atunci eşti plictisită.

Olga îi strânse tare umărul cu amândouă mâinile.

— Nu, nu! tăgădui ea cu o voce voit nepăsătoare, în care răsuna totuşi plictiseala.

Stolz o duse afară din alee şi o făcu să se întoarcă cu faţa spre lumina lunii.

— Uită-te la mine! spuse el, privind-o drept în ochi. S-ar putea crede că eşti… nefericită! Ai nişte ochi atât de ciudaţi astăzi – de altfel, nu numai astăzi… Ce-i cu tine, Olga?

Porni din nou pe alee, cu braţul petrecut pe după mijlocul ei.

— Ştii ce am? Mi-e… foame! spuse ea, silindu-se să râdă.

— Să nu minţi, te rog să nu minţi! Ştii că nu-mi plac minciunile! adăugă el cu o severitate prefăcută.

— Nefericită! repetă ea cu mustrare în glas, făcându-l să se oprească. Da, poate că sunt nefericită… pentru că sunt prea fericită! adăugă ea cu atâta căldură, atâta duioşie, încât Stolz o sărută.

Olga mai prinse puţin curaj. Presupunerea că ar putea fi nefericită, făcută chiar numai în treacăt, în glumă, o îndemnă la sinceritate.

— Nu sunt şi nu pot fi plictisită. O ştii prea bine şi, desigur, nu crezi nici tu ce ai spus. Nu sunt nici bolnavă, dar… câteodată, mă simt cam tristă… Iată ce am, om nesuferit de care nu pot ascunde nimic! Da, sunt tristă şi nu ştiu de ce.

Puse capul pe umărul lui.

— Vasăzică asta era! Dar de ce? întrebă el încet, aplecându-se spre ea.

— Nu ştiu, repetă ea.

— Şi totuşi trebuie să fie o pricină. Dacă nu în mine, nici în jurul tău, atunci trebuie să fie în tine. Uneori, o asemenea tristeţe nu e altceva decât începutul unei boli… Poate eşti bolnavă?

— Da. Poate, răspunse ea grav, cu toate că nu simt nimic. Mă vezi ce bine mănânc, mă plimb, dorm şi lucrez. Dar deodată mă apucă un fel de silă, de urât… viaţa mi se pare… parcă lipsită de ceva… Dar să nu mă asculţi! Vorbesc prostii.

— Spune, spune înainte! stărui el. Spui că viaţa pare lipsită de ceva, şi mai ce?

— Câteodată, parcă mi-e frică, urmă ea, că lucrurile se vor schimba, că se va sfârşi cu fericirea noastră… nu ştiu nici eu! Sau încă, mă frământă un gând absurd: ce-o să se mai întâmple?… Ce e fericirea… ce este viaţa… spunea ea din ce în ce mai încet, ruşinându-se parcă de aceste întrebări.

Toate aceste bucurii şi dureri… natura… acum vorbea în şoaptă, şi parcă mă arde dorul să plec undeva şi nimic nu mă mai mulţumeşte. Doamne! Mi-e şi ruşine de aceste prostii… visări fără noimă… Nu le lua în seamă, nu te uita la mine… adăugă ea cu o voce rugătoare, lipindu-se de el. Tristeţea asta trece şi mă simt din nou veselă şi voioasă, uite-aşa cum mă simt acum!

Se strângea la pieptul lui, sfioasă şi iubitoare, ruşinându-se într-adevăr şi cerând parcă iertare pentru „prostiile” ei.

Soţul îi punea întrebări una după alta şi ea îi răspundea îndelung, ca o bolnavă medicului, despre simptomele tristeţii ei, despre toate întrebările înăbuşite până acum; îi zugrăvi frământarea sufletească prin care trecea, apoi, cum aceste năluci dispăreau, îi spuse tot, tot ce-şi putea aduce aminte.

Stolz mergea pe alee tăcut, cu capul în piept, îngândurat şi plin de grijă, nedumerit de mărturisirea nedesluşită a soţiei sale.

Ea se uita în ochii lui, dar nu vedea nimic. Când ajunseră pentru a treia oară la capătul aleii, nu-l mai lăsă să pornească îndărăt şi, la rândul ei, îl scoase afară, la lumina lunii, şi se uită întrebător la el.

— Ei? întrebă ea cu sfială. Râzi de prostiile mele, da? Tristeţea mea n-are nicio noimă, nu-i aşa?

Andrei tăcea.

— De ce taci? întrebă ea nerăbdătoare.

— Ai tăcut şi tu mult timp, cu toate că ştiai, desigur, că te observ de mult. Lasă-mă acum şi pe mine să tac puţin şi să mă gândesc. Mi-ai dat o problemă grea de rezolvat.

— Aşa, acum o să stai să te gândeşti, şi eu am să mă chinuiesc la gândul că ai să crezi cine ştie ce! Rău am făcut că ţi-am mărturisit! adăugă ea. Mai bine, spune-mi ceva…

— Ce vrei să-ţi spun? răspunse el gânditor. Poate că în tine vorbeşte boala, o tulburare nervoasă; în cazul acesta, doctorul, şi nu eu, îşi va spune cuvântul. Trebuie să-l chemăm mâine… Iar dacă nu… începu el şi rămase pe gânduri.

— Dacă nu, atunci? Hai, spune! stăruia Olga nerăbdătoare.

Andrei umbla tăcut şi gânditor.

— Ei, haide, hai odată! repeta ea, trăgându-l de mână.

— Poate că ai o imaginaţie prea vie, eşti mult prea vioaie… poate că ai atins vârsta când… adăugă el, cu jumătate glas, ca şi cum ar fi vorbit singur.

— Andrei, te rog, vorbeşte tare! Nu pot să sufăr când mârâi ceva pe sub mustaţă! se plânse ea. Ţi-am spus o groază de prostii, iar tu te-ai şi întristat şi mormăi ceva printre dinţi! Mi-e şi frică aici cu tine, pe întuneric…

— Nu ştiu ce să-ţi spun… „Mă apucă tristeţea, mă frământă întrebări nelămurite”. Ce vrei să înţeleg din astea? O să mai vorbim altă dată şi o să vedem. Cred că trebuie să reîncepem băile de mare…

— Ai spus adineauri: „Iar dacă nu… poate că… ai atins vârsta”. La ce te gândeai? întrebă ea.

— Mă gândeam… începu el încet şi gânditor, exprimându-şi gândul fără convingere şi parcă ruşinându-se de cele ce spunea. Vezi… se întâmplă uneori… adică, vreau să spun că, dacă nu este semnul unei indispoziţii, dacă eşti perfect sănătoasă, atunci poate că ai ajuns la maturitate, la acea vârstă când pasul vieţii încetineşte, şi viaţa nu mai are enigme, când ea ţi s-a dezvăluit în întregime.

— Mi se pare că vrei să spui că am îmbătrânit? îl întrerupse ea cu vioiciune. Ia te rog! îl ameninţă ea cu degetul. Sunt încă tânără, plină de puteri, adăugă ea, îndreptându-se din spate.

Andrei râse.

— Nu te teme, spuse el. Tu, cred că n-ai de gând să îmbătrâneşti niciodată! Nu, nu este vorba de asta. La bătrâneţe, puterile scad, lupta cu viaţa încetează. Nu, tristeţea şi dorurile tale – dacă izvorăsc de unde cred eu – dovedesc mai curând că eşti plină de puteri… O minte vie, exaltată, se avântă în căutările ei uneori dincolo de hotarele vieţii şi, bineînţeles, nu găseşte răspuns, şi atunci vine tristeţea… O trecătoare nemulţumire de viaţă… Tristeţea unui suflet care vrea să-i smulgă vieţii tainele ei… Poate că şi cu tine se petrece acelaşi lucru… Dacă este aşa, atunci nu sunt prostii.

Olga oftă, dar mai mult de bucurie că s-a pus un capăt temerilor sale, că nu este micşorată în ochii soţului său, ci dimpotrivă…

— Dar eu sunt fericită, mintea mea e mereu ocupată, nu mă las furată de visuri şi am o viaţă bogată şi plina. Atunci, ce-mi mai lipseşte? La ce bun toate aceste întrebări? spuse ea. E o boală, o povară apăsătoare!

— Da, poate că ai dreptate: pentru o minte slabă, întunecată şi nepregătită, poate fi o povară. Poate ca mulţi şi-au pierdut minţile din pricina acestei tristeţi şi a acestor întrebări; pentru unii, ele apar sub formă de vedenii înspăimântătoare, ca o aiureală a minţii…

— Să fii pe deplin fericită, plină de setea de a trăi… şi deodată, din senin, o amărăciune…

— Ei, ce vrei, e tributul ce-l plătim pentru focul furat de Prometeu! Nu-i de ajuns să înduri această tristeţe, trebuie s-o iubeşti, să te pleci în faţa acestor îndoieli şi întrebări. Ele sunt născute din prisosul inimii, din plinătatea vieţii, şi nu apar decât pe culmile fericirii, atunci când dorinţele primitive tac; nu se nasc în mijlocul unei vieţi de toate zilele: acolo unde sunt dureri şi nevoi, lumea nu se ridică până la ele; mulţimile merg pe drumul lor şi nu cunosc negura aceasta de bănuieli şi chinul întrebărilor… Dar pentru cel căruia ele i-au

ieşit în cale la vremea lor, ele nu mai sunt lovituri de ciocan, ci oaspeţi dragi.

— Dar nu le poţi înfrânge. Generează în suflet tristeţe şi indiferenţă… aproape faţă de orice… adăugă ea şovăitoare.

— Dar nu ţin mult. Pe urmă vine o împrospătare a vieţii. Ele te duc până la marginea prăpastiei mute care nu-ţi poate da niciun răspuns, apoi te fac să priveşti din nou viaţa cu şi mai multă dragoste… Ele cheamă la luptă puterile încercate, parcă înadins ca să nu le lase să adoarmă…

— Să te chinuieşti din pricina unor năluci, a unei neguri! se plângea ea. Totul este luminos şi limpede, şi deodată, peste viaţa ta se aşterne o umbră ameninţătoare! Oare nu e chip să scapi de ea?

— Cum să nu fie! Sprijinul e viaţa! Dacă nu-l găseşti în ea, atunci ţi-e silă să trăieşti chiar şi fără întrebări.

— Ce să fac atunci? Să mă las înfrântă şi copleşită de tristeţe?

— Să nu faci nimic, spuse el, să te înarmezi numai cu curaj şi să mergi înainte pe calea ta, cu răbdare şi dârzenie. Nici eu, nici tu nu suntem titani, urmă el, petrecându-şi braţul pe după umărul ei. Noi nu vom porni ca Manfred sau Faust la luptă orgolioasă, plini de răzvrătire, împotriva problemelor insolubile, nu le vom primi provocarea, ci, plecându-ne capul, vom aştepta smerit să treacă clipa cea grea, ca apoi să ne zâmbească din nou viaţa, fericirea şi…

— Dar dacă nu ne lasă în pace niciodată? Dacă tristeţea ne va tulbura tot mai mult şi mai mult? întrebă ea.

— Ei, bine, o vom primi ca un nou element al vieţii… Dar nu, aceasta nu poate fi, nu-i cu putinţă pentru noi! Tristeţea aceasta nu-i a ta: este boala generală a omenirii. Pe tine n-a căzut decât un singur strop din ea… Toate acestea sunt înspăimântătoare când omul pierde legătura cu

viaţa… când nu are un punct de sprijin. Pentru noi însă… Să dea Dumnezeu ca aceasta tristeţe a ta să fie ceea ce cred eu, iar nu simptomul unei boli… Ar fi mai rău. Ar fi o durere care m-ar doborî, m-ar lăsa fără apărare… Pe când o tristeţe nebuloasă, nişte îndoieli şi întrebări… pot ele oare să ne răpească fericirea?…

Nu-şi sfârşi cuvântul. Cu patimă nebună, ca o bacantă, Olga se aruncă în braţele lui şi rămase astfel, nemişcată, cu braţele petrecute după gâtul lui Andrei.

— Nici negura, nici tristeţea, nici boala, nici… nici chiar moartea! şopti ea în extaz, din nou fericită, liniştită şi veselă.

I se părea că niciodată nu l-a iubit pe Andrei ca în clipa asta.

— Caută numai ca destinul să nu-ţi audă murmurul de revoltă, încheie el superstiţios, din prevedere, din dragoste, şi să nu te socotească ingrată! Destinului nu-i place să-i nesocoteşti darurile. Până acum, n-ai făcut decât cunoştinţă cu viaţa; acum, va trebui să treci prin încercările ei… Aşteaptă puţin! Vor veni durerile şi truda… căci vor veni… şi atunci n-o să-ţi mai pese de aceste întrebări… Cruţă-ţi puterile! adăugă el încet, ca în gând aproape, ca răspuns la avântul ei pătimaş. În cuvintele lui suna o notă tristă, ca şi cum ar fi zărit de pe acum, în depărtare, „durerile şi truda”.

Olga tăcea, surprinsă de inflexiunea tristă a vocii lui. Avea o încredere nemărginită în el, până şi în glasul lui. Acum, molipsită de melancolia lui, tăcu şi se adânci în meditaţii.

Sprijinită de braţul lui şi cufundată în tăcere, se plimba încet, aproape în neştire, pe alee. Privea cu teamă, împreună cu soţul ei, spre zările vieţii, acolo unde, după spusele lui, o aştepta timpul „încercărilor”, „durerile şi truda”.

Începu să vadă un alt vis, nu noaptea cea albastră de altădată. În faţa ei se deschidea o altă latură a vieţii, nu cea luminoasă, sărbătorească,

într-un colţ liniştit de lume, în mijlocul belşugului nesfârşit, singură cu el…

Nu. Acum vedea în zare un lanţ de pierderi, de lipsuri, jertfe de neînlăturat, stropite cu lacrimi, o viaţă de post şi renunţare silită, în locul capriciilor, născute din viaţa trândavă; auzea gemete şi strigătele unor suferinţe neîncercate încă. Vedea boli, înfrângeri în afaceri, moartea soţului.

Se înfiora, se simţea istovită, privea însă cu o curiozitate plină de bărbăţie acest nou chip al vieţii, cercetându-l cu spaimă şi măsurându-şi puterile… Numai dragostea era singura care n-o trăda în acest vis, ci, credincioasă, stătea de strajă şi în această viaţă nouă. Dar nici dragostea nu mai era cea de până acum!

Nu mai avea suflare fierbinte, raze luminoase, noapte albastră; cu trecerea anilor, toate acestea păreau jocuri copilăreşti în faţa acelei iubiri depărtate, care se profila în imensitatea cumplită a vieţii. Nu mai erau sărutări şi râsete, nici convorbiri pline de vis şi freamăt în boschete, în mijlocul florilor, în plină sărbătoare a naturii şi a vieţii… Totul „se veştejise şi se trecuse”.

Dragostea aceasta nepieritoare şi nestinsă era întipărită pe feţele lor, viguroasă, ca însăşi puterea vieţii. În anii durerilor împărtăşite, ea licărea în privirile pe care le schimbau încet şi în tăcere; ea răsuna în nesfârşita răbdare cu care îndurau frăţeşte chinurile vieţii, în lacrimi stăpânite şi plânsete înăbuşite…

În tristeţea nedesluşită şi întrebările care o nelinişteau pe Olga se strecurau acum, încetul cu încetul, alte arătări, deşi îndepărtate, totuşi limpezi şi ameninţătoare…

Dar auzind cuvântul liniştitor, plin de tărie al soţului, Olga găsea în nemărginita încredere faţă de el odihna şi refugiul împotriva tristeţii sale enigmatice, pe care n-o cunoaşte oricine, şi a visurilor profetice, ameninţătoare, ale viitorului. Şi astfel, păşea cu bărbăţie înainte.

După negură, venea şi dimineaţa cea luminoasă, cu grijile ei de mamă şi gospodină. O chema când grădina de flori şi câmpul, când biroul soţului ei. Numai că acum ea nu se mai juca cu viaţa, nu se mai desfăta ca un copil lipsit de griji, ci trăia cu un gând voios, ascuns în inimă, pregătindu-se şi aşteptând…

Era din zi în zi mai tare. Andrei vedea că vechiul lui ideal, de femeie şi de soţie era de neatins; era însă fericit şi de această palidă oglindire a lui în fiinţa Olgăi. Nu se aşteptase niciodată nici la atâta.

Dar trebuia şi el încă mult timp, aproape toată viaţa, să aibă grijă să fie la înălţime, să-şi păstreze neştirbită demnitatea de bărbat în ochii Olgăi, femeie mândră şi plină de amor propriu. Era nevoit s-o facă, nu din vanitate meschină, ci pentru a nu umbri prin ceva această viaţă limpede ca cristalul; iar aceasta s-ar fi putut întâmpla dacă credinţa Olgăi în el ar fi fost câtuşi de puţin zdruncinată.

Multe femei n-au nevoie de nimic din toate astea: o dată măritate, ele primesc cu supunere însuşirile bune şi rele ale soţilor, se împacă necondiţionat cu situaţia şi sfera de activitate care li se creează, şi cedează, cu aceeaşi supunere, celei dintâi pasiuni, întâmplătoare, socotind de la început că nu pot şi nici nu trebuie să opună rezistenţă. „Soarta, pasiunea, zic ele, femeia este o fiinţă slabă”, şi aşa mai departe.

Chiar dacă bărbatul se ridică deasupra mulţimii prin inteligenţa lui – această atrăgătoare putere la un bărbat – asemenea femei se mândresc cu această superioritate a soţului lor, întocmai aşa cum s-ar mândri cu un colan scump, şi aceasta numai în cazul când inteligenţa soţului e oarbă faţă de măruntele lor şiretlicuri femeieşti. Dacă însă această minte luminată cutează să vadă limpede comedia meschină a existenţei lor viclene, mărunte, uneori chiar vicioase, atunci ea le apasă şi le stinghereşte.

Olga nu cunoştea această logică a supunerii în faţa destinului orb, nu înţelegea micile aventuri şi patimi femeieşti. Recunoscând omului ales de ea meritele lui şi dreptul asupra ei, ea credea în el şi de aceea îl iubea; dacă ar fi încetat să creadă în el, ar fi încetat să-l iubească, aşa cum s-a întâmplat cu Oblomov.

Dar atunci paşii ei fuseseră încă nehotărâţi, voinţa şovăitoare. Abia începuse atunci să cerceteze viaţa şi să cugete asupra ei, abia era conştientă de puterile minţii şi ale caracterului ei şi se documenta. Nu începuse încă partea constructivă a vieţii, încă nu înţelesese căile ei.

Acuma credea însă în Andrei, nu orbeşte, ci lucid; în el se întrupase idealul ei de perfecţiune a bărbatului. Şi cu cât mai mult, mai conştient, credea în el, cu atât mai greu îi venea lui să se menţină la aceeaşi înălţime, să rămână pururea eroul nu numai al minţii şi al inimii, dar şi al închipuirii ei. Iar Olga credea în el într-atât, încât nu recunoştea alt mijlocitor între ea şi el, altă instanţă, afară de Dumnezeu.

De aceea, ea n-ar fi putut îndura ca înaltele lui însuşiri, recunoscute de ea, să fie micşorate cu o iotă. Orice notă falsă în caracterul sau în inteligenţa lui ar fi pricinuit o zguduitoare disonanţă. Edificiul fericirii s-ar fi dărâmat, îngropând-o sub ruinele lui sau, dacă ar fi supravieţuit, ea s-ar fi pus pe o nouă căutare…

Dar asemenea femei nu se înşală de două ori în viaţă. După prăbuşirea unei asemenea credinţe, a unei asemenea iubiri, renaşterea e cu neputinţă.

Stolz era cât se poate de fericit de viaţa lui plină, bogată, neadormită, de primăvara veşnică în mijlocul căreia trăia; o cultiva, o apăra, o îngrijea cu luare-aminte, neobosit, cu dragoste. Se îngrozea din fundul sufletului numai când se gândea că Olga fusese la un pas de prăpastie, că existenţele lor ar fi putut rămâne despărţite, că necunoaşterea

căilor vieţii ar fi putut să ducă la o greşeală, fatală, că Oblomov…

Se cutremura la acest gând. Olga în mijlocul existenţei pe care i-o pregătise Oblomov! Olga în viaţa aceasta, lâncezind de la o zi la alta, transformată în cucoană de la ţară, dădaca copiilor săi, gospodină şi nimic mai mult.

Toate întrebările, toate îndoielile, toate frământările vieţii ar fi fost înghiţite de grijile gospodăriei, de aşteptarea sărbătorilor şi a musafirilor, de întrunirile familiale, naşteri, botezuri, de apatia şi somnolenţa bărbatului ei!

Căsnicia ar fi rămas o simplă formă, fără conţinut, un mijloc şi nicidecum un scop. Ar fi servit drept cadru larg şi neschimbat pentru vizite, primiri, mese şi serate, trăncăneli deşarte.

Cum ar fi putut suporta ea o asemenea viaţă? La început, s-ar fi zbătut, căutând să ghicească taina vieţii, ar fi plâns şi s-ar fi frământat, apoi s-ar fi obişnuit, s-ar fi îngrăşat, s-ar fi pus pe dormit şi pe mâncat şi s-ar fi îndobitocit…

Nu! Aceasta nu i s-ar fi putut întâmpla Olgăi. Ar fi plâns şi s-ar fi chinuit, ofilindu-se şi murind cu zile în braţele unui soţ iubitor, bun şi neputincios… Sărmana Olga!

Dar dacă focul nu s-ar fi stins? Dacă viaţa n-ar fi amorţit în ea? Dacă puterile ei ar fi rezistat încercării şi, năzuind spre libertate, ar fi bătut din aripi ca un vultur puternic, cu ochiul ager, ţinut doar o clipă în captivitate de nişte mâini prea slabe, şi s-ar fi avântat pe o stâncă înaltă, pe care ar fi zărit un vultur şi mai puternic şi mai ager ca ea?… Sărmanul Ilia!

— Sărmanul Ilia! rosti într-o zi Andrei cu glas tare, amintindu-şi trecutul.

La auzul acestui nume, Olga lăsă să-i cadă mâinile, cu broderia începută, pe genunchi, îşi răsturnă capul pe spate şi rămase pe gânduri. Exclamaţia lui Andrei trezise în mintea ei amintirile.

— Ce-o fi făcând? întrebă ea după un timp. N-am putea să aflăm cumva?

Andrei ridică din umeri.

— S-ar crede, spuse el, că trăim pe vremea când nu exista poştă, când oamenii, o dată despărţiţi, se socoteau ca şi pierduţi unii pentru alţii şi, într-adevăr, se pierdeau fără veste.

— Ai putea să scrii vreunui prieten de-al tău, să ştim cel puţin…

— N-are să afle nimic în afară de lucrurile pe care le ştim şi noi: e bine, sănătos, stă în aceeaşi casă, asta o ştiu şi fără ajutorul prietenilor. Dar ce se petrece cu el, cum se împacă cu această viaţă, dacă a murit moralmente sau mai păstrează încă în suflet o scânteie de viaţă, asta nu poate să afle un străin…

— Ah, Andrei, nu mai vorbi aşa: mă doare şi mă sperii! Aş vrea să ştiu, şi totuşi mă tem…

Era gata să plângă.

— La primăvară, ne ducem la Petersburg şi atunci vom afla singuri.

— E prea puţin să aflăm: ar trebui să facem tot ce se poate…

— Parcă n-am făcut? Nu m-am ţinut de capul lui, nu m-am zbătut pentru el, descurcându-i toate treburile? Şi el, nici măcar nu s-a clintit! Când te vede, e gata de orice; dar odată ce ai plecat, s-a sfârşit: adoarme din nou. E ca şi cum ai dădăci un beţiv!

— De ce să existe acel „odată ce ai plecat”? spuse nerăbdătoare Olga. Cu Oblomov trebuie procedat energic: să-l luăm cu noi într-o trăsură şi să-l aducem de acolo. Ne mutăm acum la moşie; are să fie aproape de noi… Să-l luăm pe sus!

— Ce grijă pe capul nostru! zise Andrei, plimbându-se în lung şi în lat prin odaie. Şi nu se mai sfârşeşte niciodată!

— E o povară pentru tine? întrebă Olga. E o noutate. Pentru prima oară te aud plângându-te de această grijă.

— Nu mă plâng, răspunse Andrei. Mă gândesc numai.

— Şi de unde acest gând? Ţi-ai dat seama că e plictisitor, o grijă mai mult, da?

Olga se uita la el cercetător. Andrei clătină negativ din cap.

— Nu, nu că e o grijă, însă nu foloseşte la nimic. La asta mă gândesc uneori.

— Nu, nu vorbi aşa! îl opri ea. Iar o să mă gândesc la acest lucru şi o să fiu tristă, ca săptămâna trecută. Chiar dacă nu mai simţi nicio prietenie pentru el, trebuie totuşi să-i porţi grijă, din dragoste pentru om. Şi dacă tu ai obosit, mă duc eu singură, şi nu plec fără el: îl voi înduioşa cu rugăminţile mele, căci simt că voi plânge amarnic dacă-l văd mort, pierdut! Poate că lacrimile…

— Îl vor învia, vrei să spui? o întrerupse Andrei.

— Nu, nu-l vor învia pentru activitate, dar, cel puţin îl vor sili să arunce o privire în jurul său şi să-şi schimbe viaţa în mai bine. N-o să mai trăiască în mocirlă, ci în mijlocul unor egali, alături de noi. Pe vremuri, a fost de ajuns ca eu să apar ca, într-o clipă, el să se trezească şi să fie cuprins de ruşine…

— Nu cumva îl mai iubeşti? întrebă Andrei în glumă.

— Nu! răspunse Olga gânditor şi grav, ca şi cum şi-ar fi privit trecutul. Îl iubesc, dar nu ca odinioară, adică mai este ceva, un lucru pe care-l iubesc în el şi căruia cred că îi voi rămâne credincioasă, fără să mă schimb, ca alţii.

— Care alţii? Hai, spune, şarpe veninos, muşcă-mă! Eu sunt acela? Te înşeli. Şi, dacă vrei sa ştii adevărul, apoi află că şi pe tine tot eu te-am învăţat să-l iubeşti şi eram să te fac să comiţi o prostie. Fără mine, ai fi trecut pe lângă el fără să-l bagi în seamă. Eu te-am făcut să înţelegi că omul acesta nu e mai prost ca alţii, numai că mintea lui e îngropată, înăbuşită de gunoaie, şi adormită în

trândăvie. Vrei să-ţi spun de ce ţii atât la el, pentru ce-l mai iubeşti şi acum?

Olga dădu din cap în semn de încuviinţare.

— Pentru ceea ce găseşti la el şi care e mai preţios decât orice inteligenţă: o inimă credincioasă şi cinstită! Este comoara cu care l-a înzestrat natura, şi Oblomov a ştiut s-o poarte neatinsă de-a lungul întregii vieţi. A primit lovituri, a căzut de multe ori, şi-a pierdut înflăcărarea şi, în cele din urmă, a adormit, distrus, dezamăgit, obosit de viaţă, dar nu şi-a pierdut cinstea şi firea credincioasă. Inima lui n-a scos niciodată o notă falsă; nicio murdărie nu s-a prins de el. Pe el nu-l poate încânta niciun fel de minciună împodobită, nimic nu-l poate ademeni pe o cale greşită; poate să clocotească în jurul lui un noian de răutate şi murdărie, o lume întreagă se poate otrăvi de rele şi întoarce pe dos, dar Oblomov nu se va închina niciodată idolului minciunii, sufletul lui va rămâne întotdeauna curat, luminos, cinstit… E un suflet limpede ca cristalul. Oameni ca el sunt puţini pe pământ; sunt foarte rari, ca nişte mărgăritare pierdute în mulţime! Inima lui nu poate fi cumpărată cu nimic; pe el te poţi bizui oriunde şi oricând. Iată lucrul căruia i-ai rămas credincioasă. Şi iată de ce nu mă va apăsa niciodată peste măsură grija ce i-o port. Am cunoscut mulţi oameni plini de înalte însuşiri, dar niciodată n-am întâlnit un suflet mai curat, mai luminos şi mai simplu ca al lui; am ţinut la multă lume, dar la nimeni atât de adânc şi de trainic ca la Oblomov. Cine l-a cunoscut o dată, nu poate să nu-l iubească. Aşa e? Am ghicit?

Olga tăcea cu ochii plecaţi pe lucru. Andrei rămase pe gânduri.

— Sau, poate, n-am spus tot? Ce mai e? Ah, da! adăugă el vesel, dezmeticindu-se parcă dintr-un vis. Am uitat cu totul „duioşia lui de porumbel”…

Olga izbucni în râs, puse lucrul jos şi, alergând spre Andrei îşi petrecu braţele pe după gâtul lui,

uitându-se cu ochii ei strălucitori drept în ochii soţului său; pe urmă puse capul pe umărul lui şi rămase pe gânduri. În mintea ei răsări chipul blând şi visător al lui Oblomov, privirea lui duioasă, supunerea, apoi zâmbetul jalnic şi ruşinat, umil, cu care răspunsese, în ziua despărţirii, la mustrările ei… şi simţi că i se strânge inima cu durere, de mila lui…

— N-ai să-l părăseşti, nu-i aşa? spuse ea, fără să-şi desfacă braţele.

— Niciodată! Doar dacă vreo prăpastie se va deschide pe neaşteptate, ori vreun zid se va ridica între noi…

Olga îl sărută pe bărbatul ei.

— Când om merge la Petersburg, mă iei cu tine la el?

Stolz tăcea, cuprins de îndoială.

— Da? Spune! stăruia Olga, cerând răspuns.

— Ascultă, Olga! spuse el, căutând să se desfacă din strânsoarea braţelor ei. Trebuie, mai întâi…

— Nu. Mai întâi, răspunde, spune „da”! Făgăduieşte-mi asta! Altfel, nu te las.

— Fie, răspunse el. Numai, nu prima oară, ci a doua oară. Eu ştiu ce ai simţi, dacă el…

— Nu, nu vorbi! îl întrerupse ea. Dacă mă iei cu tine, amândoi vom face tot ce trebuie. Singur, n-ai să poţi sau n-ai să vrei.

— Fie şi aşa! Dar te va mâhni şi, poate, pe mult timp, spuse el, nu tocmai mulţumit că Olga izbutise să-i smulgă consimţământul.

— Şi ţine minte, încheie ea, aşezându-se la locul ei, că n-ai să-l părăseşti decât atunci când „între tine şi el se va deschide o prăpastie sau se va ridica vreun zid”. Să ştii că nu uit vorbele tale.

IX

Pacea şi liniştea domnesc peste mahalaua Vîborg, peste străzile nepavate, cu trotuare de lemn, peste grădinile sărăcăcioase, şanţurile pline de urzici, unde, pe sub gard, paşte de zor ori moţăie prosteşte vreo capră cu un capăt de frânghie la gât, unde, pe la amiazi, bocănesc pe trotuar tocurile elegante şi înalte ale unui conţopist, se mişcă deodată perdeluţa subţire de la o fereastră şi, de după muşcate, se iveşte capul vreunei neveste de funcţionar sau, deodată, dintr-o livadă, se arată peste gard şi în aceeaşi clipă se şi ascunde o faţă rumenă de fată, după ea o altă fată, care dispare tot aşa, apoi din nou răsare cea dintâi, urmată de a doua, însoţite de râsetele şi ţipetele voioase ale celor două fete care se dau în leagăn.

În casa văduvei Pşeniţîna e linişte. Pătrunzând în curte, cazi în mijlocul unui decor idilic: găinile şi cocoşii speriaţi aleargă să se ascundă prin colţuri, câinele începe să sară în lanţ, lătrând amarnic, Akulina se opreşte din muls, iar rândaşul nu mai taie lemne, şi amândoi se uită cu curiozitate la vizitator.

— Pe cine căutaţi? întrebă rândaşul şi, auzind numele lui Ilia Ilici sau al proprietăresei, arată în tăcere scara, apoi se apucă iar de spart lemne, iar musafirul se îndreaptă pe o cărăruie curată, presărată cu nisip, spre cerdac, pe treptele căruia e aşternut un covoraş simplu, dar curat, trage de mânerul de alamă, frecat şi lustruit, al clopoţelului,

şi uşa i-o deschide Anisia, unul dintre copii, uneori însăşi proprietăreasa sau Zahar, dar acesta, desigur, mai rar decât ceilalţi.

În casa Agafiei Matveevna, totul vădeşte atâta belşug şi îndestulare cum n-a fost nici pe vremea când locuia împreună cu fratele ei.

Bucătăria, cămările, oficiul, totul e plin cu dulapuri şi rafturi, cu vase mari şi mici, farfurii de servit rotunde şi ovale, sosiere, ceşti, teancuri de farfurii, oale de tuci, aramă şi pământ.

Prin dulapuri e aşezată acum şi argintăria ei, care a fost de mult răscumpărată şi n-a mai fost pusă amanet, precum şi argintăria lui Oblomov.

Stau la rând ceainice uriaşe, pântecoase şi pitice, şi câteva rânduri de ceşti de porţelan, simple şi pictate, aurite, cu devize, cu inimi în flăcări, sau cu chinezi. Borcane mari de sticlă cu cafea, scorţişoară, vanilie, cutii de cristal pentru ceai, servicii de untdelemn şi oţet.

Rafturi întregi erau pline de pungi, sticluţe şi cutioare cu doctorii de casă, tot felul de ierburi cu tot ce trebuie pentru oblojeli, cataplasme, alcool, camfor, prafuri şi leacuri de tămâiat şi afumat prin casă. Tot acolo era şi săpun şi diferite preparate de curăţat dantele, de scos petele şi aşa mai departe, într-un cuvânt, tot ce poate fi găsit în casa oricărei bune gospodine din provincie.

Deschizând uşa dulapului plin de toate aceste ingrediente, Agafia Matveevna se simţea chiar ameţită de buchetul tuturor miresmelor narcotice de acolo şi, în prima clipă, întorcea capul.

În cămară, de tavan atârnau şunci – ca să nu le roadă şoarecii – brânzeturi, căpăţâni de zahăr, peşte uscat, saci cu ciuperci uscate şi nuci cumpărate de la câte o ţărancă finlandeză.

Pe jos stăteau butoiaşe cu unt, doniţe mari cu smântână, acoperite, coşuri cu ouă şi câte alte bunătăţi. Ar trebui pana unui nou Homer spre a descrie pe deplin şi amănunţit tot ce fusese adunat

prin colţurile şi rafturile acestei mici arce a vieţii casnice.

Bucătăria reprezenta o adevărată arenă a activităţii marii gospodine şi a vrednicei sale ajutoare, Anisia. În casă se găseau de toate şi totul era la îndemână, la locul său, pretutindeni era ordine şi curăţenie, afară de un singur colţişor din întreaga casă, unde nu răzbea niciodată nicio rază de lumină, nicio adiere, de aer curat, nici ochiul stăpânei casei ori mâna ageră, atoatemăturătoare a Anisiei. Acest colţişor era cuibul lui Zahar.

Odaia lui n-avea fereastră şi veşnicul întuneric ajuta la transformarea acestei locuinţe omeneşti într-o vizuină întunecoasă. Dacă se întâmpla ca Zahar s-o găsească acolo pe stăpâna casei, făcând vreun plan de îmbunătăţire sau de curăţenie, îi spunea ritos că nu-i treaba femeilor să hotărască cum şi unde să fie puse periile, crema de ghete şi cizmele, că nu priveşte pe nimeni faptul că hainele stau la el grămadă pe jos, iar patul din colţul de după sobă e plin de praf, adăugind că *el* poartă hainele, şi *el* doarme pe acel pat, nu dânsa. În ceea ce priveşte mătura, scândurile, cele două cărămizi, câteva funduri de butoaie şi două buturugi pe care le ţinea în odaie, apoi, fără ele, nici că se poate într-o gospodărie, dar de ce – asta nu mai lămurea. Mai departe spunea că pe el nu-l supăra praful şi păianjenii şi, într-un cuvânt, că el nu-şi bagă nasul în gospodăria lor, aşa că şi dumnealor să-l lase pe dânsul în pace.

Găsind-o într-o zi la el pe Anisia, o copleşi cu atâta dispreţ şi o ameninţă atât de serios că o loveşte cu cotul în piept, încât aceasta se temea să mai intre la dânsul. Când povestea asta ajunse la instanţa supremă, adică la judecata lui Ilia Ilici, boierul se duse să vadă ce este acolo şi să ia măsurile cuvenite, cât mai severe; după ce-şi trecu însă capul pe uşă şi privi o clipă tot ce era în odaia lui Zahar, scuipă numai într-o parte şi nu mai spuse nicio vorbă.

— Ei, aţi văzut? spuse Zahar Agafiei Matveevna şi Anisiei care veniseră cu Ilia Ilici, în nădejdea că intervenţia lui va aduce vreo schimbare.

Apoi zâmbi în felul său, larg, până la urechi, aşa încât sprâncenele şi favoriţii se dădură în lături, înfoindu-se.

Pretutindeni în celelalte odăi era lumină, curat şi aer bun. Perdelele cele vechi şi ieşite de soare dispăruseră, iar ferestrele şi uşile din salonaş şi birou erau acum încadrate cu draperii albastre şi verzi şi aveau perdeluţe de tul cu feston roşu, toate lucrate de mâna Agafiei Matveevna.

Pernele, albe ca zăpada, se grămădeau una peste alta, aproape până la tavan; plăpumile erau toate de mătase.

Odaia proprietăresei fusese săptămâni în şir ocupată cu câteva mese de joc, deschise şi puse una lângă alta, pe care stăteau întinse aceste plăpumi şi halatul lui Ilia Ilici.

Agafia Matveevna croise, căptuşise cu vată şi cususe cu mâna ei plăpumile, lipindu-şi de ele sânii mari, sorbind din ochi lucrul ei, folosind chiar gura, atunci când trebuia să muşte un capăt de aţă; muncea cu drag, cu neobosită râvnă, găsindu-şi modesta răsplata în gândul că halatul şi plăpumile vor îmbrăca, încălzi, desfăta şi odihni trupul neasemuitului Ilia Ilici.

Acesta stătea zile întregi tolănit pe divanul lui, admirând braţele ei goale care se mişcau neobosite înainte şi înapoi, urmărind mişcările acului şi ale firului de aţa. De multe ori aţipise în foşnetul uşor al aţei trase prin ac ori muşcate cu dinţii, ca pe vremuri, la Oblomovka.

— Nu mai munci atâta, ai să oboseşti! căuta el să-i domolească râvna.

— Celui de Sus îi plac oamenii vrednici! răspundea ea, fără să-şi ia ochii sau mâna de pe lucru.

Cafeaua i se servea acum atât de îngrijit, curată şi gustoasă ca la început, când, cu câţiva ani în

urmă, se mutase în această casă. Supă de potroace, macaroane, cu parmezan, plăcinte şi ciorba de peşte, pui din curte, toate acestea se perindau într-o ordine perfectă unele după altele, aducând o plăcută variaţie în viaţa monotonă din căsuţa cea mică.

În ferestre bătea de dimineaţă până seara lumina veselă, a soarelui, o jumătate de zi dintr-o parte, iar a doua din cealaltă; nimic nu o împiedica să pătrundă în casă, în jurul căreia erau doar grădini de zarzavat.

Canarii cântau voioşi; muşcatele şi zambilele, pe care le aduceau uneori copiii din grădina contelui, răspândeau în odăiţa cea mică o mireasmă puternică, care se amesteca plăcut cu fumul ţigării de foi, a scorţişoarei sau vaniliei pe care o pisa stăpâna casei, mişcând energic din coate.

Ilia Ilici trăia ca într-un fel de cadru aurit al vieţii în care – ca într-o dioramă[55] – se schimbau numai fazele obişnuite ale zilei şi ale anotimpurilor; alte schimbări, întâmplări mai însemnate, care să răscolească adâncul vieţii, adesea amar şi tulbure, nu se petreceau.

Din clipa când Stolz scăpase Oblomovka de datoriile tâlhăreşti născocite de „frăţior”, iar frăţiorul şi Tarantiev dispăruseră cu totul, odată cu ei păru să dispară şi orice element duşmănos din viaţa lui Ilia Ilici. Era înconjurat acum de feţe simple, iubitoare şi pline de bunătate, de oameni care-şi închinau întreaga lor existenţă ca să-i sprijine viaţa lui, să-l ajute să nu-i simtă apăsarea, să n-o bage de seamă.

Agafia Matveevna se afla la apogeul vieţii sale. Trăia din plin şi simţea că trăieşte cum n-a trăit niciodată mai înainte; numai că nu putea să exprime acest lucru, cum nu putuse de altminteri nici mai înainte sau, mai bine zis, aceasta nici nu-i trecea prin cap. Nu făcea decât să se roage lui Dumnezeu să-i dea lui Ilia Ilici ani mulţi şi fericiţi

şi să-l izbăvească de orice „necaz, nevoie ori supărare”, iar pe ea, dimpreună cu copiii ei şi cu toţi ai casei îi încredinţa voinţei Domnului. În schimb, faţa ei oglindea mereu aceeaşi fericire deplină, mulţumită, fără niciun fel de dorinţe, aşadar cât se poate de rară şi chiar cu neputinţă pentru oricare altă fire decât a ei.

Se împlinise la trup. Umerii şi pieptul ei străluceau de aceeaşi mulţumire şi plinătate, iar în ochi îi licărea blândeţea şi grija de bună gospodină. Îşi recăpătase ţinuta plină de demnitate şi linişte cu care domnise înainte în casă, în mijlocul supuselor ei slugi – Anisia, Akulina şi rândaşul. Ca şi înainte, nu umbla, ci plutea parcă, de la dulap spre bucătărie, de la bucătărie spre cămară, dând porunci liniştit, fără grabă, cu deplina conştiinţă a ceea ce face.

Anisia era acum şi mai activă ca înainte, pentru că avea mai mult de lucru: era veşnic în mişcare, veşnic cu zorul, alerga, muncea, ascultând mereu de cuvântul stăpânei. Chiar şi ochii îi străluceau mai viu, iar nasul, nasul ei grăitor, ieşea înainte, aproape sărea din loc, arzând de grijă, de planuri şi gânduri, vorbea, nu altceva, pe când limba ei tăcea.

Amândouă se îmbrăcau după rangul demnităţii şi funcţiei lor. Agafia Matveevna avea acum un dulap mare, plin de rochii de mătase, mantile şi haine îmblănite; bonetele şi le comanda în oraş, poate chiar în strada Liteinaia, iar ghetele, nu în târgul Apraxin, ci la Gostinîi Dvor, iar pălăriile – închipuiţi-vă – în strada Morskaia! Iar Anisia, când mântuia cu gătitul, mai cu seamă duminica, se îmbrăca cu rochie de lână.

Numai Akulina umbla mereu cu poala fustei în brâu, iar rândaşul nu se îndura să se despartă de cojocul lui nici în toiul verii.

De Zahar, mai bine n-am vorbi: din fracul lui cenuşiu îşi făcuse o scurtă, cât despre pantaloni şi cravată nu puteai spune nici ce culoare au, nici din ce au fost făcuţi. Zahar curăţa ghetele, apoi

dormea, stătea la portiţă privind somnoros pe rarii trecători, sau se ducea până la cea mai apropiată dugheană cu mărunţişuri, şi toate le făcea întocmai cum le făcuse şi mai înainte, dintâi la Oblomovka, iar apoi în strada Gorohovaia.

Dar Oblomov? Oblomov era însăşi expresia deplină şi firească a acestei linişti, mulţumiri şi păci netulburate. Cercetând îndeaproape traiul său, cugetând asupra lui şi deprinzându-se tot mai mult cu el, hotărî în cele din urmă că n-are încotro să mai plece, n-are nimic de căutat, că idealul vieţii sale s-a realizat, deşi fără poezie, fără acele raze cu care, pe vremuri, închipuirea lui împodobise cursul larg şi fără griji al vieţii sale boiereşti la moşia părintească, printre ţărani şi slugi.

Îşi privea viaţa lui de acum ca un fel de prelungire a celei de la Oblomovka, numai cu altă culoare locală, în parte, poate, şi din pricina timpului. Şi aici, ca şi la Oblomovka, izbutise să scape tot atât de uşor de cerinţele vieţii şi să-şi asigure o tihnă netulburată.

În sinea lui triumfa că izbutise să fugă de plictisitoarele şi chinuitoarele cerinţe ale vieţii, de furtunile ei, de orizontul deasupra căruia strălucesc fulgerele marilor bucurii şi răsună neaşteptat tunetul marilor dureri, unde joacă în faţa ochilor, ca un miraj, nădejdile înşelătoare şi minunatele năluci ale fericirii, unde omul e ros şi mistuit de propria-i gândire şi nimicit de patimi, unde mintea cade şi triumfă, unde omul luptă necontenit şi pleacă de pe câmpul bătăliei sfâşiat, tot nemulţumit şi nesăturat. Fără a fi gustat din plăcerile ce se dobândesc prin luptă, Oblomov renunţase de mai înainte la ele şi îşi găsea liniştea sufletească numai în colţişorul său uitat, străin de zbucium, străin de luptă şi de viaţă.

Iar de se întâmpla uneori ca închipuirea lui să se înflăcăreze, să-i renască amintirile uitate şi visurile neîmplinite, dacă în conştiinţa lui se trezeau unele mustrări pentru viaţa trăită în felul acesta şi nu

altfel, atunci dormea neliniştit, se trezea din somn, sărea din pat, plângea chiar uneori, cu acele lacrimi reci ale deznădejdii, idealul său de viaţă luminos, dar stins pentru totdeauna, aşa cum plângi un mort iubit, cu sentimentul amar că n-ai făcut destul pentru el cât a fost în viaţă.

Pe urmă, arunca o privire în jurul său, gusta din bunurile pământeşti şi se liniştea, privind îngândurat cum asfinţeşte soarele încet şi paşnic în flăcările apusului şi, în cele din urmă, îşi zicea că viaţa lui nu numai s-a orânduit astfel, dar a şi fost creată, menită chiar, să fie atât de simplă, lipsită de complicaţii, ca să exprime putinţa înfăptuirii unei părticele din idealul de linişte al existenţei umane.

Alţii, se gândea el, au avut parte să exprime părţile ei zbuciumate, să pună în mişcare puteri creatoare şi destructive. Fiecare îşi are menirea lui pe lume!

Iată ce filosofie îşi făcuse Platon-ul acesta de la Oblomovka, mângâindu-se cu ea în mijlocul atâtor probleme şi aspre cerinţe ale datoriei şi menirii în viaţă! Fusese născut şi crescut, nu ca un gladiator pentru arenă, ci ca un spectator paşnic al luptei; sufletul său sfios şi leneş n-ar fi putut să îndure nici frământările fericirii, nici loviturile vieţii – aşadar, prin persoana sa exprima un singur aspect al ei şi n-avea niciun rost să se frământe ca să dobândească ceva, să schimbe ceva în viaţă ori să se căiască.

Cu anii, aceste frământări şi remuşcări erau din ce în ce mai rare. Şi Oblomov se cufunda încetul cu încetul în simplul şi încăpătorul mormânt al existenţei sale, făcut de mâinile lui, întocmai aşa cum îşi sapă singuri mormântul bătrânii sihastri care au fugit de lume.

Încetase să mai facă planuri de organizare a moşiei lui şi să se mute acolo cu casa. Administratorul numit de Stolz îi trimitea regulat, pe la Crăciun, un venit foarte bun, ţăranii îi

aduceau pâine şi alte merinde şi în casa lui înflorea belşugul şi voia bună.

Ilia Ilici îşi făcuse chiar rost de o pereche de cai. Din prudenţa lui înnăscută, îi alesese însă atât de liniştiţi, încât numai după a treia lovitură de bici se urneau de la scară; la cea dintâi şi cea de a doua, unul se clătina uşor şi schimba piciorul, apoi se clătina şi schimba piciorul celălalt şi numai pe urmă, încordându-şi grumazurile, spinarea şi coada, se mişcau odată amândoi împreună şi porneau, dând din cap. Cu caii aceştia, Vanea se ducea pe malul celălalt al Nevei la şcoală, iar Agafia Matveevna, prin târg, după cumpărături.

De lăsata secului şi în săptămâna mare, toată familia se ducea, împreună cu Ilia Ilici, la bâlci, să se plimbe şi să caşte gura la barăci; uneori luau chiar o lojă la teatru şi se duceau toţi ai casei la spectacol.

Vara ieşeau afară din oraş, iar în vinerea din preajma sfântului Ilie se duceau la Pulberărie. Şi astfel, viaţa se scurgea domol, printre întâmplările de toate zilele, s-ar putea spune fără schimbări nefaste, dacă loviturile vieţii n-ar atinge până şi colţişoarele cele mai paşnice. Din nefericire, o lovitură de trăsnet, care zguduie din temelie munţii şi văzduhurile, se resimte şi într-o gaură de şoarece, deşi mai înăbuşit, mai slab, totuşi încă prea tare pentru şoarecele din gaură.

Ilia Ilici mânca cu poftă şi mult, ca la Oblomovka, se plimba şi lucra alene şi puţin, de asemeni ca la Oblomovka. Cu toate că înainta în vârstă, bea mai departe, fără nicio grijă, vin şi rachiu de coacăze şi, cu aceeaşi lipsă de griji, dormea mult după prânz.

Şi, deodată, toate se schimbară.

Într-o bună zi, după obişnuita lui odihnă şi somn de peste zi, voi să se scoale de pe divan şi nu putu; încercă să vorbească, dar limba nu-l asculta. Speriat, dădea numai din mâini, chemând în ajutor.

Dacă ar fi locuit numai cu Zahar, ar fi putut să semnalizeze astfel cu mâna până dimineaţa şi, în cele din urmă, să moară, ceea ce s-ar fi aflat numai a doua zi. Dar ochiul Agafiei Matveevna veghea asupra lui ca ochiul atotvăzător al providenţei; ea nu avea nevoie de multă inteligenţă, căci inima ei ghicise că Ilia Ilici nu se simte bine.

Şi îndată ce în mintea ei s-a strecurat această presupunere, Anisia a şi fost mânată într-un suflet, cu o birjă, să aducă doctorul, iar Agafia Matveevna i-a pus gheaţă la cap şi a scos din dulăpiorul ei preţios toate alcoolurile şi compresele, tot ceea ce obişnuinţa şi cele auzite o îndemnau să folosească în asemenea împrejurare. Chiar şi Zahar izbutise între timp să-şi tragă o cizmă şi astfel încălţat numai la un picior, îi dădea îngrijiri stăpânului său, împreună cu doctorul, proprietăreasa şi Anisia.

Îl aduseră în simţire pe Ilia Ilici, luându-i sânge. Apoi, doctorul spuse că a fost un atac de apoplexie şi că acum trebuie să-şi schimbe felul de viaţă.

Îi interzise rachiul, berea şi vinul, cafeaua, cu puţine şi rare excepţii, apoi orice mâncăruri grase, carnea şi condimentele; în acelaşi timp, îi prescrise să facă zilnic puţină mişcare şi să doarmă numai noaptea.

De n-ar fi fost ochiul veşnic treaz al Agafiei Matveevna, nimic din toate acestea nu s-ar fi pus în aplicare; ea izbuti s-o facă, supunându-şi întreaga casă acestui regim, şi mai cu şiretlicuri, mai cu vorba dulce, îl făcea pe Oblomov să renunţe la vin, la somnul de după-masă şi la plăcinte grase.

Îndată ce aţipea, în odaie cădea un scaun – aşa, ca din senin – ori se spărgea cu zgomot mare vreun vas vechi, nefolositor, în odaia vecină, sau încă copiii se porneau pe gălăgie de-ţi venea să fugi în lume! Dacă nici asta nu ajuta, atunci se auzea vocea blândă a Agafiei Matveevna, strigându-l pe nume şi punându-i vreo întrebare.

Cărarea din ogradă fu prelungită până în grădina ele zarzavat şi Ilia Ilici se plimba acum pe ea câte două ceasuri, dimineaţa şi seara. Se plimba cu el chiar Agafia Matveevna, iar când se întâmpla să nu poată, atunci locul ei îl lua Maşa, Vanea sau vechiul prieten al lui Oblomov, veşnic supus şi de acord cu orice, Alexeev.

Iată-l pe Ilia Ilici mergând încet pe cărare, sprijinindu-se de umărul lui Vanea. Acesta e acum aproape un tânăr, îmbrăcat cu uniformă de licean; îşi stăpâneşte cu greu pasul tineresc, grăbit, potrivindu-l după mersul lui Ilia Ilici. Oblomov nu calcă prea bine cu un picior – urmări ale atacului.

— Ei, Vaniuşa, să mergem în casă! spune el. Pornesc spre intrarea casei, dar deodată îi întâmpină Agafia Matveevna.

— Încotro, aşa devreme? întreabă ea din pragul uşii, tăindu-le calea.

— Cum devreme? Ne-am plimbat de vreo douăzeci de ori dus şi întors, iar de-aici până la gard să tot fie vreo cincizeci de stânjeni. Aşa că am făcut vreo două verste.

— De câte ori v-aţi plimbat? îl întreabă ea pe Vaniuşa.

Acesta se fâstâceşte.

— Ia vezi, să nu mă minţi! îl ameninţă ea, uitându-i-se drept în ochi. Văd eu îndată. Să ştii că duminică nu te las să te duci la prieteni.

— Nu, mămico, să ştii că… ne-am plimbat de vreo douăsprezece ori, zău aşa.

— Măi, şmechere! spune Oblomov. Tu ai stat să ciuguleşti mereu din salcâm, iar eu am socotit de fiecare dată…

— Mai plimbaţi-vă puţin! De altfel, nici nu sunt gata cu ciorba de peşte! spune stăpâna casei, închizându-le uşa în nas.

Şi, vrând-nevrând, Oblomov se mai plimbă de opt ori dus şi întors şi abia pe urmă intră în casă.

Acolo, pe o masă mare, rotundă, abureşte ciorba de peşte.

Oblomov se aşază la locul său, singur pe divan. Alături de el, în dreapta, pe un scaun, stă Agafia Matveevna; în stânga, pe un scăunel de copil, închis în faţă, un copilaş de vreo trei ani. Lângă el se aşază Maşa, care are acum vreo treisprezece anişori, apoi Vanea şi, în sfârşit, în ziua despre care vorbim, în faţa lui, Oblomov luă loc Alexeev.

— Staţi puţin, să vă mai pun un ghigorţ! Am găsit unul grăsuţ, zice Agafia Matveevna, punându-i lui Oblomov în farfurie un peştişor.

— Bună ar fi şi o bucată de plăcintă! zice Oblomov.

— Am uitat, zău aşa, am uitat! minte Agafia Matveevna. Şi am avut de gând aseară, numai că mi-a ieşit cu totul din gând! Şi pentru dumneavoastră, Ivan Alexeevici, am uitat să vă fac nişte varză lângă cotlete, adăugă ea către Alexeev. Să nu vă supăraţi!

Era tot o minciună.

— Nu e nimic; eu am voie să mănânc de toate, zice Alexeev.

— De ce nu i-ai făcut dumnealui niţică şuncă cu mazăre ori un biftec? întrebă Oblomov. Îi place…

— Am fost chiar eu la piaţă, Ilia Ilici, şi am căutat, dar nu era carne bună de vacă. În schimb, am poruncit să vi se facă kisel de vişine: ştiu că vă place, adăugă ea către Alexeev.

Kiselul nu-i făcea rău lui Ilia Ilici şi de aceea, şi Alexeev, care se mulţumea cu orice, trebuia să-l găsească pe plac şi să-l mănânce.

După masă, nimeni şi nimic nu-l putea opri pe Oblomov de a se culca. De obicei, se întindea chiar acolo, în odaie, pe divan, cu faţa în sus, însă numai ca să se odihnească un ceas. Ca să nu doarmă, Agafia Matveevna servea cafeaua chiar acolo, lângă divan, copiii se jucau alături, pe covor, şi Ilia Ilici, vrând-nevrând, trebuia să ia parte.

— Nu-l mai necăji pe Andriuşa! O să plângă, îl certa ei pe Vaniuşa, care necăjea copilul.

— Maşenka, vezi să nu se lovească Andriuşa de scaun! spunea el grijuliu, când copilul se băga pe sub scaune.

Şi Maşa se repezea să-l scoată de acolo pe „frăţior”, cum îl numea ea.

Stăpâna casei s-a dus pe la bucătărie să vadă dacă e gata cafeaua. E linişte. Copiii s-au mai potolit. În odaie se aude un sforăit, la început în surdină, apoi tot mai tare şi, în clipa când Agafia Matveevna intră cu cafeaua fierbinte în mână, o întâmpină un sforăit sonor, ca la un popas de surugii.

Se uită dojenitor la Alexeev, clătinând din cap.

— Am încercat să-l trezesc, dar nu mă ascultă! se dezvinovăţeşte acesta.

Agafia Matveevna pune repede ibricul pe masă, îl ridică pe Andriuşa de jos şi-l aşază binişor pe divan, lângă Ilia Ilici. Copilul se târăşte în patru labe, ajunge la capul lui Oblomov şi-l apucă de nas.

— A! Ce-i? Cine-i aici? spune speriat Ilia Ilici, trezindu-se din somn.

— Aţi adormit şi Andriuşa s-a urcat pe pat şi v-a sculat din somn, răspunde cu blândeţe Agafia Matveevna.

— Când am aţipit? încearcă să tăgăduiască Oblomov, luându-l pe Andriuşa în braţe. Crezi că n-am simţit cum se căţăra pe mine cu mânuţele lui? Toate le aud! Măi, ştrengarule, m-ai apucat de nas! Îţi arăt eu ţie! Ai să vezi tu, ai să vezi! spune el, dezmierdând copilul. Apoi îl lasă jos şi oftează de se aude în toată odaia. Ia povesteşte-mi ceva, Ivan Alexeevici! adaugă Oblomov.

— Ţi-am cam povestit tot ce ştiu, Ilia Ilici. Nu mai am ce povesti, răspunde acesta.

— Cum se poate? Dumneata vezi mereu lume: oare să nu se mai fi întâmplat nimic nou? Cred că şi citeşti?

— Cum de nu? Câteodată citesc sau citesc alţii şi stau de vorbă, iar eu ascult. Chiar, ieri, când am

fost la Alexei Spiridonâci, a citit fiu-său, studentul, cu glas tare…

— Şi ce a citit?

— Despre englezi: cum că au dus arme şi praf de puşcă nu ştiu cui. Alexei Spiridonîci zicea că e rost de război.

— Şi cui le-au dus?

— Nu prea ţin minte: în Spania ori în India. Atâta ştiu că ambasadorul a rămas foarte nemulţumit.

— Care ambasador? întrebă Oblomov.

— Asta chiar că am uitat! spuse Alexeev, înălţându-şi nasul spre tavan şi căutând să-şi aducă aminte.

— Contra cui să fie război?

— Pare-mi-se că ar fi contra sultanului Turciei.

— Şi ce se mai aude în politică? întrebă Ilia Ilici, după o scurtă tăcere.

— Apoi scrie că globul pământesc se tot răceşte mereu; odată şi odată o să îngheţe de tot.

— Asta-i bună! Şi zici că asta-i politică? spuse Oblomov.

Alexeev rămase buimac.

— Dmitri Alexeici pomenise dintâi de politică, se dezvinovăţi el, şi pe urmă a citit totul la rând şi n-a mai spus când se termină cu politica. Dar eu ştiu că asta e o chestie de literatură.

— Şi despre literatură ce a mai citit? întrebă Oblomov.

— Apoi, că cei mai buni scriitori ar fi Dmitriev, Karamzin, Batiuşkov şi cu Jukovski…

— Dar Puşkin?

— De Puşkin n-a fost vorba. M-am gândit şi eu de ce n-o fi pomenind despre el! E doar un gheniu! spuse Alexeev, rostindu-l pe *ge* ca un *ghe.*

Urmă o tăcere. Agafia Matveevna îşi aduse lucrul şi începu să împungă cu acul, aruncând când şi când o privire lui Ilia Ilici ori lui Alexeev şi trăgând cu urechea spre zgomotele din casă, să audă dacă nu se întâmplă undeva vreun bucluc,

dacă Zahar nu se ceartă la bucătărie cu Anisia, dacă Akulina spală vasele, dacă în curte nu scârţâie cumva portiţa, ceea ce ar însemna că rândaşul se duce la „local”.

Oblomov se cufundă încet în tăcere şi în gânduri. Nu era nici somn, nici veghe: îşi lăsa gândul să rătăcească în voie, fără să-l concentreze asupra vreunui lucru, şi asculta liniştit bătăile regulate ale inimii, clipind doar când şi când din ochi, ca un om care priveşte în gol. Se afla într-o stare nedefinită, ciudată, un fel de halucinaţie.

Sunt uneori în viaţa omului unele clipe rare şi scurte de stranie cugetare, când i se pare că mai retrăieşte o dată clipe pe care le-a mai trăit cândva, undeva. Nu ştie dacă a văzut în vis cele ce se petrec acum ori le-a trăit aievea cândva, mai înainte, şi a uitat; dar vede în jurul său aceleaşi chipuri pe care le-a văzut atunci, aude rostindu-se cuvintele pe care le-a mai auzit o dată; închipuirea însă nu-l mai poate duce până acolo, memoria nu mai învie trecutul şi îl lasă pe gânduri.

Acelaşi lucru se petrecea acum şi cu Oblomov. Simţea plutind în jurul lui o linişte care a mai fost odată, vedea legănându-se o limbă de pendulă cunoscută, auzea zgomotul firului de aţă tăiat cu dinţii; în jurul lui se repetau cuvinte şi şoapte cunoscute:

— Nu nimeresc să bag aţa în ac. Ia cearcă tu, Maşa! Ai ochi mai buni.

Oblomov priveşte alene, în neştire parcă, faţa Agafiei Matveevna şi, din străfundul amintirilor, se ridică un chip cunoscut, pe care l-a mai văzut cândva, undeva. Se chinuieşte să-şi aducă aminte când şi unde l-a mai văzut…

Revede, în gând, salonul cel mare şi întunecos din casa părintească, luminat doar de o lumânare de seu, pe maică-sa, împreună cu musafirii ei, stând în jurul unei mese rotunde. Mama coase în tăcere. Tatăl lui se plimbă tăcut prin odaie. Trecutul şi prezentul se contopesc, se fac una…

Visează că a ajuns la acel pământ al făgăduinţei unde curg râuri de miere şi de lapte, unde lumea mănâncă o pâine nemuncită şi umblă îmbrăcată în aur şi argint.

Aude vorbindu-se despre vise şi semne, prinde cu urechea zgomotul farfuriilor şi zăngănitul cuţitelor, se strânge la pieptul dădacei, ascultându-i glasul şovăitor de bătrână: „Militrisa Kirbitievna!" spune ea, arătându-i chipul Agafiei Matveevna.

Şi i se pare că pe cerul albastru pluteşte acelaşi nouraş ca atunci, că pe fereastră bate acelaşi vântuleţ şi-i răvăşeşte părul, iar pe sub fereastră se plimbă şi ţipă curcanul de la Oblomovka.

Iată, a început să latre câinele: trebuie să fie vreun musafir. N-o fi venit Andrei, împreună cu taică-său, de la Verhliovo! Ar fi o mare bucurie. El trebuie să fie, de bună seamă: paşii se apropie din ce în ce mai mult, uşa se deschide… „Andrei!" strigă el. Şi, într-adevăr, în faţa lui e Andrei, dar nu copil, ci bărbat în toată firea.

Oblomov se trezi. În faţa lui stătea – aievea, nu în vis – Stolz, în carne şi oase.

Agafia Matveevna înhăţă repede copilul, îşi strânse lucrul de pe masă şi-i luă cu ea pe Maşa şi pe Vanea. Dispăru şi Alexeev. Stolz şi Oblomov rămaseră singuri, uitându-se unul la altul nemişcaţi şi în tăcere. Stolz îl sfredelea cu privirea.

— Tu eşti, Andrei? întrebă Oblomov cu glas înăbuşit de emoţie, aşa cum întreabă numai un amant pe iubita lui, după o lungă despărţire.

— Eu sunt, răspunse încet Andrei. Ce faci? Eşti bine, sănătos?

Oblomov îl îmbrăţişa, strângându-l tare la pieptul lui.

— Ah! rosti el drept răspuns, şi în acest *ah* prelung puse tot focul tristeţii mult timp închise în suflet şi al bucuriei care, din clipa despărţirii lor, părea că nu mai avusese prilej să se reverse asupra nimănui.

Stăteau şi se uitau ţintă unul la altul.

— Eşti bine? întrebă Andrei.

— Acuma da, mulţumesc lui Dumnezeu.

— Dar ai fost bolnav?

— Da, Andrei. Am avut un atac…

— Cum se poate? Doamne! spuse Andrei speriat şi plin de îngrijorare. Dar fără urmări?

— Fără. Numai piciorul stâng nu-l mişc prea bine… răspunse Oblomov.

— Ah, Ilia, Ilia! Ce-i cu tine? Te-ai dat cu totul la fund! Ce-ai făcut în tot timpul acesta? Au trecut mai bine de patru ani de când nu te-am văzut! Nu-i glumă!

Oblomov oftă.

— De ce nu te-ai mai dus la Oblomovka? Pentru ce nu mi-ai scris?

— Ce să-ţi mai spun, Andrei? Mă cunoşti, aşa că mai bine nu mai întreba! spuse trist Oblomov.

— Şi ai rămas tot aici, în casa asta? întrebă Stolz, uitându-se prin odaie. Nu te-ai mutat?

— Da, tot aici… Acum, nici nu mă mai mut!…

— Hotărât?

— Da, Andrei… hotărât…

Stolz se uită adânc la el şi începu să se plimbe, pe gânduri, prin odaie.

— Dar Olga Sergheevna ce face? O duce bine cu sănătatea? Unde e? Se mai gândeşte…

Nu-şi sfârşi vorba.

— E bine sănătoasă şi se gândeşte la tine, ca şi cum v-aţi fi despărţit abia de ieri. O să-ţi spun îndată, unde e…

— Dar copiii?

— Şi copiii sunt bine… Dar spune-mi, Ilia”… Ai glumit spunând că rămâi definitiv aici? Am venit să te iau la noi, la ţară…

— Nu, nu! spuse. Oblomov, coborându-şi glasul şi uitându-se cu o vădită nelinişte spre uşă. Te rog, nici să nu începi, să nu spui…

— De ce? Ce-i cu tine? spuse Stolz. Mă cunoşti doar. Mi-am pus demult în gând acest lucru şi nu mă las cu una cu două. Până acum m-au împiedicat

diferite treburi, dar astăzi sunt liber. Trebuie să trăieşti aproape de noi, cu noi. Aşa am hotărât, Olga şi cu mine, şi aşa va fi. Mulţumesc lui Dumnezeu că te-am găsit cum te-am găsit şi nu mai rău. Nici nu speram. Să mergem dar!… Sunt gata să te iau chiar şi cu forţa! Trebuie să trăieşti altfel, ştii tu cum…

Oblomov asculta nerăbdător această tiradă.

— Nu striga, te rog! Vorbeşte mai încet! se ruga el. Acolo…

— Ce-i acolo?

— Te aud cei de dincolo… Proprietăreasa o să creadă că vreau să plec în adevăr…

— Ei, şi?! Las' să creadă!

— Cum se poate! îl întrerupse Oblomov. Ascultă, Andrei! adăugă el deodată cu glas hotărât, neobişnuit pentru el. Nu mai încerca, nu-ţi pierde zadarnic timpul, căutând să mă convingi! Rămân aici.

Stolz îl privi nedumerit pe prietenul său. Oblomov se uita la el hotărât şi calm.

— Eşti pierdut, Ilia! spuse Andrei. Casa asta… femeia asta… toată viaţa de-aici… Nu, nu se poate! Vino cu mine!

Îl apucă de mânecă şi-l trase spre uşă.

— Pentru ce vrei să mă iei de aici? Şi unde? spunea Oblomov împotrivindu-se.

— Afară din groapa aceasta, din mlaştină, la lumină, la aer, la viaţa sănătoasă, normală! stăruia Stolz sever, aproape poruncitor. Unde ai ajuns? Ce-ai devenit? Vino-ţi în fire! Pentru viaţa asta te-ai pregătit tu: ca să dormi ca o cârtiţă sub pământ? Adu-ţi aminte de tot…

— Nu-mi mai aduce aminte, nu trezi trecutul: nu-l poţi întoarce! spuse Oblomov, cu gândul treaz în privire, pe deplin conştient şi hotărât. Ce vrei să faci cu mine? M-am rupt pentru totdeauna de lumea în care vrei să mă duci; nu poţi să mai lipeşti la loc două jumătăţi rupte. M-am legat de această groapă cu partea cea mai slabă a fiinţei

mele. Dacă încerci să mă smulgi de aici, mor la sigur.

— Dar uită-te în jurul tău! Priveşte! Unde te afli? Înconjurat de cine?

— Ştiu, recunosc… Ah, Andrei, simt şi înţeleg totul. Demult mi-e ruşine să mai trăiesc pe lumea asta! Dar nu pot merge cu tine pe drumul tău, chiar dacă aş vrea… Poate că ultima oară ar mai fi fost cu putinţă… Acum însă… (îşi lăsă ochii în jos şi tăcu o clipă) acum e prea târziu… Du-te şi nu te mai gândi la mine! Sunt demn de prietenia ta – o ştie Dumnezeu – dar nu merit osteneala voastră.

— Nu, Ilia, tu nu-mi spui totul. Şi eu tot o să te iau de-aici, tocmai pentru că bănuiesc că… Ascultă-mă! adăugă el. Pune ceva pe tine şi hai la mine acasă! Să petrecem seara împreună. O să-ţi povestesc multe, multe de tot. Nici nu ştii câte s-au mai pus la cale la noi – n-ai auzit?…

Oblomov se uită la el întrebător.

— Tu nu mai vezi lumea, uitasem cu totul. Hai, vino, şi-ţi povestesc tot… Ştii cine mă aşteaptă la poartă, în trăsură?… O chem îndată!

— Olga! spuse speriat Oblomov. Se schimbă chiar la faţă. Pentru Dumnezeu, n-o lăsa să intre aici! Pleacă! La revedere! Du-te, du-te, pentru Dumnezeu!

Aproape că-l împingea pe Stolz afară pe uşă. Acesta însă nu se mişca din loc.

— Nu. Nu pot să mă-ntorc la ea fără tine. I-am dat cuvântul meu, mă auzi, Ilia? Dacă nu azi, are să fie mâine; n-ai să faci decât să amâni acest lucru, dar de mine nu scapi… Mâine ori poimâine, tot o să ne vedem!

Oblomov tăcea cu capul plecat, neîndrăznind să-şi ridice ochii spre Stolz.

— Răspunde: când? O să mă întrebe Olga.

— Ah, Andrei, spuse el cu glas duios şi rugător, îmbrăţişându-l şi punându-şi capul pe umărul lui. Lasă-mă cu totul… uită-mă…

— Cum, pentru totdeauna? întrebă mirat Stolz, desfăcându-se din îmbrăţişarea lui şi privindu-l în faţă.

— Da, şopti Oblomov.

Stolz se dădu cu un pas înapoi.

— Tu să faci asta, Ilia? îl mustră el. Tu să mă respingi pentru ea, pentru femeia asta!… O, Doamne! aproape că strigă el, ca străfulgerat de o neaşteptată durere. Copilul pe care l-am văzut adineauri… Ilia, Ilia! Pleacă în grabă de aici! Să mergem, să mergem cât mai repede! Cum ai decăzut! Şi această femeie… ce este pentru tine?

— E soţia mea! răspunse calm Oblomov.

Stolz încremeni.

— Iar copilul e fiul meu. L-am botezat Andrei, din dragoste pentru tine! sfârşi Oblomov şi răsuflă adânc, descărcat de povara sincerităţii.

Acum îi venise lui Stolz rândul să se schimbe la faţă. Rotea în jurul lui o privire uimită, aproape fără gând. În faţa lui se „deschise deodată prăpastia”, se ridică „un zid de piatră” şi Oblomov dispăru cu totul din faţa lui, ca înghiţit de pământ. Simţea numai durerea aceea vie pe care o resimte un om când, după o lungă despărţire, se grăbeşte să revadă un prieten drag şi află că acesta nu mai e în viaţă, că a murit de mult.

— Eşti pierdut, spuse el în şoaptă, aproape în neştire. Ce să-i spun Olgăi?

Oblomov auzi cuvintele din urmă, voi să răspundă ceva, şi nu putu. Îi întinse braţele. Se îmbrăţişară în tăcere, strângându-se tare, aşa cum se strâng în braţe oamenii înainte de luptă, înainte de a muri. Această îmbrăţişare înăbuşi orice vorbă, orice lacrimă, orice sentiment…

— Să nu-l părăseşti pe Andrei al meu! fură cele din urmă cuvinte ale lui Oblomov, rostite cu glas stins.

Andrei ieşi din casă încet, în tăcere. Străbătu tot atât de încet şi îngândurat curtea şi se urcă în

trăsură, iar Oblomov se aşează pe divan, îşi propti coatele pe masă şi îşi îngropă obrazul în palme.

„Nu, n-am să-l părăsesc pe Andrei al tău! se gândea Stolz cu tristeţe, trecând prin curte. Eşti pierdut, Ilia, şi nu mai serveşte la nimic să-ţi spun că Oblomovka ta nu mai este pierdută într-un fund de ţară, că şi ei i-a venit rândul să primească lumina soarelui! N-am să-ţi spun că peste vreo patru ani, ea are să aibă şi o gară, că ţăranii tăi vor lucra la construirea liniei ferate, iar apoi grânele tale vor porni pe drum de fier spre chei… Vor răsări şcoli, lumea va învăţa carte şi pe urmă… Nu, ai fi în stare să te sperii de zorile acestei fericiri noi, ochii tăi, nedeprinşi cu lumina, te-ar durea. Dar pe Andrei al tău îl voi duce acolo unde tu n-ai fost în stare să mergi… şi, împreună cu el, vom păşi la realizarea visurilor noastre de tinereţe. Rămâi cu bine, veche Oblomovka! spuse el, întorcându-se pentru cea din urma oară spre ferestrele căsuţei. Ţi-ai trăit traiul!”

— Ce-ai găsit acolo? întrebă Olga, cu inima bătându-i tare în piept.

— Nimic! răspunse scurt Andrei.

— E bine, sănătos?

— Da, răspunse în silă Andrei.

— Atunci de ce te-ai întors atât de repede? De ce nu m-ai chemat şi pe mine, de ce nu l-ai adus aici? Lasă-mă să merg la el!

— Nu se poate.

— Dar ce se petrece acolo? întrebă speriată Olga, Oare „s-a deschis prăpastia”? Spune-mi odată!

Stolz tăcea.

— Vreau, să ştiu ce e acolo!

— Oblomovism! răspunse posomorât Andrei şi nu mai scoase un cuvânt, cu toate întrebările Olgăi, până acasă.

X

Au mai trecut cinci ani. Şi în cartierul Vîborg s-au schimbat multe: de-a lungul străzii pustii care ducea spre casa Agafiei Matveevna s-au construit vile, printre care se înălţa acum o clădire mare, de piatră, care nu mai lăsa razele soarelui să pătrundă vesel prin geamurile acestui adăpost paşnic al lenei şi al tihnei.

Căsuţa era acum şi mai veche şi părea neîngrijită, ca un om neras şi nespălat. Pereţii se coşcoviseră, ulucile se stricaseră pe alocuri; din pricina asta, în curte erau băltoace de noroi, peste care, ca şi pe vremuri, era aruncată o scândură îngustă. Când cineva intra pe portiţă, dulăul cel bătrân şi negru nu mai sărea vioi în lanţ, ci lătra doar răguşit şi alene, fără să iasă din cuşcă.

Şi ce schimbări înlăuntrul căsuţei! Acolo domnea acum o femeie străină şi se jucau alţi copii. Se arăta din când în când şi obrazul roşu şi buhăit al zurbagiului Tarantiev în locul blândului şi supusului Alexeev. Nu-i mai vedeai nici pe Zahar, nici pe Anisia. În bucătărie, mare şi tare e o bucătăreasă nouă şi grasă, care îndeplineşte în silă şi cu mutră obraznică poruncile date încetişor de Agafia Matveevna. Dar aceeaşi Akulina, cu poala prinsă în brâu, spăla putinile şi albiile; acelaşi rândaş, cu acelaşi cojoc, îşi petrecea bătrâneţele în cămăruţa lui. Prin faţa zăbrelelor gardului, la ceasuri hotărâte, dimineaţă şi după prânz, trecea

din nou „frăţiorul” cu un pachet mare subţioară şi cu galoşi de cauciuc, iarna şi vara.

Dar cu Oblomov ce s-a întâmplat? Unde este? Unde? Trupul său neînsufleţit se odihneşte în cimitirul din apropiere, sub o lespede modestă, printre tufe, într-un colţ liniştit. Deasupra mormântului vegheau crengile liliacului sădit de o mână prietenă şi în jur plutea o mireasmă de pelin. Părea că însuşi îngerul liniştii îi veghează somnul.

Cu toată paza neadormită, de fiece clipă, a ochiului plin de iubire al soţiei, totuşi veşnica linişte, veşnica odihnă şi traiul lenevos, târât de pe o zi pe alta, au oprit treptat în loc maşina vieţii. Ilia Ilici se sfârşi, pe cât se pare fără dureri ori chinuri, ca un ceasornic care se opreşte pentru că nu l-a mai întors nimeni.

Nimeni n-a asistat la clipele lui din urmă, nu i-a auzit ultimul geamăt. Atacul se mai repetase o dată, după un an, fără să lase urmări. Ilia Ilici se făcuse numai ceva mai slab, mai palid; mânca puţin, ieşea puţin în grădină şi era tot mai gânditor, tot mai tăcut; uneori plângea chiar. Presimţea apropierea morţii şi se temea.

De câteva ori i se făcuse rău, apoi îi trecuse. Dar într-o dimineaţă, aducându-i ca de obicei cafeaua, Agafia Matveevna îl găsi odihnindu-se tot atât de blând pe patul morţii, ca de obicei în somn; numai capul îi alunecase puţin de pe pernă, iar mâna era strânsă pe inimă, unde, pesemne, se adunase şi se oprise sângele.

Agafia Matveevna era văduvă de trei ani şi, în acest timp, totul se reîntorsese la starea veche de mai înainte. „Frăţiorul” se ocupase de nişte antreprize, îşi pierduse toată averea şi, prin fel de fel de şiretlicuri şi ploconeli, obţinuse cu chiu cu vai să fie reprimit în vechiul său post de secretar la biroul „unde se înregistrează ţăranii”. Acum se ducea iar la slujbă, pe jos, şi aducea bănuţi de douăzeci şi cinci, cincizeci şi douăzeci de copeici, umplând cu ei un cufăraş bine ascuns. La bucătărie

se gătea acum tot atât de simplu şi fără pretenţii, dar gras şi mult – ca pe vremuri – înainte de Oblomov.

Locul de stăpână îl avea în casă soţia fratelui, Irina Panteleevna; adică, aceasta îşi lua dreptul de a se scula târziu, de a bea cafea de trei ori pe zi, de a-şi schimba rochiile tot de trei ori pe zi şi a priveghea în gospodărie asupra unui singur lucra: ca fustele dumisale să fie scrobite cât mai tare. Încolo, nu se amesteca în nimic, şi Agafia Matveevna era, ca totdeauna, ceasornicul viu al casei: vedea de bucătărie şi de masă, îi servea pe toţi cu ceai şi cafea, cosea pentru toată lumea, vedea de rufărie, de copii, de Akulina şi de rândaş.

Şi de ce era aşa şi nu altfel? Doar dânsa era doamna Oblomova, moşiereasa. Ar fi putut să trăiască singură şi independentă, fără să ducă lipsă de nimic şi să n-aibă nevoie de nimeni. Ce a putut s-o facă să ia asupra ei povara unei gospodării străine, să vadă de copiii altuia şi de toate grijile mărunte pentru care se jertfesc femeile, fie din dragoste, din sfânta datorie a legăturilor de sânge, ori pentru o bucată de pâine?: Unde erau Zahar şi Anisia, slugile ei, la care avea tot dreptul? Unde era, în sfârşit, chezăşia vie pe care i-o lăsase soţul ei, micuţul Andriuşa? Dar copiii ei din prima căsătorie?

Copiii şi-au făcut un rost în viaţă, adică Vaniuşa şi-a sfârşit studiile şi şi-a găsit o slujbă. Maşenka s-a măritat cu un administrator de la o instituţie, iar pe Andriuşa l-au luat să-l crească Stolz şi soţia lui, care-l socot un membru al familiei lor. Agafia Matveevna nu-l pusese niciodată pe Andriuşa pe acelaşi picior cu ceilalţi copii ai săi şi nu le asemuise soarta, cu toate ca, în inima ei, le dădea, desigur, poate fără să ştie, acelaşi loc. Dar educaţia, felul de viaţă şi viitorul lui Andriuşa erau pentru ea despărţite printr-o adevărată prăpastie de viaţa lui Vaniuşa şi a Maşenkăi.

— Ce sunt ei? Nişte bieţi amărâţi, ca şi mine, spunea ea cu oarecare nepăsare. S-au născut şi au crescut în sărăcie. Dar acesta, adăuga ea aproape cu respect, vorbind de Andriuşa şi mângâindu-l, dacă nu cu sfială, dar cu băgare de seamă, acesta e un pui de boier! Uitaţi-vă cât e de alb! Ca miezul de măr. Ce mânuţe şi ce picioruşe mici, ce perişor de mătase! E bucăţică ruptă din răposatul!

Tocmai de aceea primise fără să cârtească, chiar cu oarecare bucurie, propunerea lui Stolz să-l ia pe copii şi să-l crească, gândindu-se că acolo e locul lui adevărat, iar nu aici, „în sărăcie", alături de nepoţeii ei murdari, copiii „frăţiorului".

Vreme de o jumătate de an după moartea lui Oblomov, zdrobită de durere, locuise laolaltă cu Anisia şi Zahar în casa ei. Bătătorise o cărăruie până la mormântul soţului şi plânsese amarnic, fără să mănânce şi să bea aproape nimic, hrănindu-se numai cu câte un ceai; de multe ori nu închidea ochii toată noaptea şi slăbise rău de tot. Nu se plângea niciodată nimănui şi părea că, pe cât trecea timpul şi cu cât se depărta mai mult clipa despărţirii, cu atât se retrăgea mai mult în ea, în durerea ei, închizându-şi sufletul faţă de toţi, chiar şi faţă de Anisia. Nimeni nu ştia ce se petrece în ea.

— Cucoana voastră tot mai plânge după bărbatu-său, îi spunea bucătăresei negustorul din piaţă, de la care se cumpărau toate proviziile pentru casă.

— Tot îl mai jeleşte pe bărbatu-său, spunea dascălul către prescurăriţa bisericii de la cimitir, unde văduva nemângâiată venea în fiecare săptămână să se roage şi să plângă.

— Tot se mai prăpădeşte cu firea, se spunea în casa fratelui ei.

Şi deodată, sub pretextul compătimirii, se pomeni cotropită de întreaga familie a „frăţiorului", cu copiii lui cu tot şi chiar şi cu Tarantiev. Începură să curgă obişnuitele cuvinte de

mângâiere şi sfaturi: „ai grijă de tine, dragă, barem de dragul copiilor”, toate câte i se spuneau şi acum cincisprezece ani cu prilejul morţii celui dintâi bărbat şi care atunci îşi făcuseră efectul dorit, iar acum nu mai stârneau în ea decât jale şi dezgust.

Se simţi cu mult mai bine când începuseră să vorbească despre alte lucruri şi hotărâră că acum ar fi bine să locuiască din nou toţi laolaltă, că o să-i fie mai uşor „să-şi ducă durerea printre ai săi”, iar pentru ei ar fi bine, pentru că nimeni nu ştie să ţină o casă ca dânsa.

Le ceru să-i dea un răgaz de gândire, apoi mai jeli vreo două luni şi, în cele din urmă, se învoi să stea împreună. Între timp, Stolz îl luase pe Andriuşa la el şi Agafia Matveevna rămăsese singură.

Iat-o acum cu o rochie neagră şi un şal negru de lână pe umeri, trecând ca o umbră din odaie la bucătărie, deschizând şi închizând la loc, ca şi mai înainte, dulapurile, cosând, călcând dantele, încet însă, fără niciun fel de energie. Vorbea ca în silă, cu o voce stinsă şi privea în jurul ei cu totul altfel ca înainte, cu ochii care trec nepăsător de la un obiect la altul, dar cu o expresie de concentrare, cu un înţeles adânc tăinuit în privire. Expresia aceasta de gândire se aşternuse pe nevăzute pe faţa ei, pare-se chiar din clipa când privise lung şi conştient chipul mort al soţului ei, şi de atunci n-o mai părăsise.

Se mişca prin casă, făcea cu mâinile tot ce trebuia făcut, fără însă ca gândul ei să ia parte la acest lucru. Părea că, lângă trupul neînsufleţit al soţului ei, odată cu pierderea lui, a înţeles deodată întreaga ei viaţă şi a rămas să cugete asupra menirii ei, căci, de atunci, acest gând s-a lăsat ca o umbră pe faţa ei pentru totdeauna. După lacrimile vărsate în durerea ei vie, rămase stăpânită numai de gândul pierderii pe care o suferise; afară de micuţul Andriuşa, nimic nu mai exista pentru ea. Numai când îl vedea pe el, părea că se trezeşte din

nou la viaţă, trăsăturile feţei i se înviorau, ochii i se luminau de bucurie, apoi se umpleau de lacrimile stârnite de amintiri.

Rămânea străină la tot ce se petrecea în jurul ei. Chiar dacă fratele ei se supăra pentru vreo rublă cheltuită de pomană ori neeconomisită prin destulă tocmeală la piaţă, pentru o friptură arsă sau un peşte care nu e tocmai proaspăt, dacă cumnata se îmbufna din pricină că fusta nu i-a fost bine scrobită ori ceaiul prea slab şi rece, sau dacă bucătăreasa cea grasă îi răspundea obraznic, Agafia Matveevna nu băga nimic în seamă ca şi cum nu ar fi fost vorba de ea, nici nu auzea măcar şoaptele ironice: „Boieroaică, moşiereasă!…”

Răspundea la toate prin demnitatea durerii sale şi o tăcere resemnată.

De sărbători însă, de Crăciun ori de Paşti, în serile cu voie bună ale lăsatului de sec, când toată lumea din casă petrecea, cânta, mânca şi bea, în mijlocul bucuriei generale, izbucnea deodată în lacrimi fierbinţi şi se ducea să se ascundă în colţişorul ei.

Apoi era din nou stăpână pe ea şi uneori se uita chiar la fratele ei şi la soţia lui cu un fel de mândrie şi compătimire.

Înţelesese că a pierdut totul, că viaţa ei şi-a pierdut lumina, că Dumnezeu i-a dat un timp bucuria vieţii şi că i-a luat-o înapoi, că soarele ei a luminat-o un timp şi apoi s-a stins pe totdeauna… Da, aşa era. În schimb, şi viaţa ei căpătase pentru totdeauna un înţeles: ştia acum pentru ce a trăit şi că n-a trăit degeaba.

L-a iubit atât de mult, din tot sufletul, pe Oblomov: l-a iubit ca pe un amant, un soţ şi un stăpân, numai că n-a putut niciodată s-o spună nimănui. De altfel, nici n-ar fi înţeles-o nimeni din jurul ei. Unde ar fi găsit ea cuvintele trebuincioase? În vocabularul fratelui ei, al lui Tarantiev şi al cumnatei nu existau asemenea cuvinte, fiindcă nu existau nici astfel de

sentimente. Numai Ilia Ilici singur ar fi înţeles-o, dar lui nu-i deschisese niciodată sufletul, fiindcă nici nu ştia singură pe atunci ce se petrecea în ea şi nici nu s-ar fi priceput s-o facă.

Cu anii, înţelegea tot mai mult, tot mai bine, trecutul ei şi, ascunzându-l tot mai adânc în tainiţele sufletului, se făcea tot mai tăcută şi mai închisă în ea. Toată viaţa ei era scăldată în razele line ale luminii revărsate de cei şapte ani care trecuseră ca o clipă; nu-şi putea dori mai mult, nici nu mai avea spre ce să tindă.

Numai când venea de la ţară Stolz ca să-şi petreacă iarna la oraş, alerga la el acasă şi se uita cu nesaţ la Andriuşa, dezmierdându-l cu sfioasă duioşie. Ar fi vrut să-i spună ceva lui Andrei Ivanovici, să-i mulţumească, să-şi deschidă sufletul în faţa lui: el ar fi înţeles-o, desigur. Nu se pricepea însă. Se repezea, numai spre Olga, îşi lipea buzele de mâinile ei şi o podideau lacrimi atât de fierbinţi, încât, fără să vrea începea, să plângă şi Olga, iar Andrei pleca în grabă din odaie, ca să-şi ascundă tulburarea.

Erau legaţi printr-o afecţiune comună, prin amintirea ce o păstrau sufletului limpede ca cristalul al răposatului. Soţii Stolz căutau s-o convingă să vină cu ei la ţară, să trăiască acolo împreună, lângă Andriuşa. Ea repeta însă mereu: „Trebuie să mor acolo unde m-am născut şi unde am trăit o viaţă întreagă”.

Zadarnic îi dădea Stolz socoteală de administraţia moşiei, zadarnic îi trimitea veniturile ce i se cuveneau; ea îi dădea totul înapoi, rugându-l să păstreze banii pentru Andriuşa.

— Nu sunt ai mei, ci ai lui! repeta ea îndărătnic. Lui au să-i trebuiască: el e boier. Iar eu pot trăi şi aşa.

XI

Într-o bună zi, pe la amiazi, pe trotuarele de lemn din cartierul Vîborg, treceau doi domni; în urma lor, venea încet o trăsură. Unul dintre ei era Stolz, celălalt – un prieten al lui, un literat, cu faţa rotundă şi apatică şi cu ochi gânditori, puţin cam adormiţi. Ajunseră în dreptul unei biserici. Liturghia se sfârşise tocmai şi lumea ieşea în stradă. În faţă erau cerşetorii, o numeroasă şi foarte variată colecţie de cerşetori.

— Aş vrea să ştiu de unde ies atâţia cerşetori? întrebă literatul, uitându-se la ei.

— De unde să iasă? Ies şi ei de prin tot felul de cotloane şi unghere…

— Nu vorbesc de asta, răspunse literatul. Aş vrea să ştiu: cum poţi să devii cerşetor, cum poţi să ajungi în starea asta? Prefacerea are oare loc dintr-odată sau treptat, e sinceră sau falsă?…

— De ce vrei să ştii? Vrei cumva să scrii „*Les Mystères de Petersbourg*”?

— Poate… răspunse literatul, căscând alene.

— Ei, aici ţi se oferă o ocazie minunată: întreabă-l pe oricare dintre ei. Pentru o rublă de argint, îţi vinde toată povestea vieţii lui, iar tu notează-ţi-o ca s-o revinzi cu câştig. Uite la bătrânul de colo! Pare tipul cel mai reprezentativ al cerşetorului. Hei, moşule! Ia vino-ncoa!

Auzind chemarea, bătrânul se întoarse, îşi scoase căciula şi se apropie de ei.

— Preamilostivi boieri! începu el cu glas răguşit. Ajutaţi pe un sărman ostaş bătrân, rănit în treizeci de bătălii…

— Zahar! spuse uimit Stolz. Tu eşti?

Zahar tăcu deodată. Apoi, punându-şi mâna streaşină la ochi, ca să-i ferească de soare, se uită ţintă la Stolz.

— Mă iertaţi, luminăţia-voastră, dar nu vă recunosc… Am orbit de tot.

— L-ai uitat pe prietenul stăpânului tău, pe Stolz! îl dojeni acesta.

— Doamne, Andrei Ivanîci! Of, Dumnezeule, am orbit de tot! Conaşule, tătucule!

Căuta să prindă mâna lui Stolz, dar nu izbuti şi-i sărută numai pulpana hainei.

— Cum de s-a-ndurat Dumnezeu de mine, păcătosul, de am ajuns a trăi asemenea bucurie!… strigă el, plângând şi râzând.

Tot obrazul lui, de la frunte şi până la bărbie, era, stacojiu, iar nasul – chiar vânăt. Chelise de tot; favoriţii îi avea mari ca şi înainte, dar neîngrijiţi şi zburliţi ca două smocuri de câlţi, în care cineva ar fi zvârlit doi bulgări de zăpadă. Era îmbrăcat cu o manta veche, ieşită tare de soare şi fără o pulpană; ca încălţăminte avea nişte galoşi vechi şi scâlciaţi, puşi de-a dreptul pe piciorul gol. În mână ţinea o căciulă de blană, roasă de tot.

— Doamne, Dumnezeule! Te-ai milostivit şi tu, de mi-ai trimis această bucurie pentru sărbătoarea de azi…

— Cum de ai ajuns în halul ăsta? De ce? Nu ţi-e ruşine? îl mustră cu asprime Stolz.

— Of, conaşule Andrei Ivanîci! D-apăi ce să fac? începu Zahar, oftând adânc. Cu ce să mă hrănesc? Pe vremuri, când mai trăia Anisia, nu umblam de colo-colo, aveam şi eu o bucată de pâine. Dar după ce s-a prăpădit dânsa de holeră – Dumnezeu s-o ierte! – fratele cucoanei n-a mai binevoit să mă ţină: îmi tot zicea „trântor”. Iar Mihei Andreici Tarantiev, ori de câte ori trecea pe

lângă mine, căuta să-mi dea un picior în spate: nu mai era de trăit! Şi-mi tot scoteau ochii! Credeţi-mă, conaşule, că-mi rămânea bucata de pâine în gât. De n-ar fi fost cucoana, Dumnezeu să-i dea sănătate! adăugă Zahar, făcându-şi semnul crucii, de mult aş fi îngheţat de frig. Dumneaei îmi dădea şi haine de iarnă, şi pâine câtă pofteam, şi un locşor pe cuptor; mă miluia cu de toate. Numai că au început neamurile dumneaei să-i scoată şi dânşii ochii din pricina mea, şi atunci mi-am luat lumea în cap! Iată, merg pe al doilea an de când îmi trag amarul…

— De ce nu te-ai băgat undeva la stăpân?

— Păi unde să mai găseşti în ziua de azi, Andrei Ivanîci? M-am fost băgat şi eu în două locuri, dar n-am nimerit bine. Au ieşit acum alte obiceiuri, nu ca pe vremuri: azi e rău. Umblă numai după feciori cu carte. Apoi nici la boierii ăi mari nu mai e canainte, casa plină de slugi. Dacă mai e un fecior, arareori doi. Cizmele, şi le scot singuri, au născocit chiar şi o maşină pentru asta! urmă mâhnit Zahar. Mai mare ruşinea! Se duce naibii toată boierimea!

Oftă.

— M-am fost băgat şi eu la un negustor neamţ, să stau pe sală, la intrare. Şi a mers bine, până nu m-a pus la bufet! Parcă era de mine? Într-o zi, duceam şi eu vasele, de Boemia cică, şi aveau acolo nişte podele lucioase şi lunecoase – n-ar mai fi fost! Deodată, mi-au alunecat picioarele şi am scăpat jos toată tava, cu vase cu tot. M-au dat afară! Altă dată, se vede că i-am fost plăcut unei contese bătrâne: „E arătos”, zice. Şi m-a luat ca portar. E o slujbă bună, aşezată, din vechime. Să stai numai cât mai măreţ pe scaun, picior peste picior şi să te legeni; nu trebuie să răspunzi îndată când vine cineva, ci dintâi răcneşti, iar apoi ori îl primeşti, ori îl dai afară, după cum e trebuinţa. Iar care se întâmplă să fie musafir bun, pe acela, se ştie, îl saluţi cu bastonul, uite-aşa! Şi Zahar făcu gestul respectiv. Frumoasă slujbă, n-am ce zice!

Numai că am dat de o cucoană tare cusurgie, bătu-o-ar Dumnezeu! Într-o zi şi-a aruncat privirile în cămăruţa mea, a văzut o ploşniţă şi a început să bată din picior şi să strige. Parcă eu aş fi născocit ploşniţele! Dar cine a mai văzut o casă de om fără ploşniţe? Altă dată, trecând pe lângă mine, i s-a năzărit că duhnesc a vin… Afurisită cucoană! Şi m-a dat afară…

— Chiar că duhneşti a vin, şi încă cum! spuse Stolz.

— De supărare beau, conaşule, zău aşa, de supărare, Andrei Ivanîci! hârâi Zahar, încreţindu-şi mâhnit fruntea. Am încercat să fac şi pe birjarul. M-am băgat la stăpân, dar mi-au degerat picioarele: am îmbătrânit şi nu mai am putere! Am şi nimerit un cal nărăvaş, nevoie mare. Într-o zi, a dat peste o trăsură de era să-mi frâng oasele; altă dată, a călcat o bătrână, de m-au dus şi la secţie…

— Ei bine, destul! Nu mai umbla haimana şi lasă-te de beţie. Vino la mine, că-ţi fac eu un rost: te iau la ţară. Auzi?

— Aud, Andrei Ivanîci, dar… Scoase un oftat. Nu mă-ndur să plec de aici, de lângă mormântul boierului! Sărmanul Ilia Ilici! Ne-a fost ca un tată, prinse el să bocească. Şi astăzi l-am pomenit, fie-i ţărâna uşoară! Ce stăpân bun ne-a fost şi ni l-a luat Dumnezeu! A trăit pentru binele oamenilor, să fi trăit o sută de ani… spunea Zahar, încreţindu-şi fruntea, printre sughiţuri de plâns. M-am dus şi azi la mormântul lui. Cum dau prin mahalaua asta, îndată mă şi duc acolo, mă aşez lângă mormânt şi stau; şi lacrimile-mi curg şiroaie. Şi cum stau aşa pe gânduri şi în jur e linişte, mi se pare câteodată că mă strigă: „Zahar! Zahar!” de mă trec fiorii în spate! Un boier ca el nu se mai găseşte! Iar pe domnia-voastră cât v-a iubit, Dumnezeu să-i aibă sufletul în pază în împărăţia sa!

— Ei, atunci treci pe la mine să-l vezi pe Andriuşa! O să poruncesc să-ţi dea de mâncare şi

să te îmbrace, iar apoi fă ce ştii! spuse Stolz şi-i dădu ceva bani.

— Trec negreşit, conaşule! Cum să nu vin să-l văd pe Andrei Ilici? Cred că o fi mărişor acum! Doamne! Ce bucurie mi-a trimis Cel de Sus! Viu negreşit, conaşule! Dumnezeu să vă dea sănătate şi ani mulţi şi fericiţi… mormăia Zahar în urma trăsurii care se depărta.

— Ei, ai auzit povestea acestui cerşetor? îl întrebă Stolz pe prietenul său.

— Şi cine a fost acel Ilia Ilici de care a pomenit? întrebă literatul.

— Oblomov. Ţi-am mai vorbit eu despre el în mai multe rânduri.

— Da, îmi amintesc numele lui: ţi-a fost prieten. Ce a devenit?

— A murit. S-a prăpădit cu zile. Stolz oftă şi rămase pe gânduri. Şi n-a fost mai prost ca alţii şi avea un suflet curat şi limpede ca cristalul: un om nobil, cu suflet gingaş, şi s-a prăpădit.

— De ce? Care a fost cauza?

— Cauza… care-i cauza? Oblomovismul! spuse Stolz.

— Oblomovismul? repetă literatul cu nedumerire. Ce înseamnă asta?

— O să-ţi povestesc îndată: lasă-mă numai să-mi adun puţin gândurile şi amintirile. Iar tu notează: poate că o să folosească cuiva.

Şi-i povesti cele ce au fost scrise aici.

Sfârşit

1857–1858

{1} De la grecescul *sybarites* – locuitori ai oraşului Sybaris (colonie grecească din sudul Italiei), celebri prin luxul în care trăiau.

{2} La curent (fr.).

{3} Baluri în aer liber, chermese (fr.).

{4} Şireturi (fr.: *lacets).*

{5} Destin (lat.).

{6} Restaurant de lux din Petersburg.

{7} Istoric roman (circa 95 – circa 28 î.e.n.).

{8} Exclamaţie a lui Iulius Caesar, în clipa când a fost ucis cu pumnalele de conjuraţi (anul 44 î.e.n.), printre care se afla si fiul sau adoptiv, Marcus Iunius Brutus (85–42 î.e.n.).

{9} Erou legendar al creaţiei epice populare ruse.

{10} *Caleb* – personajul principal din romanul *Caleb Williams* de scriitorul englez William Godwin (1756–1836).

{11} Slujitor al şamanismului, cultul spiritelor (rele) răspândit odinioară în Asia de sud şi centrală, iar astăzi la unele triburi din Indonezia, Oceania, America şi Africa.

{12} Nume dat războiului civil din Anglia (1455–1485), între familiile de York şi Lancaster, care purtau pe armele lor, prima, o roză albă, iar cea de a doua o roză roşie.

{13} Formulă magică din basmele ruseşti cu ajutorul căreia eroii puteau pătrunde în cocioaba Babei Cloanţa.

{14} Regiune de pe litoralul răsăritean al Mării Negre, cu care grecii antici întreţineau legături de comerţ.

{15} Vechea denumire a strâmtorii Gibraltar, considerată de cei din antichitate drept capătul lumii.

{16} Conform vechii cosmogonii populare ruseşti, pământul era plat, ca o farfurie, şi se sprijinea pe nişte stâlpi, aşezaţi la rândul lor pe spinarea unei balene uriaşe.

{17} La 9 martie, data echinocţiului de primăvară, după stilul vechi, în Rusia se obişnuia să se coacă nişte pâinişoare în formă de păsărele care simbolizau „venirea ciocârliilor”.

{18} *Madame de Genlis* (1746–1830) – scriitoare franceză, autoarea unor romane sentimentale şi moralizatoare.

{19} Expresie prin care, în limba germană, se manifestă ciuda, nemulţumirea sau mirarea.

{20} Personaje negative – întruchipare a parazitismului, ignoranţei şi brutalităţii moşierimii reacţionare ruse din cea de a doua jumătate a

secolului XVIII – din comedia *Neisprăvitul* de Fonvizin (1745–1794).

{21} *Johann Gottfried Herder* (1744–1803) – filozof, critic literar şi scriitor german.

{22} *Christoph Martin Wieland* (1733–1813) – scriitor german, autorul poemului fantastic *Oberon.*

{23} *Aventurile lui Telemac* – roman moralizator al scriitorului francez Fénelon (1651–1715).

{24} Băiat, flăcău (germ.).

{25} *Henri Herz* (1803–18S8) – compozitor şi pianist, celebru pe la 1830; a trăit la Paris.

{26} Foarte bine, scumpul meu băiat (germ.).

{27} Orăşean, târgoveţ (germ.).

{28} Singurătatea mea, sihăstria mea, odihna mea (fr.).

{29} Pământ necunoscut (lat.).

{30} Rege al Franţei între 1830–1848.

{31} Paşă turc (1827–1878) de origine germană (Karl Detroit).

{32} *Charles de Bourbon* (1788–1855) – infant al Spaniei; revendicând tronul regelui Ferdinand al VII-lea, împotriva nepoatei sale, Isabella (1833), provoacă un război civil pe care îl pierde în 1840 si se refugiază în Franţa.

{33} *Casta diva (Fecioara neprihănită)* (ital.); începutul ariei Normei din opera *Norma* de compozitorul Bellini (1801–1835).

{34} *Say, Jean-Baptiste* (1757–1832) – economist burghez francez.

{35} Ultimul rege al Babilonului, despre care legenda spune că, la un ospăţ, profanând vasele sacre furate din templul de la Ierusalim, a văzut deodată cum pe un perete apăreau scrise cu litere de foc nişte cuvinte neînţelese *(Mane, Tekel, Fares).* Tălmăcitorii acestor cuvinte prevesteau pieirea apropiată a lui Balthazar, care a şi fost ucis în aceeaşi noapte.

{36} Aluzie la întrebarea: „A fi sau a nu fi?" pe care şi-o pune Hamlet, eroul dramei lui Shakespeare.

{37} *Meyerbeer, Giacomo* (1791–1864) – compozitor francez, autorul operelor *Robert Diavolul* şi *Hughenoţii.*

{38} Romancieră franceză (1804–1876).

{39} Văr (fr.)..

{40} Mama, unchiul meu, mătuşa mea (fr.).

{41} Fluviu în nordul Italiei, pe care guvernatorul roman al Galiei Cisalpine nu-l putea trece cu trupele, fără învoirea Senatului. Trecerea lui (49 î.e.n.) de către Cezar cu armatele sale a constituit un act de mare curaj. Se foloseşte în sensul de: „a lua o hotărâre îndrăzneaţă".

{42} Celebru sculptor grec, care s-a îndrăgostit de una dintre statuile sale, Galateea. Legenda povesteşte că, la rugăminţile lui, Afrodita a însufleţit statuia şi Pigmalion s-a căsătorit cu ea.

{43} *Herschel William* (1733–1822) – astronom englez.

{44} *Ermitaj* – muzeu la Petersburg, posedă una dintre cele mai importante galerii de pictură din lume.

{45} *Cordelia* – fiica cea mai mică a regelui Lear, din tragedia lui Sbakespeare *Regele Lear;* întruchiparea simbolică a iubirii dezinteresate, a credinţei şi a unei înalte concepţii despre datorie.

{46} Eugene Sue (1804–1857) – romancier francez, autorul romanului *Misterele Parisului.*

{47} E vorba de *Consiliul de tutelă* – instituţie de credit ipotecar-funciar în Rusia ţaristă.

{48} Dumnezeu ştie (fr.).

{49} Frunze de toamnă (fr.).

{50} O supă rece, destul de greu de gătit.

{51} A spus doar mătuşa (fr).

{52} *Giovanii Battista Rubini* (1795–1854) – tenor italian.

{53} Zeiţa răzbunării (în mitologia greacă).

{54} Vilă (engl.).

{55} Tablou pictat pe o pânză transparentă şi supus unor jocuri de lumină, pe care spectatorul îl priveşte din întuneric.

Cuprins

Partea întâi
- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI

Partea a doua
- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI
- XII

Partea a treia
- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- X
- XI

XII
Partea a patra
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI

Table of Contents

Partea întâi 3
- I 4
- II 20
- III 47
- IV 53
- V 70
- VI 78
- VII 88
- VIII 98
- IX 129
- X 187
- XI 196

Partea a doua 199
- I 200
- II 212
- III 219
- IV 228
- V 246
- VI 269
- VII 281
- VIII 292
- IX 312
- X 327
- XI 352
- XII 368

Partea a treia 382
- I 383
- II 389
- III 402
- IV 415

V 436
VI 447
VII 454
VIII 474
X 484
XI 487
XII 498
Partea a patra 501
I 502
II 519
III 529
IV 536
V 572
VI 583
VII 595
VIII 604
IX 634
X 655
XI 662